

Національна академія наук України
Інститут історії України

ОУН
в 1941 році

Документи
Частина 1

Київ-2006

ОУН в 1941 році. Документи. В 2-х ч. Ч. 1.

/ Упорядники *О.Веселова, О.Лисенко, І.Патриляк, В.Сергійчук.*
Відп.ред. *С.Кульчицький.* – Київ: Інститут історії України НАН України,
2006. - 336 с.

У книзі висвітлюються архівні документи, що відображають діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) напередодні та на початку Другої світової війни.

Книга підготовлена й видана на кошти, виділені для робочих груп при Урядовій комісії Кабінету міністрів України.

У разі передруку документів узгодження з Інститутом історії України НАН України обов'язкове.

ISBN 966-02-2535-0

© Інститут історії України
НАН України, 2006

© *С.В.Кульчицький* -
передмова, 2006

© *О.М.Веселова, Є.П.Шаталіна* -
археографічна обробка, 2006

© *О.М.Веселова, О.Є. Лисенко,
І.К. Патриляк, В.І. Сергійчук* -
упорядкування, 2006

ЧАСТИНА 1

ПЕРЕДМОВА

1941-й рік в діяльності ОУН насичений різноманітними подіями, більшість яких обертається навколо однієї – єдиної дати: 30 червня. Немало подій, які відбулися до цієї дати, так або інакше спрямовані на підготовку проголошення Акта 30 червня. Багато подій, що сталися після цієї ключової дати, визначені нею.

Протистояння Організації українських націоналістів (ОУН) спочатку польській, а потім радянській владі тривало чверть століття. Однак підвищений інтерес викликають чотири роки, починаючи з нападу гітлерівської Німеччини на Радянський Союз. Керівники радянських ветеранських організацій звинувачують націоналістів у співробітництві з гітлерівцями. Навпаки, у національно-демократичних колах стверджують, що підпільники ОУН і бійці створеної нею Української повстанської армії (УПА) були героями, які виборювали право українського народу на незалежну державу.

Здається, нескладно визначити, на чиєму боці воювали ті або інші збройні формування і на чию підтримку висловлювалися ті або інші політичні сили. Та у випадку з українськими націоналістами не так просто встановити істину. Щоб зробити це, потрібно відділити нещирі публічні заяви від істинних намірів сторін, визначити часом протилежні позиції різних політичних сил у середовищі самих українських націоналістів, зробити поправку на фазу війни, яка нерідко зумовлювала відмову від попередніх намірів сторін. Треба, насамкінець, відділити протистояння Об'єднаних Націй і фашистських держав від боротьби ОУН-УПА проти радянської влади, яка (боротьба) мала іншу природу.

Напад А.Гітлера на Другу Річпосполиту у вересні 1939 р. послужив запальною свічкою для великої європейської війни, яка незабаром переросла у світову. Після “визвольного походу” Червоної армії на Західну Україну і Західну Білорусію українські націоналісти втратили свого природного ворога – Польську державу, яка прагнула силою полонізувати українців. Разом з тим вони придбали нового, серйознішого ворога – радянську владу.

Під час радянізації Західної України підпільні осередки ОУН сильно постраждали. Органам державної безпеки вдалося захопити архіви польських поліцейських установ, які дали їм цінні вказівки щодо мережі і кадрів націоналістів. У червні 1941 р. проводився розшук майже тисячі нелегалів ОУН. Чекісти давали їм таку характеристику: “Оунівці-нелегали добре навчені в розумінні нелегальної техніки, загартовані і досить агресивні кадри. Як правило, при арештах оунівці чинять збройний опір, намагаються покінчити самогубством”¹.

У західних областях УРСР діяли осередки обох ОУН, але перевага бандерівців була безперечною, В документі НКДБ УРСР від 31 травня 1941 р. вказувалося, що С.Бандера “зумів підпорядкувати своєму впливові значну частину Організації, яка складається в основному з молоді”².

Події в Європі, як спочатку здавалося, розгорталися на користь Радянського Союзу. Й.Сталін спромігся окупувати у вересні 1939 р. більше половини території довоєнної Польщі і при цьому зберігти нейтралітет у війні, оголошеній її союзниками гітлерівській Німеччині. Не бажаючи перетворювати радянсько-німецький дипломатичний союз на союз воєнний, Франція і Велика Британія погодилися на інтерпретацію радянського вторгнення у Польщу як “визвольного походу” Червоної армії у Західну Україну і Західну Білорусію. А.Гітлер також мусив погодитись з радикальною зміною тієї статті секретного протоколу до радянсько-німецького договору про ненапад від 23 серпня 1939 р., яка розмежовувала “сфери інтересів” двох держав-агресорів у Польщі. Німеччина взяла до відома бажання Сталіна обмежитися західноукраїнськими і західнобілоруськими землями замість встановлення кордону по Віслі і Сану. Сталін навіть виторгнув собі за відмову від польських етнічних земель (Люблінського і частини Варшавського воєводства) переведення Литви з німецької в радянську “сферу інтересів”. Укладений з Німеччиною 28 вересня 1939 р. договір “Про дружбу і кордон” закріплював переконливу ідеологічну інтерпретацію радянського нападу на Польщу. Тепер його стало можливим пояснювати прагненням захистити майно і життя єдинокровних братів українців і білорусів – громадян Польської держави, яка розвалилася під ударами вермахту.

Однак з початком радянсько-фінської війни урядові кола і громадська думка демократичних країн Заходу остаточно поставили Радянський Союз на одну дошку з країною-агресором – Німеччиною. У Франції і Великій Британії почали готувати експедиційний корпус на допомогу маленькій Фінляндії, яка уже вдруге у ХХ ст. боронила незалежність від зазіхань східного сусіда. Однак прорив лінії Маннергейма і відмова Москви від поглинення Фінляндії припинили у березні 1940 р. радянсько-фінську війну. Було покладено край такому розвитку подій, за якого Радянський Союз потрапляв у стан війни із західними демократіями.

Через три місяці, у червні 1940 р. солдати вермахту опинилися у Парижі. Одним блискавичним ударом Гітлер вивів з війни Францію і став господарем континенту. У цій ситуації він не зміг утриматися від спокуси розгромити Радянський Союз, бо знав, що командний склад Червоної армії майже повністю був винищений репресіями. Руйнівний вплив сталінських репресій на боєготовність військ переконливо показала радянсько-фінська війна. Німецькі генерали мали підстави розраховувати

на те, що кампанія на Сході виявиться не довшою, ніж на Заході.

22 червня 1941 р. волею Гітлера Радянський Союз перетворився з ворога західних демократій на їх союзника. Виникла антигітлерівська коаліція, яка за своїми людськими і матеріальними ресурсами багаторазово перевищувала Німеччину та її нечисленних союзників. Провал “бліцкригу” на Східному фронті перетворив потенціальну перевагу Об’єднаних Націй в цілком реальну. Поразка Німеччини стала питанням часу.

На перший погляд такий аналіз воєнно-політичної ситуації в Європі здається далеким від розглядуваної проблеми. Насправді він необхідний, щоб правильно розставити акценти в проблемі ОУН-УПА. Адже вся суть сучасного громадянського протистояння полягає в тому, що одна сторона схильна не надавати вирішального значення спробам українських націоналістів заручитися підтримкою Гітлера у боротьбі за незалежну і соборну Україну. Друга сторона, навпаки, розглядає такі спроби як зраду національних інтересів українського народу.

Занотуємо поки що тільки одне: напад гітлерівських військ на Радянський Союз не змінив суті протистояння ОУН і радянської влади. Воно мало власні корені, аніскільки не пов’язані з Німеччиною, і власні хронологічні рамки: від “визвольного походу” радянських військ у Західну Україну в 1939 р. до середини 50-х рр.

Однак 22-е червня 1941 р. трагічно позначилося на перспективах національно-визвольного руху в тій частині України, яка ще не була упокорена масовим терором, депортаціями і голодоморами. У протистоянні з радянською владою західноукраїнські націоналісти змушені були шукати підтримки у нацистів – ворогів свого основного ворога. Заяви про солідарність з Третім рейхом вони не здобули, як виявилось трохи згодом, підтримки нацистів. Але ці заяви відштовхнули від них ту силу, яка в Другій світовій війні була просто-таки приречена на перемогу – Об’єднані Нації. А керівники Радянського Союзу дістали можливість представити своє протистояння з українськими націоналістами як невід’ємну частину війни з Німеччиною та її союзниками.

Після відступу Червоної армії з території західних областей загальна чисельність бандерівських бойовиків становила, за оцінкою відомого діяча ОУН М.Прокопа, приблизно 12 тис.³. Незважаючи на те, що чекісти розгорнули репресії проти населення західної України у масштабах, які важко піддаються осмисленню, їм не вдалося винищити націоналістичне підпілля.

Між вереснем 1939 і червнем 1941 рр. відносини між нацистами і українськими націоналістами були майже безхмарні. Оунівці були ворогами Польщі і внаслідок цього друзями Німеччини. Німці потурбувалися

про те, щоб ті з них, котрі були в'язнями польських тюрем, поправили своє здоров'я у кращих санаторіях Генерального губернаторства і Словаччини⁴. Було дозволено створити у Кракові громадський комітет, який мав опікуватися українцями на території губернаторства.

Попри формальну заборону політичної діяльності, яка торкалася у Третьому рейху всіх ненімецьких організацій, обидва проводи ОУН розгорнули у Кракові підготовчу роботу зі створення в Україні майбутніх державних структур. Бандерівці створили "Державну комісію ОУН", мельниківці – "Комісію державного планування". Не контактуючи одна з одною, комісії розробляли структуру державних органів, функції і повноваження установ на випадок "утворення самостійної держави"⁵.

Утворити таку державу оунівці мали намір після поразки СРСР у війні з Німеччиною, яка здавалася їм близькою. Хоч ніхто з керівників Німеччини прямо не запевняв, що вермахт після завоювання України передасть її територію у розпорядження ОУН для створення самостійної держави, серед українських емігрантів існувала глибока переконаність саме у такому розвитку подій. Письменник У.Самчук, який належав до мельниківської ОУН, пізніше згадував: "неофіційно всі вірили в чудо, що скоро буде війна, що відкривається дорога назад, що вирине знову визвольна справа"⁶.

Переконаність українських націоналістів у зацікавленості керівників нацистської Німеччини в утворенні самостійної України ґрунтувалася на сукупності об'єктивних факторів. Найголовнішими серед них були такі:

- докорінна несумісність стратегічний інтересів нацистської Німеччини і Радянського Союзу на європейському континенті;
- заінтересованість Німеччини після перемоги у німецько-радянській війні знищити СРСР як державу, що могло відбутися, як здавалося оунівцям, тільки перетворенням національних союзних республік на незалежні держави – союзні Німеччині і ворожі Росії;
- особливе геополітичне становище України, яке мало б спонукати Гітлера, якщо він дійсно турбувався про національні інтереси Німеччини, надати політичну та військову підтримку української державності;
- подібність ідеологій націонал-соціалізму і українського націоналізму, що перетворювало ОУН на єдину політичну силу, якій Гітлер міг би довірити справу утворення союзної Третьому рейху Української держави;
- практична зацікавленість німецьких спецслужб у використанні мережі осередків ОУН на території України.

В рамках підготовки до нападу на СРСР німецька адміністрація проводила при активному сприянні обох проводів ОУН підготовку кадрів з

числа українців для диверсійно-розвідувальної роботи на території СРСР. Завербовані українці проходили навчання в учбових центрах абверу, у спеціально створених поліцейських школах, в організованому ОУН у Кракові “вищому старшинському вишколі”. З кінця 1940 р. почали створюватися частини допоміжної української поліції і веркшутци (вартівні відділи).

Револьюційний провід ОУН (тобто бандерівці) планував у майбутньому організувати з вишколених у цих підрозділах військовиків “Дружину українських націоналістів”, тобто основу збройних сил Української держави. Фактично ж у березні – травні 1941 р. у складі спецпідрозділів абверу були створені два батальйони – “Роланд” і “Нахтігаль”.

Факти свідчать, що українські емігрантські організації не могли здійснювати самостійних дій. Тобто вони не співпрацювали з німецькою адміністрацією, а використовувалися нею. Лише Револьюційний провід ОУН, маючи в Україні власну реальну силу, намагався налагодити дійсне співробітництво з німцями, тобто не тільки служити їм, а й використовувати їх в своїх інтересах.

Така лінія поведінки бандерівців прослідковується навіть в деталях. В уже згаданому документі НКДБ від 31 травня 1941 р. вказувалося, зокрема: “Мельниківці відкрито підтримують зв’язок з гестапо. Німці самі переправляють емісарів Мельника на наш бік. Бандерівці ж не дозволяють своїм членам, минаючи провід, зв’язуватися з німцями. Всі розвідувальні дані і завдання диверсантам, шпигунам і терористам, які перекидаються на наш бік, німці передають через бандерівський провід. Німці, на відміну від мельниківців, не перекидають бандерівців на нашу територію, а лише відкривають для них кордон в попередньо обумовленому місці”⁷.

Після 22 червня 1941 р. німці з готовністю використали прагнення оунівців включитися у воєнні дії на території України. Керівник диверсійного управління абверу полк. Е.Штольце на допиті у 1945 р. розповідав, що він дав вказівку С.Бандері і А.Мельнику відразу після вторгнення організувати провокаційні заколоти з метою послаблення тилу радянських військ⁸. Дослідник історії Збройних сил України Л.Шанковський вказував, що після 22 червня 1941 р. “відбувся збройний зрив на всій території Західної України з Буковиною включно. У Галичині й Волині виступили боївки під керівництвом Степана Бандери, на Буковині такі ж боївки під керівництвом полковника Андрія Мельника. На Поліссі розгорнула свою діяльність “Поліська січ” отамана Тараса Бульби-Боровця”⁹.

Контакти німецької цивільної і військової адміністрації з українськими націоналістами між вереснем 1939 р. і червнем 1941 р., які мали

яскраво виражену антирадянську спрямованість, в радянській історіографії інтерпретувалися однозначно: як зрада інтересів українського народу. І тепер за межами західних областей подібні факти здебільшого не мають іншого тлумачення.

Сучасне українське суспільство починає ставитися цілком толерантно до колишніх окупантів. Ветерани вермахту через півстоліття після війни уже не викликають негативних емоцій. Люди звикають до думки, яка була б дивною у радянські часи: про доцільність відновлення солдатських кладовищ ворога на території України. Однак до українців, які воювали на боці ворога, ставлення не міняється. Пояснення одне: “свої” у стані ворога – це зрадники. Ті, хто пам’ятає 22 червня 1941 р., не можуть зрозуміти мотивів громадян СРСР, які раділи цій події, або навіть сприяли агресору. Надто багато коштувала війна практично кожній родині.

Чи можна, однак, називати громадянами СРСР тих, хто опинився в кордонах Радянського Союзу після 17 вересня 1939 р. в результаті “визвольного походу” Червоної армії? Галичани і буковинці ніколи не були історично пов’язані з Росією. Життя “під зорею радянської влади” не змусило громадян знищеної Польщі відчутти себе громадянами СРСР. За два роки радянські органи державної безпеки репресували на території західних областей УРСР сотні тисяч осіб.

Вважати такий режим своїм не було підстав у західних українців будь-якої політичної орієнтації. Отже, на батальйон “Нахтігаль” і всі подібні історичні факти треба дивитися, рахуючись з фактичним становищем західних областей у складі СРСР. Якщо хто-небудь наполягатиме, все-таки, на звинуваченні українських націоналістів у зраді, хай розгляне, як додаткову аргументацію, факт зміни офіційної позиції Москви щодо громадянства населення Західної України після 22 червня 1941 р.

Говорити про зміну офіційної позиції Москви в радянські часи не рекомендувалося. Всі ювілеї возз’єднання українських земель мали єдиний відлік часу – з 17 вересня 1939 р. Текст секретного протоколу в радянсько-німецькому договорі про ненапад замовчувався не менш ретельно, ніж “катинська справа” або голод 1933 р.

Майже відразу після нападу Німеччини на СРСР радянський уряд і лондонський уряд окупованої Польської держави опублікували (зокрема, в органі ЦК ВКП(б) газеті “Правда” від 31 липня 1941 р.) спільну заяву, яка починалася з такої декларації: “Уряд СРСР визнає радянсько-німецькі договори 1939 р. стосовно територіальних змін у Польщі за такі, що втратили силу”. Звідси випливало, що жителі Західної України визнавалися громадянами Польщі.

Відновлення дипломатичних відносин між лондонським урядом Польщі і Москвою змусило радянський уряд визнати факт широкомасштабних депортацій польських громадян різних національностей з території Західної України і Західної Білорусії. Керівництво СРСР вимушене було діяти в рамках, встановлених демократичними державами Заходу, які волею Гітлера стали союзниками Сталіна. Приєднання СРСР до Атлантичної хартії (вересень 1941 р.) змусило радянське керівництво заявити про відмову від використання силової переваги у зносинах з іншими державами, а також морально засудити вже існуючі угоди, укладені з перспективою застосувати силу.

Можливо, для Й.Сталіна напад Німеччини на СРСР справді був неочікуваним, незважаючи на всі попередження. Навпаки, українські націоналісти не сумнівалися в тому, що протиприродний союз двох диктаторів виявиться короткотривалим. У квітні 1941 р. в Кракові відбувся паралельний римському (1939 р.) II великий збір ОУН, який визначив тактику і стратегію бандерівців на найближче майбутнє. Головною метою ОУН оголошувалося створення незалежної і соборної України: “Організація українських націоналістів продовжуватиме всіма силами революційну боротьбу за визволення українського народу без огляду на всі територіально-політичні зміни, які зайшли б на терені Східної Європи”¹⁰.

Зважаючи на радянсько-німецький договір “про дружбу і кордон”, бандерівці у цій резолюції прямо не зазначили, що розраховують на розвал СРСР під ударами Німеччини. Проголошувалося лише, що союзниками України вважатимуться всі держави, політичні угруповання і сили, які заінтересовані у розвалі СРСР. Зауваження про майбутні “територіально-політичні зміни” свідчило про те, що ОУН(Б) готувалася проголосити незалежність України в ході німецької окупації Східної Європи.

1997 – 2000 рр. у Львові надрукований чотиритомний збірник німецьких архівних матеріалів “Україна в Другій світовій війні”, упорядкований Володимиром Косиком. Упорядник врахував критичні зауваження на адресу власної монографії “Україна і Німеччина у Другій світовій війні”, де використовувані джерела подавалися в уривках. Разом з українським текстом у чотиритомнику подаються фотокопії документів мовою оригіналу без купюр. Отже, цього разу відпадають підозри у спотворенні тексту, які висловлювалися раніше.

Чотиритомник відкривається меморандумами, переданими німецьким урядовим інстанціям з середовища ОУН(М) напередодні вторгнення Німеччини в Радянський Союз, а також меморандумом ОУН(Б), написаним 15 червня і переданим в канцелярію рейха 23 червня 1941 р., тобто через добу після вторгнення. Ці документи не висвітлювалися в радянській історіографії.

Перший документ ОУН(М) датований 14-м квітня 1941 р. і має назву “Меморандум про цілі українського націоналістичного руху”. Провід українських націоналістів (ПУН) під керівництвом А.Мельника проголосував своєю метою “відновлення” незалежної і суверенної української держави на заселеній українцями території між Дунаєм, Карпатами і Каспійським морем.

Створення етнічно однорідної держави в таких кордонах передбачало, як визнавали члени ПУН, “далекойдуче переселення” населення. “Землі, що звільнятимуться у Південній Україні, на Середньому Доні і на Нижній Волзі, – вказувалося у меморандумі, – будуть заселені не тільки селянами з аграрно перенаселених частин Галичини і Центральної України, але й, в основному, примусовими переселенцями, які повертатимуться із півночі Росії, та колоністами із Сибіру. Повернутись повинні, зокрема, українці із так званого “Зеленого клину”, території між Амуром, Уссурі і Тихим океаном. Таким чином, ця далекосхідна територія може бути звільнена для японської суходільної колонізації”¹¹.

В останньому абзаці цього документа висловлювалося припущення, що у німецького керівництва можуть бути й інші наміри, а тому формулювалося таке прохання: “дуже важливо і бажано глибше ознайомитися із справжніми намірами Німеччини стосовно Східної Європи”¹². Ніхто, однак, у канцелярії Третього рейху не збирався передавати меморандум Гітлеру. Тим більше ніхто не мав наміру знайти А.Мельника з планами вищого керівництва нацистів щодо України.

Представляє інтерес й меморандум за підписами керівників емігрантських неполітичних організацій, утворених ОУН(М) – В.Кубійовича (Український центральний комітет у Кракові) і Т.Омельченка (Українське національне об’єднання в Берліні). Датований 11-м червня 1941 р., цей документ був адресований в імперську канцелярію з проханням передати його особисто рейхсфюреру. Меморандум подавався, як підкреслювали автори, звертаючись у супровідному листі до Гітлера, “з огляду на надзвичайні події, управління якими покладено у Ваші руки”¹³. Кубійович і Омельченко майже відкритим текстом повідомляли рейхсфюрера, що їм відомі плани нападу на СРСР найближчими днями, а тому потрібно, щоб “авторитетні німецькі кола” встановили контакти з Організацією українських націоналістів.

У цьому меморандумі Гітлера просили утворити Україну з кордонами від гирла Дунаю на заході до Волги на північному сході і Головного Кавказького хребта на південному сході. Ця держава повинна була дістати такий же політичний устрій, як Німеччина. На роль вождя українців висувався А.Мельник.

Керівники емігрантської ОУН були патріотами, однак прагнули

панувати над своїм народом. “Українська Самостійна Соборна Держава” (ця формула вживається в усіх документах обох ОУН, нерідко у вигляді аббревіатури – УССД) була потрібна їм тільки для власного ужитку.

Однак емігранти не мали жодної можливості прийти до влади самостійно. Так само вони не могли власними силами створити за рахунок російської території державу, у декілька разів більшу, ніж УРСР. Так само вони були неспроможні здійснити депортацію мільйонних мас населення (серед них – тих же українців), щоб досягти етнічної однорідності цієї держави. В усьому доводилося покладатися, як вказувалося у меморандумі, на “Великий Німецький Рейх”.

Провід ОУН на чолі з С.Бандерою підготував зовсім інший меморандум. У ньому теж ставилося питання про німецько-українські відносини “в момент німецької кампанії на Європейському Сході, яка щойно розпочинається”. Однак ці відносини розглядалися як союз. Гітлера попереджали: “навіть якщо німецькі війська при вступі в Україну, звичайно, спочатку будуть вітати як визволителів, то незабаром ця ситуація може змінитися, якщо Німеччина прийде в Україну не з метою відновлення Української держави і відповідними гаслами”¹⁴.

Підкреслювалося, що мова повинна йти саме про самостійну державу. Бандерівців не влаштовувала державність радянського зразка, хоч вони визнавали тут, що вона є великим кроком уперед порівняно із становищем українців в Російській імперії. Окремі розділи меморандуму присвячувалися обґрунтуванню політичних, економічних і військових аспектів незалежності. Посилаючись на те, що Німеччина після 1938 р. встигла утворити дві держави у Центральній Європі (Хорватію і Словаччину), ОУН(Б) давала зрозуміти, що їхній статус українців не влаштовує¹⁵. Дипломатичний етикет не дозволяв авторам меморандуму прямо назвати ці держави маріонетковими, але саме такий висновок випливає з їх обережних ремарок.

Цей меморандум загубився у нетрях імперської канцелярії. Зберігся, однак, висновок чиновника, зроблений для відомства Ріббентропа: “Німеччині адресуються вказівки, місцями остерігаючим тоном, що новий порядок може бути впроваджений у Східній Європі не тривалою військовою окупацією, а завдяки створенню незалежної Української держави. Ця держава повинна бути незалежною також і економічно, і не мати свій економічний центр в Берліні. Вона мусить, крім того, мати власні збройні сили, які стануть “гарантом німецько-українського союзу” й зможуть зменшити тиск Росії. Щоб підкреслити вимогу мати для України цю важливу і сильну позицію, меморандум стверджує, що приклад новостворених держав, таких як Словаччина і Хорватія, не може служити моделлю для Великої України”¹⁶.

У наведеному резюме вірно відбито суть і навіть тон документа. Маючи у Західній Україні розвинуте підпілля, бандерівці у боротьбі за національну державність поклалися передусім на власні сили. Вони розглядали відносини з нацистською Німеччиною як союзницькі, а свою державу прагнули зробити незалежною.

Розглянуті меморандуми були підготовлені у зв'язку з початком війни проти Радянського Союзу і переконливо продемонстрували готовність ОУН взяти участь в ній на боці Німеччини. Націоналісти з обох організацій ставили перед собою в цій війні одну головну мету – відновлення Української держави. Акт відновлення безпосередньо пов'язувався з перемогою Німеччини.

Автори меморандумів були реалістами і не сумнівалися у тому, що відновлена Україна залежатиме від Німеччини. Цю залежність мельниківці сприймали з ентузіазмом і бажали тільки одного: щоб переможці допомогли якомога більше розширити кордони України за рахунок російської території. Бандерівці не ставали передчасних питань про кордон, а прагнули довести німцям, що утвердження справді незалежної України – в їх же власних інтересах.

Рейхсканцелярія підтвердила факт одержання меморандумів, але не більше. Замість того, щоб ознайомити з ними вище керівництво Німеччини, їх відправили в архів. Оунівці не могли знати, що А.Розенберг, якому Гітлер доручив реалізацію політики рейху у Східній Європі, і шеф абверу адмірал В.Канарис 28 червня 1941 р. дійшли згоди “не вступати у переговори з будь-якими представниками народів східноєвропейського простору, не визнавати жодних політичних груп серед емігрантів”¹⁷. Німці мали власні плани щодо організації влади на території Радянського Союзу, які не збиралися оприлюднювати.

Прив'язуючи справу відродження української державності до гітлерівської колісниці, С.Бандера і А.Мельник не усвідомлювали повною мірою того, що німецько-радянське протистояння було частиною Другої світової війни. 22 червня 1941 р. розвело по різні сторони барикад колишніх союзників. Бажав того Сталін чи ні, але він опинився в одному таборі із західними демократіями.

Як уже підкреслювалося, безкомпромісна боротьба ОУН-УПА з радянською владою зробила українських націоналістів в очах західних союзників Сталіна пособниками і найманцями Гітлера. У ставленні Заходу до націоналістів мало що змінилося навіть тоді, коли почалася “холодна війна”. У травні 1947 р. голова місії УПА за кордоном “Гуцул” (І.Бутковський), котрий зустрічався у Західній Німеччині з офіцером американської розвідки, у перехопленому органами МВС-МДБ листі з гіркотою писав Р.Шухевичу: “Там мав я нагоду переконатися, як важко

позбутися нам п'ятна фашизму, яке на нас тяжить”¹⁸.

Формування ОУН(Б) почали просуватися в Україну з першого дня німецького вторгнення. Вони склалися з операційних груп чисельністю до 12 чоловік, які повинні були встановлювати контакти одночасно з населенням і командуванням наступаючих частин вермахту. Завданням груп було налагодження міського управління і підтримування громадського порядку. Усі “похідні групи” об'єднувалися в три регіональні формації: “Північ” – напрям на Київщину; “Центр” – на Харківщину, “Південь” – на Дніпропетровщину, Донбас, Одещину і Крим. Сукупна чисельність груп оцінюється дослідниками по-різному: від 3 до 8 тис. чоловік. Різниця в оцінках зрозуміла: в міру того, як дрібні операційні групи заявляли про своє існування, до них приєднувалися члени підпільної мережі ОУН (у західних областях) і всі бажаючі. Окрема “похідна група” з 15 чоловік повинна була якнайшвидше увійти у Львів і створити умови для негайного проголошення незалежної Української держави¹⁹.

29 червня оунівці підняли повстання у Львові, яке прискорило відхід радянських військ. Вранці наступного дня в місто увійшли кілька частин вермахту, підрозділи військової розвідки з полку “Бранденбург-800” і приписаний до цього полку український батальйон “Нахтігаль”. Похідна опергрупа ОУН(Б) зібрала певну кількість місцевої інтелігенції і надала цьому зібранню статус “законодавчих зборів західноукраїнських земель”. Увечері 30 червня “законодавчі збори” проголосили Акт відновлення Української держави. На чолі Українського державного правління ставав Ярослав Стецько. Керівництво ОУН зобов'язало провести маніфестації на підтримку Акта всіх обласних провідників. Маніфестації слід було проводити із запрошенням представників вермахту.

Повідомлення про проголошення незалежної Української держави за розпорядженням Я.Стецька двічі передавалося львівською радіостанцією – ввечері 30 червня і вранці 1 липня. Одну з радіопередач перехопив Український національний комітет у Кракові і на її основі випустив інформаційний бюлетень.

Присутнім на церемонії проголошення незалежності Української держави німецьким офіцерам, як і німецькій адміністрації у Кракові, яка ознайомила з бюлетенем, навіть не спало на думку, що “законодавчі збори західноукраїнських земель” діють на свій страх і ризик, без санкції Берліна. Кілька днів уряд Я.Стецька діяв легально. Цей час було використано для підготовчої роботи у створенні управлінського апарату і Української національно-революційної армії. Я.Стецько встиг оприлюднити 3 липня декларацію українського уряду, яка містила такі рядки: “Спираючись на мовний суверенітет своєї влади, Українська

держава приєднується до нового європейського порядку, який впроваджується великим фюрером німецької армії та німецького народу”²⁰.

2 липня штаб прибулої у Львів спецгрупи гестапо повідомив берлінське керівництво про те, що він утворив “українське і політичне самоуправління” міста на противагу групі Бандери, яка організувала міліцію і магістратське бюро. У повідомленні зазначалося, що заходи проти групи Бандери і його особисто “знаходяться у стадії підготовки і будуть проведені якнайшвидше”²¹. У такий спосіб гестапо сигналізувало про свою розгубленість у незвичній ситуації. Арешт Бандери “підготовчих заходів” не вимагав.

Одночасно з донесенням львівського гестапо надійшла інформація в міністерство закордонних справ Німеччини. Й фон Ріббентроп одержав від представника ОУН(Б) в Берліні В.Стахіва лист, в якому повідомлялося про утворення українського уряду у Львові і призначення його на посаду повноважного представника цього уряду в рейху²².

Отже, напередодні й під час вторгнення Німеччини в Радянський Союз ОУН(Б) поводи́ла себе як самостійна військово-політична сила. Ігноруючи неухагу до своїх вимог з боку Берліна, вона втілювала їх в життя з власної ініціативи. Незалежність і суверенність проголошеної Української держави підкреслювалися націоналістами на кожному кроці.

Чи досить цього, щоб вважати Акт 30 червня 1941 р. одним з епізодів державотворчої діяльності українського народу в ХХ ст.? Саме така думка нерідко висловлюється тепер в літературі.

Здоровий глузд, однак, не дозволяє приєднатися до цих висловлювань. Учасник II великого збору ОУН у квітні 1941 р. “Ікар” (А.Кентій вважає, що це міг бути І.Мітринга) в листі на ім’я С.Баидери називав проголошення Української держави “сміховарним державним будівництвом”. Перебуваючи у складі похідної групи у Василькові під Києвом, він спостерігав за реакцією українського населення на жорстоку поведінку окупантів і передав у листі такі розмови: “кажуть, що ОУН прямо обманує український народ, присиплює його чуйність, бо от говорить одне, а виходить друге”. Розвиваючи далі цю тему. “Ікар” робив висновок: “Чого варте проголошення Української держави, коли на захист її не можемо поставити не то одного озброєного полку, але навіть потужної демонстрації”²³.

Разом з тим не можна звинувачувати С.Бандеру та його найближче оточення у нерозумній поведінці. Найбільш точна, на наш погляд, характеристика мети дій ОУН(Б) у Львові 30 червня 1941 р. містилася у рапорті львівського гестапо берлінському начальству: “поставити німецьку владу перед доконаним фактом”²⁴. Така політика провокувала Берлін на відповідь бандерівцям. Влітку 1941 р. один з керівних діячів

ОУН(М) О.Ольжич сказав так: “Тепер, нарешті, німці відкриють свої карти”²⁵.

Проголошуючи Українську державу, С.Бандера не жалкував запевнень у тому, що вона стане активним союзником Німеччини у війні з Радянським Союзом. У світлі наступних подій такі запевнення, звичайно, виглядають одіозно.

Тритомник “Українська суспільно-політична думка в 20 столітті”, тираж якого було виготовлено у 1983 році в Мюнхені і в 90-х роках частково завезено в Україну, подає дві редакції Акта – К.Паньківського і Я.Стецька. В обох сором’язливо випущено декларацію такого змісту: “Новоповстаюча українська держава буде тісно співдіяти з націонал-соціалістичною Великою Німеччиною, що під проводом свого вождя Адольфа Гітлера творить новий лад в Європі і в світі та допомагає українському народу визволитися з-під московської окупації”. Випущено також заяву про те, що утворювана Українська національно-революційна армія “боротиметься спільно з союзною німецькою армією проти московської окупації за суверенну соборну Українську державу”²⁶.

Лакуни в тексті найбільш авторитетного в сучасній Україні документального збірника з історії суспільно-політичної думки свідчать про те, що деяким прихильникам ОУН-УПА хотілося б “підправити” картину минулого найбільш примітивним способом. Проте у жорсткій полеміці, яка не згасає у засобах масової інформації, такі “маленькі хитрощі” не проходять.

Німці справді відкрили свої карти. 3 липня німецькі функціонери у Кракові викликали на розмову С.Бандеру і членів Українського національного комітету П.Андрієвського, В.Горбового, В.Мудрого і С.Шухевича. Посилаючись на твердження в тексті Акта 30 червня про спільну боротьбу українських збройних сил і німецької армії, головуючий зазначив: “Йде мова про те, що німецький рейх і німецький вермахт є їхні союзники. Це не так; єдина людина, яка провадить боротьбу – це фюрер, а українських союзників не існує. Цілком можливо, що українці особисто захоплені й відчують себе нашими союзниками; однак в рамках державно-правової термінології ми не союзники, ми – завойовники радянськоросійської території”²⁷.

Отже, нацистська Німеччина не мала наміру укласти воєнно-політичні союзи з будь-якими організаціями на окупованій території СРСР. Українським націоналістам популярно роз’яснили, що здійснена 30 червня у Львові акція з правової точки зору була державним злочином.

У владних структурах рейху знайшлися сили, які з прагматичних міркувань стали на захист бандерівців. Керівники гестапо сподівалися

використовувати їх у власних цілях на окупованій території, а керівники абверу – в радянському тилу.

4 липня 1941 р. начальник львівського гестапо у повідомленні в Берлін рекомендував: “Беручи до уваги воєнне становище і настрої в регіоні, треба уникнути енергійних дій проти узурпаторів”²⁸. На нараді в Берліні 5 липня у відомстві А.Розенберга присутні погодилися на пропозицію полковника Е.Штольне обмежитися домашнім арештом винних у “політичній анархії”²⁹. Того ж дня С.Бандера був транспортований з Кракова в Берлін, де утримувався під “почесною вартою”. Голова уряду Я.Стецько майже до кінця серпня вільно проживав у Берліні і закидав посланнями відомства Розенберга, Ріббентропа, Гімmlера і Кейтеля (ОКВ).

Спроби німецьких спецслужб поставити членів ОУН(Б) собі на службу зазнали невдачі. Бандерівці мали власну програму дій і поводитися у відповідності з нею.

Українські організації у Львові 11 і 12 липня запевнили німецьку адміністрацію у своїй лояльності. Як повідомляв начальник львівського гестапо у Берлін, представники ОУН(Б) утрималися від цього до роз’яснення позиції Німеччини у питанні про незалежну Україну і до звільнення Бандери з-під арешту. Одночасно начальник таємної поліції в Генеральному губернаторстві рапортував Гімmlеру, що група Бандери направила в Київ близько двох десятків активістів з метою створення українського уряду³⁰.

Після багатьох розмов і допитів С.Бандера дав офіційну відповідь на вимогу німецьких властей відкликати Акт 30 червня 1941 р. Відповідь була негативною. “Державна самостійність України для обох сторін не підлягає дискусії”, – заявив він 21 липня, вважаючи себе рівноправною стороною на переговорах³¹. Це вкрай розлютило німців, і провідник ОУН незабаром опинився в концтаборі.

5 серпня командування оперативним тилом вермахту в Україні дістало наказ заарештувати “мандрівних пропагандистів групи Бандери”. Українські батальйони “Нахтігаль” і “Роланд” були розформовані.

Актом 30 червня 1941 р. С.Бандера змусив німців відкрити свої карти. Йому було сказано, що українські націоналісти не мають підстав вважати себе союзниками рейху. Проте оунівці не розуміли, чому А.Гітлер відмовляється підтримати їх в організації української державності і союзної Німеччині української армії. Негативна позиція керівників Третього рейху не обґрунтовувалася. Причини її були документально встановлені лише на Нюрнберзькому процесі.

В опублікованому у 1949 р. Т. 38 офіційного видання матеріалів Нюрнберзького процесу вперше було оприлюднено протокол наради в

штаб-квартирі Гітлера 16 липня 1941 р. В нараді брали участь рейхс-ляйтер Розенберг, рейхсміністр Ляммерс, фельдмаршал Кейтель, рейхсмаршал Герінг і людина, яка вела протокол (скоріше за все, це – М.Борман).

Розпочинаючи нараду, Гітлер заявив: “Наші цілі не повинні бути відомі цілому світові”³². Попередження було не зайвим, зважаючи на характер планів післявоєнного устрою Східної Європи.

У вузькому колі нацистських бонз Гітлер оприлюднив ці плани, названі “остаточним врегулюванням”:

- Крим має бути звільнений від усіх іноземців і заселений німцями;
- староавстрійська Галичина стане територією рейху;
- всі наступники фюрера мають знати: безпека рейху можлива лише за відсутності чужого війська на захід від Уралу. Захист цих територій від усіх можливих небезпек бере на себе Німеччина. Залізним принципом залишається: *ніколи не може бути дозволено, щоб хто-небудь, крім німця носив зброю!* (“курсив документа”)³³.

В ході обговорення цієї програми виявилось, що претензії Гітлера простягаються не тільки на Галичину і Крим, а й на інші території. Зокрема, у протоколі читаємо:

“Фюрер наголошує, що вся Прибалтика має стати територією рейху. Так само Крим із значним тилом (територія на північ від Криму) повинен стати територією рейху, тил мав би бути якомога більшим.

Тут у Розенберга виникли побоювання щодо українців, які там проживають (Примітка: складається враження, що Розенбергу дуже подобаються українці: він хоче також значно збільшити Україну)”³⁴.

Справді, А.Розенберг мав щодо України іншу думку, ніж М.Борман. Різниця у поглядах була викликана прагненням Розенберга протиставити Україну Росії. Прислуховуючись до суджень міністра у справах окупованих східних територій, провідники ОУН починали плекати примарні надії на німецьку допомогу в утворенні Української держави. Насправді політика Гітлера на Сході підпорядковувалася до Сталінграда продиктованому вище залізному принципу: тільки німець може носити зброю.

Незабаром після цієї наради Г.Гімmlеру було доручено розробити план депортації і германізації населення Східної Європи у найближчий період і на перспективу в 30 років. Генеральний план “Ост” передбачав депортацію 31 млн і германізацію 14 млн чоловік при переселенні на місця, що звільнялися, 10 млн німців. Найгірша доля чекала країни, розташовані неподалік від Німеччини – Польщу, Прибалтику, Україну і Білорусь. Зокрема, дві третини українського населення Галичини план “Ост” вимагав депортувати, а третину – германізувати³⁵.

Восени 1942 р. у південній частині Житомирської області, де розташовувалася ставка Гітлера, було депортоване населення семи сел. Так почалося виконання плану “Ост”. На місце депортованих переселялися німці, головним чином з Волині³⁶. Після Сталінграда, однак, проблема колонізації України відразу втратила актуальність.

Стає зрозумілим, чому нацисти не прийняли простягнуту руку українських націоналістів. Для Гітлера майже вся Східна Європа, і особливо Україна, були “життєвим простором” власного народу. Фюрер не бажав утворювати союзу Німеччині Українську державу. Не могло бути дискусії про ступінь самостійності або підпорядкованості цієї держави Третьюму рейху. Йшлося зовсім про інше: споконвічну етнічну територію українського народу гітлерівці уподобали собі. На першому етапі радянсько-німецької війни вони перемагали. Ейфорія перемоги штовхала керівників Німеччини на “остаточне врегулювання”.

У світлі сказаного слід переглянути укорінені твердження про колабораціонізм українських націоналістів. Колабораціонізм характеризує відносини двох сторін, одна з яких служить іншій всупереч інтересам своєї держави і власного народу. Щоб колабораціонізм мав місце, недостить готовності підлеглої сторони служити. Потрібна й готовність півної сторони прийняти цю службу. Такої готовності у нацистів не було аж до Сталінграда. Але не тільки у цьому суть справи.

Поняття колабораціонізму народилося у Франції. Режим Віші в некупованій частині Франції, який активно протистояв генералу де Голлю, являв собою типовий зразок колабораціонізму. За французьким прикладом колабораціоністами назвали главу уряду Норвегії В.Квіслінга, усім ті організаційні структури, які через ідейні переконання або за матеріальну винагороду зраджували свою національну державу і допомагали нацистам встановлювати “новий порядок”.

Ті, хто називає оунівців колабораціоністами, не може звинуватити їх у державній зраді. Вони були громадянами Польської держави, хоч боролися з нею від її народження до загибелі. Встановлену на Західній Україні радянську державність вони не визнали, маючи для цього підстави. Оунівців можна було б теоретично звинувачувати тільки в національній зраді (для Західної Європи поняття державної і національної зради невід’ємні одне від одного). Та “новий порядок” у Західній і Центральній Європі нічим не нагадував окупаційного режиму на Сході. Не оголошуючи змісту “остаточного врегулювання”, гітлерівці встановили там винищувальний режим. Та звинувачувати членів ОУН у національній зраді, тобто нищенні українців на замовлення нацистів просто безглуздо.

Що ж до ідейної близькості німецьких нацистів і українських

націоналістів, то вона теж не могла стати ґрунтом для колабораціонізму. Адже націоналізм німецьких нацистів і українських націоналістів, так само як демократизм польських і українських демократів у міжвоєнній Польщі, поширювалися на різні народи.

Слід зауважити й інше. Ідейна близькість німецьких нацистів і українських націоналістів часто абсолютизується. Самі оунівці, інколи визнаючи цю близькість, ще не знали, що турбота про інтереси власного народу перетворюється у гітлерівців на хворобливу ненависть до “унтерменшен” (недолюдків) – народів Східної Європи.

Виходячи з того, що нацисти не бажали створювати у Східній Європі національні держави і дозволяти існування місцевих політичних організацій, тим більше – з бойовиками при них, співробітництво з Третім рейхом на інституціональному (державному або партійному) рівні було неможливим за означенням. А тільки таке співробітництво можна назвати колабораціонізмом.

Озброєння людей місцевих національностей допускалося в окупованій Україні лише в тому випадку, якщо вони ставали на службу німецьких державних органів. Але співробітництво на особистісному рівні є приватною справою кожного і не може кваліфікуватися як колабораціонізм.

Нарешті, заключне зауваження. Треба відмовитися від розгляду Акта 30 червня 1941 р. як однієї з форм державотворчої діяльності українського народу. Не варто поспішати увінчувати Степана Бандеру лаврами президента маріонеткової Словаччини Й.Тисо або глави Хорватії А.Павелича. Усім своїм життям, безкомпромісною і водночас безнадійною боротьбою з могутніми тоталітарними державами бандерівці доказали, що високі посади і спокійне сите життя не для них, якщо народ уярмлений.

ПРИМІТКИ

¹ Органи государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. - Том I. - Книга вторая. - М., 1995. - С. 180

² Там само. - С. 189.

³ Див.: Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів (1929 - 1941 рр.). - К., 1998. - С. 158.

⁴ *Паньківський Кость*. Роки німецької окупації. - Нью-Йорк, Торонто, 1965. - С. 145.

⁵ *Кентій А.В.* Названа праця. - С. 124.

⁶ Дніпро. - 1993. - № 2-3. - С. 111.

⁷ Органи государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. - Том 1. - Книга вторая. - С. 190.

⁸ Нюрнбергский процесс. Сборник документов в 8-ми томах. - М, 1991. - Т. 3. - С. 531.

- ⁹ Шанковський Л. Історія українського війська. Збройні сили сучасної доби за роки 1914 - 1953, - К., 1991. - С. 21 (Передрук з другого, доповненого видання 1953 р. у Вінніпезі).
- ¹⁰ Українсько-суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і матеріали. - Т. III. - Мюнхен, 1983. - С. 12.
- ¹¹ Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. - Т. I. - Львів, 1997. - С. 19.
- ¹² Там само. - С. 21.
- ¹³ Там само. - С. 37.
- ¹⁴ Там само. - С. 58, 63.
- ¹⁵ Там само. - С. 70.
- ¹⁶ Там само. - С. 505.
- ¹⁷ Там само. - С. 90.
- ¹⁸ Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів в 1941 - 1942 рр. - К, 1999. - С. 26.
- ¹⁹ Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - С. 113.
- ²⁰ Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. - Т. I. - С. 96.
- ²¹ Там само. - С. 92.
- ²² Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - С. 115.
- ²³ Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів в 1941 - 1942 рр. - С. 19.
- ²⁴ Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - С. 114.
- ²⁵ Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів в 1941 - 1942 рр. - С. 19.
- ²⁶ Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. - Т. III. - С. 23 - 24. Повний текст Акта 30 червня 1941 р. надруковано у малотиражному виданні "ОУН в світлі постанов Великих Зборів і Конференцій та інших документів з боротьби 1929 - 1955 рр.". - Мюнхен, 1955. - С. 57 - 58.
- ²⁷ Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. - Т. I. - С. 106.
- ²⁸ Там же. - С. 128.
- ²⁹ Кентій А.В. Нариси історії Організації українських націоналістів в 1941 - 1942 рр. - С. 28.
- ³⁰ Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. - Т. I. - С. 170, 172.
- ³¹ Там само. - С. 217.
- ³² Там само. - С. 176.
- ³³ Там само. - С. 177 - 178.
- ³⁴ Там само. - С. 179.
- ³⁵ Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - С. 248.
- ³⁶ Там само. - С. 248.

№ 1

**З указівки НКДБ СРСР органам державної безпеки
Білорусії та України про оперативні заходи з відвернення
антирадянських виступів у західних областях УРСР**

3 квітня 1941 р.

№ 861/м

Тернопольским и Дрогобычским УНКГБ УССР получены данные о подготовляемом организациями ОУН в западных областях Украины вооруженном выступлении к 1 мая 1941 г. ...

Вам необходимо учесть данные НКГБ УССР о возможном вооруженном выступлении оуновцев к 1 мая 1941 г. и немедленно лично принять необходимые оперативные меры по предупреждению возможных антисоветских выступлений в западных областях БССР.

В пятидневный срок просмотреть имеющиеся у вас материалы, свидетельствующие о подготовке в западных областях БССР повстанческих выступлений, и план намеченных вами мероприятий представить на утверждение НКГБ СССР.

Особое внимание при этом обратите на необходимость организации работы по немедленному установлению и изъятию находящихся на нелегальном положении активных участников антисоветского подполья.

О всех имеющихся у вас материалах о работе оуновских организаций в западных областях УССР немедленно сообщите НКГБ УССР, ориентируя его также о состоянии оуновского подполья в БССР.

Народный комиссар госбезопасности СССР

*Меркулов
ЦА ФСБ России*

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1. – Накануне. – Кн.2. А/О “Книга и бизнес”. – М. – 1995. – С.74.

№ 2

**Зі спецповідомлення НКВС УРСР до ЦК КП(б)У про
передислокацію німецьких військ на території Польщі до
кордонів СРСР та активізацію діяльності
українських націоналістів**

9 квітня 1941 р.

№ А-1250/сн

По имеющимся у нас данным, поступившим от различных источников, видно, что с начала 1941 г. и особенно за последнее время немецким командованием производятся крупные передвижения войск из Германии на территорию генерал-губернаторства и к границам с СССР.

Сосредоточение частей отмечается в трех направлениях – Люблин, Перемышль и Восточная Пруссия, где, по данным, требующим проверки, имеется до 30 дивизий*.

...По всей территории генерал-губернаторства и особенно в пограничной полосе производится ремонт шоссейных дорог и мостов.

На строительстве шоссейных дорог немцами используется украинская молодежь из так называемого лагеря “Служба родине”. Эта молодежь одновременно проходит военное обучение под руководством немецких офицеров.

...Украинские националисты ведут открытую агитацию за совместное выступление с немецкими войсками против СССР под лозунгом “Освобождение украинской земли от Советов”...

Нами приняты меры к проверке и уточнению изложенных выше данных и установлению причин происходящей передислокации частей немецкой армии.

Народный комиссар
государственной безопасности УССР

Мешик
ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. Т.1. – Накануне. – Кн.2. – А/О “Книга и бизнес”. – М. – 1995. – С.82, 84, 85.

* Идетсья про передислокацію німецьких військ (16-ї і 18-ї армії та 4-ї танкової групи – всього 29 дивізій), що розгорталися у Східній Пруссії при підтримці 1-го повітряного флоту (група “Північ”). На території окупованої Польщі зосереджувалися німецькі війська 4-ї і 9-ї армій, 2-ї і 3-ї танкових груп – всього 50 дивізій і 2 бригади з підтримкою 2-го повітряного флоту (група “Центр”) (Див.: Великая Отечественная война 1941-1945. – М. – 1995. – С.8).

№ 3
З обіжника НКДБ УРСР про
посилення боротьби з націоналістичним підпіллям у
західних областях України

10 квітня 1941 р.

№ А-1282

Поступившие за последнее время в НКГБ УССР материалы свидетельствуют о том, что ОУН по заданию Краковского провода ведет на территории западных областей УССР усиленную работу по подготовке к вооруженному выступлению против Советского Союза, намечаемому на весну 1941 г.*

По имеющимся в УНКГБ Дрогобычской, Тарнопольской и Ровенской областей данным, вооруженные выступления намечены на период между 20 апреля и 1 мая сего года.

В связи с этим деятельность оуновских организаций во всех областях значительно активизировалась: проводится усиленная вербовка и подготовка новых кадров, развернута работа по приобретению оружия, боеприпасов, санитарного имущества, отрабатываются мобилизационные планы, увеличилось количество террористических актов против советских и партийных работников, распространяются листовки и воззвания, призывающие население к вооруженной борьбе, и т.д.

Для руководства вооруженным выступлением на территорию СССР из-за кордона нелегально перебрасываются руководящие кадры ОУН с заданием возглавить вооруженное восстание.

Так, в селе В.Гнилицы Тарнопольской области руководитель местной оуновской организации Процик Ярослав на инструктивном совещании участников организации заявил, что вооруженное выступление намечено на 22 – 25 апреля сего года, и предупредил присутствующих, чтобы они были на своих местах и готовились к этому выступлению.

Процик поставил в известность участников организации, что 16 апреля из-за кордона должны прибыть активные члены ОУН Савчук

* Виконуючи цю вказівку, керівництво оунівських організацій на місцях активізувало підривну діяльність. З цією метою розроблялися мобілізаційні плани й документи, що містили основні настанови з питань збройного виступу, поширювалась антирадянська література та листівки, посилювалась диверсійно-терористична діяльність проти радянських і партійних працівників.

Ярослав* и Гевко Иван**, которые дадут дополнительные указания о подготовке к выступлению и проведут обучение партизанской войне, направленной на ослабление тыла и затруднение продвижения частей Красной Армии.

В селе Соколов Тарнопольской области подрайонный руководитель ОУН Демида С.П. получил от районного руководителя указания о подготовке к тайной мобилизации оуновской организации, которая должна состояться весной 1941 г.

В порядке подготовки к этой мобилизации, как это установлено агентурными материалами, каждый член организации должен иметь в запасе несколько пар белья, продукты питания, медикаменты и перевязочные средства.

Арестованный активный оуновец Водвуд Иван в беседе с камерным источником сообщил последнему о том, что 20 апреля сего года оуновская организация готовит вооруженное восстание в западных областях УССР, но ожидает дополнительных указаний от руководства ОУН, которые будут даны в зависимости от выступления Германии.

Водвуд также сообщил, что организации ОУН получили ряд указаний от заграничного провода ОУН о подготовке продуктов и оружия, а также “манифест”, призывающий население к выступлению.

23 марта сего года источник УНКГБ по Дрогобычской области “Хмурый” представил полученное им для размножения от надрайонного руководителя Тебенко оуновское воззвание, призывающее население к вооруженному выступлению против Советской власти.

Аналогичное воззвание было найдено в Жидачевском районе Дрогобычской области.

Ведя подготовку к вооруженному выступлению, ОУН мобилизует все враждебные нам силы, устанавливает контакт с другими контрреволюционными украинскими и польскими националистическими организациями и остатками антисоветских политпартий.

Исходя из этого, основная задача УНКГБ состоит сейчас в том, чтобы использовать все средства и возможности по вскрытию и ликвидации

* Савчук Ярослав Михайлович був заарештований 3 листопада 1949 р. УМДБ по Тернопільській області. 29 листопада 1949 р. військовим трибуналом військ МВС Тернопільської області засуджений за ст.20-54-1а і 54-11 КК УРСР на 25 років позбавлення волі. Звільнений з-під варті 26 серпня 1956 р. за постановою Комісії, створеної на підставі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р.

** Гевко Иван Максимович (1914-1941) арештований 26 березня 1941 р. УНКВС по Тернопільській області за звинуваченням у злочинах, передбачених ст.54-2 і 54-11 КК УРСР. 21 липня 1941 р. за розпорядженням наркома держбезпеки УРСР П.Я.Мешика Гевко розстріляний “як ворог народу в період воєнних дій”. Реабілітований відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 р.

оуновского подполья с тем расчетом, чтобы предотвратить попытку вооруженного выступления со стороны ОУН, прекратить ее террористическую деятельность и максимально усилить агентурно-оперативную работу по разложению организации.

ПРЕДЛАГАЮ:

1. Усилить работу по выявлению членов ОУН, находящихся на нелегальном положении...

[...]

3. Розыск и изъятие нелегалов возложить на отделения СПО по борьбе с политбандитизмом. Для этой же работы использовать оперативные бригады НКГБ УССР, командированные мною в УНКГБ.

[...]

8. Операции подготавливать и проводить в точном соответствии с приказом НКГБ СССР.

О выполнении данных указаний, поступающих сигналах о подготовке выступления и ваших мероприятиях ежедневно доносите специальными записками.

Народный комиссар
государственной безопасности УССР

Мешик
ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1. Накануне. – Кн.2. – М. – 1995. – С.85-87.

№ 4

**Доповідна записка НКДБ УРСР секретарю ЦК КП(б)У
М.С.Хрущову про заходи з ліквідації бази ОУН в
західних областях України**

Не раніше 15 квітня 1941 р.

Материалами закордонной агентуры и следствия по делам перебежчиков устанавливается, что немцы усиленно готовятся к войне с СССР, для чего концентрируют на нашей границе войска, строят дороги и укрепления, подвозят боеприпасы.

* Копія документа була направлена в НКДБ СРСР.

По данным закордонних источников “Львовского” и “Видважного”, пришедших из генерал-губернаторства в апреле текущего года, пограничная полоса в генерал-губернаторстве окончательно милитаризована: запрещено пассажирское движение, крестьянам запрещено производить сев.

Эти же данные объективно подтверждаются действиями самолета “Ю-86”, совершившего 15 апреля посадку близ Ровно после глубокой разведки нашей территории*.

Известно, что при ведении войны немцы практикуют предательский маневр: взрыв в тылу воюющей стороны (“пятая колонна”** в Испании, измена хорватов в Югославии).

Материалы, добытые в процессе агентурной разработки и следствия по делам участников “Организации украинских националистов” (ОУН), в том числе воззвания и листовки организации, свидетельствуют о том, что во время войны Германии с СССР роль “пятой колонны” немцев будет выполнять ОУН.

Эта “пятая колонна” может представить собой серьезную силу, так как она хорошо вооружена и пополняет свои склады путем переброски оружия из Германии.

Так называемый “революционный провод” ОУН, руководимый Степаном Бандерой, дожидаясь войны, уже сейчас организывает активное противодействие мероприятиям Советской власти и всячески терроризирует население западных областей Украины.

Об этом свидетельствует ряд известных Вам террористических актов против сельских активистов, работников милиции и советских работников.

Основную силу ОУН составляет ядро нелегалов, которых в настоящее время лишь в западных областях УССР учтено около 1000 человек.

Днем нелегалы скрываются в лесах, бродят по дорогам, вечерами являются в села и находят приют в домах кулаков, в семьях репрессированных и в своих собственных домах.

* Літак було посаджено радянськими засобами ППО. У ньому виявлені топографічна карта прикордонних районів Радянського Союзу, фотоапаратура й засвічена фотоплівка.

** Вперше цей термін з’явився під час національно-революційної війни 1936-1939 рр. в Іспанії. “П’ятою колоною” була названа агентура генерала Франко, яка діяла у Мадриді, в той час як 4 колони фалангістів наступали на місто з фронту. Під час Другої світової війни 1939-1945 рр. “п’ятою колоною” називали фашистську агентуру у різних країнах. Перед нападом на СРСР німецькій військовій розвідці поряд з іншими ставилося завдання вивчати морально-політичний стан радянського суспільства з метою виявлення опозиційних і ворожих соціалізові елементів, щоб створити з них в СРСР “п’яту колону”.

Население некоторых сел настолько терроризировано, что даже советски настроенные люди боятся выдавать нелегалов.

Например, террористический акт против председателя сельсовета села Лапшин Бережанского района Тернопольской области Ковара В.М. был совершен в его собственной хате двумя бандитами в присутствии шести соседей. Эти соседи не только не воспротивились убийству, но даже “не опознали” бандитов.

Председатель сельсовета с.Козивка того же района Тернопольской области Гороховский, будучи преследуемым бандитами, вбежал в хату своего родного брата, где и был зверски убит.

Будучи запуган, брат Гороховского не выдал бандитов.

Изложенное выше вынуждает наряду с проводимой операцией по изъятию нелегалов и актива ОУН поставить вопрос о ликвидации базы ОУН – семей нелегалов, кулачества и семей репрессированных.

Считал бы целесообразным возбудить перед ЦК ВКП(б) и СНК СССР ходатайство о применении к перечисленным категориям лиц следующих санкций:

1. Распространить закон об изменниках Родины на участников анти-советских организаций, находящихся на нелегальном положении в западных областях УССР, Черновицкой и Измаильской областях УССР.

2. Семьи нелегалов согласно указанному закону репрессировать, имущество конфисковать.

3. Семьи арестованных оуновцев выселить в отдаленные места Советского Союза.

4. Учитывая, что основной базой ОУН является кулачество, произвести выселение кулаков в отдаленные области СССР, а имущество их передать колхозам. Прошу Ваших указаний.

Нарком государственной
безопасности УССР

Мешик

ЦА ФСБ РФ. Коллекция документов. Машинопись, заверенная копия; Россия. XX век. Документы. 1941 год. В 2-х кн. Книга 2-я. – М. – Международный фонд “Демократия”. – 1998. – С.79-80.

№ 5

З директиви управлінь НКВС та НКДБ УРСР по Рівненській області про активізацію боротьби з оунівським підпіллям

28 квітня 1941 р.

№ 19/6257

Анализ проведенных... мероприятий по оуновскому подполью свидетельствует о том, что оуновцы, используя националистические чувства отсталой части бедняцкого и середняцкого населения, пытаются оказать на них свое влияние, вербуют их в организацию, уводят в подполье и используют их в целях осуществления вражеских актов. В результате бедняки, середняки становятся тупым орудием в руках оуновцев, слепо выполняя эти акты.

Практика перевода оуновцев на нелегальное положение уже принимает широкие размеры. Достаточно указать, что, по далеко не полным данным, на территории нашей области насчитывается 159 нелегалов. Кроме того, нелегалы на селе окружили себя так называемыми "симпатиками". Эта категория лиц снабжает нелегалов продовольствием, укрывает их в своих квартирах, клунях и т.д.

Имея такую опору, оуновцы в соответствии с задачами организации развернули большую практическую работу по расширению состава организации, осуществлению диверсионных и террористических актов.

За последние 4 месяца в с.Постояно Деражнянского района подожгли имущество председателя сельсовета.

В с.Коломыя Высоцкого района оуновцы подожгли колхозные конюшни, в результате чего погибло 30 лошадей.

В Вербском районе учинен поджог имущества председателя колхоза.

В Межреченском районе оуновцами убит председатель сельской кооперации.

В с.Суске Александрийского района в ночное время был убит председатель сельсовета и ранен работник НКВД.

Аналогичные проявления со стороны оуновцев имели место в Козинском, Красноармейском и других районах, где были убиты работники НКВД и активисты села.

Изложенное вызывает серьезную тревогу и обязывает работников органов НКГБ и НКВД широко использовать все зависящее от нас с тем, чтобы вернуть скрывающихся нелегалов из бедняцко-середняцкой среды к мирному труду и усилить работу по выявлению и изъятию актива оуновского подполья.

Мероприятиями на ближайший период времени должны являться следующие:

1. Силами райотделений НКГБ, НКВД и проверенного актива обойти все семьи нелегалов-оуновцев и сказать, чтобы их члены семей, ушедшие на нелегальное положение, явились с повинной в соответствующие органы, сдали свое оружие и прекратили борьбу с Советской властью.

2. Объяснить семьям, что за такой поступок кроме благодарности им ничего не будет, им Советская власть дала землю, и чтобы они работали в своем хозяйстве.

3. С предварительной нашей санкции практиковать съемку* оуновцев-бедняков из числа низовки, но не арестовывать их, а на месте, в селе или райцентре, не сажая их в камеру, добиться быстрого получения от них признания об участии в оуновской организации и сказать им, что нам об этом известно не только из их показаний, но и из других данных, но что мы вовсе не намерены наказывать их за это, и предложить им честно работать на данной им Советской властью земле, так как они обмануты кулаками.

4. Впредь подвергать аресту только руководящий состав и актив оуновцев. Низовку не арестовывать, так как они в своем большинстве являются бедняками.

5. Начальникам НКГБ и НКВД, на территории которых оперируют нелегалы из состава областного и окружного провода ОУН – Работницкий** (Клеванский район), Соловей и Березка (Дубновский, Млыновский районы), Рыбак (Деражнянский и Костопольский районы), усилить агентурно-оперативную работу по поимке этих нелегалов...

Продумать и составить планы агентурно-оперативных мероприятий, обеспечивающие действительное задержание руководства подполья, и копии выслать в УНКГБ.

6. Через сельсоветы и органы милиции оповестить население о необходимости сдачи в органы НКГБ-НКВД имеющегося на руках оружия.

Предупредить, что в случае добровольной сдачи оружия владельцы его наказываться не будут.

Предупредить также, что в случае обнаружения у кого-либо из жителей огнестрельного оружия без соответствующего разрешения владельцы будут привлечены к ответственности по всей строгости закона.

* Так в тексте документа.

** Робітницький Володимир Микитович (1912-1941) – керівник Рівненського обласного проводу ОУН. Помер у 1941 р. від тифу.

7.С настоящей директивой ознакомить первых секретарей РК КП(б)У и поставить вопрос об усилении массовой работы на селе с тем, чтобы разъяснить населению весь вред, причиняемый нелегалами, и добиться такого положения, чтобы бедняцко-средняцкая масса никакого сочувствия и помощи нелегалам-оуновцам не оказывала и содействовала в поимке нелегалов при появлении их на территории села.

Для сведения сообщаем, что настоящая директива согласована с обкомом КП(б)У.

О результатах проводимой работы ежедневно докладывайте.

Вр. нач. УНКГБ по
Ровенской области
лейтенант госбезопасности
*Лосев**

Начальник УНКВД
по Ровенской области
ст.лейтенант госбезопасности
*Мастицкий***

ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. - Т.1. - Накануне. - Кн.2. - А/О "Книга и бизнес". - М. - 1995. - С.118-120.

* Лосев Євген Дмитрович – з квітня 1939 р. заступник начальника 2-го відділення УДБ УНКВС по Київській області. З січня 1940 р. – заступник начальника, з лютого 1940 р. – начальник слідчої частини УНКВС у Рівненській області. З квітня 1941 р. тимчасово виконуючий обов'язки начальника УНКДБ по Рівненській області. З початку Великої Вітчизняної війни перебував на фронті, пропав без вісті.

** Мастицький Василь Федорович (1902-1954) – полковник. З листопада 1937 р. – начальник райвідділу НКВС м.Лубни Полтавської області. З вересня 1940 р. – заступник начальника УНКВС у Рівненській області. З грудня 1941 р. – заступник начальника Особливого відділу НКВС 39-ї армії, заступник начальника Особливого відділу НКВС 41-ї армії, він же начальник слідчої частини (Калінінський фронт). З травня 1943 р. – начальник ОКР "Смерш" 3-ї гвардійської танкової армії (Брянський фронт, згодом 1-й Український фронт). З вересня 1946 р. – заступник начальника УМДБ Поліської області, з січня 1947 р. – начальник УМДБ по Молодечненській області. З серпня 1952 р. – заступник начальника 5-го Управління МДБ БРСР. З липня 1953 р. – начальник 5-го Управління МДБ БРСР.

№ 6

З директиви НКВС СРСР спецслужбам України про посилення заходів з боротьби з оунівським підпіллям у західних областях УРСР

29 квітня 1941 р.

№ 1254/Б

За последнее время в западных областях УССР наблюдается активизация подпольных оуновских организаций, участники которых провели ряд террористических актов против сельского советского актива*.

Предпринятые органами НКВД и НКГБ оперативные мероприятия сопровождались убийствами и ранениями оперативных сотрудников. Это указывает на то, что операции по оуновцам подготавливались недостаточно продуманно, без должной тщательности.

Предлагаю:

1. Усилить проведение мероприятий, направленных к ликвидации политбандитизма, в частности по линии оуновцев.

2. Все мероприятия по преследованию и изъятию бандитов из числа оуновцев обязательно согласовывать с соответствующими органами НКГБ, оказывать последним всемерное содействие в проведении операций, выделяя в распоряжение органов НКГБ на операции необходимое количество работников милиции.

3. По запросам начальников органов НКГБ незамедлительно передавать в их распоряжение арестованных оуновцев, материалы следствия, агентурные сообщения и проч., учитывая, что задача разгрома оуновских организаций в первую очередь возложена на органы НКГБ.

4. Работать с органами НКГБ надлежит в тесном контакте...

Народный комиссар внутренних дел СССР

*Берия
ЦА ФСК России*

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1. – Накануне. – Кн.2. – М. – 1995. – С.121.

* Тільки у квітні 1941 р. в селах західних областей України оунівці здійснили 38 замахів проти голів колгоспів, сільрад та місцевого активу (ЦА ФСК Росії).

№ 7

**Зі звіту НКДБ СРСР
про роботу зовнішньої розвідки за 1939-квітень 1941 рр.
з відомостями щодо активізації діяльності
українських націоналістів**

Квітень 1941 р.

...Из наиболее интересных материалов, добытых за это время нашей агентурой, можно отметить следующие:

1. Сведения о подготовке Германией вооруженного выступления против Советского Союза. Сущность сведений сводится к тому, что Гитлером отдано распоряжение о переводе русского отдела штаба авиации в активную часть, разрабатывающую и подготавливающую военные операции; в широких масштабах производится изучение важнейших объектов бомбардировок на территории СССР; составляются карты основных промышленных объектов; разрабатывался вопрос об экономическом эффекте оккупации Украины.

2. Документальные данные по линии германского Министерства хозяйства о политическом и хозяйственном положении на Балканах; планы включения Балканских стран в хозяйственную систему Германии; данные о путях и методах осуществления германской экспансии на Балканах.

3. Доклад американского посольства в Германии о военном хозяйстве Германии. Доклад характеризует степень загрузки промышленности Германии, запасы сырья и продовольствия, состояние транспорта и торговли, военный бюджет, ресурсы оккупированных территорий и т.п.

4. Подробные данные о структуре и личном составе органов германской политической и военной разведок (гестапо и "Абвера"). Добыта структура турецкой генеральной дирекции общественной безопасности.

5. Сведения о некоторых оппозиционно настроенных людях в Германии, способных и готовых при известных условиях вести работу против национал-социалистского режима Германии.

...10. Сведения о военных укреплениях и фортификационных работах в Румынии, Турции, Иране в Финляндии на границах с СССР. Кроме того, ряд материалов о дислокации турецкой, иранской и румынской армий, военные карты турецкого генштаба районов Фракии и Западной Анатолии, схема укреплений Босфора, получивших положительную оценку Народного комиссариата обороны.

11. Данные о 8585 км шоссейных дорог Ирана, дана точная характеристика их с учетом спусков, подъемов, серпантинных, грузоподъемности мостов. Сделано до 750 фотоснимков.

12. Сведения о 199 агентах иностранных разведок, членах зарубежных контрреволюционных эмигрантских организаций, переброшенных на территорию СССР и здесь арестованных.

...20. Материалы, освещающие внешнюю и внутреннюю политику Франции. Значительная часть этих сведений была направлена в инстанции. В основном эти материалы содержали в себе сведения о позиции союзников* в отношении СССР, военных приготовлениях союзников, переговорах** с английскими правительственными кругами, заседаниях Верховного совета союзников, деятельности союзников на Ближнем Востоке, Балканах и в Скандинавии.

21. Сведения о политическом и экономическом проникновении Германии в сопредельные с СССР страны – Иран, Афганистан, Финляндию, Румынию и организации в этих странах многочисленных стратегических баз и разведывательных пунктов на границах с СССР.

22. Сведения о чешско-антинемецком подполье, его руководителях.

Было налажено систематическое получение информации о военных мероприятиях немцев в протекторате. Эти сведения получили положительную оценку Разведывательного управления Генерального штаба Красной армии.

23. Сведения о работе и каналах связи с территории Генерал-губернаторства на территорию СССР польских националистических организаций “Союз вооруженной борьбы”, “Служба победы Польши”, “Тайная армия”, “Польский союз”.

Выявлено существование на территории Генерал-губернаторства так называемой польской организации “Батальон смерти”, возглавляемой поручиком бывшей польской армии Конечным***. Эта организация используется немецкой разведкой для активной антисоветской работы на территории западных областей УССР и БССР.

В сентябре 1939 г. переданы для реализации во внутренние органы НКГБ агентурные материалы о польских, украинских националистических элементах, проводивших против СССР активную антисоветскую работу в западных областях УССР и БССР с момента образования и до ликвидации польского государства. Материалы переданы на 12000 человек.

Кроме того, были получены материалы об экономическом положении, политических настроениях населения, режиме и военных приготовлениях в

* Маються на увазі Англія і Франція.

** Прочерк у тексті документа.

*** Конечный Йоганн – з 1 липня 1943 р. ротенфюрер СС. На Східному фронті – з 2 жовтня 1941 р. до 20 січня 1944 р.

Германии и Генерал-губернаторстве.

24. Сведения об украинских националистических организациях на территории Генерал-губернаторства, о руководителях и активе этих организаций и оппозиционных элементах внутри ОУН и деятельности этих организаций против СССР.

Агентурными материалами, поступившими в течение 1910-1941 гг. установлено, что:

1) на территории Генерал-губернаторства активизировалась деятельность украинских эмигрантских организаций, политическое руководство в отношении которых осуществляет ОУН, используя их в разведывательных целях по заданиям германской разведки;

2) все шпионские сведения по СССР передаются германской разведке, оказывающей техническое содействие ОУН при переброске ее агентуры в СССР. На границе СССР с Генерал-губернаторством созданы переправочные пункты для переброски немецкой агентуры в Союз;

3) под руководством ОУН из украинцев на территории Генерал-губернаторства создаются формирования военного типа, так называемые сотни и отряды "сечевых стрельцов". "Сечевые стрельцы" должны будут составить основной костяк будущей украинской армии;

4) немецкие власти предоставляют украинским организациям денежные средства, помещения для клубов, театров, бывшие польские костелы;

5) в Генерал-губернаторстве, протекторате Чехия и Моравия и в Словакии создаются школы старшин, подстаршин, летчиков, танкистов, шоферов, полицейских, разведчиков и диверсантов. Комплектованием этих школ руководят штаб ОУН и немецкие военные власти;

6) руководство ОУН засылает специальных эмиссаров на территорию западных областей УССР с заданиями по организации нелегальных диверсионных и повстанческих центров и отдельных групп в целях подготовки свержения советской власти путем вооруженного восстания.

Идея создания "самостийной" Украины путем отторжения ее от СССР продолжает немцами усиленно культивироваться и поощряться...

26. Сведения о структуре и дислокации японской военной миссии в Маньчжурии.

Выявлено 4 нелегальные резидентуры японской военной миссии в Харбине, ведущие работу против Советского Союза...

ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1. – Накануне. – Кн.2. (1 января – 21 июня 1941 г.). – А/О "Книга и бизнес". – М. – 1995. – С.130-132.

№ 8

Постанови II Великого Збору ОУН (С.Бандери)

Квітень 1941 р.

Постанови Другого великого збору Організації Українських Націоналістів, що відбувся в квітні 1941 р. у Кракові

Ідея Суверенної Соборної Української Держави стала в нашому столітті основою українського світогляду та нового політичного руху, руху націоналістичного, що у вогні боротьби проти наїзників оформився в окрему політичну організацію - в Організацію українських націоналістів.

Перші почини надати українському націоналістичному рухові організованих форм сягають 1900 р., коли-то Микола Міхновський почав на Лівобережній Україні закладати перші націоналістичні гуртки для боротьби за державно-політичне визволення України з-під ярма царської Росії. Націоналістичні гуртки Міхновського були передвісниками організованої націоналістичної сили.

Основи для націоналістично-визвольної організації поклав після упадку Української держави 1920 р. полк. Євген Коновалець, створивши й розбудувавши "Українську Військову Організацію" (УВО), а згодом в 1929 р. на I Конгресі українських націоналістів – покликавши до життя ширшу організацію – Організацію українських націоналістів (ОУН).

ОУН розширила революційну акцію на всі українські землі та повела боротьбу проти всіх наїзників, зокрема, на Західних українських землях. ОУН, за поміччю широкої організаційної сітки, вела всі масові та всі одиничні протипольські, а після упадку Польщі – протимосковські акції. Основні відмінності умовин революційної праці на Східноукраїнських землях не дали змоги досягти організації того роду зовнішньо-політичних успіхів, які здобула ОУН з Польщею. Так само на українських землях під румунською займанщиною головна увага організації була відведена справі творення та вкорінювання організаційної сітки. На Закарпатті ділом ОУН була боротьба за Українську державу, акт проголошення самостійності в 1939 р. й сама збройна оборона перед мадярськими наїзниками.

Визвольно-революційну боротьбу за визволення всіх українських земель і за з'єднання їх в одну соборну й незалежну державу вела ОУН, спираючись на власні сили українського народу, та відкинувши в принципі орієнтацію на чужі сили, а, зокрема, на історичних ворогів України.

Наслідком того було, що на різних місцях широкої української землі, у різних роках нерівної боротьби беззброєного українського народу з перевагою різнонаціональних ворожих сил росло й кріпшало одне, незламне й невмируще бажання: здобути власним трудом владу на своїй землі.

За 20 років визвольно-революційної боротьби українського націоналістичного підпілля ота свідомість стала власністю широких шарів українського народу. Чужинецьке панування в усій основі підтвердило правдивість націоналістичного твердження, що українцеві нема життя без власної держави: “Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї”.

Другий успіх нашої дотеперішньої революційної боротьби проти чотирьох держав-окупантів – це зорганізування реальної людської сили, готової й придатної до боротьби за цілі українського націоналізму. Серед успіхів і невдач революційної боротьби проти ворогів України, у ворожих тюрмах і в партизанських лісах, по містах і селах України виростало, гартувалося й набирало бойового досвіду нове покоління українських націоналістів-революціонерів. Воно вийшло тепер на чоло визвольно-політичного руху цілого українського народу, як єдина політична організація, що за всяких умовин незмінно несе свої бойові прапори. Шлях боротьби й політичні напрямні революційно-визвольної акції для тих націоналістичних залог українського підпілля визначає найвища установа ОУН – Великий Збір ОУН.

Перший Великий Збір відбувся 1929 р. Він покликав до життя Організацію українських націоналістів на чолі з полк[овником] Є. Коновальцем і в своїх постановах означив загальні світоглядні заложення, політичні напрямні та устроєві форми ОУН.

Другий Великий Збір ОУН відбувся [на] 12 років пізніше, в 1941 р. За той час ОУН стала поважним, а то й керівним чинником у визвольній боротьбі українського народу, перетривавши переможньо всі скажені заходи ворогів стерти організацію з лиця землі. Найтяжчим ударом, що його зазнала в тому часі Організація українських націоналістів, була смерть вождя ОУН, полк[овника] Є. Коновальця з руки агента Москви в 1938 р. напередодні вирішальних для України подій. Цей удар викликав глибоке стрясення та спричинив різні внутрішні ускладнення в ОУН, але сили організації не знищив і не послабив. У третю річницю смерті вождя сили ОУН вже многократно більші, як за його життя. На місце поляглих сотень стали тисячі.

Останні роки принесли основну зміну політичного положення українського народу й започаткували далекосяжні переміни на українських землях.

Упадок Польської держави й румунської окупації на Західних і Південно-Західних українських землях і включення їх у тимчасовий склад СРСР та загорнення Закарпатської України Мадярщиною з одного боку, а з другого європейська війна наполеонського масштабу, нечувано швидка й далекосяжна зміна політичного обличчя цілого європейського континенту, а, зокрема, безпосередня близькість вирішних для долі України кінцевих днів війни – ось загальнополітичні причини, що створили невідкладну потребу скликати II Великий збір ОУН, перевірити дотеперішні політичні позиції Організації українських націоналістів, вирішити й устійнити напрямні визвольної політики в обличчі грядущих подій та достосувати методи й тактику боротьби до нової, зміненої політичної ситуації.

Внутрішньоорганізаційні ускладнення й довготривалий етап тимчасовості, що постав в організації після смерти вождя, теж вимагали авторитетного й остаточного вирішення. Користаючись переходовим станом, що в організації після морду вождя не було легальної влади, деякі опортуністичні елементи на спілку з одним польським провокатором захопили були владу в ОУН і проголосили “вождем” одного із своїх людей, інж[енера] А.Мельника. Щоб цьому фактові надати сповідних форм легальності, скликали вони 1939 р. з’їзд, який незгідно з обов’язуючим устроєм назвали II Великим Збором українських націоналістів і на тому з’їзді затвердили факти, ними dokonані. Організації загрожувала небезпека опортунізації й розкладу. Покінчити з станом тимчасовості в організації і з небезпекою розкладу в організації було другим завданням II Великого Збору ОУН в 1941 р.

II Великий Збір в 1941 р. являється на шляху нашої боротьби започаткуванням нового етапу дороги до тих же самих найвищих і незмінних ідей українського націоналізму, що за них боролись ми весь час. Другий етап боротьби не значить заперечення першого й перекреслення першого. Це дальший конечний ступінь вперед. Без досвіду минулої боротьби він не був би можливий. Нове політичне положення, відмінності умовин революційної праці й далекосяглі наслідки нашої роботи вимагають політичного озброєння й найдоцільнішої тактики боротьби. Під кутом тих вимог II Великий Збір ОУН виносить свої постанови.

ПРОГРАМОВІ ПОСТАНОВИ

1. Організація українських націоналістів визнає, що боротьба за силу й добро української нації є основою нашого світогляду; всесторонній розріст, сила, здоров’я й добробут українського народу - це наша найвища ціль.

2. Тільки вповні суверенна Українська держава може забезпечити українському народові свобідне життя й повний всесторонній розвиток усіх його сил.

3. Тільки шляхом революційної боротьби з наїзниками здобуде український народ свою державу.

4. Тільки справедливий, націоналістичний суспільний лад буде основою сили Української держави й основою вільного життя всього українського народу.

Тому Організація українських націоналістів бореться:

1. За суверенну соборну Українську державу, за владу українського народу на українській землі.

2. За організацію Української держави на основах сильної влади, сильної національної армії й фльоти та одної політичної організації провідного національного активу.

3. За плянову організацію цілого господарського й суспільного життя в Українській державі на таких основах:

а) рівність усіх українців у правах і обов'язках супроти нації й держави;

б) поділ на різні заняття й фахи та відповідно до цього виробничі й професійні організації, побудовані на засаді продукційного солідаризму й рівноправності всіх працюючих;

в) власником усієї землі й вод, підземних і надземних багатств, промислу й шляхів комунікації – є сам український народ і його держава;

г) українська земля – українським селянам, фабрики й заводи – українським робітникам, український хліб – українському народові, вільна ініціатива вільних людей;

загальне й повне право власності на продукти своєї праці; обмежене приватне, кооперативне й спілкове право власності на господарювання землею й верстатами для тих, які на них працюють;

державна власність важкого промислу й транспорту; вільна торгівля нижчих ступ[е]нів;

законне обмеження зисків, усунення всякої спекуляції та самоволі й недбальства в господарці;

інтенсивна розбудова всіх галузей народного господарства, щоб воно стало основою могутності Української держави; пов'язання в цілому житті вільної творчої ініціативи праці й власності громадян – ініціативою, власністю, організованістю й контролею держави – в одну нерозривну цілість;

д) законна участь робітників у кермі й зисках підприємств, – за кращу працю – краща платня;

забезпечення законом найменшої платні за працю, вистачальної на повне удержання робітника та його рідні; забезпечення здорових умовин праці в копальнях, [на] фабриках, верстатах та всіх місцях праці; забезпечення платних відпусток і заспокоєння всіх потреб здоров'я й культури:

е) загальне й повне забезпечення на старість та у випадках каліцтва й нездібності до праці всіх громадян є основою багатства народу й у першу чергу здібності й праці всіх членів національної спільноти. Тільки праця й її видаєність є мірилом вартості кожної одиниці та основою її суспільного становища.

ОУН бореться:

4. За плянову організацію українською державною владою народно-го здоров'я, розросту й тугости української раси шляхом:

а) загальної, обов'язкової, безплатної лікарської опіки й використання всіх здобутків лікарських наук та лічних заведень для цілого народу;

б) допомоги багатодітним родинам;

в) опіки й охорони матерів і дітей;

г) піднесення стану народного відживлення, мешкання й рівня цілого життя;

д) плекання фізичного здоров'я народу.

5. За організацію шкільництва на основі загального, безплатного формування для всієї української молоді й особливого формування здібнішої дітвори;

за формування цілого українського народу в дусі власних традицій української історії;

за усунення чужих розкладових впливів;

за новий героїчний зміст української культури.

6. За свободу сумління й релігійних культів, не противних моральній силі нації й інтересам Української держави.

7. ОУН бореться проти комуністичного світогляду, проти інтернаціоналізму й капіталізму та проти всіх поглядів і струй, що несуть ослаблення живих сил народу;

ОУН бореться за знищення неволі, за розвал московської тюрми народів, за знищення цілої комуністичної системи, за знищення всіх привілеїв, поділів і різниць на класи та всіх інших пережитків і пересудів.

8. ОУН бореться за свободу всіх народів, поневолених Москвою, та їхнє право на своє власне державне життя.

9. ОУН змагає до з'єднання всіх українців у одному визвольному фронті Української національної революції та організує й творить політично-мілітарну й визвольну силу, здібну перевести збройний зрив, здобути Українську державу та керувати нею.

10. ОУН іде в боротьбі за здійснення заповіту великого пророка України – Тараса Шевченка, революційним шляхом Коновальця, шляхом Святослава, Володимира Великого, Хмельницького, Міхновського й Петлюри, шляхом боротьби за славу й велич Золотого тризуба.

ПОЛІТИЧНІ ПОСТАНОВИ

1. Організація українських націоналістів бореться за Українську суверенну соборну державу, за визволення поневолених Москвою народів Східної Європи й Азії, за новий справедливий лад на руїнах московської імперії ССРСР. Організація українських націоналістів продовжуватиме всіма силами революційну боротьбу за визволення українського народу без огляду на всі територіально-політичні зміни, які зайшли б на терені Східної Європи.

2. Шляхом до досягнення наших цілей є українська революція в московській імперії ССРСР в парі з визвольною боротьбою поневолених Москвою народів під гаслом: “Свобода народам і людині”.

3. Організація українських націоналістів стає на чолі тих українських революційних течій та співпрацює з тими революційними рухами поневолених Москвою народів й з тими державами, що змагають до повного розвалу ССРСР. Організація українських націоналістів вважає союзниками України всі держави, політичні угруповання та сили, що заінтересовані в розвалі ССРСР та в створенні ні від кого незалежної Української суверенної соборної держави. Відношення ОУН до держав та політичних рухів перерішується їхнім протимосковським наставленням, а не більшою чи меншою політичною співзвучністю з українським національним рухом.

4. ССРСР – це новітня форма московського імперіялізму, що доводить поневолені народи й країни до національного, культурного й економічного застою та руїни. Тільки державне усамостійнення поневолених Москвою народів Європи та Азії й свободна співпраця між ними доведуть до всебічного розвитку.

5. Організація українських націоналістів бореться проти всіх родів московського імперіялізму, тому поборює всі ті протирежимні організації й рухи в ССРСР, що поза ССРСР змагають до збереження московської імперії в якій-небудь формі та до нового поневолення немосковських народів.

6. Окупація західноукраїнських земель, Буковини й Басарабії Москвою в 1939-40 рр. та поширення панування Москви на територію прибалтійських народів (Литви, Латвії, Фінляндії й Білорусії) скріплює протимосковські сили в ССРСР.

7. Через окупацію Полісся, Волині, Галичини, Буковини й Басарабії Москвою, національний актив тих земель включився в єдиний протимосковський фронт боротьби. Національно свідомий, політично вироблений, вільний від наслідків розкладової політики Москви актив Західної України посилює революційні сили Наддніпрянщини. Майбутнє Західної України зв'язане нерозлучно з національно-визвольним рухом усього українського народу. Тому ОУН поборює шкідливі для справи

визволення думки про мож[лив]ість сепаратного вирішення долі Західної України.

8. Основою нашої праці й боротьби в Україні та в цілому ССРСР є революційно-визвольна боротьба українського народу проти Москви за Українську суверенну соборну державу та плятформа спільної боротьби поневоленних народів проти московського імперіялізму. При творенні єдиного протимосковського революційно-визвольного фронту боротьби рішає перш за все політична доцільність, а не світоглядіві, ідеологічні й програмові різниці.

9. Організація українських націоналістів змагає до опанування своїми впливами цілості суспільного життя. ОУН буде провадити свої акції на всіх теренах і у всіх клітинах та установах суспільного життя. Передумовою успіху нашої боротьби є тип члена – суспільного пробоевика, організатора.

10. Існуюче невдоволення й вороже наставлення народних мас до режиму – це сліпа стихійна сила, нездібна досягти ніяких політичних цілей. Велетенську роль в нашій боротьбі відиграє вона тільки тоді, коли Організація українських націоналістів опанує її своїми політичними гаслами та включить в зорганізовану плянову роботу, боротьбу, яка єдина веде до остаточної перемоги. Тому завданням українських революціонерів та революціонерів інших поневоленних Москвою народів є зорганізувати суспільний актив, свідомий своїх завдань, зорганізувати революційну силу, що керуватиме боротьбою народних мас та в відповідний момент поведе їх до остаточної збройної розправи з наїзниками.

11. Організація українських націоналістів бореться як проти московсько-більшевицького державного капіталізму, так і проти повороту ліберально-капіталістичного устрою.

Організація українських націоналістів бореться проти насильницької колгоспної системи, за знесення колгоспів, за те, щоб українські селяни самі зорганізували своє господарство й кермували ним, згідно з добром працюючих і цілого українського народу, за право приватного землеволодіння для селян у межах трудової норми, без права на спекуляцію землею. Відповідно до умовин ОУН вестиме боротьбу на терені колгоспів також і під такими гаслами:

а) проти невільництва в колгоспах, проти економічного визиску колгоспників та проти большевицької системи оподаткування сільського господарства;

б) проти диктатури в колгоспах ставлеників московсько-більшевицької влади комуністів та активістів;

в) за повну самоуправу та господарську свободу сільськогосподарських артілей;

г) за збільшення присадибних наділів і звільнення їх від податків.

Організація українських націоналістів проти руйнування колгоспів у час революційного зриву.

Під час революційного зриву владу з колгоспах переберуть виборні революційні комітети. Перебудова большевицької невільничої господарки на вільну господарку українського народу буде відбуватися ступенево й пляново так, як це допускатиме економічний і політичний інтереси української нації, про що дбатиме Українська держава, а не самовільними, нагальними методами, які загрожували б руйною господарського життя.

12. В промислових осередках Організація українських націоналістів веде боротьбу під гаслами: за всебічну опіку держави над робітниками, за справедливу заробітну платню, за особисту свободу робітника, **за** самоуправу робітників у вільних професійних союзах.

13. Масовий чинний наступ і остаточний збройний удар українських народних мас з наїзником є залежний від поставлення сильної політичної організації, стану ідейного й політичного опанування мас провідним революційним активом, внутрішнього положення ССРСР та міжнародної ситуації. Зрив народних мас до остаточної розправи з наїзниками прийде в моменті ослаблення й розхитання режиму наростаючими революційними силами й самою боротьбою. Вступлення ССРСР в нову імперіалістичну війну прискорить цей момент. Тоді зросте в Червоній армії значення змобілізованого українського елемента й інших поневоленних Москвою народів. Рівночасно зросте питомий тягар тих робітників і селян, що остануться за своїми верстатами праці. Тоді-то боротьба цивільного населення з режимом завдаватиме сильніші удари йому, ніж це можливе в мирний час. Устроєва та технічна анархія, що зросте внаслідок технічних та організаційних недочетів транспорту в час перевозу мільйонових змобілізованих мас та матеріалів, послабить можливість контролю й опанування населення московсько-большевицькою владою. Це вможливить нам широко розгорнути нашу роботу. Потрясення, викликане війною, двигне населення проти послабленого московсько-большевицького апарату. Це доведе до масових виступів населення й війська проти большевицького режиму. Для Організації українських націоналістів, що посилюватиме й організуватиме цей розклад, настане час двигнути маси до остаточного збройного удару з наїзником.

14. Комінтерн компартій поодиноких країн поза ССРСР та від нього залежні організації – це агентури московського імперіалізму. Тому ОУН включає протикомуністичну акцію в рам[к]и своєї протимосковської акції за границею.

15. Завданням українців ССРСР поза українськими етнографічними

землями є організувати й посилювати боротьбу проти московського імперіалізму й режиму між тими народами й населенням, серед яких вони живуть, нав'язувати співпрацю з ними та допомагати їм.

16. ОУН поборює акцію тих польських угруповань, що змагають до відновлення польської окупації українських земель. Ліквідація проти-українських акцій з боку поляків є передумовою унормування взаємин між українською й польською націями.

17. Жиди в ССРСР є найвідданішою підпорою пануючого большевицького режиму та авангардом московського імперіалізму в Україні. Протижидівські настрої українських мас використовує московсько-большевицький уряд, щоб відвернути їхню увагу від дійсного спричинника лиха і щоб у час зриву спрямувати їх на погроми жидів. Організація українських націоналістів поборює жидів як підпору московсько-большевицького режиму, освідомлюючи рівночасно народні маси, що Москва – це головний ворог.

18. Українські опортуністичні партії в час визвольних змагань України виявили повну нездарність керувати справами боротьби українського народу та Українською державою. Події останніх 20 років виказали шкідливу роль опортуністичних акцій в нашій боротьбі та довели їх до повного політичного банкрутства. ОУН поборює всі опортуністичні течії в ССРСР, які не йдуть на повний розрив з Москвою, а надіються на частинні уступки зі сторони Москви та стоять на становищі поступової перебудови ССРСР шляхом еволюційних змін. Організація українських націоналістів поборює всі опортуністичні партії та емігрантські групи, зокрема дрібноміщанську групу попутчиків націоналізму А.Мельника, гетьманців, УНР, есерів, есдеків, ундистів, ФНС, радикалів, клерикалів і всіх інших, що розбивають одноцілий фронт боротьби українського народу та узалежнюють українську справу виключно від зовнішніх т. зв. сприятливих умовин.

19. Організація українських націоналістів змагає до приєднання української еміграції для нашої боротьби та об'єднання її поза розкладовими впливами українських опортуністичних груп.

20. Організація українських націоналістів на західних окраїнах українських земель змагає за скріплення українського характеру тих земель засобами, залежними від умовин і політичної доцільності й прилучення їх до Української держави, а не до польських земель.

21. У Закарпатській Україні ОУН змагає до розбудови політичної сили українського народу та до прилучення Закарпаття до Української держави.

ВІЙСЬКОВІ ПОСТАНОВИ

I. Для здійснення своїх цілей ОУН організує й вишколює власну військову силу.

2. Завданням військової сили ОУН є:

а) зорганізувати й перевести збройну боротьбу ОУН за перемогу Української національної революції й здобуття Української незалежної держави;

б) бути пробоевою силою й опорою ОУН у цілій її боротьбі;

в) бути ядром Української армії в Українській державі.

3. В часі політичного поневолення ОУН організує при допомозі військового штабу ОУН на всіх українських землях і за кордоном військові осередки, виховує й школить військових провідників-організаторів та військових фахівців, організує й школить військові кадри, кермує й координує цілістю військової роботи та опрацьовує воєнні пляни, узгоджуючи кожночасне політичне положення.

При допомозі тих же осередків і кадрів впливає на прилюдну українську опінію, пропагує серед неї військову думку, організує самонавчальні військові курси і т. п.

4. Завданням Військового штабу й військових осередків ОУН в часі зриву є зорганізувати збройну силу революції та керувати військовими акціями на землях.

5. У збройному зриві ОУН організує й веде до боротьби всіх українців без огляду на їх політичні переконання.

6. Українська армія змагатиме до виховання вояка-громадянина. Прищиплюватиме йому за час цілої військової служби й позавійськового виховання почуття соборності, великого призначення, відповідальності, героїзму й посвяти в парі з залізною дисципліною й твердим воляцьким вишколом – злучить українців усіх земель в один національний моноліт.

7. Українська воєнна доктрина, опираючись на аналізі духових прикмет українця, історичній традиції, геополітичних умовинах України та узгоджуючи воєнні модерні засоби, має дати Українській армії своєрідну стратегію й організацію, що в свою чергу дадуть змогу якнайкраще й найдоцільніше використати всю силу натугу української нації.

8. Весь порив великих ідей українського націоналізму та вся сила динаміки Української революції знайде своє втілення в Українській революційній армії, яка повстане в боротьбі цілого озброєного народу, дасть йому силу й перемогу та понесе ідеї Української революції – свободи народам – поза межі рідної землі.

ВИШКІЛЬНО-ВИХОВНІ НАПРЯМНІ

1. Сила організації, а вслід за тим успішне сповнення її бажань залежить у прямому відношенні від вартості її членів, що мусять бути рівночасно борцями й організаторами визволення та державного будівництва.

2. Виходячи з того заложення, ОУН ставила зусильно в минулому виховання й вишкіл у своїх рядах, що дало у висліді вироблені кадри провідників.

3. В умовинах сьогоднішньої зміненої дійсності усі організаційні клітини мусять перевести основний вишкіл свого членства, виховуючи повний тип суспільно-політичного активіста.

При тому треба звернути увагу, щоб у вишкoлі вдержати рівновагу між боєво-революційним виробленням і агресивністю та суспільно-політичним і державно-творчим вишколом, кoнечним для організації громадсько-політичного життя.

4. Для належного поставлення вишколу кoнечним є створення центрального осередку вишколу, якого завданням буде опрацьовувати засадничу проблематику, приготoвляти вишкільний матеріал, вишколювати інструкторів, улаждувати курси та кермувати цілістю вишкільної праці ОУН, провадити в цілій ОУН одноцілий, пляновий і систематичний вишкіл усього членства.

5. Змістом вишколу мусить бути в першу чергу світоглядове оформлення й образовання, політичне вироблення й знання (спеціально советської дійсности), суспільно-організаційний вишкіл усіх членів.

6. У підставовому членському вишкoлі являється кoнечним уодноцілнити й усистематизувати вишкільний матеріал у виді точно означених ступ[е]нів.

7. Підкреслюючи потребу вишколу, не слід занедбувати справи готовості, якої ніколи не може бути забагато. Зокрема, тепер, коли ОУН стоїть перед новим, можливо, вирішним змагом, вона буде найважливішим чинником успіху. Запорукою цього є належне поставлення виховання.

8. Виховання є вислідною змагань нашого середовища. Тому живий приклад, безпосередній вплив, будуюча атмосфера всіх організаційних зв'язків, а також тиснення творчої думки провідних кадрів є кoнечним засобом виховання, яке мусить відбуватися лише в праці й боротьбі.

9. Лише певне розгорнення перспектив нашої боротьби, ясне й життєве означення цілей, метод та ієрархії завдань дасть змогу членам включити ріст власної особовості й характеру у ставання в ОУН, яка, як еманация українського середовища, є рівночасно ставанням України.

Лише віра у вище покликання організації й її членів спонукає ставити до себе високі вимоги та сповняти намічені завдання.

ПРОПАГАНДИВНІ НАПРЯМНІ

I. Загальні означення

1. Основним завданням нашої пропаганди є поширити серед найширших мас українського народу ідеї та політичну програму Українського

націоналізму, змобілізувати їх до боротьби за ідеї Української революції, дати відпір ворожій пропаганді, явному й замаскованому наступові ворожої політики та приєднати до протимосковської боротьби також позаукраїнські сили.

2. Розгорнення інтенсивної пропагандивної роботи є одним із найважливіших завдань організації в сучасному стані її боротьби. Цілість пропагандивної роботи мусить бути зцентралізована й узалежнена від політичної тактики організації.

3. Наша пропаганда, її зміст, методи, тактика й організація ділиться на відділи:

а) пропаганда протибольшевицька для українців в Україні й цілому ССРСР,

б) пропаганда для українців поза московською займанщиною,

в) пропаганда для поневолених і загрожених Москвою народів,

г) закордонна пропаганда для чужинців.

4. Зосереджувати головну увагу пропаганди на справах для визвольної боротьби найважливіших, а не розпорошувати її надмірно на різнородних середовищах, що для справ визвольної боротьби мають значення другорядне.

II. Протимосковська пропаганда

A. Для українців

1. Основним завданням української революційної пропаганди є поширити ідеї українського націоналізму серед найширших мас українського народу на Україні й усюди, де живуть українці, та зібрати довкола політичної програми Української національної революції весь актив.

2. Негативне наставлення українських мас проти большевицького режиму змінити моментом ворожого наставлення проти Москви та дати їм позитивну програму національного визволення. Розкладова, протирежимна пропаганда має для справи нашої революції повну вартість остільки, оскільки вона йде в парі з нашими позитивними гаслами.

3. Протидіючи всім місцевим партикуляризмам і загумінковості, скріпляти свідомість, що тільки від долі Києва залежить доля всіх українських земель.

4. Виказати найширшим колам населення слабкість кремлівського режиму й можливість його повалення та визволити їх від психозу страху, розбуджуючи віру у власну силу народу.

5. Опановуючи всі українські середовища, наша пропаганда мусить звернути особливу увагу на молодь в Червоній армії й робітництво з огляду на їх роллю й вагу в революційній боротьбі.

B. Для поневолених Москвою народів:

Наша пропаганда для поневолених Москвою народів, крім протире-

жимного фронту, мусить рівно ж дуже сильно звертатись проти панування Москви, взагалі за національну свідомість кожного народу, за право кожного народу бути суверенним власником своєї землі й керівником своєї долі, виказуючи спільність інтересів поневолених Москвою народів з Україною в одному фронті боротьби.

В. Для всього населення московської тюрми народів:

Тереном діяння української пропаганди є даліше ціла московська імперія в кожночасних її межах. Серед усіх москалів, обмосковлених елементів поневолених народів та комуністичних низів наша пропаганда звертається передусім проти режиму, виказуючи брак політичної й особистої свободи, економічний та соціальний гніт, переслідування релігії, шкідливість імперіялізму, облуду інтернаціоналізму, забріханість цілого режиму та панування кремлівської кліки над партією, партії й її прихвостнів над мільйонами громадян. У загальному звертати особливу увагу на Червону армію й більші промислові осередки.

III. Пропаганда поза московською займанщиною

1. Пропаганда ОУН поза московською займанщиною мусить бути тісно й нерозривно зв'язана з цілістю визвольної боротьби, яку веде ОУН на українських землях під московською займанщиною.

2. Мобілізувати всі здорові елементи української суспільності докола боротьби з наїзником і до всесторонньої допомоги нашій революційній боротьбі в Україні під ворожими займанщинами. Пропагувати, як одну визвольну концепцію у противагу нереальним надіям, на самочинний розвал большевизму – творення української політичної й мілітарної сили передусім на українських землях.

3. Мобілізувати еміграційні елементи інших поневолених Москвою народів до спільної боротьби зі спільним ворогом – Москвою.

4. Здобувати в громадянській opinii народів, zagrożених московським імперіялізмом, та в opinii чужинецьких кіл взагалі прихильність для Української революції, вказуючи спільність інтересів з нашою боротьбою.

5. Протидіючи протибольшевицькій пропаганді, демаскувати насильницький експлуаторський, антикультурний, протипоступовий, реакційний характер московського імперіялізму взагалі, а большевизму, як його сучасного втілення, зокрема, між українцями, еміграцією інших поневолених Москвою народів і чужинцями.

6. Демаскувати невірну й тенденційну пропаганду польську, малярську й іншу, ворожу українській справі.

7. Поборювати українські неревольюційні, опортуністичні, масонські організації, групи й течії, розкривати їх шкідницьку роботу та

демаскувати їх всюди, де вони появляться.

8. Демаскувати всі ті групи й течії, які хоч виступають проти сьогонішнього большевицького режиму, але є в дійсності замаскованими московськими імперіалістами й як такі є ворогами визволення України та поневоленних Москвою народів.

9. Головну увагу мусить звернути наша пропаганда на опанування молоді й робітничих осередків.

10. Завданням пропаганди в Закарпатській Україні є: загально-освідомлююча праця, політична пропаганда проти мадярського й московського окупанта та ширення ідей і гасел (зокрема, соборницьких).

IV. Окремі постанови

Зовнішні форми, вживані в організації, не були до цього часу узгіднені в однородний і обов'язуючий спосіб. Вводяться в цьому напрямі деякі точніші устійнення й зміни відносно зовнішніх символів та організаційного привіту.

1. Організацію обов'язує тільки загальнонаціональний Тризуб Володимира Великого у формі, введеній Центральною Радою. Касується звичай вживати Тризуба з мечем, як відзнаки організації.

2. ОУН уживає свого окремого організаційного прапору чорної й червоної краски. Уклад і обов'язуючі пропорції будуть ухвалені окремою комісією.

3. Обов'язуючі організаційні свята є: свято соборності 22 січня, свято Героїв революції дня 23-го травня і День боротьби 31-го серпня. Всі інші річніці подій, обходжені членами Організації, є пам'ятковими днями, що не мають загальнообов'язуючого значення да всіх теренах і для всіх членів.

ПОСТАНОВИ В СПРАВІ ДИВЕРСІЇ ПОЛК[ОВНИКА] А.МЕЛЬНИКА

II Великий Збір Організації українських націоналістів, розглянувши діяльність Організації українських націоналістів від хвилини смерті сл. п. вождя Євгена Коновальця, це є від 1938 р. до II Великого Збору Організації українських націоналістів, це є до 1941 р., стверджує наступне:

1. Фактична керма ОУН опинилась за кордоном по смерті сл. п. полк. Євгена Коновальця в руках людей, які діяли на шкоду ОУН.

2. Участь шкідників у кермуванні справами ОУН була загрозою для українського націоналістичного руху.

3. Обов'язком відповідального за долю ОУН активу організації було перевести оздоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН.

4. Полковник Андрій Мельник не виявив ні зрозуміння, ні доброї волі для переведення без зовнішніх потрясень, оздоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН, і співпраця організаційного активу з полк[овником] А.Мельником не могла для ОУН принести жодної користі.

5. Полк[овник] А.Мельник виявив повну нездібність керувати революційним рухом.

6. Полк[овник] А.Мельник виступав проти здорових починів активу ОУН, став явно по стороні зрадників і шкідників організації та очолював їх шкідницьку роботу.

7. Акція полк[овника] А.Мельника й його товаришів є диверсією проти ОУН та змагає розбити одноцілий визвольний фронт українського народу.

8. Покликання вужчим проводом українських націоналістів полк. А. Мельника на голову ПУН, який прилюдно проголосив дня 14 жовтня 1938 р. Ярослав Барановський, немає ніякого законного опертя в правному порядку ОУН, і тому воно не може мати для ОУН обов'язуючої сили.

9. Полк[овник] А.Мельник опинився на чолі ОУН в нелегальний спосіб, всупереч виразним приписам Устрою ОУН, які правом покликування Голови ПУН наділюють одиноко й виключно Збір українських націоналістів, а не вужчий провід українських націоналістів.

10. З'їзд українських націоналістів, що відбувся 27.8.1939 р., не відповідав вимогам приписів Устрою ОУН про ЗУН, цього з'їзду не скликано в формальний спосіб і в ньому не брала участі передбачена Устром ОУН приписана кількість управнених членів ЗУН.

11. Постанови з'їзду українських націоналістів з дня 27.8.1939 р., винесені в характері постанов ЗУН, та всі акти, довершені полк[овником] А.Мельником у характері голови ПУН, є протизаконні та позбавлені правних наслідків.

12. Сл. п. полк[овник] Є.Коновалець не оставив завіщання відносно покликання свого наслідника в особі полк[овника] А. Мельника.

13. Твердження Омеляна Сеника, що сл. п. полк[овник] Є.Коновалець оставив завіщання про свого наслідника, є видумкою О.Сеника й Ярослава Барановського в цілі створення в ОУН такої ситуації, яка забезпечувала б Сенікові й Барановському захоплення та закріплення за ними рішальної позиції в ОУН.

14. Згідно з постановами Устрою ОУН, Провід українських націоналістів творив Голова, як рішальний чинник, разом з рештою членів ПУН, яким прислуговував лише дорадчий голос, супроти чого ПУН з хвилиною смерті покійного вождя перестав законно існувати.

15. Вихідною формально-правною точкою до уздоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН являється правний стан, що заіснував у хвилині смерті покійного вождя, то є дня 23.5.1938 р.

16. Одиноким правильним шляхом до уздоровлення відносин було усунення всіх деструктивних чинників із закордонних керівних постів ОУН.

17. Акт з 10.ІІ.1940 р., яким покликано до життя Революційний Провід ОУН, був історичною konieczністю в розвитку українського націоналістичного

руху, яку актив ОУН виконав згідно з інтересами ОУН і волею членських кадрів.

II ВЗОУН стверджує, що полк[овник] А.Мельник потурав зраді в Проводі українських націоналістів, діяв на шкоду ОУН і української справи.

II ВЗОУН виключає тому полк[овника] А.Мельника із членів Організації українських націоналістів.

Виключенню підлягають рівно ж усі ті члени організації, що після проголошення постанов II ВЗОУН братимуть участь у акції А.Мельника проти ОУН.

II ВЗОУН звиває полк[овника] А.Мельника заперестати яку-небудь акцію під назвою ОУН. Кожне відхилення від тієї перестороги Організація поборюватиме як диверсію.

II ВЗОУН звиває всіх націоналістів, яких група А. Мельника втягнула в диверсію проти ОУН, зірвати з нею, підпорядкуватися Проводові ОУН та стати в карні ряди революційно-визвольного руху ОУН під проводом Степана Бандери.

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. [Закордонні частини Організації Українських Націоналістів]. – 1955. – С.24-47.

№ 9

Звернення ОУН (А.Мельника) до українських робітників із закликами до активної участі в русі за незалежну Українську державу*

1 травня 1941 р.

УКРАЇНЦІ-РОБІТНИКИ!

Наше робітництво широкими лавами вступає в ряди Організації українських націоналістів і перетворюється там у карну, свідому націоналістичну верству – в націоналістичне робітництво, що знає мету ОУН, де на першому місці поставлено працю, що знає програму ОУН, де справедливо розв'язане робітниче питання.

Робітник, селянин чи інтелігент, коли вони не працюють, не мають права називати себе націоналістами. Бо вартість людини оцінює ОУН по її національній свідомості та вислідах праці.

У нашій державі, за яку боремося під проводом вождя Андрія Мельника, не буде пана й кріпака, не буде визискувача-капіталіста й

* Див. док. №30, 57.

визискуваного робітника, але будуть робітники, селяни й працююча інтелігенція, себто буде: праця молота, машини й фабрик, праця плугу, коси й серпа, праця мозку й науки!

Українська працююча інтелігенція – це та, що виростає з верств свідомого робітництва та селянства. В нас немає білоручок-панків із “блакитною” кров’ю та чорного робітника-селянина. Всіх нас породила одна спільна мати – українська земля, в усіх нас ллється одна українська кров!

Хто правильно й успішно поведе робітництво до перемоги: чужі московсько-жидівські агітатори, чи своя націоналістична інтелігенція, гаслом і метою життя якої є праця? Хто краще зрозуміє потреби робітника-націоналіста, як не інженер-націоналіст? Хто краще дбатиме про здоровля робітника, як не свій лікар-націоналіст? Хто найліпше потрапить захистити наше робітництво від різних кривд, як не націоналіст-адвокат?

Все це добре розуміє свідоме, карне, незломне націоналістичне робітництво, яке ніщо вже не в силі збаламутити та розпорошити на радість ворогів України.

РОБІТНИКИ!

Ви з тою твердою крицею, з якої кується в націоналістичному ковалі воля України!

Але є ще серед Вас збаламучені, несвідомі друзі. Ви повинні спричинитися до того, щоб і вони міцно стали з Вами в ряди та чинно стрінули небезпеки. Ці небезпеки завжди причаяно сидять за плечима робітника, поки існує московсько-жидівська комуна та наші огидні раби й шкідники, які свідомо, чи несвідомо служать чужому, замість того, щоб самим стати панам на власній землі.

Бути паном – це не значить народитися у високих палатах, в родинах неробів і визискувачів. Наш робітник мусить бути паном у тому розумінні, щоб не служити ворогам та їх агентам. Наш робітник мусить бути паном, щоб чином і словом викорінювати з українського середовища ворогів і шкідників, що руйнують його життя й цим калічать життя цілої нації.

Тепер ворожі агенти й різні наші сліпі шкідники затроюють українське робітництво вже не завмерлими ідеями комунізму, але підшиваючися під правди Організації українських націоналістів.

Поясни, націоналісте, робітнику, своєму несвідомому другові, який наставляє вуха та вірить тій усій продажній кліці, що їй уже не вдасться підчепити на гачок цих провокаційних штучок наше робітництво! Будь гордий з того, що ти можеш бути паном своєї долі у відрізненні від поневоленого й пригнобленого робітництва в Советчині! Виясни несвідомому другові, що жодного розламу в Організації українських націоналістів не було й не буде, поки на чолі її стоять такі вожді, як сл.п.Євген Коновалець, його наступник Андрій Мельник. І такі загартовані в боях і працях ре-

волюції люди, як члени Проводу українських націоналістів, честь та імена яких недаремно намагаються очорнювати бунтівники!

Поясни йому, що надалі існує сильна, непоборна, єдина Організація українських націоналістів, яку ворог намагається підкопати при допомозі нової провокації – використовуючи також і тих, яких очолює шкідник Яри[й]*, що прикривається комедіянською постаттю Бандери.

Український робітнику! Будь здоровим, сильним, відпорним та готовим у кожній хвилині дати відсіч ворогам, чужим агентам і шкідникам! Доля України в значній мірі залежить від того, як зложиш ти іспит своєї національної й суспільної зрілості.

Геть з ворогами!

Здалека від руйнівників і анархістів, що не мають пошани до нашого вождя Андрія Мельника й Проводу українських націоналістів!

Хай живе Українська національна революція!

Хай живе наш вождь Андрій Мельник!

Хай живе Організація українських націоналістів!

Слава праці, боротьбі й перемозі!

Слава Україні!

1 травня 1941 р.

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів.

* Рихард (Ріно) Ярий (Яри), народився, за одними даними, 1888 р. в Судетах (Див.: Кентій А.В. Нарис історії ОУН (1929-1941 рр.) – с. 1), за іншими – в 1898 році в Ряшеві (Жешув-Польща) (Див.: ЦДАВО України. – Ф.4628. – Оп.1. – Спр. 10 – Арк. 142 або Веденеев Д. Загадка Р.Ярого // Пам'ять століть. – 2001. - № 6. – С.149-150). Його батько був австрійським офіцером, за національністю чехом, мати – полькою (дівоче прізвище Поллак). Батько Ярого 1913 р. вийшов у відставку й оселився в Моравській Оставі, як військовий пенсіонер. Вчені, що називають роком народження Ярого 1888-й, стверджують, що 1912 р. він закінчив військову академію у Віннер Нойштадті. За іншими даними, Ярий до початку 1-ї світової війни закінчив лише 6 класів реальної гімназії, а в 1914-15 рр. навчався у військово-технічному училищі. На фронті Ярий опинився у 1917 р. в саперному батальйоні. У своїй офіцерській книжці, як багато “нацменів”, Ярий записався “німцем”. 1918 р. Ярого звільнили в запас у чині лейтенанта саперної служби. Молодий безробітний офіцер записався на службу до УГА. Його зарахували до кінноти в чині оберлейтенанта. У 1920 р. Ярий стає капітаном (сотником), а ще через рік опиняється разом із залишками бригади генерала Кравса у Чехословаччині. 1922 р. Ярий одружується з єврейкою Розою Шпільфогель. Ріхард і Роза перебували у конфлікті зі своїми батьками, тому не отримали спадку й жили бідно. Щоб заробити на життя, Ярий вдався до спекуляції кінями, які належали бригаді УГА. Проти нього навіть відкрили кримінальну справу, але з розформуванням табору для інтернованих справу припинили. 1923 р. Ярий переїжджає до Німеччини й згодом стає близьким співробітником Коновальця. Він стає зв'язковим між УВО й німецькою військовою розвідкою, має доступ до міністерства райхсверу й вигідно продає відомості, здобуті розвідкою УВО про польську армію німцям.

У 20-х рр. ХХ ст. Ярого почали супроводжувати скандали, пов'язані зі звинуваченням у розкраданні коштів з каси УВО. Ярий у момент розколу ОУН стає на бік Бандери. Він був співорганізатором батальйону “Роланд” (Дружин українських націоналістів). 16 вересня 1941 р. Ярого арештувало гестапо у Львові, після чого він відійшов від політичних справ і до смерті жив у Австрії.

№ 10
Постанова ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР про боротьбу з ОУН у
західних областях України

14 травня 1941 р.

В связи с усилением активности контрреволюционной “Организации украинских националистов” (ОУН) в западных областях УССР, выразившейся в вооруженных налетах оуновцев на сельсоветы, колхозы, убийствах сельских активистов, в целях решительного пресечения преступной деятельности оуновцев, нарушающих мирный труд колхозников западных областей УССР, ЦК ВКП(б) и СНК СССР

постановляют:

1. Органам НКГБ и НКВД усилить агентурно-оперативную работу, обеспечив хорошую организацию и проведение оперативных мероприятий.

НКГБ и НКВД Украины направить в помощь своим местным органам в западных областях оперативных работников для быстрого выявления, преследования и изъятия участников бандгрупп.

2. Войска НКВД Украины расквартировать отдельными подразделениями в наиболее пораженных бандитизмом районах западных областей УССР для использования их в борьбе с бандгруппами.

3. ЦК КП(б) Украины и СНК Украины укрепить партийно-советские кадры районов западных областей УССР, пораженных бандитизмом.

4. Со всей строгостью применять приказ НКВД СССР о запрещении без специального разрешения хранения и ношения огнестрельного оружия, арестовывая и привлекая к уголовной ответственности лиц, у которых будет обнаружено оружие без разрешения.

5. Поручить НКВД и НКГБ СССР и секретарю ЦК Белоруссии т. Пономаренко обсудить вопрос о проведении аналогичных мер по Западной Белорусии.

Секретарь ЦК ВКП(б)

ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. Т.1. – Накануне. - Кн.2.-А/О “Книга бизнес”. – М. – 1995. – С.139-140.

№ 11

**З указівки НКДБ СРСР спецслужбам західних областей УРСР
щодо виявлення й арештів учасників оунівського підпілля**

17 травня 1941 р.

В дополнение полученных Вами указаний по операции предлагается руководствоваться следующим:

1. Наряду с проводимым учетом известного Вам контингента организуйте также выявление и изъятие оуновского актива (районное звено и выше).

Для этого используйте все имеющиеся материалы в органах НКГБ и НКВД. К проводимым операциям привлекайте войска НКВД, расквартированные в районах.

О количестве арестованных оуновцев и изъятого оружия ежедневно доносите.

2. Составьте план выявления и изъятия оружия и боеприпасов у лиц, незаконно их хранящих, по всей области, и в особенности в районах, пораженных бандитизмом. Немедленно привлекайте к уголовной ответственности лиц, у коих будет найдено оружие и боеприпасы.

О количестве произведенных обысков, изъятого при этом оружия и боеприпасов доносите в ежедневных сводках.

3. При проведении подготовительных к операции мероприятий, а также и операцию проводите, руководствуясь: инструкцией о порядке проведения операции по выселению осадников (пункт о бытовых ценностях и о разрешении брать с собой топоры, пилы исключить); инструкцией о порядке операции; планами "опертроек" и отчетностью по прошлым операциям.

4. Считая необходимым проведение операции в течение светлого времени одного дня, нужно из дальних районов вашей области вывезти семьи известного контингента на автотранспорте, договорившись об этом с обл. – и райисполкомами.

Предусмотреть также возможность отсутствия лошадей и грузового транспорта у выселяемого.

5. В целях быстрого проведения операции продумать вопрос установки домов выселяемых, с тем чтобы не тратить время на поиски. Не исключается возможность вызова из населенных пунктов, где намечена операция, накануне 2-3 активистов, знающих расположение домов в деревне.

6. При выселении попов и ксендзов нужно тщательно продумать все вопросы, чтобы исключить шум и эксцессы в селе. Для этого предусмотреть часового к колокольне.

8. Разъясняется, что на выселение включаются также семьи контингента, осужденного к ВМН по “справкам”.

Списки этих лиц Вам будут высланы НКГБ УССР.

9. В случаях, когда будет установлено, что нелегалы-оуновцы скрываются у двух-трех родственников или знакомых попеременно, необходимо: родственника, в семье которого проживал нелегал и находился на его иждивении, выселять;

глав семей, где скрывался нелегал, привлекать по определенным статьям УК как пособников и укрывателей политбандитов.

10. Начальнику Черновицкого УНКГБ Трубникову* произвести выселение также семей нелегалов румынской национальности.

11. Ориентировать оперативный состав и иметь в виду, что борьба с политбандитизмом и украинскими националистами будет продолжена и после проведения операции по выселению семей, поэтому нужно повседневно проводить мероприятия по выявлению и ликвидации оуновского подполья, арестовывая руководителей и актив.

12. Организуйте ежедневные донесения о ходе проводимых мероприятий по подготовке и проведенной работе.

Заместитель народного комиссара государственной безопасности Союза ССР

комиссар государственной безопасности 3-го ранга

Серов
ЦА ФСК России

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1.- Накануне. - Кн.2. – А/О “Книга и бизнес” – С.147-148.

* Трубников Володимир Матвійович – в 1938-1939 рр. начальник Рибницького РВ НКВС Молдавської АРСР. В 1939-1940 рр. – заступник наркома, а затем нарком внутрішніх справ Молдавської АРСР. В 1940-1941 рр. – начальник УНКВС по Житомирській області, з лютого по червень 1941 р. – начальник УНКДБ по Чернівецькій області. В 1941-1943 рр. – начальник Особливого відділу НКВС 40-ї армії Південно-Західного фронту, начальник опергрупи УНКВС по Дніпропетровській області, заступник начальника з оперативно-чекістської роботи Управління військ НКВС з охорони тилу Південного і Воронезького фронтів. В 1943 р. – заступник начальника Управління у справах військовополонених та інтернованих НКВС СРСР. В 1943-1944 р. – начальник УНКВС по Архангельській області. В 1944-1947 рр. – начальник УНКВС-УМВС по Ровенській області. З червня 1948 р. по листопад 1949 р. – міністр внутрішніх справ Киргизької РСР. З лютого 1950 р. по листопад 1951 р. – заступник начальника УМВС і начальник ЗІТЛК УМВС по Куйбишевській області, з листопада 1951 р. – 1-й заступник начальника “Куйбишевгідробуду” МВС СРСР. З лютого 1953 р. – заступник начальника УІТЛ і будівництва залізрудних копалень МВС СРСР. Наказом МВС СРСР № 23 від 14 грудня 1953 р. звільнений з органів МВС за фактами, дискредитуючими начсклад МВС. Постановою РМ СРСР № 1204-617 від 27 серпня 1956 р. позбавлений звання “генерал-майор”.

№ 12

**Виклад бесіди начальника “Абвера” В.Канаріса* з рейхсляйтером
А.Розенбергом про плани війни з СРСР та розчленування його
території**

30 травня 1941 р.

Вначале рейхсляйтер Розенберг изложил политические планы рейха в ходе возможного военного конфликта с Советским Союзом. В соответствии с этим планом надлежит использовать исторический момент для того, чтобы путем расчленения русского пространства на четыре государства раз и навсегда освободить Германию от кошмара возможной угрозы с Востока. Эти четыре государства представляются следующим образом:

1.Расширенная в восточном направлении Финляндия.

2.Также расширенная за счет белорусских земель Прибалтика (в качестве немецкого протектората, с перспективой последующей германизации).

3.Самостоятельная Украина.

4.Кавказ как федеральное государство под германским управлением.

Овладение и управление этими территориями ставят обширные и весьма трудные задачи, к решению которых райхсляйтер считает необходимым привлечь отвечающих предъявляемым требованиям и безукоризненных по своим личным качествам людей, хорошо знающих местные условия либо являющихся выходцами из тех меньшинств, с которыми поддерживало агентурные контакты заграничное управление “Абвера” (украинцы, кавказцы и т.д. и т.п.).

* Канаріс Фрідріх Вільгельм (1887-1945) – адмірал німецько-фашистського флоту (1940), з 1935 р. – начальник Управління розвідки й контррозвідки “Абвер” при військовому міністерстві, а з 1938 р. – при Верховному командуванні збройних сил Німеччини. Створив розгалужену шпигунсько-диверсійну мережу в країнах Європи, Азії, Африки й Америки. Організатор міжнародних воєнних провокацій і диверсій при захопленні Австрії (1938 р.), Чехословаччини (1939 р.), нападі на Польщу (1939 р.). Брав активну участь в підготовці агресії проти СРСР. Напередодні та в ході війни з Радянським Союзом керував рядом заходів за планом “Барбаросса”, значно розширив масштаби діяльності “Абвера” з добування розвідувальної інформації про СРСР, веденню диверсійної та підривної роботи у радянському тилу, з лютого 1944 р. – у відставці. За участь у змові проти Гітлера в липні 1944 р. був заарештований і 9 квітня 1945 р. страчений.

Ще до нападу на СРСР керівники нацистської Німеччини передбачали розчленування європейської території СРСР на чотири частини й створення у кожній з них нової держави.

Просьба рейхсляйтера заключается в том, чтобы пригодные для этих целей люди из числа агентуры заграничного управления “Абвера” на Востоке были взяты на картотечный учет и в результате совместной работы специально отобраны (по возможности) для их скорейшей, то есть с момента начала или же завершения военных операций, передачи в распоряжение ведомства рейхсляйтера.

Я обещал рейхсляйтеру Розенбергу полное содействие в этом деле со стороны моего ведомства и, в частности, упомянул о том, что я мог бы из состава моих агентов, работающих на “Абвер”, назвать соответствующих лиц из числа эстонцев. Далее я обещал распорядиться о том, чтобы также из состава учебного полка особого назначения “Бранденбург-800”*, а также украинских добровольческих формирований были выделены люди, которые в нужный момент могли бы использоваться в качестве переводчиков, управленческих служащих, уполномоченных и т.д.

Начальнику II управления “Абвера” даются указания о непосредственном сотрудничестве с ведомством рейхсляйтера Розенберга, чтобы провести необходимую подготовительную работу.

Канарис
(факсимиле собственноручной подписи)

Печатается по:
“Военно-исторический журнал”, 1990,
№5, с.39.

Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Сборник документов. – Т.1. – Накануне. – Кн.2 (1 января – 21 июня 1941 г.). – А/О “Книга и бизнес”. – М. – 1995. – С.351-353.

* Мова йде про військово-диверсійський підрозділ особливого призначення “Бранденбург-800”, створений відділом “Абвер-2” ще 1939 р. у курортному містечку Слияч (Чехословаччина). Пізніше на його базі була сформована дивізія спеціального призначення з найменуванням “Бранденбург-800”. В його першому батальйоні служили переважно особи, які володіли російською мовою.

№ 13

Політичні вказівки ОУН(С.Бандери) щодо боротьби й діяльності організації на період війни

Травень 1941 р.

БОРОТЬБА Й ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН ПІД ЧАС ВІЙНИ.
ПОЛІТИЧНІ ВКАЗІВКИ
(травень 1941 р.)

Вступ

ОУН використає війну з ССРСР для розгорнення боротьби за Суверенну Соборну Українську Державу, для прискорення її здобуття.

ОУН бореться за суверенну, неподільну, повну владу українського народу на УЗ. Влада спирається на організованій силі активу народу.

Передумовою здобуття неподільної влади — сильна політична й мілітарна організація по всій українській території та вироблення кадрів у керівництві державним і суспільним життям.

Генеральна лінія нашої політики й праці на УЗ іде під кутом тривкої основної підготовки згідно з напрямними Української революції й визвольної боротьби всіх поневолених Москвою народів, проте ж включає особливі умовини евентуальности* конфлікту й об'єктивної дійсности, що хвилево модифікують нашу тактику на УЗ.

I. Діяльність ОУН до вибуху війни і в перших її початках

1. Тим, що приходять на ЗУЗ, треба старатися нав'язати контакт з сіткою. Коли розбита, пробувати ставити її дуже закрито й без акцій. Коли існують завеликі труднощі й загрожує небезпека ліквідації новоприбув-ших, обмежитися тільки до необхідних зв'язків і виждати до війни.

2. Вижидаючи війни, згл[ядно]** вияснення ситуації, просліджують і провірюють ґрунт, настрої серед населення, армії, адміністрації, щоб зна-ти, які гасла кинути, розважають, у яких місцях можна вдарити найвлуч-ніше ворога, які об'єкти легше здобути, підготовляють пропагандивний матеріал, просліджують докладно терен свого діяння, підготовляють загальний плян акції, перегляд людей військово, політично, фахово вироб-лених та їх примінення у боротьбі й майбутню організацію.

Особливо мусять тямити, що дуже важні є пропагандивні осередки, зокрема, радіо-надавчі станції, яких захоплення й використання, хоча б кілька годин — переважна справа на початку збройної боротьби.

* можливості

** відносно

Завжди мусять тямити, що ніякі малі, дрібні кличі, але велика, фанатична ідея пірве народ до боротьби.

3. ОУН не розвогноє сьгодні боротьби народніх мас, а навпаки, почини самочинні, передчасні, тим більше спровоковані, члени ОУН гамують, щоб не дати притоки большевикам до масакри й винищування; готують сили на пригожий момент.

4. З огляду на більшу стабільність у побуті військ, пробують інтенсивно і дуже потасмно найти контакт з українцями й поневоленими народами в армії, творять наші організаційні клітини, ведуть серед них скриту революційну пропаганду, але з тим, що спільна чинна акція буде актуальна щойно в момент розхитання армії, хіба що якісь спеціальні умовини диктували б вчасніший виступ. Коли б була ще актуальна справа побору, так українці повинні йти в армію. В адміністративному й господарському апараті вести аналогічну акцію, тиху, підривну.

5. Найважнішим, першим завданням, це є мати ПРОВІДНИХ ЛЮДЕЙ в поодиноких місцевостях, зокрема, в містах і промислових осередках. Коли немає організованих, то у відповідному моменті пропагандивно так поставити наші шляхи й напрямні боротьби й праці, щоб вони організували боротьбу, бодай виразно з'ясувати завдання, а для них люди знайдуться.

6. Пробувати переслати деяких людей, передусім легальним порядком, за поміччю адміністративного чи господарського реферату, евентуально війська, на ОСУЗ, де треба творити вогнища-осередки нашої організації та організувати революційну акцію.

7. У перших днях вибуху війни, коли ще советська армія незахитана і твердо держиться, ОУН не виступає зі зброєю в руках до боротьби. Тоді лише скріпляє пропаганду серед війська, розкладову й позитивну, посилює творення своїх організаційних осередків, підготовляє інтенсивніше і свобідніше організовану силу до збройного виступу, конкретно уплянує з намічуванням людей, форми й способи перебирання влади, організації збройної сили, війська й міліції, адміністрації, господарки, пропаганди й культури.

У цей час, безпосередньо підготовчий до виступу — веде інтенсивніше підривну роботу в господарці, адміністрації, транспорті, війську, зн. саботаж достав, заколот у транспорті, розклад у війську, саботаж у моторизованих частинах і т. д., воєнне замішання використовує для посилення хаосу, з'єднання бійців та поодиноких частин для справи революції; пробує вкрутити своїх людей в частини ЧА, щоб у слухний час стали там організаторами революції.

8. Коли советармія розхитана, режим послаблюється, ЧА нездібна при наглому заскоченні із середини ставити тривалого опору — ОУН

починає збройну боротьбу збройне повстання, ТОТАЛЬНУ боротьбу.

Це значить: ОУН виходить явно на арену життя. Починається вибух Української революції.

II. Збройний зрив

Засяг революції: пірвати маси до боротьби з Москвою, до боротьби на всіх ділянках життя, а передусім збройної.

Збройні відділи, організовані ОУН з усіх боєздатних українців, вдаються, зокрема, в війська НКВД і ті частини армії, які боронять режим. Водночас наша пропаганда — наставлена на здемобілізування військових ворожих частин і перетягнення їх у наші лави та творення спільно з ними української визвольної революційної армії, в склад якої беремо всіх українців та членів поневолених Москвою народів, проголошуючи велику мету нашої боротьби: революцію на 1/6 земної кулі з ідеями: свободи народам, свободи людині й соціальної справедливості. При організуванні військових акцій маємо на увазі, зокрема, здобуття таких військових пунктів, які стратегічно:

- 1) легкі до боротьби;
- 2) матимуть велике моральне й пропагандивно-політичне значення (Київ — Львів — радіо);
- 3) дадуть товчок до вибуху й скріплення революційної боротьби на ОСУЗ, будуть іскрою для Української революції в цілому ССРСР;
- 4) промислові осередки.

Це має бути початком і основою творення правильної української армії, для оборони Української держави та здійснювання цілей української націоналістичної зовнішньої політики.

Дальша боротьба українського війська проти Москви буде співучасництвом України у протимосковській війні союзних держав, у визвольних змаганнях інших поневолених і загрожених Москвою народів та у встановлюванні нового ладу на просторах теперішнього ССРСР. Цю боротьбу має продовжати українське військо аж до повного розбиття Москви та звільнення від її окупації тих теренів, як це вимагає наша зовнішньополітична концепція.

III. Вмарш чужих військ на Україну й українська державність

1. Якщо фронт боротьби третіх держав з Москвою буде пересуватися через українські землі, тоді військова окупація України побідними чужими військами неминуча. Про те рішає відношення реальних мілітарних сил і сама природа війни. Зокрема, факт, що Україна не може поставити тепер такої збройної сили, яка могла б сама держати фронт протимосковської війни на відтинку власних кордонів та зробити зайвим вмарш чужих військ на українську територію.

2. Наше завдання в такій ситуації: не допустити, щоби Україна була

тільки тереном розгри чужих сил з нашим ворогом, а вслід за тим об'єктом чужого володіння. Навпаки, власною боротьбою, будуванням власної держави власними силами та за власною ініціативою здобути собі ролю підмету і партнера, учасника війни та співтворця нового ладу на руїнах московської імперії. Виключаємо ролю обсерватора та пасивно-вичікуючу поставу супроти подій, що йдуть на українській землі, а, зокрема, супроти війни інших держав проти Москви і їхнього порядкування.

3. Для того держави, які ведуть боротьбу з Москвою і не ставляться вороже до України, трактуємо **як природних союзників**. Піднімаючи збройний зрив проти Москви та розпочинаючи будову власної держави зорганізованою силою українського народу — створюємо реальну підставу, щоб стати партнером і на підставі тих реальних фактів унормувати відношення між Україною, а тими державами як поміж союзниками.

4. Основною передумовою того є визнання і пошанування з боку тих держав суверенності і соборності України та дійсно позитивне відношення до української державності. Платформою тривких союзницьких взаємин має бути спільна боротьба проти большевицької Москви й обосторонні користі із союзницької політичної, мілітарної та господарської співпраці.

5. Дальше відношення України до тих держав залежатиме від того, як вони будуть трактувати і шанувати права і життєві вимоги України.

IV. Будова Української держави

1. Рівночасно з піднесенням збройного зриву проти Москви розпочинаємо відбудову Української держави.

2. На звільнених від московсько-большевицької окупації частинах української землі, не ждучи на ніщо, ОУН проголошує відбудову Української держави, встановляє владу, яка має зорганізувати державне життя в усіх ділянках та кермувати ним.

3. Мандат до проголошення української державності та встановлювання влади дає нам довголітня революційно-визвольна боротьба, підняття народного зриву, державно-творча ініціатива та фактична сила.

4. Таким самим мандатом користувалася б така самостійна українська сила, яка б перша піднесла зрив та розпочала будову самостійної Української держави на Осередніх і Східніх українських землях.

5. При будуванні Української держави мусять бути сконцентровані всі українські сили, мусять в ній взяти участь всі українці, що щиро й чесно з відданням будуть працювати для неї та обороняти й заступати її інтереси.

6. Уконститування тривалої державної влади має бути оперте на організованому вияві волі цілого українського народу у формі заініційованого ОУН загальному виборі Голови Української держави по звільненні більшої

частини українських земель та початковому наладнанні державного життя.

7. Відношення до чинників союзних держав на поданій попередньо платформі установить державна влада України на самому початку.

8. Якщо б на Україну прийшли війська таких держав, що вороже відносилися б до української державності, тоді наша визвольна боротьба увійшла б у новий період.

V. Відношення ОУН до іншої революційної і державно-творчої ініціативи

1. ОУН має за завдання дати ініціативу бути проводом і авангардом у реалізації усіх наведених цілей по змозі в цілій Україні, а передусім там, де уже своєю організацією і боротьбою опанувала терен.

2. При тому ОУН не ставить собі такої цілі, щоби у теперішньому етапі мати монопольне становище, виключно у своїх руках держати всю ініціативу та кермо у визвольній боротьбі та державному будівництві. ОУН поставиться вповні позитивно та попре всіми силами кожен революційну ініціативу у боротьбі та державному будівництві, ініціативу політично доцільну, спрямовану на визволення і суверенність України, яку підніме скорше інша організована краєва сила на тих теренах, де ОУН не змогла б в час і вповні покермувати революційним зривом та державним будівництвом.

VI. Відношення ОУН до питання державної влади

1. Повноту влади в Українській державі ОУН перебере тоді у свої руки, як своєю політичною діяльністю та організацією опанує достатньо усі українські землі, у своїх рядах зорганізує найкращий, провідний актив цілої України та підготує своїх членів до кермування усіма ділянками державного життя.

2. Сьогоднішній стан такий, що ОУН вповні опанує ЗУЗ, весь самостійницький, провідний елемент, як теж широкі народні маси. Зате позиції ОУН на О- і СУЗ під оглядом організованої сили набагато слабші. Тому ОУН не буде на самому початку перебирати повноти державної влади в цілій Україні, тільки змагатиме до вдержання її у своїх руках на ЗУЗ, а на Осередніх і Східніх землях будуть члени ОУН займати керівні пости та обсаджувати державні апарати на різних щаблях в міру можливостей.

3. Тому, що навіть ОУН не має опанованих вповні усіх українських земель в такій мірі, щоби могла з повною відповідальністю взяти виключно у свої руки повноту державної влади уже зараз, і немає жодної іншої організованої політичної сили з такими завдатками, — будівництво державної влади на монопартійному принципі від самого початку для української державності було б шкідливе, бо не спиралося б на завершену процесі внутрішньої кристалізації та на реальному укладі сил. З другого боку, багатопартійна політична система та розподіл державної влади за міжпартійним ключем уже виказали свою шкідливість як в Укра-

їні, так теж в інших державах. Тому ОУН відкидає і поборює таку систему.

4. Узгляднюючи вище поданий фактичний стан, ОУН видвигає та здійснюватиме наступну концепцію:

а) до часу завершення процесу внутрішньої політичної кристалізації та повного охоплення націоналістичним рухом всього провідного активу цілої України, державна влада буде організована під персональним оглядом не на партійному принципі, тільки на принципі авторитетності, особистих і фахових кваліфікацій. То значить, що Головою Української держави має бути чоловік, що має авторитет і повне довір'я цілого українського народу, свobodно вибраний цілим народом. Керівні пости в уряді з назначення Голови держави будуть займати люди, що на підставі своїх моральних вартостей і провідницьких здібностей мають авторитет і довір'я в народі, а при тому відзначаються високими фаховими кваліфікаціями та організаторськими здібностями. Той сам критерій обов'язуватиме при обсаді цілого державного апарату;

б) Організація українських націоналістів перебирає завдання керування українською політичною думкою, виховування і вишколювання провідницьких кадрів та виховання цілого народу.

5. Першою повноправною владою Української держави буде той уряд, що повстане в Україні як провід визвольного зриву, ініціатор та керманіч відбудови Української держави. Його мусять визнати всі українці.

6. У випадку, коли б постало рівночасно і незалежно від себе більше провідних осередків визвольної боротьби та державного будівництва, тоді першим завданням їх буде спільно створити один уряд. Коли б цього не можна зараз зробити, тоді обов'язки й права верховної української влади як уряду Української держави припадають тому самостійницькому осередкові, що у збройній боротьбі та державному будівництві диспонує* найбільшою організованою силою та опановує найбільше українські території.

7. ОУН перебере відразу повноту державної влади на ЗУЗ, як одинока там організована сила і змагатиме до того, щоб своїм вкладом у визвольну боротьбу та державне будівництво зайняти зразу провідне місце в цілій Україні. Одначе, якщо б на Осередніх і Східніх українських землях постав скорше інший самостійницький центр, який з успіхом зорганізує визвольний зрив і будову держави, опанує своєю владою більший простір України, та дійсно стоятиме на платформі повної суверенності і соборності України — тоді ОУН визнає його центральною владою України, і йому підпорядкується державна влада, встановлена ОУН на опанованих нею теренах. Дальша постава ОУН супроти такого уряду залежатиме від того, як він буде вив'язуватися зі своїх завдань.

8. ОУН буде докладати всіх зусиль, щоби незалежно від того, яка є

* розпоряджається

позиція її членів в уряді і державному апараті, — ціла державна політика, організація і розвій всіх ділянок національного життя йшли по лінії програми ОУН з найкращою користю для України.

9. ОУН завжди стоятиме на сторожі добра України та дбатиме всіма способами, щоб той уряд і цілий державний апарат служив тільки Україні і змагав до її найкращого розвитку. Не визнаємо егоїстично-партійного критерія і все, що корисне для України, будемо попірати, а все, що шкідливе, нищити, без огляду на те, хто це робить.

10. Вся повертаюча еміграція мусить вповні підпорядкуватися українській самостійній, суверенній владі на українській землі.

11. Якщо б у зв'язку з розвитком воєнних подій заіснувала така ситуація, що українські землі зайняли б нагло війська іншої держави перед тим, заки успіла б оформитися державна влада, тоді поза теренами, які опановує ОУН і є на ньому дійсною українською владою, компетенції тимчасової української влади належали б тільки такому тілові, що спирається на організованій українській силі, посталої з української ініціативи та добре заступає добро України.

12. Кожна установа, яка б одержала мандат і владу від чужоземних чинників, хоча б вона складалася з українців, є установою даної держави. Вона не може претендувати до права сповняти роль українського представництва як суверенної української влади. Своє відношення до таких інституцій ОУН буде окремо нормувати у кожному конкретному випадку.

VII. Політична організація

1. Рівночасно з розбудовою і закріпленням зовнішньополітичної, військової та господарської сили Української держави ОУН буде будувати найпевнішу підвалину й опору її сили та розвитку — здорову й міцну політичну організацію: ОУН.

2. Головне завдання в тому напрямі закріпити і розбудувати свої впливи, діяльність і організацію на Осередніх і Східніх землях в такій мірі, як на Західніх.

3. Західні українські землі мають при тому сповнити роль головної помічної бази.

4. Розподіл сил на перший етап такий, щоб на Західніх землях відразу опанувати ситуацію і закріпити позиції ОУН, перебираючи державну владу, а рівночасно на Осередніх і Східніх землях через діяльність членів ОУН створити основи дальшої розбудови організації.

5. По короткому першому етапі ОУН переведе зміни в розміщенні своїх сил.

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. [Закордонні частини Організації Українських Націоналістів]. – 1955. – С.48-57.

№ 14

**Напрявні ОУН з Інструкцій Революційного Проводу
ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні
на період війни
“Боротьба й діяльність ОУН під час війни”***

Травень 1941 р.

- А. Загальні напрямні.
- Б. Політичні вказівки.
- В. Військові інструкції.
- Г. Вказівки на перші дні організації державного життя.
- Ґ. Інструкції Служби безпеки.
- Д. Пропагандивні вказівки.

* * *

А. ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМНІ

- I. Збройний зрив.
- II. Вмарш чужих військ в Україну і українська державність.
- III. Будова Української держави.
- IV. Відношення ОУН до іншої революційної і державницької ініціативи.
- V. Відношення ОУН до питання державної влади.
- VI. Політична організація.

А. Загальні напрямні

I. ЗБРОЙНИЙ ЗРИВ

1. Війну між Москвою та іншими державами, зокрема коли вона буде вестися на українській землі, ОУН використає як пригожий момент для повного розгорнення визвольної революційної боротьби за самостійну соборну Українську державу, піднімаючи загальний збройний зрив цілого українського народу та ініціюючи такий зрив інших поневолених Москвою народів.

* Документ датовано за подіями. Його розроблено згідно з вказівками Другого великого Збору ОУН (С.Бандери) у Кракові. Всі частини інструкцій подаються далі як окремі документи

2. Війна між Москвою та іншими державами – це для нас тільки пригожа ситуація для збройного зриву проти Москви та відбудови Української держави власними силами українського народу.

ОУН безоглядно відкидає всі опортуністичні тенденції, однаково ті, що зміряють до накинення українському народові ролі пасивного обсерватора подій, що йтимуть на його землі, як теж усі рахунки дрібного купчика, що хоче дістати готову державу від чужинців. Така постава негідна великого народу. Тільки власна збройна боротьба запевнить українському народові ролю творця власної долі, дасть йому право говорити з іншими вольними народами як суверен, рівний з рівними, скріпить в цілому народові почуття власної гідності і сили та піднесе його повагу між народами. Тільки власна боротьба дасть історичне свідоцтво самобутності українського народу, дасть гідну метрику Українській державі та охоронить перед закидом, що вона – це твір чужої сили. Тільки на таких основах будемо будувати власну державу, бо тільки вони можуть запевнити їй тривкість.

Тому ОУН під час війни підніме збройний зрив українського народу за честь і за волю України – незалежно від того, яке буде чисто мілітарне значення нашого виступу при зударі воюючих потуг.

3. Час, розміри та спосіб організації і переведення збройного зриву проти Москви будуть нормовані наступними напрямними: збройний зрив під час війни має:

а) засвідчити, що український народ сам бореться за свою честь, волю й незалежність, й сам формує власну долю;

б) здобути підстави, покласти здорові підвалини для Української держави та бути стартом до її будови;

в) запевнити Україні позицію учасника війни з Москвою, співтворця нової ситуації – розвалу московської імперії, а вслід за тим здобути підстави для встановлення відношення між нею і воюючими проти Москви державами, як між партнерами і союзниками, а не як між воєнними побідниками та завойованою та пасивною країною;

г) здобути Україні позицію підмета у формуванні нового ладу на Сході Європи та провідне місце серед своїх народів, які борються з Москвою за свою волю і безпеку;

г) змобілізувати усі сили народу до державно-творчого зламу та винести на чоло найкращі з-поміж них;

д) всі вищеподані політичні цілі становлять головну мету збройного зриву України під час найближчої війни між Москвою та іншими державами, передусім тоді, як ця війна йтиме на українській землі чи у близькому сусідстві;

е) чисто мілітарний його ефект, тобто нанесення удару й розбиття

московських сил, у сучасній війні не може бути відокремлений як виключно наш власний успіх, тільки увійде як складова частина загального висліду воєнних подій. Тому передусім політичні ефекти у вищеподаному змислі мають бути провірною і мірилом у вирішуванні питань: коли, як, в якій мірі і в який спосіб підготовляти, піднімати і переводити збройний зрив.

4. Збройну боротьбу ОУН організуватиме у двох формах:

а) революційно-повстанча акція у ворожому запіллі тоді, як Червона армія і більшовицька система буде захитана воєнними подіями;

б) участь у воєнних змаганнях проти Москви Українського війська, що буде складатися із повстанчих та партизанських частин, з українських частин з Червоної армії, які виступають проти Москви, та з військових частин, формованих на еміграції і на звільнених від ворога українських землях.

Боротьба мусить бути тверда, завзята, безоглядна й безпощадна. Героїчна, альказарська*. Боротьба не на життя, а на смерть, без вороття.

Членів поневолених народів беремо в боротьбу плече-об-плече з нами на у[країнських] з[емлях], подібно як на їх землях українці б'ються за свободу їх країни, до чого пропагандивно взиваємо, хіба що була б того рода ситуація, що Москва зосереджувала б усі головні сили проти України, щоб здавити наперед нашу революцію, так тоді всі поневолені мусять допомагати Україні, бо від її свободи залежить доля всіх. На бажання та в міру можливости допомагаємо головним провідним членам поневолених народів вертатися у їх батьківщини, даючи їм вказівки боротьби та укладаючи контакти головним з провідними їхніми людьми.

На організаторів і провідників революційної армії брати людей з великим розмахом, революціонерів по душі, а не паперових кабінетних військових теоретиків.

Відійти від абстрактних шаблонів, тямлячи, що Революційна армія України, яка має нести на своїх штиках великі ідеї свободи і соціальної справедливости або буде ведена революційними полководцями, тоді переможе, або взагалі її не буде. Перемігши ворога в одному терені, не заклеплюватися в своєму загумінку, а йти далі – на Львів чи Київ, Станиславів чи Одесу. В боях творитиметься і ростиме Українська революційна армія. Поруч збройної боротьби населення ліквідує за нашим керівництвом суспільні й адміністративні форми окупації, перебираючи їх у свої руки та всю політичну владу.

9**. ОУН зверне увагу на здобуття таких міст та промислових осередків

* завзята

** так в документі.

і таких місцевостей, звідкіля слава про бої йшла б по всій Україні й по всьому світу.

11. ОУН забезпечить та не допустить до нищення народного майна большевиками й юрбою (копальні, фабрики, трактори, магазини), бо все це власність і добро народу, й нарід має мати з цього вжиток. Речі, що не можна б зберегти перед грабежем, роздати населенню в переході. Саме українське населення збереже, сховавши, харчеві продукти, одіж для українських вояків.

Друкарні, папір, цикльостилі заховає до диспозиції організації. Зокрема, забере й заховає для організації весь технічний виряд [обладнання] НКВД.

12. Найосновніша вказівка – це не допустити до того, щоб населення кинулося на дрібні речі: поділ колгоспів, боротьбу за приватну власність, кусок хліба, а залізною рукою опанувати анархію, видвигаючи великі, грандіозні ідеї: “Україна як небо ввишки, як земля вширшки”, творючи Українську армію, яка єдина запевнить здобутки революції, щоб за сварами й спорами за землю, 8 год[инний] день праці не забути за найважливіше – оборон перед ворогом держави.

II. БУДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

13. З першим моментом збройного виступу у кожній місцевості – проклянуємо українську владу. Суверенну соборну Українську державу в кожному селі, в кожному місті, серед війська, всюди й всім; ведемо боротьбу за неї під гаслом: що тільки суверенна соборна від нікого незалежна Українська держава дасть українському народові можливості повного суспільно-культурного й господарського розвою.

Поширюємо маніфест – поклик до повстання. По прогнанню з даних місцевостей ворога, перебираємо владу в свої руки й на публичному місці масі народу відчитуємо маніфест ОУН про створення Української держави.

14. Генеральна лінія нашої політики на ЗУЗ.

Перебираємо всю політичну владу ми безподільно, зн[ачить] від села, а до краєвого центру, згл[ядно] навпаки. Других ангажуємо до співпраці й помочі, але під нашою кермою. Зн[ачить] в адміністрацію, господарське життя військо чи піввійськові формації, міліцію, пропаганду, комунікацію, культурно-освітнє життя, які організуємо за своїм планом, даємо своїх керівників чи політ[ичних] організаторів, які беруть собі до помочі фахівців.

На О[середньо] – С[хідних] у[країнських] з[емлях] перекидаємо стільки людей, наскільки це не послаблює нашої бази на ЗУЗ.

Центром краєвої влади повинен бути Львів.

15. Під краєвою владою треба розуміти краєвий уряд, що як влада

територіально-адміністративної одиниці, ЗУЗ підчиняється центральному Українському суверенному соборному урядові в материку.

Проголошуючи суверенну соборну Українську державу, ОУН шляхом вияву волі народу по льокальних плебісцитах повітових, місцевих зібраннях покликає Голову суверенної соборної Української держави, коли не створився в міжчасі суверенний Український національний уряд у Києві, якому краєва влада ЗУЗ підчиняється.

16. Супроти евентуального еміграційного уряду, коли він не противиться цілям ОУН та коли не заіснував центральний уряд у Києві, займає ОУН льоаяльне становище. При заіснуванні уряду в Києві, уряду суверенного й національного, попирає ОУН цей уряд, що повстає з волі та власної волі українського народу, а не з волі чужої сили.

17. На очищеній з ворожих сил території ОУН творить міліцію, парамілітарні організації та стабільні військові частини і всі необхідні для нормального функціонування державного життя установи, суди, різні суспільні установи організацію постачання для війська, шпиталі, наладнує комунікацію, фінансові уряди і т. п.

18. Для переведення згідно з державною рацією і політичними потребами народу соціальних і господарських перемін – творити всюди революційні комітети, зложені з українських патріотів, та залізною організацією усе держати у своїх руках, щоб український воєк не кидав фронту з побоювання, що не дістане землі. При господарських і соціальних і взагалі всяких перемінах – на першому плані будуть брані під увагу воєки, що на фронті, рідні воєки, воєнні інваліди, політичні засланці і загалом усі ті, що майном, свободою чи життям ризкують, а не ті з запілля і печі. Це сильно в нашій пропаганді видвигати.

19. Відповідно до потреб та згідно з доцільністю, наскільки справність апарату буде запевнена, зберегти в адміністрації хвилево існуючі форми або творити нові. Всюди на виріш[аль]ні місця поставити наших людей або нам послушних.

20. У хліборобстві остає в силі поділ поміщицьких земель між працюючими; земля остає власністю тих селян, які на ній працюють. Заведені насильно на ЗУЗ колгоспи ліквідуються на засаді, що селяни, яких примушено віддати землю в колгосп чи совхоз, одержують її назад.

Машини, якими досі управляли, остають кооперативною власністю тих, що є власниками відносних наділів землі, й ними вони дальше управляють свою землю, як її власники.

21. В удержавленому промислі найкращі з українських працівників, що працюють у даному заводі, під керівництвом найталановитішого у даній праці, який потрапить фахово вести підприємство

(згл[ядно], коли б остався хтось з колишніх директорів – але солідних людей) перебирають під проводом і за ініціативою ОУН керму підприємства чи заводу. У копальні чи фабриці до фахового ведення необхідно брати спеца-інженера, а не ділетантів.

Головна наша увага мусить бути звернена не на фабрикування маси спеців, на що нас ще не стати, а на поставлення наших організаторів фахівців у поодиноких ділянках життя, бо до праці притягнемо всіх здібних до творчости.

При всій нашій діяльності в суспільно-державному апараті, тямити, що головна наша сила, окрім війська, – в політичній організації, якої розбудова основна річ в нашій праці, бо політична сила не є ніколи ефемерною.

22. Сила народу – в організації взагалі. Засаднича наша річ в цілому житті – це є організувати й ініціювати. Отже, творити, згл[ядно] ініціювати творення організацій: а) молоді, б) комбатантів, в) політв'язнів, г) професійні організації інтелігентів, робітників, хліборобів; згл[ядно] опанувати їх нашими людьми й ідеями, г) організації однородно-продукуючих працівників – всіх з даного роду продукції, гірників, робітників, інженерів, директорів і т. д., д) культурно-освітні організації, е) фізичного виховання – спортові, є) служб праці, ж) жіночі, з) харитативні [благодійні] і т. д.

А понад усе мілітарні й парамілітарні формації, використовуючи для цього різні можливі форми, наприклад, можна творити військову організацію “Січ” і т. п.

Організованість – це зн[ачить] сила. Силу засвідчить український нарід перед чужинцем теж тоді, коли він виступатиме організований у різних формах.

ІІІ. ЗАКРІПЛЕННЯ Й РОЗБУДОВА ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОУН

23. На першому плані мусимо розбудувати політичну організацію ОУН.

По всіх центрах мусимо ставити осередки пропаганди наших людей, все і всюди пропагувати нашу політичну й суспільну програму, здобути з місця необхідні технічні засоби (друкарні, радіо, папір, преса і т. д.), втягнути зразу в наш круг культурні осередки (письменників, журналістів, науковців), до них відставити з місця наших літераторів, журналістів і науковців, як організаторів їх та ініціаторів на нових світоглядних і політичних засадах.

Необхідно взяти ініціативу виховання та організації всієї молоді, студентської, робітничої і селянської, в наші руки. Організація молоді та її виховання мусить бути в руках ОУН безподільно. Творити

окрему організацію української молоді в цілім краю.

24. Політичну організацію поширити, поповнюючи її з рядів: а) переслідуваних Москвою, політв'язнів, політзасланців, б) хоробрих у боях, в) особисто визначених у державному будівництві, високих особисто й громадською мораллю, тотожним з нашим світоглядом, піонерів праці. Критерій вартости члена поширяється: як, з одного боку, бойовість, так теж, з другого, здатністю організувати державне, життя – [це] рішатиме при доборі кадрів. Член мусить бути так організатором, як і плануючим керівником у даній ділянці життя. Мусимо бути здібними теж до творчости у суспільно-державному розумінні, а це вже не є те, що в підпільній боротьбі-роботі.

Проте ж тямити завжди і всюди основне – ОУН не сміє стати “партією”, але мусить творити ідейно-політичну й організаційну силу ордену борців і фанатиків.

IV. СТАНОВИЩЕ ДО НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ

25. Машеруючі німецькі війська приймаємо як війська союзників. Стараємося перед їх приходом самі упорядкувати життя як слід. Їм заявляємо, що вже створилася українська влада, її перебрала ОУН під кермою Степана Бандери, всі справи українського життя ладнає ОУН та місцева влада, готові ввійти у приятні взаємини з союзними військами для спільної боротьби з Москвою та для співпраці.

До машеруючих даліше на схід німецьких військ можна долучити для праці на ОСУЗ декого з активу ЗУЗ під умовою, що не відіб'ється це з завеликою шкодою для розбудови нашої бази, ЗУЗ.

У випадку, коли б німці поставилися негативно до створеної української влади ОУН, не визнавали її та визначували своїх людей, заявляти на місцях, що назначені ОУН не можуть передати влади, бо лише Провід ОУН може їх звільнити від обов'язків.

Перед фізичною силою уступити, але в правному розумінні влади не передавати (зн[ачить] завісити себе в урядуванні).

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 15–19. Копія. Машинопис.

№ 15

**Акція на ОСУЗ з Інструкцій Революційного Проводу
ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні
на період війни
“Боротьба й діяльність ОУН під час війни”.**

Травень 1941 р.

I. ДІЯЛЬНІСТЬ ДО ВИБУХУ ВІЙНИ Й У ПЕРШИХ ЇЇ ПОЧАТКАХ.

Люди, що дістануться перед [вибухом] війни на ОСУЗ, мусять найперше:

- а) зорієнтуватися в середовищі, простудіювати його,
- б) здобути довір'я провідних енергійних місцевих одиниць,
- в) розпропагувати програму ОУН,

г) поставити осередок ОУН у даній місцевості й звідтам проміювати ідейно й організаційно по доколичних теренах. Поставити організацію й розпропагувати її програму – це перша річ. Найперше зачепитися серед молоді, інтелігентського й робітничого елемента, за поміччю яких можна швидше поширити організацію, згл[ядно] її ідеї.

2. З погляду на вагу хвилини, докладати всіх зусиль до того, щоб ввійти в Ч[ервону] а[рмію] – організаційно й ідейно; ширити серед неї нашу позитивну й розкладову пропаганду.

3. Лінії нашої політичної стратегії визначені в постановах II В[еликого] з[бору] ОУН – їх вивчити.

Підривну й позитивну роботу вести так, як це сказано про акцію на ЗУЗ.

II. ЗБРОЙНИЙ ЗРИВ

4. Коли захитається режим, виступити збройно, згл[ядно] дати ініціативу до збройного виступу. Коли почнуть місцеві, прилучитися до них, поперти їх з усіх сил, роблячи усе під фірмою ОУН та з'єднуючи їй прихильників.

5. Сильно розпропагувати велику ідею Української Революції, якої зміст визначає наш маніфест про створення Української держави, та великою візією майбутнього – свободи народу й соціальної справедливості, розвогнати серця людей, фанатиками людей робити, а не політичними калькуляторами, великими повстанчими революційними полководцями, мостити ідеями і місією великою шляхи, віру велику вляти в серця, розмаху дати боротьбі – це є наша найважливіша інструкція.

III. БУДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

6. Проголосити всюди й усім створення Української держави, видвинути. згл[ядно] визнати ев[ентуально] створений самостійницький, соборницький національний уряд. У започатковане другими на будівництво входимо, спрямовуючи його розбудову нашими гаслами на наші шляхи.

[IV.] РОЗБУДОВА ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОУН

3 огляду на можливості постанови різних отаманчих урядів, члени ОУН мусять бути обережні зо справою остаточного визнання того чи іншого уряду, а натомість творити, згл[ядно] попірати й закріпляти українську владу на місці, ждучи на остаточну інструкцію Проводу. У випадку ясности для українських патріотів, хто становить цей справжній Український уряд, тієї колізії тим самим у членства не буде.

7. У противенстві до ЗУЗ ОУН не перебирає тотальної влади на ОСУЗ тому, що не є там розгалужена. У випадку, коли б не було гідних елементів до перебрання влади на ОСУЗ, ОУН бере її в цілому, перекидаючи велику частину своїх людей з ЗУЗ на ОСУЗ. Тоді ОУН задержує за собою загальнополітичну керму, а фахово-ділове керівництво віддає найкращим місцевим елементам.

8. У випадку, коли б серед загального краху ССРСР, ще заки дійдуть німецькі війська до Дніпра, створилася, н[а]пр[иклад], на Лівобережжі серед переможних боїв з Москвою українська суверенна влада, треба дуже сильно її допомогти – висилкою людей і т. п., щоб створити міцну реальну силу – партнера для взаємин зо союзним військом, тим більше, що ця держава мала б ще сильний фронт проти Москви, який ще не буде зліквідований з розвалом ССРСР.

9. Люди, що приходять на очищений від ворога військовий терен, як під т[очками] I/II, мають спочатку:

а) розгорнути широку пропагандивну акцію, розпропагувати нашу програму,

б) потворити осередки нашої організації та акції,

в) втягнути у свої ряди місцеві революційні елементи, щоб наша пропаганда й акції мали органічні підстави.

Осередки ОУН мають такі відділи:

1) Провідник, який веде цілість праці в організації;

2) Організаційний, який ставить політичну організацію провідного кадру;

3) Суспільно-політичний, що плянує та організує окремі суспільні та політичні акції;

4) Військовий, що організує мілітарні чи піввійськові формації, підшукує можливі форми організації військової сили та їх використання,

організує ев[ентуально] частини на фронт боротьби з Москвою зо демобілізованих вояків, втікачів із совітської армії і т. п. Загалом кермує військовим ділом залежно від умовин ситуацій: – коли нема Української армії, шукає форм організування її, коли є Українська армія, змагає до того, щоб ставала націоналістичною, входить у неї, т. п.;

- 5) Безпека й інформація;
- 6) Пропаганда;
- 7) Молодь;
- 8) Жіноцтво;
- 9) Відділ господарки – дбає за фінансове забезпечення організації. Відділи можна акумулювати.

Поданих осередків передбачується три – північний, південний і східний. Осередок охоплює області, якими керує. Нижче обласних центрів з-поза ОСУЗ людей не призначається.

10. Коли ОУН не перебирає цілоти влади на ОСУЗ, наша праця йде двома шляхами:

- а) ставимо передусім політичну й мілітарну організацію;
- б) організуємо суспільно-державне життя на націоналістичних засадах. Кидаємо напрямні, думки, пляни, концепції. За такі акції, зн[ачить] реалізацію концепцій, боремося, які дають політичну силу організації. Отже, пропаганда словом і чином. Під кутом розбудови політичної сили ОУН входить у царини життя:
 - а) в адміністрації захоплюємо передусім такі позиції, що створюють ґрунт для посилення політичної організованости народу. Захоплюємо високі пости, бо державний апарат має езекутиву, й це уможливує політичну працю;
 - б) те саме поліція;
 - в) господарське життя;
 - г) комунікація;
 - г) виховання, освіта й культура – важні для нас, бо це формує духовність народу.

На захоплення їх звертати особливу увагу.

11. При виборі між повищими двома шляхами, завжди поставимо чоловіка там, де буде краща можливість до ведення політичної роботи.

Методи праці організації будуть основне змінені. Її акції будуть провадитися, зокрема, на суспільно-конструктивному підкладі.

Член ОУН буде організатором якоїсь ділянки життя по українських, націоналістичних напрямних, корисних Українській державі, а не партикулярним інтересам групи чи чужинців. Політична дійсність лежатиме, зокрема, в акцентуванні політичного моменту в суспільних акціях і провадженні таких акцій, що скріпляють суверенність Української держави.

Такими ударними акціями можуть, н[а]пр[иклад], бути у випадку браку більшої кількості українського війська – акції за Українською армією, покликуваною українським урядом на основі загальної військової повинності, або акції за те, щоб керма всього господарського життя була виключно в руках українців (це залежно від умовин, що створяться тоді), або акції за реалізацією якоїсь актуальної точки нашої програми, або за допомогу фронтові, що може вестися, тоді члени ОУН стають у перші лави, оставляючи частину людей на місцях.

12. Простудіювавши найпекучіші потреби, стан націоналістичної свідомости та кинувши наші гасла, розглянути реакцію на них; достосувати тактику до вимог тамошньої дійсности; розшукати найактивніше середовище й увійти в нього; притягнути до співпраці провідні енергійні місцеві одиниці. Розгорнути перед ними напрямні праці й державного будівництва. Ставити, поповняти організаційні кадри можна тільки серед акцій.

13. Звернути увагу з місця на:

- а) молодь студентську, робітничу, селянську;
- б) політв'язнів і засланців;
- в) здемобілізоване вояцтво;
- г) культурні й пропагандивні осередки (преса, радіо, журналісти, письменники).

Творити організації молоді, політв'язнів, комбатантів, скликати військові з'їзди, б[увших] в'язнів, робітників, селян і т. д.

14. Старатися притягнути фахові інтелігентські сили, залізничників, робітників, активний селянський елемент, влаштовувати величаві свята “Моря”, “Героїв”, маніфестації, віча, взагалі маніфестувати свою приявність, даючи відповідний зміст роботі; старатися виховання молоді перебрати в свої руки в цілому. Тямити, що ми мусимо бути передусім у містах і промислових осередках.

15. У підході до соціально-господарських й устроєвих питань треба вважати, щоб узгляднювати вимоги хвилини (загроза голоду) й органічні тенденції життя.

Тому буде необхідне хвилеве зберігання зовнішніх форм сучасної управи ріллі, при засадничому переданні землі селянам на індивідуально-родову власність, але при формі артільної, спільної машинно-тракторної господарки – власність кооперативи й селян на машини. З другого боку, треба рахуватися теж з тим, що може треба буде при вмішуванні чужої сили кидати інші гасла для акцій.

Одне вирішальне при акціях – скріплювання суверенітету народу, значить українськості, націоналістичности змісту господарства чи взагалі даної ділянки життя.

16. Переорганізація адміністрації буде докопуватися повільно. Те, що виправдалося в житті, треба буде зберегти, – на початок низка старих речей остане. Головне: дати там нових людей, наших з ОУН, згл[ядно] взагалі українців.

V. ОУН Й ІНШІ ПОЛІТИЧНІ СИЛИ

17. ОУН мусить бути у всякій ситуації носієм революційної ідеї України, суверенної соборної держави.

Політичні групи, які мають за мету суверенну соборну Українську державу, а різняться від ОУН, н[а]пр[иклад], соціальними концепціями, старатися перетягнути на нашу платформу. Коли це не вдасться, вести свою позитивну роботу. Коли ці групи при владі й ведуть українську політику, їх попірати, а незалежно від того розбудовувати силу. Поборювати тоді, коли відходитимуть від ідеї суверенности чи проповідуватимуть шкідливі українській нації орієнтації, або взагалі ослаблюватимуть силу народу. Не лише особисті позиції здобувати, але передусім політичні й притягати на політичній платформі людей.

18. Розбудовувати силу на УЗ не лише під тим кутом, що союзники виграли війну й розтрошили ССРСР, але теж тямити, що бої з московськими військами триватимуть довше, й війна взагалі ще вестиметься, – отже, необхідне мати сильну армію, незалежну від чужої сили, щоб дві армії, українська й німецька, пактували [укладали угоди], як союзні переможці Москви.

Не лише в Україні, але на Далекому Сході й у Москві творитимуть під час розвалу ССРСР українські армії, які йтимуть в Україну, як носії української суверенної влади, тому ОУН мусить бути твердою й принциповою у ставленні всіх справ, як неосквернений двигун повної свободи й суверенности народу. Проблема України вирішиться на далеко ширших просторах, як засяг армії союзника, бо є світовою проблемою.

VI. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

1. Концентрувати сили, а не розпорошувати їх. Проявляти якнайширшу ініціативу й якнайбільший розмах, коли б не вистачало сил, так тоді стягнути їх з других менше розгорнутих осередків, бо доцільніше мати сильно й добре поставлену меншу кількість осередків, як слабо чи зле – багато. Найгірше бути всюди й ніде.

2. Звернути увагу на найважливіші справи з погляду політичної організованости й державного конструктивізму; акцентувати й ініціювати такі акції, які ставитимуть організацію в осередок уваги громадянства й орієнтуватимуть на неї; акції мусять мати пригоже тло й знайти виконавців. Наші ідеї, напрямні роботи мусять мобілізувати. Не летіти на заповнювання всіх браків, бо розгубимося.

3. Основна й вирішна річ – знайти підхід до місцевого елемента.

4. Тому найважливіше – не жити старим, пройденим, а рвати вперед, нове творити.

5. Кличі мусять бути ясні, прості, короткі, ядерні, конкретні, але не подрібні.

Враховувати завжди великі потенції Революції, яких зараз схопити немислимо; тямити на ролю морального чинника Революції, бо, маючи на увазі тільки матеріальні, ефективні сили, можна опортунізувати.

П[ісля] н[аписаного]. Речі, що неузгляднені в відділі II (Акція на ОСУЗ), а подані під відділом I (Акція на ЗУЗ), зобов'язують і на ОСУЗ, коли вони не колізують з відмінною генеральною лінією нашої політики на ЗУЗ й ОСУЗ відносно питання перебирання влади.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 19–22. Копія. Машинопис.

№ 16

Політичні вказівки з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”

Травень 1941 р.

ВСТУП

ОУН використає війну з ССРСР для розгорнення боротьби за суверенну соборну Українську державу [і] прискорення її здобуття.

ОУН бореться за суверенну, неподільну, повну владу українського народу на УЗ. Влада спирається на організованій силі активу народу.

Передумовою здобуття неподільної влади є сильна політична й мілітарна організація по всій українській території та вироблення кадрів у керівництві державним і суспільним життям.

Генеральна лінія нашої політики й праці на УЗ іде під кутом тривкої основної підготовки згідно з напрямними Української Революції й визвольної боротьби всіх поневолених Москвою народів, проте ж включає особливі умовини евентуальности конфлікту й об'єктивної дійсности, що хвилево модифікують нашу тактику на УЗ.

І. ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН ДО ВИБУХУ ВІЙНИ І В ПЕРШИХ ЇЇ ПОЧАТКАХ

1. Тим, що приходять на ЗУЗ, треба старатися нав'язати контакт з сіткою. Коли розбита, пробувати ставити її дуже закрито й без акцій. Коли існують завеликі труднощі й загрожує небезпека ліквідації новоприбулих, обмежитися тільки до необхідних зв'язків і виждати до війни.

2. Вижидаючи війни, згл[ядно] вияснення ситуації, просліджують і провіряють ґрунт, настрої серед населення, армії, адміністрації, щоб знати, які гасла кинути, розважають, у яких місцях можна вдарити найвлучніше ворога, які об'єкти легше здобути, підготовляють пропагандивний матеріал, просліджують докладно терен свого діяння, підготовляють загальний плян акції, перегляд людей військово, політично, факхово вироблених та їх примінення у боротьбі й майбутню організацію.

Особливо мусять тямити, що дуже важні є пропагандивні осередки, зокрема радіо-надавчі станції, яких захоплення й використання, хоча б кілька годин – переважна справа на початку збройної боротьби. Завжди мусять тямити, що ніякі малі, дрібні кличі, але велика, фанатична ідея пірве народ до боротьби.

3. ОУН не розвогнює сьогодні боротьби народних мас, а навпаки, всякі самочинні, передчасні, тим більше спровоковані, члени ОУН гамують, щоб не дати приводу большевикам до масакри й винищування, готують сили на пригожий момент.

4. З огляду на більшу стабільність у побуті військ, пробують інтенсивно і дуже потаємно найти контакт з українцями й поневоленими народами в армії, творять наші організаційні клітини, ведуть серед них скриту революційну пропаганду, але з тим, що спільна чинна акція буде актуальна щойно в момент розхитання армії, хіба що якісь спеціальні умовини диктували б вчасніший виступ. Коли б була ще актуальна справа побору, так українці повинні йти в армію. В адміністративному й господарському апараті вести аналогічну акцію, тиху, підривну.

5. Найважнішим, першим завданням це є мати провідних людей в поодиноких місцевостях, зокрема, в містах і промислових осередках. Коли немає організованих, то у відповідному моменті пропагандивно так поставити наші шляхи й напрямні боротьби й праці, щоб вони організували боротьбу, бодай виразно з'ясувати завдання, а для них люди знайдуться.

6. Пробувати переслати деяких людей, передусім легальним порядком, за поміччю адміністративного чи господарського реферату, евентуальне війська на ОСУЗ, де треба творити вогнища-осередки нашої організації та організувати революційну акцію.

7. У перших днях вибуху війни, коли ще советська армія незахитана і

твердо держитися, ОУН не виступає за зброю в руках до боротьби. Тоді лише скріплює пропаганду серед війська, розкладову й позитивну, посилює творення своїх організаційних осередків, підготовляє інтенсивніше й свобідніше організовану силу до збройного виступу, конкретно уплянує з намічуванням людей, форми й способи перебирання влади, організації збройної сили, війська й міліції, адміністрації, господарки, пропаганди й культури.

У цей час, безпосередньо підготовчий до виступу, – веде інтенсивніше підривному роботі в господарстві, адміністрації, транспорті, війську, зн[ачить] саботаж достав, заколот у транспорті, розклад у війську, саботаж у моторизованих частинах і т. д., воєнне замішання використовує для поширення хаосу, з'єднання бійців та поодиноких частин для справи революції; пробує вкрутити своїх людей в частини ЧА, щоб у слушний час стали там організаторами революції.

II. ЗБРОЙНИЙ ЗРИВ

Коли советармія розхитана, режим послаблюється, ЧА нездібна при наглому заскоченні із середини ставити тривалого опору – ОУН починає збройну боротьбу, збройне повстання, тотальну боротьбу.

Це значить: ОУН виходить явно на арену життя. Починається вибух Української Революції.

Засяг революції: пірвати маси до боротьби з Москвою, до боротьби на всіх ділянках життя, а передусім збройної.

Збройні відділи, організовані ОУН з усіх боєздатних українців, вдають, зокрема, в війська НКВД і ті частини армії, які боронять режиму. Водночас наша пропаганда, наставлена на здемобілізування військових ворожих частин і перетягнення їх у наші лави та творення спільно з ними Української визвольної революційної армії, в якій склад беремо всіх українців та членів поневолених Москвою народів, проголошуючи велику мету нашої боротьби – Революцію на 1/6 земної кулі з ідеями: свободи народам, свободи людині й соціальної справедливості.

При організуванні військових акцій маємо на увазі, зокрема, здобуття таких військових пунктів, які стратегічно:

- 1) легкі до боротьби;
- 2) матимуть велике моральне й пропагандивно-політичне значення (Київ – Львів – радіо);
- 3) дадуть товчок до вибуху й скріплення революційної боротьби на ОСУЗ, будуть іскрою для Української Революції в цілому СРСР;
- 4) промислові осередки.

Це має бути початком і основою творення правильної Української армії, для оборони Української держави та здійснювання цілей української націоналістичної зовнішньої політики.

Дальша боротьба українського війська проти Москви буде співучасництвом України у протимосковській війні союзних держав, у визвольних змаганнях інших поневолених і загрожених Москвою народів та у встановлюванні нового ладу на просторах теперішнього ССРСР. Цю боротьбу має продовжувати українське військо аж до повного розбиття Москви та звільнення від її окупації тих теренів, як це вимагає наша зовнішньо-політична концепція.

ІІІ. ВМАРШ ЧУЖИХ ВІЙСЬК НА УКРАЇНУ Й УКРАЇНЬСКА ДЕРЖАВНІСТЬ

1. Якщо фронт боротьби третіх держав з Москвою буде пересуватися через українські землі, тоді військова окупація України побідними чужими військами неминуча. Про те рішає відношення реальних мілітарних сил і сама природа війни. Зокрема, факт, що Україна не може поставити тепер такої збройної сили, яка могла би сама держати фронт протимосковської війни на відтинку власних кордонів та зробити зайвим вмарш чужих військ на українську територію.

2. Наше завдання в такій ситуації: не допустити, щоб Україна була тільки тереном розгри чужих сил з нашим ворогом, а вслід за тим об'єктом чужого володіння. Навпаки, власною боротьбою, будівництвом власної держави власними силами, за власною ініціативою здобути собі роль підмету й партнера, учасника війни та співтворця нового ладу на руїнах московської імперії. Виключаємо роль обсерватора та пасивно-вичікуючу поставу супроти подій, що йдуть на українській землі, а, зокрема, супроти війни інших держав проти Москви і їхнього порядкування.

3. Для того держави, які ведуть боротьбу з Москвою і не ставляться вороже до України, трактуємо як природних союзників. Піднімаючи збройний зрив проти Москви та розпочинаючи будову власної держави зорганізованою силою українського народу, створюємо реальну підставу, щоби стати партнером, і на підставі тих реальних фактів унормувати відношення між Україною, а тими державами, як поміж союзниками.

4. Основною передумовою того є визнання і пошанування з боку тих держав суверенности і соборности України та дійсно позитивне відношення до української державности. Платформною тривких союзницьких взаємин має бути спільна боротьба проти большевицької Москви й обосторонні користи із союзницької політичної, мілітарної та господарської співпраці.

5. Дальше відношення України до тих держав залежатиме від того, як вони будуть трактувати і шанувати права і життєві вимоги України.

ІV. БУДОВА УКРАЇНЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

1. Рівночасно з піднесенням збройного зриву проти Москви розпочинаємо відбудову Української держави.

2. На звільнених від московсько-більшевицької окупації частинах української землі, не ждучи на ніщо, ОУН проголошує відбудову Української держави, встановляє владу, яка має zorganizувати державне життя в усіх ділянках та кермувати ним.

3. Мандат до проголошення української державности та встановлюванні влади дає нам довголітня революційно-визвольна боротьба, підняття народного зриву, державно-творча ініціатива та активна сила.

4. Таким самим мандатом користувалася би така самостійна українська сила, яка би перша піднесла зрив та розпочала будову самостійної Української держави на Осередніх і Східних українських землях.

5. При будіванні Української Держави мусять бути сконцентровані всі українські сили, мусять в ній взяти участь всі українці, що щиро й чесно з відданням будуть працювати для неї та обороняти й заступати її інтереси.

6. Уконституювання тривалої державної влади має бути оперте на організованому вияві волі цілого українського народу у формі заініційованого ОУН загального вибору Голови Української держави по звільненні більшої частини українських земель та початковому наладнанні державного життя.

7. Відношення до чинників союзних держав на поданій попередньо платформі установить державна влада України на самому початку.

8. Якщо би на Україну прийшли війська таких держав, що вороже відносяться до української державности, тоді наша визвольна боротьба увійшла би у новий період.

V. ВІДНОШЕННЯ ОУН ДО ІНШОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ І ДЕРЖАВОТВОРЧОЇ ІНІЦІЯТИВИ

1. ОУН має за завдання дати ініціативу бути проводом і авангардом у реалізації усіх наведених цілей по змозі в цілій Україні, а передусім там, де уже своєю організацією і боротьбою опанувала терен.

2. При тому ОУН не ставить собі такої цілі, щоби у теперішньому етапі мати монопольне становище, виключно у своїх руках держати всю ініціативу та керму у визвольній боротьбі та державному будівництві. ОУН поставиться вповні позитивно та попре всіми силами кожну революційну ініціативу у боротьбі та державному будівництві, ініціативу політично доцільну, спрямовану на визволення і суверенність України, яку підніме скорше інша організована краєва сила на тих теренах, де ОУН не змогла б вчас і вповні покермувати революційним зривом та державним будівництвом.

VI. ВІДНОШЕННЯ ОУН ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

1. Повноту влади в Українській державі ОУН перебере тоді в свої руки, як своєю політичною діяльністю та організацією опанує достатньо усі українські землі, у своїх рядах зорганізує найкращий, провідний актив цілої України та підготує своїх членів до кермування усіма ділянками державного життя.

2. Сьогоднішній стан такий, що ОУН вповні опанує ЗУЗ, весь самостійницький провідний елемент, як теж широкі народні маси. Зате позиції ОУН на ОСУЗ під оглядом організованої сили є много слабші. Тому ОУН не буде на самому початку перебирати повноти державної влади в цілій Україні, тільки змагатиме до вдержання її у своїх руках на ЗУЗ, а на осередніх і східних землях будуть члени ОУН займати керівні пости та обсаджувати державні апарати на різних щаблях в міру можливості.

3. Тому, що навіть ОУН не має опанованих вповні всіх українських земель в такій мірі, щоби могла з повною відповідальністю взяти виключно у свої руки повноту державної влади уже зараз, і немає жодної іншої організованої політичної сили з такими завдатками, – будування державної влади на монопартійному принципі від самого початку для української державності було б шкідливе, бо не спиралося б на завершеному процесі внутрішньої кристалізації та реальному укладі сил. З другого боку, многопартійна політична система та розподіл державної влади за міжпартійним ключем уже виказали свою шкідливість як в Україні, так теж в інших державах. Тому ОУН відкидає і поборює таку систему.

4. Узглядаючи вище поданий фактичний стан, ОУН видвигає та здійснюватиме наступну концепцію:

а) До часу завершення процесу внутрішньої політичної кристалізації та повного охоплення націоналістичним рухом всього провідного активу цілої України, державна влада буде організована під персональним оглядом не на партійному принципі, тільки на принципі авторитетності, особистих і фахових кваліфікацій. То значить, що Головою Української держави має бути чоловік, що має авторитет і повне довір'я цілого українського народу, свobodно вибраний цілим народом.

Керівні пости в уряді з зазначенням Голови держави будуть займати люди, що на підставі своїх моральних вартостей і провідницьких здібностей мають авторитет і довір'я в народі, а при тому відзначаються високими фаховими кваліфікаціями та організаторськими здібностями. Той сам критерій обов'язуватиме при обсаді цілого державного апарату; б) Організація українських націоналістів перебирає завдання кермування українською політичною думкою, виховування і вишколювання провідницьких кадрів та виховання цілого народу.

5. Першою повноправною владою Української держави буде той уряд,

що повстане в Україні як провід визвольного зриву, ініціатор та керманець відбудови Української держави. Його мусять визнати всі українці.

6. У випадку, коли б повстало рівночасно і незалежно від себе більш[е] провідних осередків визвольної боротьби та державного будівництва, тоді першим завданням їх буде спільно створити один уряд. Коли би цього не можна зараз зробити, тоді обов'язки й права верховної української влади як уряду Української держави припадають тому самостійницькому осередкові, що у збройній боротьбі та державному будівництві диспонує найбільшою організованою силою та опановує найбільше української території.

7. ОУН перебере відразу повноту державної влади на ЗУЗ як одинока там організована сила і змагатиме до того, щоби своїм вкладом у визвольну боротьбу та державне будівництво зайняти відразу провідне місце в цілій Україні.

Однак, якщо би на Осередніх і Східних українських землях постав скорше інший самостійницький центр, який з успіхом зорганізує визвольний зрив і будову держави, опанує своєю владою більший простір України та дійсно стоятиме на платформі повної суверенності й соборності України – тоді ОУН визнає його центральною владою України, і йому підпорядкується державна влада, встановлена ОУН на опанованих нею теренах. Дальша постава ОУН супроти такого уряду залежатиме від того, як він буде вив'язуватися зі своїх завдань.

8. ОУН буде докладати всіх зусиль, щоби незалежно від того, яка є позиція її членів в уряді і державному апараті, ціла державна політика, організація, розвій всіх ділянок національного життя йшли по лінії програми ОУН з найкращою користю для України.

9. ОУН завжди стоятиме на сторожі добра України та дбатиме всіма способами, щоби той уряд і цілий державний апарат служив тільки Україні і змагав до її найкращого розвитку. Не визнаємо егоїстично-партійного критерія і все, що корисне для України, будемо попірати, а все, що шкідливе – нищити без огляду на те, хто це робить.

10. Вся повертаюча еміграція мусить вповні підпорядкуватися українській самостійній, суверенній владі на українській землі.

11. Якщо б у зв'язку з розвитком воєнних подій заіснувала така ситуація, що українські землі зайняли б нагло війська іншої держави перед тим, заки успіла б оформитися державна влада, тоді поза теренами, які опановує ОУН і є на них дійсною українською владою, компетенції тимчасової української влади належали б тільки такому тілові, що спирається на організованій українській силі, повстало з української ініціативи та добре заступає добро України.

12. Кожна установа, яка б одержала мандат і владу від чужоземних

чинників, хоча би вона складалася з українців, є установою даної держави. Вона не може претендувати до права сповняти ролю українського представництва як суверенної української влади. Своє відношення до таких інституцій ОУН буде окремо нормувати у кожному конкретному випадку.

ВІІ. ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ

1. Рівночасно з розбудовою і закріпленням зовнішньополітичної, військової та господарської сили Української держави ОУН буде будувати найпевнішу підвалину й опору її сили та розвитку – здорову й міцну політичну організацію: ОУН.

2. Головне завдання в тому напрямі – закріпити й розбудувати свої впливи діяльність і організацію на осередніх і східних землях в такій мірі, як на західних.

3. Західні українські землі мають при тому сповнити ролю головної помічної бази.

4. Розподіл сил на перший етап такий, щоби на західних землях відразу опанувати ситуацію і закріпити позиції ОУН, перебираючи державну владу, а рівночасно на Осередніх і Східних землях через діяльність членів ОУН створити основи дальшої розбудови організації.

5. По короткому першому етапі ОУН переведе зміни в розміщенні своїх сил.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 23–25. Копія. Машинопис.

№ 17

**Військові інструкції з Інструкцій Революційного Проводу
ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні
на період війни
“Боротьба й діяльність ОУН під час війни”**

Травень 1941 р.

І. ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ

Головне військове завдання ОУН – це: підготувати наші організаційні військові кадри так, щоби вони могли в рішачий момент:

1) повести певні бойові акції;

2) зорганізувати повстання широких мас та опанувати й підпорядкувати одному центрові відрухові виступи (мас і червоноармійців);

3) керувати військовими діями повстанчих загонів;

4) допомогти Проводові перебрати й організувати владу (адміністрацію й інші ділянки національного життя) на місцях;

5) організувати армію, міліцію та інші парамілітарні організації з метою:

а) опанувати революційну стихію мас і ситуацію так, щоб ми всі самі упорядкувати й зорганізувати на опанованих й очищених нами від большевиків теренах ціле життя та всюди зустрічати надходячих союзників у зорганізованій формі, зо зброєю в руках,

б) щоб нашим військовим почином ми дали зав'язок будучій Українській армії.

II. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП ТВОРЕННЯ ПОВСТАНЧИХ ТА ПАРТИЗАНСЬКИХ ОСЕРЕДКІВ

1. Потворити, згл[ядно] уплянувати (з оглядів конспіративних) в кожній оселі, згл[ядно] більшому людському скупичці (колгосп, фабрика) наші бойові відділи. Найменше – гурток на оселю (10–15 [осіб] люда). Ці люди повинні бути військово вишколені (б[увші] вояки, загалом люди з позавійськовим вишколом), або бодай добрі організатори з певним (бодай теоретичним) військовим знанням. В міру розросту кількості військових відділів (час зриву) певні люди відходили б звідси на пр[овідник]ів до новотворених частин, а цей відділ доповнявся б новими людьми.

2. Творити, згл[ядно] планувати спеціальні **партизанські** (для саботажних акцій і диверсій) й **повстанчі** (для загального зриву) **осередки**, якими керувати мають наші люди. В часі підготовки їх тільки намічується. Переговорювати можна тільки з будучими комадирами відділів.

3. Військовий провідник оселі:

а) має знати свій терен якнай докладніше так щодо людей (наші, чужі, симпатки, військові: старшини, підстаршини, спеціалісти, здібні до війська і т. п.), як теж щодо матеріальних засобів (зброя, амуніція, коні, вози, авта, худоба, збіжжя і т. п.),

б) він завчасу опрацьовує певний мобілізаційний план:

1) намічує собі помічників (заступника, мобілізаційного, збройового, харчового, матеріального-харчового), що уже заздалегідь підготовляють себе в даному напрямі та в час зриву автоматично перебирають свої функції. Останні чотири не мусять бути військово здібні. Добрі є до цього кооператори, крамарі, магазинери [робітники складів] і т. п.;

2) намічує собі кількість нових гуртків (відділів), що їх може дати дана оселя в час зриву (докладно з устійненням особового складу

частин), залежно від кількості зброї й підстаршин;

3) намічує план акцій на випадок зриву.

4. Військовим привідником стає найздібніший військово, з найкращим організаційним хистом член ОУН. По більшій частині буде це провідник ОУН оселі, що в час зриву переймає всеціло військові справи, залишаючи цивільні справи своєму політичному (організаційному) заступникові. Військовий провідник стає військовим командантом оселі. Мобілізаційний веде (при допомозі збройового, харчового й речового) справи поповнення людей, постачання (придбання й магазинування) зброї, амуніції, харчів, вираду. Коли військовий пр[овідник] виходить з військовими відділами з оселі, тоді військовим к[оман]д[ан]том оселі являється мобілізаційний.

5. Районові, повітові, окружні й обласні військові к[оман]д[ан]ти мають в часі миру й підготовки подібні завдання, як к[оман]д[ан]ти осель, тільки в ширшому масштабі:

а) пізнати докладно силові засоби (людські й матеріальні) свого терену;

б) намітити к[оманди]рів одиниць бойових (сотня, загін, курінь), старшин до штабів та спеціалістів для різних родів зброї (наших і ненаших);

в) мати в евіденції усі важливіші об'єкти свого терену;

г) підготувати та узгодити план військових акцій на своєму терені та налагодити співпрацю усіх підпорядкованих відділів. Вони теж умовляють з підлеглими частинами способи зв'язку й порозуміння на випадок воєнної завірюхи й непередбачених подій, як теж вирівнують надвижки й браки на поодиноких теренах.

Найширшою організаційною одиницею, що всеціло організуватиме терен, буде район (гляди організаційна схема)*.

Найвищою владою району є військовий **командант** району, якому підлягає **к[оман]д[ан]т військової управи** району, теренова військова адміністрація та к[оманди]р[и], що стаціонують в районі. К[оман]д[ан]том району є найстарший ступнем (чи функцією) старшина в районі (або командант військової управи). Військовий к[оман]д[ан]т району дбає про лад, порядок й безпеку в своєму районі.

Початок виступу.

6. Якщо в міжчасі не назначено інакше (курієр, радіо, спадун [парашутист]), то **час виступу** визначає найвища теренова влада, що ще має зв'язок з долішніми клітинами. Найідеальнішим станом речі було б, якщо б хоча 1–2 області могли виступити рівночасно, після одного плану. Однак з огляду на дуже великі труднощі зв'язку між поодинокими

* Схема в документі відсутня.

областями чи теж повітами, може зайти ситуація, що кожний пр[овідник] повіту (або району) рішатиме самостійно про час і форму виступу. Провідник терену увесь час (так в час підготовки, як теж зриву) старається утримувати, згл[ядно] нав'язати (коли перерваний) зв'язок зо своїм безпосереднім зверхником і сусідами.

7. **Найдогідніший момент** до загального зриву (як теж військових акцій і виступів) буде тоді, як Червона армія й советська адміністрація (НКВД) заломляться під ударами ззовні (поразка на фронті) чи з нутра (дезерція, бунти серед червоноармійців).

Тому до цього моменту **не належить ініціювати, ані теж допускати** (так серед членства, як і нечленів) до військових акцій й виступів, які ворог, що є ще добре zorganizований, може знищити й втопити безхосенно в морі крові (хіба, що був би наказ згори). Це могло б нам забрати багато сил і енергії, потрібних до всецілого й повного використання догідного моменту. Виступати треба, однак, сейчас, коли бачимо, що доокружні місцевості вже піднесли повстання.

ВАЖЛИВІ ВІЙСЬКОВІ ОБ'ЄКТИ

8. В часі підготовки місцеві військові провідники та їх помічники мають старатися пізнати й мати в своїй евіденції (пам'яти) усі важливіші військові, промислові, господарські й комунікаційні об'єкти. В тій цілі на нижчих ступнях самі військові пр[овідник]и з помічниками, на вищому ступені спеціальні люди (розвідчики) стараються точно розвідати й мати в своїй евіденції такі об'єкти:

а) військові касарні, квартири, станиці НКВД, уряди [державні установи], гаражі, летовища, парки, магазини [склади] (зо зброєю, амуніцією, харчами, убранням, шкірою і т. п.), станції МТС, порохівні;

б) поштові уряди, телефонні лінії, військові телеграфічні централі, телефонічні проводи, радіостанції та інші засоби зв'язку;

в) мости залізнич[н]і й шляхові (особливо на важливих лініях), переправи (човни, пороми), викопи, насипи, тунелі, закрути і т. п.;

г) збірники з нафтою, бензиною, електривні [електростанції], газівні [газорозподільні станції], збірники з водою (вежі тисень) [водонапірні вежі];

г) фабрики (зброї, амуніції, одіжи, моторів), рафінерії [нафтопереробні підприємства], млини, важливі верстати, державні гуртівні [бази] й склепи [магазини].

При тому треба докладно устійнити:

а) яка охорона (формація і сила) береже даний об'єкт, коли зміна варті і т. д.,

б) яка можливість доступу, опанування, знищення, охорони та втримання в своїх руках,

в) скільки потреба для того (мінімально) сил та інших засобів.

Вже в часі миру треба передумати подрібні плани та приготувати потрібні до того засоби.

ПЛАН ВИСТУПУ Й АКЦІЙ

9. Приготувати подрібний план виступу. Передбачити, які акції та в якій черзі переводитимемо (залежно від їх важливості) і якими силами і засобами. При тому не розпорошуватись забагато. **Краще знищити чи захопити кілька найважливіших об'єктів (станція НКВД, магазини зо зброєю), чим розпорошившись, не зробимо нічого.**

ІІІ. ВИБУХ ВІЙНИ

1. Спокійно вести далі підготовку.

2. Не датися спровокувати до передчасного виступу, впливати в тому сенсі на маси.

3. Потрібних людей не пускати з терену (відтягати від війська).

4. Зарядити гостре поготівля (ночувати в потрібному місці – не в себе в хаті).

5. Визначити засоби зв'язку для дальшого порозуміння, знаки на випадок небезпеки (окруження села, наближення ворога) та для піднесення загального зриву (дзвони, вогонь).

6. Визначити місця збірки на випадок алярму*, розбиття і т. д.

7. Подумати про охорону цивільного населення (протилет[унську] та протигазову оборону, евакуацію й забезпечення населення на випадок сильного ворожого терору).

8. Від самого початку війни старатися різними способами (саботування розпоряджень, зле виконування завдань) та ширення різних фальшивих та дефетичних вістей (пропаганда серед РККА) вводити безголов'я-безладдя та хаос серед большевиків та тим способом доводити до зірвання мобілізації й заломання режиму.

9. Неконечним для наших акцій людям казати йти до РККА. Старатися теж іншим способом не допустити до великого підпілля. Коли ж таке повстає, то подумати про належний розподіл. Озброєні відділи тримати ближче до терену дій, незброєних людей (особливо жінок та дітей) відставити в безпечне місце, даючи їм конечну охорону. **Абсолютно не дозволити, щоб за озброєними відділами тягнувся хвіст цивільного населення (Н е б е з п е к а п а н і к и).**

10. Старатися нав'язувати зв'язки з червоноармійцями-українцями, урядниками. Старатися при їхній помочи впливати на решту війська та урядників (пропаганда, фальшиві вістки і т. д.).

11. Людям, що йдуть до советської армії, дати точні інструкції, як мають розглядати ворожу армію, як мають організувати в її нутрі клітини бунту та як у відповідний момент мають вони зробити внутрішній

* тривоги

переворот, зорганізуватись у військову частину й виступити збройне проти советського режиму. (Пропаганда, ворожі советам кличі в РККА, організувати ядра, що у відповідний момент виступили б та захопили б дану частину в свої руки. Наш чоловік стає дорадником к[оманди]ра, якщо йому вдасться з'єднати його для себе. Спішний марш на Україну, як є змога. Поширення бунту на інші частини. Саботажі й акції відповідно до ситуації). Кожний українець в СРСР повинен тямити, що де б він не був, усюди може зробити для справи, коли в час вдасться розложити якусь ворожу частину чи виконати якусь роботу.

IV. ЗРИВ

ФОРМИ ВИСТУПУ

1. З вибухом війни вся організація переходить на воєнну стопу. Над цілістю акцій перебирає команду військовий провідник.

В справах мобілізації, безпеки й постачання підлягають йому усі цивільні уряди. В часі повстання обов'язують воєнні закони й суди.

2. Можливі дві форми виступу:

а) загальний зрив і

б) поступенне посилювання акції.

До а) Найбільший успіх може мати загальний зрив. Але тільки тоді, коли він відбувається на більшому терені (бодай 1–2 повіти) одночасно, з найбільшим заскоченням для ворога, усіми силами. Йде про те, щоб ворогові завдати відразу сильний удар, спантеличити його та в той спосіб з місця досягнути якнайбільший успіх. Тут треба теж тямити про забезпечення успіху (забезпечення здобутих позицій).

До б) Коли такий виступ (загальний зрив) – з огляду на загальну ситуацію й брак зв'язку – неможливий, тоді форми його можуть бути різні. Від дрібних акцій і зударів підпілля й населення з НКВД і частинами РККА переходиметься поступенно до щораз більших і на більшу скалю [шкалу] закросних акцій, що охоплюватимуть щораз більше місцевостей.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ВИСТУПУ

3. Захопивши в свої руки чи очистивши її від рештків ворожих елементів (станіці НКВД, міліція, урядники і т. п.), передати владу цивільну в руки поважних знаних місцевих громадян-діячів (іменування вийта, к[омандан]та міліції і т. д.). Відразу відібрати у них присягу – приречення відданости провідникові ОУН (Ст[епанові] Б[андері]) та назначити місцевого мобілізаційного (військовий командант місцевості), якщо цього досі не зроблено.

4. Рівночасно з назначенням цивільної влади проголошує військовий командант оселі загальну мобілізацію. Він організовує вже задалегідь передбачені нові відділи (в першу чергу з симпатиків й прихильників)

відповідно до кількості підстаршин і засобів зброї. Решту мобілізованих (без зброї) оставляє наразі на місці в евіденції мобілізаційного. Він теж менше здібних до війська організує в службу безпеки (поліція, міліція) та допоміжну службу.

Зорганізовані військові частини сейчас скошаровує (школа, фільварок, театральна саля і т. д.), зглядно коли грозить наскок ворожих відділів (мародери, недобитки) – виводить частину з оселі ближче закритого й недоступного місця (ліси, гори і т. д.), звідки переводить поодинокі завдання (ліквідування менших ворожих загонів, вилучування мародерів і т. п.).

Про перебіг зриву в місцевості сейчас зголошує вгору й до сусідів. Коли гора зліквідована, перебирає у відношенні до сусідів сам ініціативу, зглядно порозумівається з ними відносно створення нового військового осередка (вищого тіла).

5. Пограничні місцевості (повіти вздовж Збруча) стараються з вибухом війни, а найпізніше з моментом ознак захитання режиму (поразка на фронті, розрухи внутрі), зглядно з вибухом загального повстання на ЗУЗ перекинути сильніші озброєні партизанські відділи за Збруч з завданням:

- а) ширити диверсію й саботажні акції на глибоких тилах ворога,
- б) побудити до зриву анитисоветські елементи на СУЗ,
- в) організувати збройні виступи й загальне повстання.

ОПАНОВАННЯ ВАЖЛИВИХ ОБ'ЄКТІВ

6. Наступна чинність – це опанування важливих військових комунікаційних, промислових та господарських об'єктів:

а) знищення, зглядно розброєння, військових залог, опанування військових магазинів (зброя, амуніція, харчі, одіння і т. д.), гаражів, парків, стацій МТС, порохівень, летовищ і т. п. Зайнятим добром частини поповнюють в першу чергу своє запотребування, решту ховають (магазинують) в певних місцях. Що не встигнуть забезпечити, віддають до вжитку чи на переховання населенню (особливо коні, харчі, одіння, мотори, а навіть зброєю і т. п.). Що не можна забрати й забезпечити, знищити, коли б це майно мало б знова попасти в руки ворога. Над змагаинованими речами (особл[иво] зброєю) назначити нагляд;

б) черговими об'єктами являються **засоби зв'язку й комунікації**. З місця обсадити поштові уряди, попереитинати лінії військового зв'язку, опанувати радіостанції, мости, важливі переходи. Коли якогось засобу не вдається втримати (телефон, централь радіостанції) – краще знищити їх. При мостах, тунелях і т. п. звертати увагу на мости, на правду важливі для ворога. Їх нищити шойно тоді, коли нема сили їх втримати й коли їх знищення може принести ворогові більшу оперативну втрату.

(Відтинається тим ворогові можливість доставки запасів, відвороту і т. д.). Краще тарасувати [трасувати, перегороджувати] шляхи на вузьких місцях і закрутах виколєєними поїздами, деревними завалами і т. п. Поперетинання ворожих телефонів, получень та знищення його засобів зв'язку, як теж знищення засобів комунікації й транспорту (висадження мостів, тарасовання шляхів, нищення моторів, машин і т. п.) можуть нанести ворогові більше втрат, чим зліквідування навіть більшого ворожого відділу;

в) важне є теж опанування й забезпечення перед ворогом таких господарських об'єктів.

ТАКТИКА ПОВСТАНЧИХ ВІДДІЛІВ. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩИХ ОДИНИЦЬ

7. Імпровізований характер повстанчих відділів, слабкий вишкіл, озброєння, а передовсім слабкий командний склад (брак вищих штабових старшин взагалі) і дуже великі труднощі зв'язку зумовлятимуть діяння малими відділами. Такі відділи діятимуть майже виключно ненадійними швидкими й сильними нападами, передусім гранатою і багнетом. Коли перший удар на зорганізовану боєздатну сильнішу ворожу частину не повівся – тоді відділ відступає, згл[ядно] на випадок сильного ворожого протиудару розпорошується на те, щоб знова зібратись на умовленому згори місці для нового наскоку. **В затяжний бій з сильнішою регулярною ворожою частиною повстанчий відділ з засади не вдається.**

8. З того огляду найвищою одиницею, що ще в терені зможе діяти суцільно, буде курінь – загін (на терені загону 10–15 сіл). Засадничо будуть діяти менші відділи, згл[ядно] курінь меншими відділами. З того огляду, як теж з огляду на труднощі зв'язку, повітові, окружні й обласні військові команди будуть радше координуючими, чим оперативними командами частин свого терену. (Виміна інформацій, налагодження співпраці, доручення переведення певних завдань на терені повіту (округи, опанування осель, де повстання не відбулося і т. п.).

9. Коли б, однак, була змога поставити вищу одиницю від куреня, тоді треба:

а) якнайшвидше створити **відповідний штаб** для даної вищої одиниці (повіт – полк, округа – дивізія), згл[ядно], коли такий вже є – підсилити його відповідними старшинами-фахівцями з советської армії. До того дуже добре можуть надаватися старі українські штабові старшини та українці-старшини з РККА, що підуть на службу добровільно або під примусом, особливо в перших початках, як це робив Махно. Коли такий старшина працює під примусом – то дати до його солідну сторожу. Першу спробу саботування карати розстрілом;

б) подбати про конечні для бойової самовистарчальности даної

одиниці вогневі й технічні засоби (важкі кулемети, гранатомети, артилерія, сапери, зв'язок, протипанцирна та протилетунська зброя, валки [обози] і т. п.).

В такому випадку вища теренова команда сейчас перемінюється (переорганізовується) в штаб вищої тактичної одиниці, оставляючи для територіяльно-мобілізаційних справ конечну, вже чисто територіяльну команду (поповнення, мобілізація).

ВІДНОШЕННЯ ДО ПОВСТАНЧИХ ВІДДІЛІВ З ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

10. При творенні повстанчих відділів приймати до себе теж утікачів РККА, а то й цілі частини (сейчас нав'язувати зв'язок зо збунтованими частинами). При чому треба бути обережним, особливо в перших печатках (можливість провокації). Коли ж, однак, ми маємо до діла зо збунтованою частиною, що виступила збройне проти советів – тоді можна сміло їх прийняти до нас. При тому поодиноких дезертирів давати до наших відділів. До збунтованих частин висилати наших сильніших людей (зв'язкові).

11 Українців – вояків і старшин, що ми їх включили у наші військові ряди, трактувати як своїх (сборництво), уділяти їм всякої помочі та охоронити їх перед полоном. Старшин придніпрянців оставляти на ЗУЗ, втягати їх до праці.

12. При роззброєнні якогось відділу перевести сейчас розподіл по національностям. Українців прийняти до себе, заприятенних з нами поневолених Москвою народів на їх бажання – теж. Краще з них (поневолених народів) творити окремі відділи. Давати їм (нашим і приятелям) усяку поміч і опіку (як в політ[ичній] інструкції). З рештою роззброєного війська творити так: московську мужву по роззброєнні віддати в полон німцям, згл[ядно] ліквідувати. Інші народности пускати [до] домів. Політруків та знаних комуністів та москалів ліквідувати. То саме (дещо гостріше) з частинами НКВД.

РОЛЯ ЧЛЕНІВ ОУН В ЧЕРВОНІЙ АРМІЇ І НА ОСУЗ

13. Те саме, що ми в час повстання робимо на ЗУЗ, стараємося при допомозі наших людей в заводах, тих, що є при РККА або що як збігці або партизанські відділи перейшли на ОСУЗ – зробити те саме й на СУЗ. З тим, що ми там виступаємо радше як організатори, дорадники. Старатися ангажувати до праці якнайбільше місцевих. Особливо серед РККА старатися зробити якнайбільше (перетягати до повстання цілі частини).

14. Головним завданням членів-військовиків на СУЗ буде притягати тамошній елемент до боротьби з Москвою, загрівати їх до творення власної регулярної армії й дальшої боротьби за повну нашу незалежність й суверенність.

ОЧИЩЕННЯ ТЕРЕНУ ВІД ВОРОЖОГО ЕЛЕМЕНТУ

15. В часі хаосу й замішання можна дозволити собі на ліквідацію небажаних польських, московських та жидівських діячів, особливо приклонників большевицько-московського імперіялізму.

УМУНДУРУВАННЯ Й ВІДЗНАКИ ПОВСТАНЦІВ

16. Від самого початку організації повстанчих відділів старатися **однаково умундурувати й озброювати** поодинокі відділи (бодай між собою). Коли немає військових советських одностроїв, тоді бодай однаковий цивільний одяг. Передусім старатися мати на лівій руці білу, згл[ядно] синьо-жовту опаску (10–15 см широку). Теж по можності інакше накриття голови (інакші шапки, перемалювати шолом). Для відрізнення ступнів даний старшина має на ковнірі [комірі] виповнений ріг кляпи [лацкана] білим полотном, підстаршина – білий пасок на кляпі.

МІСЦЕ ГОЛОВНИХ СИЛ. ВІДНОШЕННЯ ДО СОЮЗНИЦЬКОЇ АРМІЇ

17. Свої головні сили концентрувати подальше головних шляхів і там сильно посилити свою акцію, щоб, заки відносини устabilізуються, мати там все у своїх руках. В тих теренах будуть повстанчі загони мати ще довший час багато праці при ліквідації розбитих і розпорошених в терені військових ворожих відділів. При головних шляхах тримати тільки невеликі озброєні частини, що вспіли б сейчас перебрати владу й нав'язати контакт з союзниками. Люди, що організували повстання й перебрати владу, остають на місцях аж до приходу союзницьких військ. Повстанчі частини, сформовані на місцях, остають на них, а не вдаються в погоню за Червоною армією.

18. З приходом союзницької армії виходять напроти неї представники ОУН (цивільної й військової влади), витають їх як союзників, а заявляють, що ОУН очистила вже терен від большевиків, перебрала владу в свої руки, завела всюди лад і порядок, та питають, чи є при їхньому (союзницькому) відділі представник ОУН Ст[епана] Бандери, з яким вони хотілися б зв'язати. Люди, що перебрати владу, стараються далі її затримати, згл[ядно] можуть її передати до диспозиції ОУН.

19. Військові представники ОУН заявляють, що вони хочуть далі з німецькою армією воювати проти Москви, вказують на конечність формування регулярної Української армії, що є конечне теж, з огляду на внутрішню безпеку, лад і порядок. Коли не вдасться створити регулярної армії, старатися переформуватись на горожанську міліцію (в крайности).

20. Коли б союзники домагалися розформування відділів – тоді поступити після окремої інструкції ОУН.

V. ОРГАНІЗАЦІЯ ОПАНОВАНОГО ТЕРЕНУ

1. З хвилиною, коли певний терен всеціло опанований, тоді військо перебирає тільки військові справи терену. Решту справ перебирає цивільна влада.

2. З місця переформувати повстанчі загони в регулярні частини. До співпраці в тому напрямі притягнути усіх старшин, підстаршин і рядовиків-українців Червоної армії. Притягати теж бувших польських старшин-українців та старих старшин УГА і УНР, оскільки вони ще в військовій формі.

3. На Придніпрянщину післати добрих наших організаторів, що підшукували б спосібніших з-поміж придніпрянців. Тих старатися притягнути до нас, при їхній допомозі мати вплив на армію. Члени ОУН в армії на СУЗ не висуваються самі на чолі місця, а стараються як дорадники мати вплив на формування правдивої Української армії. Коротко: на ЗУЗ ми самі організуємо Українську армію й творимо її ядро, займаємо командні пости. На ОСУЗ стараємося серед придніпрянців підшукувати ідейних старшин і при їхній допомозі будувати армію.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 25–33. Копія. Машинопис.

№ 18

Вказівки на перші дні організації державного життя з Інструкцій Револьюційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного ак- тиву в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”

Травень 1941 р.

- I. Загальні напрямні політики ОУН в поодиноких ділянках життя.
- II. Загальні напрямні відносно започаткування будови держави.
- III. Засади виконання державної влади ОУН.
- IV. Напрявні будови й розвою державної влади.
- V. Перша організація влади у самостійні територіальні одиниці.
- VI. Методика започаткування діяльності на новому терені.
- VII. ОУН в умовах свободної діяльності.

I. ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМНІ ПОЛІТИКИ ОУН В ПООДИНОКИХ ДІЛЯНКАХ ЖИТТЯ

Критерій перебудови життя.

ОУН змагає революційно опанувати і перебудувати всі ділянки життя згідно з потребами українського народу. Скріплення суверенності Української держави – єдине мірило устроєво-державних і суспільних перемін.

Об'єктивні умови перебудови (ступінь самостійності й внутрішні елементи).

При визначуванні напрямних перебудови існуючого ладу треба враховувати такі зовнішньополітичні евентуальності:

А. а) Українська держава має повні можливості розвою.

б) Українська влада обмежена в своїх діяннях.

Треба взяти такі елементи внутрішнього порядку:

Б. а) Органічні, питоменно українські шляхи розвитку українського політичного й суспільного життя, які протиставляться в цілому існуючому на українській землі ладу і будуть уже зразу стихійно протиставлятися нанесеній, чужій дотеперішній організації життя та її замовникам.

б) Необхідність зберегти часово означені форми дотеперішнього суспільного ладу, диктована актуальністю доцільности, зумовлена переходовими воєнними умовами.

Хвилево треба зберегти форми, але вже з місця реалізувати *власні засади*, впроваджуючи українські суспільні інститути, український зміст і – що найважливіше – вкладати в ті форми для реалізації змісту *українських людей*.

Форма державної влади – політично-мілітарна диктатура ОУН.

Питання *державної влади розрішується* в цей період наступно:

а) у час боїв існуватиме суверенна влада ОУН, яка переходить тоді на військову стопу, – себто *політично-мілітарна диктатура ОУН*, як система влади.

Будова ОУН на провідницькому принципі перерішує справу *децизії* [вирішення, рішення] *в бік одиниці*, а не збірних тіл. Тому повнота влади на основних територіальних одиницях до часу включення їх у цілу систему зцентралізованої влади держатиметься в руках провідників даної основної територіальної одиниці.

б) На очищеному терені остається на дальше перша форма влади з тим доповненням, що ОУН допускає голос громадського чинника у *дорадчій формі*.

Практично це виглядає в цей спосіб, що ОУН покликає “Народні комітети”, як дорадчо-виконні інституції, які переводять поручені їм завдання самоврядного господарського і тому подібного порядку,

приміром, завідуванням колгоспами. ОУН творить адміністративно-політичний апарат, який зосереджує в собі керівні функції поодиноких ділянок життя на даному просторі.

У той час лише поволі можливо творити окремі розгалуження господарського, адміністративного, культурного сектору, бо завжди є можливість нового наїзду ворога й ще завжди є необхідна концентрована децизія* з погляду справності апарату й допомоги фронтів.

ОУН сприяє тоді вже самоуправі сіл і міст (Народні комітети), десигнує [призначає] їх голів задля справності роботи. На селах допускає вибір до комітетів членів, даючи першенство в ньому тим громадянам, які є здатні керувати якоюсь організованою клітиною, чи відповідають за неї (кооператива, школа, колгосп і т. д.). На ОСУЗ ОУН стосує на місцях, де ініціює боротьбу, або де вже прийде на очищений терен, ту саму методу і систему влади.

У випадку браку на визначеному терені членів ОУН, ОУН творить організацію адміністраційно-політичної системи з місцевих найкращих елементів. Окремим порядком розбудовує політичну організацію й, в міру розбудови, поповнюється нею адміністративно-політичний апарат. На ОСУЗ існуватиме передусім тенденція опанувати державу й то в кожному випадку, чи ОУН бере владу чи ні.

Головний натиск буде кладений на розбудову політичної організації як запоруки розвитку й зміцнення української влади. ОУН, як політична організація, використовуватиме свої можливості далеко поза засяг спроможности державної влади, тому ОУН посилюватиме теж самодіяльність народу, а не маючи влади акцентуватиме увагу головно на всі ділянки життя, де цю самодіяльність найкраще розвивати. Коли заіснують інші, доцільніші для місцевих умовини форми політичної влади організовані місцевим елементом з його ініціативи, або по вказівках заіснуювшої української влади, ОУН їх попирає.

Засади перебудови існуючої державної системи.

4. З факту політично-мілітарної диктатури ОУН, впливає як метода правління – централізація.

Дотеперішня адміністративна система зберігається з тим, що ті інституції, які при введенню наших основних засад розуміння життя – саме: децизії одиниці, індивідуальності, творча свобода української людини, були насиллям над ними, – провалляться. Усе те в системі, що було застосоване до голоти і людей без творчої думки, впаде з місця, коли людина вийде на арену життя. В цій матерії ніяких інструкцій дати не можна, а лише, маючи загальні напрямні, самому орієнтуватися й наставити себе на організування того, що революція буде вимагати, щоб убгати все в одну справну систему, яка не тільки руйнуватиме старе,

* ухвала

зле, але будуватиме нове, краще. Треба тямити, що прийдуть: 1) українці до влади; 2) українці з усіх соціальних слоїв, а не тільки босяки, творчі люди, а не пігмеї думки. Треба припускати, що впадуть усі ті, бюрократичного плану інституції, усе те, що носить елементи механічної наказності згори, а встане гнетена індивідуальність, що творитиме наново. Впаде ввесь крайній тоталітаризм Москви, влада босяцтва, з другого боку, треба буде залізною організацією вдержати ті необхідні елементи існуючої системи, щоб не довести до анархізації життя й перейти переможно через перший етап нищення ворожого, чужого й не пропасти самому серед хаосу.

Не вірний є той підхід, який каже, що люди звикли до даної системи й не уявляють другої – бо в революції саме сила стихії йтиме проти навичок, і ми мусітимемо, з одного боку, вже зразу нові вимоги організаційно оформляти, а, з другого боку, зо старої системи зберегти те, що уможливить негайне функціонування апарату і старту загальних перемін.

Отже, з адміністративної системи зберігається технічно-адміністративний поділ – при узглядненню стихійних потенцій української душі, що тоді двигнуться.

Зокрема впаде все те, що було будоване в системі, щоб уможливити справнішу працю НКВД, керованого з московського центру, весь адміністративний поділ тих українських етнографічних територій, які не належать до УССР, а до РСФСР та других республік і т.п., бо ці українські землі звернуться до українських центрів. На ЗУЗ відживатимуть донедавні духовно-культурні, господарські осередки. Можна прийняти таку загальну засаду: все те, що відповідатиме, або принаймні не перешкоджатиме виявові творчої індивідуальности – збережеться у перших початках.

У випадку обмеження української влади будуть дві противні тенденції – а) твердого опанування сучасного ладу за поміччю існуючого апарату неукраїнськими силами; б) формування нового ладу українською силою з тим, що буде вже даний уступ вимозі органічного росту українства.

Перебудова народного господарства.

5. Найгостріше вирисовуються з'ясовані процеси в ділянках народного господарства: хліборобство, промисел, торгівля, фінанси.

I. А. а) ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМНІ

б) Конкретна реалізація, її форми і методи.

а) ОУН проклямує [проголошує], що земля стає власністю українських хліборобів. Це значить індивідуально-родовою, дідичною [спадковою] власністю тих селян, які працюють в даних колгоспах, як теж

ще деякі другі українці можуть бути наділені землею. Частина совхозів перебудовується на засаді власности Української держави для сільсько-господарських установ, дослідних станцій, агрокультурних шкіл, питомників расової культури рослин і т. д.

Машинно-тракторні станції перестають бути власністю держави, а стають спільною кооперативною власністю селян, що приналежні до даного колгоспу.

б) Необхідною залишається на дальше вимога спільної технічної управи ріллі з огляду на брак коней, загрозу голоду і т.д., тому ОУН визнає зберегти трактори та всі машини й надалі задержати переходу форму спільної управи ріллі до часу переведення остаточної перебудови. Але щоб хлібороби бачили, що дійсно заходять зміни, потрібно конечно винищити директорів, сексотів [таємних співробітників НКВС] та іншу голоту, а свобідним вибором селян покликати Народний комітет селян, який заряджатиме МТС, всім колгоспним майном (худобою, хлібозаготівками і т.д.), який керуватиме господаркою в колгоспах та переводитиме, під кермою держави, перебудову колгоспної системи на своєму терені. Коли б ускладнювалася ця справа вибраного покликання, можна назначити керівника колгоспів з-поміж хліборобів-патріотів, а до помочі йому вибрати комітет. У всякому випадку старатися, щоб селяни співрішали свобідно, а уникати наказних методів, хіба б, що була би конечність поступити інакше.

Земля стає індивідуально-родовою, дідичною власністю українців у такому порядку: 1) Воякам, що на фронті; 2) Воєнні інваліди; 3) Рідні вояків; 4) Рідні погибших за волю в революційній боротьбі; 5) Рідні засланців і засланці; 6) Всі ті, що свободою чи життям ризикували за Українську державу; 7) Взагалі українці.

II. Українці отримують землю по критерію праці й величини рідні, це означає, що власним зусиллям зможе опрацювати, та що вистарчає в даній околиці для удержання рідні й для експорту. Треба підкреслити, що спільна управа ріллі цілком не стоїть на перешкоді концепції індивідуально-родової власності. Можна зовсім добре бути індивідуально-родовим власником землі й спільним трактором її обробляти, так, як спільною молотаркою молотити збіжжя. Отже, селянин дальше управляє землею дотеперішніми технічними методами, але вже в тій свідомости, що управляє власну землю, що плоди його праці є його власністю, а державі дає належний податок – байдуже, чи у формі гроша, чи збіжжям, в натурі. Треба, коли прогнано ворога, щоб селянські комітети опрацьовували проекти аграрної перебудови та обирали представників на всенародний Установчий з'їзд для переведення остаточних

перемін. Це має велике морально-правне, хоча теоретично на той час, значення, бо наш селянин має глибоке почуття правности.

Сільський комітет становив би зав'язок хліборобської організації, яка захищатиме інтереси хліборобства, і це слід подати народові, з місця, до відома. Тому всі хлібні магазини доцільно передати на переховання народові, з тим, що кожен зобов'язується кожночасно давати потрібне Українській армії й українському місту.

Треба дбати, щоб село нормально працювало, щоб не пропадало збіжжя й облогом не стояли поля.

На ЗУЗ треба узгляднити такі специфічності:

Привертається приватна власність усім українцям-патріотам в межах і формах передбачених нашою суспільною програмою на всі їх варстати праці (хліборобство, промисловість, торгівля і т.д.).

Поміщицька земля перейде на індивідуально-родову власність українських селян. Тимчасовий заряд над нею перебирають селянські комітети. Поміщицтву, без огляду на національну приналежність, земля не повертається.

Кожен українець-хлібороб, коли його відібрала Москва землю, а він, патріот, одержить назад її в межах, передбачених законом. Ті селяни, [у] яких забрано землю й загнано [їх] в колгоспи чи совхози, одержать назад свою землю, але лише первісні власники, а не ті, які працюють лише з моменту появи колхозу.

Наділи поміщицької землі отримують безземельні, загалом малоземельні селяни у відповідності до норми, необхідної для удержання рідні. Землю отримують не всі безземельні, а лише частина, щоб не роздрібнити наділи і не робити всіх жебраками.

МТС стають кооперативною власністю селян, власників землі.

Багато місць буде вільних, бо прогнані будуть чужинці, бракуватиме не варстатів праці, але рук до праці. При порядкуванні справ хліборобських брати до ради хліборобів, які доцільніше й авторитетніше вирішать дану працю для села, як фахова людина.

Промисловість.

б. Загальна напрямна:

Уся видобувна і важка промисловість, важливіші засоби транспорту та зв'язку будуть власністю Української держави.

Українська держава організуватиме промисловість, промислову продукцію й будівництво на засадах індивідуальної ініціативи та кооперативної, комунальної, державної, приватної власності, підтримуючи в означених галузях легкої промисловості, міському і сільському будівництві, кустарстві й ремеслі передусім ініціативу одиниці та особисто-родову власність. Отже, проголошуємо, що варстати праці стануть

власністю працюючих українців, українського народу, а не Москви. Державна влада назначає керівника підприємства, а рівночасно всі українці, працівники даного підприємства, покликають з-поміж себе комітет, що має завдання допомагати й співпрацювати у веденні підприємства.

Якщо державна влада не назначила керівника, тоді даний комітет перебирає заряд підприємства (фабрики, колгоспу), назначає його керівника і зберігає для Української держави.

Керівник повинен бути фахівцем і українським патріотом, найкраще інженер, чи взагалі придатний до керування варстатом.

Він організує даліше продукції в даній фабриці, чи колгоспі; як вирішальний чинник підприємства, його керманіч: в цей переходовий час децизія мусить бути віддана одиницям, а не радам. Кожен український працівник має участь у зисках підприємства.

Головні засади скеровувати на продукцію необхідних для життя товарів та воєнних засобів. Без суспільної самоорганізованости та самодіяльности свідомих відповідальности всіх працівників, ідейної готовности їх на більші жертви, взаємного перевірення ефектів своєї праці, без зужиткування фахівців важко буде опанувати хаос, який створиться. Профсоюзи матимуть важний обов'язок привести всі сили, здатні до творчости, до диспозиції влади. Основна різниця, вже з перших днів, між старим і новим буде в тому, що ОУН видвигатиме українського працівника, значні творчі елементи, а не люмпен-пролетаріат – помело в руках компартії.

ОУН сприятиме вже в той час проявам індивідуальної ініціативи в організації промислової продукції. На ЗУЗ не привертається приватної власности на сконфісковані фабрики і головно шахти, що майже всі були в руках чужинців, а управління всім перебирає Українська держава, яка згодом проведе соціальні переміни.

Торгівля, фінанси.

7. Велику торгівлю перебирає Українська держава, яка згодом переведе означену її частину на кооперативні форми працюючих у ній українців, передаючи зразу керівництво найкращим українським елементам, патріотам і фахівцям, визначаючи керівників склепів чи складів.

Хвилево валюта остається стара, аж до децизії центральних властей.

Усі банки перебрати під свій нагляд, визначивши своїх комісарів, загалом, коли б уже було прочищено більшість терену від ворога, призначити централю нагляду, найкраще Господарському банкові це доручити.

Функціонування банкових інститутів урухомлювати щойно пізніше. На самому початку старатися депонувати вартісні речі поза банками, щоб осталися вони власністю українського народу, а не пропали.

Темп перебудови й брак рук до праці.

8. При цьому всьому тямити треба всім найважливішу річ, що бої йтимуть на фронті й майже всі мужчини будуть в армії, отже, треба буде доложити всіх зусиль, щоб оставшими людськими резервами селян й при допомозі машин оброблювати землю, а не то переходити до якогось поділу землі, коли не буде може кому трактором кермувати, а, ні, поганяти коні. Друге – не датись захопитися тактикою класової боротьби більшовиків з 1917 року й не переносити її методи на наш терен. Національно-політичні моменти мусять бути на першому пляні. Коли ними потрапимо зорганізувати народ, наша справа буде виграна. Коли ж соціально-економічні відносини відсунуть їх на дальший плян, стоїть загроза невдачі.

Комунікація, завдання профспілок, уряди праці.

9. Старатися якнайскорше урухомити комунікацію. Зразу опанувати профсоюзи залізничників, покликаючи до керми профспілок певних своїх людей. Як і всюди, так і тут, передавати децизію одиницям, а до помічі їм давати комітети, щоб на вічних дискусіях у такий гарячий час не проходила праця. Краще гірша децизія, аніж ніяка, або спізнена децизія.

Непевні елементи, головно з середників комунікації, слід усунути, старатися подавати всюди українців, певних і патріотів.

Коли у профспілках керму переберуть наші люди або певні українці, вони сильно допоможуть при організації комунікації владі. Тому необхідно захопити в профспілках керму, бо це є організація таких конечних нам фахових сил, які тим чином ми здобудемо для наших цілей, будови держави.

З того погляду шкідливо є валити інституції профспілок, як організацію фахових сил, до яких, коли вони є зорганізовані, є швидкий доступ й дають запоруку швидкого організованого налагодження всього апарату. Тому в профспілках поліквідувати агентів Москви, старе керівництво, покликати свобідним вибором новий заряд і собі його підпорядкувати. Коли немає можливості, ні часу на вибір заряду, назначити певного, авторитетного українця, фахівця в даній галузі, чи професії – керівником даної профспілки, заповівши робітникам, загалом членам профспілки, що як лише минуть виняткові умовини, свобідним вибором покличуть собі свою управу.

Координація, організація всеї праці на даному просторі лежатиме в руках зразу військової, а згодом адміністраційно-політичної влади. При розподілі працюючих рук, підшукуванні праці і т.п. будуть дуже помічні уряди праці, які треба творити.

Прохарчування країни, воєнна господарка.

10. Одною з перших і найважливіших справ буде забезпечити

населенню харч і одіння, тому необхідно в адміністративно-політичному апараті мати окремий відділ прохарчування народу й війська та творити його з місця в кожному й найменшому осередку. Щоб визначити виразно ціль, називаємо: відділ прохарчування й забезпечення країни під воєнним оглядом; в ньому під цими двома кутами будуть зосереджуватися всі потрібні господарські відділи, приміром, аграрний, промисловий, торгівельний, які будуть працювати в той час лише під доразовим кутом забезпечити країну в харч і оборонні засоби перед ворогом, а не під кутом перспективних перемін. Найдоцільніше є централізувати відділи по їх основних типах, а не розбивати, бо тоді приходить роздроблювання справ, розширювання, а в той час будуть лише одні і лише важливі проблеми.

Тому вистарчаючі вповні лише такі відділи: війська, міліції, прохарчування й оборони країни, комунікації. Всяких других відділів на початок можна не творити, а всі сили присвятити поставленню оцих, зглядно творити такі, які б допомагали реалізувати попередні, приміром, відділи молоді, продумані на початок не як виховні, а як допоміжні відділи в іншій праці.

Зокрема, в тих областях, де ми захоплюємо вповні владу, доцільніше, ще на початку, віддати всі сили поставленню цих відділів, як абсорбувати й роздрібнювати їх ставленням других відділів. Велику увагу присвятити теж відділові пропаганди.

Народні суди.

11. Творити “народні суди”, які будуть безоглядно карати національних й суспільних шкідників. Знову не тільки ворогів, національних зрадників, але й усіх злодіїв народного майна, спекулянтів і т.д. каратимуть смертю. Присуди одного суду є безвідкличні навіть на найнижчому ступені. Знову судівництво в перших початках носить воєнний характер, себто є одноступеневе.

Суди творяться теж по селах. Від районного суду в гору покликає провідник даної адміністративної одиниці. На селах можуть бути суди виборні. Розправи доцільно вести явно, щоби була контроля над суддями: тайні лише тоді, коли того вимагає державна рація (приміром, шпіонаж). Кодексом – власне сумління. Тому треба покликати до судів людей великого характеру й особисто кришталево чесних. З зобов’язуючого кодексу можна зберегти те, що в основі не перечить новій національно-політичній і соціальній дійсності.

З огляду на те, що існуючий кодекс побудований під кутом класової боротьби, винищування класового ворога та національної екстермінації українців, можна буде хіба переставити окреслення і все те, всі ті розстріли й вчека, стосувати на ворогах за все те, що шкодить Україні.

Церква й священство.

12. ОУН сприяє відновленню церкви в Україні. Зокрема, на ЗУЗ конфісковані чи перероблені на інші інституції церкви повертаються церкви. Землі парафій, відповідно до бажання села, або повертається в кількості, необхідній для прожитку священника, а не в первісній кількості. Але спочатку село, до остаточного упорядкування тієї справи центральною владою, удержуватиме священника, який дістає державне забезпечення, що окремо мусить бути унормоване центральною владою. Священників притягують до державного будівництва.

Пропаганда.

13. Свободу слова допускається остільки, оскільки це доцільно з погляду добра народу.

На ЗУЗ може бути лише преса націоналістичного змісту, як загалом видавнича діяльність. Це саме дотичить всіх інших засобів пропаганди (радіо, театр, фільми і т.п.). Рівно ж публічні зібрання, де були би поширювані ненаціоналістичні ідеї й кличі, забороняються.

Нищити й палити по всіх усядах більшовицьку макулатуру.

Шкільництво.

14. Школи відкривати лише тоді, коли вистарчає сил й не відчувалося би їх браку в других основних відділах. У школах навчати тоді передусім про волю, революцію, історію України і т. п. І усе те давати, чого досі не чули. Про правдиву Україну, її героїв, про гідність людини, про ОУН – розкривати це все учням під кутом націоналістичного виховання, а не по старим схемам.

Організація молоді.

15. Організувати всю молодь відразу під нашим впливом в загальній організації молоді, якої не вільно нам віддати під чужі впливи, а ні допустити, щоб творилися різні організації молоді, що фанатично себе поборювали б. Серед масової загальної організації молоді, до якої ОУН братиме уся молодь, творити внутрішню організацію “Юнацтво ОУН”. Зложене з найкращих і виховане вже по окремії, нами вибудованій системі, системі *провідників* молоді. Отже, виховання молоді взагалі й виховання провідників належати мусить безпосередньо ОУН. Творення зразу окремих організованих відділів молоді по всіх адміністративних одиницях дуже необхідне, бо вони дуже багато допоможуть у реалізації тих завдань, які мають поодинокі осередки, села, райони, округи, області – приміром, для зв'язку. Подібно теж дотичити жіночих відділів, як допоміжних для других робіт.

Меншинева політика.

16. Національні меншини поділяються на:

а) приязні нам, себто членів досі поневолених народів; б) ворожі

нам, москалі, поляки, жида.

а) Мають однакові права з українцями, уможливуємо їм поворот в їхню батьківщину.

б) Винищування в боротьбі, зокрема тих, що боронитимуть режиму: переселювання в їх землі, винищувати головно інтелігенцію, якої не вільно допускати до ніяких урядів, і взагалі унеможливуємо продукування інтелігенції, себто доступ до шкіл і т.д. Наприклад, так званих польських селян треба асимілювати, усвідомлюючи з місця їм, тим більше в цей гарячий, повний фанатизму час, що вони українці, тільки латинського обряду, насильно асимільовані. Проводирів нищити. Жидів ізолювати, поусувати з урядів, щоб уникнути саботажу, тим більше москалів і поляків. Коли б була непоборна потреба оставити, приміром, в господарським апараті жида, поставити йому нашого міліціанта над головою і ліквідувати за найменші провини.

Керівники поодиноких галузей життя можуть бути лише українці, а не чужині – вороги. Асиміляція жидів виключається.

Загальні пригадки.

17. а) Наша влада мусить бути страшна для її противників, терор для чужинців-ворогів і своїх зрадників, творча свобода, подих нових ідей українця-володаря власної землі мусить з кожного чину, на кожному кроці пробиватися. До праці притягати всіх українців, чесних і патріотів, українських працівників, що під ними розуміємо не лише українських робітників, але всіх творчих українців. Ніякі соціально-класові критерії, але національні.

б) Важна річ – давати товчок і розбудовувати такі ділянки життя, де найбільш всестороннє може розгортатися організована самодіяльність народу; творчій ініціативі одиниці давати шляхи розвою, а не впихати все в наказані з гори форми, щоб завдяки творчій свободі української людини розбудовувалося життя на українських питомених основах. Уже в період необхідної централізації всього слід мостити шляхи для розгалуженого розвою всіх ділянок життя, що колонами пробігатиме побіч себе, щоб ніхто чужий не міг українського життя охопити наново в чужі українству форми й для неукраїнських цілей.

Не забувати на цілу низку актуальних різних проблем життя, як шпиталі, опіка над безпритульними дітьми, зокрема піклуватися рідними вояків, політичних засланих і загалом рідними і дітьми тих, що дали своє життя у боротьбі за свободу.

в) При цьому всьому слід пам'ятати, що найважливіше – це люди, нові люди, творчі українські люди. Але не менш важна система організації й засновки, щоб вона відповідала у своїх основах українській духовності, бо що з того, коли будуть творчі українські люди, але в чужій

системі й будуть душитися в ній.

II. ЗАГАЛЬНІ НАПРЯМНІ ВІДНОСНО ЗАПОЧАТКУВАННЯ БУДОВИ ДЕРЖАВИ.

1. Тільки така Українська держава, що її збудує український народ з власної волі й ініціативи, матиме основи, щоб перетривати усі ситуації та буде повноправним партнером між суверенними державами. Той факт, чи у відповідний момент ініціатива вийде з нутра українського народу, чи цілий народ буде захоплений подіями – буде свідомством його політичної зрілості до суверенності. Історична відповідальність за те впаде на кожну українську організацію, що береться здійснювати політичні цілі народу, зокрема, на ОУН, як на силу, що одинока має дані вив'язатися з того завдання. Тому ОУН, у відповідний момент, приступить до відбудови Української держави і перебрання даної влади, по змозі, на всій українській землі.

2. Підставою відбудови Української держави буде загальний збройний зрив проти Москви і знищення ворожої займанщини. Формування першої частини Української революційної армії та перші бої започатковують відбудову української державності; яка датується від проголошення та створення першої української влади на звільненій від ворога українській землі.

3. Можуть бути дві методи добування державного організму:

а) з гори, або відосередня метода в той спосіб, що найперше на опанованому терені повстає центр, який розбудовує державу вділ [в глибину] і вширш, опановуючи й організовуючи щораз більше простору.

б) З долу, доосередня метода, коли здобуємо, опановуємо й організовуємо менші територіальні одиниці незалежно, а потім з них творимо більші одиниці та центральну владу.

Доосередня має найбільше виглядів для реалізації. Вона запевнює найбільший шанс власній українській ініціативності, переносячи її на янайбільше точок, розложених глибше в народі. Але вона теж вимагає більшого вироблення і підготування ширших провідницьких кадрів і устійнення заздалегідь пляну й загальних напрямних діяння.

4. У своїх плянах приймаємо наступну комбінацію метод: “а” і “б”:

а) Крайовий провід ОУН змагає до того, щоб якнайскоріше здобути відповідний терен і підстави для створення центру державного будівництва, формує центральну владу та дальше нав'язує до створеного вже на місцях стану, творячи цілість.

б) Рівночасно і незалежно від того в краю йде організація державного будівництва так само як збройного зриву на місцях (за методою “б”) так, що провідники окремих (менших) організаційних одиниць і провідні члени за вказівками, одержаними попередньо без окремого

наказу самостійно організують у відповідний момент революцію та будову держави на своєму терені.

5. Розвиток воєнних подій може бути такий, що на окремих теренах побідна армія третьої держави буде йти так скоро, що не буде часу на розгортання збройного зриву, а з нею будови державности. Тоді, не дивлячись на те, треба розпочати будовання держави, проголошуючи й організовуючи українську владу знову на місцях методом “б”, не оглядаючись на осередок, а рівночасно організувати центральну чи краєву владу методом “а”.

6. Військової окупації третьої держави, що не відноситься вороже до України й до будовання її державного ладу, не трактувати як ворога ні як перешкоди, не припиняти ані задержуватися з розпочинанням будови держави, тільки продовжувати й завершувати її, нормуючи відношення з чинниками тої держави, згідно з політичними вказівками.

7. Коли б на частину української території увійшли війська держави, яка вороже ставиться до України, не визнає української державної влади, відразу нищить її чи не дає її творити і йде з ворожими окупаційними замірами (приміром, румуни на Буковину, мадяри) в такому випадку слід:

а) коли до того часу ще не проголошено і не розпочато будови держави, тоді не проголошувати її, а тільки поставитися до чужої окупаційної сили, як до нового ворога та вести на початку акцію передовсім під кутом використання ситуації для самоорганізації, збільшення своїх сил і засобів, поліпшення і закріплення позицій та мобілізування цілого народу до дальшого змагання за волю, а передовсім до одностайної гідної постави;

б) коли ще не проголошено державности, а будову держави вже розпочато тільки на малих окремих теренах і не створено ще більшої сили, тоді після акту відповідної політичної демонстрації, не доводячи до масакри [кровопролиття] та після повідомлення, що з огляду на dokonаний факт окупації чужою силою, яка відноситься вороже до розпочатої будови Української держави, змагання за Українську державу входять у новий період і будуть продовжуватися так, як перше. (Не йти до праці, як подано в пункті “а”).

в) Коли опановано більший простір, створено на ньому нашу зорганізовану військову силу, тоді слід підняти відразу боротьбу з новим ворогом, який хоче поневолити дану частину України та знищити на ній українську державність.

Присяга при перебиранні урядів:

“Присягаю Україні, що всі обов’язки супроти Української держави поручені мені Організацією українських націоналістів під проводом

Степана Бандери, буду виконувати вірно, сумлінно і буду служити всіма силами і життям від нікого незалежній Українській державі та змагати до її могутності і слави”.

ІІІ. НАПРЯМНІ БУДОВИ Й РОЗВОЮ ДЕРЖАВНІ ВЛАДИ.

1. Адміністративний поділ.

а) На початку залишити існуючий адміністративний поділ, впроваджуючи нову адміністративну одиницю між районами, а областями – округ. Осідком окружних властей має бути більше місто, що є природнім центром для кількох (3–5) районів. Округа має бути одиницею, що приблизно відповідає західноукраїнським повітам.

Уведення округи доцільне тому, що на початку державного будівництва, коли все доперва народжується, треба децентралізованої системи, щоби у формуванні життя допустити якнайбільше творчої ініціативи. А з другого боку, замало сил, щоб розбудувати райони так, щоби вони були самовистарчальні, отже, для цілої території Української держави буде утверджений наступний адміністративний поділ:

адміністративна одиниця 1-го ступеня – область;

адміністративна одиниця 2-го ступеня – округа;

адміністративна одиниця 3-го ступеня – район;

адміністративна одиниця 4-го ступеня – громада.

б) Для областей Західноукраїнських земель буде створена на переходовий час вища, спільна адміністративна одиниця, якою керуватиме крайове правління. Воно підлягатиме центральному урядові Української держави і буде зверхньою владою для підчинених обласних правлінь. Така розв’язка доцільна з того огляду, що на ЗУЗ умовини відмінні від інших областей, тут большевицька система вкоренилась на ту реальну дійсність, яку треба перебудувати після польської займанщини. Крайове правління західних областей передовсім має за завдання керувати й координувати перебудовою в усіх ділянках життя за одноцільним пляном і одною системою, щоб якнайскоріше вирівняти всі різниці між ЗУЗ та О і СУЗ. Крайове правління скінчить своє завдання і буде розпущене з хвилиною підставового вирівнювання державної та суспільної структури між О і СУЗ, а ЗУЗ.

2. Розподіл головних завдань між областю, округою і районом.

а) Обласний центр має бути дійсним осередком і проводом цілого підчиненого терену. Обласні установи в усіх ділянках мають давати напрямні, пляни і вказівки праці для цілого терену. Мають координувати і контролювати діяльність округ, загально пляни й інструкції центрального уряду, зглядно крайового правління, мусять розробляти і пристосовувати до свого терену та розподіляти їхнє виконання на округи. Крім плянів, інструкцій і виконних розпорядків обласні власти

подають окружним властям теж взори, як має виглядати розроблення їх на сконкретизовані завдання для районів. Обласні установи мають дбати про те, щоб на їх теренах були якнайкраще виконані всі завдання для потреб держави при використанні всіх можливостей, а рівночасно дбають, щоби заспокоїти всі потреби власного терену та доставити для нього потрібний матеріал. Ззовні область веде власну господарку в тому змислі, що у власному заряді зоставляє всі потрібні їй власні продукти, розподіляє їх, а решту передає до диспозиції центральних установ.

Теж в інших ділянках старається бути як найбільш самовистарчальною.

б) Округа. Окружні установи мають одержані від обласних властей пляни-напрямні й інструкції розпрацювати на сконцентровані зарядження та матеріали для районів, достосовані до їх конкретних умовин і стану так, щоб ті могли їх виконати і використати тими силами, які мають. Округи організують, інструктують і координують діяльність районів.

в) Райони мають виконавчі завдання. До них належить передати конкретні завдання, одержані з округи, безпосередньо виконавчим органам, організувати їх виконання та доглянути його.

3. Засада розбудови державних апаратів у адміністраційних одиницях і розподіл людських сил.

а) Обласні установи наставлені на загальне кермування цілістю діяльності поодиноких ділянок на своєму терені, а не на розроблювання всього до деталей. Відповідно до того побудовані їхні центральні апарати: їх не належить занадто широко розбудовувати. Керівні посади слід обсаджувати передовсім членами ОУН, а дальше симпатиками – людьми, що мають, з одного боку, фахове знання, а з другого, знають потреби і можливості терену, а передовсім думають націоналістичними категоріями. Вони мають бути керівниками-ініціаторами, творцями цілого життя, а не бюрократами, ані доктринерами, які вмюють працювати лише за твердими взірцями. Для молодих, метких, ініціативних керівників добирати на референтів слід рутинованих, досвідчених фахівців, які вмюють фахово оперувати реальними даними, виповняти пляни та загальні напрямні фахово підібраним матеріалом. Технічно-адміністративні апарати обласних установ слід обмежувати до кінцевого мінімуму.

б) В окружних апаратах треба добирати людей, що докладно знають терен, його умовини, потреби і можливості. Людей з організаційним хистом, які вмюють перетворити пляни та інструкції на конкретні завдання і зорганізувати їхнє переведення. Рівночасно вони мусять бути здібні до творчої праці на власну ініціативу, щоби виготовляти

матеріали передовсім виконавчого характеру, для безпосереднього вжитку на місцях.

в) У районах треба передовсім добрих і метких виконавців-працівників.

Напрямна розвою державної влади.

Розвій державної влади і державного апарату буде йти в загальному наступним порядком: від територіальної централізації при повній діловій децентралізації на початку – до ділової централізації і творення окремих організаційних будов у поодиноких ділянках – згодом. То значить: зразу територіальні одиниці (округи й райони) будуть у великій мірі самовистарчальними, замкненими в собі, їхні зв'язки з вищими одиницями і з рівнорядними сусідами будуть слабкі. В той час всі функції державного життя будуть на місці кермовані й централізовані в одній владі.

Окружний (районовий) провідник скупчуватиме у своїх руках усю владу на підчиненому терені, усі її сектори: владу політичну, військову, безпеку, адміністративну і судівництво. Адміністративна влада – округна (районна) управа під кермою Голови зосереджуватиме в себе керівництво усіх ділянок державного і громадського життя.

В міру налагодження зв'язків і розбудови обласного (на ЗУЗ теж крайового) правління, а далі уряду Української держави крім первісного одного тільки зв'язку між областю, а округою, від провідника до провідника, – будуть налагоджені окремі ділові зв'язки в такому (часовому) порядку – військовий, служби безпеки, комунікації, господарства і фінансів, урядів праці, суспільної перебудови та опіки, виховання й освіти. Ті зв'язки будуть щораз то більше розбудовуватися так, що з часом організація кожної ділянки творитиме окрему, одноцільну систему, розбудовану на усіх щаблях, централізовану у відповідному міністерстві. Тоді в окремих адміністративних одиницях, передовсім в областях (частинно в округах, а на ЗУЗ в крайовому правлінні) буде керма усіх ділянок життя координована, а не централізована.

ІV. ЗАСАДИ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ОРГАНІЗАЦІЄЮ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

1. Концентрація всіх національних сил при розбудові держави.

ОУН мусить доложити всіх старань, щоби організація і розвій життя – на всіх ділянках та ціла державна політика йшли по лінії її програми і засад. Одним із найважливіших засобів у тому буде скупчення у своїх руках як найбільше фактичної влади. Влада – це не репрезентація, а тільки реальна спроможність переводити свою волю, заставляти других її реалізувати, оперуючи теж ексекутивними засобами. Не можемо своїми членами обсадити всіх постів на всіх ділянках і на всіх щаблях.

було б і недоцільно у теперішньому стані старатися виключити багато здібних, передусім фахових сил, від керівних функцій. Треба включити всі придатні для творчої праці елементи у державне будівництво, організувати все так, щоб усі вони працювали за нашою програмою. Це мусимо досягнути наглою власною системою внутрішньої політики.

2. Виконування повної влади.

а) Передусім даєм свою програму для організації і розвою кожної ділянки, напрямні та конкретні пляни для розв'язки усіх питань державного й суспільного життя.

б) Членами ОУН обсаджуємо головно всі керівні пости в організаційній системі кожної ділянки життя на різних щаблях, а передусім на найвищих. Пости, до яких належить загальне керівництво, встановлювання пляну, розподіл сил і засобів.

в) Дальше членами обсаджуємо становища організаторів і контролерів на різних щаблях організації окремих ділянок. Стараємося увесь апарат контролю (загального і спеціального в окремих ділянках) обсадити своїми членами. Зокрема там, де не можна обсадити членами керівні становища.

г) У низових виконавчих апаратах звертаємо особливу увагу на такі становища, що дають зустріч із найбільшою кількістю складових елементів і справ даної установи.

г) Усіх чесних українців ставляємо на всі різні пости за критерієм фахових здібностей і кваліфікації. Також ставимо їх на керівні пости, коли вони здійснюватимуть напрямні й засади націоналістичної програми.

д) Кожному оставляємо вповні ту свободу ініціативи, яка належить даному постові, необмежуємо її так само як членові ОУН, щоби він мав повну змову виявити всі свої сили й здібності та нести повну відповідальність.

е) Крім звичайного зверхництва, яке впливає з організаційної системи в даній ділянці та ієрархічного відношення постів у них – не вводимо ніякого іншого надзвичайного зверхництва комісарського характеру. Ані не впроваджуємо спеціального відношення між членами ОУН, а нечленами ОУН у фаховій ієрархії (державні управляючі, чи надзирні комісари в недержавних, передусім господарських, установах – не матимуть нічого спільного з комісарами большевицького типу, нефаховими політичними наставниками над фаховими керівниками).

є) Кожну спробу саботувати пляни й директиви націоналістів-зверхників, або вводити партійницьку політику в державні установи належить з місця і безоглядно ліквідувати.

ж) Чужинцям не віддавати керівних постів.

з) Організаційні одиниці, що діляють на даному терені, мають завдання помічувати браки й аномалії подавати відповідним організаційним чинникам. Це завдання мають виконувати ті члени ОУН, які працюють на терені даної установи. Вони не мають окремих контрольних повноважень, тільки дістають організаційним шляхом вказівки про те, які є напрямні і пляни для даної установи, яка повинна бути система організації праці, засади і методика адміністрації та господарки, яким повинен бути її стан. Всі аномалії, що їх помічають, як розбіжності між тими вказівками, а фактичним станом речей у даній установі, подають до відома своїм організаційним властям. Усі члени ОУН, що працюють на терені даної установи, на всіх щаблях творять спеціальну ділову організаційну одиницю, яка має стояти на сторожі національного добра і націоналістичних засад у тій установі. Завданням такої ділової одиниці ОУН є взаємна інформація поміж членами і встановлювання їхнього співвідношення в тому напрямку, впливати на загаль працівників, мати нагляд над станом справ інституції та спричинитися до її правильного функціонування і розвою.

і) З часом будуть повставати окремі фахово-ділові одиниці ОУН, не тільки на терені окремих інституцій, але ширші, по окремих ділянках.

к) Вище подані елементи керівництва, а то: 1) програма і пляни; 2) керівництво передусім у самій горі та в посередніх звенах; 3) контролю через нормальні контрольні установи, передусім на середніх щаблях і 4) нагляд членів ОУН аж у найнижчих щаблях виконавчого апарату й натиск з долу, всі ті елементи сполучені в одноцільну систему, мають дати ОУН можливість переводити свою програму на опанованому терені в кожній ділянці.

3. Частинне опанування влади.

Де не можна опанувати всіх ділянок, не треба розпорощувати своїх сил, але тільки концентруватися. Опанувати передусім ті ділянки, що вони найважливіші для розвою революції і будови держави, а дальше, що їх охоплення дає найбільше фактичної сили, влади та спроможності опанувати інші:

а) передовсім військо. Вдержувати у своїх руках створені повстанчі військові частини. Взяти в свої руки ініціативу і провід у творенні армії, підбираючи відповідних фахових керівників – старшин, що по духу націоналісти і будуть слухати ОУН. Опанувати штаби через членів і симпатиків ОУН. Мати скрізь, у всіх одиницях своє ядро, найкращі, спеціально добрані, бойові частини та постійно ними опікуватися. Усіх наших членів, що у повстанчій боротьбі, як командири й організатори більших військових одиниць й акцій вирости на полководців – ставити на відповідно високі пости в армії, дбаючи з усіх сил про їхнє фахове

дошколення. Теж спеціально дбати про залучення до справи революції й ОУН старшин бувшої Червоної армії;

б) Служба безпеки – це другий важливий державний сектор, що його ОУН мусить, по змозі, як найсильніше опанувати. Служба безпеки має виконну силу державними засобами нищити ворожих до України елементів, що стануть на терені шкідниками, як теж змогу контролі над цілим життям.

в) Окреме значення має повне опанування ділянки виховання. Передусім виховання молоді мусить вповні бути в руках ОУН, як теж інші сектори народного виховання.

г) Дальше належить опанувати державну адміністрацію, сектори народного господарства та суспільні установи.

Методика праці

Праця ОУН буде вестися:

а) внутрі ОУН;

б) у зовнішніх виявах і в різних ділянках державного й національно-суспільного життя;

2. Праця внутрі ОУН:

а) сходини й відправи;

б) вишколи й курси;

в) самовишкіл членів та провідників;

г) наради та з'їзди;

г) праця над кандидатами й юнацтвом ОУН;

д) імпрези та свята.

3. Праця ОУН назовні: 1) виступи ОУН як цілості; 2) праця поодиноких членів;

а) праця членів у різних ділянках державного та національно-суспільного життя;

б) творення різних організацій в цілі перевиховання народу;

в) ініціювання та переведення різних акцій у зв'язку з різними справами й подіями;

г) різні форми пропаганди;

г) виступи ОУН: походи, маніфестації, свята, імпрези, з'їзди і т. п.;

д) праця з метою приєднування симпатиків і кандидатів до ОУН.

Підстави праці ОУН:

а) ідейність, запал і охота до праці;

б) обов'язок праці й особиста відповідальність;

в) послух і пошана провідникові й дисципліна;

г) самокарність та самодіяльність членів ОУН;

г) негайна виконність і починовість;

д) живий контакт між членами й проводом;

- е) товариське й суспільне співжиття між членами ОУН;
- є) плановість, розподіл праці й відповідне господарення людиною, щоб кожний був на своєму місці й знав, що робити;
- ж) живий зв'язок зі середовищем і співзвучність між членами і населенням, щоби не заклепіти в собі, але бути живчиком, організатором і керманичем життя;
- з) велика ціль, далекоюсягла перспектива й конкретне завдання;
- і) право критики, зумовлене працею.

V. ПЕРША ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ У САМОСТІЙНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ОДИНИЦІ

1. Найменшою самостійною одиницею під час організування збройного зриву і відбудови держави є район. До акції слід приступати тільки тоді, коли маємо зорганізований терен бодай одного району, слід старатися відразу зорганізувати зрив і державну владу по округам.

2. Організатором і провідником революційної акції та державного будівництва на терені району, округи є:

- а) провідник даної територіальної одиниці ОУН;
- б) назначений до того властями ОУН, член ОУН;
- в) кожний член ОУН, що знайшовся на терені, де немає зорганізованої акції;
- г) уповноважений до того властями ОУН нечлен ОУН.

3. Провідник району, округи, є найвищою владою у своєму терені і скупчує у своїх руках всі її сектори.

Провідник області, округи, району є, як правило, обласний, окружний, районний провідник ОУН даної територіальної одиниці або новопризначений на той пост член ОУН, як вище подано.

В окремих випадках Провідником району чи округи може бути назначений властями ОУН нечлен ОУН, організатор боротьби і державного будівництва на своєму терені.

Тоді організовані одиниці ОУН даного терену не підлягають організаційно йому, а тільки властям ОУН у безпосередньо вищій організаційній одиниці.

4. При творенні початкового державного ладу розрізняємо 5 наступних головних секторів:

- 1) ОУН, як організатор і авангард революції і державного будівництва та одинока політична організація;
- 2) військова сила і влада;
- 3) служба безпеки;
- 4) цивільне державне управління з такими ділами:
 - а) державної адміністрації;
 - б) народного господарства та фінансів;

- в) праці;
- г) комунікації;
- г) суспільної опіки та перебудови;
- д) виховання й освіти;

5) народне судівництво.

5. ОУН: а) підготовляє, організує і переводить збройний зрив та відбудову Української держави. З початком збройного зриву ціла ОУН переходить на військову стопу, і кожний провідник є військовим комендантом підлеглої одиниці та терену;

б) ОУН обіймає всю державну владу і виконує її безпосередньо в адміністративних одиницях через Провідників до дальшого зарядження* Проводу.

До часу введення проводом ОУН (загально крайовим проводом ОУН) усталеного державного ладу і звичайної державної влади в гієрархічній будові обов'язує наступна система: найвищу владу на Західних землях виконує крайовий провідник ОУН. Йому підлягають обласні провідники ОУН, які є найвищою владою усієї підлеглої області. Обласним провідникам підлягають окружні провідники ОУН, які є найвищою владою на терені округи.

На Осередніх та Східних українських землях, на теренах, організованих та опанованих ОУН, зобов'язує та сама будова і система з тим, що до часу створення центральної державної влади обласні провідники (загалом провідники інших найвищих самостійних одиниць) підлягають Проводі ОУН.

ОУН на місцях є рушієм та авангардом кожної державотворчої акції: кермує доцільним розподілом людських сил; нищить ворогів і шкідників України; побільшує і посилює свої кадри; веде політичне виховання провідницьких кадрів і широких народних кругів;

організує і виховує молодь;
організує політичні акції;
веде пропагандивну діяльність;
викорінює залишки ворожих організаційних систем;
поборює всі розкладові чинники і тенденції;
через державні апарати і громадську установи кермує всіма ділянками життя.

6. Військова влада і сила району, округи:

а) Влада ОУН є рівночасно військовою владою. Провідник району, округи або області є військовим комендантом району, округи, області або назначає на цей пост іншого члена – військовика (виїмково

* розпорядження

нечлена ОУН) передаючи йому повноту влади на час воєнного стану. Під час воєнного стану району, округи все життя підлягає військовій владі, підпорядковане військовим потребам, і всі функції є секторами військової влади.

б) Військову силу даної одиниці творять змільтаризовані одиниці ОУН та новосформовані частини.

в) Завданням військової влади та кермованої нею сили є:

- 1) організація та переведення збройного зриву;
- 2) здобуття, закріплення і очищення терену;
- 3) забезпечення терену;
- 4) перша організація та порядкування терену;
- 5) формування частини до армії на фронт;
- 6) організування військових частин у інших формах;
- 7) ладнання військових потреб терену, армії і фронту.

7. Служба безпеки:

а) Так як військо має обороняти перед зовнішнім ворогом, так Служба безпеки має завдання внутрішньої оборони і забезпечення. Головні завдання:

- 1) очистити терен від ворогів України, що остались на терені;
- 2) нищити кожну ворожу спробу внутрішньої диверсії, саботажу, розвідки;
- 3) нищити кожну спробу протидержавного, протинаціонального й асоціального шкідництва;
- 4) поборювати проступників і злочинців;
- 5) стояти на сторожі ладу, правопорядку й внутрішнього спокою;
- 6) унеможливити спроби діяльності проти держави й проти ОУН;
- 7) наглядати над перестеріганням заряджень державної влади і виконанням її доручень у державному житті;
- 8) охороняти державне і громадське майно;
- 9) творити виконавчу силу держави, її властей унутрі краю.

б) Вся керма Служби безпеки мусить бути в руках ОУН. На комендантів Народної міліції, як органу Служби безпеки та керівників окремих відділів, давати найпевніших, випробуваних членів. Також усі апарати і кадри Служби безпеки, а передовсім її військові і політичні відділи обсаджувати якнайбільше членами ОУН.

В районі, окрузі Службою безпеки кермує районний, окружний комендант Народної міліції. Ним повинен бути референт безпеки ОУН.

8. Цивільне Державне правління:

Районова (окружна) управа з головою районової (окружної) управи на чолі зосереджує наступні ділянки:

а) державна адміністрація – наладження адміністраційних апаратів на цілому підлеглому терені та охоплення ним усіх адміністраційних одиниць. Найнижча адміністраційна одиниця – громада – з головою громади і громадською управою на чолі;

б) народне господарство і фінанси. Туди належать усі господарські ділянки: фінанси, рільництво, торгівля, промисел. Підлягають усі державні, громадські та приватні установи;

в) уряди праці мають одразу перевести статистику населення по різних професіям, евіденцію* всіх варстатів праці і на тій підставі зорганізувати господарку людськими силами відповідно до державних вимог і потреб населення;

г) комунікація, усі її роди і засоби. Залізниці, пошта, телефон і телеграф, шляхи, мости, авта, підводи і т.п. Все те належить якнайшвидше урухомити та поставити до диспозиції війська, держави й населення;

г) суспільна опіка і перебудова: шпиталі, приюти, публічні кухні, червоний хрест, ранені, опіка й допомога новобранцям, переселенцям, поворотцям, опіка над полоненими і т.п.

VI. МЕТОДИКА ЗАПОЧАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НОВОМУ ТЕРЕНІ

1. Всіма силами ставити політичну організацію. Там, де члени ОУН в початках будуть в малому числі і не може бути мови про опанування цілого життя, чи окремих ділянок, належить примінити певні методи. Там треба на початку всю енергію спрямувати на поставлення політичної організації ОУН, увійти в середовище.

2. Починати треба від якої-небудь ділянки загальногромадського життя. Передовсім приміститися у важнішому осередкові життя. Використовуючи кожную нагоду, кожний стрічний спосіб, діставатися до найрухливішого середовища, зв'язатися з ним так, щоби вростати в нього, зжитися і докладно пізнати. Дальше намітити там позиції, що в даному середовищі дають найбільший виднокруг, а рівночасно найбільше можливостей проявити свою ініціативу і використати власні здібності й умілості. Як рівно ж намітити справи, що висунення у них своєї ініціативи дасть найбільше можливостей вийти на чоло активу та висунути ім'я і програму організації.

3. Почати від здобування особистої позиції. Тут відкривається дві головні дороги: 1. Це здобування найперше особистої позиції, кидаючись відразу своєю працею і здібностями в те, що дає найбільші можливості, приміром, як організатор якоїсь установи, акції, добрий фахівець і т. п. Рівночасно з тим, використовуючи здобутий вплив серед прихиленого круга, виступати від ОУН, подаючи, що приходимо від неї.

* облік

Поширюючи її програму, з'єднуючи для неї прихильників і кандидатів у члени. Підготувивши в той спосіб певний ґрунт, здобувши визнавців – розпочати широку, суто політичну, діяльність. Передусім організувати та ініціювати від імені ОУН такі акції, що є актуальні в даному середовищі та які найкраще дадуть віддзеркалення боротьби ОУН і приєднають їй прихильників. Рівночасно розпочати на широку скалю закладання і розбудову організаційних клітин і більших одиниць ОУН.

4. Безпосереднє приступлення до політичної діяльності. Друга дорога до тієї самої цілі така: не витрачувати багато цілі та енергії на те, щоби здобувати найперше особисту позицію, тільки після першого пізнання середовища й терену та нав'язання з ним зв'язку зразу приступити до суто політичної діяльності. Відразу починати пропаганду ОУН доступними на місці засобами, такими як преса, публічні виступи на всіляких зборах, мітингах, спеціальні реферати, промови, радіо і т. д. Найбільше уваги та енергій присвятити політичним акціям. Пізнавши терен і актуальну в ньому ситуацію, заініціювати і зорганізувати відповідну акцію, тобто кинути кличі та дати організаційний почин до реалізування у якій-небудь діяльності таких починів, що будуть популярні, знайдуть охочих пропагаторів та виконавців, а тим самим будуть розбуджувати енергію широких кругів і спрямовувати їхні пошукування за проводом в бік ОУН. Передовсім політичними масовими акціями треба здобувати неопанований терен. Ними з'єднувати собі виконавців та уже самими акціями їх тісно зв'язувати з ОУН. Організаційне пов'язання має бути уже закріпленням здобутих пропагандою і акціями успіхів.

Котрою з тих двох метод починати працю, про те рішатиме кожний член ОУН індивідуально, узгляднюючи свої особисті дані та реальну ситуацію, в якій знаходиться.

5. Відношення до провідників нездобутого ще терену. У середовищі, вже зорганізованому, слід старатися з'єднати для організації передовсім провідні одиниці, якщо вони дійсно вартісні і поступають в націоналістичному дусі. При тому у відношенні до симпатиків ОУН – керівників окремих ділянок, старатися бути їхніми дорадниками, вміло ними кермувати, залишаючи їх на керівних постах і не стараючись стати на їхнє місце. Коли ж керманічі окремих ділянок життя [є] люди непорядні, шкідливі, або ведуть протинаціоналістичну роботу – тоді, не оглядаючись на їхню популярність і силу, шукати собі прихильників поза тими лідерами, проти них.

АКТ ПРОГОЛОШЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Волею українського народу, Організація українських націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує створення Української держави, за яку поклали голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація українських націоналістів, яка під проводом її творця і вождя Євгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-більшевицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває весь український нарід не складати зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена суверенна українська влада.

Створена українська влада запевнить українському народові лад і порядок, всесторонній розвиток його сил та заспокоєння всіх його потреб.

VII. ОУН В УМОВАХ СВОБІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Загальні заложення.
2. Організаційна будова ОУН.

1. Загальні заложення

1. Великі завдання, що їх ставить собі організація в умовинах власної державности, вимагають від неї великої внутрішньої і зовнішньої сили. Внутрі буде ОУН міцна тоді, коли всіх її членів буде обов'язувати сувора революційна мораль, коли прийняття і селекція членів буде опиратися на їхній участі в боротьбі. Коли організація завжди буде змагаючим орденом, а не хутором для "революційних" емеритів. Назовні буде міцна тоді, коли не замкнеться в своєму вузькому "гетто", коли всіма своїми силами сміло впливе на поверхність цілого життя. Коли в найскоршому часі, ставши справді соборною, буде кермувати й вести, а не лявірувати й вичікувати. Коли кожний член буде поступати так, щоб ніхто не мав оправданої причини сказати, що Україна для ОУН. Коли ОУН завжди буде у першій лінії.

2. Як живий, молодий організм, ОУН в нових умовинах свободної діяльності буде природно зростати. ОУН не може, з одної сторони, щільно замикати своїх брам перед прийняттям нових членів, бо тоді великі ресурси національної енергії залишились би поза нею, неоформлені і невикористані, а вона сама зійшла б до ролі секти. З другої сторони, ОУН не може зашироко своїх брам відчиняти і в своє нутро впускати забагато неоформлених сил, бо вслід за кількісним поширенням буде йти якісне послаблення. ОУН розчинилася б, сили національної енергії не використала б і ролі своєї не сповнила б.

Вдержувати у відповідному темпі природний ріст ОУН – ось завдання, що нас чекає.

Потреба прийняття в змінених обставинах нових членів впливає, перш за все, з того, що ОУН не встигла ще в потрібній кількості поширити свої ідеї й приєднати потрібної кількості визнавців на просторах Осередніх і Східних українських земель. Тим-то, коли прапор ОУН свободно там замає, визнавці, що вийдуть з тюрем, засланы і з боротьби, сходять у наші організаційні ряди до дальшої праці.

Знова ж на ЗУЗ процес націоналістичної кристалізації пішов дуже вперед. Крім членів там є ще раз таке число організованих симпатиків ОУН, які у великій кількості мусять бути теж прийняті в членські ряди.

Врешті, революційна боротьба в час повстання чи закріплення держави, видвигне знов на чоло життя нові здорові елементи, для яких ОУН мусять знайти місце.

Щоб на ЗУЗ не гамувати розвою ОУН, а рівночасно, якнайскорше, підтягнути Осередні та Східні українські землі, ОУН мусять знайти потрібних робітників до праці, мусять прийняти в члени нових визнавців з-поміж тих, що прийдуть до організації, прийдуть лише для того, щоб працювати.

3. Визволення народу з неволі буде зірванням греблі гірського потоку. Це буде сліпа сила, яку треба буде використати. А зробимо це лише тоді, коли дамо цій силі рамки і спрямуємо у відповідне русло. Рамками тими буде ОУН і все те, що ОУН буде творити. Націоналістичні ідеї будуть мати пригожу атмосферу й тим самим знаходитимуть нових, дуже часто здорових, визнавців. Неофіти ці схотять роботи, ОУН мусять дати їм не лише роботу, але й взяти, кого треба, в організовані ряди. І, врешті, нові методи праці конструктивно-державницькі вимагатимуть посилення числа якраз такої категорії членів.

4. Критерієм оцінки для приймання поодиноких кандидатів у члени організації буде:

- а) їх моральна вартість;
- б) їх минуле (тюрма, заслання, повстання, праця);
- в) участь в революції і закріпленні української влади;
- г) їх здібність і вироблення;
- г) відношення до нашої організації (ідеологія, програма, обов'язки і т. д.).

2. Організаційна будова ОУН

1. Для успішного виконання завдань організації в умовах свободної діяльності впроваджуються зміни й доповнення в загально-організаційній будові ОУН.

В реєстрі організації будуть:

- а) кадрові члени ОУН;
- б) члени ОУН;
- в) кандидати ОУН;
- г) юнаки ОУН;
- г) організовані симпатики ОУН (суспільні активісти).

2. Кадрові члени ОУН творять внутрішньо-організаційні формації під назвою "пробоевий кадр ОУН".

Члени і кандидати ОУН виступають в організації на обов'язках і

правах, передбачених устроєм організації, прийнятим на II-му Великому Зборі ОУН.

Коли ОУН буде мати повноту влади в своїх руках, тоді юнацтво ОУН буде одинокою загальною організацією молоді. В іншому випадку, ОУН творитиме власні організації молоді від 6 до 21 літ, опановуючи через них виховання всієї молоді в загальній системі організації молоді.

Юнацтво ОУН охоплюватиме молодь від 6 до 21 літ:

- а) Запорожці – від 18 до 21 літ;
- б) Пластуні – від 14 до 18 літ;
- в) Степові орли – від 10 до 14 літ;
- г) Вірлята – від 6 до 10 літ.

Симпатики будуть входити в загальнонаціоналістичні організації, як:

- а) парамілітарні організації;
- б) спортивно-виховні організації;
- в) культурно-освітні організації;
- г) професійно-вишкільні організації;
- г) організації громадської праці;
- д) науково-мистецькі організації;
- е) жіночі організації.

3. Критерії прийняття в члени ОУН:

а) на теренах, де ОУН вела перед тим діяльність, в члени слід приймати симпатиків, які брали участь у боротьбі, або були помітні в революційній праці;

б) на тих теренах, в міру потреби, приймати як кандидатів на члени ОУН вартісних українців, що визначаються належним рівнем патріотизму, національної етики й моралі та не провадили шкідливої роботи проти національної революційної діяльності;

в) на тих теренах Осередньої та Східної України, в яких ОУН не вела діяльності і не має організаційної сітки, приймати зразу, як кандидатів тих, що по пізнанні ідеології, програми та реальної політичної діяльності ОУН, а далі вимог, ставлених до членів і їх обов'язків, хочуть вступити до ОУН, а передовсім: 1) учасників революційно-визвольної боротьби у націоналістичному дусі; 2) політичних в'язнів, засланих і переслідуваних большевицькою Москвою за самостійницьку діяльність і поставу; 3) одиниць, що у націоналістично налаштованих середовищах мають авторитет провідників; 4) старшин і вояків Червоної армії, що у час революції виступили зо зброєю проти Москви; 5) одиниць, що у час революції та будівництва держави викажуть провідницькі здібності та ініціативи й високий рівень характеру й моралі.

г) Тих кандидатів, що у боротьбі проявилися, як націоналісти-революціонери й засвоїли собі основні націоналістичні засади (по

ствердженні того зразу переводити в члени);

г) теж скоро приймати в члени тих кандидатів з вище наведених категорій, що у праці, виконуваний за вказівками ОУН, викажуть прикмети доброго націоналіста, а в провіреній їхній минувшині немає перешкод;

д) подане в точках “в”, “г” і “г” обов’язує теж на теренах, де ОУН давніше вела діяльність й має організацію, у відношенні до осіб, що походять з теренів і середовищ, не охоплених перше діяльністю організації.

4. Вимоги ставлені до новоприйманого члена, його обов’язки остаються незмінні так, як досі.

5. Відносно скількості новоприйманих у члени й кандидати слід кермуватися передовсім потребами терену, щоб могли виконати намічені завдання, здобути впливи та опанувати конечні позиції у середовищі.

6. Кандидатам поручати передусім завдання зовнішньої праці й функції у державному й суспільно-громадському житті. Відповідно до особистих кваліфікацій кандидатів можна поручити навіть найвищих постів того роду.

7. Внутрішньоорганізаційні, керівні функції слід поручати, як правило, членам ОУН. В такому середовищі, де бракує відповідних членів, можуть кандидати сповнювати теж важніші внутрішньоорганізаційні функції у клітинах, зложених з кандидатів.

8. Кандидатів мають право приймати всі ті члени ОУН, що дістають завдання самостійно наладнати організаційні одиниці й діяльність ОУН на якомусь терені.

9. У члени приймають на пропозиції окремих членів-організаторів провідники першого ступеня (провідники осередків), загально, в їх імені, окремі, ними до того уповноважені, люди.

10. У зв’язку з припливами великої скількості нових членів і кандидатів, яких не можна буде в такому короткому часі належно перевірити й виробити – відразу з переходом у свобідніші умовини буде введена окрема категорія членів-кадровиків.

11. “Пробоевий кадр ОУН” зложений із вироблених, загартованих і випробуваних у безпосередній революційній боротьбі членів, має бути ядром ОУН, її найтвердішою опорою й ударною силою Української національної революції.

12. Членом “пробоевого кадру ОУН” може стати кожен член ОУН, що відповідає вимогам ставленим до члена ОУН, всеціло відданий організації і при тому:

а) як член ОУН, брав активну участь у революційній боротьбі із займанцями і в ній виказав свою вартість;

б) новоприйнятий член ОУН, що брав визначну участь у революційній боротьбі з окупантами, інших самостійницьких, революційних організаціях в націоналістичному дусі, виказав у боротьбі високі вартості українського революціонера;

в) новоприйнятий член ОУН, що відзначився у піднесенні збройного зриву, зокрема, серед Червоної армії й виказав у тому виді вартість повстанця, революційного вояка;

г) (на будуче) ті члени ОУН, що покажуть високі вартості взірцевого члена у праці в свобідних умовах, підтверджені доброю поставою у боротьбі, для якої завжди буде багато нагод.

13. Тільки члени-кадровики можуть бути членами Проводу, Великої Ради і провідниками 1-го і 2-го ступенів.

14. Члени-кадровики не творять осібної організації, лише входять в загально-організаційну сітку ОУН.

Організаційна будова ОУН

У перших днях збройного зриву вся організаційна сітка ОУН перетворюється повністю на військовий лад, у відповідні збройні відділи. У тому часі організаційна будова мусить відповідати потребам хвили так, щоб Організація була спроможна всі свої сили без рештки кинути в бій з окупантом. На теренах, звільнених від ворога, слід негайно приступити до відновлення та розбудови організаційної сітки. Успіхи, досягнуті в боротьбі, треба негайно на тривалий час закріпити. Мусимо використати догідну ситуацію та вросли скоро якнайглибше в ґрунт. Тільки це буде на майбутнє запорукою сили ОУН, а тим незалежності й могутності України.

Дотеперішня організаційна будова ОУН примінена стисло до умов конспіративного діяння. Тому в умовах свобідного розвою, коли державна влада буде в руках або під кермою ОУН, треба перевести певну – коначну для всебічного розвою всіх сил ОУН – організаційну перебудову.

В Українській державі ОУН повинна стати одинокою політичною організацією українського народу. Усі, що схочуть працювати для добра української нації та відповідатимуть вимогам, що їх ставить ОУН до своїх членів – повинні стати в її лавах.

Засягом своєї діяльності охоплює ОУН усі землі, заселені українцями, і творить всюди свої клітини, свою організаційну мережу. При будові схеми нової організаційної сітки, беремо в основу дві засади:

а) територіяльну; б) скількісну.

а) Територіяльна засада:

Намагаємося опанувати терен кожної існуючої адміністраційної одиниці. Покликуємо, отже, теренові власті. Вони ведуть цілість роботи ОУН на даному терені і відповідають за неї.

б) Скількісна засада:

Всі члени ОУН мусять бути обняті твердими рамцями організаційної будови. Залежно від скількості членів, твориться, отже, відповідну скількість відділів-груп, що уможливають найдогідніше командування, вишколювання та виховування.

Обі засади узгіднено так: у кожній тереново-організаційній одинці існують теренові власті з провідником терену і екекутивою*. Це є засадничі теренові одиниці. На терені кожної такої одиниці існують ще відділи членів. Відділів тих є більше або менше, залежно від нашої сили і скількості членів даного терену. Відділи ті мають свою організаційну схему (від найменших до щоразу більших) залежно від скількості членів. Вони мають відповідні назви. Всі вони, однак, підлягають провідникові даної тереново-адміністраційної одиниці. Провідник такої одиниці (станіці, району, округи, області, краю) є, отже, zarazом найвищим провідником всіх організаційних частин, які на даному терені перебувають.

А. ТЕРЕНОВИЙ ПОДІЛ

Станіця – це найнижча територіально–організаційна одиниця. Вона охоплює своєю діяльністю, звичайно, одне село, у великих оселях, одну більшу вулицю, дільницю, фабрику, чи інший не надто великий осередок скупчення людей.

Район – це безпосередньо вища теренова одиниця. Він охоплює від 25 до 35 станіць і покривається зо звичайним адміністраційним районом.

Округа – це від трьох до п'яти районів. Вона відповідає приблизному давньому галицькому повітові.

Область – до п'ятнадцяти округ творять область. Вона також покривається з адміністраційною областю.

Край – від семи до десяти областей. Край – це найвища організаційна одиниця. Вона підлягає безпосередньо провідникові ОУН.

Провідники поодиноких теренових одиниць кермують підлеглими їм клітинами при помочі екекутиви. Вони є дорадчими і виконавчими органами.

Крайова екекутива (КЕ)

КЕ повинна бути так розбудована, щоб могла кермувати зовсім самостійно цілістю праці ОУН на терені Краю та обслужити власними силами всі потреби свого терену.

Обласна екекутива (ОЕ)

Завдання ОЕ є кермувати цілою діяльністю ОУН на терені області, опрацьовувати проекти і методику праці згідно з вимогами даного терену, передавати їх до затвердження провідникові КЕ, переводити в

* виконавчим комітетом

життя всі накази і поручення КЕ та вищих властей ОУН і контролювати виконання цього.

Склад ОЕ

1. Провідник ОЕ – веде й відповідає за цілість організаційної роботи на терені області.

2. Організаційний референт – з помічниками до справ:

а) персональних; б) ділової контролі.

Організаційний референт дбає про будівництво і справне функціонування організаційної сітки, вдержує зв'язок з усіма підлеглими частинами, веде персональні справи (картотеку) всіх членів і частин, контролює працю підлеглих частин, організує нові, передає накази, відбирає звіти, дбає про карність і т.п.

3. Виховно-вишкільний референт – дбає про належне виховання членів у націоналістичному дусі, про ідеологічно-політичний вишкіл і всестороннє вироблення, виготовляє програми усіх вишколів, організує вишкільні курси і т. ін.

4. Референт громадської праці й політичних акцій – ініціює й проводить серед загалу українців такі акції, що виховували б у націоналістичному дусі все українське громадянство, що неохоплене сіткою ОУН. Він змагає до реалізації нашої програми будови держави та її боротьби за повну суверенність та притягнення до цього всіх сил української суспільності.

5. Пропагандивний референт – плянує, організує, веде пропаганду націоналістичної ідеї й цілої програми ОУН. Йому підлягає цензура усієї преси, що виходить на терені області. Він видає та кольпортує* часописи і всі видання ОУН. Він кермує та контролює всіма публічними імпрезами**, кінами, театрами, маніфестаціями і т.д.

6. Референт військового виховання з підвідділом фізичного виховання – дбає про належне військово-виховання, вироблення та фізичну справність цілого загону.

7. Референт Служби безпеки – дбає про належну охорону організаційної роботи та її членів, збирання інформації про ворожі сили, що діють на шкоду ОУН, переводить їх ліквідацію, веде внутрішню розвідку та ін.

8. Референт господарсько-суспільний – веде касу, організує збір й оподаткування, укладає бюджет, ліквідує його видатки, адмініструє майном області.

9. Референт жіночих справ – дбає про справи, що відносяться до праці серед жіноцтва. Жінки окремої власної сітки не творять, але є організовані в окремі від мужчин ланки (звена).

10. Референт юнацтва – організує юнацьку сітку, що є окремо

* розповсюджує

** заходами

побудована на взір кадрової сітки членів. Працю свою веде по пляну, що його отримує від крайового юнацького проводу, а до складу ОЕ входить головню для координації праці сітки членів і сітки юнацтва. Він дбає також про доріст.

11. Обласний суддя – до нього належать усі судові справи членів, кандидатів та юнаків.

Референти поодиноких ділянок езекутиви працюють при допомі своїх ділових ланок, де опрацьовуються усі пляни відповідної ділянки і як готові проекти подаються провідникові.

Окружна езекутива (Ок.Е)

Склад Ок.Е, як у ОЕ, тільки засяг діялання граничений до одної округи.

Районова езекутива (РЕ)

Склад РЕ подібний до складу ОЕ з тим, що референтура виховно-вишкільна підпорядкована організаційному, а референтура пропаганди – референтові громадської праці і політичних акцій.

Станиця

Станиця езекутиви не має. До допомі у праці покликає собі ділову ланку, при допомі якої кермує цілістю станиці та на найвищому організаційному щаблі здійснює усі накази, пляни й доручення проводу ОУН.

Б. СКІЛЬКІСНИЙ ПОДІЛ

Ланка. Підставова одиниця, що охоплює 10–15 членів. Кожен член ОУН мусить належати до одної з ланок, інакше він є поза рамцями зорганізованого життя ОУН, отже, не є членом. Членів у ланки підбирають за критеріями: однаковий інтелектуальний рівень, однакове політичне чи організаційне вироблення, праця у спільній професії, однаковий круг зацікавлення, не надто велика різниця віку і т. п. Ланка для членів має стати найближчою родиною, де дружне співжиття членів у ланках буде запорукою успіхів у праці.

Жінки, хоч творять окремі ланки, чи навіть великі з'єднання, окремої сітки не творять.

Кандидати. Кандидатів, з огляду на слабке організаційне вироблення, організуємо в окремі ланки кандидатів.

Щоб кандидат міг перейти у ланку членську – мусить він, по відбутті вимаганої проби і по отриманні згоди безпосереднього вищого провідника, зложити урочисто на сходинах ланки членів присягу вірності ОУН і її Провідникові такого змісту:

“Честю моєю, на славу погибших героїв, на кров їх святу, пролиту за мою рідну Українську землю, перед Маєстатом моєї Батьківщини – України, я присягаю, що всіма силами моїми і ціною мого власного життя буду боротися за суверенність, соборність і могутність Української держави.

Серцем моїм та усією моєю істотою я визнаю, що єдино Українська Націоналістична Революція дасть силу, велич і славу моему народові.

Вірно, аж до загину, я видержу на шляху боротьби за здвигнення могутньої національної Української держави. Зі шляху Української Націоналістичної Революції ніхто й ніщо мене не зверне, ані труди, ані невдачі, ані смерть.

Я виконувати буду без суперечок і карно всі накази мого Проводу”.

Паланка складається з 3 – 5 ланок.

Загін складається з 3 – 5 паланок.

Курінь складається з 3 – 5 загонів.

Кіш складається з 3–5 куренів.

Стяг складається з 3 – 5 кошів.

Січ складається з 3 - 5 стягів.

На чолі поодиноких відділів стоять провідники зо своїми почотами. Почот – це помічний орган провідника для справного кермування й адміністрування відділами. Склад почотів залежний від скількості підлеглих частин та цілей, що їх має провести частина.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 33–57. Копія. Машинопис.

№ 19

Інструкція Служби Безпеки з Інструкцій Революційного Проводу ОУН(С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”

Травень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ

ВСТУП

Є певний порядок в революційному будівництві держави, від якого не вільно відступити, якщо хочеться будувати державу реально, а не фікціями. Порядок цей починається від зорганізування окремого від загальної збройної сили органу безпеки, що вже з першими днями революції й рівнобіжно до воєнних дій проти ворога, перейме на себе організацію ладу й безпеки. Щойно з тим моментом усі акти правно-державного порядку,

зарядження революційного уряду, можуть набрати реальної сили, бо є орган, що зможе силою змусити непокірливих визнати ті розпорядження та їм без решти підчинитися. Цього не може зробити збройна сила, що є зайнята на фронті безпосередньої боротьби з ворогом. Можемо покликатись хоч би на досвід нашої найновішої історії, щоб найти підтвердження наших заложень [тез]. Є загальновідомою річчю, що недопильнування організації власних, незалежних від армії та її чинностей, органів безпеки, не дозволило зорганізувати як слід запілля, яке майже перманентно загрожувало фронтові від заду, примушувало українське головне командування постійно оглядатися на зади та не дозволило йому сконцентрувати всієї своєї уваги й усіх сил проти ворога на зовнішніх фронтах. Нині можемо сміло сказати, що недооцінювання цього “внутрішнього фронту” було також одною з причин наших невдач у визвольних змаганнях. Можемо нині поставити одверто запитання, де була противага для більшовицької “Чека”?

Нині, спираючись на досвід минулого, знаємо, що будова держави мусить зачатися від забезпечення революційного ладу й порядку знутри, бо не саме усунення й знищення ворога є ціллю національної революції – але будова власної держави.

Є ще й інший момент, що висуває організування власного революційного органу безпеки, як капітальну проблему в ставленні національної революції взагалі, а саме наше дійсне політичне положення на тлі тих важких змін, що їх несе сучасна війна. Ясне, що ми, як революційна сила, що від двадцяти років веде перманентну й безпосередню боротьбу з північним наїзником, не будемо могли мовчки приглядатися до цієї боротьби, але не чекаючи “чия візьме”, мусимо кинути в активну боротьбу проти Москви цілу силу нашого революційного руху з його зорганізованим активом на чолі.

Як це зробити?

Ми стоїмо на становищі, що при нинішніх швидкостях, з якими проходять воєнні дії, ми, як революційна сила, зможемо відіграти незначну роль. Тому організація власної збройної сили у відношенні до можливості й конечності вжиття її на фронті зовнішньої боротьби буде спізнена. Тим актуальнішою стає зате організація внутрішнього фронту шляхом закріплення ладу й порядку на звільненій території власними силами й самостійно, хоч рівнобіжно з задержанням ладу й порядку, який переводитиме своїм апаратом на наших землях союзник. Війна має свої конечності, й ми не можемо від них ухилитися. Вимоги, ставлені до нас союзником, будуть односторонні, бо таке є відношення існуючих реальних сил. І це відношення можна змінити в свою користь тільки шляхом самостійного організування ладу й порядку. Союзник

мусить побачити і признати наш організаційний хист і зрозуміти ці наглядні користі, які він з нашої діяльності може мати. Це є реальне ставлення справи, й тільки при такому ставленні справи зможемо узяти керму державного будівництва в свої руки та надати йому темпу, що відповідатиме історії нашого революційного руху та його виразника ОУН.

Попри засадниче роз'яснення справи не можемо також забувати на практично-революційні наслідки такого ставлення. Практика наших визвольних змагань навчила нас, що в добу революції визволяються не тільки революційно-творчі сили нації, але й анархічно-руйнуючі. І саме революційні органи безпеки мають забезпечити, щоби “влада не лежала на вулиці”, й щоби не міг її взяти в руки перший-ліпший авантюрист чи політичний отаманчик. Не підлягає сумніву, що ті, що зможуть забезпечити лад і порядок (“революційний”), вспіють забезпечити за собою владу. І тому нашим шляхом до влади й порядку має бути організування ладу на українських землях, а не так як у різних збанкрутованих груп, “творення” урядів, “розділювання” ресортів [відомств] і писання паперових маніфестів до “українського народу”. Ми хочемо на правду служити революції, а не їхати на її плечах.

* * *

У понижчій інструкції обмежимося тільки до вступного організаційного періоду організації органів безпеки на рідних землях. Цим органом безпеки є для нас “Народна міліція”, коротко “Міліція”, організована на основах самоохорони. Інструкція має подати, як братися до організації міліції від її низових органів (село, колгосп, завод) аж до областей, організацію праці та вступну спеціалізацію по різних ділах праці. Так зорганізовану міліцію вважаємо тимчасовим й одиноким органом державної безпеки.

Дальша організація міліції, її ступеневе перетворювання на зрізничкові [різноманітні] органи державної безпеки та вишкіл апарату йтиме рівнобіжно до розбудови всіх інших державних органів, згідно з виготовленим планом.

Розділ I

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ В СССР

Апарат служби безпеки в СССР є поділений на два народні комісаріати:

1. Народний комісаріат внутрішніх справ (скорочено НКВС, помосковськи НКВД), якому підлягають головні управління:

Політично-економічне;

Робітничо-селянської міліції (РСМ);

Залізнодорожне;
Охорони промислових об'єктів;
Конвойних військ;
Внутрішніх військ;
Граничних військ.

2. Народний комісаріят державної безпеки (скорочено НКДБ, помосковськи НКГБ), створений щойно в лютому 1941 р., йому підлягають справи розвідки, поборювання контрреволюції й саботажів, загальна контроля правдивості державного апарату ССРСР. Йому підлягають т. зв. “Особіє Отделенія” і “Спецотделенія” при різних установах, інституціях, фабриках та у військових командах у ССРСР.

Апарат безпеки є в ССРСР надзвичайно сильно розбудований, і є найповажнішою опорою большевицької влади на Україні. Зокрема, НКВС, що має свій правильно розбудований апарат аж до районів, (політично-економічне й міліція) є нашим найгрізнішим противником, і тому мусить він бути в першу чергу зліквідований. При тому, однак, мусимо пам'ятати, що апарат НКВС не кінчиться на умундурованих його представниках по районах, але сягає через “помічну сільську міліцію” і сексотів (тайних співробітників), у найдальші клітини громадського життя. Крім цього, весь господарчий апарат та органи самоврядування, шкільництво і, врешті, партія пересяклі наскрізь впливами НКВС.

Очевидно, монстроподібність цього совітського апарату безпеки є в першій мірі спричинена необмеженою владою НКВС і монстр цей, напевно, впаде враз з упадком совітської влади на Україні, й багато “енкаведистів” стане якраз найкращим елементом в нищенні цього НКВД, як головної підпори совітської влади в Україні.

При цьому мусимо пам'ятати, що існують чинники, які як головна підпора сили НКВД та совітської влади в Україні, мусять бути, при творенні нового революційного ладу в Україні, унешкідливлені. Такими чинниками є:

М о с к а л і, надсилані на українські землі для закріплення влади Москви в Україні.

Ж и д и, так індивідуально, як і національна група.

Ч у ж и н ц і, переважно різні азіяти, якими колонізує Москва Україну з наміром створення в Україні національної шахівниці.

П о л я к и на західньоукраїнських землях, що не зреклися мрії про відбудову Великої Польщі, якраз коштом українських земель, хоч би Польща мала бути червона.

Цілий апарат безпеки червоної Москви мусить бути зліквідований

революційним порядком і без решти, а його місце має зайняти “Народня міліція”. Очевидно, це не означає, що всі, що носять мундир НКВС, або мають до нього якесь відношення, мусять бути фізично знищені. Буде, напевно, так, що частина з тих, що є нині в НКВС, прилучаться до революції та стануть її добрими борцями. Якраз позитивом революції є, що вона притягає до себе співзвучні елементи, які до цього часу, силою обставин, були в таборі ворога. Очевидно, мова тут про українців. Революція мусить ударити в систему, а не в громадян.

Існує ще т. зв. проблема фахівців. Зокрема в опортуністів всякої масти, що для моди примазуються до націоналізму і то революційного, існуватиме тенденція заховати [зберегти] ту чи іншу ділянку совітського апарату безпеки (якийсь “відділ рух” чи “кримінальний”). Це є недопустиме. Ліквідація совітського апарату безпеки мусить бути повна і без решти відбутися революційним порядком. В Українській державі створимо свій апарат безпеки, по власним потребам. Наскільки давні функціонери НКВС зможуть перейти до нового апарату безпеки – “Народної міліції”, це залежатиме від їхньої постави супроти революції та дальшого ходу подій. В кожному разі, націоналіста-революціонера в мундирі енкаведиста так само радо будемо бачити в своїх рядах, як кожного іншого націоналіста-революціонера.

Розділ II ОРГАНІЗАЦІЯ МІЛІЦІЇ В СЕЛІ

З моментом опущення села (місцевості, колгоспу, фабрики) більшовицькими військами, належить негайно приступити до організації Народної міліції. До Народної міліції належить покликати всіх мужчин від 18 до 50 року життя, що є здібні носити зброю. Комендантом Міліції належить назначити знаного націоналіста, що своєю інтелігентністю та енергією буде надаватися на це становище.

Комендант Народної міліції в селі назначить:

- заступника коменданта;
- коменданта окремого відділу;
- начальника канцелярії.

Всі члени Міліції носять на лівому рамені жовто-блакитні опаски, а як таких не можна дістати, то білі опаски з написами “Народня міліція”.

Комендант зарядить збірку [розпорядиться про зібрання] всіх громадян даного села й членів Міліції та подасть до відома проголошення незалежності Української держави, при чому повідомить, що ОУН перебирає владу на ЗУЗ і творить свій виконавчий орган – Українську

народну міліцію, яка з нинішнім днем перебирає в селі (місцевості, колгоспі, фабриці) всю владу іменем Національної Української держави, і що з тим моментом перестають діяти всі дотеперішні уряди й установи. В усіх справах, що відносяться до безпеки, адміністрації, господарства, треба звертатися аж до дальших його заряджень од команди Народної міліції.

Рівночасно видасть він перші застереження поліційного характеру, а саме:

1. Аж до дальшого зарядження не вільно нікому без дозволу віддаюватися зо села (місцевості, колгоспу, фабрики).

2. На терені села (місцевості, колгоспу, фабрики) вільно свобідно ходити тільки від сходу до заходу сонця (тут подати години, які залежать від пори року).

3. Не вільно, без дозволу команди Народної міліції вивозити зо села (місцевості, колгоспу, фабрики) нічого, зокрема, харчових продуктів.

4. Всю зброю належить зложити на команді Народної міліції до 24 годин (тут подати точний термін).

5. Всі мешканці села (місцевості, колгоспу, фабрики), що прибули тут по 17 вересні 1939 року мають 24 годин зголоситися на команді Народної міліції. (Зокрема, для шести західньоукраїнських областей має це оголошення виглядати так: хто по 17 вересня 1939 року прибув тут з-за Збруча; для Чернівецької й Аккерманської областей: хто по 1 червня 1940 року прибув туди зо Східньої України).

6. Всі жиди (євреї) мають негайно зголоситися на команду Народної міліції (подати термін).

7. Всі громадяни села (місцевості, колгоспу, фабрики) є зобов'язані зголосити на команді Народної міліції захованих червоноармійців, енкаведистів, жидів (євреїв), сексотів, одним словом усіх, що не належать до громадян села і прийшли тут унаслідок окупації українських земель червоною Москвою, як і громадян, що були донощиками НКВС.

8. Негайно зголосити на команді Народної міліції все державне майно, зокрема, військові й харчові припаси.

9. Хто є в посіданні [володіє] державних документів і архівів, зокрема, архівів НКВС, або хто знає, де такі документи чи архіви є, має негайно зголосити це на команді народної міліції.

10. Невиконання тих заряджень потягає за собою примінення супроти винуватців революційних репресій аж до кари розстрілу включно, зокрема невиконання точок 4 і 7.

Є це перші зарядження, які належить видати негайно, ще заки приступиться до дальшої організації Міліції і які треба подати до відома громадян села (місцевості, колгоспу, фабрики) при помочі оголошень,

заповідження в церкві, чи взагалі в який-небудь інший загальноживаний спосіб.

По виданню вступних заряджень належить:

1. Приступити до наладження правильного життя в селі (місцевості, колгоспі, фабриці), не забороняючи, а, навіть, даючи почин громадянам до самоорганізації на всіх ділянках життя в дусі засад українського націоналізму по напрямних Організації українських націоналістів (ОУН):

а) наладати адміністрацію села (місцевості, колгоспу, фабрики);
б) змінити систему науки в школах, а то й вчителів, якщо вони є ворожі ідеї українського націоналізму;
в) перебрати кооперативу й всі установи господарського й торговельно-промислового життя, що досі становили державне совітське майно, й передати тимчасово назначеній, або вибраній управі на засаді власности народу.

2. Післати зв'язкових до сусідніх місцевостей і до місцевости районової.

3. Обсадити й перейняти в уживання всі засоби лучби [зв'язку] (пошта, телефон) і комунікації (залізничний двірець [вокзал]) на терені села (місцевості, колгоспу, фабрики) і евентуально [можливо] поза ним.

4. Приступи до подальшої організації Міліції.

5. Зорганізувати охорону села й її алярмову службу [службу для подання загальної тривоги].

6. Видати дальші зарядження, що регулювали б відносини громадян і нових українських державних органів, зокрема, міліції, до вмаршеровуючої армії союзника та його органів.

До 1. Приступлення до скорого наладання й упорядкування всіх ділянок життя даного села (місцевості, колгоспу, фабрики) уможливить:

а) скоре опанування цілості;
б) дасть вияв нашого державно-творчого будівництва;
б) запровадить лад, порядок й охорон;
г) не дасть можливості грабежей і безпланового нищення;
г) відбере можливість всім, різної масти приплентачам, як і чужим нам чинникам "творити уряди", "боронити народ".

Перебирання всіх господарчих і торгівельно-промислових станиць [закладів] охоронить їх від знищення й уможливить рівне користування ними всім громадянам даної місцевості (села, колгоспу, фабрики).

До 2. Вислання зв'язкових є необхідним з двох причин: 1. Командант Народної міліції, до якого належить тепер вся влада і що відповідає за долю села (місцевості, колгоспу, фабрики), мусить зорієнтуватися, що діється в сусідніх селах (місцевостях, колгоспах, фабриках), де

ще є ворог, а де його вже немає. 2. Командант Народної міліції мусить повідомити сусідні села (місцевості, колгоспи, фабрики і райони), як виглядає ситуація в нього і як у других. Це дасть йому також змогу зорієнтуватися, як далі повести працю, які дальші зарядження видати, як допомогти сусідам, чи як евентуально дістати поміч від сусідів, де і як роздобути зброю, як найкраще ужити окремий відділ. Врешті, командант Народної міліції не може ждати на накази з райкоманди, але мусить про ті накази сам зголосити.

До 3. Обсадження і перебрання до вжитку всіх засобів лучби, як пошти, поштової агенції, телефону чи телеграфу, радіостанції, є річчю надзвичайно важною. Лучба та, її добре функціонування – це перша заповідь успіху в перебиранні влади, бо відбирає ворогові можливість порозуміння та віддає ті засоби на наші услуги. При цьому треба пам'ятати, що треба обсадити й приватні телефони, дальше телефони по урядах, у громадському будинку, на лісництві, у дворі, колгоспі, тракторній станції, в будинках залізнодорожних тощо.

Окрему увагу треба приділити обсаді комунікаційних пунктів, а це на залізниці: залізничних станцій, зворотниць [регулюючих напрям руху стрілок], сигналів, мостів, магазинів тощо. На шосах – мостів і перехресть. Очевидно, обсаджувати тільки найважливіші пункти і то відповідно до потреби, не надмірною кількістю стійок [постів], бо може не стати людей.

До 4. Дальша організація Народної міліції має виглядати так:

1. Узброєння. Передовсім треба подбати про узброєння Народної міліції. Зброю можна роздобути в різний спосіб, найпростіше – роззброюючи відділи червоноармійців, далі – розшукуючи її по військових магазинах, при дорогах, куди переходило військо, в місцевостях, де відбувались бої, тощо.

2. Окремий відділ. Дальшою чинністю команданта є виділити з-поміж членів Народної міліції “Окремий відділ Народної міліції села...” командант Міліції творить цей відділ тоді, коли не твориться відразу військової нашої сили, й тоді окремий відділ становить її зав'язок. Відділ цей має бути зложений з найбільш бойових людей села (місцевості, колгоспу, фабрики), по можливості, військових. Командантом відділу треба назначити людину енергійну, що знає військове діло й вміє командувати. Відділ цей не буде виконувати звичайних варт, а буде призначений для активної оборони села й належить до райкоманди Народної міліції. На жадання райкоманданта Народної міліції має бути відділ, готовий до відходу до району або туди, куди його вишле райкомандант

Народної міліції. Відділ має бути зорганізований і узброєний на військовий лад. Сила його має бути одна чота [взвод] 40-50 люда. Для відділу, що має бути скошарований [зібраний до казарми, коша] у одному місці (читальня, проборство [садиба пароха], двір, школа) треба придбати відповідну кількість ручної та машинової [автоматичної] зброї (легкі кулемети, автомати, гвинтівки), коні для кінних післанців, відповідну кількість возів чи навіть авт, щоби можна було швидко перекинути відділ на бажане місце. Частину відділу можна замінити на відділ кінний чи наколесників [велосипедистів]. До перших завдань відділу буде належати очищення села й найближчої околиці від більшовицьких мародерів й ліквідація відділів НКВС. Це завдання треба робити, по можливості, в порозумінні з військовою командою і тільки в терені, де не оперують військові відділи союзника, щоби уникнути непорозумінь. Коли ж війська союзника ще немає – виконувати ці завдання самостійно.

3. Станиця Народної міліції. Решту людей, що остали по виділенню окремого відділу, поділить командант на:

станцію Народної міліції в ...

членів-добровольців Народної міліції.

До станиці Народної міліції призначить командант Народної міліції, в першу чергу, людей здорових й відважних. Число їх повинне бути 15–20 людей, в залежності від потреби. Станиця Народної міліції творить постійний кістяк Народної міліції в селі (місті, колгоспі, фабриці). До обов'язків станиці належить удержання постійного поготівля, служба в самому селі, служба стежна, переведження арештів, ревізій, стереження арештованих. Очевидно, що як довго перебуває в селі окремий відділ, може командант користуватися в службі частинно людьми з цього відділу. Безпосереднім командантом станиці є заступник команданта Народної міліції села.

На приміщення станиці треба вибрати будинок, по можливості, центрально положений (громадський дім, проборство, школа) з добрим полученням з рештою села. Станиця повинна мати, по можливості, телефон, обов'язково кінних гінців або наколесників.

На будинку, де міститься станиця, має бути уміщений жовто-синій прапор і виразний, великий напис: "Команда Народної міліції в ..."*

Міліціонери станиці повинні бути, принаймні в початковій стадії організації, приміщені всі разом або в найближчому сусідстві станиці. Службу відбувають у трьох чергах: служба стежна або вартова, поготівля, відпочинок. Станиця повинна мати достаточну кількість зброї і, по можливості, легкий кулемет, який обслуговує кожнчасно поготівля. Міліціонери станиці повинні харчуватися, по можливості, разом.

* Крапки в документі.

Для міліціонера станиці й окремого відділу треба подбати за однострої. Можуть це бути однострої Червоної армії чи органів НКВС з опаскою на лівому рамені й написом “Народня міліція”.

4. Члени – добровольці Народної міліції. Всі інші громадяни, покликани до Народної міліції, є членами-добровольцями Народної міліції. Вони можуть займатися своєю звичайною роботою, мусять тільки виконувати призначені їм вартові служби під наглядом міліціонерів станиці. Служба ця є для всіх, покликаних до Народної міліції, обов’язкова, й ніхто не може від неї ухилитися. Час служби устійнює командант Народної міліції. Члени-добровольці носять опаску з написом “Народня міліція” і зброю тільки під час служби.

5. Канцелярія Народної міліції. Для налагодження всіх формальних справ, зв’язаних з виконанням влади, організує командант Народної міліції канцелярію Народної міліції. На шефа канцелярії Народної міліції назначає відповідну на цей пост людину (учитель, священник, дяк, учителька). До канцелярії належать:

- а) ведення реєстру міліціонерів;
- б) ведення щоденника служби й устійнювання, в порозумінні з командантом станиці Народної міліції, службової черги;
- в) виставлювання легітимації міліціонерам, далі – уділювання посвідок, перепусток тощо;
- г) реєстрація зброї, що є в посіданні революціонерів і міліції для службових цілей;
- г) реєстрація конфіскованої і знайденої зброї;
- д) реєстрація державного й військового майна (включно з колгоспним);
- е) реєстрація державних харчових припасів, майна і харчових припасів у колгоспі;
- е) тимчасовий приділ живого інвентаря колгоспу і радгоспу, якщо він мав би бути розв’язаний (принаймні на ЗУЗ).

(До п. 6, 7 і 8. Народня міліція виконує це тоді, коли немає наразі управи бувшого державного советського майна).

Для ведення повижчих і подібних справ приділяються до канцелярії, в міру потреби, відповідні сили.

Канцелярія Народної міліції повинна бути в тім самім будинку, що станиця, або близько нього.

6. Вишкіл Міліції. Командант Міліції мусить зорганізувати вишкіл міліціонерів. Вишкіл повинен обняти муштру, науку про зброю, гостре стріляння, бойові вправи, внутрішню службу.

До 5. Зорганізування охорони села (місцевості, колгоспу, фабрики) належить до одного з перших обов’язків команданта Народної міліції.

Хвилевий спокій, який би евентуально запанував по переході бойової бурі, не може звільнити команданта від цього обов'язку.

Охорона має йти у двох напрямках, а саме перед нечаяним наскоком диверсійних банд і перед грабіжами і крадіжками. Для першого випадку служить окремий відділ, а для другого станиця і стійки з членів-добровольців Народної міліції.

Дуже важливою справою є zorganizовування алярмової служби села. Для цієї цілі має командант установити на відповідних місцях перед селом обсерваторів* та устійнити умовлені знаки.

Командант Народної міліції видасть накази відносно алярму, що обійматимуть: алярмовий сигнал, місце алярмової збірки, напрям евентуального відступу за село на випадок наскоку ворога на село, місце збірки за селом і т.д.

Зокрема, zorganizовує командант Народної міліції протилетунську [повітряну] алярмову службу, ставлячи на відповідному місці алярмову стійку та надаючи їй до відома умовлені сигнали. Алярмова служба може бути ліквідована тільки щойно за порозумінням з військовою владою.

До 6. По опануванню ситуації в селі (місцевості, колгоспі, фабриці) і по закінченню першої стадії організації Народної міліції належить видати зарядження, що регулюватиме контакт села зі світом і саме життя в селі.

1. Поліційне зарядження. Передовсім треба подати до відома, що не вільно опускати села без перепусток, і що такі перепустки може виставляти канцелярія Народної міліції. Організування яких-небудь "народних" чи "партійних" комітетів (що, зокрема, на західноукраїнських землях матиме місце) є недопустиме. Поліційну годину треба пересунути так, щоби не гальмувала вона нормальних господарчих чинностей села. Відносно культурно-освітнього життя, далі навчання в школі, зокрема, відносно пропагандивної діяльності ОУН треба, по змозі, заждати на директиви з району, евентуально навіть з області. Не є це справи аж такі важні, щоби для них можна було занедбати організацію реальних сил, ладу й порядку. Надто загонистих [активних] агітаторів, зокрема, тих, що зверталися б проти ідеології та програми ОУН, належить ліквідувати революційним порядком.

2. Санітарне зарядження. Треба видати зарядження про додержання чистоти, очищення криниць з водою до пиття та означення їх написом: "вода до пиття". Зарядження відносно ізоляції пошесно хворих (тиф, червінка). На випадок, коли б якась пошесна недуга була поширена в селі (місцевості, колгоспі, фабриці) поголовно, треба б зарядити ізоляцію цього села і нікого поза село не випускати.).

* оглядачів

3. Протипожежні зарядження, про організацію пожежної сторожі, пожежного поготівля і т.д.

4. Дорогові зарядження, про направу тимчасову й остаточну доріг і мостів на терені села.

Звичайно, справи ці належатимуть вже до вищих чинників й тому належить обмежитися тут тільки до найконечніших заряджень, очікуючи в тих справах вказівок і наказів з району.

До 7. До обов'язків команданта Народної міліції належатиме:

Повідомити загал, що вмащеровують війська, які б'ють відвічного нашого ворога. Тому слід заховати спокій і, в міру потреби та спромоги, давати поміч.

Розділ III НАРОДНЯ МІЛІЦІЯ ПО КОЛГОСПАМ І РАДГОСПАМ

У Східніх землях України за Збручем, особливо в районах, де переведено майже повну колективізацію, далі по колективах, що обіймають значну кількість населення, треба буде часто організовувати найнижчі клітини Народної міліції не по межах села чи місцевості, але по поодиноких колективах. Це буде особливо вказане там, де наслідком колективізації межі сіл стали дуже пливкими.

При організуванні Народної міліції в колективі, що числить кілька сот душ, треба керуватися тими самими засадами, що при організуванні Народної міліції в селі (місцевості), як це подано в розділі ч. 2. Колектив уважається тоді просто окремою адміністративною одиницею, підлеглою безпосередньо районіві.

Попри це, однак, мусить командант Народної міліції в колективі відразу взятися до господарської організації колективу, щоби не втратити живого й мертвого інвентаря колективу, що внаслідок може довести до повної руїни колективу, а далі до голоду на значних просторах краю. Тому першим обов'язком команданта Народної міліції колективу буде забезпечити майно колективу перед розграбуванням та запевнити тяглість праці у колективі. Командант мусить переконати чи навіть змусити членів колективу переконатися, що таке ставлення до справи лежить в їх живому інтересі. Очевидно, що передчасний поділ колективу між його членами є рівнозначний з його розграбуванням, і тому цей поділ треба буде за всяку ціну відложити.

Командант Народної міліції видасть тому основне зарядження, що наслідком революції колектив переходить в цілості, враз із землею, господарським урядженням, живим і мертвим інвентарем на повну та виключну власність працюючих членів колективу. Працюючим членам

колективу вважаються всі, що постійно працювали в колективі. Від членства в колективі є відсунені:

1. Всі чужинці, що прибули на колектив для пильнування експлуатації сколективізованих селян;

2. Жиди, zatrudнені на колективі, як різні нагоничі більшовицької влади;

3. Всі представники більшовицької влади, сексоти та інші, приналежні до НКВС, НКДБ, прокуратури, кореспонденти більшовицьких газет тощо.

Всі нечлени колективу мусять бути інтерновані і замкнені під сторожею.

Дальші зарядження команданта Народної міліції мають настановити нову управу колективом з наложеннями на неї обов'язку привернути в колективі нормальний хід роботи, щоб забезпечити перед можливими прогулами.

По нав'язанні контакту з районом має командант Народної міліції придержуватися директив і наказів, одержаних з району.

Розділ IV НАРОДНЯ МІЛІЦІЯ ПО БІЛЬШИМ ПРОМИСЛОВИМ ЗАВЕДЕННЯМ [ЗАКЛАДАМ]

По більшим промисловим заведенням, що лежать подальше від місцевостей, обнятих Народною міліцією, мають бути створені з робітників даного заводу, окремі станиці Народної міліції, підлеглі безпосередньо вищій команді Народної міліції району. У більших містах – Народній міліції міста.

Організація Народної міліції по того роду заводах має йти згідно з засадами, представленими в розділі ч. 2. Головну вагу має однак положити командант Народної міліції на забезпечення заводу перед можливим саботажем зо сторони ворожих Українській національній революції елементів. Для того має командант:

1. Проголосити, що завод переходить до власности Української держави й остає аж до дальших рішень Українського національного уряду під зарядом робітників заводу. Робітники заводу, для яких завод є варстатом [місцем] праці, відповідають солідарно за цілість майна заводу.

2. Назначити з-поміж національно свідомого адміністраційного, технічного й робітничого персоналу нову дирекцію заводу. Нова дирекція заводу має негайно приспішити усунення спричинену воєнними діями шкоду і зачати випускати продукцію.

3. Доставити, на випадок потреби, Міліцію – силами сусідніх

станцій (сіл району).

4. Зарядити інтернування та віддання під сторожу ворожих націоналістичній революції та непевних [ненадійних] елементів. Зокрема, мусять бути інтерновані всі жиди та співробітники НКВС та НКДБ.

5. Видати заборону зборів та прилюдних імпрез.

6. Нав'язати негайно контакти з вищою командою Народної міліції (район, місто) і зажадати дальших інструкцій відносно охорони заводу та повороту до випуску нормальної продукції.

Самостійні станиці Народної міліції потрібно організувати не тільки по більшим промисловим заводам, але й окремим транспортним осередкам з персоналу, який там є zatrudжений. Входять тут під увагу передусім великі залізничні станції, морські й річні порти.

Також у більших електростанціях, як, приміром, Дніпрогес, мусять бути негайно організовані з персоналу станції відділи Народної міліції. Організація її має йти по засадам, як подано вище.

* * *

Цим вичерпуємо загальні інструкції, як організувати найнижчий, основний ступінь Народної міліції, який прив'язуємо до села, більшої місцевості, більшого колективу, більшого промислового, енергетичного заводу, більших транспортних осередків, як залізничних станцій і портів. Безпосередньою вищою владою для так організованих станиць Народної міліції є районові команди Народної міліції. Для розмежування полоси діяння станиць Народної міліції є важні межі існуючих сіл, місцевостей, колективів, заводів, залізничних станцій, портів. Також положення в існуючих межах даного району чи більшого міста станиці Народної міліції, перерішує її приналежність до того району (більшого міста) і тим самим службову залежність від команди Народної міліції району чи міста.

Розділ V ОРГАНІЗАЦІЯ НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ В РАЙОНІ

Командант Народної міліції в районі має перед собою два завдання, а саме: організацію Народної міліції в районовій місцевості по засадах, як в розділі ч. 2 і організацію команди районової Народної міліції. Організація мусить йти розбіжно, і тому мусить командант Народної міліції призначити окремого команданта Народної міліції для районової місцевості, задержуючи за собою організацію команди Народної міліції району.

КОМАНДА НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ РАЙОНУ

В районі маємо звичайно більшу кількість сіл (по 20 і більше), даліше окремі адміністративні одиниці, як колективи, заводи тощо.

В засаді команду Народної міліції району організується в районській місцевості. Як місце осідку команди обирається будинок НКВС або Робітничо-селянської міліції.

Організування починається, як представлено в розділі ч. 2. По висланні до сіл району (окремих адміністративних одиниць району) гінців з наказом прислати негайно до диспозиції команди Народної міліції району окреслену кількість міліціонерів з окремого відділу Народної міліції, з яких створюють собі команданти району відповідно сильний окремих відділ Народної міліції, як запас, і по обсадженні всіх важливих об'єктів можна щойно приступити до подальшої організації. До об'єктів, які мусять бути обсажені, належать:

- 1) будинки НКВС, РСМ, в'язниць;
- 2) будинок міського управління та інші державні будинки;
- 3) військові об'єкти й магазини;
- 4) пошта, телефон і телеграф;
- 5) залізнична станція, залізничні магазини, мости в межах районної місцевості;
- 6) державний банк та евентуально інші каси;
- 7) райспоживспілка та всі пункти продажі, магазини з господарським добром;
- 8) електростанції, евентуально станції трансформаторів;
- 9) друкарні, редакції часописів;
- 10) всі засоби комунікації, в першу чергу авто і мотоцикли;
- 11) всі головні виходи з місцевості.

По переведенні цього командант Народної міліції має:

1) Назначити команданта районної місцевості, що перебирає на себе всі обов'язки, зв'язані з безпекою і порядком в районській місцевості. (Організація, як в розділі ч. 2).

2) Визначити свого заступника, команданта окремого відділу Народної міліції району, шефа канцелярії, що негайно мають приступити до організації своїх ресортів [відомств]. З тим моментом командант Народної міліції району займається виключно своїм районом.

3) Вислати гінців-зв'язкових до сусідніх районів.

4) Вислати зв'язкового до Обласної команди Народної міліції з повідомленням про стан організації в районі і по накази.

5) Вислати частину (чоту чи сотню) з окремого відділу Народної міліції до диспозиції Обласної команди народної міліції.

6) Вислати підводи чи авто за зброєю до Обласної команди Народної

міліції, а як це неможливе, зажадати доставки потрібної зброї в обласні команди.

7) Видати доручення для направи телефонних проводів та налаштування телефонічного та телеграфічного зв'язку.

Повище вичислені точки подають в загальному вправи, що їм належить урегулювати вступними наказами в першій стадії організації Народної міліції району. Дальша організація має обняти:

А. Організацію окремого відділу Народної міліції району та відділення з нього частини до диспозиції Обласної команди Народної міліції.

Б. Організацію канцелярії й апарату районної команди Народної міліції.

В. Опрацювання директив, інструкції та дальшого організаційного плану Народної міліції району.

Г. Видання заряджень, регулюючих відношення Народної міліції і населення до армії і органів союзника.

До А. Сама районова місцевість зложена, в значній мірі, з чужонаціонального елемента, не буде могли виставити достатнього контингенту Народної міліції. Тому дуже часто буде командант змушений зачинати організацію Районної команди Народної міліції з якоїсь іншої, певної бази, наприклад, із сусіднього, національно свідомого села. Очевидно, й цього буде замало для повного опанування району. Тому мусить командант негайно подбати, щоб поодинокі станиці району вислали до його диспозиції окремі відділи Народної міліції. Частину людей з тих відділів віддасть командант, як це буде треба, до диспозиції команданта станиці Народної міліції районної місцевості. З головної частини присланих окремих відділів створить командант Окремий відділ Народної міліції району. Відділ цей має силу одного військового куреня [батальйону] (800–900 людей). Організаційно він має ділитися на три сотні стрілецькі, 1 сотню кулеметну, відділ кінний (50–100 людей). Командантом окремого відділу, як також сотень і чот повинні бути старшини. Також і міліціонери з Окремого відділу, по можливості, повинні бути люди військові. Тому командант мусить своєчасно притягнути до Народної міліції старшин, підстаршин і бійців Червоної армії – українців. Узброєння відділу має відповідати узброєнню війська. Умундурування грає меншу роль, обов'язково мусить бути лише згадана жовтосиня або біла міліційна опаска на лівому рамені. Командант окремого відділу приступить негайно до перешколення [військового навчання] відділу та створення з нього правдивої бойової одиниці. Згодом, в міру спроможності, треба подбати про однородне умундурування відділу. Опаски, однак, мусять стояти, як відзнака приналежності до Народної

міліції аж доки не прийдуть інші розпорядження Головної команди народної міліції.

Відносно розташування та ужиття Окремого відділу, аж до відповідного наказу обласного команданта Народної міліції, рішає районний командант Народної міліції, якому командант окремого відділу безпосередньо підлягає.

Відділ належить тримати, по можливості, разом так, щоб в разі потреби можна було його мати під рукою. Не значить це, однак, щоб держати відділ без заняття. Весь час відділ мусить бути вповнений службою й вишколом. Вихідні мусять бути обмежені до мінімуму.

Відносно озброєння відділу, то можна його роздобути, роззброюючи відступаючі відділи Червоної армії або збираючи порозкидану Червоною армією зброю. Всю лишню зброю належить відставляти до обласної команди.

Також прохарчування та приміщення такого численного відділу треба як слід підготувати. Моменти ці можуть примусити районного команданта Народної міліції розділити Окремий відділ. Тоді треба це робити доцільно, так, щоби зібрання відділу разом не тривало ані довго, ані не було трудне.

Звичайно, на організуванні окремого відділу кінчається праця районного команданта над ним, бо з того моменту він переходить до диспозиції Обласної команди Народної міліції.

До Б. Організація канцелярії та апарату районної команди Народної міліції. Канцелярію організує і веде назначений районним командантом шеф канцелярії, він мусить вчасно подбати про папір, матеріал до писання, машини до писання, печатки. Печатки мають бути дві:

1) довга з текстом:

Народня міліція
Районова команда в ...

вимір 21/2 x 10 см.

2) округла, величина дотеперішньої округлої печатки НКВС (як на паспортах). В середині має бути Володимирівський Тризуб без вінка, довкруги текст:

Народня міліція, Районова команда в ...

Канцелярія повинна мати наступні відділи:

1. Секретаріят веде головний реєстр Народної міліції району, всі входячі й виходячі письма районної команди, редагує на доручення районного команданта Народної міліції накази та інструкції станицям району, виготовляє відозви й повідомлення до населення. Секретаріят має подбати про поздовжні печатки для станиць Народної міліції, лучбу й комунікацію Районової команди зо станицями.

2. Відділ паспортний видає перепустки, особливі документи, паспорти. Важними вважатиметься перестампельовані друки й бланки більшовицькі. Дотеперішні печатки НКВС є неважні.

3. Відділ слідчий веде слідства у справах кримінальних і політичних, про що звітує Обласній команді Народної міліції. Видає накази арештування і звільнення за підписом районного команданта Народної міліції. Веде картотеку.

4. Табір інтернованих, призначений для жидів, асоціальних елементів та полонених.

Секретаріат укладає головний реєстр району, в якому кожна станиця району матиме свою течку. В головному реєстрі мають бути дані відносно числа членів Народної міліції в поодиноких станицях з особистими даними, стан узброєння і вивінування [устаткування, обладнання] станиць, кількості бережених ними об'єктів, сили окремого відділу, що остався у розпорядженні станиці, кількості військово-вишколених членів міліції, кількості бувших старшин, підстаршин, скільки й які військові спеціальності є серед членів Народної міліції станиці, лучбу й комунікації районної команди зо станицями.

До В. Районової командант Народної міліції мусить негайно взяти організацію Народної міліції району в свої руки. В першу чергу мусить зв'язатися з усіма станицями свого району, перевірити особисто, або через свого заступника стан організації Народної міліції, узброєння і вивінування її тощо. Вислід [результат] цієї перевірки стане основою для видання інструкцій та наказів.

Організаційна праця районного команданта має йти в напрямі управління й уодностайнення апарату Народної міліції в районі. Він мусить зорієнтуватися, чи сила станиці є відповідна, зарядити евентуальне скріплення важніших станиць, в разі потреби, змінити командантів станиць. Те саме відноситься до узброєння і вивінування станиць, що буде нерівномірне. Ясно, що станиці будуть старатися задержати для себе якнайбільше зброї та майна, й саме обов'язком районного команданта буде ці нерівномірності виправити. Зокрема, такі речі, як авта й мотоцикли, є для станиці лишні, і треба буде їх стягнути до району чи навіть відправити до областей.

Організаційні праці районного команданта можна зібрати в наступних точках:

1. Перевести контролю станиць та перевірити:
 - а) хто є командантом станиці, яке його минуле;
 - б) скільки людей, здібних до повнення служби в Народній міліції, є в даній місцевості, колгоспі, заводі;
 - в) скільки є членів Народної міліції загально, скільки постійно на

станіці, скільки в окремому відділі;

г) який вишкіл людей (старшини, підстаршини, військові спеціалісти, невишколені військово);

г) яке є озброєння Народної міліції (пістолі, кріси [гвинтівки], легкі кулемети, важкі кулемети, інша зброя);

д) які середники [засоби] лучби стоять до диспозиції станіці (пошта в місті, окремий телефонічний апарат, телефонічна централія);

е) які засоби транспорту має станіця (кінні запряги, грузові авта, особові авта, мотоцикли);

е) яку службу повнить станіця, скільки стійок висилає, який є стан безпеки в місцевості;

ж) санітарні умови місцевості;

з) стан протиповітряної алармової служби й охорони.

(Ствержені [виявлені] хиби має командант району на місці справляти).

2. На основі переведеної контролі має видати районний командант перші організаційні накази для станіць:

а) загально: права та обов'язки членів Народної міліції, службовий порядок звітування до районної команди, зв'язок із районною командою, переводження арештованих до районної в'язниці, відношення до інтернованих і т. д.;

б) спеціально до кожної станіці: потвердження команданта станіці і його заступника, визначення сили сталої осади [залогі] станіці й окремого відділу, визначення окремих об'єктів до стереження, призначення окремої полоси стеження і т. д.

Рівночасно має районний командант видати накази про створення потрібних нових станіць Народної міліції, евентуально зарядить ліквідацію лишніх.

3. На основі провірення теренових і комунікаційних умовин району створити підрайони. До підрайону входить кілька станіць Народної міліції, що підлягають одному з командантів станіці, назначеному на підрайонного команданта Народної міліції. Це матиме ту добру сторону, що районна команда не муситиме безпосередньо пильнувати 20–25 станіць, а тільки 5–6 підрайонів.

4. Виготовити першу інструкцію для вишколу Народної міліції. Інструкція має обняти:

а) муштру;

б) науку про зброю;

в) школу стріляння;

г) бойовий вишкіл;

г) вартову службу.

5. Виготовити печатки для районкової команди й команд станиць народної міліції.

6. Виготовити виказки [посвідчення] для членів Народної міліції, що повнять постійну службу в районвої команді та станицях, в окремих відділах станиць, оперативному відділі району. Члени Народної міліції, що мають виказки з районвої команди, мають право постійно носити зброю. Інші члени дістають на час служби виказку, яку повертають по службі. Не мають вони права поза службою носити або посідати зброю. Їхня зброя є постійно на станиці Народної міліції.

Стягнути зо станиць всю лишню зброю і вивінування до району.

Видати зарядження відносно стягнення контингентів на удержання окремих відділів станиць й окремого відділу району. Очевидно, що ці зарядження слід видавати тільки в тому випадку, коли не можна буде запевнити вдержання цих відділів із запасів, залишених Червоною армією.

* * *

Важливою річчю при тому всьому є, щоб сила Народної міліції району відповідала якраз дійсній потребі, й усіх лишніх людей треба відослати нараз до праці. Для орієнтації подаємо наступні цифри:

станція – 15–20 людей;

окремиий відділ – 30–50 людей;

окремиий відділ району – 800–900 людей.

Кількість людей по канцеляріях – в міру потреби.

Районовий командант повинен пам'ятати, що як довго нема згори окремих доручень, що твориться Українська армія, так довго буде Народна міліція одиноким представником української національної революційної збройної сили. Тому дальші директиви відносно організації Народної міліції повинні цей момент узгляднювати в рівній мірі, як і момент безпеки та ладу.

По наладнанні організації Народної міліції в районі має районвий командант приступити до систематичної організації ладу й безпеки в районі. Тут належить:

1. Переведення списків усіх б[увших] працівників НКВС, НКДБ, прокуратури, сексотів, членів КП(б)У тощо.

2. Переведення списків тих громадян, що визначилися в переслідуванні й гоненні українства. В першу чергу йде тут про неукраїнців, отже, жидів, москалів, поляків.

3. Переведення інтернування неукраїнців, які під першу й другу точку підпадають.

4. Переведення реєстрації арештованих і вивезених більшовиками з даними, коли й куди їх вивезено. Списки ті відослати до обласної команди.

5. Визначення народного суду, що судитиме проступки, поповненні вже по уступленні більшовиків.

6. Проголошення зарядження, що за грабіж зо зброєю в руках каратиметься розстрілом на місці. За грабежі звичайні віддаватиметься під народний суд, якого присуд є невідкличний.

До Г. Видання відповідних заряджень, що регулювали б відношення Народної міліції до населення, до армії та органів союзника є справою першої ваги. В загальному справи ці порушені в розділі ч. 2.

Всі ці зарядження мають бути виконані по глибокій заставі [виважено] і що не менш важне, по порозумінні з відповідними органами союзника. Союзник мусить бачити в них свою вигоду і тим самим їх признавати.

Хоч конечності війни є тяжкі, то мимо всього того роду зарядження не можуть занадто обтяжувати населення.

Районовий командант не може з того роду зарядженнями йти надто далеко й входити в дрібниці, бо ці справи належатимуть до обласної команди Народної міліції.

* * *

На тому звичайно закінчується самостійна організаційна праця районного команданта Народної міліції. Дальша організаційна перебудова повинна піти в рамках наказів та інструкцій Обласної команди. Тому правильний зв'язок районної команди Народної міліції з областю є необхідним. Такий зв'язок може запевнити тільки телефон, і тому про це мусить подбати районний командант, не питаючи ініціативи згори.

Якщо йде про час, потрібний для організації району, то мусить вона бути в загальному закінчена до одного тижня від обняття команди районним командантом.

ЗАГАЛЬНІ ЗАБОРОНИ

1. Поліційну годину устанавлюється на (подати час). Поза поліційними годинами можна виходити на місто (село) тільки членам міліції, іншим за окремим дозволом, виданим командою Народної міліції.

2. Забороняється устроювання прилюдних зборів, віч, сходин, театральних і кінових вистав і взагалі всіх прилюдних імпрез.

3. Забороняється організувати які-небудь комітети, політичні партії, делегації, тощо.

4. Спинюється навчання у всіх школах аж до відкликання [тобто], до відміни даного наказу.

5. Шкільні будинки належить поставити в розпорядження команди Народної міліції. Забороняється друкування будь-яких часописів,

летючок, брошур, книжок. Рух друкарень належить одразу спинити і повідомити про це команду Народної міліції.

6. Порушення котрого-небудь з повищих наказів потягає за собою приноровлення репресій згідно з революційним порядком.

Розділ IV ОРГАНІЗАЦІЯ НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ В ОБЛАСТІ

Організація Народної міліції має перед собою три завдання:

1. Організацію Народної міліції в обласному місті, подібно, як це представлено в розділі ч. 2.

2. Організацію команди Народної міліції міста, подібно, як це представлено в розділі ч. 5.

3. Організацію обласної команди Народної міліції.

* * *

Вже в організації Народної міліції в обласному місті стрінемо поважні труднощі.

А. Обласні міста, це у своїй перевазі великі міста з поверх 100.000 населення.

На 23 обласні міста є:

з населенням поверх 500.000 – 3 міста

100.000 – 9 міст

50.000 – 7 міст

нижче 50.000 – 4 міста.

Всі чотири останні – на ЗУЗ.

Крім цього є ще вісім необласних міст з населенням поверх 100.000. Всі в Центральній промисловій окрузі Донбас – Кривий Ріг.

Б. Великі міста України мають характер переважно чужинецький з великою перевагою жидівсько-московського елемента.

В. В обласних містах є сконцентрована велика кількість різних державних, партійних і військових установ, для яких обсади треба буде значної кількості людей. При скомплікованості життя в нинішній Україні буде обсада ця необхідна, якщо життя громадян має йти менш-більш нормальним шляхом, і з їх поборенням ситуація в обласному місті буде вповні опанована.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ В ОБЛАСНОМУ МІСТІ

Обласний командант Народної міліції зачне свою діяльність від згуртування біля себе хоч би й малого гурту людей, найкраще робітників, бійців Червоної армії і міліціонерів-українців, людей, стягнених з

провінції. При їх допомогі обсадить власне централю [головне управління в місті] НКВС і НКДБ та одну з друкарень, найкраще друкарню обласного щоденника. Якщо в місті є вже союзні війська, зголоситися негайно до військової команди з повідомленням, що перебирає організацію Народної міліції в місті та області в цілі збереження ладу й порядку й просить військову команду піти йому назустріч, визначаючи еventуально зв'язкового старшину. Наступним завданням команданта буде приєднання до міліції всіх українців обласного міста, здібних носити зброю. В тій цілі видрукує командант відозву до населення, в якій буде подано до відома, що:

1. Союзні війська прийшли в Україну прогнати наїзника.

2. В місті утворюється Народна міліція для забезпечення ладу й порядку. Всі українці від 18 до 50 років без огляду на професію мають обов'язково зголоситися до служби в Народній міліції. Зголошення приймається (подати льокаль [приміщення]).

3. Відозва має бути закінчена візванням [закликом] до задержання ладу й порядку. Зокрема, маєтсья візвати робітництво до оборони промислових об'єктів. Відозва має бути видрукувана за порозумінням з відповідною військовою командою.

Рівночасно з відозвою повинен командант розіслати частину своїх міліціонерів між їх знайомих, щоб їх негайно притягнути до міліції.

В міру напливання добровольців належить їх реєструвати, видавати їм зброю й опаски та займати ними ті державні та прилюдні будинки, яких ще не обсадило військо.

З черги має командант зорганізувати охорону промислових заводів на місці. Тут не належить надто перебирати і притягувати до охорони зайняте на даному заводі робітництво.

Перший мобілізаційний етап організації Народної міліції повинен бути закінчений протягом двох днів. У випадку браку зброї вживати до служби міліціонерів і без зброї, тільки з опасками.

Рівночасно з мобілізацією Народної міліції має йти організація команди Народної міліції міста. Організацію її має доручити обласний командант команданту міста Народної міліції. Тут немає ніякого правила, хто має ним бути. Остаточо рішає інтуїція обласного команданта. Рівночасно, однак, мусить обласний командант кермувати організацією Народної міліції в обласному місті, бо це найважливіший пункт цілої області, й від успіхів у місті залежатиме доля Народної міліції в цілій області.

Обсада всіх важливих точок в місті обіймає:

1. Централю [Головне управління] НКВС і НКДБ.

2. Відділення Р[обітничо]-С[елянської] М[іліції] (НКВС) і НКВС (комісаріат), тюрма.

3. Обласні комісаріати і окремі відділення [НКВС], державні уряди [установи].
 4. Льокалі [приміщення] КП(б)У і комсомолу.
 5. Державні господарчі установи, як банки, кооперативні центральні й магазини, продажні пункти [пункти продажу].
 6. Об'єкти громадського користування, електричні, газівні, водопроводи.
 7. Середники руху й транспорту, як трамваєва централь [трамвайне депо], залізничні станції і магазини, автобуси.
 8. Пошта, телеграф, телефонна централь [телефонний комутатор], радіовисильня [радіостанція].
 9. Мости й тунелі.
 10. Летунські майдани, якщо не обсажені військом.
 11. Військові об'єкти і магазини [склади], якщо не обсажені військом.
 12. Промислові заводи.
- Всі пункти продажу (склепи [магазини], магазини) далі банки й каси належить опечатати та поставити коло них варту. Щойно по зорганізуванні продажного апарату можна продовжити торгівлю.

По переведенні обсади загальних пунктів переводиться організацію відділів Народної міліції. Місто поділиться на райони (відділення комісаріатів) згідно з дотепер існуючим поділом, визначиться командантів районів і приділиться їм відділи Народної міліції в залежності від потреби 100–150 людей. Командант району в місті не організує окремої канцелярії з відділами, як це має місце при районних командах на провінції, а тільки обмежується до зорганізування служби безпеки в своєму районі. Він визначає собі свого заступника, що веде канцелярію для внутрішньої служби, і десятників (участкових), яким приділює або кілька вулиць, або окремі більші об'єкти, як залізничну станцію, промисловий завод тощо. Служба міліціонера триває, в залежності від кількості міліціонерів, аж до 16 годин на добу, а то 8 годин на стійці й 8 годин у поготівлі. На осідок районної команди обирається приміщення б[увшого] відділення РСМ.

2. КОМАНДА МІСТА НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ

Команда міста Народної міліції творить з частини міліціонерів постійний запас команди Народної міліції міста в силі 1 сотні (150–200 людей) “Окремий відділ”. Окремого відділу не вживається до вартової служби. Відділ має бути зложений, по можливості, з бійців або принаймні людей, обізнаних із зброєю. На команданта треба визначити людину військову, по можливості, старшину армії, свідомого українського

націоналіста. Відділ треба помістити разом “скошарувати” і негайно зачати його вишкіл. По можливості, треба відділ умундувати. Бюро команди Народної міліції міста повинно поміститися в льокалі Міського управління Робітничо-Селянської міліції. На будинку має висіти український державний прапор і вивіска з тризубом і написом:

Команда Народної міліції міста

Бюро повинне мати наступні відділи:

1. Секретаріат, що веде внутрішні справи команди, приймає і видає письма, редагує відозви, накази, інструкції, виконує посвідки, вказки і т.д.
2. Господарський – веде господарку Народної міліції міста.
3. Паспортовий – видає перепустки й паспорти населенню.
4. Слідчий – веде слідство у справах кримінальних і політичних.
5. В'язниця й табір інтернованих.
6. Мешканевий – проводить ревізію і приділ мешкань та льокалів на бюро.
7. Санітарний – видає санітарні приписи для міста та стежить за їх виконанням.
8. Руху – кермує вуличним рухом.

Командант Народної міліції міста в порозумінні з військовою командою міста видаєть зарядження відносно поліційної години, руху в місті, подорожування. В перших днях організування Народної міліції муситься взагалі спинити рух подорожній, згодом можна дозволити подорожувати тільки за окремим дозволом паспортного відділу команди Народної міліції міста.

До служби в Народній міліції по обласних містах, як взагалі по великих містах, треба притягнути українців – давніх міліціонерів, зокрема, старшин, що є в тій ділянці добрими фахівцями й можуть віддати великі послуги в державному будівництві. Не треба боятися віддавати справу державного будівництва українцям – міліціонерам, навіть відповідальні становища, очевидно, поза справами політичними.

* * *

По заведенні ладу й порядку в місті, по переведенні чистки між енкаведистами, москалями, жидами й іншими можна приступити до організування правильного життя в місті. Тому як найскорше в місті, як і в селі [треба] допустити й підперти ініціативу громадян до творення адміністрації (міське управління) і перебирання всіх ділянок життя народу в місті. Це на той випадок, коли на даному терені (місті, фабричних заводах) не діє ОУН з цілим своїм апаратом. Аж до дальших заряджень вищої влади обласного управління, відносних народних комісаріатів

остають важними дотеперішня організаційна схема й компетенції міського управління.

До завдань міського управління належить в першу чергу налагодження апровізації* міста. До міського управління треба буде притягнути українців – фахівців і зробити їх відповідальними перед головою за господарку міста.

Дальша праця міського команданта Народної міліції має йти в напрямі скріплення ладу та безпеки в місті й школення міліціонерів. Директиви та інструкції в тій справі повинен він діставати від обласної команди.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛАСНОЇ КОМАНДИ НАРОДНОЇ МІЛІЦІЇ

До організації Обласної команди Народної міліції може взятися командант щойно по опануванні ситуації в обласному місті, хоч формально Обласна команда Народної міліції зачне свою діяльність рівночасно з організаційними працями в місті.

Обласний командант не може забути на певні формальні моменти, які, однак, є наскільки важні, що від них залежить темпи дальшої організації Народної міліції і її позиція в області. Таким основним моментом є “початки урядування”, що має виявлятися наступно:

1. На місце свого урядування вибрати будинок обласного РСМ, на будинку вивісити прапор і вмістити напис:

“Обласна команда Народної міліції в....”

2. Зголоситися особисто в команданта міста союзної армії й повідомити його про зорганізування Народної міліції, де є її бюро та устійнити [узгодити] з ним форму співпраці.

3. Назначити свого заступника й команданта Народної міліції міста та повідомити про це військову команду.

4. Зорганізувати негайно кур’єрську чоту на автах і мотоциклах, для повнення кур’єрської служби в області й негайно вислати кур’єрів для зв’язку з районами області. Особливу увагу звернути на зв’язок і евентуальну допомогу при організуванні Народної міліції по більших містах (важне для областей Центральної промислової округи), нав’язати лучбу зо столицею.

5. Виготовити відповідні печатки для Обласної команди, команд міст і районів та розіслати їх кур’єрами по області.

6. Перейняти друкарні та друкування відозв і розпорядків.

7. Реквізувати для свого розпорядження автопарк, щоб згодом, в міру потреби, розділити його по іншим урядам. В жодному разі не допустити, щоб приватні особи, чи навіть державні, або господарські інституції розпоряджалися засобами комунікації.

8. Перешкодити в корені всякій політичній ініціативі в роді закладання

* забезпечення продовольством

різних народних комітетів, політичних партій, зокрема, перешкодити діяльності експозитур різних емігрантських угруповань. В першому періоді організування Української держави є одинокою допустимою ексекутивною ОУН Народна міліція. Щойно по опануванні ситуації Народна міліція може допустити до відновлення державного, самоуправного та господарського апарату. Очевидно, що цей переходовий період не сміє тривати довго, залежно від положення.

9. Здушити в зародку всяку спробу чужинецького елемента в Україні, проявити себе як-небудь організовано. Є це час національної революції, і тому не сміє бути ніякої толерантності супроти давнього займанця. Особливо небезпечною може бути білогвардійщина. Відношення до національних меншин урегулює згодом законодавчим шляхом Українська держава. Як це останнє завдання провести, муситиме оцінити, в залежності від положення обласний комендант.

Подані повище точки відносяться до формального створення Обласної команди. По такому формальному закріпленні своєї позиції в області, має обласний командант взятися до організації області. Зачне її від зорганізування Окремого відділу Народної міліції в силі одного куреня [батальйону]. Його вишкіл, здисциплінування і узброєння передасть обласний командант командантові Окремого відділу. Рівночасно організує обласну команду з наступними відділами:

1. Персональний – веде персональні справи членів Народної міліції, перевіряє їх політичне минуле і т. д.

2. Організаційний – з підвідділами:

а) мобілізаційний;

б) вишкільний;

в) узброєння і вивінування.

3. Політичний – відповідає давньому управлінню НКВС – політична поліція. Творить окремий апарат Тайної державної поліції.

4. Порядковий – організує лад і порядок в області при помочі апарату Народної міліції по містах і селах (колгоспах, фабриках). Тому відділові підлягають безпосередньо районіві команданти й міські команданти Народної міліції, що є властивими органами порядку Народної міліції.

5. Оперативний – організує і диспонує розложенням та ужиттям оперативних відділів Народної міліції.

6. Охорони – організує окремі відділи для охорони промислових об'єктів, залізниць тощо.

7. Реєстраційний – веде дактильоскопічне та фотографічне бюро та реєстраційні листки злочинців (картотека).

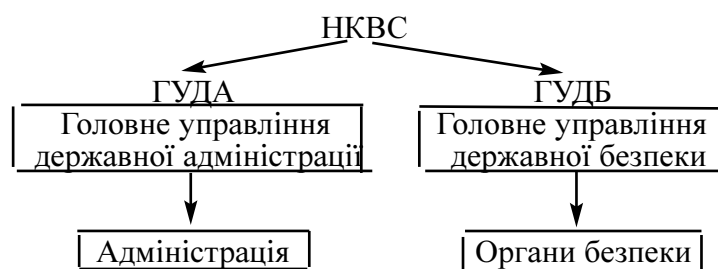
8. Секретаріят – з підвідділами:

а) протокольний – приймає письма й веде їхній реєстр;

б) господарсько-фінансовий – веде касу й господарські справи обласної команди;

в) пропаганди – проводить цензуру часописів, веде пропаганду за вступлення до Народної міліції.

Повища схема є задумана як основна, на якій має розбудовуватися апарат державної безпеки. Для орієнтації подаємо, що план організації Народного комісаріату внутрішніх справ має наступну схему:

Дальша праця обласного команданта має йти в напрямку закріплення ладу й порядку в області, вишколювання Народної міліції та устанавлення її організаційної гнучкості. Дальша організаційна перебудова, згідно накресленої схеми, буде вже йти за інструкціями та наказами Українського національного уряду.

КІНЦЕВІ ЗАВВАГИ

Подана інструкція має тільки характер напрямних, по яких повинна йти організація Народної міліції. Очевидно, що в залежності від місцевих умовин треба буде робити більші, або менші відхилення від поданих напрямних. Однак кожний, що буде поставлений на відповідальному пості, має пам'ятати на такі основні принципи:

1. Народня міліція має бути організованою формою націоналістично-революційних сил України.

2. Народня міліція має бути одною з перших форм організації націоналістично-революційних сил, керованих Проводом Організації українських націоналістів.

3. Народня міліція має в корені душити спроби виявлення асоціальних чужо-національних (московських і польських) і протинаціоналістичних сил в Україні.

4. Народня міліція буде мусити найправдоподібніше в початках перейняти на себе організування української збройної сили (для того "окремі відділи").

5. До Народної міліції треба притягати всіх фахівців, що можуть

бути корисними для справи. Треба пам'ятати, що на совітській Україні всі активні і вартісні елементи в більшій або меншій мірі є т. зв. “комуністами”, і тому таке чи інше відношення їх до КП(б)У чи державних органів при доборі людей не є вирішальне. Важливою є натомість їх постава під час революції.

6. Москалі й поляки є виключені від служби в Народній міліції. Постава й праця Народної міліції мусять бути такі, щоб армія та органи союзника бачили й власну користь в існуванні Народної міліції.

7. Обласний командант має вести організацію Народної міліції так, щоб кожної хвилини міг допомогти людьми й матеріалами сусіднім областям.

* * *

Народня міліція мусить дбати за повну охорону й безпеку українського народу, його дібр і державного майна. Мусить виконувати свої обов'язки якнайкраще й бездоганно та, як треба, безоглядно. Мусить, однак, здобути собі повне довір'я народу; стати його охоронником і чинником ладу й порядку.

Інструкція Народної міліції уложена в засаді лише на одну евентуальність, а саме, коли не діють від першого дня апарати ОУН, або хоча б його частини, як, наприклад, військові формування. Тоді Народня міліція має на перші дні перебрати цілість життя, щоб при її допомозі, завівши початковий стан ладу, ОУН могла перебирати цілість державного життя. В усіх інших евентуальностях Народна міліція організується й веде свою працю лише в рамках завдань Народної міліції – цебто охорона й безпека народу й виключно цій праці присвячується.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр.1. – Арк. 57–76. Копія. Машинопис.

№ 20

Пропагандивні вказівки на передвоєнний час, на час війни й революції та на початкові дні державного будівництва з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”

Травень 1941 р.

ЗМІСТ:

І. Передвоєнний час:

- а) пропаганда серед армії;
 - б) пропаганда серед населення;
 - в) технічна підготовка.
- II. В і й н а й р е в о л ю ц і я.
- III. П о ч а т к и д е р ж а в н о г о б у д і в н и ц т в а.

I. ПЕРЕДВОЄННИЙ ЧАС

В с т у п. Перед війною вести посилену підготовку та найбільшу утаєну пропагандивну працю такими засобами:

- а) шептана пропаганда (вістки, кличі, цілі боротьби);
- б) кольпортажа [розповсюдження] націоналістичної літератури;
- в) ширення революційних пісень;
- г) політична сатира;
- г) особисті й посередні зв'язки з різними кругами населення;
- д) підготовка змісту, людей і засобів на час зриву;
- е) технічна підготовка.

Зміст нашої пропаганди має двояке завдання: мобілізувати позитивними кличами до боротьби: 1) українців, 2) немосковські народи, 3) всіх незадоволених з большевицьких порядків і розкладати ворога, виказуючи слабкість режиму й сіючи зневіру в успіх якої-небудь оборони.

Позитивні кличі мають умасовити політичні цілі нашої боротьби й приєднати до фронту нашої боротьби найширші круги українців і чужинців. На першому місці українські справи.

С е р е д а р м і ї. Звернути особливу увагу на ширення розкладової пропаганди серед червоноармійців ізнутри через мобілізованих та ззовні, подаючи водночас позитивні кличі нашої боротьби. Засіб: шептана пропада, продумана черговість вісток і поголосок.

Подавати в такому порядку підривні думки й вістки:

1. *В армію ідемо*, бо там наша зброя. Воювати за московську комуну не будемо, але за Україну. Берім у свої руки *зброю*, – здобудемо волю!

2. Війна не має ідейної цілі. *Нема за що битися*. Не будемо своїми грудьми боронити большевицької нужди, голоду, гнету й переслідувань. Не будемо вмирати за московську тюрму народів. Не будемо нести неволі свобідним народам.

3. Війна взагалі *недоцільна*. Большевики сяк чи так *програють*. В Росії вже приготована революція! Робітники вже бунтуються, страйкують. По селах приготовляють повстання! В містах вже голод!

4. а) Війна *не вдасться!* Уряд зрадив нарід, бо: 1. Не підготував до війни. 2. Продавав німцям збіжжя. 3. Продавав бензину, а тепер їх машини нашою бензиною їдуть нам на голови і нас б'ють! Поїзди вже два роки з нашим добром йшли до Германії, а ми пухли з голоду. Сталін

вже давно змовився з Гітлером, а нам кажуть гинути. Зрада!

б) Ворошилов – німецький шпiон. Зрадники нами командують, бо слухають чужих шпiонiв, а ми маємо гинути? Не хочемо вмирати, не будемо каліками вертатися! Не будемо воювати за чужі інтереси! НКВД на фронт!

5. В летючках і усних розмовах вплітати такі думки:
За наші хлібоздачі, продналоги [продподатки], за голодову [голодну] смерть наших братів, за нашу неволю в заводах, за примус стахановщини кремлівські собаки збудували свої танки й літаки. Ми були рабами машини й колгоспу. Нині нас зробили *рабами воєнних машин* і примушують боронити своєї тюрми й неволі. *Але самі машини не поїдуть*. Ми ними керуємо. Ми поведемо їх на тих, на кого хочемо. Часу нашої розплати ми не змарнуємо. Вбивайте політруків і сталінських собак, що нас стережуть.

По трупах політруків підемо по голову Сталіна!

Воюємо зброєю, що її наші кати проти нас зготовили!

6. а) Ширити серед загалу червоноармійців кличі такого типу:

Нема пощади червоним кровопийцям! Нема ласки їх слугам!

Сталінські й жидівські комісари – перші вороги народу!

З народом – проти ворогів народу!

Зброя в наших руках – загибель [загибель] для Кремля!

б) Серед українців-червоноармійців ширити свідомість, що тільки суверенна *Українська держава* може забезпечити українському воякові свободне й людське життя; що тільки в самостійних національних державах і в Українській державі населення не буде вгинатися і здихати від тягару податків, які йдуть на *удержання великих армій* на Далекому Сході, в Фінляндії, Туркестані й далеких країнах, які Україну нічого не обходять. Чому маємо годувати стільки війська в краях, які нам не потрібні, а самі здихати? Чому маємо давати останнє наше добро на більшовицьку *агітку в чужих державах*, де робітникам куди краще живеться, як найліпше платним стахановцям у нас? На те, щоб Москва за наші гроші мала більше засобів нас гнобити! Для оборони української землі й свободи не треба годувати великих армій ані в Сибіру, ані в Туркестані. Не треба буде здирати грошей на брехню про всесвітню революцію пролетаріату чужих народів, який тої революції не хоче й жене буком більшовицьких агітаторів. Кожний думає про себе. Думайте й ви про себе.

Бийтеся за *свою* свободу!

Розкуйтеся ошукані!

Ідіть з народом проти червоної й білої Москви!

7. а) *Не вірте* в силу ваших катів. Вони тої *сили не мають*, бо: сила – то зброя, а зброя у ваших руках!

Проти кого повернете свою зброю – той згине!

Вплітати до летючок та розмов такі думки:

б) Не вірте, що *політяться* ваша доля, як прийде комуністична революція в цілій Європі. Це брехня жидівських ошустів [шахраїв], що вас дурили на спілку з москалями. Вони хотіли б такої революції, бо тоді, не боячись війни, змогли б у спокої ще не таку неволю завести. Але комуністичної *революції* в світі *не буде, бо робітники її не хочуть*. Робітники західної Європи бояться московсько-жидівської комуни. Вони бачать всю брехню й ошуканство. Вони знають, що: - *Марксизм – жидівська вигадка*, - що *Серп і молот – то смерть і голод!*

Московсько-жидівська комуна – то ворог народу! Москва міцна своєю брехнею, коли на дурнів натрапить. Ви міцніші від Москви, бо дурний ворог зо страху перед Германом [Німеччиною] віддав усю свою зброю у *ваші руки*.

Ми пам'ятаємо, як нас катували червоні кати!

8. Заздалегідь подавати такі вказівки й кличі на час вибуху війни:

З вибухом війни бийте більшовиків, що вами командують! *Винищуйте штаби*, стріляйте москалів, жидів, енкаведистів, політруків і всіх, що хочать війни й нашої смерті! Це найбільші вороги народу! Не важтеся ні хвилини даліше обороняти кремлівських собак, бо гнів народу впаде на вас!*

9. Українці армійських частин, що стоять на *неукраїнських теренах*, збирають зброю, гуртуються разом і пробиваються організованими частинами чимскоріш до своїх областей. По дорозі помагають всюди місцевому населенню організувати місцеву протимосковську владу, залишаючи йому зброю. На той час підходять такі кличі:

На поміч поневоленим братам!

Сини мої, орли мої, летіть в Україну!

10. Коли українським озброєним частинам неможливо пробитися в Україну, *прилучаються до протимосковської революції* того народу, на території якого перебувають. Коли заворушень ще нема, самі організують і пропагують протимосковське повстання за кличами:

Через розвал московської імперії до визволення поневолених народів!

Свобода народам! Свобода людині!

Досить московського визиску! Наші багатства для нас!

Геть з диктатурою Кремля! Влада народів!

В своїй державі – свої права!

11. Де національно-політична свідомість ще не дозріла, щоб у поневоленого народу збудити бажання до самостійного державного життя (як напр[иклад], у сибірських народів), пропагувати *ідею союзів або федерацій кількох сусідніх держав* для оборони проти Москви.

* Див. додаток.

12. Вернувшись в *українські області*, українські бійці, помагайте населенню, або самі починайте організувати місцеву владу в селах, по промислових осередках, районах, областях, перебирайте охорону заводів, магазинів, колгоспів й МТС перед розграбленням.

На фронті здавайтеся в полон, заявляючи, що ви українці й хочете боротися з Москвою за вказівками ОУН під проводом Степана Бандери.

С е р е д н а с е л е н н я. Захитання совітської влади, відступ військ створить пригожий момент для повстанчої акції й перебирання влади.

13. В національно – *малосвідомих* середовищах, особливо на С[хідно]у[країнських] з[емлях], повстанчу акцію заздальгідь пропагувати під кличем *конечної самооборони перед більшовицьким бандитизмом*. Ширити такі кличі й думки:

Не дозволяйте забирати й перевозити народного майна з української землі. Відбирайте награвлене! Українське майно – в українські руки! Смерть грабіжникам України!

Краще навіть знищити народне майно, як віддати його московським грабіжникам!

Від цих кличів – закликів про організування самооборони – переходити до кличів політичних с т у п е н е в о, завершаючи націоналістично-самостійницькою пропагандою. Для *переходу до відкритої націоналістичної* пропаганди вживати таких, наприклад, кличів, як:

Український хліб – тільки українцям!

Без московсько-жидівської комуни кожний буде хазяїном!

Самостійна Україна – то краще життя.

В неукраїнських середовищах послуговуватися такими кличами:

Комуна – ворог народу!

Краще боротьба, як повільна смерть!

Досить голоду! Досить неволі по колгоспах! Вся земля – селянам!

15. У всіх українських середовищах широко пропагувати ідею, що *все майно на українській землі*, всі лани, всі ліси, всі заводи й фабрики, всі дома з усім добром по селах і містах є *власністю українського народу*. Ширити кличі:

Не дайте грабувати України!

Українці! Беріть те, що ваше! Кулю грабіжникам!

16. *В робітничих осередках* звертатися проти поневолення працюючих по фабриках і проти визиску робітників. Приклади кличів:

Робітник не раб! Досить неволі по заводах!

Свобода всім працюючим!

Соцзмагання – це новітнє кріпацтво комунарських хижаків!

Донбас – Дрогобич – нерви України. Ні куска вугілля, ні краплі нафти ненажерній Москві!

Стахановці – наймити кремлівських неробів!

Кінець стахановщині! Смерть кремлівським обманцям!

17. *Українське село і загал українців* мобілізувати передусім кличами національно-політичними. Не переочувати при тому соціальної та особливо земельної справи. Політичні й бойові кличі:

Україна для українців!

В українській землі – українська влада!

Твори Українську державу, або згинеш за неї! Здобути, або вдома не бути!

Смерть московсько-жидівській комуні!

Бий комуну, спасай Україну!

За землю, за волю, за людські права! Хай згине комунa, хай згине Москва!

В своїй хаті своя правда і сила і воля!

За голод, знущання, Соловки, Сибір нам нині Москва заплатить!

Соціяльні кличі:

Кінець колгоспам і кріпацтву!

Україна без холопа і без пана!

За землю, за владу, за вільне життя!

Українське майно в українські руки! Бий червоних грабіжників!

В час вибуху революції ці кличі якнайширше умасовлювати й якнайчастіше повторювати їх зміст згідно з постановами II ВСОУН з 1941 р. і з політичними інструкціями.

18. Серед українців поширити свідомість, що *наша допомога поневоленим Москвою народам* не є справою придуманого чоловіколюбства, але життєвим інтересом українського народу. Прогнавши москалів з нашої землі, не будемо мати СИЛЬНОЇ Й МОГУТНЬОЇ Української держави так довго, доки нашим сусідом буде велика московська імперія – червона чи біла. ОУН під проводом Бандери не заперестане [не припинить] боротьби, доки московська імперія не буде *знищена*. Знищити Москву, як велику імперію і звести її до самих тільки московських земель зможемо лише тоді, коли на всіх московських землях постануть самостійні національні держави. Іншої дороги немає.

Справа визволення поневолених Москвою народів – життєвий інтерес України! На руїнах московської імперії Україна воскресить поневолені народи! Смерть Москві! Свобода поневоленим народам! Встане Україна і розвіє тьму неволі!

Перемінювати більшовицькі гасла на кличі революційно-визвольні,

змінюючи або додаючи відповідні слова, як, наприклад: Пролетарі всіх країн, єднайтеся до боротьби з московсько-жидівською комуною! Повстаньте гнані і голодні проти червоної Москви! Час розплати настав! Смерть Сталінові!

До большевицьких кличів на прилюдних місцях дописувати (домальовувати) наші, революційні слова.

20. Під знані мелодії більшовицьких пісень підкладати слова насмішливі або бойові.

21. Заздалегідь протидіяти замаскованій агітці ворога, що схоче баламутити українців *інтригами політичних спекулянтів та агентів*. Ширити думки:

Не вірте нікому. Справедливість в Україні заведе тільки Українська народня влада, в обороні якої стоїть і завжди стоятиме ОУН під проводом Бандери. Всі на допомогу українській владі в її боротьбі за Українську державу! Всі для Української народньої армії.

Смерть Москві червоній і білій! Ні сліду москаля в Україні! Кінець московській облуді! Смерть замаскованим обманцям і агентам Москви! Геть з політичними спекулянтами! Знаємо, хто нас до бою провадив!

22. Розгортаючи пропагандивну роботу, остерігати населення перед всякими провокаціями, що могли б спричинити *передчасний виступ*, а в осередках з високою революційною свідомістю не заогнювати передчасно настроїв. В останньому випадку не видавати летючок. Протидіяти передчасно розбурханим настроям шептаною пропагандою. Заохочувати цивільне населення до *виїзду й переходу на С[хідно]у[країнських] з[емлях]*, даючи поручення, як по дорозі ширити паніку, зневіру в силу ворога, підривати боєздатність армії, як у ній нести наші позитивні кличі боротьби та давати почини й організувати протимосковську силу, а згодом місцеву владу.

Технічна підготовка пропаганди ОУН. Намітити окремих людей до підготовки й переведення пропагандивних акцій у час революції. До підготовки належить:

а) придбання паперу, фарб, друкарських фарб, загалом плян опанування заздалегідь намічених магазинів [складів], друкарень, клішарень [майстерень з виготовлення друкарських кліше], цинкографічних робітень [майстерень];

б) приготування національних і організаційних прапорів*, тризубів, синьо-жовтих опасок, кокард;

в) забезпечення для себе в уплянованих місцях радіоапаратів,

* Організаційний прапор – прапор ОУН: прямокутне полотнище, що складається з двох рівновеликих частин – червоної барви (верхня частина) та чорної барви (нижня частина).

голосників [гучномовців], а головно радіостанцій;

г) вивчення програмових матеріалів для промов (рід маніфестів);

г) приготування редакторів і матеріалу до газет;

д) поширення революційних пісень (вибраних);

е) зорганізування справного й швидкого апарату кольпортерів [розповсюджувачів] і кур'єрів для скорого розповсюдження летючок, плакатів, наказів, для писання кличів на мурах, пропагандивно-декоративних робіт і т. п.

є) вибрання здібних промовців і вишколення їх до широкої агітаційної акції.

Цю роботу слід зробити заздалегідь, бо в революційному хаосі не буде на те часу.

II. ВІЙНА Й РЕВОЛЮЦІЯ

24. Головні пропагандивні цілі в цьому періоді нашої боротьби є:

1) П і р в а т и д о з б р о й н о г о з р и в у проти Москви й проти большевизму найширші маси українців і неукраїнців,

б) проголосити в кожній місцевості української землі с а м о с т і й н і с т ь соборної й незалежної Української держави й одночасно з проголошенням самостійності виразно підкреслити, що боротьбу за самостійність організує Організація українських націоналістів під проводом Степана Бандери.

в) Пропагувати при кожній нагоді, що ОУН під проводом Степана Бандери організує й веде не тільки боротьбу за самостійність Української держави, але за повний розвал і з н и щ е н н я м о с к о в с ь к о ї і м п е р і ї і за створення на її руїнах с а м о с т і й н и х н а ц і о н а л ь н и х держав.

25. Зміст пропаганди мусить бути достосований до людських середовищ.

а) В у к р а ї н с ь к и х середовищах вести пропаганду під кличем боротьби за самостійну, від нікого незалежну, соборну Українську державу й за винищення її ворогів.

б) У н а ц і о н а л ь н о – мішаних осередках під кличем свободи людини й визволення з економічного визиску.

в) В н е у к р а ї н с ь к и х т е р е н а х під кличем визволення з-під московської тюрми народів і творення самостійних національних держав.

г) С е р е д в і й с ь к а за знищення большевицького протинародного командного складу й за збройний перехід армії й її чину участь у визвольній боротьбі поневоленого населення, додаючи відповідні кличі з попередніх груп, залежно від національного складу армійської частини.

г) Постійно підкреслювати, що поспіх, самовпевненість і рішучий удар рішають про перемогу.

26. М а с у з р у ш и т и з з а с и д ж е н и х м і с ц ь . С е л а к и н у т и н а м і с т а , д е г о л о в н і н е р в и в о р о ж о ї в л а д и , п р о п а г у ю ч и к л и ч : “Селянська Україна здобуває міста і нищить ворогів України!”

(Політичні й соціальні кличі для села в розділі II, 5).

27. В м і р у м о ж л и в о с т і о р г а н і з у в а т и р о б і т н и ч і д е м о н с т р а ц і ї , м а с і в к и й м і т и н г и . П р и е д н у в а т и ч е р в о н о а р м і й ц і в н а б і к р о б і т н и ц т в а , щ о в о ю є з а с в о є п р а в о д о с в о б і д н о г о л ю д с ь к о г о ж и т т я , з а с о ц і а л ь н е в и з в о л е н н я в і д в и з и с к у б о л ь ш е в и ц ь к и м , д е р ж а в н и м к а п і т а л і з м о м .

Геть з визиском кремлівської кліки!

Геть з більшовицьким глумом над робітництвом!

Кінець державному капіталізмові!

Усі фабрики – власність тих робітників, що в них працюють!

28. Я к п о ч н е т ь с я в і д в о р о т Ч е р в о н о ї а р м і ї – а г і т у в а т и з а з д а л е г і д ь у с і х п р а ц ю ю ч и х с т а т и д о о б о р о н и п е р е д з н и щ е н н я м с в о ї х в е р с т а т і в [знарядь та місць] праці. Звернутися до них з закликком, у якому були б приблизно такі думки:

Робітники! Бороніть своїх верстатів праці. Не дозволяйте в часі відвороту Червоної армії нищити ваших заводів і фабрик. Вбивайте ворогів, що між вами, – жидів і сексотів. Змініть свої фабрики на твердині й бастиони визвольної революції. Не давайте вивозити й нищити праці ваших рук!

29. П о в с т а н ч а а к ц і я п о ч и н а є т ь с я р о з з б р о є н н я м о с е р е д к і в в о р о ж о ї з б р о й н о ї с и л и (військових частин, НКВД, міліції тощо).

Одночасно з натиском на ворога негайно проголосити САМОСТІЙНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ – по змозі маніфестом до українського народу й відозвами та плакатами до населення.

Р о з л і п л е н н я м а н і ф е с т у (к о л и н е м а д р у к о в а н и х п р и м і р н и к і в , т а м м а л ю в а т и р у ч н о) й м а с о в е р о з п о в с ю д ж е н н я в і д о з в в к o ж н о м у м і с т і й с е л і – з а в д а н н я п р о п а г а н д и с т і в .

30. К о л и п о в с т а н н я с я к - т а к с п а р а л і з у є в о р о г а , с к л и к а т и л ю д е й й в і д ч и т а т и ї м (п р и в і д к р и т и х г о л о в а х) м а н і ф е с т О У Н п р о в і д н о в л е н н я У к р а ї н с ь к о ї д е р ж а в и й п р о в і й н у У к р а ї н и з М о с к в о ю . П р о м о в у з а к і н ч и т и в к л ю ч е н н я м у s і х б о є з д а т н и х у к р а ї н ц і в у с к л а д У к r a ї н с ь к о ї н a p o д н o ї a p m і ї .

Перевести з наказу ОУН під проводом Бандери п р и с я г у в с і х п р и я в н и х (ж і н о к і д і т е й т е ж) н а д о с м е р т н у в і р н і с т ь У к r a ї н с ь к і ї д е р ж a в і . В п р и с я з і в і д м і т и т и , щ о б у д у т ь с л у ж и т и У k p a ї н с ь к і ї d e p ж a в і у c і м c в o ї м м a й н o м і c в o ї м ж и т т я м т a б o p o н и т и ї ї d o o c t a n n ь o ї k p a п л і k p o в и .

Всіх боєздатних спрямувати зараз по присязі за вказівками повстанчого проводу – на загрожений відтинок, а коли в даній околиці бою нема, до міст на допомогу й зміну нашим відділам.

31. а) Дуже інтенсивно пропагувати справу о з б р о є н н я всіх українців, розвиваючи такі думки:

У ворога нашу зброю здобудемо!

Нарід без зброї – безпомічний каліка між хижакками!

Раз здобуту зброю не віддавайте нікому!

Ви володарі української землі, ви мусите мати, чим її боронити!

Лише зброя у ваших руках забезпечить вам ваші права! Зброю й магазини зброї віддавати під опіку та нагляд найпевнішого українського елементу, якщо від місцевого провідника ОУН не буде призначених окремо людей.

б) Поширити серед населення свідомість, що н е у к р а ї н ц і н е м а ю т ь п р а в а м а т и з б р о ї на українській землі, а коли хтось переховує або укриває її – підписує собі присуд смерти. В разі потреби перевести прилюдні розстріли*.

32. а) Велику увагу звернути в той час на Червону армію. Посилити найінтенсивніше пропагандивну роботу знутри й ззовні за вказівками I розділу. Кидати якнайчастіше наші позитивні й негативні кличі. Звертатися з зазивами, як, наприклад:

Червона армія оберне свою зброю проти червоних катів!

Товариші! Червоноармійці! Бійці! Наші батьки й наші брати на засланнях і в тюрмах, наші жінки, сестри й матері в колгоспному ярмі. Геть з комуністичною неволею! Геть з червоними катами! Смерть тиранам! Воля робітникам і селянам!

б) Поширити вістку, що Сталін замордований. В Москві революція. Що англійське радіо передає подробиці перевороту.

33. Проголосивши Українську державу на всіх видних місцях, особливо на державних будівлях і установах, вивішувати жовто-блакитні прапори й Тризуби та організаційні прапори. Робити це в містах і селах.

34. На мурах малювати (вугіллям, дьогтем, чорною фарбою) якнайбільші Тризуби – де тільки вдасться, - щоб з першого дня маркувати наші сили й сіяти пострах. Покрити мури й паркани націоналістичними кличами й плакатами.

35. Першого дня захопити друкарні та цинкографічні заклади та заставити чужих фахівців силою до праці, арештувати в друкарні й цинкографічних закладах і не випускати з праці додому, доки відносини не будуть вповні упорядковані. Те саме робити з радіостанціями й з чужонаціональною технічно-фаховою прислугою. Згори заповісти, що за найменший саботаж – смерть. Слова додержувати. Кари, для постраху,

* Див. додаток.

виконувати прилюдно. Подбати про військову охорону друкарень та радіостанцій.

36. Захопивши радіостанції, **н а д а в а т и** в перших днях **б е з н а с т а н н о** бойові заклики, маніфест до українського народу й до народів, поневолених Москвою, пропаганду націоналістичної програми, бойові марші, патріотичні пісні й декламації, комунікати [інформаційні повідомлення] про успіхи революції й воєнні події. Радіонадачі [радіопередачі] висилати на тих самих хвилях, що й до того часу. Важніші справи й вістки надавати в тих самих годинах, що давніше, й повторяти їх щодві-три години. З матеріалом поступати так, як би радіостанція мала бути за кілька годин втрачена. (Може бути збомбардована). Не давати непотрібного, – найліпше повторити те, що найважливіше.

37. В багатолюдних місцях (майдани, перехрестя головних вулиць тощо) інстальовати [встановити] голосники, надавати якнайчастіше бойові марші, приучувати населення їх співати, розліпляти пропагандивні афіші, робити написи, надавати й виголошувати короткі промови, закінчені кличами, звідомлення про положення, накази й поучення для населення*.

38. Планово розмістити пропагандистів по окремих повстанчих загонах і військових частинах.

39. При пропагандивному **о с е р е д к у** дібрати: а) летючий гурток агітаторів, б) редакційну колегію газети, летючок, відозв, в) мистецький гурток для роблення афішів, ілюстрацій, карикатур, для декорації міста, оформлення маніфестацій, г) рухливий апарат репортерів, кур'єрів і людей до витинання цератових [клейончастих] шаблонів (трафарети) і скорого малювання кличів на мурах, г) гурток фотографів для роблення знімок [світлин, фотографій] про знущання ворогів, з днів боротьби і з революційних маніфестацій.

40. Не втрачати нагоди пропагандивно використовувати **п е р е м а р ш і** націоналістичних і повстанських військових відділів через оселі*.

Засоби: націоналістично-бойові марші, патріотичні пісні, розгорнені прапори; в часі зупинки короткі промови; пропагандивно оформлене припинання нових добровольців.

41. Пропагандивно підготовляти за окремими планами – залежно від умовин, воєнного положення і технічних засобів – такі події як:

а) присяги повстанчих відділів, що будуть відбуватися з наказу Провідника ОУН Степана Бандери на вірність Українській державі;

б) присягу Української Народної міліції;

в) присягу цивільної управи – назначеної Провідником ОУН Степаном Бандерою – на вірність Українському народові й Українській державі.

* Див. додаток.

42. Ще перед вибухом війни й революції вкорінити глибоко думку про обов'язок перебрання всеї, найповнішої влади в українські руки. По проголошенні самостійности Української держави заєдно пригадувати в пропаганді між населенням, котрі ще установи переочено й незахоплено в українські руки.

43. Поборювати серед українців почуття милосердя до недобитків ворожих банд, що не зложили зброю. Боротьба з ними безоглядна. Ширити заздалегідь кличі:

Ні куска хліба москалям! Хай здихають прибуду!

Хай здихає ненажерна кацапня! Ми пам'ятаємо роки голодної смерти!

Не будьте милосердні! Для нас милосердя не було!

Не спомагайте московсько-жидівських зайд!

Не забувайте, що вас катували!

Собакам собача смерть!

З більшовиками по-більшовицьки!

44. Не допускати жодної ласки для тих, що не послухали наказів ОУН і розпорядків української влади. Свідомість, що обіцяна кара буде виконана, глибоко вкорінити серед широких кругів населення й здобути там послух і пошану в елементів, неприхильних Україні.

44*. Прогнавши ворогів зо своєї області, йти на фронт проти Москви під кличами:

Проти Москви! Не віддамо здобутого!

На поміч поневоленим братам!

За міцні кордони України!

Націоналісти – члени ОУН – перші на фронт!

За державу Володимира Великого!

Всі українці на фронт! На фронті рішається наша доля! Поборювати настрої, обороняти власне село чи обійстя. Тоді виб'ють нас одинцем.

46. а) Не обіцяти забагато. Не дурити, що з хвилиною встановлення Української влади економічне положення зразу поліпшиться. Навпаки – підкреслити, що в кожній війні є економічні недомагання, що вони й у нас будуть. На це треба бути приготованим. Перетривати час боротьби. Обходитися чим-небудь і спомагати тих, що борються за нашу свободу. Поліпшення економічного положення буде проходити ступенево – як наслідок зусиль і праці цілого народу на свободній землі. Боротьба йде не за нинішній день, але за долю майбутніх поколінь. Перша річ визволитися від катів, хоч би це коштувало життя й майна навіть мільйонів.

* В документі помилка. Має бути "45".

б) Наш бій – останній! Коли тепер програємо – ніколи вже Україна не прожене ворога зо своєї землі, не підніметься до свобідного життя! Клич:

За щастя наших дітей! За волю України!

Поширити такі думки:

Нас гірко проклянуть наші діти, коли цю війну програємо. Коли через нас український вояк, що на фронті боронить нашої волі, не буде мати що їсти і з голоду програє бій.

Не тікайте в ліс, не ховайтеся в запіллі. На фронт! Бороніть своєї долі; як нагода промине – буде запізно! Клич:

Усе для Української народньої армії! Усі українці на фронт! Вішайте трусів і дезертирів на першій вербі! Чи краще на Соловках знову конати, чи побідити ворога в бою? Хто жалує допомоги Українській народній армії – той ворог нашої свободи!

47. Де тільки можливо – негайно видавати націоналістичну газету, бодай до часу, доки пошта не буде налагоджена, щоб доставляти центральну пресу. До редакційної праці взяти усіх чесних українців. Зміст контролювати.

В початках, перед установленням уряду цензури, не допустити до видання ніякої іншої преси, щоб оминати диверсії.

48. Видаючи летючки, газети, афіші, пам'ятати про **п р и є д н у - в а н н я** неукраїнців, ворожих Москві і більшовицьким порядкам. Підтримувати їхні стремління до самостійного державного життя. (Не забувати про політичну сатиру).

49. У промовах, летючках, газетних статтях, по радіо, на мурах і на всіх видних місцях якнайчастіше послуговуватися короткими бойовими кличами. Перед вибухом повстання ширити їх шептаною пропагандою, пояснюючи їх зміст. З вибухом повстання голосити їх явно на кожному місці. Кличі змінити відповідно до часу й до кругів, яких у даних умовах треба приєднати до фронту боротьби. Вибравши кличі, повторяти їх раз-у-раз у різних формах (на мурах, транспарантах, плакатах, в радіо, летючках, газетах, промовах, піснях).

50. У змісті пропаганди поширити, **п о п у л я р и з у в а т и** й пояснити політичну програму нашої боротьби на основі постанов П ВЗ ОУН з 1941 р. (Програмові й політичні постанови) та політичних інструкцій.

51. Укладати короткі пісні на одну строфку на дуже просту й приємливу мелодію й вкладати в них актуальний політичний зміст, сатиру, сарказм. Пісні такі типу коломийки, чи більшовицького “Яблучка” з 1917 р. є в масовому обігу кілька тижнів і свою роботу роблять, деякі вбиваються в пам'ять назавжди.

52. Пропагандивно оформлювати похорони жертв Української національної революції. Ставити хрести на бойовищах, організувати масові походи до тих місць, проводити там присяги, організувати походи дітей з квітами.

53. Серед збунтованих червоноармійських частин, що перейшли на сторону революції й б'ються з ворогами у наших рядах, започаткувати вести постійну національно й політично-освідомчу працю.

54. Вояків, неукраїнців, що стали по нашому боці, або попали в наш полон, інформувати не тільки про Україну й вартість союзу з Україною, але й про потребу боротьби за визволення їхніх країн.

Давати з нашого боку ініціативу пропагандивну та організаційну для творення окремих легіонів на українському терені з-поміж немосковських націоналістів.

55. Німецькі військ, як союзні в війні України з Москвою, в і т а т и в імені ОУН і її Провідника Степана Бандери та від представників української державної влади, що завела лад, а не від незорганізованого населення. Вивішувати прапори жовто-блакитні й організаційні.

56. На ОУЗ і СУЗ з окремою увагою пропагувати й умасовляти зміст політичної програми ОУН, підкреслюючи національно-державницькі цілі нашої боротьби та пропагувати назву ОУН і її Провідника Степана Бандеру, як керівну організацію в боротьбі за національне визволення.

III. ПОЧАТКИ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА

Цей період роботи починається з моментом проголошення Української держави, отже, з вибухом революції. Кличі, які мають бути здійснені в часі революції й після неї, мусять бути засвоєні широкими масами. Маси мусять знати не тільки проти кого, але й за що, за яку Україну мають іти в революцію. Мусять захопитися нашими ідеями і пірвати [заохотити] байдужих. Початок пропаганди наших кличів для періоду революції і для періоду державного будівництва мусить сягати часу передвоєнного. Спершу це завдання утаєної, шептаної пропаганди дати загальний образ життя і ладу у вільній Україні.

56. В період початків державного будівництва найважлива справа дати ясний і докладний образ того ладу в Українській державі, за який ОУН бореться і який ступенево буде переводити в життя, і пірвати всіх до творчої співпраці й самоорганізації. Робити це треба, популяризуючи якнайширше постанови II ВЗ ОУН з 1941 р. та відповідні частини вказівок з "Боротьби й діяльності ОУН під час війни", використовуючи для цього всі засоби.

57. Щоб масово й планово розпропагувати ідеї українського

націоналізму, треба зорганізувати сильні пропагандивні осередки в областях і районах та забезпечити їх усіма існуючими на місцях та закупленими модерними технічними засобами.

58. Обласний референт пропаганди має наступні завдання:

а) перевести реорганізацію наспіх і знизу потворених у час революції пропагандивних осередків і доцільно розмістити їх по районах;

б) опанувати всі технічні засоби, що не були охоплені нами, або з причини браку людей не були як слід використані;

в) взяти до співпраці в обласному й по районних пропагандивних осередках усіх фахових, здібних і для пропагандивної роботи придатних українців – журналістів, письменників, митців, учених, підпорядкувати їх членам ОУН і дати означені завдання праці;

г) уліпшувати програму радіопередач;

г) видавати без зупинок обласну націоналістичну газету (повинна це бути є д и н а місцева газета). Якщо б організувалася конкурентна політична преса – не допустити до цього;

д) організувати часті масові здвиги, походи, маніфестації для піднесення почуття власної сили серед українців;

е) від перших днів революції організувати й постійно вести пропагандивну акцію воєнної допомоги (“Брат – братові”), яку згодом зрізничкувати [розподілити] на дві окремі акції: 1. На агітацію за членством та спомаганням “Українського Червоного Хреста” і 2. За масовим членством у “Націоналістичній службі народові”;

є) розпланувати, підготувати й перевести виборчі кампанії до органів державної самоуправної влади, до всенародного плебісциту;

ж) вести весь час широку акцію за творенням української збройної сили, “Дружин українських націоналістів” (ДУН) і парамілітарних організацій (Січ) та масової участі в них;

з) опанувати всі існуючі до революції місцеві видавництва, їх склади, машини, інтролігаторні [майстерні з виготовлення палітурок] й людський персонал. Взяти в свої руки монополію видавництва й поки що передрукувати відповідну перередаговану національно-виховну літературу, сконфісковану більшовиками;

і) опечатати всі книгарні й бібліотеки (там, де Служба безпеки в наших руках, робити це в порозумінню з нею, де ні – самим). Сконфіскувати всі шкідливі книжки й знищити (залишаючи для власної бібліотеки по кілька примірників). Виготовити докладний список заборонених книжок і повести акцію за очищення приватних бібліотек;

к) зорганізувати центральну прилюдну бібліотеку й випозичальню книжок при Обласному пропагандивному осередку, або під його

безпосереднім наглядом, комплектуючи книжками з книгарень, бібліотек і видавництва. В міру спромоги робити те по районах;

л) зорганізувати мандрівний театр і мандрівний хор при Обласному пропагандивному осередку, устійнити у них репертуар і черговість поїздок у терен;

м) давати ініціативу організуванню аматорських гуртків і перевіряти їх репертуар;

н) засновувати станиці масової освіти (Просвіти) і визначати для них напрямні праці;

о) опанувати всі кіна й переводити контролю фільмів (доки не буде ця справа сцентралізована вгорі). Заборонити висвітлювання всіх фільмів совітської продукції, доки не буде часу перевести їх провірки. Мати нагляд над програмою кабареїв і розривкових льокалів [розважальні заклади] – особливо над гумористично-сатиричними речами;

п) організувати імпрези такого типу, як різnorodні вистави (в першу чергу вистави звірств московського насилля й наслідки спустошення краю роками неволі) й репрезентативні імпрези (Шевченківські, опера, балет, вокальні вечори), загальновиховні (Свято героїв, Чорноморського флоту, Зброї) і пропагандивно-туристичні мандрівки для українців і чужинців і економічно-господарські вистави й вистави малярства й пластики, пропагандивні відправи студентів на закордонні студії і ін.;

р) влаштовувати різnorodні конкурси на найкращі пропагандивно-політичні, пропагандивно-національні й національно-культурні твори з обсягу літератури, мистецтва, публіцистики тощо.

с) усунути образливі для національного почуття пам'ятки ворожих окупацій і усувати всі сліди поневолення України чужинцями. Пропагандивно підбирати нові назви вулиць по містах, відмосковщити [дерусифікувати] назви місцевостей;

т) організувати окремі курси, а згодом обласні школи пропагандистів і агітаторів.

59. Завдання Районового пропагандивного осередку є в засаді такі самі, як Обласного.

Коли наслідком браку відповідних людей у деяких районах не вдалося б як слід розгорнути пропагандивної роботи, по пробному часі треба зліквідувати пропагандивний осередок у районі на деякий час та людьми з того осередку скріпити склад Обласного пропагандивного осередку й посилити його працю, оставляючи на місці 1-2 меткіших пропагандистів. Потреби району обслуговує тоді область, висилаючи раз-у-раз летючі гуртки агітаторів і насичуючи терен нашими

виданнями, до часу, доки не буде доцільно відновити самостійний Районовий пропагандивний осередок.

Склад Районового пропагандивного осередку обіймає, крім засадничої обсади, кожного пропагандивного відділу (пор. Розд. II. 16) ще д) референта громадських акцій, е) імпрезову комісію, є) технічно-господарського референта.

61. Районовий пропагандивний осередок повинен розпоряджати бодай одним пропагандивним автом, вивінуваним [обладнаним] у радіовідборчі апарати [приймачі, радіостанції], голосники-гучномовці, проєкційний і кіновий апарат з екраном і динамом, летючки, пресу, афіші, грамофон з плитами тощо. В перших днях перевести конфіскацію [авт для потреб пропаганди].

62. В місті пропагандивної роботи не розгублюватися у подрібних спеціальностях даної ділянки праці. На першому плані акцентувати моменти політичні й національно-виховні. Поборювати відрухи, що знижують підйом. Мобілізувати до наступу на ще нездобуті позиції, до творення нових станиць і форм суспільного життя. В разі потреби висувати нові політично-бойові кличі такого типу, як:

За справедливість для українців!

Один нарід – один провід – одна влада! Нема кордонів між українцями!

За повну владу українців в Україні!

Всі українці під бойові прапори ОУН!

Організувати масові демонстративні марші.

63. Дуже дбайливо підготувати пропаганду за організуванням акції, а навіть боротьби за суспільні реформи, якщо вони були б тенденційно відкладувані, або незгідні з програмою ОУН.

64. З самого початку – ще з кінцевих днів збройної боротьби починаючи – повести пропагандивну акцію за саморганізацію громадянства в усіх ділянках громадянського життя під кличем:

Сила народу в організації!

Цю акцію постійно ступенувати в напрямі: ні один українець – поза організованим життям; ніхто не ходить одинцем!

Давати ініціативу, а навіть самих пропагандистів висилати для п о ч а т к о в и х організаційних завдань у терен (заснування організацій, товариств). Дальше ведення зорганізованих відтинків громадського життя передавати куди слід, а пропагандистів перекидати до інших робіт.

Ф о р м и організації, що їх треба в першу чергу пропагандивно підготувати, такі: організація молоді й спортивно-військових установ, жіноцтво, служба праці й харитативні [благодійні] (Національна служба

народові, Червоний Хрест) професійні, культурно-освітні організації, організація учасників війни й революції та ін.

65. Використовувати пропагандивні вістки про героїчні подвиги на фронті й про більші наші перемоги над ворогом. Влаштувати великі маніфестаційні походи з транспарантами, прапорами, піснями, промовами, дзвонами, гарматними сальвами. Міста й села вбрати прапорами й великими Тризубами. Напередодні палити ватри, ілюмінувати вікна світлами (якщо це не суперечить із зарядженнями протилетунської оборони) і поставити на цілу ніч почесні варті молоді й юнацтва на могилах борців за волю України. Вечірній похід юнацтва на могилу улаштувати по змозі зо смолоскипами. Складати звіт перед могилами про перемогу, чи про нові Крути. Переводити на могилах (при смолоскипах або ватрі) запряження нових членів Організації українських націоналістів і Юнацтва ОУН. Маніфестаційні походи організувати не тільки по містах, але й у деяких селах повіту для сіл, що далеко віддалені від осередку маніфестації.

66. З нагоди жалібних маніфестацій (або в тій частині інших маніфестацій, яка відноситься до полеглих героїв) влаштувати похід з відкритими головами.

Церковно-релігійні моменти включати в програму національних свят і маніфестацій там, де живі релігійні традиції. В чисто релігійних акціях акцентувати національні моменти.

67. В пізніших місяцях пропагувати постійно і планово побіч актуальної політичної пропаганди й пропаганди суспільного активізму, культу героїзму, нав'язуючи його до історії (історія України не починається з 1917 р.) і до місцевих актів, і подій визвольної боротьби, старих історичних подій та до пам'яток. Ставити нові пам'ятники, хрести, сипати могили, вмуровувати пам'яткові таблиці, вводити звичай всенародних прощ на поля бою.

68. Широко пропагандивно проводити акцію за поворотом засланців з Соловків і переселенців з Сибіру, Казахстану й чужини. Зробити цю справу справою боротьби. Момент повороту на рідну землю замінити на день тріумфу ОУН, опіку й допомогу над засланцями зробити справою чести ОУН.

69. В свій час повести в пресі, радіо пропагандивну акцію й одночасно з тим організувати віча й демонстрації за зворотом українських воєнних прапорів (козацьких і з часів 1917–20 рр.) з музеїв польських, московських і чужинецьких. Злучити це з дипломатичними заходами за кордоном.

День повороту прапорів назад на українську землю зробити днем великого національного свята. Застановити всяку працю, урядування й

торгівлю. По містах і селах відбути великі маніфестації, дефіляди військ, богослужіння, дзвони, сальви, ілюмінації, ватри. Річницю того дня святкувати щорічно.

70. Святкуючи річницю смерти вбитого Вождя в вільній державі, ОУН зберігатиме свою традицію й побіч іншої програми відсвяткує так, як у першому році святкувала на ЗУЗ: дзвонами в 12 год. вночі, поготівлям боївки, летючками, сальвами-салютами (нагода для запряження випробуваних членів).

71. Постійним і завжди першим завданням пропаганди є підготовка всіх кожнчасних акцій, що їх планує переводити ОУН.

IV. ДОДАТОК ДО ПРОПАГАНДИВНИХ ВКАЗІВОК

Ми не дамо...

Ми не дамо катувати народу
І нести загладу прадідній землі,
Встанем орлами бунтарського роду,
Промірیم всі землі – чужі і свої.
Вставайте, браття, за свободне життя!
Вже сурми скликають до бою –
До бою палкі молодечі серця –
Розплати час близький – за зброю !

Ми не дамо руйнувати країни,
Вже досить безправства і глуму, і мук,
Горе й недоля синів України
Мільйони в твердий затискає п'ястук.
Вставайте, браття, за свободне життя і т. д.

Крила розгорнем, заграють гармати,
І маки червоні кругом зацвітуть,
І рушить степами козацтво завзяте,
Вставай, Україно, з невольничих пут!
Вставайте, браття, за свободне життя і т. д.

Ми, наче сонце, розірвемо хмари,
Залізного Гонти ми смілі сини,
Вдарим мечами нещадної кари,
Дихнемо вогнями пожеж і війни!
Вставайте, браття, за свободне життя і т. д.

* * *

(Перерібка Інтернаціоналу)

Повстаньте, браття українці,
Нащадки вільних козаків!
Добути волю Батьківщині,
Найвищий час уже наспів.
Зітрем на порох комуністів,
Повстаньте, лицарі, борці!
Свою державу ми збудуєм
Лише з шаблюкою в руці!
Приспів: Грають сурми до бою!
Жовто-сині стяги,
Світить Тризуб, як сонце,
Згинуть всі вороги!
Держави нам ніхто не створить.
Самі собі її створім!
Під рев гармат, під брязкіт зброї
Між вільнії народи йдім!
Москва чи біла, чи червона –
Найбільший ворог це для нас
Скінчити з ним в розправі лютій,
Надходить вже найвищий час.
Приспів...
Не стане сліду комуністів,
Доценту виб'ємо усіх!
Жорстока буде наша пімста!
І гніву нашого батіг!
Від Сяну й Тиси до Кавказу,
Наш прапор гордо злопотить,
Заграє вільне Чорне море,
Тоді Державі нашій жить!
Приспів...

* * *

(На мелодію “Ах, яблучко”)

Ах колгоспи мої – чорна панщина,
Стережіться, москалі, на займанщинах!
Бригадіри і жидки зажурилися,
Що колгоспи і радгоспи провалилися!

Ой кричіть, москалі, та не лайтеся –
З України на Сибір забирайтеся!
 Ех, яблучко, та підмальоване,
 В Україні твої дні пораховані!
Ех ти, бочко моя, подіравлена,
Вся земля в бур'янах удержавлена.
 Я на бочці стою, бочка вгнулася.
 Українцям погулять забгнулося.
З білорусами та ще й з грузинами,
Ми притиснем москалів, щоб погинули.
 Всі дороги курять, ще й немощені
 Вже комуна й жидова – розтроснені.
Ні за Леніна, ні за Сталіна,
Ні за батюшку-царя не повстанемо.
 Ми за волю свою, за козацькую,
 За Україну самостійную, молодецькую.
Ешелони спішать, ще й зо свистами,
Будем море гатить комуністами.

* * *

Ми – українські партизани
(новий текст)

Ми – українські партизани,
Рушаєм лавами у бій,
Лютує край, горить повстання,
Клекоче шумний буревій.
 Вже грають сурми, близько воля,
 Вже рветься серце, кличе кров,
 В огні кується наша доля,
 Встають заковані з оков.
Ми – українські партизани,
Не зломить нас ні біль, ні страх,
Ми носим бомби і нагани,
Вовками бродимо в лісах.
 Вже грають сурми, близько воля і т. д.
Ми – українські партизани,
Нащадки славних козаків,
Щоб розірвать важкі кайдани,
Б'ємо комуну й москалів.

Вже грають сурми, близько воля і т.д.
Ми – українські партизани,
Наш прапор волю всім несе.
Спливає кров'ю шлях змагання,
Та Україна понад все!
Вже грають сурми, близько воля і т.д.

* * *

Сибірські тундри

(на мелодію “Ми по таборах і тюрмах”)

Сибірські тундри й Казахстан,
Соловки й підвали,
Таборів дроти – голод, жах
Нам сили не зламали.
Не вбили в серці помсти зов,
Катівські муки люті,
В серцях у нас гаряча кров,
Показує нам путі.
Розкинем тюрми і Москву
Замінемо в руїну,
А з крові нашої в огні
Повстане Україна.

* * *

Батьківська земле

(мелодія “Гей, не дивуйтесь...”)

Батьківська земле,
Краю козацький,
Краю святий – Україно,
Для Тебе жити
Й Тобі служити,
За тебе вмерти єдину.
За Твої гори,
Ниви і море,
За їх довічну свободу.
За Твою славу,
Честь і державу,

Щастя Твого народу.
В лави вставайте,
Пути ламайте,
Годі в ярмі животіти,
Встануть зі степу
Хмелі й Мазепи,
Будем наїзників бити.
 Стонуть дороги,
 Мріють пороги,
 Кличе нас княжа столиця,
 Нумо ж, орлята, –
 Бій розпочатий,
 Час за руїну помститься.

* * *

Марш повстанців
(на мелодію “Соколи, соколи”)

Вставаймо, вставаймо! Нас кличе сурма
До бою за волю народу,
Вже досить червона московська тюрма
Пожерла борців за свободу!
 Ми месники смерті і крові братів,
 Погибель несемо комуні!
 Вперед! Хто живий, час змагання наспів.
 До бою вставай в Україні!
Дітей і жінок виголожує кат,
Вбиває батьків – нищить землі!
В далекім Сибірі конає наш брат,
Для “слави” кривавого Кремлю!
 Ми месники смерті і крові братів і т.д.
 За смерть, за неволю несемо пожар,
 І кулі, і месть, і руїну!
 Вперед – хто живий! Бо найвищий вже час
 прогнати катів з України.
 Ми месники смерті і крові братів і т.д.

*ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 77– 89. Копія.
Машинопис.*

№ 21

Відозва українських політичних і громадських діячів до народу із закликком об'єднання всіх патріотичних сил для відновлення Української держави

14 червня 1941 р.

УКРАЇНЦІ!

Для українського народу й української землі надходить знову велика історична хвилина. Серед небувалої світової бурі валиться на наших очах дотеперішня система світу, в якій ми були на самому дні в путях політичної неволі. Перед нами відкриваються широкі можливості.

Свідомі ваги цієї грядучої, великої хвилини, що її можна б порівняти хіба до тієї – в роках 1917-1918, і свідомі нашої відповідальності перед історією, уважаємо нашим національним обов'язком стати негайно разом для спільної важкої праці над остаточним національно-політичним визволенням українського народу.

Великий, історичний час, в якому живемо, вимагає від нас залишити тепер на боці усякі непорозуміння і стати разом до служби тільки одній найбільшій справі – визволення українського народу і відновлення Української, суверенної, ні від кого незалежної соборної держави.

Зосередження всіх сил для здійснення того найсвятішого нашого ідеалу – це наказ і пекуча конечність, що її диктує зовнішньополітична дійсність. Нікому з українців не можна тепер стояти збоку і ламати закон національної солідарності.

Тому, визнаючи боротьбу за суверенну, соборну українську державу завжди і всюди нашим законом, кличемо всіх чесних українців ставати в ряди консолідованих лав до великої праці на такій платформі і під такими гаслами:

1. Усунути з українського національного життя явища всякого розкладу і внутрішніх міжусобиць.

2. Створити одноцінну репрезентацію українців в Європі поза займанщинами, яка видвигне наші політичні постуляти перед зовнішнім світом.

3. Притягнути до співпраці всіх українців-патріотів поза партіями та їх програмами, не елімінуючи нікого.

4. Видвигнути на чоло національного життя чинники, що візьмуть свій мандат з волі української суспільності та будуть відповідальні перед нею, з тим виразним застереженням, що покликаного таким чином провідного діла не може очолювати ніхто з тих діячів, що досі очолювали, чи очолюють політичні групи чи організації.

* виключаючи

5. Усі, що стають до співпраці, зобов'язуються віддати справі всі свої сили та включити себе, як карні громадяни, в процес українського державного будівництва на рідних землях, підчинюючись суверенній українській владі, створеній волею українського народу на українській землі.

Хай же це діло, започатковане в цей переломовий час, подиктоване поривом серця, політичним розумом та історичною konieczністю, вийде на добро і користь України.

14.VI 1941 р.

Слава Україні!*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.1-2. Копія. Машинопис.

№ 22

Меморандум ОУН (С.Бандери)* про незалежність України**

15 червня 1941 р.

I

Серед численних німецьких політичних поглядів на вирішення

* Далі в документі 167 прізвищ.

** Меморандум підготувала група членів революційного проводу на чолі зі С.Бандерою 15 червня 1941 р. Вручений рейхсканцелярії В.Стахівим 23 червня 1941 р. Відповідь див. док.№ 33. (26 червня 1941 р.)

Після друкованого тексту меморандуму дописано від руки:

“За дорученням керівника організації Степана Бандери Володимир Стахів”.

До меморандуму залучено “Постанови Другого великого збору Організації українських націоналістів–ОУН” (кінець травня 1941 р.) з такими розділами: 1. Про Другий ВЗ; 2. Програмні постанови; 3. Політичні постанови; 4. Військові постанови (разом 15 сторінок).

У політичних постановках ОУН (С.Бандери) попереджувала німців, що вона буде боротися за визволення українського народу без огляду на територіально-політичні зміни, які могли б зайти на сході Європи, отже і у випадку німецької окупації. У них сказано:

“1. Організація українських націоналістів бореться за Українську суверенну соборну державу, за визволення поневолених Москвою народів Східної Європи й Азії, за новий справедливий лад на руїнах московської імперії ССРСР. Організація українських націоналістів продовжуватиме всіма силами революційну боротьбу за визволення українського народу без огляду на всі територіально-політичні зміни, які зайшли б на терені Східної Європи.

2. Шляхом до досягнення наших цілей є Українська Революція в московській імперії ССРСР в парі з визвольною боротьбою поневолених Москвою народів під гаслом: “Свобода народам і людині”.

3. Організація українських націоналістів стає на чолі тих українських революційних течій та співпрацює з тими революційними рухами поневолених Москвою народів й з тими державами, що змагають до повного розвалу ССРСР. Організація українських націоналістів вважає союзниками України всі держави, політичні угруповання та сили, що заінтересовані в розвалі ССРСР та в створенні ні від кого незалежної Української суверенної соборної держави. Відношення ОУН до держав та політичних рухів перерішується їхнім протимосковським настанням, а не більшою чи меншою співзвучністю з українським національним рухом”.

українського питання, а також серед різних концепцій, які стосуються німецької політики, що повинна початися з цього питання, не можна знайти нічого, що б визначало значення окремих компонентів цієї загальної проблеми у її цілому обсязі і правильно оцінювало б внутрішні українські фактори. При цьому навіть недооцінюються такі моменти, які також з точки зору Німеччини можуть бути дуже важливими для майбутніх німецько-українських стосунків. Така позиція, недооцінка всіх внутрішніх українських факторів може призвести до невірної німецької політичної лінії стосовно України, що, в свою чергу, може стати причиною неправильної тактики Німецького райху у вирішенні української проблеми.

Існує багато об'єктивних реальних політичних підстав для створення природного союзу між Німеччиною і Україною, який би ґрунтувався на щирій дружбі, для взаємного плідного співробітництва у всіх галузях. Такий союз може бути, якщо будуть поважатися життєві інтереси обох народів, дуже тісним і довготривалим, позаяк не існує ніяких вагомих принципових протиріч; навпаки, є багато можливостей для розширення двосторонніх відносин.

Неправильно заведена політика може привести до небажаних наслідків для стосунків обох народів, які пізніше буде важко подолати. Бо основи для співпраці закладаються на початках співробітництва, при встановленні стосунків двох народів. Так само подальший розвиток цих відносин обумовлений направляючими лініями, які встановлюються спочатку. Від цих керівних ліній може залежати доля обох народів.

Основи для дружніх німецько-українських стосунків створюються в момент німецької кампанії на Європейському Сході, яка щойно розпочинається. У зв'язку з тим, що українські націоналісти взяли на себе велику відповідальність за долю і майбутнє України, що вони доказали на ділі, для них має вирішальне значення відношення Німеччини до української держави, за яку вони борються.

Цей меморандум має на меті звернути увагу основних німецьких інституцій, які визначають шляхи і методи зовнішньої політики Німецького Райху, на серйозність української проблеми, не керуючись думкою при цьому, що меморандуми здатні зупинити хід історії. Ми виходимо у ньому з переконання, що цілий комплекс питань має вирішальне значення не тільки для України, а й також для Німецького Райху, що тільки те вирішення, що цілком відповідає історичним та народним інтересам України, може бути корисним також Німеччині, та що вирішення питань несприятливе Україні, рівночасно причинило б велику шкоду й Німеччині. Цей хід думок має таку доказову силу, що відповідальний політик не повинен би не звертати на нього своєї уваги.

Далі буде наголошуватися тільки на тих моментах, які стосуються інтересів Німецького Райху, але це не означає, що не повинні враховуватися інтереси України. Бо українські націоналісти в першу чергу представляють інтереси свого власного народу.

Окремі питання розглядатимуться відверто і чітко, як цього і вимагає відповідальність перед історією, і так недвозначно, як недвозначними будуть далекойдучі наслідки того чи іншого вирішення для перспективи майбутнього.

У цьому меморандумі ці проблеми не зачіпалися б так відверто, якби не глибоке переконання в тому, що викладені моменти знайдуть повне розуміння того, що вони в однаковій мірі відповідають інтересам як українського, так і німецького народів. Вони не придумані навмисно, а ґрунтуються на дійсності і існуючій потенційній силі.

II

Історія України і становлення українського народу стоять під знаком безперервної війни на два фронти: на заході проти Польщі і на півночі і сході проти Москви. Ці обидві держави поперемінно намагалися по своєму облаштувати східноєвропейський простір, що не відповідало б ні національним, ні геополітичним умовам цього регіону. Як польська, так і російська концепції базувалися на тому, щоб зруйнувати своєрідність підкорених народів, знищити їхню культуру і викоренити їхні політичні ідеали, щоб нав'язати свою імперіалістичну волю через хаос народів, що виник. Але цієї мети можна було досягнути тільки в часи безсилля українського народу то однією державою, то іншою і, з історичної точки зору, лише на короткий час.

Із цієї боротьби Польща була два рази в новітній історії виключена, так як вона не мала ані творчих, ані достатніх для оволодіння східноєвропейським регіоном сил. Польська ягеллонська держава розпалася внаслідок тривалих ударів українського народу, який під керівництвом козацьких гетьманів намагався створити власну державу. Поділ польського королівства є наслідком завданого ослаблення завдяки тільки польсько-українській боротьбі. Також і версальська Польща припинила своє існування в основному завдяки національній боротьбі в цій державі, в якій найбільшу вагу мали українці.

Після кожного виходу Польщі із української боротьби на два фронти для українців виникала необхідність досягнути вирішення у боротьбі з Москвою. Після того, як у середині XVII століття український гетьман Богдан Хмельницький українським національним повстанням позбувся польського впливу і спорудив українську козацьку державу, один із його послідовників, гетьман Іван Мазепа, на початку XVIII століття, переслідував мету звільнити Україну також і з-під опіки російського

царя і перешкодити за допомогою шведського короля Карла XII намаганням Російської держави зайняти панівне становище в Східній Європі. Ця спроба потерпіла поразку, і доля України була вирішена тим самим на два століття. Також і сьогодні всі зусилля українського народу націлені на вирішення у боротьбі за нове облаштування Східної Європи. Ця боротьба між Москвою і Україною, між народами і культурами нівелюючого російського імперіалізму, носієм якого став більшовизм, і українською національною революцією, яка приведе до визволення і інших поневолених Москвою народів, буде продовженням уже початого нового європейського порядку. Бо східноєвропейський простір є не тільки органічною складовою частиною європейської континентальної системи, і таким чином тісно пов'язаним з долею цього континенту, але й активним будівничим цієї долі, особливо коли йдеться про українську участь в європейській будові.

Геополітична динаміка цього регіону і політичні намагання українського народу зумовлюють від самого початку співпрацю облаштовуваних Україною територій з центром Європи проти ворожих для цього простору держав. Польща на протязі історії була завжди виразником державної волі Західної Європи, Росія ж, яка стала у світоглядному і державно-політичному плані спадкоємицею кочових орд Азії, є носієм антиєвропейсько направлених руйнівних сил Сходу.

Боротьба за визволення українського народу знаходиться тому у прямій залежності від нового облаштування східноєвропейського регіону, що треба розглядати як доповнення до нового європейського порядку. Цей факт особливо виявлявся на протязі останніх чотирьох століть.

Реформація, яка знайшла в Україні сильний відгук і зовсім не зачепила Росії, спричинила посилення національного самоусвідомлення в Україні; тридцятирічна війна, яка принесла з собою ослаблення універсального католицизму, зумовила тим самим закінчення національного українського повстання проти католицької Польщі, яке вибухнуло у 1648 році під проводом Хмельницького. Потужні політичні плани цього великого українського державного діяча, після здійсненого у союзі з Бранденбургом і Швецією поділу Польщі, встановити європейський східний фронт і розширити його на південний фланг ще й сьогодні не втратили свого значення. Швеція, як держава, яка володіла територіями навколо Балтійського моря на півночі, Українська козацька держава в Причорномор'ї, повинні були створити захисний вал проти неєвропейського Сходу. У цих планах Хмельницький взяв до уваги ідеї князів Київської держави середньовіччя, які постійно разом з державою, яка володіла територіями навколо Балтійського моря, здійснювали свою політику на лінії цього європейського континентального східного фронту.

Тим самим шляхом пішов і Іван Мазепа. Але міцніюча Російська держава знищила цю українську концепцію і розширила свої наступальні позиції проти Європи, після чого спочатку Україна, а потім і Швеція були усунені із цієї важливої і доленосної для Європи боротьби. Після упадку українського оборонного фронту проти Сходу у 1709 році у битві під Полтавою, у 1764 році була ліквідована українська автономія і "козацькі вольності", а у 1781 році на території України було введено губернське управління, яке діяло на всій території Російської імперії.

Незважаючи на завданий удар, завданням України залишалося просування на Схід і освоєння близьких для Європи азіатських областей і таким чином вона стала межовим простором напроти Сходу.

Це завдання усвідомлювала також і відновлена після російської революції у 1917 році Українська держава, яке вона, після встановлення дружніх стосунків з Німеччиною і іншими центральними державами, виконувала як одне із європейських зобов'язань. Відновлення європейського східного фронту, де Німеччині як державі, що володіє територіями навколо Балтійського моря, припадає найважливіша роль, здавалося, усунуло на довгі часи загрози небезпеку зі Сходу.

Але подальша німецька політика стосовно України не відповідала в достатній мірі українським національним устремлінням, що призвело до похмурості у німецько-українських стосунках. З боку Німеччини часто допускалися помилки, про які також говорили німецькі політичні аналітики - доктор Пауль Рорбах і Аксель Шмідт. Німецька політика не враховувала національну психологію українства; вона не мала чітких політичних цілей, а коливалася між державною самостійністю України і відновленням російської єдності, хай навіть і на федеративній основі. Через те в українців виникло переконання, що вступ німців в Україну винятково переслідував економічні цілі, а саме покращання і забезпечення постачання продовольства центральним державам. Уже пізніше Брест-Литовський мирний договір був названий "хлібним договором". Така позиція Німеччини призвела до втручання у внутрішньополітичні справи молодшої держави: режим був змінений силою і главою держави був поставлений Скоропадський, який спирався на русофільські кола і проводив проросійську федералістичну політику. Крім того, німецькою стороною були самочинно здійснені ґрунтовні зміни в соціальній структурі країни, що ні в якому разі не могло послабити напруження.

Ця східна політика Німеччини, основана на невірних передумовах, не лише спричинила упадок нового облаштування європейського Сходу, але й мала вплив на пізніші часи і залишила в українців, особливо в Східній Україні, ще й сьогодні тривалий слід. Названі вище помилки Німеччини, які впливають з недооцінювання ситуації, використовувалися

в останні двадцять років Москвою і більшовицькою, а також російською небільшовицькою пропагандою для формування настроїв в Україні проти Німеччини. З цими реаліями треба і сьогодні рахуватися.

III

Навіть, якщо німецькі війська при вступі в Україну, звичайно, спочатку будуть вітати як визволителів, то незабаром ця ситуація може змінитися, якщо Німеччина прийде в Україну не з метою відновлення Української держави і відповідними гаслами. Німеччина ж шукає на Сході не тільки економічний простір, який відомий як сировинна база, але й переслідує політичні цілі, відображені у понятті нового європейського порядку.

Новий європейський порядок без самостійної національної Української держави є немислимим; особливо тоді, коли випадає нагода допомогти українському народові у досягненні власної державності.

Якщо навіть сьогоднішнє державне утворення України, яке під назвою Української Советської Соціалістичної Республіки є складовою частиною Советського Союзу, являється фікцією, все ж таки ця фікція є великим кроком вперед у порівнянні з передвоєнним часом, коли в тодішній царській Росії навіть слова Україна, українець, український були забороненими.

Якщо просліджувати історію українсько-російських стосунків на протязі останніх двадцяти років, то можна констатувати, що Росія була вимушена піти на поступки на українському фронті не тільки з причин внутрішньої своєї слабкості, але й з причин сили українського національного руху.

Революція 1917 року, а також наступна чотирирічна визвольна війна істотно вплинули на формування української національної свідомості і на ріст прагнень до самостійної держави так, що національна воля України не могла бути зламана двадцятирічним, побудованим на жахливій жорстокості режимом терору більшовицької Москви. Тому що кожний натиск Москви викликає зворотний натиск українського революційного руху.

Двадцятирічна революційна боротьба в Україні, хоча й зазнала у своєму розвитку також і сильні удари, ще більше зміцнила національну свідомість українства, всеціле значення якої сторонній спостерігач не завжди в стані оцінити. Сили українського народного опору, як національна первісна сила і бойовий дух українських революційних організацій, досить часто призводили до невдач заходи більшовицької Москви в Україні. Також найпідступніші більшовицькі методи, це можна констатувати з великим почуттям відповідальності, не змогли завдати найменшої шкоди українській національній ідеї. Різні види боротьби, які постійно здійснювалися у Советському Союзі - чи йшлося про

національні проблеми, чи про боротьбу за новий соціальний зміст чи про боротьбу за владу - вони завжди мали свій початок і свій кінець в Україні тому, що тут негативне відношення населення до більшовицького соціального гноблення було підсилене безумовною готовністю стати до боротьби за національні ідеали. Тому, що більшовицький режим ніколи не мав під ногами твердої землі, слід завдячувати в основному цій позиції українського народу.

При цьому слід особливо підкрестити, що український народ вмів пристосувати свої методи боротьби до жахливих терористичних заходів, до яких хтось коли-небудь вдавався. Немає закону чи указу уряду, якого б український революційний рух і їх товариші по боротьбі не зуміли обійти. У цьому напрямку також навчений український народ, якому притаманний необхідний інстинкт боротьби у парі з любов'ю до свободи.

Через 20-літню ворожу настороженість до режиму в українській національній душі зродилися елементи, які виявляються по відношенню до кожного примусового режиму, коли не приймаються до уваги українські національні вимоги. Слід завжди виходити з того, що Україна в плані національному і територіальному повинна вирішити великі завдання. Правильне рішення матиме вирішальне економічне і стратегічне значення. Лише від позиції українського народу буде залежати, чи Україна стане доповненням реорганізованої Європи, чи вогнищем небезпек. Не слід забувати, що крім німецького впливу на Україну діють з другого боку Москва і також Англія. Бо вона в цій політичній ситуації лежить не між Москвою і Німеччиною, як це є територіально, але між Німеччиною та Англією, навіть якщо це звучить парадоксально.

Після 20-літнього більшовицького примусового режиму український народ у всіх питаннях своєї свободи став дуже чутливий, така душевна позиція не лише зрозуміла, але її слід враховувати, якщо хочеться знайти серед українців друзів і союзників. Це безмежна любов до свободи виявляється в українців уже з 13 ст., а не протягом останніх 20 років.

Цей потяг до самостійності, воля до боротьби створили тип сьогоденішнього українця, який займає недовірливу позицію до всього чужого. Ця властивість виявилась особливо в русі саботажу, як в с/г, так і в промисловості в Радянській Україні. Соціальний експеримент більшовизму зазнав краху насамперед через таку позицію, а не лише через свою доктринальну застиглість. Не можна забувати, що розумна політика таку заперечуючи волю може перетворити на сильну волю до відбудови, якщо вона буде передана в руки самих українців. Найменший примус викличе протилежні наслідки.

У зв'язку з тим, що український революційний рух в Європі або дуже мало, або й цілком невідомий, і багато речей взагалі не враховуються, а деякі переоцінюються або недооцінюються, обов'язком українських націоналістів є вказати, хай навіть скромно, на можливість вирішення українського питання.

IV

Незважаючи на відповідну взаємодію теперішніх німецько-російських стосунків, слід константувати таке:

Європейським континентом зараз оволоділи дві імперські ідеї: німецька, направлена на побудову нового європейського порядку, і ідея російського імперіалізму, що ґрунтується на світовій революції. До того часу як Росія володіє українською територією з існуючими на ній силовими факторами і розвиває її як базу для своєї держави, щоб могли напасти на Європу, доти не можна розраховувати на втілення в життя ідеї нового європейського порядку. Уже було сказано, що Україна на протязі історії постійно себе розглядала як частину європейської єдності і заради цієї приналежності вела безперервну долену боротьбу проти Сходу. І теперішня народна боротьба України проти більшовизму є лише її продовженням.

Також і економічно Україна є частиною Європи. Це ґрунтується на економіці України, і Україна з свого боку може стати доповненням уже облаштованого по-новому європейського простору. Крім того, Україна є не тільки аграрною державою і сировинною базою, але вона вже розвинула потужну промисловість, яка має непересічне значення, особливо для східноєвропейських територій.

Із стратегічної точки зору Україна також являє собою складову частину Європи, що особливо виявляється зараз в європейській доленій боротьбі проти англійського втручання.

Усі ці факти говорять чітко про те, що самостійна Українська держава завершить процес облаштування Європи і допоможе зміцнити європейський континент і надати йому світового значення. Тільки міцна Українська держава зможе забезпечити здоровий розвиток у східноєвропейському просторі. Бо тільки Україна буде в стані утримувати руйнівні позаєвропейські сили на європейському східному фронті і, крім того, нести ідею національного нового порядку до сусідніх народів азіатського континенту. Це завдання буде для України тим більше легким, так як вона вже сьогодні організовує поневолені Москвою народи на боротьбу проти більшовицького розкладання і веде їх у цій боротьбі. Крім того, Україна найкраще знає духовні уявлення цих народів. Через це вона займає ключову позицію у розробці усіх цих питань, що буде мати величезне значення для Німеччини і нового європейського порядку, а

також і для сусідніх з Україною народів (Порівн.: А.Розенберг: "Україна - вузловий пункт світової політики").

Для української національної революції, яка виходить з боротьби за побудову Української держави, виникає обов'язок також облаштувати теперішній "російський простір" і принести свободу народам, що знаходяться в російському рабстві. Більшовицькому російському експансіонізму, який несе на собі ідею соціальної зрівнялівки (а не соціальної справедливості) і ідею пролетарської світової революції, може протистояти лише ідея переважаюча її в силі і духовній глибині. Коли більшовицька Росія говорить про "самовизначення аж до відокремлення народів", то цей принцип ні в якому разі не можна перетворити на протилежний. Але йому треба надати національного змісту, і це в стані зробити Українська національна революція.

Не можна панувати довго в Східній Європі за допомогою технічних державних і управлінських засобів, які спираються на сильну окупаційну армію. У цьому переконалися героїчний шведський король Карло XII і французький імператор Наполеон I, а також пізніше вільгельмська Німеччина. Також і Росія, яка найдовше володіє цим простором, спирається у своєму пануванні не тільки на військову силу і на терористичну примусову систему, але й ще на ідею, нехай то буде православна церква, панславизм чи соціальна зрівнялівка. Більшовицька Москва зуміла використати методи для завоювання народів, хоч деякі з них набагато цивілізованіші.

Східноєвропейським простором можна буде оволодіти в майбутньому лише за допомогою ідей і за взаємною згодою проживаючих там народів.

Висновок: військова окупація не може триматися довгий час у Східній Європі. Тільки новий державний лад, збудований за національним принципом, може забезпечити там здоровий розвиток. Тільки самостійна Українська держава могла б зберегти такий новий лад.

V

Зрозуміло, що приєднання України до європейської континентальної системи заплановане Німеччиною, головним чином, з економічних причин. Україна сьогодні є головним господарським фактором Советського Союзу і найбагатшою на корисні копалини країною в Європі. Україна посилить своєю незалежністю європейський економічний простір і доповнить європейську економіку своїми виробами і здатністю купувати інші товари. При цьому вона мусять створити у цьому великому економічному просторі власний економічний простір, тому що цього вимагає Україна, зважаючи на її розміри і господарське значення. Також і тут особливо важливе поважати економічну незалежність України,

тому що на Східній Україні існує живе відчуття того, яке може є перебільшенням, що Україна творить такий економічний простір, від якого залежить вся економічна потужність і оборонний потенціал Советського Союзу. Хай навіть це перебільшення зменшене через створення в останні роки російських економічних центрів в Середній Азії і в Сибіру, все ж таки воно залишається в думці східного українця.

Більшовицька Росія в перші роки свого режиму і в господарській галузі пішла на значні поступки Україні, щоб не зіштовхуватися у конфлікт з українськими домаганнями також і у цьому напрямі. Лише пізніше, з початком першого п'ятирічного плану, економічна самостійність України поступово обмежувалася, і був створений єдиний советський економічний простір, у якому Україна майже повністю розчинилася. Незважаючи на це, навіть теперішній уряд советської України продовжує свої намагання зберегти автономні права в економіці, щоб остаточно не зникнути в московському господарському централізмі. Пересування економічного центру до Берліна при збереженні централізованої господарської системи і без забезпечення самостійності української економіки не зможе задовільнити Україну у її прагненні до економічної співпраці з Європою.

Висновок: Українська незалежна держава мусить бути економічно самостійною для того, щоб стати складовою частиною і доповненням європейського економічного простору.

VI

Так як інтереси обох народів вимагають природнього союзу, німецько-українські відносини повинні базуватися на щирій дружбі. Приналежність України до нового європейського простору, який проводить Німеччина, покладає на неї зобов'язання бути сторожем на Сході. Не тільки історичні традиції і геополітичне положення його простору змушують до цього український народ, але й його національне прагнення, яке вже знайшло своє вираження у сьогоднішній революційній боротьбі.

Український народ належить до військових народів європейського континенту: військова людина в князівські середні віки, а також за часів козацтва була типом досконалого українця. Цей тип зберігся також і в час визвольної війни українського народу у 1917-21 рр., а також пізніше у підпільній революційній боротьбі. Хоча цей бойовий військовий напрямок часом навіть і зменшував державно-будівничий елемент. Його значення треба враховувати при побудові Української держави. Українська озброєна потуга є найкращим засобом надати цій військовій добротності міцних форм і використати її для оборони Української держави і нового порядку в Східній Європі. Українська військова потуга

зможе тим краще обороняти східноєвропейський кордон континенту, якщо Україна, яка буде звільнена із свого двофронтового положення, та маючи тилове забезпечення з боку німецького райху, зможе там застосувати увесь свій оборонний потенціал. Не є певне, що Росія, навіть якщо теперішня імперія буде знищена, припинить свою акцію розкладання і почне занедбувати реваншистську політику стосовно Європи. Бо вона завжди була в її державно-політичній і світоглядній позиції антиєвропейськи спрямованою і діяла з метою "облаштувати" Європу за власними принципами, зруйнувати її культуру і знівелювати європейські народи так, як це вона намагається зробити з народами своєї власної імперії.

Висновок: Самостійна українська військова сила, яка відповідає духовним засадам України, стане гарантом німецько-українського союзу і буде стримувати російський натиск на Європу.

VII

При трактуванні українського питання і його вирішенні за допомогою Німеччини психологічні моменти, які передують економічним і військовим, відіграють найголовнішу роль.

З особливою увагою слідкують українці за встановленням цілей німецької європейської політики, її шляхами і методами, які застосовуються при створенні нових держав і розширенні своїх територій державами-союзницями Німеччини.

Треба ствердити, що для вирішення українського питання немає ніякої аналогії. З 1938 року в Європі виникло дві нові держави: Словаччина і Хорватія. Не беручи до уваги різницю в площі і кількості населення країн, українська проблема має набагато більше значення тому, що шляхом її вирішення будуть здійснені корінні зміни у політичній та економічній структурі європейського континенту і піднятті питання міжконтинентального значення. Та не тільки від остаточного вирішення проблеми залежить подальший хід німецько-українських стосунків, але і від методів, які будуть застосовані вже на початках.

Українець сьогодні свідомий того, що тільки творча праця всього народу, пов'язана з внеском кожного окремо, може якнайшвидше обновити все життя в Україні. Що означає така творча праця і тотальна мобілізація, показала, перед очима українця, практика націонал-соціалістичної Німеччини, в якій національна побудова проходила органічно.

Українець також, яким його створили останні двадцять років, повний рішучості створити підвалини, які б забезпечили національний розвиток в незалежній державі. З цією рішучістю повинна рахуватися кожна держава, яка, переслідуючи власні інтереси, хоче створити новий порядок на східноєвропейському просторі.

Організація українських націоналістів, яка впродовж багатьох років веде здорову частину українського народу в революційній боротьбі за державну незалежність України і виховує увесь український народ для цього завдання, готова вести цю боротьбу до здійснення свого національного ідеалу.

Червень 1941
Організація Українських Націоналістів

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. - Т.1. - Львів. - 1997. - С.58-71.

№ 23

Відозва Українського національного комітету в Кракові до української політичної еміграції із закликом до згуртування сил для побудови Української держави*

22 червня 1941 р.

м.Краків

УКРАЇНЦІ!

У велику і відповідальну годину пора нам чинами і розумом засвідчити святість наших почувань. Як в труді і в крові найкращих синів відроджених народів гартується нове життя, нова мораль і нові закони,

* Перед початком німецько-радянської війни провід ОУН (С.Бандери) розгорнув активну діяльність з метою створення репрезентативної організації української політичної еміграції, яка б виконувала роль своєрідного "екзильного парламенту" і була б єдиним уповноваженим представником українства перед Німеччиною. Шляхом переговорів оунівцям удалось добитися згоди 113 представників різних політичних партій і суспільно-громадських організацій на створення Українського національного комітету. 22 червня 1941 року в Кракові відбувся установчий з'їзд, на якому обрали керівні органи УНК і прийняли відозву до української еміграції. Головою УНК заочно обрали генерала В.Петріва, однак до погодження з ним комітетом керував В.Горбовий. Другим заступником Голови став В.Андрієвський, а секретарями – С.Шухевич і В.Мудрий. УНК вислав меморандум до райхсканцлера Німеччини А.Гітлера, в якому підкреслювалося прагнення українського народу до незалежності та його готовність до боротьби проти СРСР за умови належного пошанування урядом Німеччини волі та прав українського народу. УНК активно підтримував акт 30 червня 1941 р., через що був ліквідований СД на початку липня 1941 року. Зокрема, арешти 5 липня ініціаторів створення УНК – В.Горбового, М.Богуна, Я.Рана та В.Янева, повністю паралізували його діяльність.

наближається день, в якому Україна стане запорукою ладу і спокою на сході Європи. Від століть провидінням було нам дано мечем і власною груддю боронити культури, свободи і віри перед ордами кочовиків, перед нальотами погані і заливу новітнього варварства. В безупинній боротьбі записували ми сторінки історії непроминаємою славою, але доводилось нам теж платити дань із власної свободи. Але проте не перемогли нас ні разу вороги лицарством і хоробрістю і навіть ні чисельною перевагою. Покорити нас вдалося тільки тоді, як не ставало в нас єдності і згоди. І тому з радістю проголошуємо, що в час, який вимагає від нас напруження всіх сил, замовкли в нас спори, і дійшло до об'єднання української еміграції. Українська еміграція – політичний провід народу, вояцтво наших визвольних змагань, націоналістична армія підпілля, повстанці і партизани та чесні українські патріоти – опинились поза межами батьківщини, викинені хвилею безприкладного терору. Проте ні на мить не перестало в них битися серце ритмом збірного змагання. І як одноцілим є фронт боротьби на рідних землях, так одноцільно мусимо посилити ту боротьбу і ми, що опинилися на чужині. Бо знаємо і визнаємо, що єдино у висліді нашої боротьби стане Україна єдина, самостійна і соборна, проголошена історичними універсалами 22 січня і досі окупована ворогами. І так відновиться українська державна традиція, що знайшла своє втілення в 1917-1920 рр., коли Україна існувала і була визнана світом. Наша повсякчасна готовність на труд і жертву має свідчити про нашу волю творити нарівні з другими народами нове життя грядучої епохи. І щоби посилити ту боротьбу, щоби дати запевнення нашим борцям і повстанцям на рідних землях, що не розбазаримо нашими внутрішніми спорами і торгами, ані нашими партійними чи особистими амбіціями кривавих надбань, окуплених жеиттям найкращих, стаємо від сьогодні під спільним проводом до спільної праці без

* Універсали 22 січня – йдеться про IV Універсал прийнятий 22.I.1918 р. на засіданні Малої Ради і Акт Злуки УНР і ЗУНР від 22.I.1919 р. IV Універсалом від імені Центральної Ради, проголошувалась самостійність Української Народної Республіки, як вільної "суверенної держави українського народу", підтверджувались повноваження Центральної Ради як єдиного представника українського народу до моменту скликання Українських установчих зборів. Універсал перетворював Генеральний секретаріат на Раду народних міністрів, оголошував курс УНР на мир із блоком Центральних держав і подальшу демілітаризацію республіки, призначав вибори до місцевих органів влади, підтверджував низку основних політичних свобод громадян і декларував намір проведення соціальних реформ.

Актом Злуки 22 січня 1919 року проголошувалося об'єднання ЗУНР і УНР в єдину суверенну державу українського народу – Українську Народну Республіку. Бойові дії, які проводилися арміями обох українських республік проти зовнішніх агресорів не дозволили на практиці здійснити об'єднання, однак Акт 22 січня 1919 року став символом прагнення українців до національної і державної єдності.

різниць нашого походження – з усіх частин України, без різниці наших поглядів і колишніх групових приналежностей чи симпатій, без різниць віку і віри, звання і верстов чи станів. Єдино особиста вартість, тобто характер і працездатність, рішають про можливість приступити до нашого гурту. Єдино вклад в розбудову нашого державного життя каже завдання, що їх кожному з нас доведеться сповнити. Наш досвід і фахове знання дамо до розпоряди. українського уряду, що в Києві відродить українську державу.

Для уоднозгіднення наших змагань покликуємо на з'їзді української політичної еміграції, що відбувся в Кракові 22 червня 1941 р., Український національний комітет.

Поза межами України являється він одиноким виявом організованої волі української еміграції, до часу відновлення діяльності Української держави в Києві.

Всіх чесних українських громадян, що досі не мали змоги прилучитися до нашої акції, звиваємо вступити в наші ряди для доказу однодушної постави і солідарності нашого загалу. Негарними словами і не накликуванням тільки до єдності, а чинною поставою дамо свідоцтво, що в великий час гинуть дрібні амбіції і урази.

Добро нації для нас є і буде найвищим наказом і висказом найглибших мрій, що вели і ведуть нас на бій і сил дають на жертву.

Слава Україні!

Краків, 22 червня 1941 р.

Др.Володимир Горбовий, проф. Віктор Андрієвський, др.Петро Шурат, Василь Мудрий, др.Степан Шухович, проф.Андрій Яковлів, проф.Василь Іванис, проф.Борис Іваницький, Роман Кільницький, інж.Михайло Хроновяць, ген.Олександр Загородський, др.Лев Глинка, Віктор Приходько, Володимир Янів, Мирон Луцький, Ярослав Старух, інж.Богдан Шемет, Володимир Шевченко, Степан Скрипник, інж. Михайло Кравців, Богдан Кравців, мгр.Мирон Богун, др.Павло Русяк, Володимир Стахів, полк.Михайло Крат, мгр.Ярослав Рак, адв.Микола Багринівський, проф.Микола Чижевський, др.Володимир Загайкевич, полк.Олександр Кузьмінський, полк.Борис Барвінський, мгр. Микола Лівницький, др.Любомир Макарушка, др.Іван Гижса, Клим Трохименко, о.Микола Малюжинський, Ісаак Базяк.*

ЦДАВО України.- Ф.3833.- Оп.1.- Спр.3.- Арк.2.Копія.Машинопис.

* Див. док. №62.

№ 24

Розпорядження Крайового Проводу ОУН (С.Бандери) низовим організаціям про запровадження національної символіки та увічнення пам'яті загиблих*

Не раніше 22 червня 1941 р.

Провідному активі ОУН

I. В кожній організаційній станиці виключно повинні бути:

- а) Український національний прапор;
- б) Організаційний прапор;
- в) Національний герб;
- г) Організаційне знам'я (вишите).

За виготовлення, переховування відповідають провідники організаційних клітин.

За перехоплення Організаційного прапору і Знамені відповідає провідник Організаційної клітини, як за віддачу ворогові в часі бою боевого прапора.

II. 1. Ввести по всіх церквах обов'язкове відспівування молитви “Боже великий, Творче всесильний” на закінчення кожного богослуження.

2. В кожній місцевій церкві, в якій у боротьбі з наїзниками загинули українські бойовики, вмістити таблицю з їх прізвищами, іменами, датами народження і смерті. Під написом “Здобудеш Українську державу, або згинеш в боротьбі за неї”.

3. На всіх могилах героїв вмістити таблиці з написом про боротьбу за Українську державу героїв і т. п. Зняти всі таблиці, на яких написано про жертви терору і т. п. (приміром, жертвам терору) і заступити новими — героям за Українську державу.

4. В кожній українській хаті повинні бути портрети Т. Шевченка, Міхновського, Петлюри, Коновальця, Бандери, Український прапор і герб.

Крім того, на стіні виписати на картоні Декальог. На столі прибраний вишивками “Кобзар” Т. Шевченка.

III. Виготовити і передати до Проводу опис усіх поляглих членів УВО і ОУН і не членів в боротьбі з наїзниками за час від польської окупації до останніх днів, подаючи:

- 1) а) ім'я, прізвище,
- б) дату народження і місце,
- в) професію,
- г) організаційний пост,

* Див. док. №25.

- д) місце і обставини смерти.
- 2) Опис всіх виселених більшовиками.
- 3) Арештованих більшовиками, які досі не повернули.
- 4) Арештованих від дня приходу німців (дотично їх приналежності до Організації і Оргпостів).
- 5) Список тих, що згинули (в тюрмі розстріляні) в часі від приходу німців; в двох останніх випадках подавати щомісяця списки про нові арешти і розстріли.

IV. Поробити знімки могил героїв і передати Проводові. Розшукати знімки погибших героїв і передати Проводові до архіву.

V. Організувати в кожній станиці і повіті для потреб Організації бібліотеки. Відповідають за них суспільні і пропагандивні керівники.

VI. Провести в найближчий час силами старшого громадянства збірку книжок (белетристика, видання вісника) на Східні українські землі. Книжки збирати в повітах і про проведену збірку і її вислід повідомити ПРОВІД.

Краєвий провідник організації українськи націоналістів

ЦДАВО України. - Ф. 3833.—Оп. 2.- Спр. 3.—Арк. 38. Копія. Машинопис.

№ 25

Додаткова директива крайового провідника ОУН (С.Бандери) щодо використання національної символіки*

Не раніше 22 червня 1941 р.

Членам, симпатикам і прихильникам ОУН

Про прапор і герб:

В справах національного і організаційного прапорів і національного гербу та знам'я організації далі ще багато існує непорозуміння і непотрібних спорів.

Тому ще раз подаю до зобов'язуючого відома:

1. Українським національним прапором являється прапор кольорів синьої і жовтої (синя в горі, жовта в долині), кольори і їх порядок устійнені рішенням Української державної — Української Центральної Ради,

* Див. док. №24.

яке зобов'язує всіх українців, коли не буде іншого вирішення Української державної влади в майбутньому.

2. Організаційним прапором ОУН являється прапор кольорів червоного і чорного (червоний з гори, чорний з долини). Значіння кольорів таке:

червоний — кров,
чорний — земля.

3. Українським національним гербом являється Тризуб в оформленні Української Центральної Ради (Тризуб Володимира Великого).

4. Організаційним знаком є:

Чорний рівнораменний трикутник підставою вгору, на ньому червоний хрестомеч, на хрестомечі золотий Тризуб.

Над підставою буква “О”, по лівій стороні знамені трикутника буква “У”, а по правім “Н” (разом ОУН). Трикутник вміщений на золотому полі.

5. Порядок вміщування прапорів і герба:

а) на першому місці завжди Український національний прапор і національний герб — Тризуб.

б) на другому місці організаційний прапор і організаційне знам'я.

в) В кімнатах на сцені і на балконах: на лівій стороні національний прапор і національний герб, по правій організаційний прапор і знам'я (коли звернутися лицем до декорації або ввійти до кімнати з дверей).

Прапори порядку кольорів: жовтий на горі, синій на долині, герби, тризуби з мечем або хрестом — це партійні (мельниківські або гетьманські — католицькі) прапори і знамена, а не Українські національні прапори і герби.

Про гімни і марші:

1) Українським національним гімном є: “Ще не вмерла Україна”, “Не пора, не пора...” — це нац[іональний] марш.

2) Організаційного гімну ОУН ще немає... “Зродились ми великої години” — це організаційний марш. На всіх публічних виступах чи академіях, святах, маніфестаціях співати завжди національний гімн “Ще не вмерла Україна” і не можна його заступати маршем “Не пора, не пора” ні “Зродились ми...”.

Про свята:

1) Загальнонаціональні — всеукраїнські свята є ті, що їх устійнено постановами ІІ ВЗОУН, а саме: 22/1 — Свято соборності і самостійності, 23-го травня Свято героїв революції. 31-го серпня День української боротьби.

Ті свята повинні обов'язково бути відзначеними всією українською нацією.

2) Інші річниці, що мають локальний характер, можна відзначувати в залежності від умови і політичної доцільності з огляду на дану ситуацію.

Краєвий провідник організації українських націоналістів

ЦДАВО УКРАЇНИ. - Ф. 3833.— Оп. 2.— Спр. 3.— Арк. 39. Копія. Машинопис.

№ 26

Наказ Крайового Проводу ОУН (С.Бандери) про організацію Українських збройних сил

Не раніше 22 червня 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Краєвий провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші боєві відділи боєвого поготівля ОУН. Вже іде боротьба за Україну. Мене назначив краєвий провід начальним командантом Української революційної армії. Я, як начальний командант Української революційної армії, даю слідуєчий наказ:

I

Укр[аїнська] нац[іональна] армія перебирає під свою руку: а)охорону кордонів Української держави перед зовнім ворогом та боротьбу з ним; б)охорону й безпеку діяння української державної влади; в)охорону життя, праці й майна громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог. Більша частина української землі ще окупована ворогом – московською Красною армією. Треба ворога викинути поза межі України. Треба довгої боротьби: а)тому **заряджую боєве поготівля всіх українських збройних сил**; б)боротьба з ворогом, як і взагалі всяка акція вимагає об'єднання всіх зусиль в один зорганізований чин. Тому всі групи ОУН та всі стихійно повсталі повстанчі військові групи негайно нав'яжуть зв'язок з начальною командою Української

національної революційної армії та підпорядковуються їй у всій своїй дії. Визначити обов'язкових і вислати в ставку начальної команди; в)всякі самовільні групи, що не схочуть підпорядковуватися начальній команді, не зложать зброї, уважатиму за ворожі банди і накажу головно розстрілювати. Те саме відноситься до польських, московських і других військових частин, що схочуть діяти в українській землі.

III

а)Осібним наказом створюю центр **Укр[аїнських] повітряних сил та центр укр[аїнської] панцерної зброї**; б)всі летуни, танкісти негайно зголосяться до своїх центрів і до служби; в)всі летунські панцерні частини підпорядковуються негайно своїм центрам, і ввійдуть з ними в зв'язок.

IV

а)На українській землі війна. Німецька армія (дойче вермахт) вийшла як наша союзниця в боротьбі з Москвою і за таку треба її вважати; б)головна роль в першій фазі боротьби з Москвою паде на німецьку армію. Поки німці будуть бити Москву, ми маємо створити українську міцну армію, щоби потім спільними силами приступити до розподілу та перебудови світу; в)назначую одиним сувереном на українській землі український народ та його виразник – провід української нації з Степаном Бандерою на чолі. Всякі зазіхання на це наше право стрінуть рішучий наш збройний спротив. Німецькій армії в боротьбі з Москвою помагатимемо всіма можливими способами, але творитимемо свою українську армію.

V

а)Крім української революційної національної армії діє ще Український військовий легіон; б)український військовий легіон і Укр[аїнська] нац[іональна] рев[олюційна] армія це лише дві часті одної української армії. Обі підлягають ПУН з Степаном Бандерою на чолі, головному штабові ОУН; в)обі борються за самостійну соборну Українську державу.

VI

Українська національна армія в першу чергу: а)переймає охорону всіх залізнодорожних станцій і вузлів, військових магазинів, полігонів, казарм, міст та всіх осередків державного життя, охорону фабрик, копалень, транспорту; б)будуча армія в стані організації переходитиме військовий вишкіл, щоби стати міцною силою, лише найкращі частини візьмуть участь в боях проти ворога.

VII

а)Жовніри Української революційної армії беруть однострої позістали по совітській армії. На лівім рукаві вище ліктя жовто-синя опаска з

написом “Українське військо”; б) підстаршини, старшини й почоти вберуть жовто-синю опаску з тризубом; в) всі боєвики зложать присягу на вірність українській нації, Українській державі і Проводові українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі; г) ворожі відзнаки і знаки знищити.

VIII

В терені, де нема військових гарнізонів, охорону державного майна і військових об’єктів, транспорту, копалень заготзерна і т.д. переймуть сільські військові відділи Укр[аїнської] нац[іональної] оборони “СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ”. В їх склад ввійдуть всі військовонеобов’язані українці даних осель (молодь, старші); в) їх завдання – вартова служба при військових об’єктах і транспорті і т.д.; г) їх завдання – співпраця в боротьбі з парашутистами й диверсантами; д) їх завдання – військова підготовка юнацтва.

IX

а) Впроваджую на терені всіх укр[аїнських] земель воєнний стан; б) все майно, всі громадяни, їх життя, праця та спосіб життя переходять під охорону та юрисдикцію військової влади.

X

а) Впроваджую воєнні революційні трибунали за всі проступки супроти укр[аїнського] народу, Укр[аїнської] держави, укр[аїнського] війська та моралі й безпеки; б) впроваджую збірну відповідальність (родову й національну за всі проступки супроти Укр[аїнської] держави, Укр[аїнського] війська і ОУН; в) впроваджую кари за злочин, кару смерті, кару осадження в концтаборах, кару тюрми, конфіскації майна; г) про вироки повідомити до 8 годин обласні або дивізійні команди, до 4-х годин розстріляти.

XI

а) Наказую знести всю зброю і передати укр[аїнському] військові або відділам Укр[аїнської] держ[авної] служби безпеки; б) чужинцям зброї не давати.

XII

а) В кожнім районі повстають негайно районні військові команди. В кожній області повстає обласна військова команда; б) вони переведуть перепис всіх українців боездатних; в) визнають бранкові комісії; г) приступають до творення планово-регулярних частин укр[аїнського] війська та їх вишколу; д) переберуть під свою руку свою охорону військового майна свого терену; е) започаткують творення військових варстатів та осередків військового постачання.

XIII

Окремим наказом наказую командантів більших військових

об'єднань та районних і обласних військових команд. Війна, що її зачинаємо, є свята. Її мусимо виграти. Тому всі на фронт”.

Слава Україні!
Слава героям!
Слава вождеві!

Краєвий провід українських націоналістів
МУЗ
Начальна команда Укр[аїнської] рев[олюційної] армії
Лейтенант *Легенда*

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1.- Спр.41. – Арк.8-9. Копія. Машинопис.

№ 27

Тези концептуальних засад ОУН (А.Мельника) щодо земельної реформи в незалежній Україні

До 22 червня 1941 р.

ОСНОВНІ ТЕЗИ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО ПРОГРАМУ

А) ПРАВНІ ОСНОВИ:

1.Всі нації кров'ю і залізом боронять та здобувають землі, а працею закріплюють за собою. Повне право до праці і доброго зарібку мають тільки люди з пануючої нації.

II.Сини нації-переможця, нації-гнобителя підступом, неправими законами, гвалтом і “законною” купівлею (бо ж вони всі мають ліпші зарібки) гектар за гектаром видирали землю у поневоленої нації, а щоб певніше себе почувати і скорше змусити тікати з торбами в світ за очі справжнього власника – роздають загарбані землі частково також різним чужинцям.

Як одні, так і другі купують, продають, перепродують і передають у спадщину награване, чуже добро.

III.Право до предківської землі, землі тої нації, що є одвічним правним господарем цієї землі, **не передавнюється**, оскільки сама та нація цілком добровільно не зреклася тої землі по відновленні своєї

державності. Право на землю дає **не праця** на ній, а **кров**, пролита в обороні права даної нації **суверенно** розпоряджатися тою землею, **безнастанна боротьба** за осягнення і **скріплення того права** і творча праця на цій землі **для добра** свого народу, **своєї нації**, яка є **одиноким цілковитим** справжнім **власником** цієї землі протягом віків.

Б) УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ ЗДІЙСНЮЄ ПРАВО НА СВОЮ ЗЕМЛЮ

1. **Тільки в своїй державі**, де український народ буде **повним** господарем своєї землі, можливе **справедливе** розв'язання земельного питання. До того ж часу для забезпечення успіху нашої боротьби мусимо **всі знати, за що боремося!**

II. Українська нація у всіх **чужинців** (хоча б вони жили вже навіть 500 літ на нашій землі), **відбирає землю**, яку вони запосіли, **користаючись** з нашої **тимчасової** слабості, **не домагаючися** від тих **чужинців жодної заплати** за довше чи коротше користування тою нашою землею, яка була **нам самим потрібна** і відсутність котрої змушувала голодувати, бідувати, а то й з торбами йти на чужину сотні тисяч українців.

III. Українська нація відбере також землю у тих освічених українців, що підчас нового великого зриву і остаточної боротьби будуть хитрувати, заховуючи нейтральність і у тих темних, неосвічених людей, що зі зброєю в руках помагатимуть нашим гнобителям – чужинцям.

Ті ж чужинці, що збройно будуть боротися за українську державність, або інакше заслужаться перед українською нацією, в нагороду одержать таке ж право на землю, як і українці.

IV. Всі відібрані землі переходять до українського національного земельного фонду.

В) ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

1. Тому, що **все життя** української нації під чужим пануванням було викривлене, тому не найліпші, а часто-густо найгірші люди вміли задержати землю, а то й забагатіти. Поруч з такими багатішими – часто бідували десятки і сотні незаможних чесних і працьовитих українців. Українська нація, як справедливий господар у всіх, хто має землі більше, чим треба на середнє міцне господарство, ту надвишку відбере безплатно, а також відбере землю у тих, що не працюють особисто на ній, бо не займаються самі рільництвом – до того ж Українського національного земельного фонду.

II. Українська держава наділить усіх малоземельних і безземельних хліборобів-українців безплатно на власність тою землею, в такій кількості, щоб вони мали міцні, середні господарства.

III. Усталена буде норма, якої не може перевищити жодне приватне господарство.

IV. У спадщину можна передавати землю тільки всю разом, при

чому батьки заздалегідь готують спадкоємця, посилаючи його до рільничої школи. Решта дітей має відразу готуватися до праці в промислі та інших фахах, де будуть потрібні у власній державі мільйони українських рук.

V. Держава дбатиме за організацію фахових шкіл, переведення комасації й меліорації й помагатиме утворенню спілок приватних власників, що повставатимуть для закладання тракторних пунктів та машинно-тракторних станцій, оперших на кооперативних або секційних підставах.

VI. Держава дбатиме про піднесення і поліпшення якости господарювання, забезпечення села дешевим кредитом, підтримку самоосвітних установ та будову народніх домів, шкіл і шляхів, однак за участю самих сільських громад.

VII. У випадках, коли буде стверджено недбальство власника приватної господарки, невміння її вести і небажання навчитися і поставити як слід – такі господарства будуть конфісковуватися і передаватися іншим.

VIII. Всі сколективізовані окупантами землі відбираються від штучно і примусово утворених з людей ріжних націй організацій і діляться між селян-українців, а такий інвентар як, напр[иклад] трактори, комбайни і ін. стає державним майном і переходить під керування відповідних державних органів, що обслуговуватимуть даний район.

IX. По переведенні цієї реформи хліборобам-українцям вільно буде передавати і купувати землю, однак з тим, щоб в руках одного хлібороба не скупчувалося землі понад норму.

Тим, що схочуть, вільно буде на підставі добровільної умови утворювати кооперативні спільні господарства (колективи).

X. Так переведена земельна реформа забезпечує українського хлібороба, яко члена української нації, землею вповні, вертаючи йому все загарбане у нас добро.

Чужинці ж мають піти туди, звідки вони прийшли, і можуть мати жаль хіба до себе і до націй-гнобителів, що їх заохотили купувати чуже, або й просто осісти на конфіскованій землі, відбираючи тим самим верстат праці і видираючи з рота останній шматок хліба у справжніх господарів.

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 28

**Проект Основного Закону (Конституції) Української держави,
розроблений спеціалістами з ОУН (А.Мельника)**

До 22 червня 1941 р.

ПЕРЕДМОВА

Праця, яку ми тут прокладаємо увазі членських кадрів ОУН і суспільності, є лише нарисом проекту Основних законів, або Конституції Української держави.

Цей характер нашої праці зумовлює й її призначення, яке полягало у визначенні конституційних підстав державного устрою України.

Для оформлення цього нарису в закінчений проект, що міг би у відповідних обставинах перетворитися в Основний державний закон – потрібна ще доповнююча праця комісії експертів.

Свій конституційний нарис ми опрацювали на підставі засад, що їх визначає політична програма Організації українських націоналістів, з угляданням тих умовин, серед яких довелося би нам ставити державне будівництво України.

АВТОР

РОЗДІЛ I. – УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

Артикул 1.

Україна є суверенною, авторитарною, тоталітарною, професійно ставною державою, що носить назву Українська держава.

Артикул 2.

Устрій Української держави будується на засадах націократії.

Націократія – це влада нації в державі, що спирається на зорганізованій і солідарній співпраці всіх соціально-корисних верств, об'єднаних – відповідно до їх суспільних і професійно-виробничих функцій – в представницьких органах державного кермування.

Основні засади націократії: національна солідарність, надклясовість і протипартійність.

Артикул 3.

Вся повнота влади в Українській державі належить українській нації.

Цю владу українська нація здійснює через голову держави-вождя нації, що уосіблює її суверенітет і єдність.

Артикул 4.

Територія Української держави складається: (буде зазначене по усталенні державних меж. Прим. автора.)

Кордони Української держави визначає та міняє тільки Основний державний закон.

Артикул 5.

Державною мовою Української держави є мова українська.

Артикул 6.

Державним гербом Української держави є Володимирівський тризуб золотої барви на синьому полі.

Право вживання державного гербу належить виключно державним установам.

Артикул 7.

Державними барвами Української держави є барви синя й жовта.

Артикул 8.

Прапор Української військової фльоти є синьо-жовтий з державним гербом золотої барви в лівому боці синьої частини прапору.

Прапор торговельної фльоти є синьо-жовтий.

РОЗДІЛ II – ДЕРЖАВА Й ЦЕРКВА

Артикул 1.

Українська держава признає релігію за велику цінність, що сприяє розвиткові духово-моральних сил людини, суспільства й нації.

Артикул 2.

Українська держава стоїть на становищі охорони церкви та обопільної співпраці.

Артикул 3.

Національними церквами в державі визнаються: Українська православна автокефальна церква з патріархом у Києві, і Українська греко-католицька церква з митрополитом у Львові.

Артикул 4.

Окремий державний закон означить загальні рами організації церкви в Українській державі, забезпечить їй внутрішню автономію й канонічні постанови, і встановить її правне відношення до держави.

РОЗДІЛ III. – ГОЛОВА ДЕРЖАВИ – ВОЖДЬ НАЦІЇ

Артикул 1.

На чолі Української держави стоїть голова держави-вождь нації.

Артикул 2.

Головою держави може бути кожний громадянин українського походження, що має всі цивільні й політичні права та досягнув 35 років життя.

Артикул 3.

Голову держави покликає Великий збір нації, скликуваний для цієї мети в складі державного сойму й Верховної ради національної праці.

Артикул 4.

Голова держави покликається доживотно, або до часу, коли він

самий виявить бажання уступити зо свого посту.

Артикул 5.

На випадок смерти, чи уступлення голови держави, його обов'язки перебирає перший державний секретар, що є його заступником у державному уряді.

В цьому випадку, перший державний секретар зобов'язаний до одного місця з дня смерти, чи уступлення голови держави скликати Великий збір нації для покликання голови держави.

Артикул 6.

В руках голови держави спочиває вся повнота верховної влади Української держави, за здійснення якої він відповідає перед Богом, нацією і власним сумлінням.

Свою владу виконує голова держави через відповідальний перед ним державний уряд, на чолі якого він стоїть особисто.

Голова держави має вищий догляд над чинністю законодавчих, виконавчих і судових органів держави.

Артикул 7.

Голова держави скликає, відкриває, замикає і розв'язує державний сойм та Верховну раду національної праці.

Артикул 8.

Голова держави іменує й звільняє членів державного уряду.

Артикул 9.

Голова держави затверджує іменовання вищих державних урядників (не нижче IV-ї класи), вищих старшин армії й фльоти та ректорів високих шкіл.

Артикул 10.

На внесення міністра ісповідань, за попередньою ухвалою державного уряду, голова держави іменує вищих достойників Української церкви (не нижче правлячих єпархіями чи дієцезіями єпископів).

Артикул 11.

Голова держави є головним отаманом усіх суходольних, повітрових і морських збройних сил Української держави.

В часі війни, головне командування над дієвими збройними силами голова держави може доручити наказному отаманові армії й фльоти.

Артикул 12.

Голова держави нагороджує почесними відзнаками й рангами згідно з постановими відповідних законів.

Артикул 13.

Голова держави акредитує й приймає дипломатичних представників чужих держав.

Іменем Української держави, він затверджує умови з чужими держа-

вами на підставі внесень державного уряду й державного сойму.

Артикул 14.

Голова держави вповідає війну й заключає мир, повідомляючи про це великий збір нації, що скликається для цієї мети в складі державного сойму й Верховної ради національної праці.

Артикул 15.

Голова держави має право помилування та амністії, здійснюючи його через державного секретаря юстиції.

Артикул 16.

Голова держави одержує з державних фондів щорічну цивільну листу*.

Висоту цивільної листи встановлює окремим законом державний сойм.

Артикул 17.

Голова держави обіймає уряд не пізніше 7 днів з часу покликання його Великим збором нації.

Артикул 18.

Обняття уряду головою держави відбувається на урочистому засіданні Великого збору нації, перед яким голова держави складає присягу на береження законів, безпеченства й цілоти Української держави.

Артикул 19.

Присяга, що її складає перед Великим збором нації голова держави, наступна:

“Перед Господом Богом, Україною і власним сумлінням обіцяю і клянуся виконувати обов’язки голови держави й вождя нації совісно й найкраще як я їх розумію, дбати про добро і славу Української держави та берегти її законів. В тому власноручно підписуюся”.

По виголошенні присяги, голова держави цілує Святий Хрест і Євангелію.

Артикул 20.

Підписаний текст присяги голови держави переховується в архівах Великого збору нації.

РОЗДІЛ VI. – ДЕРЖАВНИЙ СОЙМ

Артикул 1.

Законодатною установою в Українській державі є державний сойм.

Артикул 2.

Державний сойм твориться на засаді представництва всіх суспільних верств нації.

У спосіб, передбачений окремим законом виборчої ординації, кандидатів на послів до державного сойму визначають виборчі комісії, зложені з Мужів довір’я від професійно-станових організацій, органів

* список

місцевої самоуправи, культурних та інших публічно-правних установ, що знаходяться у визначених виборчих округах.

Зложені виборчими комісіями реєстри кандидатів на послів до державного сойму, у встановлений державним секретаріатом внутрішніх справ час, публічно проголошуються й даються під голосування всіх управнених громадян даної виборчої округи.

Вибори послів до державного сойму відбуваються на підставі загального, рівного, безпосереднього й тайного права голосування.

Кількість кандидатів, визначених виборчими комісіями у даній окрузі, може перевищати кількість послів, яких ця округа має обрати до державного сойму. Обраними вважаються ті кандидати, що дістануть більшу кількість голосів.

Артикул 3.

Послом до державного сойму може бути: кожний (а) український (ка) громадянин (ка), що має цивільні й політичні права та досягнув(нула) 25 років життя.

Артикул 4.

Право обирати послів до державного сойму мають усі українські громадяни(ки), що посідають цивільні й політичні права та досягнули 21 рік життя.

Артикул 5.

Посли до державного сойму обираються на 3 роки.

Артикул 6.

Мандат посла до державного сойму погасає тільки в наступних випадках:

- 1) з причин смерти;
- 2) добровільного зложення мандату, або втрати виборчого права;
- 3) згідно з рішенням 2/3 всіх послів державного сойму;
- 4) на підставі окремого рішення голови держави.

Про погаснення мандату посла до державного сойму його голова негайно повідомляє державного секретаря внутрішніх справ, а цей останній до тижня оголошує в урядовому часописі доповнюючий вибір.

Артикул 7.

За свою діяльність послы до державного сойму відповідають перед державним соймом і головою держави.

Артикул 8.

З хвилиною проголошення у Віснику державних законів наказу голови держави про скликання державного сойму і до хвилі, коли тим же шляхом не з'явиться наказ про його розв'язання – послы до державного сойму користають з особистої недоторкальности.

За винятком схоплення на гарячій вчинку, послів до державного

сойму не вільно переслідувати ні карно-судово, ні карно-адміністративно, ні арештувати без відома державного сойму.

У випадку схоплення на гарячій вчинку, належить про це негайно донести голові державного сойму та просити його про згоду на дальший арешт і далі карно-судове слідство.

Голова держави може видати наказ про негайний арешт посла й переведення над ним слідства без згоди на це державного сойму, повідомляючи лише про своє рішення його голову.

Артикул 9.

Посли до державного сойму одержують у часі тривання сесій визначене законом удержання.

Вони користають безкоштовно з усіх засобів державної комунікації.

Артикул 10.

Кількісний склад державного сойму та його внутрішню організацію визначить окремий Основний державний закон.

Артикул 11.

Перше засідання державного сойму відкриває голова держави, або, з його доручення, перший державний секретар, відчитуючи наказ про скликання державного сойму.

Артикул 12.

Державний сойм скликає на першу сесію голова держави окремим наказом за своїм підписом, що оголошується у Віснику державних законів.

В той же спосіб відбувається замкнення сесій.

Перша сесія державного сойму скликається не пізніше за 14 днів з часу обрання послів державного сойму.

У надзвичайних випадках голова держави може відложити скликання сесії.

Артикул 13.

У випадку потреби, в згоді з інтересами держави, голова держави може власним наказом розв'язати державний сойм та призначити нові вибори, або спинити на певний час праці державного сойму.

Артикул 14.

Державний сойм звичайною більшістю голосів покликає голову сойму, якого затверджує голова держави.

Артикул 15.

Посли до державного сойму не можуть купувати, чи арендувати державні добра, або приймати державні роботи, чи доставки, як теж одержувати якусь державну концесію.

Артикул 16.

Голову держави й державний уряд представляє на сесіях державного сойму перший державний секретар, як заступник голови держави та

представник державного уряду.

Перший державний секретар може доручити іншим державним секретарям заступати в державному соймі державний уряд, але не голову держави.

Артикул 17.

Право законодавчої ініціативи в державному соймі мають голова держави, збір державних секретарів, кожний державний секретар і посол до державного сойму зокрема.

Артикул 18.

Для вивчення і підготовки законодавчих актів державний сойм творить фахові комісії з окремих ділянок державного управління.

Склад і завдання дотичних комісій визначає окремий закон, затверджений головою держави.

Артикул 19.

Сесії державного сойму правотильні в присутності 2/3 його членів.

Ухвали державного сойму відбуваються звичайною кількістю голосів, крім проектів зміни основних державних законів та вимагають 2/3 голосів усіх членів державного сойму.

Артикул 20.

Ухвали державного сойму, його голова надсилає першому державному секретареві, а цей останній до 7 днів предкладає їх на затвердження голови держави.

Ствержені головою держави ухвали державного сойму негайно публікуються у Вісникові державних законів за підписом голови держави і відповідного державного секретаря, чи збору державних секретарів.

Артикул 21.

Всі закони оголошуються у Вісникові державних законів.

Декрети голови держави та розпорядки державних секретарів, що нормують правні відносини, також оголошуються у Вісникові державних законів, з наведенням постанов закону, що уповажнює на видання дотичного декрету, чи розпорядку.

Артикул 22.

Ніхто не може виправдуватися незнанням закону, декрету, чи урядового розпорядження, що їх належно оголошено.

Артикул 23.

В обсяг завдань і компетенцій державного сойму входять:

I. Ухвала проекту окремого закону про державний бюджет на один рік.

Примітка: В надзвичайних випадках тимчасовий бюджетний закон може біймати час, коротший від одного року.

Визначені в бюджетнім законі, або в тимчасовім бюджетнім законі грошові квоти можна уживати тільки на цілі, що там зазначені. Мінати призначення передбачених бюджетним законом, або тимчасовим бюджетним законом, грошових квот може тільки голова держави, повідомляючи про своє рішення державний сойм.

2. Ухвала проектів законів про податки, публічні оплати, державні позики, продаж, заміну, чи обтяження нерухомого державного майна, про валюту, емісію кредитових білетів і державних облігацій.

Примітка: Переведення справ, зв'язаних з валютою й емісією кредитових білетів, належить до державного банку. Статут банку ухвалює державний сойм і подає його через державного секретаря фінансів на затвердження голови держави. Догляд над діяльністю державного банку переводить державний секретар фінансів.

3. Ухвала проектів законів про міжнародні торговельні й митні умови, міжнародні умови, що накладають маєткові тягарі на державу, або на її громадян, про міжнародні умови відносно державних кордонів, інші міжнародні умови та міжнародній арбітраж.

4. Ухвала проектів законів про план господарської розбудови держави.

5. Ухвала проектів законів про щорічний військовий контингент під час миру.

6. Нагляд над державною господаркою через контрольну комісію державного сойму.

Примітка: Контрольна комісія обирається державним соймом на час його каденції й складається з голови, його заступника та трьох членів, що їх на внесення голови державного сойму, затверджує голова держави.

Члени контрольної комісії наглядають за державними боргами та складають щорічно державному соймові звіт з державних видатків і прибутків та фондів, що ними завідує держава, і з загального фінансового становища держави. Члени контрольної комісії не можуть займати іншого державного становища й складають на руки голови держави присягу сумлінного виконання своїх обов'язків.

7. Розгляд петицій громадян держави, приватних зареєстрованих товариств і корпорацій, товариств і корпорацій публічно-правного характеру.

Державний сойм може передавати петиції відповідним державним секретарям, які дають державному соймові вияснення, або відмовляють їх з поданням причин.

Артикул 24.

Ухвали державного сойму стають законом тільки після затвердження їх головою держави.

Раз відхилений головою держави проект закону, державний сойм не

може розглядати вдруге, за винятком випадку, коли йому доручить голова держави.

Артикул 25.

Посли до державного сойму можуть усно, чи письменно ставити державним секретарям запити з обсягу їх діяльності й у спосіб, що його визначає правильник державного сойму.

На запит дотичний державний секретар може відповісти негайно, або заповісти відповідь на означений термін, або відмовити її у мотивованій заяві.

Артикул 26.

Державний сойм не управнений висловлювати недовір'я державним секретарем.

Державний сойм 2/3 всіх своїх членів може висловити й подати до відома голови держави свої критичні зауваги до діяльності державних секретарів.

Голова держави узгляднює чи відкидає дотичне внесення державного сойму.

Артикул 27.

Державний сойм може творити спеціальні комісії для вияснення певних справ.

Ці комісії управнені викликати свідків і експертів, стягати з них усні чи писемні пояснення та переслухувати під присягою, послуговуючися постановами судового поступування.

РОЗДІЛ V – ДЕРЖАВНИЙ УРЯД

Артикул 1.

Верховна виконавча влада знаходиться в руках голови держави, що здійснює її через державний уряд.

Державний уряд має назву: Збір державних секретарів.

Артикул 2.

Кількісний склад державних секретарів і дотичних державних секретаріатів визначає відповідно потребі голова держави окремим декретом.

Артикул 3.

За свою діяльність у згоді з основними та іншими законами держави, з власними урядовими актами, і за стан підлеглих їм галузей державного управління – державні секретарі відповідають тільки перед головою держави, який іменує й звільняє їх на підставі власного рішення й перед яким вони складають при іменуванні встановлену законом присягу.

Карно-судове, чи карно-адміністративне переслідування та арештування державних секретарів може наступити тільки з наказу голови держави.

Артикул 4.

Як голова державного уряду, голова держави безпосередньо кермує діяльністю Збору державних секретарів.

Для допомоги у виконанні своїх функцій голова держави призначає з поміж державних секретарів першого державного секретаря, який заступає його в потрібних випадках у характері голови держави й голови державного уряду.

Артикул 5.

В поодиноких державних секретаріатах призначаються генеральні секретарі, що виконують обов'язки заступників державних секретарів.

Генеральних секретарів призначає голова держави на внесення дотичних державних секретарів, перед якими вони безпосередньо відповідають за свою діяльність.

Артикул 6.

Державні секретарі, а з їх доручення генеральні секретарі, мають право брати участь у засіданнях державного сойму та його комісій і промовляти поза чергою.

Артикул 7.

Поодинокі державні секретарі і підлеглі їм уряди мають право, в цілі виконання законів, у своїм обов'язі ділання видавати накази та розпорядження й жадати від установ та громадян держави їх виконання під загрозою примусу й кари згідно з діючими законами.

Артикул 8.

Державні секретарі, генеральні секретарі та директори департаментів державних секретаріатів не можуть обіймати інших урядів, за винятком вищих наукових та почесних, ані мати побічні заробіткові праці.

Артикул 9.

Всі державні урядовці, перед обняттям своєї служби, складають на руки своїх начальників присягу на вірність Українській державі й вождеві нації, береження Основних та інших державних законів і розпоряджень влади та заховання урядової тайни.

Закони для державних урядовців визначають їх обов'язки й права, умови прийняття на державну службу, службові ранги, почесні нагороди, дисциплінарне поступування і спосіб їх матеріального забезпечення, включаючи й емеритуру.

Артикул 10.

Адміністрація відділяється від судів.

Окремий закон визначить поступування в адміністративних справах.

Важність рішень адміністративних урядів можна оспорювати перед

найвищим адміністративним судом, коли перед тим дана справа перейшла всі означені в законі адміністративні інстанції.

Артикул 11.

Для цілої території Української держави існує один спільний найвищий адміністративний суд.

Цей суд рішає, стосуючи постанови судового поступовання, про важність рішень адміністративних урядів, про важність рішень самоурядування й професійно-станових установ, на випадок компетенційного спору між поодинокими державними урядами, на випадок порушення Основних державних законів, оскільки ці справи не належать до компетенції властивих судів.

На випадок компетенційного спору між судовими й адміністративними владами, рішає найвищий касаційний суд, причому має він покликати до участі в розправі і рішенні не менше двох членів найвищого адміністративного суду.

Окремий закон докладно означить склад і компетенції найвищого адміністративного суду.

Артикул 12.

Окремий закон встановить організацію адміністративних влад у краях, областях, повітах, районах, містах і громадах та їх компетенції.

РОЗДІЛ VI – ДЕРЖАВНЕ СУДІВНИЦТВО

Артикул 1.

Судові вирoki й постанови проголошуються іменем Української держави.

Артикул 2.

Суддів іменує голова держави на внесення державного секретаря юстиції.

Організацію і обсяг діланья судів, не виключаючи й військових, визначить окремий закон.

Уряд судді може обняти особа, яка відповідає вимогам, що її ставить закон.

Судді складають окрему присягу, форму якої визначить закон.

Артикул 3.

У виконанні правосудности судді незалежні й підлягають виключно законам.

Вища судова влада може хвилево усунути суддю від урядування тільки тоді, коли рівночасно передасть його справу належному судові.

Окремий закон для суддів визначить їх обов'язки й права.

Артикул 4.

Суди не мають права оспорювати важности законів, що їх у належний спосіб видано й оголошено, натомість мають право встановлювати,

чи розпорядження адміністративної влади, професійно-станових установ, чи самоуправи видано згідно з постановами діючих законів, і чи влади не переступили своєї компетенції.

Артикул 5.

Судові розправи як у справах цивільних, так і карних, мають бути усні й прилюдні.

Винятки з цієї засади визначає закон.

Артикул 6.

Для цілої території Української держави утворюється один найвищий касаційний суд.

Окремий закон визначить склад та компетенцію найвищого касаційного суду.

РОЗДІЛ VII – ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ

Артикул 1.

Контроль над цілим державно-фінансовим господарством виконує державний контроль на чолі з головним державним контрольною.

Головного державного контрольного призначає й звільнює голова держави.

Артикул 2.

Головний державний контрольний не входить до складу державного уряду, але в службовій ієрархії має права державних секретарів.

Головного державного контрольного стосуються приписи, зазначені в розділі IV, артикули 3 і 8.

Артикул 3.

Головний державний контрольний щорічно подає державному сойму звіт про всі державні прибутки й видатки, про державні фонди і загальний стан фінансів держави.

Подібний звіт головний державний контрольний подає щороку, а також на кожне жадання – голові держави.

Артикул 4.

Окремий закон про державний контроль в Українській державі визначить обов'язки, права й організацію контролю в державному господарстві.

РОЗДІЛ VIII – ОБОРОНА ДЕРЖАВИ

Артикул 1.

Оборона Української держави жертвою крові є навищою чеснотою для її громадян.

Всі громадяни Української держави мужеського полу зобов'язані до військової служби на суші, морі й повітрі на підставі постанов окремого закону.

У випадку потреби, громадяни Української держави жіночого полу

зобов'язані до допомогової служби для оборони держави на підставі постанов окремого закону.

Артикул 2.

Збройні сили Української держави складаються з сухопутного війська, повітряної й морської фльоти та з загального ополчення.

Закон визначить чисельний стан війська й повітряної та морської фльоти в часі миру, як також час тривання чинної й запасової служби та його обов'язки в обороні держави.

Артикул 3.

Збройні сили держави вживаються для оборони її суверенности та цілоти її кордонів.

На задання цивільної влади збройні сили держави можна уживати у випадках внутрішніх розрух, в згоді з приписами відповідних законів.

Окремий закон визначить способи ужиття збройної сили держави при винятковому стані.

Артикул 4.

Військовим особам не вільно скликувати нарад і зборів без дозволу відповідної влади.

Військові зобов'язані притримуватися строгої військової дисципліни.

Артикул 5.

За переступи й вчинки, сповнені в часі відбування військової служби, військові відповідають перед військовими судами на підставі окремого військового карного закону й окремого карного поступовання.

Артикул 6.

Військо чужої держави може перебувати на території Української держави тільки за згодою голови держави.

Артикул 7.

Охорону внутрішнього ладу й службу безпеченства в межах Української держави виконують в ділянці політичній – формації націоналістичної охорони держави, а в ділянці карній – державна поліція.

Окремий закон визначить організацію націоналістичної охорони держави та державної поліції.

РОЗДІЛ ІХ – ПРОФЕСІЙНО-СТАНОВА Й СУСПІЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ

Артикул 1.

В основу суспільного устрою Української держави кладеться солідарна співпраця всіх соціально-виробничих верств, яку нормує держава в загальних інтересах української нації.

Для здійснення цієї засади суспільних відносин держава буде свій господарський устрій на підставі тотального пляну, контролю й мішаних форм удержавленої, громадської та приватної власности на засоби

господарського виробництва.

Окремий закон визначить форми господарської організації держави.
Артикул 2.

Українська держава розглядає працю, як етичний і суспільний обов'язок перед нацією, а громадян – як творців духовних і матеріальних цінностей.

В згоді з цим, всі суспільні верстви нації об'єднуються – відповідно до родів праці, професій і господарських функцій – в професійно-станових організаціях.

Артикул 3.

Професійно-станові організації є державними установами* і згідно з адміністративно-територіальним розподілом держави і за принципом вертикальної організації – в центральні установи, відповідно до родів і галузей праці, професій та господарських функцій, які вони заступають.

Всі повнолітні громадяни(ки) Української держави, що виконують певні виробничі функції в суспільстві, зобов'язані бути членами відповідних професійно-станових організацій.

Виняток становлять ті громадяни(ки), що позбавлені цивільних чи політичних прав.

Окремий закон встановить форми професійно-станової організації держави й суспільства.

Артикул 4.

Діяльність центральних професійно-станових установ, що представляють окремі роди й галузі праці, професій та господарських функцій, координує й направляє в межах цілої держави Верховна рада національної праці.

Артикул 5.

Верховна рада національної праці складається з мужів довір'я центральних професійно-станових установ, що представляють окремі роди й галузі праці, професій та господарських функцій у межах держави.

Форми організації Верховної ради національної праці, її завдання та обсяг компетенцій встановить окремий закон.

Верховну раду національної праці скликає, відкриває, замикає й розв'язує голова держави.

Артикул 6.

На чолі Верховної ради національної праці стоїть її президія в складі голови, двох заступників і чотирьох членів, що призначаються наказом голови держави.

Голова Верховної ради національної праці є водночас державним

*Одне слово нерозбірливе.

секретарем координації національної праці.

Артикул 7.

Існування політичних партій, груп, організацій та ідеологічних вільних гуртів – заборонене в Українській державі.

Артикул 8.

Одиною ідеологією, що виховує громадян Української держави, є ідеологія українського націоналізму, а одиною формою політичної організації суспільства є Організація українських націоналістів.

Артикул 9.

Організація українських націоналістів є підставою державного ладу й чинником виховання нації та організації суспільного життя.

Артикул 10.

Верховним керівним органом Організації українських націоналістів є Провід українських націоналістів.

Голова держави є водночас головою Проводу українських націоналістів.

РОЗДІЛ X – САМОУПРАВА

Артикул 1.

Стоючи на засаді тотальности, інтегралізму й централізації в державному управлінні, держава водночас допускає здорові форми децентралізації й участі населення в місцевій самоуправі.

Артикул 2.

Громади, волості, містечка, міста, повіти та вищі одиниці самоуправи користають з права вирішення питань про місцеві добра та потреби в межах своєї території, поскільки державна адміністрація не прилучила певної справи до обсягу свого ділання.

Артикул 3.

На чолі самоуправи в краях стоять краєві ради, що виділяють з себе в характері виконавчих органів краєві управи.

Догляд над діяльністю краєвих рад, краєвих управ та нижчестоячих органів самоуправи переводять призначені наказом голови держави краєві начальники, що представляють державну адміністрацію.

Окремий закон встановить форми організації установ у різних ступнях самоуправи, обсяг їх ділання та правила виборів до цих установ.

РОЗДІЛ XI - ОBOB'ЯЗКИ Й ПРАВА ГРОМАДЯН

Артикул 1.

Суспільна вартість громадян в Українській державі зумовлюється їх творчістю й тими користями, які вони своєю працею приносять національній спільності.

Артикул 2.

Праця – це етична засада, що зобов'язує всіх громадян Української

держави та визначає їх національно-суспільну вартість.

Ухилення від обов'язку праці рівнозначне соціальному паразитизмові.

Всі роди фізичної й інтелектуальної праці мають суспільну вартість і гідні пошанування, коли служать інтересам нації та держави.

Права громадян Української держави зумовлюються їх обов'язками перед нацією й державою.

Артикул 3.

Українське громадянство набувається:

- 1) через народження від батьків громадян Української держави;
- 2) через подружжя з громадянином Української держави; і
- 3) через надання громадянства відповідною владою.

Особі української народности, що оселиться в межах Української держави, не можна відмовити в наданні українського горожанства, коли цьому не стоять на перешкоді особливі причини.

Артикул 4.

Українське громадянство в хвилі проголошення Української держави мають:

- 1) всі особи української народности, що мешкають у межах Українських держави;
- 2) особи інших народностей, яких батьки, чи вони самі стало мешкали в межах Української держави з 1 серпня 1914 року.

Примітка: згаданим у точці 2 цього артикулу особам може бути відмовлено в наданні українського громадянства.

Виняток з артикулів 3 і 4 становлять особи жидівської народности, що підлягають окремому закону.

Окремий закон точно визначить постанови щодо набуття й втрати українського громадянства.

Артикул 5.

Всі громадяни Української держави як чоловіки, так і жінки рівні перед державними законами.

Українська держава не визнає родових, станових, шляхетських привілеїв та родових і особистих шляхетських титулів.

Всі публічні уряди рівно доступні для всіх громадян на умовах, означених у законі.

Жінка в Українській державі має всі цивільні та політичні права нарівні з чоловіками.

Артикул 6.

Українському громадянину не вільно прийняти чужоземного шляхетського титулу.

На прийняття українським громадянином чужоземного ордену потрібно дозволу голови держави.

Артикул 7.

За винятком схоплення на горячому вчинку й у випадках, що їх передбачає закон, українського громадянина не вільно арештувати, чи піддати особистому трусові без наказу відповідної влади.

За винятком випадків, передбачених законом, арештованого українського громадянина належить впродовж 48 годин доставити до відповідної судової влади, що рішає про його даліше задержання в арешті, або звільняє з-під арешту.

Артикул 8.

Карне переслідування й вимір кари переводиться тільки на підставі існуючого закону.

Нікого не можна позбавити належного суду. Виняткові суди допускаються у випадках, зазначених у законі.

Артикул 9.

Подружжя, як підстава законного життя, моралі, існування та розвою нації, стоїть під охороною закону.

В Українській державі визнається церковний і цивільний шлюб.

Окремий закон встановить форму цивільного шлюбу.

Державний суд розв'язує справи про розводи, - законність та дійсність шлюбів.

Артикул 10.

Українська держава визнає свободу сумління й вірувань, оскільки вони не йдуть урозріз з добром і мораллю української нації.

Нікого не можна змушувати до участі в релігійних чинностях чи обрядах, або належати до якого-небудь віроісповідання.

Кожному забезпечується вільність зміни віроісповідання.

Ніхто з громадян не може ухилитися від виконання публічних обов'язків з причини своїх релігійних переконань.

Артикул 11.

Порядок визнання віроісповідання, що досі держава не визнала, встановить окремий закон.

Артикул 12.

Кожний громадянин може змінити місця побуту й переносити свою власність у межах держави, коли не має на це виразної заборони закону чи адміністративної влади.

Артикул 13.

Кожний громадянин має право вільного вибору професій та заробітку. Обмеження в цьому напрямі може встановити тільки закон.

Артикул 14.

Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових дослідів.

Артикул 15.

Метою виховання й освіти Українська держава ставить творення

суспільного типу людини, здатної до активного творчого життя.

Кермування та догляд над шкільництвом належить державі.

В основу шкільництва ляже система національної, державної, обов'язкової та єдиної школи, що дасть підстави всебічного розвитку людини.

Приватні освітні установи та чужомовне навчання допускається тільки за дозволом влади в кожному поокремому випадку та підлягають її контролю.

Навчання в школах від нижчої до високої, що їх удержує держава, безкоштовне.

В ділях творення провідних кадрів суспільства держава сприяє кожному талановитому й працювитому громадянину в здобутті якнайвищої освіти.

Держава створить установи широкого позашкільного навчання.

Артикул 16.

Держава контролює всі роди видавничої діяльності, зокрема пресу.

Матеріальна та інша участь чужинців у видавничій і пресовій діяльності допускається лише за окремим дозволом влади й підлягає її контролю.

Видання на чужих мовах допускається за окремим дозволом влади й підлягає її контролю.

Артикул 17.

Праця, здоров'я й життя громадян Української держави стоять під охороною закону.

Держава перебирає на себе контроль над організацією праці, умовами праці й винагородою за неї.

Окремий закон забезпечить матеріально громадян, або їх родини, на випадок недуги, каліцтва, старости й смерти.

Артикул 18.

Об'єднані в професійно-станових організаціях працівники й працеводці мають у відповідних професійно-станових установах і у Верховній раді національної праці своїх представників, які братимуть участь у вирішенні питань соціальної політики й господарського виробництва держави.

Артикул 19.

Встановлений державою кодекс праці регулюватиме умови праці громадян у всіх галузях господарської продукції та іншої творчості; встановлюватиме рівень винагороди за працю, визначатиме її технічний процес, виробничі норми, гігієну праці, внутрішній розпорядок робіт у підприємствах, определюватиме відносини між працівниками й працеводцями, право й форми арбітражу тощо.

Артикул 20.

Матеріальні й продукційні відносини окремих суспільних груп, об'єднаних у професійно-станових організаціях, як і стосунки всередині цих організацій, чи між ними, регулюються під доглядом і контролем Верховної ради національної праці.

Працедавці і працівники матимуть у рямцях кодексу праці й при контролі Верховної ради національної праці право персональних і колективних умов у справах, що стосуються їх інтересів.

Страйки робітників і локаути працедавців заборонені законом, як незгідні з поняттям націократичної держави та суперечні засадами національної й соціальної солідарності.

Артикул 21.

Право власності на всі матеріальні добра належить нації.

Нація виделеговує свої компетенції фізичним і правовим особам, що виступають суб'єктами даного їм нацією права володіти майном, передавати його в спадщину й бути працедавцями.

Артикул 22.

Право на приватну власність упідставляє праця. Посідання власності накладає зобов'язання давати їй корисне для нації примінення. У випадках протидержавного, чи антисоціального використання власності, або зужиткування її на цілі, що суперечать моралі та добрим звичаям суспільства, вона підпадає конфіскації.

Артикул 23.

Приватна власність стоїть під охороною закону.

Спосіб вивласнення, або обмеження приватної власності визначить окремий закон.

Артикул 24.

Нагромадження матеріальних багатств понад доцільні з суспільного огляду норми держава внеможливить окремими регулятивними заходами.

Артикул 25.

Будуючи національне господарство на підставі державного пляну й контролю, держава водночас – забезпечить громадянам усі можливості творчого вияву приватної ініціативи та здорового змагу в господарській діяльності.

Артикул 26.

Велика приватна земельна власність заборонена в Українській державі.

Право на володіння й користування землею належить тим, що на ній працюють.

Основним типом земельного устрою держави є трудове середнє

селянське господарство.

Артикул 27.

Громадянам забезпечується спадкове право в межах діючих законів. Ці закони визначають участь держави у спадщині.

Артикул 28.

Громадяни Української держави мають право вносити петиції до голови держави, державного уряду, державного сойму, Верховної влади національної праці й органів самоуправи.

Артикул 29.

Всі громадяни зобов'язані бути вірними державі, підлягати її законам, шанувати законну владу, улегшувати її завдання, виконувати її накази, що видані згідно з законом, виконувати публічні уряди, до яких їх покликано, платити податки й нести всі тягари та особисті й речеві повинності.

Артикул 30.

Всі громадяни зобов'язані до військової служби.

Окремі закони визначають рід, спосіб, порядок і час тривання військової служби, звільнення від цього обов'язку, а також особисті й речеві повинності на військові цілі.

Всі постанови про обов'язки й права громадян стосуються і до військових осіб усіх ступенів, поскільки тому не суперечать військові закони.

Артикул 31.

Чужинці, що перебувають на території Української держави, за винятком осіб з правом екстериторіяльності, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користують з політичних прав українських громадян, з усіх інших прав користають, поскільки закон не визначив у тому напрямі обмежень.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.7. – Арк.1 зв. - 9 зв. Копія. Машинопис.

№ 29

Текст присяги членів ОУН на вірність Українській незалежній державі

Не пізніше 22 червня 1941 р.

ПРИСЯГА ЧЛЕНА ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Я, (псевдо), стверджую присягою, що добровільно вступаю в члени Організації українських націоналістів - речника самостійности і собор-

ности українського народу під час його політичного поневолення.

Навіть у найважчих умовах із святістю буду виконувати її накази та беззастержно підпорядковуватися Проводові.

Революційна боротьба і праця — це мій обов'язок перед українським народом.

Життям заплачу за зраду ідеї Української самостійної держави.

Могилами найкращих борців в Україні клянусь: державу, яку вони творили в своїх задумах і чинах, творю і творитиму.

Тільки смерть стане мені перешкодою на цьому шляху.

(Так, Великий Боже, мені допоможи).

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.121. Копія. Машинопис.

№ 30

Телеграма полковника ОУН (С.Бандери) Р.Ярого до А.Гітлера* про готовність українських націоналістів до спільної боротьби з більшовизмом**

22 червня 1941р.

м.Відень

22 червня з Відня було надіслано на адресу фюрера і рейхсканцлера Німеччини телеграму такого змісту:

Його Превосходительству

Пану рейхсканцлеру Німецького Рейху Адольфу Гітлеру.

Берлін. Штаб-квартира фюрера.

Українські націоналісти, яких більшовицька окупація вигнала з їхньої батьківщини, об'єднані у збройних загонах ОУН-ДУН (Дружини українських націоналістів), готові спільно зі своїми національно свідомими співвітчизниками, які вже роками борються проти московського

* Гітлер Адольф (1889-1945) – лідер німецького націонал-соціалізму і диктатор третього Рейху; з 1921 р. – керівник Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини, з 1933 р., після перемоги НСДАП на виборах, формує уряд і стає канцлером Німеччини. В 1934 р., шляхом узурпації, стає одночасно президентом держави і главою уряду (вождем – Führer). Автор книги Mein Kampf (“Моя боротьба”) та расистської програми німецького підкорення Європи. Разом з керівником СРСР Й.Сталіним несе відповідальність за розв'язання Другої світової війни. А.Гітлер – ініціатор масового вбивства невинних мирних громадян і військовополонених на території Німеччини й окупованих нею держав, здійсненого режимом, творцем якого він був. 30.IV.1941 р. здійснив самогубство в оточеному Радянською армією Берліні.

** Див. док. №57.

більшовизму в самій Україні, і пліч-о-пліч зі славним німецьким вермахтом боротися за свободу своєї батьківщини і відновлення політичного стану за умовами Брест-Литовського мирного договору. Крім того, тисячі військовоспроможних українців просять від Вашого Превосходительства дозволу бути негайно зачисленими у лави ДУН, щоб боротися за свободу України, покінчити з хаосом у Східній Європі і забезпечити Східний фронт Європи.

*Ріхард Ярій, полковник ДУН і
провідник групи "Південь".
Табір Зауберсдорф, Нідердонау.*

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.22. – Арк.10. Копія.
Переклад з німецької. Машинопис.*

№ 31

Пропозиції ОУН (А.Мельника) до структури і компетенції міністерств майбутньої Української держави

Не пізніше 22 червня 1941 р.

МІНІСТЕРСТВА ТА ЇХ КОМПЕТЕНЦІЯ

Загальні зауваження

Нижче ми подаємо нариси компетенції усіх найголовніших міністерств, які нині звичайно має кожна держава. Число цих міністерств у різних державах є різне (од 12 до 20), але ця різниця в кількості походить не з того, що якась держава провадить такі агенди*, яких інша зовсім не знає чи навіть не уявляє собі. Ні, це не так. Життя, завдання й потреби кожної сучасної європейської держави майже однакові, тому й функції державного апарату їх майже однакові. Різниця лише найчастіше в тім, що якась держава, з тих чи інших причин, надає певній діяльності особливого значіння і створює для певних функцій окремі міністерства, інша ж, навпаки, не бачить потреби в підкресленні чи розвитку певної діяльності і звертає увагу на іншу. Так напр[иклад] Англія, в останній добі прискішеного озброєння, створила аж чотири окремі військові міністерства (морське, летунства, озброєння і іншої зброї), в той час, коли низка держав має лише одне міністерство військове. З другого

* представництва

боку, бачимо явище, коли окремі міністерства, з моментів ощадности та організаційних, об'єднуються, напр[иклад] у Польщі – міністерство хліборобства об'єдналось з міністерством земельної реформи, міністерство залізниць з міністерством публічних робіт.

За основу для своєї праці про компетенцію окремих міністерств ми взяли “Словник права обецніго” – велика 4-томова праця, що вийшла під редакцією Президента найв[ищого] адміністративного суду п.др.Емілія Гахи, при участі проф.права усіх чеських університетів та при секретарюванні п.Гавелки. Це ми зробили між іншим тому, що бувша ЧСР будувалася уже в новішій часі і організацію своїх міністерств пристосовувала до потреб модерної держави, у зв'язку з чим розбудовувалась і компетенція поодиноких міністерств.

З цього погляду компетенція міністерств, що будувалась, так мовити, “одразу”, має більш “монолітний” і логічний характер, в той час, коли компетенція “старих” міністерств, себто, що довго існували, має досить “кострубатий” характер. Там знайдете багато “функцій”, які з часом відпали, - “відумерли” зовсім, або передані нині зовсім, або частично іншим міністерством. Це тому, що там компетенція “напластовувалась” історично. Для нових потреб, в їх початковому стані, не створювали окремих міністерств ані навіть департаментів.

Між іншим, далеко не всі держави мають справу компетенції своїх міністерств упорядковану, якби то належало, себто, щоби законом була затверджена “в цілому компетенція” кожного міністерства. Це тому, що “компетенція” все ж таки, принаймні в певних своїх частинах, є завжди чимсь пливким, залежним від життя. Коли сьогодні “затвердити” урядово компетенцію міністерства у всіх її деталях, то уже завтра життя буде вимагати поширення цієї компетенції для регулювання якихсь нових відносин чи потреб, що наросли. Тому то, а також “за браком часу”, не були затвержені урядово і компетенції міністерств в ЧСР, які ми використовуємо. Це є окремі неофіційні “нариси” компетенції, які мали для свого внутрішнього вжитку окремі міністерства. Цими нарисами задовольнялися і чеські професори права, використовуючи їх для свого “словника”.

Використовуючи, у свою чергу, ці нариси для наших українських цілей, ми відкинули з нарисів усі деталі й моменти, що мають специфічно локальний характер (прим[іром], особливості землевладіння в ЧСР) чи носять на собі сліди бувшого австрійського права, натомість внесли деякі моменти й термінологію, що ближчі українській дійсности.

Компетенції кожного міністерства – це одночасового його програма праці. Як воно її технічно виконує? – Тим способом, що у себе, в “міністерстві”, розподіляє цю працю між окремими департаментами та

відділами, а на території держави, відповідно її адміністративному поділу та устрою, організує станови чи призначає агентів, які виконують окремі функції міністерства на місцях.

Що торкається поділу праці в самому міністерстві (між департаментами, відділами, і т. д.), то тут практика є різноманітна в різних державах. Ми подали уже поділ польських міністерств на департаменти та відділи. Постараємося це зробити щодо міністерств бувшої ЧСР, де дасть картину того, як розподіляються “компетенції” міністерств в самому міністерстві.

Маючи уявлення про “компетенцію” окремих міністерств та поділ їх на департаменти й відділи, не так тяжко буде фахівцям зорієнтуватись щодо полагодження праці, в разі потреби, в умовах української дійсності.

КОМПЕТЕНЦІЯ ОКРЕМИХ МІНІСТЕРСТВ

В компетенції поокремих міністерств треба розрізнити дві групи “компетенції”, а саме ту компетенцію, яку має кожне з міністерств, а яку можна назвати загальною і ту, яку має лише спеціально те чи інше міністерство. До цієї загальної компетенції належать такі справи і такі чинности, які має кожне міністерство. Вони слідуєчі:

а) внутрішня організація міністерства, призначення на посади системізовани й помічні, справи особисті, пенсійні та дисциплінарні служачих поодиноких міністерств, господарські (внутрішні) справи кожного міністерства, включно до бібліотеки, архиву чи спеціального музею, редакції приналежного до міністерства урядового вістника та зв’язані з тим агенції;

б) підготовка проектів законів, розпоряджень, а також пояснень в усіх справах, що торкаються кожного поодинокого міністерства; співпраця в потрібних випадках поодиноких міністерств;

в) статистика, що торкається діяльності кожного окремого міністерства (напр[иклад], статистика щорічних витрат міністерства на ту чи іншу ділянку – скажемо, роз’їзди його урядовців і т.д.) оскільки ведення цієї статистики було залишено міністерству державним статистичним урядом;

г) дозвіл на видання тих чи інших публічних видань органами, підлеглими міністерству.

Це значить, та “загальна”, себто спільна для всіх, компетенція, яку має кожне міністерство.

В дальшому подаємо перегляд “спеціальної” компетенції, яку має кожне поодиноке міністерство у звязку з родом своєї діяльності.

МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ

Його компетенція

1. Загальне керівництво політичними стосунками і зв'язками Української держави до інших держав, а також до різних організацій в тих державах; заступництво прав та інтересів Української держави в міжнародних стосунках.

Зокрема: Нав'язання та удержання зв'язків з усіма державами світу, з чинниками політичного міжнародного життя і із закордоном взагалі.

Питання дипломатичного церемоніялу і посередництво та підготовка побачень державних чинників інших держав і видатних чужинців взагалі з видатними чинниками і урядовими особами Української держави.

Виключне посередництво між дипломатичними місіями чужих держав та між особами, що мають право екстериторіяльності з українськими судами, урядами і т.д., згідно з приписами, що на цей випадок існують.

Предложення українській владі своїх проектів щодо уділення агременту (дозволу) на перебування і урядування в Українській державі чужих дипломатичних представництв і представників, а також, в порозумінні з міністерством торгівлі, уділення ексекватури (дозволу) на чинність в Україні консулів чужих держав.

Питання про уділення почесей, вигод і різного рода знимок та зручностей особам, що користуються на Україні правом екстериторіяльності, а також консулам та членам їх родин (в порозумінні з іншими міністерствами, прим[іром], військовим щодо військових аташе чужих держав).

Провадження політичних і дипломатичних переговорів, що мають на увазі заключення певних умов різного роду, з тим, щоби вони набули міжнародного значення. Співучасть при міжнародніх переговорах, коли ведуть їх інші міністерства (прим[іром], при заключенні умов залізничного руху, поштового і телеграфічного зв'язку) та евіденція їх в міністерстві заграничних справ.

Предложення владі, президенту чи парламенту міжнародніх умов на схвалення справ, що торкаються участи України на міжнародніх конгресах і конференціях, передовсім з погляду політичного та формального, - себто чи участь якогось українського товариства в тій чи іншій конференції відповідає політичним інтересам України, її престижу і т. д. Питання про заступлення України в різних міжнародніх інституціях, органах та організаціях.

Інформування закордону про Україну способом публіцистики, літератури і взагалі всіма засобами культурної пропаганди. Оборона інтересів України засобами пропагандами.

Інформаційна служба. Обов'язок усіх дипломатичних представництв, що має Україна за кордоном, інформувати українське міністерство закордонних справ про політичне життя взагалі, окремо інформувати про

всі ті події, рухи та приготування, що можуть мати те чи інше значення для України.

Пресова та інформаційна праця дипломатичних представників України в поодиноких державах.

Допомога та співробітництво з іншими міністерствами, що ведуть пропаганду в чужині (напр[иклад], пропаганда туристичного руху на Україні). Допомога та співробітництво з міністерствами, що несуть поміч українцям на чужині (прим., з міністерством освіти, коли воно організує школи для українських дітей на чужині, з міністерством здоров'я, коли воно будує там санаторії і т. д.). Об'єднання і загальне ведення закордонної пропаганди про Українську державу.

Використання інформації українських дипломатичних представників для започаткування та поширення економічних зв'язків з тою чи іншою державою, з участю відповідних міністерств.

Співпраця з іншими міністерствами при урегулюванні справ і обов'язків чужинців на Україні. Посередництво при запрошенні окремих чужинців на Україну для обняття вищих становищ, а також при організації ними на Україні підприємств торгових та промислових. Погляд міністерства на уділення тих чи інших почесей чи нагород чужинцям за окремі заслуги – в порозумінні з належними міністерствами.

II. Заступництво прав та інтересів українських громадян. Правна свобода інтересів українських громадян в різних чужинецьких урядах, наскільки вони її потребують чи не можуть обстарати її самі.

Урегулювання – в порозумінні з міністерством торгівлі – справи консульських представників України в чужих державах; організація та касування консульств, призначення консулів, определення консульських оплат, надання консулям інструкцій в справах торговельних, видача дипломатичних пасів.

III. Організація дипломатичного корпусу. Призначення і звільнення послів. Бюджет посольств та заграничної служби взагалі. Догляд за діяльністю послів, консулів та інших представників України за кордоном.

Підготовка осіб до дипломатичної служби. Співробітництво в цій галузі з міністер[ствами] освіти та торгу і промислу.

МІНІСТЕРСТВО СПРАВЕДЛИВОСТИ

Його компетенція

I. СПРАВА СУДІВ І ПРОКУРАТУРИ

а) Організація і обсадження персоналом звичайних і надзвичайних судів прокуратури;

б) теоретична освіта суддів та прокураторів та практичні іспити їх;

в) догляд над діяльністю суддів і прокуратури;

г) відповідальність суддів та членів прокуратури;

г) справа службових оплат служачих в судівництві, їх пенсій та дисциплінарних кар;

д) господарська частина судівництва та прокуратури (будинки, майно і т. д.).

II. СПРАВА УРЯДІВ ОПІКУНСЬКИХ ТА ДЕПОЗИТНИХ:

а) організація та обсадження персоналом цих урядів;

б) освіта служачих цих урядів;

в) догляд над урядами;

г) справа службових оплат служачих, їх пенсій та дисциплінарних кар за службові переступки;

г) господарська частина цих урядів.

III. СПРАВА ІНСТИТУЦІЙ ДЛЯ ОДБУВАННЯ КАРИ (ТЮРМИ І ІНШЕ), А ТАКОЖ УСТАНОВ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ГЕНЕРАЦІЇ МОЛОДІ ТА МАЛОЛІТНІХ ЗЛОЧИНЦІВ:

а) урядження цих інституцій, ліквідація їх та обсадження персоналом службовим;

б) справа службових оплат, пенсій та дисциплінарної відповідальності службовців;

в) освіта їх;

г) всебічна опіка (школи, виховання) над вихованцями інституцій для малолітніх злочинців, як також над тими, що відбувають кару в тюрмах; підшукування для них праці по скінченні кари;

г) догляд над діяльністю цих установ;

д) господарська частина цих установ.

IV. Викорання судових присудів. Евіденція осіб, що були карані судово, оскільки цей обов'язок не належить до міністерства внутрішніх справ.

V. Співпраця при проголошенні амністії загальної чи спеціальної.

VI. Відшкодування невинно засуджених чи тих, що без вини були арештовані.

VII. Архіви та бібліотеки міністерства справедливости, - судів прокуратури, урядів та інституцій, що належать до міністерства справедливости, а також статистика діяльності їх.

VIII. Справа судових та сирітських депозитів та справа сирітського маєтку.

IX. Опіка над неповнолітніми.

X. Скасування перешкод (цивільного чи церковного права) до шлюбу.

XI. Справи, що торкаються – підготовка діяльності та відповідальності: адвокатів, нотарів, судових знавців (експертів), - оскільки ведення цих справ спадає до відомства міністерства справедливости.

XII. Підготовка проектів законів, розпоряджень та рішень в різних

галузях життя і права.

Зокрема:

1) в галузі цивільного матеріального права:

а) право політичне*, аграрне, водне, міжнародне право приватне;

б) право авторське, право на патенти, на фірми і т. п.;

в) право торговельне, торговельних спілок, акційних товариств та картелів;

г) право векселеве і чекове;

г) право залізничне, автомобільне, летунства;

д) право асекураційне;

з) право на охоту та риболовство;

ж) право гірниче;

ї) право вивласнення (майна державою, містом і т. п.);

й) право фінансове.

2) В галузі кримінального права матеріального; загального, спеціального і права пресового.

3) В галузі цивільного права формального чи цивільного процесу, а саме: процес в судах цивільних звичайних, надзвичайних й судах третейських; формальне поступовання при екзекуціях, конкурсах і мирних договорах; проголошення (правне) про смерть особи; позбавлення особи права розпорядження своїм майном** ; порядок ведення поземельних та інших громадських книжок; поступовання перед урядами опікунськими; правила служби й праці адвокатської та у нотаріятах;

4) В галузі процесу кримінального:

формальне поступовання (карний процес) перед судами звичайними та виїмковими; поступовання карне в справах фінансових, боргів і т. д., кримінальна статистика.

ХІІІ. Упорядкування законів про устрій судів, опікунських урядів; правна допомога незаможним.

а) Упорядкування законів у справах громадських прав, в справах кримінальних, а також опікунських урядів;

б) договори про унормовання стосунків з чужими державами, (себто підготовка цих договорів під оглядом правним);

в) угода з цими державами в справі видачі злочинців;

г) видача посвідчень: судам і своїй державі про узгляднення прав, існуючих в іншій, чужій державі; судам в чужих державах про норми, існуючі в заінтересованій державі (при судових процесах).

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ

Його компетенція

* Що торкається прав громадянина.

** Напр[иклад], у випадку психологічних недуг, марнотратності.

1. Державний бюджет (кошторис). Підготовлення державного кошторису, його складення і остаточне викінчення як з боку формального, так і по суті і догляд над додержанням кошторису при його виконанні, (щоб не було перевитрат проти асигнувань).

Співробітництво в справах державних фінансів зо всіма іншими відомствами (не лише по підготовці бюджету), але при вирішенні також інших фінансових питань, - всюди там, де держава може бути обтяжена новими видатками.

II. Управління усім державним майном і мастками. Управління державними прибутками і видатками. Питання про продаж чи обтяження обов'язаннями (боргами) державного майна, (хоч би управління тим майном знаходилося у інших міністерств). Така ж участь міністерства фінансів при питаннях про продаж чи обтяження зобов'язаннями (боргами) державних підприємств. Управління державною скарбницею. Догляд за прибутками і видатками (рухом грошей) в державних скарбницях.

Участь міністерства фінансів у списанні безнадійних боргів чи частини їх, у списанні не внесених податків чи зменшенні їх. Співробітництво з іншими міністерствами, що мають свої (державні) підприємства, організації та установи, хоча би ті підприємства працювали на засобах приватного комерційного підприємства.

III. Державний податок, місцеві податки, мита, монополії, льотерії. Прямі податки, податки земельні, податки непрямі (посередні). Керування установами, що виробляють монопольні продукти (напр., сірники, тютюн).

Державна льотерія і льотерії взагалі, переслідування за недодержання фінансових приписів, оскільки такі справи не підлягають суду.

IV. Державні кредитові операції. Управління справою державного боргу. Позички, що їх уділяє держава іншим державам, а також своїм органам самоурядування, та державним підприємствам і приватним особам.

V. Гроші. Управління експедицією заготових державних паперів. Монетний збір. Керування грошовим обігом. Регулювання продажею і купівлі чужих валют.

Управління державним (національним) банком.

VI. Банки і інші кредитові установи, - самоврядувань, кооперації та приватних акційних спілок. Догляд за емісією цінних паперів. Догляд за діяльністю бірж.

VII. Участь у фінансовому управлінні самоврядувань та їх союзів, оскільки така участь міністерства фінансів передбачена законом. Порозуміння із самоврядуваннями щодо складення їх річних кошторисів, а

також щодо місцевих податків, що накладають окремо від державних місцеві (територіяльні) і міські самоврядування (прим., податок на очистку і освітлення міста, податок на собак і т.д.).

VIII. Співучасть при підготовленні і заключенні міжнародних фінансових договорів, торговельних умов та торговельно-митних.

Догляд за виконанням міжнародних договорів під оглядом фінансовим.

IX. Встановлення і регулювання оплат усіх державних урядовців.

Встановлення пенсій осіб, що вийшли через старість, встановлення пенсій вдовам урядовців та їх дітям.

Співробітництво з іншими міністерствами при вирішенні усіх індивідуальних (чи групових) справ урядовців, що не передбачені загальними законами. Участь у вирішенні усіх тих справ урядовців, де ходить про обтяження державних фінансів.

X. Організація усіх фінансових відомств і служб, що виконують завдання міністерства фінансів.

КОМПЕТЕНЦІЯ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ (б. ЧСР)

Справи державні і законодавчі. Справи законодавчі, включно до законодавства про права мов; участь при обговоренні всіх проектів законів і розпоряджень, що торкаються загальнодержавних інтересів.

Справа державних кордонів, в порозумінні з міністерствами заграничних справ і фінансів. Справа державного герба, прапора і печатки; оскільки дозвіл на уживання їх дає інше міністерство, мусить порозумітися з міністерством внутрішніх справ. Справи народного представництва республіки (частина господарча, ведення статистик послів ітд.).

Справа виборів до законодавчих тіл. Особисті і грошові (пенсійні) справи урядовців народного представництва (парляменту).

Радакція та адміністрація Збірника законів та розпоряджень влади та справи з редагуванням та виданням Збірника взагалі.

III. Організація державних урядів міністерства внутрішніх справ і справи, з ним зв'язані. Уряди політичних і суспільної безпеки зокрема, організація урядів адміністративних та організацій поліції, починаючи від села аж до загальнодержавних органів адміністрації та поліції.

Співпраця зо всіма іншими міністерствами, оскільки це торкається передовсім публічної безпеки. Наприклад, участь у працях міністерства здоров'я, коли воно виробляє правила боротьби з пошестями чи правила гігієни для торговців та крамів; участь в працях міністерства справедливости, коли воно розробляє закони про адміністративні кари, себто про ті кари, які має право становляти адміністрація чи поліція (дрібні провини, кари і т.д.).

Вирішення в останній інстанції усіх справ, підлеглих нижчим органам (прим[іром], воєводі, повітовому старості і т.д.), оскільки це оста-

точне вирішення не належить виразно до іншого міністерства.

III.Справа державних урядовців міністерства. Вироблення правил служби і становлення їх службових прав і обов'язків, (оскільки не торкається виключно фінансових справ). Фахова підготовка урядовців внутрішніх справ і фахові іспити. Справи державної поліції. Іспити в знанні державного рахівництва.

IV. Загальні питання і справи внутрішнього управління. Адміністративні органи. Поліційні органи. Їх праця.

Питання національних меншин і мовні, (мовні), оскільки вони торкаються міністерства внутрішніх справ. Співпраця з іншими міністерствами з питанням меншиневих, мовних, економічних, соціальних, продавальних та інших.

Вироблення урядової термінології з участю міністерства шкільництва, оскільки іде загально про чистоту мови.

Питання про архіви міністерства і організацію архівної справи взагалі.

V.Справа повітового, волосного, сільського і міського самоврядування. Справа границь окремих адміністративних одиниць.

Справа виборів (участь організації їх) до самоврядувань повітових, волосних, сільських, міських. Співучасть (допомога) при організації виборів до інших тіл (напр[иклад], кооперативних, професійних), оскільки ця участь передбачена законом.

Різні справи сільські, міські і т. д., оскільки вони не приділені іншому міністерству чи самоврядуванню.

Розрібка питань про реформу місцевих самоврядувань (про реформу дотеперішнього стану, про поширення чи звуження прав самоврядування і т. л.).

Питання про службові справи урядовців, місцевих самоврядувань (ці права відрізняються тим, що урядовці самоврядувань, як недержавні, не мають пенсій на старість і т. д., іде про урівняння їх в різних правах з урядовцями державними).

VI. Громадяни держави та їх права і обов'язки. Різні питання цієї галузі. Передовсім про набування державної приналежності.

Питання про різні стани – шляхетство, титули. Зміна прізвищ та уділювання нових прізвищ. Справи подруж – в тих випадках, коли до цих справ вмішується адміністративна влада. (Прим[іром], в часі розводного процесу, поділу майна, відновлення прізвища і т. д.) Справа метрик. Співпраця з іншими відомствами в справах еміграції та іміграції. Перепис населення та співпраця з головним статистичним урядом.

VII.Справи шкільництва і народньої освіти. Співпраця з міністерством освіти при відшуканні помешкань для школи та учителів. Зокрема, співпраця при відкриттю меншинових шкіл.

Співпраця з міністерством освіти при відкритті сільських читалень та бібліотек. Співпраця з міністерством освіти в справах охорони пам'яток, культурних (мистецьких) та історичних.

VIII. Справи, зв'язані з економічним життям держави та її громадян.

Співробітництво з усіма міністерствами, що відають цими справами, зокрема, виконання певних доручень цих міністерств. З другого боку, вироблення правил загального порядку, з якими мусять числитися інші міністерства в своїй діяльності на економічному полі.

Зокрема:

Різна адміністративна чинність, передбачена законами, при відкритті, діяльності і закритті та ліквідації різних акційних товариств, кооперативів та приватних торговельних і промислових підприємств. Дозвіл чи заборона, з погляду інтересів міністерства внутрішніх справ, чужоземних акційних товариств.

Співробітництво з міністерством соціального забезпечення (чи міністерством праці) щодо додержання годин праці, недільного відпочинку та терміну відкриття і закриття крамниць. Догляд і контроль праці приватних асекураційних товариств. Догляд і контроль праці приватних льомбардів.

Співробітництво при видачі дозволів на відкриття пивних реставрацій та готелів (моральний момент щодо особи майбутнього властителя).

Виконання певних адміністративних актів при набуванні та продажі землі, садиб, нерухомого майна (зміна власника). Співучасть при виконанні громадянами різних натуральних повинностей по відношенні до церкви, школи, духовенства та учительства (напр[иклад], доставка дров, оправа школи і т.д).

IX. Рух на великих шляхах, на сільських дорогах у містах та селах. Поліція дорожна і поліція безпечности. Рух автомобільний. Летунство. (У всіх цих питаннях міністерства, що прямо завідують цими справами – міністерство комунікації, публічних робіт чи інше співпрацюють щодо безпечности руху з міністерством внутрішніх справ. Це ж міністерство не мішається до питань чисто технічних. Догляд за мостами і переправами. Рух туристичний.

X. Охорона ладу і спокою в державі. Справи про дозвіл на існування різних товариств, та організацій характеру політичного, релігійного, культурного, мистецького і т.д. Догляд за діяльністю цих організацій та припинення їх, в разі вона набирає характеру, небезпечного для державного або громадського ладу і спокою. Постановлення правил про збори, мітинги та заборони.

Догляд за пресою, за виданням книжок (цензура), уділення дозволів

на відкриття друкарень та набування друкарських та інших розмножувачих машин.

Співробітництво з міністерством пошт при уділюванні концесій на радіоапарату та радіотелефонну станцію (політична благонадійність власника).

Справа невідповідних назв публічних або комерційних підприємств. Дозвіл, - в порозумінні з міністерством військових справ, носити уніформи та відзнаки. Регулювання діяльності театрів та кінематографів. Заборона тих або інших кінокартин в порозумінні з міністерством шкільництва). Видача посвідчень моральности.

Евіденція горожан.

Догляд і контроль чужинців.

Справа пашпортів, легітимацій та дорожних пашпортів.

Догляд за малим пограничним рухом. Погранична (кордонна) поліція.

IX. Охорона життя людей і маєтку. Пожарна поліція та організація і діяльність пожежних товариств. Дозвіл тримати і носити зброю. Справа про уживання вибухових матеріалів та різного стрілива при працях в порозумінні з відповідним міністерством. Справа виробу та уживання ацетилену а також продажу кальціум-карбіту. Справа потульних циганів та людей без певних занять. Співпраця в справі домів примусової праці та кольоній для малолітніх злочинців.

Справа про нагороду за спасіння життя людей в небезпеці (при пожежі, розливів рік і т. п.) Справа винагороди пожарних, що потерпіли при виконванні своїх обов'язків (обов'язок асекураційних товариств уділювати на це певну частину своїх заробітків). Переслідування негуманного поведіння зі звірятами.

XII. Справа соціального забезпечення та опіки над бідними.

Співпраця по догляду над діяльністю установ гуманітарного характеру (лікарств для бідних, домів для полишених дітей і т. д.), наскільки цими установами не опікується місцеве самоврядування.

Справа винагородження тим громадянам, що потерпіли від військових подій і від політичних розрухів, в порозумінні з міністерством фінансів. Справи до[по]моги потерпівшим від посухи, граду та інших стихійних нещасть. Справа громадських грошових збірок. Громадських льотерій та томбол. Справа видачі допомог на лікування бідним, оскільки не йде про каси х[в]орих.

XIII. Справа народнього здоров'я. Догляд за чистотою, за додержанням санітарних приписів, за суспільною гігієною. Справа кладовищ, порядку похоронів, спалення в крематорії і т. п. Допомога Червоному Хресту в його діяльності. Охорона знаку Червоного Хреста.

* У тексті документа помилково – IX.

XIV. Справи релігійні. Співпраця по цих справах. Утримання порядку під час богослужень, релігійних процесій і т. д. Співпраця і догляд за порядком при уряджуванні свят, пам'ятних домів і т. п.

XV. Справи військові. Виконання усіх адміністративних функцій, що лягають на внутрішнє управління у зв'язку із військовою справою в мирний час а також під час війни. Сюди відносяться: участь міністерства внутрішніх справ і всіх його органів, згор аж долу, в складанні списків осіб, що підлягають військовій службі. Організація щорічних прийомів до військової служби молодих людей для відбуття військової повинності. Допомога військовому міністерству у відшуканні помешкань для постійного і тимчасового розташування війська (касарні). Допомога війську у пересуванні його в мирний і військовий час (підводна повинність). В умовах сучасної, тотальної, війни співробітництво з військом в справі летунської оборони і т.п. Співробітництво з військовим відомством і міністерством фінансів і різних виплатах і винагородах, зв'язаних з відбуванням військової служби чи з участю у війні. А саме, виплата допомог жінкам і дітям осіб, що призвані по мобілізації на війну. Виплата пенсій інвалідам; виплата грошей обивателям за уділення помешкань для війська, за перевіз війська та військових річей; виплата відшкодування за різні шкоди, заподіяні фактом розквартирування війська (ремонт); виплата відшкодування, зв'язаного з військовими подіями (прим., за ужиття поля, лісу, саду під скоки і т. д.); виплата пенсій вдовам і сиротам осіб, що загинули на війні. Справа збігців підчас війни. Участь у харчуванні та віднайденні помешкань для збігців та їх родин. Допомога родинам тих осіб, що під час війни опинились у ворожій державі.

XVI. Справи судівництва. Виконання цілої низки допомогових функцій, зв'язаних з виконанням судівництва. Сюди відносяться: переведення поліцією першого дознання о всіх випадках злочинів, допит винного, потерпівшого та свідків, арештування в разі потреби, винного і передача (протягом 24 годин, коли є арештований або коли можуть зникнути сліди злочину) свого дознання судовій владі, себто слідчому судді. Допомога слідчому судді у переведенні ним слідства: доручення повісток свідкам, що викликають на допит. Участь у трусах; переведення арештовань та відправа арештованих до тюрми. Така ж допомога мировим суддям: діжурство поліційної влади в коморах мирових судів підчас виконання правосуддя, доставка свідків і т.п. Виконання подібних функцій для судів цивільних (а не карних, що провадять судівництво в справах різних маєткових прав (володіння землею, майном рухомим, суд на спадщину, заподіяні школи і т.д.). Усі ці права і обов'язки полі[ці]йних органів зазначені в статутах – карного процесу і цивільного процесу.

Складання для окружних судів (що судять про більші злочини), списку присяглих (присяжних засідателів); допомога у підтриманні зовнішнього порядку під час відбування процесу.

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 32

Відозва ОУН (А.Мельника) до українців з викладом програми побудови незалежної України

Не пізніше 22 червня 1941 р.

УКРАЇНЦІ!

Кожний з вас мусить знати свою націоналістичну програму, що складається з таких найважливіших завдань:

1. Самостійна соборна Українська держава.
2. Сильна національна армія, що забезпечить Україні гідне місце серед інших державних націй.
3. Тривалий державний лад з сильною національною владою, що зіпреться на всі творчі верстви українського народу.
4. Заперечення політичних партій, як чинників внутрішнього розкладу й деморалізації суспільства.
5. Виховання українського суспільства в дусі націоналізму, громадської дисципліни й високої моралі.
6. Відновлення Української національної церкви.
7. Розвиток національної культури й здійснення її історичних завдань.
8. Загальна й фахова освіта в маси.
9. Знищення ворожої земельної колонізації.
10. Вся земля селянам на підставі приватної трудової власності.
11. Удержавлення вирішальних галузей промисловости для незалежного розвитку народнього господарства.
12. Приватний почин у тих ділянках промисловости й торгівлі, де він виправдується інтересами держави й суспільства.
13. Всебічний розвиток кооперації.
14. Державний господарський план, що унеможливить анархію капіталістичного виробництва.

15. Соціяльна політика, що усуне визиск праці капіталом.

16. Професійно-виробнича організація всіх верств українського народу.

17. Розвиток українського промислу.

18. Централізація державного управління при громадській самоуправі, де вона потрібна.

19. Справедливі закони, внутрішній мир, організована праця й всебічний розвиток всіх творчих верств українського народу.

Хто прийме цю програму, хто прагне чинно прислужитися величній меті творення Української держави, тому місце в організованих лавах українського націоналізму!

Тільки добре продумана й опрацьована програма розбудови держави дасть Україні могутню державу та щасливе життя.

Таку програму має Організація українських націоналістів.

УКРАЇНЦІ, будьте готові карно й сумлінно її сповнити під кермою свого проводу на наказ свого вождя Андрія Мельника!

Слава Україні! Вождеві слава!

Увага! Обережно ставитись до всіх відозв та летючок, де немає імені нашого вождя Андрія Мельника, їх буде багато. Вороги не сплять і знову будуть хотіти розбити наш націоналістичний фронт. Ганьба ворогам й ворожій літературі!

Хай живе вождь Андрій Мельник та єдина Організація українських націоналістів!

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів. Копія. Друк. прим.

№ 33

Відповідь Держканцелярії Німеччини на меморандум ОУН (С.Бандери) про незалежність України*

26 червня 1941 р.

*Канцелярія Райху до номера 9380 А
Берлін, 26 червня 1941 року.*

1./ Замітка Ориг[інал] в акт[ах] Україна.

Організацією українських націоналістів (ОУН) був разом з надісланим фюреру листом від 23 червня цього року представлений меморандум

* Див. док. №22.

стосовно українського питання. У меморандумі висловлено думку про відновлення незалежної національної Української держави в дусі Брест-Литовського мирного договору. Українці, прагнучи самостійності, вважають, що з політичної точки зору унормовані на довгий час стосунки у Східній Європі можуть бути створені тільки при існуванні політично самостійної Української держави. Також Україна тільки тоді стане органічною складовою частиною і суттєвим доповненням європейської економіки на довгий час, коли українська держава буде і економічно незалежною. І, накінець, найкращим гарантом німецько-українського союзу і найкращим бастионом проти російського тиску на Європу мали б бути самостійні українські збройні сили. Розв'язка українського питання у такій спосіб, як були вирішені словацьке та хорватське питання, не являється вказаною. До меморандуму додані програмні, політичні та військові рішення другого Конгресу ОУН, який відбувся на початку року.

Копію листа, меморандуму і рішень Конгресу отримало, крім Головного командування збройних сил, райхсфюрера СС і райхслайтера Розенберга, також Міністерство закордонних справ. У зв'язку з цим не є необхідним доводити до відома фюрера зміст цього листа, меморандуму і рішень Конгресу або передати їх до Міністерства закордонних справ.

*Райхсміністр і шеф райхсканцелярії Рк.9380 А
ГКФ, 24 червня 1941*

2./ Організації Українських Націоналістів (ОУН) на руки панові керівникові відділу Володимирові Стахіву
Берлін-Вільмерсдорф вул. Мекленбургіше Штрассе 73

Я ознайомився з Вашим листом від 23 червня цього року стосовно українського питання і рішеннями Другого Конгресу. Пан райхсміністр закордонних справ, якому Ви направили копію листа, меморандуму і рішень, Конгресу має вирішити, чи і наскільки він має ознайомити фюрера з меморандумом і рішеннями Конгресу.

[Підпис] (Н.д.Г.РМін)

3) До архіву.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.86-87.

№ 34

Звіт учасника похідної групи “Віктора” Проводові ОУН
(С.Бандери) щодо ситуації в прифронтовій смузі

Краківець, Львівщина

*26 червня 1941 р.
К.051. Краківець.
26.6.1941 [р.,] 11[год.]*

Звіт ч.1

1) Поведінка німців з українськими полоненими є невідповідна. Українці, головні члени ОУН і симпатички, втікають – очікуючи від німців не лише чемної поведінки, але признання. Вважаю, що українців повинні відразу відділювати від всіх інших полонених, тому що:

- а) українці саботують у большевицькій армії – відтак втікають.
- б) кидають зброю майже поголовно і втікають,
- в) війська і селяни втікають перед розстрілами,
- г) спішать і голосяться, продираючися крізь бойові лінії, щоби дати інформації про ворожі позиції, уміцнення тощо.

Німецькі війська трактують всіх однаково, а тому, що не можуть розговоритися, беруть всіх в полон і женуть до Ярослава.

2) Під числом 1* докладно характеризують два звіти втікачів з Ч[ервоної] армії:

а) Діак Іван, село Підліски Великі – Львів, ур[оджений] 24.4 [1]910 [р.] подає: покликаний до війська дня 19.5.1941. Відставлений до села Мякіш коло Ляшок біля Ярослава. Деякі заняття: військові вправи, копання ровів, вимарші, пропагандивні курси. Умундування: дали сподні, блюзу й плащ і постіль (сінник, заголовок, простирало і коц), перебували цілий час у лісі під шатрами. Пропаганда: боронитися перед германом до останньої кулі, останню кулю собі в лоб, не датися в полон, бо герм[ан] “виріже” – треба захищати свою родину. Будемо воювати не тут, але на германській території, накриємо їх шапками, - не дамося, щоб знову попасти в ярмо буржуїв-поміщиків.

Діак – симпатик ОУН. Від’їзджаючи до війська, одержав кличку від члена ОУН Хомина Гринька з Підлісок Великих, якого Хомин Іван мав листовно повідомити, коли має втікати з большевицької армії. Кличка така: “У нас град і чорні хмари”, то значить зближається війна за кілька днів. Коли в листі буде слово “У нас морози”, значить війна вже є. Діак одержав листа від Хомина 18 бо 19.6 (не пригадує собі докладно, котрого дня) з такою допискою: “У нас великі градові чорні хмари”. Діак

* Так у тексті, насправді в пунктах “а” і “б”.

зрозумів і в п'ятницю втік з Червоної армії. Настрої в Підлісках Великих дуже протибольшевицькі. З його околиць ніхто не буде воювати за большевиків.

Звіт списаний дня 25.6.1941 [р]., год 4 після пол[удня] в Млинах, п[овіт] Краківець.

б) Віра Василь, син Дмитра і Марії, ур[оджений] 1.3.1906 [р.] у Будзинь п[овіт] Краківець, покликаний до війська 19.5.1941 р. на 45 днів до Мякіш коло Кобильниці Руської до ліса. Присяга мала відбутися 22.6.1941 [р.]. Порядок дня: вставання, біг, миття, гімнастика, порядкування коло себе, дві години політ[ичні] заняття з 10-хвилинною перервою. Одні – до праці до варстатів, другі – до вправ. Обід і роботи – копання ровів. Віра приділений до гавбиці, як амуніційний, число гавбиці 152.

Політ[ичні] заняття: захищати родину, зміцнити Красну армію, сильна і крепка Червона армія, а ще крепшая ест на тилі, бо всі її спомагають. Не будемо воювати на своїй території, тільки на чужій – будемо поступати наперед, бо всюди є робучий клас. Знищимо буржуїв, поміщиків-капіталістів. Герман вже територіяльно дорівнює ССРСР – мусимо бути обережні. Харчі: дуже погані – голодували. На запит, чому політруки дістають консерви, а ми ні, діставали відповідь: дістанете! Зброя: вояки ходили без зброї. Воякові не вільно мати зброю, так само не вільно ніде виходити, навіть води напитися, без дозволу.

22.6.1941 р. о год. 8 рано одержали наказ виступати в напрямі села Харатон. Отворили артилерійський вогонь. Віра, як емуніційний, зривав ладунок і давав менше пороху, так стріли його вистріляли большевицьку піхоту і обсерваційні пункти*. Прийшов зв'язковий офіцер і сказав, що піхота вистріляна нашими стрілами, так само обсерваційні пункти. Віра уважає, що не лише він стріляв по своїй піхоті, але таких мусіло бути більше. По звіті зв'язкового офіцера прийшов наказ вицофатися** до Кобильниці Руської. Відступаючи, самі большевики знищили магазини зброї і харчів у фільварку Буковина за Мякішем.

Віра в Кобильниці Руській підслухав, як говорили старшини, що мусять вицофатися за Збруч і там завдати удар германові. Тому Віра рішив втекти. Вицофуючися з Кобильниці Руської до Свидниці, останній трактор завважив в житі віру і взяв його зі собою. Це було 23.6 В дорозі Віра скористався з нагоди, прилучився до ще двох з околиць Городка Ягайлон[ського], і втрійку втекли. Назвиськ тих з Городка не знає. Втікаючи, натрапили на лінію політруків, які всіх скорострілами завертали до бою, без огляду на це, чи мав зброю, чи ні, кожний мусів вертатися до наступу. Вони таки рішилися втекти, але їх зловили,

* спостережні

** відступати

відставили до дивізійної команди в Наконечне і там всіх трьох засудили на кару смерти. В тому німецька артилерія почала бити в ту станицю, всі розбіглися в різні сторони, і тут Віра таки вже втік. Що сталося з його двома друзями з Городка, таки не знає. Перед їх присудом розстріляли 6 осіб.

24.6. в наконечнім перед розстрілом втік Герега Василь, син Гринька з Будзиня, під час втечі легко ранений в лопатку. Віра подає ще:

В Наконечнім, під лісом коло Яворова німці вистріляли всю большевицьку піхоту і два танки дня 24 на 25.6. Большевики, відступаючи, стріляють на населення. У Свидниці, уступаючи, дали вогонь по населенню, яке втікло зо села з худобою, кіньми і т.д. Нищать всі свої станиці, магазини тощо з тою хвилиною, як відступають. Політруки гонять до наступу і кричать: “Бороніться, бо вступ до германа мають тільки поляки. Українців і жидів герман виріже”. Приписників (резерва) большевики майже поголовно розстрілюють, бо кажуть, що це шпіони германа.

Звіт списаний дня 26.6 о год. 11 перед пол[уднем] в Краківці.

в)отець декан Матковський в Краківці подає, що в селі Коханівка розстріляно перед відступом 20 українських селян, тому що хочуть германа. Докладніших даних не може подати.

Кузич Іван, член ОУН, за Польщі караний за приналежність до ОУН, арештований [від] 8 до 10.6.

Максимів Іван засуджений у Львові на кару смерти, по апеляції заміна на 10 літ.

25.6., год. 3, большевики спалили свою станицю на Вульці коло Краківця і відійшли.

Колгоспи є вже в селі Нагачів, Свидниця, Великі Очі.

Населення ховає вози перед большевиками. Витягає зо сховків і дає охоче німцям.

Слава Україні
Віктор

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 12. – Арк. 2, 3. Копія, машинопис; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.80-82.

№ 35

Звіт учасника похідної групи Проводові ОУН (С.Бандери) про ситуацію в прифронтовій смузі, діяльність групи, створення українських органів влади та стосунки з німцями

Краківець, Львівщина

26 червня 1941 р.

Звіт ч.4

26.VI.[1]941 [р.], год. 10 рано

Краківець, парохія

Вчора, середа рано, ми ще в Млинах. Ніч переспали по-військовому – солома, на воздусі, стійка.

Рано – до роботи. Дальші інструкції для новообраного й затвердженого в імені ОУН і провідника Степана Бандери – нового голови Громадської управи. Опісля збірка членів міліції. Прийшло 20 хлопців. Всі вже з опасками. Є двох також зі села Кобильниця Волоська й один зі села Кобильниця Руська. Ціле передполудне вишкіл міліції. Равлик дає засадничий вишкіл міліційний, я – інші справи, щоби вони були в усюму зорієнтовані, отже: самоуправа, державна адміністрація, господарство, зокрема негайне перебрання всіх машин МТС і інших, пожарничого і спортивного виряду, та т.п., кооперація, дальше: пропаганда (дуже основно), політичні справи: ситуація, наші цілі, завдання ОУН, історія нашої революційної боротьби та все з тим зв'язане, відношення до союзної німецької армії, соціальні справи і т.п. Хлопці захоплені. Матеріал дуже добрий. Опісля з 2-ма вибраними організаційна гутірка.

Одного члена міліції висилаємо до Лазів для зв'язку. Вертає за кілька годин з інформаціями й листами. Там вже є цілий гурт наших друзів. Вони також працюють активно.

Полагоджуємо ще багато інших дрібних справ. Селяни зголошують ся з різними справами, як до влади, суду й т.п. Сотки запитів – відповідей, інструкцій.

Зголошується втікач з Червоної армії, українець. Утік на заклик організації. Списуємо точний протокол.

Виставляємо священникові, голові Громадської управи, міліції та ін[шим] посвідки в українській та німецькій мові в імені ОУН Степана Бандери.

Прийжджає священник зі сусіднього села Кобильниці о.Підлятецький, щоби сконтактуватися з нами. Обговорюємо з ним усі справи, даємо літературу і потрібні вказівки. Доручаємо перевести подібну акцію, як ми тут, у всіх сусідніх селах. Він оповідає, м[іж] інш[им], про випадок у його

селі. Жид стріляв і вбив 2-ох німців – а ті розстріляли двох дуже свідомих селян, котрі потім переходили припадково вулицею.

Перед вечором рушаємо вже втретє на Краківець. Перед Краківцем рух. Падуть кулі. Люди втікають з перестрахом з Краківця. Кажуть – в Краківці вже є німці, але большевики стріляють на місто з лісів. Стріли б'ють щораз густіше. Ми йдемо цілою парою вперед. Заїжджаємо в місті до декана о.Матківського*. На подвір'ї, біля церкви, повно військових авт. Біля хати фіра, наладована речами. Жінка о.декана перестрашена докрою, бігає і плаче. Хочє чимскоріше втікати. Прбуємо успокоїти, хоча це тяжко, бо б'є артилерія. О.Матківський** вертає з похорону. Він також розстроєний подіями. Оповідає, що тяжко поранило одного з найсвідоміших українців. Ще вчора були большевики. Тепер сидять у лісах. В сусідньому селі, 6 км віддалі, большевики розстріляли сьогодні 26 свідомих українців.

Тішаються дуже, мало не плачуть на вид наших жовто-блакитних опасок, прапору на авті й тризубів.

По нараді з Карбовичем і Юрком ідемо зголоситися до команди дивізії. Хочемо знати ясно про ситуацію, щоби не загнатися в большевицькі руки. Довкола гаряче. Деякі відділи німецькі вертають назад. Інші кажуть – невідомо, що буде.

В команді дивізії покликуюся на кличку, подану мені Юрком. На те справляють мене до старшини 1 с[отні]. Карбович і Юрко остають, а мене беруть на авто і ідемо. По довгих крутанинах, по різних торгах добиваємося вкінці в селі Руда до лейт[е]нанта Ліппеля з 1 с[отні]. Він дуже зайнятий. Чекаю довго.

Побіч проводять і переслухують полонених. Підходить до мене українець-перекладач в мундурі. Сам з Берліна. Не можу зорієнтуватися, чи він “м[ельник]івець”, але робить симпатичне вражіння. Пояснюю, що я з ОУН Степана Бандери. Він каже, що між полоненими – маса українців, свіжо силою загнаних до війська. От тут є тепер 20, з того 1 москаль, а 19 українців із Львівщини й Городоччини. Всі свідомі українці – націоналісти. Просять робити заходи, щоби наших звільнили з полону.

Лейт[е]нантові Ліппелеві зголошуюся від Організ[ації] У[країнських] Н[аціоналістів] Степана Бандери на подане гасло. Згідно з інструкцією, яку одержав. Випитував про силу організації в районі Краківця. Відповідаю згідно з правдою, що тут арешти розбили. Хочє від мене відомостей про все, що діється з тамтого боку фронту. Справи, котрі я порушую, - зброя для міліції, наша порядкуюча акція тут і т.п. – його не інтересують. – Тепер війна, бої й мені потрібно інформації з тамтого боку. Представляю

* У тексті помилково: “Мапровського”.
** У тексті помилково: “Митковський”.

роботу ОУН на тамтих теренах. (Партизанка, саботажі, розкладова робота і т.д.). Показую наші відзнаки (оргвідзначка на грудях – хрестомеч і ОУН). Пропоную розкинути з літаків, бо політруки женуть до бою людей терором, страшать, що німці всіх розстрілюють. Як дістануть наші відозви – відразу все зміниться. Він вагається й потім, по нараді з іншими, відповідає, що це неможливо. Вони роблять це власною ініціативою. Зате пропонує нам перейти через фронт в мундурах полонених на тамтой бік. Я погоджуюся вишукати таких людей. Завтра, отже, зв'яже нас з відповідними штеллями*.

Вертаю автом. В різних місцях, головно біля шляху, сліди свіжих пострілів. Ями, розірвані дерева, котрих ще перед хвилиною не було. Кулі б'ють дальше.

Довідаюся принагідно, що большевики змасували велику силу проти-панцирної зброї й піхоти та бороняться завзято, щоби не допустити до роздроблення на куски. Їх артилерія, як кажуть німці, б'є цільно й добре назагал.

У німців, мимо цього, що ми в першій бойовій лінії, не видно жадної панцирної зброї, ані літаків. Помічується також навіть повздержливість бойових акцій. Виглядає, гейби самі проволікали, чекаючи закінчення окружуючих операцій чи щось подібного. Це тільки мої припущення. Большевики за цей час пробують розпусливо добитися якихсь мілітарних успіхів.

Вертаю. Постановляємо по нараді – в разі поновлення пропозиції – заявити, що ми виберемо дуже радо з-поміж полонених членів нашої організації і перешлемо через фронт, бо іншим, не обзнайомленим з умовами, дуже тяжко йти.

Ночуємо частинно в авті, частинно на соломі в хаті. Перед тим ідуть цілий вечір дуже живі розмови з вояками. Цілий вечір і ніч дуже гарячі. Гармати б'ють так сильно, що освічують небо й дροжить земля. Недалечко стріляють ракети. Довкруги міста піхотниці й кіннота на поготівлі. Військові радять і нам бути на поготівлі, бо кожної хвили може змінитися ситуація й треба буде децю вицофатися**. Держимо стійку й пильнуємо німецьких авт, - щоби їх держатися на всякий випадок.

Рано багато спокійніше. Кажуть, що німці пішли вперед. Ніхто не знає скільки.

Сьогодні лишаємося тут і починаємо пропагандивну працю. Списуємо протоколи з утікачами з Червоної армії. Дуже цікаві моменти, як українці, так зі ЗУЗ, як і з СУЗ, включно зо старшинами, саботують всіма способами військові операції Червоної армії.

* * *

Ті, що за нами, повинні задержатися найменше два дні або три в

* Stelle – служба, установа (нім.).

** відступити

Лазах і не їхати вперед.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 12. – Арк. 6-8. Копія. Машинопис; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.82-84.

№ 36

З повідомлення Нюрнберзького процесу про переговори А.Розенберга з генералітетом Німеччини з питань взаємовідносин на окупованих територіях

*28 червня 1941 р.**

Документ [Нюрнберзького процесу] 1039-PS

В архіві Розенберга стосовно Росії знайдено звіт повідомлення від 28 червня 1941 року про підготовчі роботи для східноєвропейського простору (документ US-146)

28.6.41

Повідомлення про підготовчу роботу в питанні східноєвропейського простору

Відразу після повідомлення окремих вищих управлінь Райху про указ фюрера від 20.4.1941 року відбулася розмова з шефом головного командування збройних сил. Після представлення різних політичних цілей у взятих до уваги райхскомісаріатах і викладу потреб відносно персоналу для Сходу шеф головного командування збройних сил заявив, що УК-позиція в цьому випадку є занадто складною, і цю справу найкраще було б здійснити через безпосереднє відкомандирування за наказом шефа головного командування збройних сил. Генерал-фельдмаршал Кайтель видав після цього відповідний наказ, який створив основу для подальших розпоряджень. Представником і керівником з питань зв'язку призначив Йодля і генерал-майора Варлімонта. Необхідні переговори з усіх питань східного простору і потреб особового складу були проведені потім з представниками головного командування збройних сил спільно з представниками моєї служби. З адміралом Канарисом було домовлено про те, що моя служба у зв'язку з даними конфіденційними обставинами ні у якому разі не може вступати в переговори з будь-якими представниками народів східноєвропейського простору. Я попросив його зробити це настільки цього потребує абвер і потім призначити мені людей, які можуть діяти як політич-

* Дата переговорів.

ні особистості поза компетенцією абверу з метою їх подальшого можливого застосування. Адмірал Канарис сказав, що він також, звичайно, приймає до уваги моє бажання не визнавати ніяких політичних груп серед емігрантів і має на меті діяти згідно з моїми поясненнями. ...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.90.

№ 37

Звіт “Мік”а* про заснування осередку ОУН (С.Бандери) та місцевих органів влади у м.Яворів на Львівщині

29 червня 1941 р.

м.Яворів. 8 год.ранку.

До Ярослава прибули вчора з Краківця. Негайно урохомили ціле

* Мік (Мік Славко, Славко, Стяг Ярлан та ін.) – Старух Ярослав Тимофійович (1910-1947) – видатний діяч ОУН (Б), родом із Слободи Золотої Бережанського повіту, навчався на юридичному ф-ті Львівського ун-ту. (З 1931 – член ОУН. У 1930-х рр. – член Крайової Екзекутиви ОУН, з 1935 р. заступник Крайового провідника на Північно-Західних українських землях. Активний дописувач до націоналістичної преси, співредактор газети “Нове село”. Арештовувався поляками у 1929, 1934, 1937 рр. У 1939 році засуджений на процесі ОУН у Рівному на 13 років в’язниці. Вийшов на волю у вересні 1939 р., після розгрому Польщі. З жовтня 1939 р. перебуває в Кракові на території Генерального губернаторства. Після створення в лютому 1940 року Революційного проводу ОУН(Б) обіймає посаду референта пропаганди. У червні 1941 року - член похідної групи Я.Стецька, активний учасник проголошення незалежності у Львові 30.IV.1941 р. Організував передачу тексту Акта 30 червня по львівському радіо (30.IV і 1.VII 1941 р.). Член створеного Я.Стецьком уряду – Українського Державного правління, в якому обіймав посаду державного секретаря Міністерства інформації та пропаганди. Після розгрому нацистами УДП Я.Старух входить до складу Організаційної референтури проводу ОУН(Б). Заарештований гестапо у грудні 1942 р. у Львові. У вересні 1943 р. завдяки успішній спецоперації Служби безпеки ОУН(Б) був викрадений із німецької в’язниці й повернувся до роботи в підпіллі. Протягом жовтня 1943 – грудня 1944 – член референтури пропаганди Центрального проводу ОУН(Б), керівник підпільної радіостанції “Афродіта” (“Самостійна Україна”), редактор гумористичного журналу “Український перець”. З початку 1945 р. – член Центрального проводу ОУН(Б) і провідник ОУН(Б) на Закарпатті. Керував боротьбою українців проти Польської держави у 1945-47 рр., організовував спротив депортації українців. 17.10.1947 р. під час бою зі спецвідділом “Любачів” польської служби безпеки у любачівському лісовому масиві в ході операції “Вісла” потрапив у оточення разом зі своїми охоронцями. Не бажаючи здаватися, застрелився. Я.Старух відомий публіцист, перу якого належить один із найвідоміших творів, написаних українськими підпільниками – “Вампір фашизму”, виданий польською та англійською мовами. В цій праці Я.Старух піддав нищівній критиці теорії фашизму, чим сприяв відходу ОУН(Б) від радикальних націоналістичних ідей. Я.Старух працював над комплексною працею з історії України, в якій намагався створити нову концепцію її розвитку. Кавалер Золотого Хреста Заслуги (1946).

життя. Перше – відбувалися сходи членів організації й симпатиків. Друге – покликали в імені ОУН і провідника Степана Бандери місцеві влади. На голову повітової управи – п.Паславського, міської – проф. Кметика, міліції – Смука. Всі покликані зложили на руки Стецька, представника організації – приречення згідно з текстом інструкцій.

Негайно потім удалися вони з представником організації Я.Стецьком до команданта міста. Там зложили в імені ОУН, нових властей і цілого українського народу бажання німецькій армії та представилися. Командант затвердив з місця міську управу з тим, що додав ще другого заступника голови міської управи – одного поляка.

Потім о годині 4-й скликано збори всього громадянства. Їх відложено, однак, на дві години, бо надійшла вістка, що надходить легіон Степана Бандери. На вулиці вилягло тоді все місто з квітами. Негайно виросла величава тріумфальна брама з величезним написом “Слава Україні – Слава Бандері”, український і німецький прапор.

Легіону ще нема. Отже, робимо збори. Прекрасно убрана заля городського дому, купається в квітах. Заля заповнена по береги, настрій бадьорий, піднесений.

Відчинаю [збори] в імені проводу ОУН і Степана Бандери. Гучні оплески. До президії прошу п.Паславського з процесу 12-х - нового голову повітової управи й проф. Кметика. Потім промова. На кінці промови представляю зібраних представників наших нових властей, покликаних проводом ОУН – гучні оплески. Опісля говорять коротко оба голови. Настрій росте ще більше. Закінчую гарячими закликами й бажаннями скорого здійснення наших змагань. Заля підносить грімкі оклики на славу Україні й провідникові Бандері.[Звучить] національний гімн. Дальше – наради з обома головами. Інструкції організації міліції. Іде в рух цілий апарат, що має поставити на ноги повіт.

Всюди приймають нас з ентузіазмом. Гучномовці військових авто вже проголошують на місці розпорядки команданта міста про призначення нової управи, котрій усі мусять підпорядкуватися, й інші. Опісля дальші сходи й розмови з міліцією та організацією. Зголошується старшина армії до представника організації по інформації відносно нашої праці тут під більшовицькою владою та поступованню більшовицьких властей. Сьогодні йде в тій справі 4-х членів з докладними даними. Вцілости все якнайкраще – тільки ми прибули [на] кілька годин пізніше, як треба [було], через те попав один поляк у міську управу.

Ще годину пізніше – й була б назначена зовсім інакша, нам невідповідна,

* Процес 12-тєох – очевидно йдеться про процес над 12-ма керівниками ОУН(Б) 29 жовтня 1940 р. у Львові. 10 із 12 засуджених були розстріляні за вироком суду 20 лютого 1941 р.

управа, бо командант міста шукав за ким-небудь, аби тільки мати нові власті. Цього поляка, однак, скоро тут висунуть, бо тут наш елемент дуже сильний і рухливий.

Не маю часу й мушу кінчити. Писали звіти ще й інші друзі. Гадаю, що подали всі цікаві моменти, бодай загально. В кожному разі тут є багато фактів з боротьби нашої організації проти московсько-більшовицької влади й, зокрема, тепер останньо в армії, що треба буде відповідно скапіталізувати – з рештою організація дістала наказ незалежно від наших теперішніх звітів списати скоро те все.

Слава Україні!
МІК

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.13. Копія. Машинопис.

№ 38

Звернення ОУН (С.Бандери) до українського селянства із закликами не вірити радянській пропаганді про репресії німецької армії щодо колгоспів та підтримку ОУН у боротьбі за незалежну Україну

Не раніше 30 червня 1941 р.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО!

Настав час розплати з голодом, холодом і кривдами, заподіяними Вам безглуздим колгоспним ладом і більшовицько-жидівською диктатурою.

Перед Вашими очима щодня, щохвилини постають 1931-1933 роки – символ смерті і голоду, що вирвав з кожної сім'ї батька чи матір, сестру чи брата, а по всій Україні понад п'ять мільйонів селянського люду.

Та це не примара – це дійсність, і вона грозила повторитися знову на нашій золотій плодючій землі. За тяжкий робочий день Ви одержували ледве 100-400 грамів хліба, тобто п'ять копійок грішми.

Вас манили роками майбутнім соціалістичним раєм, а тим часом щоробу на трудовий день давали все менше і менше, а норму виробітку непомірно збільшували. Вас, мов кріпаків, обплутували повинностями і десятками вигаданих податків, відбираючи все, що Ви заробили. Позики, податки з колгоспу, податки з Вашого нещасного господарства, м'ясозаготівля, заготівля молока, яєць – все несли Ви жидам, а діти ваші майже ніколи не бачили цього. Найменший протест тягнув за собою висилку в Сибір, в'язницю, а то й смерть.

Ваші діти – сини і дочки, які виступали на оборону своїх батьків і рідної культури – закатовані НКВД, або заслані в далекий Сибір.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО!

Ви своєю працею утримували мільйони ледарів, комісарів, жидів. Вашим хлібом жида торгували з усіма народами світу, наживалися, а, купивши у Вас за 1 крб. 10 коп. пуд хліба, продавали по 1 крб. 50 коп. кілограм Вам же самим.

Вашим цукром годували світ, а Ви, що давали 90% цукру на весь СРСР, майже не бачили його.

Ви перетворилися в жебраків, Ваші діти хворі і нещасні, босі і голі. Ваші хати убогі, а Ваші вишиті сорочки носять жида.

Цілі села зникли з землі, позаростали бур'янами. Село нагадує руїну, пустку без плотів, без воріт. Вас годували зборами, мітингами і портретами катів – Сталіна, Берія, Кагановича.

Недарма селяни Київщини співали:

Устань Ленін, подивись,
Як колгоспи рожились:
Хата боком, клуня боком
І кобила з одним оком.

Великий німецький нарід в спілці з українським народом вирішили знищити червону гадину, що оповила Вашу шию і п'є останню кров.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО!

Не вірте брехні червоних комісарів і запродавців про грабунки, різню, арешти з боку німецької армії. Німецька армія – найкультурніша армія світу. Вона не заперечує утворення Української держави і влади українських селян, робітників та інтелігенції.

УКРАЇНСЬКЕ СЕЛЯНСТВО!

Беріть колгоспи і кооперативи до своїх рук, виганяйте жидів!

Бережіть майно колгоспів і кооперативів – воно Ваше!

Не дозволяйте нищити хліб і майно відступаючій банді!

Збирайте урожай в колгоспах, а потім буде проведена земельна реформа, і Ви одержите землю навічно, без панів і поміщиків, і заживете людським життям.

Творіть своє управління з українських селян, робітників і інтелігенції!

Допомагайте Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери будувати Велику Самостійну Українську Державу.

Україна для українців!

Організація українських націоналістів

*ЦДАГО України. – Ф.1.-Оп.23. – Спр.931. – Арк.121-121 зв. Копія.
Друк. прим.*

№ 39

Звернення ОУН (А.Мельника) до українців із закликом будувати незалежну Українську державу

30 червня 1941 р.

Постій

УКРАЇНЦІ!

В історичну хвилину, коли в огні війни на довгі десятиліття вирішувється, бути чи не бути Українській державі, звертаюся до вас усіх, на рідних землях і еміграції, з цим моїм словом.

Двадцять п'ять років провадив український нарід свою визвольну боротьбу проти ворожої окупації його земель, складаючи в ній нечувану данину чинів і крові. Носієм цієї боротьби після періоду військових дій 1918-1921 рр. стала підпільна організація революційних сил, що тепер її ви знаєте під іменем Організації українських націоналістів. Вона донесла освячений кров'ю лицарів Маківки, Крут і Базару* український боєвий прапор до наших днів, днів Карпатської України, вересня 1939 року, і теперішніх хвилин, коли захована українська сила з вихопленою у ворога зброєю виходить на світло дня, щоб творити цей день і нове життя нашого народу.

В цей великий і відповідальний час кличу вас, українці, зрозуміти повну його вагу, не розбиватися по дрібних, нетривких осередках, а ста-

* Базар – село Народицького р-ну Житомирської області. 22 листопада 1921 року тут було розстріляно 359 офіцерів і солдатів армії УНР – учасників Другого зимового походу, які потрапили до полону Червоноармійцям. Жоден із полонених не скористався з пропозиції перейти на бік більшовиків, усі полонені померли, співаючи національний гімн. Базар став символом української мужності та стійкості.

Маківка – гора у Карпатах (958 м), місце переможних боїв Легіону Українських січових стрільців з російськими військами 29 квітня – 2 травня 1915 р. Оборонні бої та контрнаступ українських стрільців став першим переможним боєм Легіону. Під час бою загинуло 47 січовиків і 76 було поранено. Полеглих поховали на схилах гори, де згодом упорядкували цвинтар. У 1920-1930-х рр. цвинтар на г.Маківці став місцем масового паломництва членів українського патріотичних організацій.

Крути – залізнична станція (між Бахмачем і Ніжином) у Чернігівській області біля якої 29 січня 1918 року відбувся бій сотні Юнацької школи ім. гетьмана Б.Хмельницького, сотні Студентського куреня та чоти гайдамаків (близько 630 осіб) з більшовицькими частинами (близько 4 тис. 600 осіб), які наступали на Київ. Бій тривав цілий день. В бою більшовики втратили більше 300 бійців, а українці 250 чоловік. Після відступу українських відділів одна чота студентів (27 чоловік) затрималася на станції й була полонена. Всі 27 полонених були розстріляні. Під час розстрілу гімназист Г.Пінський заспівав національний гімн. За рішенням Центральної Ради 19 березня 1918 р. тіла 27 студентів були перепховані у Києві на Аскольдовій могилі. Жертвоність бійців-крутян стала одним із символів національної боротьби.

ти монолітом навколо ОУН, як вирішної сили українського життя до розбудови основ нашої державности.

В незмірних завданнях, які стоять перед нами, не сміє бути зайвих і не сміє бути добровільно зложених рук. Кожний українець чистого серця й доброї волі, кожна вартісна й досвідчена одиниця мусить знайти своє місце в національно-державному будівництві.

З рани Проводу Організації покликано до життя фахові тіла з представників української науки й професійних організацій, що мають за завдання розробляти деталі цього будівництва й підготовляти його здійснення. В цій площині і повинна прийти тривала концентрація українства для конкретних, річевих національно-суспільних завдань.

Тож вперед під одним прапором і проводом!

Хай живе Самостійна Соборна Українська Держава!

Андрій Мельник

Голова Проводу українських націоналістів

Постій, дня 30 червня 1941 р.

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 40

Акт відновлення Української держави, проголошений від імені ОУН (С.Бандери)*

30 червня 1941 р.

м.Львів
Український уряд
Ч: 1/41

Львів, дня 30 черв[ня] 1941, год. 21-а

РІШЕННЯ ч.1

Національних зборів українців

Акт відновлення Української держави після 23 років неволі

1.Волею українського народу, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української

* Див. док. № 47.

держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її творця й вождя Євгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-більшевицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває весь український нарід не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Українська Суверенна Держава.

Суверенна українська влада запевнить українському народові лад та порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та заспокоєння всіх його потреб.

2. На західних землях України твориться українська влада, яка підпорядкується Українському Національному Урядові, що створиться у столиці України – Києві з волі українського народу.

3. Відновлена Українська держава буде тісно співдіяти з націонал-соціалістичною Велико-Німеччиною, що під проводом Адольфа Гітлера творить новий лад в Європі й світі та допомагає українському народові визволитися з-під московської окупації.

Українська Національна Революційна Армія, що творитиметься на українській землі, боротиметься далі спільно з союзною німецькою армією проти московської окупації за Суверенну Соборну Українську Державу і новий лад у цілому світі.

Хай живе Суверенна Соборна Українська Держава, хай живе Організація Українських Націоналістів, хай живе провідник Організації Українських Націоналістів Степан Бандера!

Слава Україні! Героям слава!

[підпис] *Ярослав Стецько* –
Провідник Національних зборів

Виготовлено в трьох оригінальних примірниках*.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.5. – Арк.3. Правлений оригінал. Машинопис.

* На документі позначка: “Примірник цей переписаний і переданий на землі Східної України. Документ засвідчений печаткою.

№ 41

Постанова № 1 Я.Стецька про перетворення Крайового правління західних областей в Українське державне правління (УДП) – Тимчасовий уряд Української держави*

м.Львів

Не раніше 30 червня 1941 р.

ПОСТАНОВА, ч. I

1. На основі:

а) рішення провідника Організації українських націоналістів Степана Бандери, переданого краєвому правлінню західних областей України членом проводу ОУН п.Миколою Лебедем, що ОУН, яка діє й веде боротьбу на усіх територіях України, підпорядковується всеціло краєвому правлінню західних областей України;

б) ствердження необхідності існування такої української влади, яка, ще заки в осередку України створився український уряд, організувала би й порядкувала би життя, у напрямі звільнення української території з-під московської окупації згідно з інтересами Української держави й народу;

в) факту ентузіастичного прийняття краєвого правління українцями теж з осередніх і східних земель України та підпорядкування їх краєвому правлінню, як першій владі, що з волі українського народу створилася на українській землі по 23-х роках неволі.

2. У тому розумінні і з тою тенденцією, що український уряд, створений у Львові, підчиниться, чи з'єдиниться з іншим українським Національним урядом, якщо лише з волі українського народу такий створився би на осередніх чи східних землях - в єдиний Український національний уряд Самостійної Соборної Української Держави, та маючи на увазі єдино розбудову Української держави й вимогу організованого та плянствого утворення Української державної сили на всіх звільнюваних просторах України.

Я рішив, як Голова краєвого правління західних областей України, перетворити з сьогоднішнім днем краєве правління західних областей України в Українське державне правління, себто в Тимчасовий уряд Української держави, і піддати своє рішення під апробату українського народу на всенародніх зборах міст і сіл, як теж під опінію** тих місцевих управлінь і громадянських установ, які творились би не з безпосереднього почину Українського державного правління, а методом знизу.

Ярослав Стецько

Голова Українського державного правління

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.1. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 42, 43.

** громадську думку

№ 42

Склад Українського державного правління

Не раніше 30 червня 1941 р.
(Відпис з Декрету іменувань
за порядковими числами)

Склад
Українського Державного Правління*

1. Д-р Храпливий Євген — ресорт рільництва.
2. Д-р Паньківський Кость — заступник члена УДП по справах адміністрації.
3. Мгр. Ребет Лев — 1-й заступник Голови Правління.
4. Д-р Лисий Володимир — Адміністрація.
5. Д-р Барвінський Олександр — Заступник по справах Нар[одного] Здоровля.
6. Лебідь Микола — Безпека.
7. **
8. Д-р Крип'якевич Іван — Народна Освіта (Не прийняв).
9. Мостович Микола — Заступник по справах Нар[одної] Освіти і виховання.
10. Ген. Петрів Всеволод — Військові справи.
11. Сот. Гасин Олекса — 1-й Заступник по військових справах.
12. Сот. Шухевич Роман — 2-й Заступник по військових справах.
13. Стахів Володимир — ресорт*** Заграничних справ.
14. Федусович Юліян — —” — Судівництва.
15. Головка — —” — Пропаганди.
16. Костишин — —” — Пошти.
17. Ольховий Ілярій — —” — Фінансів.
18. Старух Ярослав — Заступник по справах Пропаганди.
19. Позиченюк — Заступник по справах Пропаганди.
20. Пекарський — Заступник по справах Народної Освіти і Віроісповідань.
21. Инж. Павликовський Юліян — Торгівля і Промисл.
22. Яців Дмитро — Заступник по справах Народного Господарства.
23. Ільницький Роман — Заступник по справах Народного Господарства.
24. Лебідь-Юрчик — Заступник по справах Фінансів.

* Див. док. № 41.

** Прізвище й посада нерозбірливі.

*** відділ

25. Д-р Осінчук — —” — Народн[ого] Здоровля.
26. Іваницький Борис — Заступник по справах рільництва.
27. Мороз Теодор — ресорт [управління] Комунікації.
28. Д-р Росяк Михайло — Начальник канцелярії УДП.
29. Пясецький Андрій — Заступник по справах Рільництва та керманич відділу лісництва.
30. Солонинка Василь — Заступник Нач. Канцелярії УДП і Начальник Канцелярії зв'язку з ОУН.
31. Грабар Іван — Директор Ревізійного Союзу Кооператив.
Його заступники:
 1. Мгр. Яців Дмитро.
 2. Дир. Капушта Микола.
 3. Филипович Іван.
 4. Кульчицький Дмитро.
32. Раковський Роман (інженер) — Директор Центрального Союзу Укр[аїнських] Промислових Кооператив.
Його заступники:
 1. Ільницький Роман.
 2. Петрів Зенон.
 3. Витвицький Роман.
 4. Пиндус Іван.
33. Мартюк Іван — Директор Центрального Союзу Українських Сільсько-Господарських Кооператив.
Його заступники:
 1. Губернат Василь.
 2. Черник Олекса.
 3. Кульчицький Михайло.
 4. Кіщера Омелян.
34. Инж. Ольховий Ілярій — Директор Центрального Українського Банку.
Його заступники:
 1. Мгр. Ребет Лев.
 2. Волошиновський Степан.
 3. Шарко Петро.
 4. Фостяк Роман.
35. Инж. Сербин Онуфрій — дир. Міської Споживчої Кооперативи.
Його заступники:
 1. Лазорко Михайло.
 2. Синенький Василь.
 3. Салевич Василь.
36. Климів Іван — Член Українського державного Правління (як

Красвий Провідник ОУН).

37. Д-р Горбовий Володимир — Тимчасовий Голова Укр[аїнського] Держ[авного] Правління на виїмковий час.

38. Д-р Панчишин Маріян — Другий Заступник Голови Українського Державного Правління.

39. Дзерович Богдан — Заступник по справах юстиції.

40. Біленький — Заступник по справах Народн[ої] Освіти.

41. Радзикевич Володимир — ресорт Народної Освіти і Віроісповідань.

ЦДАВО України. - Ф. 3833.- Оп. 1.- Спр. 10. - Арк. 13. Оригінал. Машинопис.

№ 43

Список представників

українського державного правління за кордоном*

Не раніше 30 червня 1941 р.

(Відпис з Декрету іменувань по порядкових числах)

Заступники Українського державного правління за кордоном

3. Д-р Горбовий Володимир — Терен Великонімецьчини (в рамках Укр[аїнського] Національного Комітету).

4. Барабаш Гриць — Румунія.

5. Мосендз Леонід — Словаччина.

6. Полк[овник] Ріко-Ярий — Японія.

7. Івахнюк — Хорватія.

8. Стахів Володимир — Німеччина.

(Видано в українській і німецькій мовах в 2-х примірниках).

ЦДАВО України. — Ф. 3833.— Оп. 1.— Спр. 10. — Арк. 4. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 41.

№ 44

Відозва ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із закликком мобілізації націоналістичних сил для побудови незалежної Української держави

Червень 1941 р.

**Українські націоналісти і націоналістки!
Революціонери-боєвики!**

Прийшла історична хвилина! Настав час відплати й останнього удару по ворогові! Ваша довголітня боротьба увінчується перемогою.

Шлях національної революції, що його вказав нам Євген Коновалець, доходить свого завершення. Український народ, століттями криваво винищений, гноблений і безчещений відвічним ворогом, вхопив за зброю, щоб дати відповідь Москві.

Націоналісти й націоналістки!

Досі стояли Ви у перших лавах національної революції, гідно несучи кров'ю освячені прапори українського націоналізму. Ні смерть, ні муки, ні тюрми, ні заслання не збили Вас з Вашого шляху. Твердо, непохитно й вірно стояли Ви на боєвих позиціях, вказуючи народові єдиний шлях визволення. Організація українських націоналістів стала символом і керівником революційної боротьби української нації за свою державу.

Націоналісти й націоналістки!

Перед нами новий етап, чергові завдання! Очистити до решти українські землі від ворогів, збудувати й закріпити Українську державу. Будьте ж свідомі великої праці і великих завдань, що стоять перед Вами!

Український націоналізм мобілізує всі сили народу та запевнить йому шлях росту й добробуту в Українській державі.

Український націоналізм веде бій – за Україну для українців, проти московських та інших зайд, за політичну організацію мас під проводом українського націоналізму, проти московсько-жидівського матеріялістичного світогляду, проти клясової боротьби та внутрішнього роздору, за співпрацю всіх суспільних верств та виробничих сил народу, за мілітаризацію всього українського народу, за сильну українську армію, проти дурення мас московсько-інтернаціональною брехнею, за землю для українського селянства, проти колгоспного невільництва й московської комуни, за волю робітників та справедливу винагороду праці, за належне місце родини і жінки в суспільстві, за державну опіку над молоддю, за вільний ріст української духовості й культури, за вільний вияв бажань та відвічних

прагнень української нації, за новий лад на Сході Європи, ЗА УКРАЇНСЬКУ ВЕЛИКОДЕРЖАВНІСТЬ!

Націоналісти й націоналістки!

Ви свідомі вашої історичної хвилі! Ви свідомі всіх труднощів та перешкод, що стоять на нашому шляху, бо в тяжкій боротьбі Ви росли й гартувалися. На Вас звернені очі цілої української нації! На Вас тяжить відповідальність перед історією та обов'язок супроти поляглих героїв!

Ви – носії націоналістичної ідеї – пробоевики націоналістичного руху, перебираєте тепер керму творення нового етапу національної революції.

Тісною когортою, в довір'ї і послуші займайте всі відтинки боротьби й державної розбудови!

Я певний, що Ви не заведете покладених на Вас надій, де б не поставив Вас обов'язок перед Батьківщиною!

Будьте чуйні! Ворог різними підступними засобами ще намагатиметься нищити знутри нашу силу і єдність. Наша ідея, Ваша посвята, хоробрість, єдність і карність хай будуть відповіддю на кожний ворожий замах!

Славне минуле і величне майбутнє української нації дасть нам силу і гарт в дальшій боротьбі!

Веде нас Бог і дух Євгена Коновальця!

Хай живе українська національна революція!

Хай живе організація українських націоналістів!

Хай живе незалежна, соборна Українська держава!

Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.12.- Арк.33. Оригінал. Друк. прим.

№ 45

Пастирський лист митрополита А.Шептицького до українського народу

1 липня 1941 р.

До українського народу!

**ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ ІХ ЕКСЦЕЛЕНЦІЇ МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО**

З волі всемогучого й все милостивого Бога в Тройці Єдиного зачалася

нова епоха в житті Державної Соборної Самостійної України.

Народні Збори, що відбулися вчорашнього дня, ствердили й проголосили ту Історичну Подію.

Повідомляючи Тебе, Український Народ, про таке вислухання наших благальних молитов, взиваю Тебе до вияву вдячності для Всевишнього, вірності для Його Церкви і послуху для влади.

Воєнні часи вимагатимуть ще многих жертв, але діло, розпочате в ім'я Боже і з Божою благодаттю, буде доведене до успішного кінця.

Жертви, яких потреба конечно до досягнення нашої цілі, полягатимуть передусім на послужному підданні справедливим наказам влади, не противним Божим законам.

Український народ мусить у цій Історичній Хвилині показати, що має досить почуття авторитету й життєвої сили, щоби заслужити на таке положення серед народів Європи, в яким міг би розвинути усі Богом собі дані сили.

Карністю, солідарністю, совісним сповненням обов'язків, докажіть, що ви дозрілі до Державного Життя.

Установленій владі віддаємо належний послух. Узнаємо Головою Державного Правління України Пана Ярослава Стецька.

Від Уряду, Ним покликано до життя, очікуємо мудрого, справедливого проводу та заряджень, які узгляднили б потреби й добро всіх замешкуючих наш край Громадян, без огляду на це, до якого віроісповідання, народности й суспільної верстви належать. Бог нехай благословить усі Твої праці, Український Народ, і нехай дасть усім нашим Провідникам Святу Мудрість з Неба.

Дано у Львові при Арх. Храмі Св. Юра. 1.VII.1941 р.

Андрей

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. [Закордонні частини Організації Українських Націоналістів]. – 1955. – С.58-59.

№ 46

Відозва Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на МУЗ до українців із закликком боротися за створення незалежної Української держави

1 липня 1941 р.

Український народ!

Від непам'ятних часів живеш на своїй прадідівській землі, що вся

просякла кров'ю і потом, що вся засіяна густо кістями Твоїх предків, дідів і батьків – найкращих синів України, за її волю, за Тебе, народе*.

Знай! Був час, коли Україна панувала над світами. Земля твоя текла тоді медом і молоком. Була могутня Українська княжа держава**, що дбала однаково за всіх українців***, що стояла на сторожі їх**** життя, майна і росту.

Та багатства Твоїх земель все манили орди наїзників*****, що гинули з голоду на їхніх мазурських пісках, татарських пустинях, московських болотах. Вони раз-у-раз нападають на Твою землю, беруть в полон-ясир*****, грабують майно, руйнують до тла Твої оселі – села й міста.

Ти, народе, не здавався ніколи. Об груди Твоїх предків довгі століття розбивалися орди наїзників*****. Та вкінці, знесилений безнастанною боротьбою з переважаючими ворогами, Ти впав. Вороги знищили Твою державу, зруйнували Твою столицю Київ. І Ти пішов на довгі століття в неволю.

...Та зброї не зложив. Почав вже нерівну, але чимраз більше геройську й криваву боротьбу, що не стихає й досі.

В огні козацьких повстань, в огні козацької революції Ти створив нову – другу Українську козацьку державу. І знов під охороною козацьких шабель, мушкетів і гармат зацвіла Україна.

Ти знову прийшов лютий ворог – Москва*****. І Тебе поневолив, а Твоїх дідів повернув у кріпаків.

І знов Ти зброї не зложив*****. Ти видав Шевченка***** і новий зрив 1917-21 рр. Ти, український народе, вхопив тоді за зброю і почав творити третю Українську державу – Українську Народню Республіку.

Довгі три літа Твої найкращі сини під проводом отамана Симона***** Петлюри билися проти цілого світу, проти Москви,

* У примірнику спр. 42 останні три слова пропущено.

** Тут і далі виділено в документі.

*** У примірнику спр. 42 далі слова: “багатих і бідних”.

**** У примірнику спр. 42 далі слова: “прав, життя і волі”.

***** У примірнику спр. 42 замість останніх 4 слів слова: “не давали ніколи заснути сусідам”.

***** У примірнику спр. 42 кінець речення такий: “Твоїх дітей, палять, руйнують оселі, села і міста”.

***** У примірнику спр. 42 далі слова: “ляхів, москалів, мадярів, татарів”.

***** У примірнику спр. 42 далі речення: “Вона знищила Козацьку українську державу”.

***** У примірнику спр. 42 далі слова: “Почав дальшу боротьбу, що не стихає й досі”.

***** У примірнику спр. 42 далі слова: “Міхновського, Петлюру, і нові дні визвольної боротьби 1917-20 р.”.

***** В оригіналі: “Симеона”.

Польщі, румунів, мадярів, проти Антанти і других народів, що посягнули по Твою землю.

Та встоятись не було сили. Твої відвічні вороги – москалі, поляки, румуни, мадяри знову нищили Твою молоду ще Українську державу, а землю і Тебе поділили між себе й закріпостили.

...І тепер Ти зброї не зложив. Підняв її під рукою Твогого вождя полк[овника] Євгена Коновальця та створеної ним одинокої* української революційної, державно-будуючої політичної сили – Організації Українських Націоналістів (ОУН).

...Вів її і ведеш на всіх фронтах і всіх ділянках життя, по всій українській землі. Ведеш її в ім'я його – полк[овника] Євгена Коновальця – заповіту: “Здобудеш Українську державу, або згинеш в боротьбі за неї”.

...Довгих двадцять літ не стихала боротьба, лилася кров. Щодня десь по українській землі падали стріли, торохкотіли скоростріли, нісся вибух гранат. Це Твої, український народе, найкращі сини, переємники й носії ідеї** Володимира, Байди, Богдана, Мазепи, Шевченка, Петлюри, Крут, Щербака – українці націоналісти відбивали наступ ворога.

...Ти знаєш їх. Вони все були з Тобою. Вони організували Тебе, освідомлювали, підготовляли і вели в бої, походи і до праці.

...Не зложили зброї ніколи. Ні тоді, коли в рук московського ката згинув полк[овник] Є.Коновалець, ні коли московська*** потопа залляла майже всю Україну.

Вони все були з Тобою, Ти їх бачив у праці, в боях, бачив в моментах їх геройської смерти.

...І сьогодні цю боротьбу дальше ведуть під кермою нового свого і Твогого провідника**** Степана Бандери***** вони – жовніри Укр[аїнської] національної революції, вони – члени ОУН, вона – ОУН.

Український народе! Дотепер ми діяли з підпілля. Там готувалися до зриву і відбивали наступи ворога, що хотів нас і Тебе знищити.

Тепер виходимо назверх. Починаємо вже наявну збройну боротьбу*****.

...Московська тюрма народів – СССР валиться.

Провід Організації Українських Націоналістів проголосив на всіх

* У примірнику спр. 42 далі слово: “політичної”.

** У примірнику спр. 42 імена: “Олега, Святослава, Володимира, Романа, Хмельницького, Мазепи, Шевченка, Петлюри”.

*** У примірнику стр. 42: “московсько-більшовицька”.

**** У примірнику спр. 42: “голови народу українських націоналістів”.

***** У примірнику спр. 42 далі слова: “Ведуть її щораз більше жорстоку, криваву”.

***** У примірнику спр. 42 далі речення: “На нашій землі війна”.

Українських Землях заіснування Самостійної Соборної Української Держави.

Та цю самостійність треба відстояти в боях.

На наказ Степана Бандери та наказ Краєвого проводу ОУН вийшли в бої перші колони боеків – жовнірів Української національної революції, перші її стежі. Вони вже б'ються з ворогом.

Український народ! Ти ніколи зброї не кидав. Ти в тисячолітній боротьбі здобув і закріпив на все за собою одну з найкращих* частин землі-світа.

Не кидай зброї і тепер. Бери її в свої руки. Нищ ворога. Ставай до будови Української Самостійної Держави.

Ставай в лави Української Національної Революційної Армії, в лави ОУН.

Бо лише вона – ОУН – поведе Тебе належним шляхом, як і дотепер вела.

Народе! Переймай в свої руки всі уряди, всю владу. Твори основи своєї української державної влади!

Твори Українське військо, Українську державну міліцію, переймай в свої руки транспорт, господарство, школи, вседержавне господарсько-культурне життя.

Народе! Знай! Москва, Польща, мадяри, жидова – це Твої вороги. Нищ їх.

Знай! Твоїм проводом є Провід Українських націоналістів, є ОУН.

Твоїм вождем є Степан Бандера.

Твою ціллю є Самостійна Соборна Українська Держава.

Твій шлях – шлях Української Національної Революції, шлях збройної боротьби, шлях ОУН.

1941 р.

Слава Україні!

Слава героям!

Слава вождеві!

Краєвий провід Українських націоналістів
на МУЗ (Матірні українські землі)

ЦДАВО України. – Ф.3822. – Оп.1. – Спр. 63. – Арк. 9, 12; Спр. 42. – Арк. 35. Друкарські відбитки різних видань. Ф.3833. – Оп.2. – Спр. 18. – Арк. 87. Циклостильний відбиток; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.126-129.

* У примірнику спр. 42 далі слова: “найбагатших і найважливіших”.

№ 47

Декларація Українського державного правління про чинність Акта від 30 червня 1941 р. про відновлення Української держави* і прагнення до розбудови нової Європи та боротьби за розвал радянської імперії

Не раніше 1 липня 1941р.

ДЕКЛЯРАЦІЯ

правління Української держави

Волею українського народу відновлено й проголошено Українську Незалежну Державу у звільненому, наслідком перемоги німецької збройної сили, місті Львові.

Українська Держава має свою тисячолітню традицію. Останньою історичною формою Незалежної Української Державності була Українська Держава в 1917-1920 рр., визнана урядами Австрії, Німеччини й інших осередніх держав, які заключили з Українською Державою союз у мирному договорі в Бересті.

Формально існувала Українська Держава – і досі у формі Союзної Радянської Республіки. Фактично однак вона не була незалежна й не мала в собі українського змісту та не відповідала волі й бажанню українського народу.

Сьогодні український народ відбудовує на руїнах московської тюрми народів свою справжню незалежну державність, нав'язуючи до давньої, тисячолітньої традиції, а, зокрема, до міждержавного акту, dokonаного в Бересті в 1918 році.

Акт відновлення Української Державності, проголошений дня 30 червня 1941 р. у Львові на зборах українського громадянства, походить з волі цілого українського народу.

Безпосереднім виразником цього Акта й усіх наших змагань була й є Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери. Вона провадила під час польської і московсько-більшовицької окупації революційну боротьбу за визволення українського народу відбудування Української державності на основах правдивої незалежності і суверенності в протиставленні до нереальної фікції Радянської Союзної Державності.

Боротьбу цю провадить український народ під проводом ОУН і її провідника Степана Бандери, далі там, де ще сьогодні стоїть ворожа совітська влада і її війська. У тій боротьбі складала і складає ОУН

* Див. док. № 40.

безконечні гекатомби жертв.

Там знову, де вже українська територія звільнена у висліді воєнних ділань Славної Німецької Армії від ворожої окупації, Організація Українських Націоналістів приступила негайно до перебудови цілого життя, опертого досі на фікції радянської державності, що була тільки формою поневолення – на основах правдивої свободи і державної суверенності України.

Довершення цього великого історичного діла є висловом бажань і довголітньої боротьби цілого українського народу, в якій він положив безконечну кількість кривавих жертв.

Нова Українська Держава, базуючись на повній суверенності своєї влади, стає добровільною в рямці нового ладу Європи, який творить вождь Німецької Армії й німецького народу – Адольф Гітлер.

Ми мали змогу доконати Акта відновлення нашої державності саме завдяки побідам Славної Німецької Армії, яка під проводом свого великого вождя вийшла на боротьбу за цей новий лад.

Виходячи з цієї основи, нав'язуючи далі до міждержавного акта 1918 року, до почувань найглибшої приязні, які має український загал у відношенні до Німецької Армії та світоглядних і ідеологічних залогень Українського Револьюційного Націоналізму, Нова Українська Держава і її влада – стають у процес будівництва нового ладу в Європі і цілому світі, за якими розпочали боротьбу найбільші провідні мужі і народи нашої доби та заявляє волю й готовість взяти в цій боротьбі якнайбільш активну участь.

Ми боремося і кровавимося від самого початку у боротьбі проти марксистсько-московської потвори, бо доля судила нам бути висуненими на перший фронт на сході Європи. І тому з найбільшою радістю привітали ми факт виступу до цієї боротьби також інших народів і держав, які прийшли нам в цей спосіб з найбільшою поміччю.

Отже, будемо з ними далі йти й далі боротися. Нашим першим змаганням буде тепер створити якнайскорше Українську Збройну Силу, щоб вона відтяжила німецьку армію, пішла негайно в бій за повний і остаточний розвал московської тюрми народів. Рівночасно будемо старатися сконцентрувати найбільші зусилля в тому напрямі, щоб звільнені терени якнайскорше зорганізувати, привернути спокій, лад і порядок, усунути наслідки воєнних ділань, а, зокрема, урухомити й піднести якнайвище господарське життя. В той спосіб створимо здорові сильні підвалини нашої Державної Незалежності й будемо рівночасно в стані дати незалежну економічну допомогу Німецькій Армії.

Слава Україні!
Героям Слава!

№ 48

**Відозва А.Мельника до українського народу про засади ОУН щодо
Установчих зборів для встановлення форми та устрою самостійної
Української держави**

Не пізніше 1 липня 1941 р.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Прийшла історична хвилина, якої Ти чекав двадцять літ. Стіни советської тюрми народів, тюрми 45 мільйонів українців дріжать під ударами!

Прийшов Тобі час, український народе, сказати своє тверде слово про майбутнє східної Європи. Це слово Українська держава. Проти всіх перешкод, наперекір нелюдському, кривавому теророві, стаєш Ти на рішальну розправу з ворогом.

Ось цим наказую і даю гасло до Всенароднього повстання на українських землях проти панування Москви і Советів. Український народ під проводом Організації Українських Націоналістів має збройною рукою перебрати владу на місцях. Військо червоної армії, міліція, прикордонна сторожа, озброєні формації комуністичної партії і комсомолу мають бути роззброєні та здемобілізовані або інтерновані.

Українці в складі червоної армії обернуть свою зброю проти гнобителя й перейдуть на бік повстанців, формуючи українську збройну силу. Усі державні, партійні і громадянські та військові уряди, склади, залізниці, пошта, телеграф, радіонадавачі станції, фінансові, господарські та прилюдні установи на українських землях обсаджуються українцями під збройною охороною. Осередки, що перші опанують ситуацію, ідуть на допомогу іншим, зокрема, більшим містам, та пляново обсаджують їх.

В кожній місцевості твориться Українська націоналістично-революційна ексекютива*, в руках якої зосереджується місцева влада. Їй підлягають адміністративні органи, колхози, артілі й повстанчі відділи, поки вони не перейдуть під команду вищих територіяльних формацій.

В кожній місцевості організується з українського населення, здібного носити зброю, націоналістична охорона, що підлягає націоналістично-революційній ексекютиві. Завданням охорони є служба безпеки й порядку в околиці.

Українські господарські установи в місці об'єднуються в господарський осередок, який організує справу забезпечення та постачання цивільного населення і війська. Цей господарський осередок підпорядковується місцевій націоналістично-революційній ексекютиві.

* виконавчий комітет

По прогнанні ворога з України і заведенні внутрішнього ладу, будуть скликані Установчі збори, що встановлять форму і устрій Української держави на засадах українського націоналізму.

Український народ! Лише ти будеш господарем на своїй землі! У Твоїх руках майбутність Української держави. Закликаю Тебе до праці, дисципліни й порядку!

Хай живе Українська національна революція!

Хай живе Українська Соборна Самостійна Держава!

Слава Україні!

Андрій Мельник –
Голова Проводу українських націоналістів.

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів. Копія. Друк. прим.

№ 49

З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про репресивні акції окупаційної влади проти більшовиків і євреїв у Львові та організованого самоуправління міста ОУН (С.Бандери)

Берлін

2 липня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I - B. №-1 B/41 g.Rs
Берлін, 2 липня 1941 р.
Секретна справа Райху!*

Донесення про події в СРСР № 10

I. Політичний огляд

... “Само собою зрозуміло, що акції “чистки” мають стосуватися в першу чергу більшовиків та євреїв. Що ж стосується польської інтелігенції і т.п., то можна буде сказати наше слово пізніше, хіба що в поодиноких випадках через небезпеку потрібно негайно вжити невідкладних заходів.

Само собою зрозуміло також те, що акції “чистки” не обов’язково підлягають ті польські особи, які особливо важливі як ініціативний елемент (звичайно, обмежено, відповідно до локально обумовлених відносин) як

для погромів, так і як інформатори.

Ця ударна тактика стосується, звичайно ж, і інших подібних нагромаджених випадків”.

Штаб айнцацгрупи прибув до Львова 1.7. о 5 год. ранку. Місце осідку - централія НКВД.

Начальник айнцацгрупи Б сповіщає, що 25.6.41 у Львові було криваво подавлено повстання українців НКВДистами. Близько 3000 осіб розстріляно НКВД. В'язниця горить. У місті ще залишилося менше як 20% української інтелігенції.

Елементи групи Бандери організували під керівництвом Стецька та Равлика міліцію і покликали до життя магістратське бюро. Айнцацгрупою створено українське і політичне самоуправління міста на протипагу групі Бандери.

Дальші заходи проти групи Бандери, а особливо проти Бандери особисто знаходяться у стадії підготовки. Вони будуть проведені якнайшвидше.

ЕК 4а і ЕК 4б, також прибули до Львова із штабом айнцацгрупи.

Вав, R 58/214/53-54; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.92.

№ 50

Телеграма інформаційного відділу 17-ї армії Вермахту до Верховного командування збройних сил Німеччини про виявлення закатованих й розстріляних у в'язницях м.Львова

2 липня 1941 р.

2.7.[19]41 [р.]

Телеграма до W. Pr.*

Після вступу німецьких частин 30.6.[19]41 [р.] до Львова у 3-х в'язницях міста було знайдено багато сотень трупів (чоловіків і жінок), замордованих протягом останніх днів. У пивницях військової в'язниці у Львові тільки в одній камері було близько 120 трупів, чоловіків і жінок, покладаних одні на одних. Більша частина помордованих у в'язницях ГПУ. В одній кімнаті в в'язниці лежало 65 трупів чоловіків і

* Скорочення не розшифровано.

жінок, поскладаних одні на одних. На подвір'ї в'язниці були знайдені групові могили з близько 150 трупами. Нововикопана масова могила підготована для подальшого поховання убитих. У пивниці в'язниці ГПУ далі знаходиться велика кількість помордованих, докладного числа яких не можна встановити, оскільки доступ до вказаних пивниць замуруваний. Як випливає з огляду трупів, знайдених у в'язниці ГПУ, вбивствам передували найтяжчі тортури. На трупах видно тяжкі рубані й колоті рани усіх частин тіла. У деяких трупів розчавлені пальці й руки і поламані кінцівки.

Серед помордованих більшість становлять українці, решта – поляки. З розповідей очевидців відомо, що було доставлено також 2-х німецьких льотчиків. Портупеї і кашкети льотчиків було знайдено у приміщеннях в'язниці. При розкопуванні масового поховання наштовхнулися на шолом льотчика. Ці обидва льотчики також знаходились серед помордованих, яких уже не можна було ідентифікувати.

Стан в'язниць відбивають пропагандистські роти в кіно-, фото- і писемних повідомленнях. Поїздка представника преси запізнилася, оскільки трупи з санітарних причин треба або прибрати, або замурувати.

В[ерховне] к[омандування] 17 а[рмії], І[нформаційний відділ], С.

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/25. Без нумерації сторінок. Машинопис, копія. Переклад з німецької мови; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.99.

№ 51

Зі спогадів В.Горбового про підготовку до оголошення відновлення Української держави та попередній Акт проголошення 22 червня 1941 р. на Українському Національному Конгресі в Кракові*

2 липня 1941 р.

(...)** Мажорний теплий [вітер] подув Атлантики, подав надії на близьке вторгнення напористої весни. Я стрибав краківськими плантами, глибоко

* Див. док. № 40.

** Тут і далі пропущено епізоди спогадів, що не стосуються теми.

вдихав весняний кисень сузір'я Рака та шукав у своїй пам'яті якоїсь художньої схожості з романтичною зміною погоди. Мені хотілося додати в ній признаки історичної "Весни народів". Нечайно підійшов мені назустріч товариш по австрійській зброї. Востаннє ми зустрічалися у Вроцлаві (Breslau) в 1926 р. Він довірочно сказав мені, що працює в штабі німецької східної армії, яка має перевести в дію план "Барбаросса". Цей штаб одержав тепер з головної квартири Райху вказівки, які все приходять безпосередньо перед початком воєнних дій. Це значить, що до трьох місяців, цебто найпізніше в червні 1941 р. пічнеться на сході війна з Союзом РСР. Давно я мав на увазі, що це станеться, але коли точно пічнеться, того я не знав.

Згодом приїхав з півдня в Краків Ярослав Стецько. Степан Бандера теж переніс своє поселення в Краків. Для нас було ясно, що ще весною 1941 р. може прийти до збройної звади. Теж ми припускали, що Гітлер не допустить до створення нашої самостійної держави. Адже брався займати наші землі для створення там свого, а не нашого життєвого простору. Однак це був німецький, а не український погляд на справу. Ми знали, що суспільно-політична зрілість нашого народу дійшла до вершин свого розвитку, і що настала історична хвиля, яку ми повинні використати для свого народу. Хоч би нам прийшлося покласти за справу "душу і тіло", то мусимо доказати, що саме ми є покликані долею до того, аби здійснити нашу історичну завітну місію. Ми домовилися до того, що насамперед поспробуємо легальним шляхом проголосити і завести свій державний лад на своїй землі, а як це не вдасться виконати, тоді вчинимо це революційним порядком. Я мав здійснювати перший задум, а Бандера другий. Отже, я покликав насамперед ініціативний комітет до життя. Він мав підготувати матеріал і ґрунт для діяльності Українського національного комітету. В склад комітету входили українські громадяни, заслужені по признаку їх капітетної* здібності. Цей комітет я очолював від самого початку і нікому я тієї керми не передавав. Десь в половині червня (здається мені, 14.VI.1941 р.) УНК видав декларацію прав українського народу. Там було виразно зазначене його невід'ємне право на самовизначення. Очевидно, німці про це довідалися, але спочатку фарби не пускали. Обійшлося лише конфінуванням** Бандери і мене, нам не вільно було без згоди німецької влади міняти місця перебування. Це була перша ознака німецького явного негодування. У мене зложилося враження, що про повну суцільність справжню суть німецької політики знало лише кілька довірених співробітників Гітлера. Адміністрація Генерального Губернаторства повного її об-

* справжньої

** домашнім арештом

сягу не знала. Після обнародування тієї декларації УНК рішив скликати Український національний конгрес. Засідання конгресу мали відбутися 22 червня 1941 р. в приміщеннях товариства “Просвіта” в Кракові. Якраз нічною порою на 22 червня німецька армія подалася тоді на схід. Я проводив конгресом. Він розпочався в заповідженій годині зранку. Тривав до вечора. Президія комітету продовжувала роботу в моїй хаті. Обрано уряд нашої держави. Я його очолював. Набір керівників поодиноких ресортів проходив доволі складно, за винятком Управління справами молоді. Тут висунули своїх кандидатів представники правого напрямку і делегати табору УНР. Цей пост зайняв представник правого напрямку. В дійсності, в структурі того відомства обійшлося без змін, бо й досі так було. Під час нарад редакційна колегія остаточно оформила зміст маніфесту згідно з волею пленума конгресу. Його наради освічував дух єдності, здорових думок і одностайність творчого полету. З великим одушевленням був урочисто в один голос прийнятий маніфест проголошення самостійної Української держави. Там було виразно зазначено, що господарем української землі буде український народ в своїй незалежній державі. Під час нарад конгресу в будинок “Просвіти” зайшов начальник німецької служби безпеки Гайн і його співробітник др. Глязер (Dr Claser). Я говорив з ними в коридорі будови, але на салю нарад я їх не запросив. Згадав лише про маніфест конгресу. Гайн хотів познайомитися з його опрацюванням. На другий день я післав йому і генеральному губернаторові по примірникові маніфесту з перекладом на німецьку мову. Учасники зборів запитували мене, яке становище в тій справі зайняла німецька влада. Таке зацікавлення делегатів ставило мене в доволі невігідне трудне положення. Я використовував при тому свій дипломатичний хист. Приходилося мені теж наслідувати грецьку Піфію, жрицю в храмі Аполлона, яка на триніжку в Дельтах двозначно передрікала майбутнє. Проте я чітко підкреслював, що це є наша внутрішня справа, і годі когось питатися, чи нам вільно бути вільним самостійним народом. Мене улаштувала головним чином з’єднана одностайна постава нашого суспільства. Вимовною мовчанкою конгрес обійшов тільки що розпочату радянсько-німецьку війну.

В склад комітету входив не лише особистий капітет народу, але представники всіх наших партій. Я приймав тоді в своїй хаті Андрія Лівницького, його сина і інших представників табору УНР, Василя Мудрого, д-ра Степана Вітвицького і їх однодумців з УНДО, Лебедя-Юрчика, полковника Евтимовича і других бережників гетьманської булави, д-ра Михайла-Володимира Яніва, Ярослава Старуха і їх друзів правого напрямку, Крохмалюків і інших ополченців ФНС. Соціал-радикалів не було,

бо вони ще в 1939 р. свою партію розв'язали. Партія соціал-демократів – це був тоді невловимий феномен. Після проголошення нашої самостійності 22.VI.1941 р. всі наші партії, групи і табори визнали новий наш уряд і виявили намір співпрацювати з ним. Спочатку теж УЦК приєднався до тієї акції. Відбулися переговори між урядом і УЦК в апартаментах УЦК. Делегацію УЦК очолював Глібовицький, заступник голови УЦК д-ра Кубійовича, а я виступав від імені уряду. Представники обох сторін домовилися до того, що господарські справи поки що зостаються за УЦК, а решту справ вестиме уряд. На жаль, д-р. Кубійович не зміг довго зберігати своєї первісної гідної постави. Після зустрічі з Гайном він в непристойній формі заявив, що необачно зробив крок, який ввів його в прикре положення. Жаліє, що так сталося. Отже, він і тут відчахнувся та порушив національну солідарність так само, як це чинив в студентській акції в рр. 1921-1925. Якщо йдеться про табір Мельника, то він теж позитивно віднісся до проголошення нашої державності. Один Микола Сціборський пропонував підождати з конкретною поставою до уряду, поки німці не скажуть свого слова в тій справі.

Під час вибору президії УНК деякі голоси пропонували генерала Всеволода Петрова на голову комітету, а мене на його заступника. В тій справі їздила в Брно на Моравії спеціальна делегація і вела переговори з генералом Петровим. Він відказався не лише від головства, але взагалі від членства і участі в праці комітету. Отже, за весь час існування УНР не було випадку, аби в його провіді проходили будь-які особисті зміни. Тільки я стояв на його чолі. Цей епізод є важний тому, що польські конфіденти* дещо чули про конгрес і думали, що генерал Петрів дійсно очолював УНК, а я йому помагав. В тому плані польський уряд виготовив фальшиві документи, на підставі яких проголосив мене воєнним злочинцем і зажадав моєї видачі.

Відразу після конгресу був виготовлений переклад маніфесту на німецьку мову. Зміст і дух того маніфесту виловив в дипломатичній ноті, яку я переслав Гітлерові. Художню окраску обкладинки тієї ноти надав Святослав Гординський. На мою думку, квартира Гітлера про це вже знала. Адже Франк і Гайм муслили це вчинити в службовім порядку.

Я добре здавав собі справу з того, що це була історична хвиля. Її вага полягала в тому, що народ виявив і доказав свою суспільно-політичну зрілість, та чинив це солідарно понад свої вузькопартійні буденні амбіції. Бич зтяжних міжусобиць тепер став німбом суспільної іділії згоди і погоди. В приступі поетичного натхнення мені хотілося задержати процес соціального розвитку якраз на сучасному етапі свідомості і тут

* таємні агенти

його перевести на сталий незмінний фактор*.

За кілька днів стало ясно, що легальним шляхом наш народ не зможе визначити свою долю. Провід ОУН рішив зробити це революційним порядком. Провідник Степан Бандера десигнував** Ярослава Стецька на пост голови уряду держави і велів повторити краківську історію проголошення нашої самостійної держави у Львові. З політичної осторожності я зберігав за собою мандат голови УНР і зостався в Кракові. Тому я не зайняв місце заступника Стецька. 30.VI.1941 р. відбулося у Львові в будинку тов[ариства] “Просвіта” проголошення нашої державної самостійності. Народні збори затвердили Стецька на його десигнованім становищі. УНК привітав уряд Стецька і визнав українське суспільство до співпраці з тим урядом. Стецько відразу перевів повний набір уряду, а саме: 11 представників правого напрямку, 11 їх симпатиків і безпартійних, 1 С-Р, 1 УНДО. Цей уряд зайняв апартаменти банку “Дністер” у Львові. Ще 29.VI.1941 р. Львівський радіовузол був в українських руках. 30 червня і 1 липня 1941 р. Львівське радіо передавало ефіром у світ комунікат про проголошення самостійної Української держави. Вже 2 липня 1941 р. Гітлер довідався про установчі збори у Львові. Він приказав Уряд України розв’язати, провідників арештувати, а їх співробітників взяти під суворий надзір і контроль органів Головної управи безпеки Райху (RSA)[...]

Приватний архів Р.Загоруйка. Оригінал, машинопис; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.475-477.

№ 52

Декларація Українського уряду Я.Стецька про боротьбу за незалежну Україну під проводом ОУН на чолі зі С.Бандерою

3 липня 1941 р.

Відпис

Український народ проголосив у Львові, визволеному переможною героїчною німецькою армією, відновлення Української незалежної держави.

Ця держава має тисячолітні традиції. Її останньою історичною формою в 1917, 1918-1920 рр. була Українська Народна Республіка, визнана

*У тексті помилково “фольклор”.

**призначив

урядами Німеччини, Австрії та інших центральних держав. На підставі Брестського мирного договору ці держави заключили з Україною союз.

Хоча формально Українська держава поряд з іншими республіками існувала у складі Радянського Союзу, вона в жодній мірі не була самостійною, сповненою українського змісту і не відповідала бажанню українського народу.

Продовжуючи тисячолітні традиції та виходячи із міждержавного акту, підписаного в Бресті в 1918 році, український народ відбудовує на руїнах московської в'язниці народів свою справжню незалежну державу.

Безпосереднім виразником ідей цього акту та наших політичних прагнень була і є Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери.

Під час польської та московсько-більшовицької окупації вона очолила революційну боротьбу за визволення Батьківщини та відбудову Української держави, яка на відміну від фікції радянських республік має бути справді незалежною та суверенною.

Цю боротьбу український народ і далі веде під проводом Організації Українських Націоналістів на чолі із Степаном Бандерою навіть там, де ще сьогодні українському народові протистоїть ворожа йому радянська влада. В цій боротьбі ОУН зазнавала і зазнає численних втрат.

Там, де українська територія внаслідок наступу славної німецької армії була звільнена від ворожої окупації. Організація Українських Націоналістів розпочала перебудову життя, що до цього часу базувалося на державницькій фікції та фактичному національному гнобленні. Тепер йдеться про здобуття справжньої свободи та державного суверенітету.

Здійснення цього великого історичного вчинку означає вінець багаторічної боротьби, що коштувала українському народові численних кривавих жертв.

Опираючись на повний суверенітет своєї влади, Українська держава приєднується до нового європейського порядку, який впроваджується великим фірером німецької армії та німецького народу.

Успіхи славної німецької армії, яка на чолі із своїм великим фірером розпочала боротьбу за новий порядок в Європі, створили нам умови для відбудови держави.

Нав'язуючи до міждержавного Брестського акту 1918 року та до найглибших і дружніх почуттів, які український народ має до німецького, Українська держава зі своїм урядом на чолі хоче взяти найактивнішу участь у побудові нового порядку в Європі і у світі, у боротьбі, яку розпочали найвизначніші мужі та народи нашої епохи, співпрацювати з найкращими силами й у цій боротьбі взяти активну участь.

Ми з самого початку боремося і стікаємо кров'ю у борні із жахливим

марксистсько-московським пануванням, тому що доля висунула нас у Східній Європі на передній фронт. Тому ми з величезною радістю вітаємо той факт, що інші народи і держави подали нам руку допомоги, взявши участь у цій боротьбі.

Ми хочемо йти з ними далі й боротися далі!

3.7.41

За український уряд (Ярослав Стецько)

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.95-96.

№ 53

**З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД)
Німеччини про заходи боротьби з антинімецькою агітацією
ОУН (С.Бандери), арешт С.Бандери та активістів ОУН**

Берлін

3 липня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і СД IV A I - В.№1 В/41 gw.Rs.
Берлін, 3 липня
1941 р.*

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 11

(...) в) В Генеральному губернаторстві:

Айнзацгрупа Б повідомляє 2 і 3 червня 41 р. про спроби національно настроєних українців під керівництвом Бандери проголошенням Української республіки та створенням міліції поставити німецькі власті перед доконаним фактом.

Крім того, група Бандери розвинула останнім часом особливу активність, розповсюджуючи листівки і т.п.

В одній з цих листівок говориться між іншим про те, що український визвольний рух, якого раніше переслідувала польська поліція, тепер буде переслідуваний німецькою поліцією.

Далі Бандера, щоб утвердити себе як вождя українського визвольного руху, утворив Український Національний Комітет, при чому йому вдалося об'єднати майже всі емігрантські групи, які були протилежними

по своїх світоглядних та політичних поглядах. Що стосується групи ОУН під керівництвом полковника у відставці Мельника і групи УНО під керівництвом ст. лейтенанта у відставці Омельченка, то вони у цьому участі не брали.

Зважаючи на зростаючу активність, особливо групи Бандери, різним ведучим українським емігрантам накладено вимогу дотримуватися місця проживання. Незважаючи на те, [що] частина цих емігрантів начебто за дорученням органів Райху прибула у Генерал-губернаторство.

Оскільки деякі емігрантські групи збираються себе взаємно перевершувати в діяльності, то з 2.7.41 прийнято наступні заходи:

1) Різних політичних керівників українських емігрантів береться під домашній арешт, особливо в Генеральному губернаторстві, в тому також Степана Бандеру.

2) Керівним особам українських емігрантських організацій, які знаходяться на території Райху, погрожуючи суворими поліційними заходами, ще раз висловити вимогу, щоб усіма силами вони подбали про те, щоб їх члени притримувалися наданих їм вказівок.

3) Усі українці, які знаходяться на території Генерального губернаторства, але там постійно не проживають, повинні негайно залишити територію Генерального губернаторства і повернутися до свого місця проживання, в іншому випадку вони будуть заарештовані...

ВАН, R 58/214/58-60; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.100-101.

№ 54

Протокол допиту членів Українського національного комітету та С.Бандери німецькою адміністрацією Генерал-губернаторства

3 липня 1941 р.
Секретно

ПРОТОКОЛ ПРОСЛУХАННЯ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ С.БАНДЕРИ ВІД 3.7.1941

ПРИСУТНІ:

Від німецької сторони: державний підсекретар Кундт, доктор Фель, ассессор фон Бюлов, пізніше полковник Бізанц.

Від української сторони: доктор Горбовий, професор Андрієвський, Мудрий, доктор Шухевич, пізніше Степан Бандера.

Кундт : Панове! Я запросив Вас до себе не як членів Національного комітету, а як приватних осіб. Спочатку запитаю, чи цей циркулярний лист (інформаційний листок № 1) був підписаний Вами.

Кожен із присутніх відповідає: "Так".

Кундт : У цій справі я мушу Вам роз'яснити ось що :

Зміст цього циркулярного листа не відповідає фактам. Німецьким органам влади, а також берлінським службовим органам невідоме існування українського уряду у Львові. Такий уряд не встановлений з їхнього відома. Далше, нічого невідомо, що "уповноважений" німецького уряду, проф. д-р Кох, взяв участь у Національних зборах у Львові. Так само невідомо, щоб у цьому заході брали участь вищі німецькі офіцери. Тут може йтися лише або про самоправство окремих людей, які, можливо, використали час перехідної стадії, щоб зловжити радіостанцію для особистих цілей. У цьому випадку це було б порушення воєнно-правних визначень, оскільки вся територія є зоною операцій, де ще не може проводитись жодна політика. Або ж йдеться тут про російську радіостанцію, котра свідомо поширила дезінформацію. Інших можливостей я не бачу.

Зокрема, текст, який розповсюдила львівська радіостанція і який був розроблений Вами, можливо, в виправданому захопленні, є також доволі своєрідним, оскільки тут йдеться про українські збройні сили, які пліч-о-пліч борються з німецькими солдатами. Я констатую, що українські збройні сили на даний час не воюють. Вже сам цей зворот засвідчує, що тут поширюється неправда. Тут також йде мова про те, що німецький Райх та німецький вермахт є їхні союзники. Це не так; єдина людина, котра веде боротьбу, — це фюрер, а українських союзників не існує. Цілком можливо, що українці особисто захоплені й відчувають себе нашими союзниками; однак в сенсі державно-правової термінології ми не союзники, ми — завойовники советсько-російської території. Тут наявні уявлення, які виходять за межі реальностей і які тільки можуть викликати у високих інстанціях Райху несприятливий погляд. Здається, тут десь діє загадковий чинник, як імовірно зацікавлений в тому, щоб порушити досі хорошу репутацію українців серед німецьких керівних кіл Райху. Я не можу припустити, що це справді українці. Можливо, є якісь особи, які з особистого честолюбства намагаються отримати посаду десь у Києві і шкодять як самі собі, так і українцям. І все ж я собі не можу уявити, щоб щось подібне було можливим.

Якщо Ви досі спостерігали той спосіб, у котрий фюрер завойовував країни і як порядкував після завоювання, то ще ніколи не було так, щоби,

поки ще країна не була окупована мілітарно, виконувалась законодавча влада через якусь цивільну адміністрацію, байдуже — німецьку чи якусь іншу. Спочатку повинна бути розчищена зона операції справа і зліва від Львова. Крім того, поки советсько-російська армія не є повністю розбита, країна вважається зоною операцій, і доти адміністрування визначає лише вермахт, а не німецька чи якась інша цивільна адміністрація. Спочатку країна має бути завойована, і лише тоді може бути мова про те, щоб розбудувати країну для миру і для майбутнього. Тому з самого початку для кожної розумної людини виключено, щоб до того часу, поки приблизно за сто кілометрів від кордону генеральної губернії ще точиться боротьба на життя і смерть, тут уже могла вестися політика у цій формі. Що хотять робити законодавчі збори? Кому вони хотять давати закони? Міський комендант, який завжди відповідним чином є призначений, турбується про порядок і про те, щоб війська мали що їсти.

Я розумію нетерпіння людей, які століттями прагнули можливості свобідного життя їхньої нації відокремлено від росіян і від поляків. Я розумію, що вони не можуть пропустити цей момент. Я сам двадцять років вів боротьбу як судетський німець проти чехів. Але горе нації, яка в той момент, коли йде до цілі, втрачає розум. І якщо Ви справжні політики, Ви не повинні втрачати спокій.

Щодо Вашого інформаційного листка, то у формальному відношенні я констатую, що, згідно із законами генерального губернатора, Ви б мали найліпше знати, що інформаційні листки можуть видаватися лише з дозволу головного відділення пропаганди.

Сьогодні я їду до Берліна, де будуть прийняті подальші рішення. Я хотів лише — з доброї волі — одразу Вас поінформувати з тим, щоб Ви не продовжували надалі з цими справами і таким чином не скомпрометували себе перед своєю власною нацією.

Відповідальна політична інстанція Райху, уповноважена фюрером, вважає утворення Українського Національного Комітету, який також забирає би слово в справах України, як передчасне. Українські панове, названі тут по імені, а також багато інших, цій інстанції добре відомі. Мені також добре відомі Ваші особисті бажання і думки, пропозиції і поради, які Ви хочете зреалізувати для себе чи для Вашої нації. Ваш меморандум я передав далі. Однак остаточне рішення про ці речі належить лише фюрерові. Я прошу — майте терпіння. Інакше Ви можете вкінці лише завдати собі неприємностей, бо коли через пресу стане відомо, що створено український уряд, то фюрер не дозволить, щоб через нетерпіння певних людей були порушені його концепції, і тоді сам подбає про те, щоб чогось подібного більше не траплялось.

Доктор Горбовий: У складанні інформаційного листка ми поклалися

на висловлювання львівської радіостанції. Ми вважали, що ця передача відбулася за погодженням із німецькими інстанціями. Ми завжди були прихильні до німців і діяли з доброї волі. Ми не думали шкодити німецьким інтересам.

Кундт: Я не сумніваюся у вашій добрій волі. На ваше формальне порушення пан генерал-губернатор, можливо, заплющить очі; не думаю також, що Вам ставитиметься в провину, що Ви повірили львівській радіостанції. Тим часом реальність інша. Втім я можу тут висловити свою особисту думку. Перш за все потрібно виховувати тих українських людей, які є в змозі здійснювати самоуправління. Ви не повинні забувати, що і Україна протягом двадцяти років була більшовизованою. Це не так просто, як Ви собі уявляєте. Чим більше терпіння і спокою Ви матимете, тим більше Ви послужите Вашій нації. Дуже корисно починати вести справи без покvapливості. Поки існує зона операцій, не можна думати про більше.

З'являється Бандера, й йому сповіщається про дотеперішню розмову.

Кундт: Я роз'яснив панам, які підписали інформаційний листок №1 як листок Українського Національного Комітету, — не як представникам Національного Комітету, а як особам, що зміст цього інформаційного листка не узгоджується з фактами. Український Центральний Комітет є єдиною визнаною організацією українців у Генеральній губернії. Але і він не є уповноваженим заступати якісь політичні інтереси за межами ГГ. Те, що багато українців, передусім старших і молодших емігрантів, часто сходяться і висловлюються про свої бажання й орієнтації, ми це знаємо і цьому не перешкождали. Ми тут цілком відкрито проводили іншу політику стосовно поляків. Коли б поляки сходилися і говорили про політику, ми б тоді їх посадили в тюрму. Українців, які тут мешкають як гості, трактується окремо.

Спочатку мусить бути досягнута перемога проти Советського Союзу. Перед цим уся зона операцій є регіоном влади німецького вермахту. Що потім вирішить фюрер, коли ці операції завершаться, ми не знаємо. В кожному разі тільки він прийматиме рішення.

Я вважаю, тепер це ясно. А тепер я хочу запитати у пана Бандери:

— У цій загадковій інформації львівського радіо чи, можливо, якогось іншого ворожого радіо на цій хвилі, стверджується, що п.Бандера був піднесений до вождя вільної держави західних українців і що він на підставі цього оприлюднив, або ж віддав на оприлюднення Декрет №1, у якому він призначив Стецька керівником держави.

Перше запитання: Чи вас, пане Бандера, попередньо запитували про ваше бажання взяти на себе керівництво Українською державою і чи прокламація по радіо сталася у відповідності з вашою волею?

Друге запитання: Чи авторство декрету номер 1 належить вам?

Перекладач: Пан Бандера хоче просити надати змогу йому дещо доповнити стосовно української позиції.

Кундт: Але я вказую на те, що авторитетною є лише німецька позиція.

Бандера: Вже 20 років і до сьогодні українці ведуть війну проти більшовизму, а саме у революційній формі. Цю війну вони вели самостійно. Керівництво ОУН проводило революційну боротьбу проти всіх окупантів окупованої України. Ця боротьба до останнього моменту велася як самостійна від імені самостійної, незалежної України. У цій боротьбі ОУН завжди намагалася знайти однодумців і союзників до великої боротьби 1939 року проти Польщі й Росії, а останнім часом лише проти більшовизму. Великонімецька влада, а саме націонал-соціалістична влада є головний союзник і в цьому випадку якраз тим, хто дотепер завжди стояв на нашому боці. ОУН щиро й у різноманітний спосіб співпрацювала з німецькими службовими інстанціями. Вони (українці) спільно боролися проти Польщі й також зазнали втрат і, нарешті, співпрацювали в тій формі, яку з часу війни дозволяв їм німецький уряд. У ці два (останні) роки велася також боротьба проти большевизму, однак цілком секретно і лише у формі, яка дозволялася німецькими службовими інстанціями, з котрими проводилася співпраця, причому політичному становищу Німеччини через це жодним чином не було завдано шкоди чи небезпеки.

Цей час організація використала для того, аби підготувати всі фактори української данності на остаточну боротьбу проти її найбільших противників - противників усіх часів, проти росіян і особливо проти більшовизму. У цій роботі вона вже протягом двох років зазнала втрат, що були принесені для спільної політичної боротьби. Організація підготувалася до боротьби із зброєю і зробила все, щоб вступити в цю вирішальну боротьбу із зброєю, причому у формі, яка дозволялася німецьким урядом.

Кундт: Я передав бажання Українського Національного Комітету в справі створення українського легіону до Берліна. Рішення ще не прийнято.

Бандера: ОУН вступила в боротьбу, частина в лавах німецького вермахту, а частина як організатори в тилу большевицьких військ, маючи виконувати завдання у взаємопорозумінні з вермахтом, а частина в советській армії повинна була сприяти послабленню большевизму у співпраці з німецькою армією.

Кундт: Те, що досі сказав Бандера, і за обсягом, і за значенням - відоме і мені, й тим людям, які мають з цим справу.

Бандера: Тому я хочу це ще раз підкреслити, оскільки в цій боротьбі ми не пасивні глядачі, а активні учасники, у тій формі, в якій ми тепер маємо можливість брати участь у цій боротьбі.

Кундт: Це правильно, поки Ви підтримуєте контакти з німецькими службовими інстанціями. Ваша робота відповідно й оцінюється.

Бандера: У тій боротьбі, яка зараз проводиться, всі вступили у боротьбу за самостійну, незалежну й вільну Україну. Ми боремося за українські ідеї і українські цілі. Як зараз почалася ця остання боротьба, я віддав наказ своїм людям все зробити для того, аби боротися спільно із німецькими військами. Я дав вказівку негайно утворити в районах, зайнятих німецькими військами, адміністрацію і місцевий уряд. Це доручення я дав ще до війни.

Кундт: За відомістю якоїсь німецької службової інстанції?

Бандера: Основою, на якій базувалася повністю співпраця з німецькими службовими інстанціями, була мета утворення самостійної Української держави. За ці два роки мої люди за це віддавали життя і продовжують за це боротися і сьогодні.

Кундт: Я поставив конкретне запитання - чи після вступу німецьких військ було проголошено український крайовий уряд і чи про це знала яка-небудь німецька службова інстанція. Те, що Ви представили стосовно німецької співпраці, не є вирішальним, а лише питання, чи німецька службова інстанція знала про проголошення крайового уряду.

Бандера: Перш, ніж почалася війна, біля 15 червня я передав меморандум до райхсканцелярії*, у котрому сказано, що потрібно буде негайно приступити до створення уряду. Я віддав наказ: після звільнення українцям заснувати у менших областях крайовий уряд, а у більших - державний уряд. Цей наказ було віддано перед початком акції до повстанських груп через кордони, для того, щоб ці групи негайно вступили в боротьбу і створили у звільнених районах крайовий і державний уряд.

Кундт: Чи Ви про це сповістили абвер?

Бандера: Так, але абвер і перед, і після початку війни не вважав себе компетентним у цих питаннях. Це відбулося в Берліні.

Я підкреслюю, що це не відбулося у формі домовленості. Мені сказали, що офіційні інстанції ще не прийняли жодних рішень і що, можливо, що постане український уряд, який дадуть українцям в руки. Це відбулося у формі розмови, а не обіцянки.

Кундт: Чи ви були проголошені вашими людьми тимчасовим керівником цього першого українського уряду в Західній Україні на основі вашого наказу після вступу німецьких військ до Львова?

Бандера: Цей наказ я віддав як керівник організації ОУН, тобто як керівник українських націоналістів, оскільки ця організація керує українським народом.

Я за дорученням ОУН оголосив себе керівником українського

* Див. док. № 22.

народу. ОУН була єдиною організацією, яка вела боротьбу і має право заснувати уряд на основі теперішньої боротьби.

Кундт: Право мають німецький вермахт і фюрер, який завоював країну. Він має право визначати український уряд.

Бандера: Це був би уряд, який створювався б за наказом німецького уряду. А цей уряд створювався там тимчасом самостійно і також з метою співпрацювати із німцями.

Кундт: Це сталося у контакті з німецьким військовим комендантом?

Бандера: Я не знаю, чи люди робили це там із погодженням німецьких службових інстанцій. Я дав інструкції, аби робилося все те, що треба робити у згоді із німцями. Я припускав, що це відбувалося у згоді, оскільки радіостанція принесла це з німецькими повідомленнями.

Кундт: Цікаво, що намір до німецького фюрера і німецького вермахта був переданий німецькою і українською мовами, а подальша заява лише українською.

Бандера: Щодо випадків у Львові, я не поінформований. На зборах Українського національного комітету у Львові був присутній Стецько.

Чи там був і Старух, коли це відбувалося у Львові, я не знаю. Гриньох був там як військовий священник у німецькій уніформі.

Кундт: Моє сьогоднішнє завдання полягало в тому, щоб, по-перше, роз'яснити панам про те, що я досі отримав з Берліна в якості відповіді на поставлений у свій час запит, по-друге, досягти ясності щодо всієї львівської справи. Подальший розвиток не є моєю справою, моя справа — лише про це повідомити.

Я хочу панові Бандері сказати одне:

Той факт, що він передав меморандум до райхсканцелярії, ще не означає дозвіл, що те, що він мав намір зробити згідно із своєю волею, є бажаним і для уряду Райху. Отже, він не може казати, що те, що він висловлював, стало законом, і через це, що панове з абвер, тобто службова інстанція фюрера, повідомлена побіжно про намір, не дала згоди на його реалізацію. Як далеко і яким чином фюрер сприйме думки не лише пана Бандери, бо меморандуми передані й багатьма іншими українськими політиками, залежить лише від фюрера.

Кундт: Крім цього, як 20-річний знавець української боротьби в колишній Польщі й Советській Росії, я хочу ствердити, що, на мою думку, не лише група Бандери, але й інші українці боролися і жертвували життям і, на мою думку, могли б виставляти ті самі претензії. Цими констатаціями я не хочу применшити заслуги пана Бандери і його людей, я хочу лише цим сказати, що ми, хто службове займалися цією справою, добре поінформовані про боротьбу українського народу, і що фюрер це удостоїть, як тільки буде вважати, що для цього прийшов час.

Але неможливо, аби хтось діяв на свій лад, без німецького уряду. Тому панові Бандері і іншим панам я даю добру пораду - нічого не робити без відповідної згоди компетентних інстанцій і звертаю увагу на те, щоб зрозуміти, що поки німецький вермахт бореться із Советською Росією, країна є зоною операцій і залишається такою доти, поки фюрер визначить, що має відбутися далі. Тим самим я зробив роз'яснення, яке хотів зробити, і дав панам ще добру пораду, згідно з якою треба діяти. Чи має ще хтось що сказати?

Бандера: Я ще раз хочу відзначити і пояснити, що із всіх наказів, які я віддавав, я в жодному не покликався на погодження із будь-якою німецькою службовою інстанцією. У всіх наказах, які я віддавав, не покликався на жодну німецьку службову інстанцію чи на погодження німецьких службових інстанцій, а лише на мандат, який я отримав від українців. Розбудова і творення українського життя в першу чергу можливі через українців на території, де живуть українці, і це може, звичайно, лише тоді статися, коли до цього будуть залучені українські фактори. Я стою на тій точці зору, що поки що це може відбуватися лише в порозумінні з німцями.

Кундт: Що там буде відбуватися, визначить лише Адольф Гітлер.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.105-113.

№ 55

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо українського уряду Я.Стецька у Львові

4 липня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і СД
IV A I – B. Nr 1 B/41 g. Rs

Берлін, 4 липня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 12

...ЕК 2

Місце дислокації: Шаулен

Вкоротці виїде до Риги

Айнзацгрупа Б

Місце дислокації: Львів (FT – зв’язок)

Керівник групи повідомляє:

Так званий крайовий уряд країни заявив про те, що хоче зайняти приміщення Львівського університету під свій осідок.

Теперішній склад*:

Керуючий: Стецько, Карбович, також званий Белендс.

Охорона здоров’я: лікар д-р Панишан (Панчишин).

Адміністрація: Лисий.

Юстиція: судовий радник Федусевич.

Безпека: Клімів (Климів).

Економіка: д-р Яців.

Преса і пропаганда: поет Головка.

Військове міністерство: Ріко Ярий, одружений на єврейці.

Культ: пост ще не зайнятий.

Поруч з Кабінетом повинна знаходитися Верховна Рада.

Керівник: заплановано Дмитра Донцова.

ОУН-група Бандери претендує на керування державою за принципам “Партія керує державою”. Визнання також де-факто не відбулося. Все ж таки, беручи до уваги військове положення та настрої в регіоні, треба було уникнути енергійних дій проти узурпаторів. Зараз очікується спалах повстання в напрямку Бердичів і в напрямку Житомир – Київ...

ВAB, R 58/214/69; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.128.

№ 56

**Лист Голови Українського державного правління у Львові
Я.Стецька А. Гітлеру з повідомленням про відновлення Української
держави і бажання брати участь в розбудові нової Європи.**

5 липня 1941 р.

Фюреру і рейхсканцлеру Адольфу Гітлеру

Берлін

30 червня 1941 року український народ урочисто оголосив про відновлення Незалежної Соборної Української Держави. У відповідності

* Німецькі спецслужби подали дуже неточний склад УДП. Див. док. № 42.

до волевиявлення українського народу у Львові було утворено національний український уряд. Таким чином український народ приєднався до перебудови дотеперішнього світового порядку і побудови нової, справедливої системи у Східній Європі на уламках московсько-більшовицької тюрми народів.

Загальновідомі прагнення фюрера німецького народу і націонал-соціалістського руху, що обґрунтовували цей новий порядок на єдиній справедливій засаді свободи народів, дають право очікувати, що започатковане українським народом відновлення власної держави сприйматиметься як подія історичної ваги.

Глибоко переконані в цьому, ми, від імені українського народу і його уряду переказуємо Вам, великому фюреру та борцеві за новий світовий порядок, а також Вашій героїчній армії найщиріші побажання:

Хай розпочата праця буде увінчана остаточною перемогою!

Ми не сумніваємося, що ця перемога надасть українському народу можливість закріпити незалежність об'єднаної України і взяти активну участь у міждержавному житті нової Європи.

За Українське Державне Правління *Стецько Ярослав*
Голова [підпис]*

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.3. – Спр.7. – Арк.28-29. Оригінал.
Переклад з німецької. Машинопис.*

№ 57

**Телеграма Я.Стецька до Р.Ярого про присвоєння йому
військового звання полковника****

5 липня 1941 р.

Постій, група “Південь”
Високоповажний пане Ріко Ярий, полковник. Постій. Група
Південь”.

У признання заслуг, які Ви положили при організації Українських

* Документ засвідчено печаткою Українського державного правління.

** Див. док. № 9, 30.

Військових сил, іменую Вас іменем Українського Державного Правління – полковником Українських Збройних сил.

Ярослав Стецько, Голова УДП

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. - Спр.10. – Арк.15. Копія.

№ 58

Відозва проводу ОУН (А.Мельника) до українців про співпрацю з Німеччиною в ім'я незалежності України

Не пізніше 5 липня 1941 р.

УКРАЇНЦІ!

Німецьке військо, розгромивши Червону армію, вступило на українську землю, усуваючи на ній займанницьку московсько-советську владу. Український нарід приймає німецьке військо, як союзника в боротьбі, яку він невгнута провадив понад двадцять років. Переможному походу німецької армії проти червоної Москви український нарід помагає збройною рукою! Вся Україна стане одним фронтом під прапорами українського націоналізму на сторожі власної незалежної соборної держави! Провід українських націоналістів вірить, що майбутня співпраця України і Німеччини укладеться в обопільній доброзичливості та пошані, для добра обох народів.

У змінених умовинах, в яких витворюються нові форми буття нашого народу, Організація українських націоналістів кличе все українство до твердої напруженої праці для розбудови нашого державно-політичного, культурного й господарського життя та до дальшої боротьби за наші національні ідеали.

Кривди, завдані нам чужим пануванням, мусять бути в найкоротшому часі направлені нашою працею та організованістю. Все життя у нашій країні повинно перейти до наших рук, щоб ми були її справжніми господарями.

У найкоротшому часі мусимо створити міцні підвалини нашої національної безпеки, суспільного і господарського розвитку, культурного зросту й творчості, в ім'я великої цілі, що стоїть перед нами!

Слава Україні!

Провід українських націоналістів

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 59

**Проект доповідної записки німецької адміністрації до А.Гітлера
про прагнення націоналістичних сил Східних територій до
самостійності**

5 липня 1941 р.

5.7.41

Проект доповідної записки для фюрера

Деякі випадки, що мали місце, змушують вказати на такий розвиток Східного простору, який може стати небезпечним для політичного оформлення Східних територій, якщо не подолати його вже сьогодні.

1) В Литві ще досі не створена за вказівкою фюрера довірча рада. Однак конститувався литовський уряд, який де-факто щоденно визнається німецькими військовими органами в ході співпраці з ним. Цей уряд спирається на власні литовські збройні сили з власною уніформою, офіцери яких із ввічливим стриманням вичікують на відступ німецьких окупантів.

Генерал Растікіс, який за моїм дорученням повинен був затримати цей рух, зазнає небезпеки цілком втратити власний авторитет, тому що німецький військовий командуючий поводить з ним стосовно литовського "уряду" як з приватною особою.

2) Всупереч німецьким намірам, у Львові було створено Західноукраїнський крайовий уряд. Українців, які взяли участь у цьому заході, треба було відтягнути і заарештувати у Берліні.

3) Проти усних і письмових заяв гауляйтер Еріх Кох зі своїм штабом в'їхав у область Балтії без дозволу фюрера.

4) Натомість до Львова прибули численні службовці Генерал-губернаторства під керівництвом штатс-секретаря Кундта, щоб зайняти контрольні посади у комунальній та економічній сферах і ввести в дію внутрішнє управління аж до рівня керівництва шкільництвом. Одночасно введені поліційні сили, які поступово проникнули з Польщі.

Відкрито об'явленою метою даного заходу є підготовка до подальшого приєднання Західної України до Генерал-губернаторства.

5) Згідно з офіційними турецькими повідомленнями преси, які дають підтвердження циркулюючих чуток, існує небезпека того, що економічно важливі прикордонні області Кавказу через турецькі претензії можуть стати предметом дипломатичних переговорів з Райхом. І тут тактичний частковий розв'язок питань може унеможливити раціональне оформлення загальної проблеми Кавказу.

Резюме

Такі самочинні дії призводять до анархії, яка загрожує знищити кожний зачаток майбутнього планомірного панівного впорядкування Райхом Східних територій.

Балтійське, українське чи кавказьке питання, тобто три вирішальних проблеми східного простору розв'язуються не у відповідності з широко задуманою загальною концепцією, а через прагнення до впровадження і розширення німецьких кордонних адміністративних районів.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.7-8.

№ 60

Звернення А.Мельника до українських націоналістів із закликом боротися за незалежну Українську державу

Не пізніше 5 липня 1941 р.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ Й НАЦІОНАЛІСТКИ! РЕВОЛЮЦІОНЕРИ-БОСВИКИ!

Прийшла історична хвилина! Настав час відплати й останнього удару по ворогові! Ваша довголітня боротьба увінчується перемогою.

Шлях національної революції, що його вказав нам Євген Коновалець, доходить свого завершення. Український народ, століттями криваво винищений, гноблений і безчестений відвічним ворогом, захопив за зброю, щоб дати відповідь Москві.

Націоналісти й націоналістки!

Досі стояли ви у перших лавах національної революції, гідно несучи кров'ю освячені прапори українського націоналізму. Ні смерть, ні муки, ні тюрми, ні заслання не збили вас з вашого шляху. Твердо, непохитно й вірно стояли ви на боєвих позиціях, вказуючи народові єдиний шлях визволення. Організація українських націоналістів стала символом і керівником революційної боротьби української нації за свою державу.

Націоналісти й націоналістки! Перед нами новий етап, чергові завдання! Очистити до решти українські землі від ворогів, збудувати й закріпити Українську державу. Будьте свідомі великої праці і великих завдань, що стоять перед вами!

Український націоналізм мобілізує всі сили народу та запевнить йому шлях росту й добробуту в Українській державі.

Український націоналізм веде бій – за Україну для українців, проти московських та інших зайд, за політичну організацію мас під проводом українського націоналізму, проти московсько-жидівського матеріалістичного світогляду, проти класової боротьби та внутрішнього роздору, за співпрацю всіх суспільних верств та виробничих сил народу, за мілітаризацію всього українського народу, за сильну українську армію, проти дурення мас московсько-інтернаціональною брехнею, за землю для українського селянства, проти колгоспного невільництва й московської комуни, за волю робітників та справедливу винагороду праці, за належне місце родини і жінки в суспільстві, за державну опіку над молоддю, за вільний ріст української духовності й культури, за вільний вияв бажань та відвічних прагнень української нації, за новий лад на сході Європи.

За Українську великодержавність!

Націоналісти й націоналістки!

Організація українських націоналістів перебирає владу в Українській державі!

Ви свідомі вашої історичної хвилі! Ви свідомі всіх труднощів та перешкод, що стоять на нашому шляху, бо в тяжкій боротьбі ви росли й гартувалися. На вас звернені очі цілої Української нації! На вас тяжить відповідальність перед історією та обов'язок супроти поляглих героїв!

Ви – носії націоналістичної ідеї – пробоевики націоналістичного руху, перебираєте тепер керму творення нового етапу національної революції.

Тісною когортою, в довір'ї і послуші займайте всі відтинки боротьби й державної розбудови!

Я певний, що ви не заведете покладених на вас надій, де б не поставив вас обов'язок перед батьківщиною!

Будьте чуйні! Ворог різними підступними засобами ще намагатиметься нищити знутри нашу силу і єдність. Наша ідея, ваша посвята, хоробрість, єдність і карність хай будуть відповіддю на кожний ворожий замах!

Славне минуле і величне майбутнє української нації дасть нам силу, гарт у дальшій боротьбі!

Веде нас Бог і дух Євгена Коновальця!

Хай живе Українська національна революція!

Хай живе організація українських націоналістів!

Хай живе незалежна, соборна Українська держава!

Андрій Мельник –

Голова Проводу українських націоналістів

№ 61

**З інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини
про події в СРСР стосовно депортації С.Бандери до Берліна**

5 липня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і СД
IV A I – В. № 1 В/41 g. Rs

Берлін, 5 липня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 13

...в) В Генерал-губернаторстві:

Авторитетні українські націоналістичні керівники, як уже повідомлялося, взяті під домашній арешт.

Бандеру переведено до Берліна. Його допит в процесі...

ВAB, R 58/214/75; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1 – Львів. – 1997. – С.130.

№ 62

**Резолюція наради чільних представників українського
громадянства у Львові із закликом консолідації сил для розбудови
Української самостійної держави**

м.Львів

6 липня 1941 р.

**ВСІ ТВОРЧІ СИЛИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ОБ'ЄДНУЮТЬСЯ В
ОДНОМУ СПІЛЬНОМУ ФРОНТІ БУДОВИ ВЛАСНОГО ДЕРЖАВ-
НОГО ЖИТТЯ**

Дня 6. VII. 1941 р. відбулася у Львові нарада чільних представників українського громадянства в справі консолідації всіх сил довкола ідеї відбудови української державності.

Присутні вислухали звіт про консолідацію, переведену з ініціативи ОУН під проводом Степана Бандери серед української еміграції та її великий успіх серед усіх відломів української суспільності з виїмком

відосібненої групи інж. Андрія Мельника. Дискусія виявила повну односторонність усього українського громадянства, яке прагне цілою душею з'єдинення всіх сил для спільної нам, єдиної, великої і святої справи.

По дискусії прийнято односторонню таку резолюцію:

Представники українського львівського громадянства, зібрані в дні 6.VII.1941 р., вітають переможні німецькі війська під проводом великого вождя Адольфа Гітлера, що несуть українському народові визволення від большевицького ярма та дають йому змогу відбудувати самостійну Українську державу.

Зібрані радіють актом консолідації українського громадянства на еміграції, довершеним в Кракові в дні 22.VI.1941 р.* та закликають гарячо всіх українців-патріотів об'єднати у велику історичну хвилину всі творчі сили для розбудови Української самостійної держави, підчиняючися державному проводові, проголошеному у Львові в дні 30 червня 1941 р.

*Др. Кость Левицький, о. рект. Сліпий, др. Олександр Надрага, інж. Андрій П'ясецький, інж. Юрій П'ясецький, Котик Тома, Курчаба Зенон, Роман Заячківський, А. Богачевський, Ярослав Опольський, Дмитро Тихий, Д. Приступа, др. Роман Осінчук, Василь Кудрик, др. Дмоховський, Я. Маренін, Д. Марушак, П. Андришук, Б. Гаврилюк, В. Салевич, др. О. Барвінський, Володимир Радзкевич, Стефанович, др. Михайло Росляк, Кость Панківський, Володимир Лисий, Іван Стернюк, Ілярій Ольховий, Сергій Квасницький, Василь Головка, Олекса Мусій, Михайло Чорнодольський, Віктор Супінський, Евстахій Савчук, інж. Євген Пиндус, Іван Мартюк, др. Верович Бондан, др. Антін Заплітний, Василь Синський, Степан Волошиновський, проф. др. Володимир Кучер, Захар Рудик, Михайло Ковальчук, Антін Іванович, Михайло Кульчицький, Марія Яремова, Іван Боднар, Михайло Янович, Жигмонт Олексин, др. Олександр Бариляк, о. Дзерович Юліян, др. Олександр Марітчак, Василь Кавуля, о. Антін Каштанюк, др. Лев Дубас, Юліян Федусевич, Лука Турчин, Лідія Горбачева, Петро Мечник, Ярослав Біленький, др. Степан Біляк, мгр. Мар'ян Дзьоба, мгр. Петро Пиндус, Л. Кобилянський, о. др. Гавриїл Костельник, Іван Грабар, Теофіл Кульчицький, др. Зенон Петрів, Дмитро Яців (і два нечіткі підписи)**.*

ЦДАВО України. – Ф.3833.-Оп.1.-Спр.1. – Арк.1. Оригінал. Друк. прим.

* Див. Док. № 23.

** Документ засвідчено печаткою: "Головний осередок пропаганди ОУН".

№ 63

Відозва ОУН (С.Бандери) із закликами до українців збройно боротися з окупантами за самостійну соборну Українську державу

6 липня 1941 р.

Українці!

“Щоби збудить химерну волю,
Треба миром-громадою
Обух сталить”.

Кров борців, що клали свої голови за вільну Україну, не пішла марне. Гідний переємник їхнього чину й боротьби – Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери повела рішальний бій з найбільшим ворогом – Москвою й волею цілого українського народу проголосила створення Української держави.

Від сьогодні ми самі будемо творити своє життя. На нашій землі ще кипить. Ворог знає, що це його останній бій, що хвилини його панування в Україні пораховані. Тому він за всяку ціну старається вдержатись, і скрізь ще зісталися його залишки.

Ми мусимо їх винищити, мусимо очистити Україну!

На українських землях вся влада належить тільки українцям! Українці, задержіть у своїх руках зброю, що ви її здобули від ворога. Без зброї не можна оборонити здобутої волі.

У цю рішаючу хвилину кожний мусить віддати себе на службу Україні.

Всю керму адміністрації, урядів, громадського й суспільного життя перебираємо в свої руки. На важні й відповідальні місця ставимо людей, що віддали себе всеціло справі визволення й закріплення могутньої Незалежної Соборної України. Не жадоба почестей, але праця й служба народові є мірилом вартости українця.

Мусимо відразу опанувати й захопити владу та почати правильну творчу працю.

Ані страх, ані небезпеки, ані труднощі війни не можуть нас у цьому спинити.

Роки польської й більшовицької неволі гартували й кріпили нас. З підпілля виходимо на ясний день й на всю ширінь розгортаємо прапори революції.

Влада в Україні в наших руках!

Закріплюючи на своїх землях українську владу, мусимо пам'ятати: війна ще не скінчена!

Доки на наших землях зістанеться хоч би один москвин, лях чи інший ворог-наїзник, ми боремося далше. Тому – всі до зброї! Ніхто з нас не може стояти осторонь. Здобуваймо зброю від ворога, збираймо з побоевищ, відкопуймо зі сховків. Цілий український народ мусить бути узброєний. Зброї не нищити, ані не марнувати, бо кожне стрільно має найти своє місце в серці ворога України. Ми боремося, і то не тільки в своєму селі чи повіті, але в цілій Україні. Не сміємо захищати тільки свої господарства – мусимо йти крізь далекі поля України – доки не знищимо ворога. На нас тяжко мстився наш поганий звичай “моя хата з крою”. Ми часто обороняли тільки себе, не думали про сусідів, про цілу Україну, а ворог винищував нас одинцем.

Треба “одностаино стати на ворога проклятого, на лютого ката”.

А як проженемо ворога, закріпимо владу, збудуємо вільну незалежну Українську державу, тоді заживемо кращим життям. Тоді глянемо, “як хазяїн домовитий по своїй хаті й по своїм полі”.

Тож до праці, до зброї!

Пам’ятаймо: вся влада в українські руки! До влади дійдемо тільки збройною рукою.

Усі на фронт! Геть комунарську сволоту з наших земель! Геть червоного ката Сталіна! Досить неволі й знущань! Війна всім, що закріпостили Україну! Слава героям, що борються за волю! Слава Організації Українських Націоналістів та її провідникові Степанові Бандері!

Слава Вільній Незалежній Соборній Україні!

Організація Українських Націоналістів

Воля Покуття. – Коломия, 1941. – 6 лип. – Ч.1. – С.2; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.155-156.

№ 64

Звернення А.Мельника до українців із закликом згуртування навколо ОУН

6 липня 1941 р.

Постій.

УКРАЇНЦІ!

Переживаємо хвилю, що проходить раз на десятки літ. На землях

нашої Батьківщини ведеться криваве змагання, бере в ньому участь Україна, кладучи гекатомби жертв. Серця наші сповнені надіями, всі ми перейняті вірою у велике майбутнє нашої нації, а руки рвуться до чину.

Це момент, коли більш, як коли, потрібно всім українцям стати під одним політичним проводом, з однією думкою, з одним пляном, щоб не повторити помилок минулого.

Це момент, коли всі мусять звернутися лицем до майбутнього, відсуваючи на бік те, що ділило й різнило в минулому. Бо перед нами завдання, що вимагатимуть велетенського вкладу праці й енергії, найкращого й надочільнішого використання тих людських сил, що зацілїли від большевицького терору, або збереглися на еміграції. Не сміємо стратити ні одної сили, змарнувати ні одної одиниці.

Тому: кличу всіх українців стати довкруги Організації українських націоналістів. Кожний прийде на відповідне місце й дістане відповідний відтинок праці.

...Закликаю всіх тих, що виступили проти Проводу українських націоналістів, вернути назад під прапори Організації. Я готов забути про все, що було досі, якщо виявлять вони справді добру волю й щирю охоту завернути на правильний шлях і стати під одним Проводом. Наболїлі справи полагоджу так, як цього вимагає теперїшня хвиля, і кожному дам змогу працювати там, де праця його принесе найбільше користи.

Членству ОУН наказую доложити всіх зусиль до здійснювання нашої позитивної програми спрямувати енергію на творення нових, дійсних ціннощів та припинити в цей великий час полеміки і суперечки.

Найвищий час перейти від слів до діл. Жде цього зруйнована Україна, і хай ніхто не лишеться глухим на її поклик.

Постій, дня 6 липня 1941 р.

Андрій Мельник
Голова Проводу українських націоналістів

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Копія. Друк. прим.

*Так у документі.

№ 65

Лист А.Мельника до А.Гітлера про допомогу в боротьбі проти більшовизму

м.Берлін

7 липня 1941 р.

Начальник Поліції
безпеки та СД

Берлін, 7 липня 1941 р.
30 донесень
18-е донесення
Державна таємниця!

Справоздання про події в СРСР № 15

1) Огляд політичних подій.

а) У Рейху:

План керівництва українських націоналістів у Берліні 6.07.1941 р. влаштувати демонстрації перед різними міністерствами з протестом проти більшовицького кривавого терору було своєчасно зірвано.

Провідник групи ОУН у Генерал-губернаторстві Бандера перебуває від 6.07.1941 у Берліні під домашнім арештом. Інших новин немає, крім декількох превентивних арештів комуністів.

в) У Генерал-губернаторстві:

Провідників окремих українських розкольницьких угруповань було 5-го і 6-го липня затримано під домашнім арештом.

Окремий звіт буде подано.

Полковник Мельник 6.07.1941 р. передав через ОКВ таке послання до штаб-квартири фюрера:

“Фюреру німецького народу і Верховному головнокомандувачу німецького вермахта – через ОКВ Берлін через відділ абверу II Краків. Український народ, що як мало який інший, сторіччями веде боротьбу за свою свободу, від широкого серця поділяє ідеали нової Європи. Допомога у здійсненні цих ідеалів відповідає прагненню всього українського народу. Ми, старі борці за свободу у 1918-1923 рр., просимо, щоб нам і разом з нами також українській молоді була надана честь взяти участь у хрестовому поході проти більшовицьких варварів. Ми понесли криваві жертви впродовж боротьби, що триває вже 21 рік, особливо зараз, після жорстокого замордування такої великої кількості наших співвітчизників. З легіонами Європи ми просимо, щоб і ми могли марширувати пліч-о-пліч з нашими визволителями, німецьким вермахтом, і з цією метою просимо Вас уможливити нам утворення української бойової частини.

Краків, 6.07.1941 - *А.Мельник, полковник; М.Омелянович-Павленко, ген[ерал]-лейт[енант]; М.Капустянський, ген[ерал]-майор; Р.Сушко, полковник; Г.Стефанів, полковник; П.Дяченко, полковник; М.Хроновят, майор.*

Як фольксдойч і колишній командир 7-ї Львівської бригади під час визвольних змагань у 1918-21 рр., я прошу задовольнити вищезгадане бажання. Створення бойової частини у складі німецького вермахту я вважаю особливо важливим через політичні причини в інтересах легшого виконання великих завдань, що стоять попереду, і швидкого включення у новий порядок у Європі.

А.Бізани, полковник і референт з українських питань в апараті Генерального губернатрства.

ВAB, R 58/214/90; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.132-133.

№ 66

Звіт провідника Південної похідної групи 111 Т.Семчишина до Проводу ОУН (С.Бандери) про формування, дислокацію та особовий склад групи

9 липня 1941 р.

№ 3

Добряни к/Стрия

Пі[вденна] пох[ідна] група, ч.111.

Добряни к.1 Стрия, 9.7. год.12.

З В І Т, Ч.3

До Проводу ОУН

Звітує провідник групи Семчишин Тиміш*

1. До дня 9.7.1941, год.12. відомо мені, що через Сян в б[увшому]

* Семчишин Тиміш (псевдонім Річка) (1915-1945) – український військовий діяч. Народився на Самбірщині. Був студентом Львівської політехніки, брав участь в українському студентському житті. 1938 р. вступив до ОУН. Після 1940 р. приєднався до ОУН(Б). У 1941 р. – один з керівників Південної похідної групи ОУН(Б). 1942 р. – ув'язнений у німецькому концтаборі. В березні 1943 р. втік з неволі, проникнув до Одеси, де очолив підпілля ОУН(Б) на території Трансністрії. Після повернення радянської влади продовжив боротьбу з нею. Загинув у 1945 р. за нез'ясованих обставин.

мойому терені перейшли 286 людей, призначених до Похідної південної групи ч.111.

2.Всі люде, що перейшли, були сформовані в 29 похідних роїв. Рій числив середньо 10-12 людей, найменше 4 (один – Балигород), найбільше – 13.

3.В числі 286 людей є з: Балигород – 10, Сянік – 106, Кросно – 38, Горлиці – 11, Краків – 111, Криниця – 10 – 286 (побіжне обчислення).

4.До групи 111 прилучилися: Святий Петро, Бак Теофіль, Лаврів Роман. Барановщики, що по проголошенні самостійности підпорядкувалися: Феник – ближче мені незнаний (знає Грицай), і 4-х політв'язнів, що вийшли з тюрми в Самборі: Судак Василь, Романів Дмитро, Галатин Михайло, Лопух Дмитро.

5.З цього числа відійшло до сьогоднішнього дня: $86+9=95$.

Два викази в прилозі.

6.Всіх, що полишилися в групі, переорганізував я в 23 похідні рої. Спис долучую.

7.Рій провідника має знак Г₁, посувається по головній осі маршу.

8.Постій в околицях Стрия скінчився в дні 8.7.1941 о год. 15-й.

9.Висилка роїв в дальший етап дороги (до Тернополя, зі звільненням з Рогатина, як точки зв'язку) розпочалася в дні 8.7.1941 р. і скінчиться в дні 10.7.1941 р. в ранішних годинах.

10.Постій в околицях Стрия наказав я з таких причин:

а)недалекий фронт;

б)розтягнена група – від Стрия до Костаровець не давала ніякої можливости нею керувати;

в)потреба відпустити людей, що мали призначення на ЗУЗ;

г)потреба реорганізації роїв;

г)особистої зустрічі з ройовими для обговорення цілого ряду справ, зв'язаних з походом;

д)потреба відпочинку для роїв.

11.В часі походу поодинокі рої несуть поміч місцевій сітці ОУН в налаштуванні державного життя. В ширшій звіті подам докладніше.

12.В Добрянах відшукав мене провідник карпатської групи (з Карпатської України) і просив мене про зв'язок з проводом ОУН та про дальші інструкції, що має робити, де призначення його групи. Ми умовилися: я порозуміюся з проводом ОУН в тій справі й дам йому відповідь. Його шукаю в Волосянці б.Лавочного, або на шляху: Долина-Калуш-Станіславів-Бучач-Чортків-Гусятин-Городок-Проскурівський-Ярмолинці-Проскурів. Він мене шукає на шляху III-ї групи. Чоловік, що був, називається Андрій Печара.

13.В одній з місцевостей, на шляху 111-ї групи забрав я для ОУН ду-

же важні матеріяли (НКВД).

14.Побажання:

- а)негайно получитися автом зі мною в справі матеріялів;
- б)видати членські виказки людям, що є в поході (або якісь інші посвідки);
- в)дати відповідь для Карпатської групи;
- г)дати інструкції в зв'язку з маршем мадярів;
- г)подати інформації про нашу ситуацію;
- д)конечно авто (бодай двоособовий мотоцикл) для потреб групи.

В прилозі:

- 1.Відпис друзів, що залишаються на ЗУЗ.
- 2. – “ – (2)*
- 3.Спис роїв, переорганізованих в Добрянах.

Відпис звіту залишаю в пох[ідному] архіві.
Звіт пересилаю через Качмарського Володимира до Львова.
Слава Україні!
Героям слава!

[Підпис] Семчишин Тиміш
Провідник групи 111.

ДОДАТКИ

**Спис друзів, що відійшли з 111 групи до своїх місць призначення
В Самборі**

1.Хома Михайло. 2.Возняк Мирослав. 3.Відлуга Володимир. 4.Му-
ха Іван. 5.Яворський Іван. 6.Кліш Данило. 7.Інж.Кравців Михайло.
8.Мгр.Габрусевич Володимир. 9.Лейбюк Михайло. 10.Марциняк Ми-
рослав. 11.Вірлик Михайло. 12.Грицай Дмитро. 13.Пор.Свобода Осип.
14.Логун Омелян. 15.Новик Степан. 16.Федорика Осип. 17.Самсонів
Іван. 18.Бичковий Володимир. 19.Крисько Антін. 20.Мирон Іван. 21.До-
машук Олександр. 22.Райтар Григор. 23.Ординець Володимир. 24.Гу-
бернат Володимир. 25.Інж.Підгайний Богдан. 26.Паук Маркіян. 27.То-
машівський Володимир. 28.Феник (знає Грицай).

Крім цього долучилися і підпорядкувалися такі барановщики:

29.Бак Теофіль. 30.Лаврів Роман (Садовий). 31.Святий Петро. Всі
повищі відійшли до Львова. 32.Немирівський Степан. 33.Тершівський
Іван - залишилися в Самборі як місці призначення.

В Дрогобичі:

34.Заяць Дмитро. 35.Норичка Іван. 36.Гнатів Василь. 37.Николяк
Василь. 38.Тустанівський Євген залишилися на місці призначення. Іль-
ків Орест в Дрогобичі на два-три тижні до помочі місцевій сітці.

* Так у документі.

Зі Стрия відійшли:

40.Охримович Михайло. 41.Шиш Теодор - оба до Тарнополя (місце призначення). 42.Поглод Степан до Ходорова. 43.Якубів Євген. 44.Мельничин Микола – оба до Жидачева. 45.Прийшляк Ярослав до Бережан, Кничка: Стіг-Стіна 400 – 50 г. 46.Таран Ярослав. 47.Пришляк Ярослав – оба до Миколаєва Дністром. 48.Др.Олесь Бандера. 49.Печарський Михайло - оба до Львова. 50.Зозуля Теодор - до Бібрки. 51.Сидорук Володимир. 52.Ониськів Іван (ще з Дрогобича), – оба до Коломій. 53.Дудка Дам'ян. 54. Оринчук Микола – оба до Копичинець. 55.Пяхольчак Василь до Заліщик. 56.Бандера Василь (ще в Дрогобичі) до Калуша (Львів). 57. Довгань Дмитро. 58.Крушельницький Корній. 59.Ласюта Осип. 60.Шпілнор Пилип їде на Пд*, 57 – 61, до Тарнополя. 61.Скуба Микита. 62.Багрій Іван – до Збаража. 63.Куфель Михайло до Підгаєць* до Пд. 64.Хруставка Петро – до Чорткова до Пд. 65.Чорний Михайло. 66.Кашак Теодор. 67.Бордун Осип, 65-67, до Львова. 68.Чучман Павло. 69.Максимець Тома, 68-70 до Радехова. 70.Патан Семен. 71.Дмитрушко Роман до Рави Руської. 72.Чиж Сильвестер – до Сокаля. 73.Поспелітак Іван до Луцька* не відійшов**. 74.Судук Василь. 75.Романів Дмитро. 76.Галатин Михайло, 74-77, – це політичні в'язні зі Самбора відходять до Журавна. 77.Лопух Дмитро. 78.Кошів Микола. 79.Білас Ярослав. 80.Проців Іван, 78-80, – до Дрогобича. 81.Мундяк Федір. 82.Гроськів Степан до Пд*. 83.Кізюк Степан – 81-84 до Жидачева. 84.Федів Іван. 85.Димура Михайло – до Миколаєва н/Дністром. 86.Сливка Гриць. 87.Углік Гнат, 86-87 залишаються в Стрию. 88.Шкрум Михайло. 89.Перцович Осип, 88-89, – до Станиславова. 90.Андрійович Роман – до Надвірної. 91.Порайко Осип – до Снятина. 92.Курдидик Богдан – до Бучача. 93. Керик Володимир в Жочатині, пов. Доброміль** – мав призначення на схід, не має зовсім черевиків, не може далі йти; на його місце піде Гошовський Павло, який мав призначення до Стрия, але хоче іти на схід (тим більше, що втратив родину – вивезені). – Прилучений до одного з роїв (Г 8) дор. Грицаєм в Самборі, подібно як і до роя не зголосились, а особисто бачив я Бандеру Василя в Дрогобичі.

Добряни к / Стрия 8.7.1941.
год.⁷³⁰

[Підпис] Семчишин Тиміш –
провідник Пів[денної] пох[ідної] групи 111
П.С.- Поправки поробив Семчишин**.

* Ці прізвища у тексті викреслені, пояснення дописані від руки. Пд.-південна група.

** Дописано від руки Семчишиним.

Список друзів, що відійшли з 111 групи до місць призначення на ЗУЗ.

1.Комарницький Іван – до Дрогобича; 2.Корчинський Петро – до Скольного; 3.Суслинець – до Дрогобича; 4.Перик Василь – до Скольного; 5.Цабан Андрій – до Скольного, 6.Качмарський Володимир – до Львова; 7.Качмарський Омелян – до Львова (шукає за своїм провідником, який має для нього призначення); 8.Посполітак Іван – до Луцька; 9.Качмарський Євген – залишається в Добрянах, а відтак відходить до Львова як хворий (8.7.41 р. – вибух крові).

Добряни к /Стрия 9.7.1941 [Підпис] *Семчишин Тиміш* –
провідник групи 111.

111 ГРУПА
Добряни к/Стрия 8.7.1941

Г₁
1.Семчишин Тиміш
2.Матла Зенон
3.Почапський Ярослав
4.Павлишин Методій
5.Рішко Петро
6.Регей Василь
7.Мітрінга Іван
8.Патроник Тетяна
9.Яцишин Антін

К₁
1.Мгр.Луцький Олесь
2.Козак Микола
3.Лисяк Олег
4.Дяків Семен
5.Росткович Мирослав
6.Москаль Осип
7.Білас Євген
8.Качан Іван

Г₃
1.Скалецький Павло
2.Твердохліб Михайло
3.Габрусевич Михайло
4.Кавка Михайло
5.Юркув Василь

- 6.Заревич Адам
- 7.Машталір Василь
- 8.Стасина Павло
- 9.Ліщинський Володимир
- 10.Гайовський Богдан

А₁

- 1.Пасічняк Василь
- 2.Олійник Роман
- 3.Войтович Юліян
- 4.Кобаній Мирослав
- 5.Ворона Петро
- 6.Ковей Іван
- 7.Хованець Гриць
- 8.Вітяк Осип

С₁

- 1.Куцик Семен
- 2.Муц Микола
- 3.Щегрин Яків
- 4.Піжицький Теодор
- 5.Гуньчак Гриць
- 6.Гала Микола
- 7.Пащак Ярослав
- 8.Сікора Степан

С₂

- 1.Кручовий Юліян
- 2.Палашевський Петро
- 3.Воркун Володимир
- 4.Гошовський Павло
- 5.Іваночко Степан
- 6.Гунька Осип
- 7.Жабич Лука
- 8.Думанський Євген
- 9.Водвуд Іван

Г₇

- 1.Павликевич Євген
- 2.Стародуб Іван
- 3.Соколик Михайло

- 4.Хомик Володимир
- 5.Клим Федір
- 6.Полюжин Онуфер
- 7.Парашук Осип
- 8.Семанчик Іван
- 9.Кічеровський Володимир
- 10.Кривий Олекса
- 11.Паньків
- 12.Полюжин Микола

Г₄

- 1.Грицей Мирослав
- 2.Дейдей Іван
- 3.Котляр Микола
- 4.Лісняк Василь
- 5.Кізлик Василь
- 6.Черкес Богдан
- 7.Кіпіш Іван
- 8.Матковський

Г₅

- 1.Бусько Іван
- 2.Дрань Петро
- 3.Ференц Роман
- 4.Петровський Іван
- 5.Малишак Іван
- 6.Лучко Іван
- 7.Саварин Іван
- 8.Фаль Володимир
- 9.Черкес Степан

Г₆

- 1.Сеньків Теодор
- 2.Дзиндра Ярослав
- 3.Ховайло Осип
- 4.Цап Євген
- 5.Цап Дмитро
- 6.Длугош Іван
- 7.Ваб'як Гриць
- 8.Пелех Володимир

Г₁₀

- 1.Мацілінський Дамян
- 2.Левицький Роман
- 3.Лещишин Іван
- 4.Мартин Маріян
- 5.Марків Орест
- 6.Дикий Ярослав
- 7.Лебідь Микола

Г₁₁

- 1.Стадник Павло
- 2.Кобилецький Ярослав
- 3.Держко Степан
- 4.Дерешлюга Ілля
- 5.Сорока Степан
- 6.Гузів Іван
- 7.Дрозд Гриць
- 8.Фацієвич Юрій

Л₂

- 1.Потічний Мирослав
- 2.Шило Микола
- 3.Качмарський Петро
- 4.Добрянський Юрко
- 5.Хомяк Семен
- 6.Колодійчак Олекса
- 7.Шуфлат Микола
- 8.Голей Йосафат
- 9.Падох Василь
- 10.Захарко Михайло
- 11.Грушка

Г₂

- 1.Потроник Ольга
- 2.Кравців Марта
- 3.Дида Уляна
- 4.Кравців Дарія
- 5.Бійовська Олена
- 6.Терлецька Дарія
- 7.Петрущак Софія
- 8.Городиська Ірина

- 9.Шведик Ірина
- 10.Регей Амалія
- 11.Корчинська Неоніла

Л₁

- 1.Пастушенко Василь
- 2.Качмарський Юрко
- 3.Стасюник Василь
- 4.Чучвич Іван
- 5.Крук Лукіял
- 6.Солтисік Степан
- 7.Пиріг Йосафат
- 8.Одуд Гриць
- 9.Кушкір Максим
- 10.Захарієвич Михайло
- 11.Левко Олекса

Г₁₃

- 1.Левицька Іванна
- 2.Крамар Ольга
- 3.Максимець Анна
- 4.Петерзіль Євгенія
- 5.Німець Анна
- 6.Сенишин Любов
- 7.Мороз Ірина

К₂

- 1.Фриз Микола
- 2.Охромович Теодозій
- 3.Пітула Дмитро
- 4.Голодинський Дмитро
- 5.Хом'як Тимко
- 6.Хом'як Ілько

К₄

- 1.Литвинко Зенон
- 2.Корчинський Іван
- 3.Гривна Василь
- 4.Запорізький Олекса
- 5.Демура Василь
- 6.Яворський Богдан

7.Пелех Мирослав

Л₃

- 1.Федисів Володимир
- 2.Солтисік Дмитро
- 3.Красівський Микола
- 4.Падох Микола
- 5.Федин Орест
- 6.Опарівський Іван*
- 7.Лиско Костянтин*

Г₉

- 1.Сидор Микола
- 2.Сокіл Василь
- 3.Ільків Орест
- 4.Твердохліб Микола
- 5.Пайончківський Михайло
- 6.Магун Володимир
- 7.Геляс Онуфер
- 8.Хрущ Роман
- 9.Паук Андрій

Г₂

- 1.Сливка Микола
- 2.Бриняк
- 3.Куфель Михайло
- 4.Греськів Степан
- 5.Шпілюр Пилип
- 6.Хруставка Петро
- 7.Кізюк Іван
- 8.Шкітак Михайло

К₃

- 1.Васечко Семен
- 2.Булавський Василь
- 3.Лесів Степан
- 4.Шкаврітко Тарас
- 5.Оскрес Василь
- 6.Щур Іван

* Дописано від руки.

Г₈

1. Дівик Лев
2. Сліпецький Мирослав
3. Мричко Ярослав
4. Федуняк Михайло
5. Ганушевський Тарас
6. Венгринович Орлан
7. Зарицький Роман
8. Кліш Мирон
9. Чарнота Володимир
10. Мушак Микола

Завваги:

Матла Зенон,
Почабський Ярослав виїхали зі Самбора до Львова.
Мітрінга* Іван залишився в ГГ автом всі три з роя Г₁.
Гунька Осип виїхав зі Стрия до Львова, діб'є в Тернополі до роя С₂.
Сорока Степан з роя Г₁₁ залишився при кордоні, здоганятиме на головній осі маршу.

Фацієвич Юрій виїхав зі Стрия до Львова – здоганятиме рій Г₁₁ в Тернополі.

Мороз Ірина з роя Г₁₃ виїхала до Львова на відпустку, злучиться з роєм в Тернополі.

Яворський Богдан з роя К₄ ждатиме в Тернополі.

Сидір Микола з рою Г₉ виїхав в Хо[лм]щину** _____** в х[в]оробу.

Ільків Орест залишений мною в Дрогобичі для помочі місцевій с[отні] – визваний дня 9.7.1941 здоганяти рій Г₉ на головній трасі.

Дівик Лев з роя Г₈ залишений при кордоні – здоганятиме рій на головній трасі.

Добряни к/Стрия 9.7.1941.

[Підпис] *Семчишин Тиміш*,
провідник групи 111

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.14. – Арк.20-27. Оригінал. Машинопис.

* Мітрінга Іван (1909-1943) (псевдо Сергій Орелюк). Діяч ОУН, публіцист, співредактор газети "Геть з большевизмом" (1938), Мітрінга під час війни схилився до лівих політичних позицій, порвав з ОУН і у 1942 р. заснував Українську народну демократичну партію. Співпрацював з отаманом Т.Бульбою-Боровцем. Загинув на Косто-пільщині в лавах "Поліської Січі".

** Одне слово нерозбірливе.

№ 67

**Повідомлення про замах 8 липня 1941 р. у Львові
на Голову Українського державного правління
Я.Стецька**

м.Львів

9 липня 1941 р.

Атентат* на голову Краєвого правління Ярослава Стецька. Ярослав Стецько урятований, шофер ранений. Марєво ворожого саботажу на порозі української державності.

Львів, 9.VII. 1941 [р.]. Є випадки, до яких замало підійти з міркою холодного обсерваційного** міркування, бо вони у кожного українця порушують найглибші почування і наче струмом електризують усім єством. Ось до таких належить і атентат на голову Народного управління Ярослава Стецька, що вчора коло 9-ї години вечором поїхав автотом відвідати сестру на вул. Войтіха, ч. 9. Коли авто здержалось, і голова відчинив двері, щоб висісти, впало 4 постріли незнаного атентатчика. На щастя, жодна куля не трапляла в голову, що щасливо добився до брами. Одначе жертвою атентату впав шофер Федір Клименко, ранений в уста одним із чотирьох вистрілів. Мимо цього, він добився до брами, одначе тут же впав, заливаючи кров'ю сходи. Користуючись в замішанні, атентатчик зник.

Поліція на місці атентату

Львів, 9.VII.1941[р.]. Повідомлена про атентат, українська міліція з'явилася в кілька мінут на місці в складі кількох осіб, зробила карні розшуки і повідомила німецьку поліцію. Кільканадцять хвилин по атентаті відділ війська перешукав Кайзервальд, одначе нікого не знайдено. Наразі атентатчик зник безслідно.

Мешканці сусідніх мешкань подають, що півгодини перед 9-ю год. крутився високий чоловік в чорній маринарці і кашкеті коло паркану і нервово дивився од часу до часу на годинник. Це вказувало б, що атентат був запланований.

Перші враження

Львів, 9.VII.1941 [р.]. Вістка про атентат на голову Краєвого управління Ярослава Стецька, що блискавкою розійшлася в рядах ОУН, викликала, зрозуміло, глибоке враження, електризуючи чуйність усіх на цей нечуваний виступ ворожих чинників, це в заранні української державності атентатами стараються впровадити заколот. Одначе все

* Замах

** спостережного

українське громадянство, тим більше пронизане солідарністю, співпрацею, відповість ворогам української нації на цей нечуваний виступ ворожих українському державництву чинників.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 18. – Арк. 1-2. Копія. Машинопис; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.164.

№ 68

Пастерське послання єпископа Луцького Полікарпа до українців Волині

10 липня 1941 р.

Архипастирське посланіє преосвященного Полікарпа, єпископа Луцького до всіх українців, сущих на Волині!

Мир вам від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа.

Любі мої діти! Велике Боже милосердя і справедливість приближилися до нас. Довгі роки терпів наш многотрадальний народ наруги і знущання над святою вірою православною і над його національними почуваннями, над його людською гідністю. В державі большевицького антихриста терор і жах дійшов до нечуваних досі розмірів, в порівнянні з якими бліднуть переслідування християн за часів римських імператорів Нерона і Діоклеціана. Безбожники жакливо розправлялися з християнською вірою, мордуючи архипастирів, тисячами і сотками тисяч вірних християн, пастирів і проголошуючи закон зради й ненависти.

Оце на наших очах справедливість Бога сповнилася: — Один Бог, одна нація і спільна краща будучність.

Сповнилась наша відвічна мрія. У городі князя Льва з радіовисильні несеться над нашими горами, нивами, ланами, над нашою, так густо зрошеною кров'ю землею радісна вістка: проголошено Самостійну Українську Державу. Разом з українським народом радіє і наша многотрадальна Церква. Відроджена у вільній Українській державі — Українська вільна Православна Церква буде з народом одною нерозривною цілістю.

В цю велику хвилину звертаюсь до вас, любі діти, словами Св. Ап. Павла: “Благаю вас іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоб те саме говорили ви всі і щоб не було між нами розділення, але щоб були з’єднані в одному розумінні і в одній думці” (Ап. Павло Корин., гл. 1, ст. 10).

Любити Бога, любити батьківщину — це найбільша чеснота. Служба батьківщині — найбільший обов’язок.

Нехай Господь милосердний допомагає Тобі, народі мій, і Тобі, Уряде наш, будувати Самостійну Українську Державу, а моя молитва за всіх вас перед Престолом Всевишнього буде за вами.

В цей великий час всі українці мусять об’єднатись, всі мусять працювати спільно, бо в єдності сила, і ту єдність мусимо показати на ділі.

Не треба нам партій, не треба нам боротьби між собою. Всі мусимо об’єднатися при нашій святій Православній Церкві, при нашому Урядові, при нашому Національному Проводові.

ПРИЗИВАЮ НА ВЕСЬ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД І ЙОГО ДЕРЖАВНИЙ УРЯД ВСЕМОГУЧЕ БОЖЕ БЛАГОСЛОВЕНСТВО!

Дано в м. Луцьку на Волині, Року Божого 1941, місяця липня, 10 дня.

Полікарп – єпископ Луцький

ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. [Закордонні частини Організації Українських Націоналістів]. – 1955. – С.59-61.

№ 69

Повідомлення міністерства закордонних справ Німеччини про становище в Західній Україні, відмову окупаційної влади від визнання Українського державного правління

Берлін

10 липня 1941 р.

Берлін, 10 липня 1941 [р.]

Інф. П. Р[адник] п[осољства] ф[он] Р[антцау]

Телеграма №6 від 5 липня 1941 [р.] від рад[ника] пос[ольства] Пфляйдерера, п[редставника] МЗС при В[ерховному] к[омандуванні] 17 а[рмії]

Політичне становище в Західній Україні

За даними німецьких інстанцій, з Галичини під час радянського

панування було вивезено 60 000, за іншими оцінками – 100 000, в т.ч., з самого Львова 20 000 осіб. Потерпіли національні українські активісти, політично зацікавлена інтелігенція, провідні господарські кола. Окремих з них та духівництво ще досить пощадили. Втрати через вивезення та вбивства завдали помітної шкоди новому політичному порядку в Західній Україні, через це бракуватиме сил для майбутнього використання в Східній Україні. Більшовицький терор вторгся майже в кожную сім'ю, викликав сильну політичну радикалізацію, створення національних угруповань, менше зумовлених ідеологічно, ніж особисто (напр., групи Бандери і Мельника). Через важкі жертви кров'ю і свободою, яких зазнала ця країна, особливо група Бандери, вважає, що вона має політичний вексель, оплатити який повинна Німеччина. Німецькі інтереси у даний момент переважно спрямовані на забезпечення територій у тилах армії, на порядок, працю й досягнення для потреб війни. Тому німецькі інстанції відмовились визнати створений 30 червня Стецьком-Карбовичем з групи ОУН Бандери Західноукраїнський крайовий уряд.

Становище поляків значною мірою вичікувальне. Природно, що вони воліють німецьке панування, ніж більшовицьке, але, по суті, є дружніми до Англії.

Робітники і середнє міщанство вітають заходи з працевлаштування, впроваджені німецькою стороною. Євреї, які становлять близько 38% населення Львова, вже дуже постраждали від німецьких акцій. Дальші повідомлення будуть.

Пфляйдерер

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Таємні документи 154. Культурно-політичний відділ. Т.1. Без нумерації сторінок. Машинопис, копія. Переклад з німецької мови; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.361-362.

№ 70

**З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини
про події в СРСР щодо намагання ОУН (С.Бандери) створити
український уряд в Києві**

12 липня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і СД
IV A 1 – В. Nr 1 В/41 g. Rs

Берлін, 12 липня 1941 р.

Секретна справа Райху!
Донесення про події в СРСР № 20

1) Політичний огляд

а) У Райху

Жодних донесень.

б) В Генеральному Губернаторстві:

Командуючий Поліції безпеки і СД у Кракові повідомляє, що група Бандери направила до Києва близько 30 своїх членів із завданням створити там якнайшвидше український уряд такого зразка, як у Львові, і оголосити його там по місцевому радіо. Айнзацгрупа Ц попереджена...

Вав, R 58/214/131; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.172.

№ 71

**З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини
про події в СРСР стосовно позицій ОУН (С.Бандери) і
ОУН (А.Мельника) щодо майбутнього України**

15 липня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і СД
IV A 1 – В. Nr 1 В/41 g. Rs

Берлін, 15 липня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 23

Про положення у Львові повідомляється:

11. та 12.7.1941 р. всі українські партійні угруповання у Львові, за

винятком групи ОУН Бандери, але включаючи групу Мельника, запевнили зв'язкового офіцера Верховного командування вермахту (гауптмана проф. д-ра Коха) про свою лояльність по відношенню до німецьких органів влади та про свою добру волю у позитивній роботі по відбудові. Група Бандери з цього приводу також вислала представників до проф. Коха і склала заяву, що потребує роз'яснення щодо двох пунктів:

- 1) Ставлення до питання про майбутнє України (незалежність).
- 2) Питання про звільнення Бандери з-під арешту:

До 1) Кох пояснив, що це питання може вирішити лише фюрер. Щодо звільнення з-під арешту Бандери, Кох теж визнав себе некомпетентним. На завершення Кох змістовно заявив представникам групи Бандери про те, що необхідні роботи по відбудові можуть проводитись і без участі групи Бандери...

ВАН, R 58/214/171, 173; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.170.

№ 72

Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до молоді України із закликом боротися за незалежну Українську державу

Не пізніше 15 липня 1941 р.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ!

У великий, важливий час, коли після довгих віків нерівної боротьби з ворогами нашої батьківщини – повстає незалежна Українська держава, Організація українських націоналістів закликає тебе, молоде Україно, стати в перші пробоеві її лави до побідного походу за здобуття великості й могутості України.

Знову замаяли жовто-блакитні прапори з золотим тризубом великого Володимира, освячені кривавою боротьбою та жертвами найкращих синів України! Знову по усій просторій Україні лунає гомінкий клич перемоги та справжнього творчого життя!

Творчим зусиллям і важкою героїчною боротьбою цілих поколінь з московськими ватагами повстала Україна, що створить нову величну історичну епоху на сході Європи.

Свій шлях боротьби з комуністами, що впродовж десятків років гнобили

й нищили Україну – українська націоналістична революція позначила великими жертвами найкращих її борців. Їх кров'ю та завзятою боротьбою цілого українського народу з хижакими-большевиками скроплений тернистий шлях української нації до незалежної Української держави.

УКРАЇНСЬКА МОЛОДЕ! БУВШИ КОМСОМОЛЬЦІ!

Впродовж довгих років комуністична большевицька партія під керівництвом москвинів (то жидів), закриваючися крикливими й припадними гаслами світової революції та щасливого життя всіх трудящих, ганебно дурила та використовувала Тебе для московського хижацького імперіялізму. Твоєю кров'ю й кров'ю Твоїх батьків впивалися кати України, які звали себе комуністами, большевиками і обіцяли Тобі “здійснення соціалізму” та “заможне і радісне життя”.

Сьогодні кінець неволі і сьогодні Ти свідомо своїх завдань та своєї ролі, яку маєш сповнити для добра й розвитку України. Ти повинна стати авангардом української націоналістичної революції та карно влучитися в ряди націоналістичних боеків-революціонерів, підпорядковуючися Твоєму вождеві Андрієві Мельникові й провові Організації українських націоналістів.

Геть з ворогом України – партією большевиків, Сталіним і його прихвостнями!

Геть з катами й віковичними ворогами України – москалями!

Хай живе українська націоналістична революція!

Хай живе Українська незалежна держава!

Хай живе Організація Українських Націоналістів!

Хай живе вождь Андрій Мельник!

Слава Україні!

Провід українських націоналістів

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 73

Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до українського народу про засади утворення незалежної Української держави

Не пізніше 15 липня 1941 р.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Твоєю волею, чином і кров'ю відновлюється по двадцятьох роках боротьби Самостійна, Соборна Українська Держава! Твоя віра, невгнутість,

тверда праця і жертва Твоїх найкращих синів принесли свій плід! Владарною ногою стаєш ти, український народе, в сьйві тризуба, на прадідівській землі – задивлений у величне майбутнє твоєї держави! Український націоналізм святкує перемогу!

В цю історичну хвилину вождь Андрій Мельник наказує Тобі стати одним залізним, карним фронтом до оборони й розбудови України.

Вся влада в Українській державі, аж до упорядкування внутрішнього ладу, лежить у руках вождя Андрія Мельника та іменованих ним керівників держави і команди українського війська. Твердою й справедливою рукою будуть направлені кривди, вчинені українському народові пануванням ворогів. Українська держава належатиме українському народові!

В зовнішній політиці співпрацюватиме Українська держава з тими народами і державами, що сприяють нашому визволенню та поборюють наших ворогів.

Політична організація народних мас під кермою Організації українських націоналістів і широка мілітаризація народу забезпечать Українській державі силу та досягнення її великих цілей. Устрій Української держави спиратиметься на співпраці всіх суспільних виробничих верств, об'єднаних ідеєю українського націоналізму. Українська держава перебирає всебічну опіку над трудячими, дбатиме про справедливу заробітню платню та волю праці.

Український селянин стане власником своєї землі. Держава подбає про справедливу й доцільну перебудову колгоспів у одноосібні трудові господарства.

Соціальне й господарське піднесення цілого народу й творча праця - це підстави націоналістичного устрою. В Українській державі не буде зайвих і ледачих рук, не буде поміщиків і капіталістів!

Всьому народові відкриє Українська держава шлях до скарбів національної освіти й культури, щоб забезпечити найповніший вияв творчих сил героїчної української нації.

Український народе!

Селяни, робітники, інтелігенціє!

Пам'ятайте, що у ваших руках лежить доля і майбутність Української нації та держави!

Хай живе Українська національна революція!

Хай живе Вождь Андрій Мельник!

Хай живе Організація українських націоналістів!

Провід українських націоналістів

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів. Копія. Машинопис.

№ 74

Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до українських націоналістів про основи незалежної Української держави

Не пізніше 15 липня 1941 р.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Війна поставила народи світу перед тяжким іспитом, а нас – українців – перед рішальним боєм за волю нації і за саму можливість її існування на власній землі.

До складання цього історичного іспиту спрямовані тепер усі зусилля українського націоналістичного руху.

Завдяки мудрості вождя основоположника сл.п.Євгена Коновальця, твердості і досвідові вождя-наступника Андрія Мельника, невтомній праці Проводу українських націоналістів і Вашій вірності та завзяттю – ОУН в боротьбі з окупантами досягла за низку останніх літ великих здобутків. В цих здобутках запорука, що її ніщо не зломить.

Націоналісти!

Провід українських націоналістів не обіцяє вам легких успіхів, бо свідомий того, що насамперед ціною власних зусиль і жертв здобуває нація перемогу й право на життя. Але він знає Вас, Вашу вірність, стійкість і витривалість, що упідставляють Ваше право бути провідним авангардом національної революції.

Глибока віра в українську націю, ідейно-політична зрілість, духовна єдність, організаційна карність і неукнута воля в боротьбі за найтяжчі здобутки – це прикмети й якості, що завжди визначали членство ОУН. Вони будуть і надалі рішальними у наших змаганнях!

Ніяка сила не знищить уже засіву, що його у серця і душі українські кинули животворча рука українського націоналізму!

Москва це знає! І тому кидає на терени боротьби з українським націоналістичним рухом різні засоби: силу, терор і розклад.

Сила ОУН і її здатність до чину – в єдності та відданості ідеї і вождєві! Саме тому Москва намагається розложити нас із нутра! Про ці її заміри свідчать, зокрема, поширювані вістки, ніби вождь українського націоналістичного руху й голова проводу українських націоналістів Андрій Мельник не живе, то знову, що він уже не кермує рухом, що ОУН розложилася, тощо. Всі ці брехливі вістки спрямовані до збаламучення членства ОУН та його внутрішнього заломання.

Цим замірам Москви до певної міри сприяє і те, що гурт заслплених нездоровим амбітництвом і безвідповідальних членів ОУН на еміграції

пішов слідами відомої “махнівщини” та зробив спробу замаху на існуючий в ОУН організаційний лад. Ця жалюгідна спроба не знайшла ґрунту серед карних лав ОУН і розіб’ється при ударі з гідною поставою свідомого її членства.

Націоналісти!

Сталіть серця Ваші, різко відгороджуйте свої ряди від ворожих провокацій і внутрішніх шкідників.

Завжди пам’ятайте, що націоналістичний рух веде наш вождь Андрій Мельник, який перебрав провідництво згідно зі священною волею сл.п.Євгена Коновальця і по праву власних заслуг перед нацією; він завжди з вами!

Знайте, що при найтяжчих обставинах боротьби провід українських націоналістів із Андрієм Мельником на чолі, твердо триматиме в своїх руках свячений кров’ю революціонерів і покійного вождя прапор визволення!

Ця свідомість зробить з Вас непереможну духову силу, що виявить себе на славу, добро і світле прийдешнє нації.

Будьте ж готові до іспиту, що його ставить перед вами історія!

На Вас і Вашій відповідальності лежить доля нашого руху!

Хай живе українська національна революція!

Хай живе вождь українського націоналістичного руху Андрій Мельник!

Хай живе Організація українських націоналістів!

Слава Україні!

Провід українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.45. Копія. Машинопис.

№ 75

Звіт керівника Східної похідної групи ОУН (С.Бандери) Я.Старуха про марш в київському напрямі

Львів-Київ

15 липня 1941 р.

Львів-Київ

Мік, звіт ч.2, 15.VII1941 [р.], год. 9 рано.

Фасівка*, село 40 км до Києва. Перший звіт з дороги Львів-Київ вислав я із Рівного. Тут ще раз повторюю: ми вступили до Бродів, дали деякі

* Насправді Фасова.

вказівки, оглянули наші відозви, котрі застали вже розліплені. Розліплено також накази й заклики на честь Бандери й інші.

По дорозі перед тим – у Краснім і інших місцевостях (Олесько) – ми зустрічали тріумфальні брами, прапори, відозви, написи, в Дубні скликали нараду, щоби перебрати Міську і Районову управу та зробити усе інше. Досі в Дубні перебрали були владу поляки. В Дубні зустріли Миколу Мостовича й Яшку Бусла, рівно ж і Скрипника, котрий при команді дивізії, чи якій іншій, займається дольмечерством і закладанням допомоганих комітетів...* По довгій балаці, може, трохи оброзумились. Побачимо, що з того буде.

В Рівному застали при горячкові[й] праці Ростика Волошина і Робітницького. Там справа стоїть красно. Усе йде гаразд. Міліція функціонує, інші власті також. Є 300 підпільників і доволі сильна сітка організаційна. Відчувається тільки в деяких німецьких кругах тенденція іти до лінії давньої політики Юзефських й творити наново якийсь волинський регіоналізм. Це, очевидно, за підшепотом рідних збанкротованих колишніх прихвостнів Б[локу] б[езпартійних] і т.п.

Не знаю навіть, чи Скрипник не піде на те. На разі виправдується, каже: не знав, яка лінія, не мав ніяких інструкцій, і заявляє, що він з нами цілою душею, коби тільки ми нікого не відкидали.

Свідоміші елементи Скрипника там не зносять і не знесуть – але він готов мати піддержку німців, - тому добре було б пильнувати його та втягати в наш круг діяння. Я тому легко пропонував участь у правлінні, щоби тим відтягнути його від небезпечних експериментів із волинським регіонізмом, бо, зазначую ще раз – ця концепція не має в народі ніякого опертя й викличе спротив – але в деяких нім[ецьких] кругах може знайти попертя – і тоді була б небезпечна справа.

В Рівному вже був Климишин і поїхав далше. Тут є сильний наш осередок, а про мельниківщину навіть не чувати. Між іншим, в різних місцевостях Волині була наша партизанка й наші жертви. Це все мають описати й передати у звітах.

А чи їдемо далше мимо пригоди із Хол[...]**, Ромдорфом, який покручений мельникіядою, жадав, щоби негайно заперестати всяку нашу діяльність, мовляв, є такий наказ команданта армії, показував навіть частину якогось розпорядку, де говориться про мельдунки в цій справі й арештування. Казав і радив, щоби ми негайно вернули до Львова. Казав, що Німецька армія чується ображена нашими відозвами, де нема ні слова про повитання і т.п. Та багато нас у тому переконував, заявляючи, що є такий курс і виразний наказ від ОУН, і він мимо того, що сам тягнув завсіди і

* Три крапки в тексті.

** Частина слова не прочитана.

тягне за бандерівцями – не може нічого порадити. З усього, однак, було виразно видно, що мимо чемненьких слів тягне безапеляційно за мельниківщиною, тим більше, що ходить постійно в товаристві Сулятицького.

Вони ж (м[ельниківці]), не мають ні організації, ні опори в терені, виступають перед німцями як захитники українства “загального” і роздирають шати за тим, що, мовляв, не треба тут в терен допустити ніякої брукової діяльності, тільки загальноукраїнську.

Так теж в тому писаному кусникові інструкції, який нам Ромдорф показував, є мова про заборону всілякої партійно-політичної діяльності. Тому, однак, що ми ніякої партійно-політичної [діяльності] не вели, ані не думаємо вести, - ми стали на становищі, що коли б навіть дійсно існувало таке зарядження – то воно до нас не відноситься – отже, їдемо даліше.

Серед різних пригод, котрих не місце тут описувати, переїжджаємо біля Корця старий кордон і їдемо до Новгороду Волинського, а звідтам на другий день до Житомира. Пригод щораз більше. Кілька разів налетіли бомбовики. Ще частіше буває обстріл, той з довколишніх лісів. Це німецькі панцирні відділи прорвали “лінію Сталіна” й пруть наперед без стриму, а полишені з боків большевицькі відділи – або розлітаються, або пробують часом 2-3 рази одного дня наново атакувати шосе, змусити й відтяти кольони передні. Кілька разів було з нами на шосі навіть дуже горячо.

Раз перед Житомиром здавалося, що ми з кольоною німецькою вже зовсім відтяті, бо з обох боків перед нами з’явилися з лісів большевицькі повзи й заатакували колону. Ми разом з кінцем* вирядилися до бою – все одно, що буде, те буде. Але по двох-трьох годинах німецькі панцирки розбили й відкинули большевицькі, й ми пігнули наперед.

В Житомир приїхали вночі й були до полудня наступного дня, тому що зрана нас не перепустили вперед, бо йшли німецькі бойові частини. До полудня це ми належно використовували. Зібрали яких 3 десятки людей, обговорили, що належить робити.

Зустрінули одного Козара, висланого УНА кірівця** . Він дуже непевний з вигляду, страшно ніби горячий і завзятий, аж разить над міру, - але попав був у большевицьку тюрму й якимось вийшов.

З’явився також Іван Луцюк, учитель з Волині, колись провідник Корецького району, потім політичний в’язень – сидів зо мною в тюрмі. Тепер під большевиками працював, вдержуючи зв’язки з Ванькою (Сашком Буслом). (Сашко) – Ванька є на Рівенщині. Виховався. Це дуже гарна сила. Останньо від 18.VI був у Житомирщині. Іменуємо, і

* Так у тексті.

** Так у тексті.

то негайно, головою управи на цілу Житомирську область. Лишаємо 2-х друзів до помочі. Швидше для справ організаційних і ще одного для міліції – взори друків і т.п.

В полудне знову вперед. Женемо без перерви, аби ближче до Києва. Тим більше, що, як кажуть, Київ вже занятий. В дорозі показується, що це неправда.

Протягом 4-х годин переживаємо кілька налетів больш[евицьких] бомбовиків. Зустрічаємо сотки втікачів із больш[евицької] армії, в тому наших організованих членів із Бережанщини. Незважаючи, їдемо далі вперед, аж до самих найперших бойових частин. Там справляють нас до штабу дивізії. Говоримо з генералом. Дуже привітний. Офіцер ІС майор Вабнерс справджує наші документи. Коли показується все в порядку – гарно приймають і радять перечекаати 2-3 дні в сусідньому селі. Їдемо, отже, до [Фа]сової. Тут чекаємо вже три дні.

По всіх сусідних селах ми зробили збори у колгоспах, перевибрали власти. Люди вже приступили до праці. Люди тут на Київщині дуже гарні, свідомість національна дуже глибока. Всі горнутья до нас надсподівано. Правда – страшно бідні й через цю біду сварятья за кожне поліно і за кожну курку. Нас годують, чим можуть, хоча самі мало мають і тому мусимо користати з допомоги німецьких військових кухонь. Відшукали ми вже тут й підпільників – ще бувших петлюрівців. Гарні люди. Працюємо над ними.

Всі хочуть самостійної України – але без колгоспів. Нема ні одного, що хотів би остати в колгоспах. Надзвичайно трудно навіть під загрозою німецьких репресій докінчити в колгоспах цей один рік. Обсервація життя на місці в усіх дооколичних селах, яку переводимо докладно, виказує, що нема в світі такої сили, яка могла б змусити наших селян жити в колгоспній системі. Коли б терором змусити, тоді нічого не буде з їх праці, так, як було і як є, на наших очах. Селяни скорше вигинуть, чим підуть на це. Саботаж колгоспної системи доведений тут до перфекції*, мимо нечуваного терору.

Національний грунт – несподівано добрий. Кращий, чим у багатьох околицях Галичини, більше відсталих.

Тільки є 3 (три) справи:

а)біда й нужда,

б)розсвареність через те за котру-небудь дрібничку,

в)вічні налети больш[евицьких] бомбовиків, які наносять великого страху.

Вчора тут було дуже горячо. Били кілька разів просто на нас. Хату, де ми обідали, одного з найсвідоміших українців, нецілої півгодини по

* досконалісті

нашому виході збомбардували, вбиваючи одну дівчину, теля [...]*.

Приватний архів М.Климишина. Машинопис, копія; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.219-221.

№ 76

**Лист С.Бандери до крайового провідника ОУН (С.Бандери)
І.Климіва (Є.Легенди) й усіх членів ОУН з вдячністю за звитяжність
у боротьбі за волю і незалежність України**

Берлін

15 липня 1941 р.

Другові Іванові Климовому Легенді, краєвому провідникові ОУН на
М[атірних] у[країнських] з[емлях], членові проводу ОУН

Незломному командантові – краєвому провідникові Іванові Климово-
му, Краєвому проводові та цілій геройській Організації Українських Наці-
оналістів на Матірних українських землях, усім її Членам, незломним
борцям-революціонерам, які у найтяжчий і великий час держали фронт
визвольної боротьби України, придбали слави прапорам Української наці-
ональної революції та найкраще заслужилися Україні героїчним змаган-
ням – усім Вам, друзі, мій сердечний привіт, признання та подяка від ці-
лої Організації Українських Націоналістів.

У найглибшій пошані перед великою і славною пам’яттю незабут-
ніх друзів – героїв з-поміж наших рядів, що полягли у нашій бороть-
бі, перед святою жертвою їхніх мук, клянуся сповняти мої обов’язки
провідника ОУН по моїм силам якнайкраще. Непохитна віра, що наш
шлях правильний, що усі жертви і бруди, які Ви кладете у безупинній
боротьбі, - конечні і принесуть Україні перемогу, дає мені силу дава-
ти твердий наказ до дальшої важкої борні, поки наших братів катує
найлютіший ворог, поки дикі орди топчуть і плюндрують українську
землю, доки Україна в неволі.

Рад би тепер стояти у Ваших рядах безпосередньо та боротися
так, як Ви. Та мій обов’язок супроти нашої справи, супроти Вас кла-
де на мене інше завдання. Теперішній етап боротьби іще не закінчений.

* Закінчення тексту відсутнє.

Ще не замикаємо, ані не підсумовуємо його. При його кінці прийде черга на те, щоби підрахувати та для історії задокументувати заслуги окремих провідників і членів ОУН. Сьогодні мої слова признані, [і] подяки хай будуть для Вас, друзі, висловом тих почувань, що ними горить Україна.

Зокрема Вам, друже Легендо, як краєвому провідникові, що кермував нашою боротьбою на всіх Матірних землях у найтяжчий і найважніший час, що мусив у своєму серці переболіти усі втрати, та помимо того незломно ішов вперед, зумів перевести організацію подібно через усі найтрудніші ситуації, виконати найбільше і найважче завдання – проломити старі кордони – моє найвище признання і подяка. Найкращою нагородою і похвалою для Вас, дорогий друже, це Ваші успіхи. Ваш звіт для організації – один з найцінніших документів.

Я, як провідник ОУН, завсіди будував на Вас, як на скалі, найсміліші сподівання та найкращі надії. Тільки усе тривожила мене думка про те, чи ще в живих Ви і на волі далі боретесь. (Першу вістку подав друг Непоборний, та зараз відтоді я уже не мав, через відомі Вам обставини, змоги передати Вам привіт).

Невимовно радію, що Ви осталися між живими побідниками, як перший між ними, як їх провідник.

Вірю, що у новій ситуації кермуватимете підлеглою Вам організацією якнайкраще.

Сподіваюся, що скоро стрінемося і далі будемо продовжати наші змагання рам'я-об-рам'я в більше дослівному розумінні. На вільній вже Україні, за її велике майбутнє.

Слава Україні!

Берлін, 15.VII.1941 [р.]

*Степан Бандера –
провідник ОУН*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.44. – Арк. 1. Друкований відбиток; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.175-176.

№ 77

**Протокол наради А.Гітлера з вищими посадовими особами
Німеччини про плани щодо території України**

Берлін

16 липня 1941 р.

Документ 221-L

Протокол наради Гітлера з Розенбергом, Ляммерсом, Кайтелем та Герінгом від 16 липня 1941 р.

Штабквартира фюрера, 16.7.1941.

Во/Фу Таємна справа Райху!

Протокол

За розпорядженням фюрера сьогодні у нього, о 15 год., відбулася нарада із райхсляйтером Розенбергом, райхсміністром Ляммерсом, фельдмаршалом Кайтелем, райхсмаршалом (Герінгом) та мною*.

Нарада почалася о 15 год. і тривала з перервою на каву десь до 20 год.

Розпочинаючи нараду, фюрер наголосив, що він хоче насамперед з'ясувати декілька принципових визначень. Тепер необхідно вжити різних заходів; про це вказує, між іншим, натяк в одній безсоромній газеті Віші (у Франції), що війна проти Радянського Союзу – це війна Європи, тобто ця війна має бути для всієї Європи. Очевидно, ця газета Віші своїми натяками хоче добитися, щоб не самі лише німці скористалися з цієї війни, а щоб всі європейські держави мали з неї користь.

Отож суттєво те, що наші цілі не мають бути відомі цілому світові; та це і не потрібно, головне, щоб ми самі знали, чого хочемо. В жодному випадку не можна зайвими роз'ясненнями ускладнити собі дорогу. Ці роз'яснення зайві, бо те, що в наших силах, можемо реалізувати, а що поза нашими силами, те ми і так не подумаємо.

Мотивація наших кроків перед світом має виходити із тактичних міркувань. Тут ми мусимо чинити точно так, як це було з Норвегією, Данією, Голландією та Бельгією. В цих випадках ми нічого не розповідали про наші наміри, розумно мовчатимемо про них і надалі.

Ми будемо знову наголошувати, що нас змусили захопити, впорядкувати і забезпечити нові території; в інтересах населення ми змушені турбуватись про спокій, харчі, транспорт і т.д.; звідси і наше управління. Ніщо не повинно вказувати на те, що приготується у такий спосіб остаточне врегулювання! Всі необхідні заходи - розстріли, виселення і т.п. ми можемо застосовувати і будемо застосовувати.

* Можливо, запис протоколу від М.Борман.

Але ми не хочемо, щоб передчасно і зайво робити собі ворогів. Ми робимо лише так, начебто бажаємо виконати мандат. Проте нам повинно бути ясно, що ми ніколи не залишимо ці території.

Відповідно цьому справа йде про наступне:

1) Нічого не говорити про остаточне врегулювання, але готувати його потай;

2) ми наголошуємо, що ми - носії свободи.

Зокрема: Крим має бути звільнений від усіх іноземців та заселений німцями.

Так само староавстрійська Галичина стане територією Райху. Наші стосунки з Румунією зараз добрі, але ніхто не знає, як вони складуться в майбутньому. На це ми повинні настроюватись і відповідно будувати наші кордони. Не можна бути залежними від прихильності третіх, саме так необхідно формувати наше ставлення до Румунії.

Тут принципово йдеться про те, щоб вправно розрізати велетенський пиріг з тим, щоб ми:

по-перше, ним оволоділи;

по-друге, ним керували;

по-третє, його експлуатували.

Росіяни видали наказ про партизанську війну в нашому тилу. Ця партизанська війна знову ж має свої користи: вона дає нам можливість винищувати все, що повстає проти нас.

Принципове:

Ніколи не повинно бути мови про військову силу на захід від Уралу, навіть якщо нам сто років доведеться за це воювати. Всі наступники фюрера мають знати: безпека Райху можлива лише при відсутності чужого війська західніше Уралу. Захист цих територій від всіх можливих небезпек переймає на себе Німеччина. Залізним принципом залишається:

Ніколи не може бути дозволено, щоб хто-небудь, крім німця, носив зброю!

Це особливо важливо; навіть якщо іноді видається простішим, щоб мати допомогу у війні, озброїти чужі підкорені народи, то це неправильно! Одного дня це неминуче і безсуперечно вдарить по нас. Лише німець може носити зброю, а не слов'янин, не чех, не козак чи українець!

В кожному разі, ми не маємо права проводити політику вагань, як це було до 1918 року в Ельзасі. Що відзначає англійця, це його неухильна реалізація одної лінії, одної цілі! В цьому плані нам необхідно вчитися у англійців. Ми не можемо допустити, щоб наша позиція залежала від наявності окремих особистостей: також і в цьому випадку прикладом є ставлення англійців до індійських князів в Індії: завжди солдат повинен забезпечувати режим!

Новоздобуті східні території ми маємо перетворити на Едемський сад; вони життєвоважливі для нас; колонії, проте, відіграють цілком підпорядковану роль.

Навіть як ми вже тепер відділимо окремі території, нам необхідно виступати захисниками права і населення. Відповідно слід вибрати необхідні формулювання, йдеться не про нову область Райху, а про завдання, викликане війною. Зокрема:

В Прибалтиці після визначення з фельдмаршалом Кайтелем необхідно взяти під свою адміністрацію територію до Дюни.

Райхсляйтер Розенберг наголошує, що, на його думку, в кожному комісаріаті потрібно інше ставлення до населення. В Україні ми повинні ввести в дію культурницьке піклування, слід було б розбудити історичну свідомість українців, створити в Києві університет і т.п.

Райхсмаршал (Герінг) констатує у відповідь, що насамперед мусимо подбати про забезпечення нашого харчування, до всієї решти можна взятися багато пізніше.

(Побічне питання: чи є ще взагалі культурний прошарок українців, чи, може, українці вищого стану живуть сьогодні за межами Росії в еміграції?)

Розенберг продовжує, що також в Україні потрібно сприяти певним прагненням до самостійності.

Райхсмаршал просить фюрера повідомити, які області обіцяно іншим державам. Фюрер відповідає, що Антонеску хоче Бессарабію з Одесою, разом із смугою, яка тягнеться від Одеси в північно-західному напрямку.

На заперечення райхсмаршала та Розенберга фюрер відповідає, що новий кордон, якого хоче Антонеску, не набагато виходить поза старий румунський кордон.

Далі фюрер наголошує, що угорцям, туркам і словакам не обіцяно нічого певного.

Далі фюрер пропонує обдумати, чи не варто староавстрійську частину Галичини негайно приєднати до губернаторства; на заперечення з цього приводу він відповідає, що ця частина не відійде до губернаторства, а лише одночасно буде підпорядкована райхсміністру Франку (Львів).

Райхсмаршал вважає цілком правильно приєднати різні частини Балтики, як, наприклад, Біловезьку Пущу до Східної Пруссії.

Фюрер наголошує, що вся Балтика має стати територією Райху.

Так само Крим із значним тилом (територія на північ від Криму) повинен стати територією Райху; тил мав би бути якомога більшим.

Тут у Розенберга виникли побоювання щодо тих українців, які там проживають.

(Примітка: складається враження, що Розенбергу дуже подобаються

українці; він хоче також значно збільшити Україну).

Фюрер далі підкреслює, що також надволзька колонія має бути територією Райху, так само як і область навколо Баку; вона повинна стати німецькою концесією (військовою колонією).

Фінни хочуть отримати Східну Карелію, проте через великі родовища нікелю півострів Кола має відійти до Німеччини. Зі всією обережністю необхідно підготувати приєднання Фінляндії в якості федеральної країни. Фінни вимагають область навколо Ленінграду; фюрер хоче зрівняти Ленінград з землею і тоді лише віддати фінам.

Далі йде тривале обговорення кандидатури гауляйтера Льозе, якого Розенберг намітив на пост губернатора Балтії.

Розенберг постійно наголошує, що вже розмовляв з Льозе, і буде дуже незручно, якщо його не призначать. Західну частину Балтії отримає підпорядкований Льозе Кубе. Для України Розенберг намітив Заукеля.

У протилежність цьому райхсмаршал висловив найважливіші точки бачення, які, в першу чергу, повинні бути вирішальними: забезпечення харчування, як потрібно, теж економіки, забезпечення шляхів і т.д.

Райхсмаршал наголошує, що Коха треба брати до уваги для Балтії, яку він добре знає, або дати йому Україну, де він зможе добре керувати господарством. Бо Кох – особистість з сильною ініціативою і з доброю підготовкою.

Фюрер запитав, чи не міг би Кубе стати райхскомісаром у московській області; райхсмаршал та Розенберг вважають Кубе для цього застарим.

На повторне представлення Розенберг пояснив, що сумнівається, чи зможе Кох швидко виконувати його директиви: врешті-решт Кох сам про це говорив.

У протилежність цьому райхсмаршал заявив, що Розенберг не може всіх призначених на відповідальні пости людей тримати без волі, вони повинні працювати самостійно.

Для Кавказу Розенберг намітив свого штабсляйтера Шікеданца; він ще раз наголосив, що з цим завданням Шікеданц впорається якнайкраще, до чого райхсмаршал висловив сумніви.

Розенберг заявив далі, що Лютце запропонував йому призначити фюрерів СА, а саме Шеппмана в Києві, Мантея, д-ра Беннеке, Літцманна в Естонії, а в Латвії – бургомистра д-ра Дрекслера. Проти використання керівників СА фюрер не має заперечень.

Розенберг говорить далі, що він отримав листа від Ріббентропа, в якому йдеться про підключення міністерства закордонних справ; але він просить фюрера визнати, що внутрішня організація нових земель не входить в компетенцію міністерства закордонних справ. Фюрер цілком поділяє цю думку. На початку достатньо, щоб міністерство закордонних

справ відкомандирувало до райхсляйтера Розенберга зв'язкового.

Фюрер ще раз наголошує, що протягом наступних трьох років найважливішою територією, без сумніву, буде Україна. Тому найкраще призначити туди Коха; якщо необхідно вже знайти застосування Заукелю, то слід використати його в Балтії.

Розенберг заявляє далі про своє бажання призначити на посади комісарів у московській області Шмера, Зельцнера та Мандербаха.

Фюрер бажає, щоб був призначений також і Гольц, а управління Кримом передати колишньому гауляйтеру Фрауенфельду.

Розенберг заявляє, що, зважаючи на його заслуги, рекомендував би для призначення також гауптмана фон Петерсдорфа; загальне обурення і відмова. Фюрер і райхсмаршал наголошують, що фон Петерсдорф, без сумніву, душевнохворий.

Розенберг продовжує, що йому для призначення запропонували кандидатуру штуттгартського обербургомистра Штреліна. Проти цього заперечень немає.

Оскільки, на думку райхсмаршала та Розенберга, Кубе застарий для московської області, її перейме Каше...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.176-181.

№ 78

Лист П.Скоропадського до А.Гітлера про співпрацю України та Німеччини у боротьбі проти більшовизму за українську державність

16 липня 1941 р.

16.VII.41

Фюрере і Райхсканцлере!

Маю честь поділитися наступними роздумами:

Після революції 1917 року я всі свої сили присвятив створенню Української держави і боротьбі з Москвою – зокрема, в її новому комуністичному вигляді.

Внаслідок інтриг, комуністичних і уживаних також Антантою (отже, єврейських), упала створена мною з допомогою Німеччини Українська

Держава. Не менш трагічно склалася доля післявоєнної Німеччини та її армії.

Зберігаючи непорушну вірність дружбі німецького та українського народів, протягом мого двадцятирічного перебування в Німеччині я завжди болісно сприймав випробування, що випадало на їх долю та щиро радів кожному, здобутому у важкій боротьбі з внутрішніми та зовнішніми ворогами, поступові на шляху до скинення чужоземного ярма. Зовнішньополітичні обставини в німецькому державному існуванні, особливо за останні роки, на жаль, не дозволили мені та гетьманцям успішно підключитися до праці Німеччини з метою встановлення справедливого миру та нового порядку в Європі, і, таким чином, боротьбу проти більшовизму за встановлення української державності я провадив власними засобами.

Тому, що Ви, Ексцеленціє, видали наказ Вашим арміям на знищення ядра розкладання, пробила велика історична година, коли Німеччина і Україна можуть знову говорити перед цілим світом про можливу співпрацю.

Я твердо переконаний, що лицарське німецьке військо під керівництвом свого великого фюрера вийде переможцем також із теперішньої борні.

Проте ця героїчна боротьба не буде легкою, і я разом із гетьманцями, виховані у вірності до друзів нашого народу, не можемо бути байдужими спостерігачами її розвитку.

Не маючи наміру вже сьогодні визначати форму і майбутні побудови, я віддаю себе і гетьманські сили до Вашої диспозиції, Ваша Ексцеленціє, для блага німецького та українського народів. Я прошу Вас надати мені дозволу і можливості для активної боротьби проти наших більшовицьких гнобителів.

Щиро відданий Вашій Ексцеленції

[Підпис] *Павло Скоропадський.*

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.188 – 189.

№ 79

Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про репресії більшовиків та німців проти місцевого населення

Берлін

16 липня 1941 р.

*Шеф поліції безпеки і СД
- IV A 1 - В.№ 1 В/41.г.Рs
Берлін, 16 липня 1941*

Донесення про події в СРСР № 24

1) Політичний огляд

а) У Райху: Немає жодних звідомлень.

б) У Генеральній губернії:

...Більшовики перед їхнім відходом разом з місцевими євреями замордували певну кількість українців. Як причину, вони назвали у Львові спробу повстання українців 25.6.41, які намагались звільнити своїх ув'язнених.

Зі Львова – за надійними повідомленнями – зникли близько 20.000 українців, 80% з яких належали до інтелігенції.

Львівські в'язниці були наповнені трупами замучених українців.

За обережними оцінками, йдеться лише у Львові про 3 – 4.000 людей, решту було вивезено.

У Добромилі знайдено в місцевій в'язниці 82 трупи, з них 4 євреї. В останньому випадку йде мова про колишніх більшовицьких конфідентів, які, як особи поінформовані, були усунені. Близько Добромиля у зупиненій шахті по добуванню солі на глибині 80 м знайдено повно трупів. Поруч знаходиться масова могила, 6х12 м за розмірами. Кількість замучених у цих околицях Добромиля можна назвати, округлюючи, до кількох сотень.

У Самборі 26.6.41 р. більшовиками розстріляно коло 400 українців. 27.6.41 р. вбито ще 120 осіб. Решті 80 в'язням вдалося побороти радянську вахту і втекти. До цих цифр слід зауважити, що Самбір усього нараховує 26.000 жителів і із них 12.000 поляків, 10.000 євреїв і 4.000 українців.

Уже в 1939 р. розстріляно велику кількість українців, 1500 українців і 500 поляків вивезено на Схід.

При мордуванні росіяни та євреї діяли надзвичайно жахливо. На порядку денному були різноманітні калічення жертв. Жінкам відрізали груди, чоловікам – статеві органи. Крім того, євреї прибивали цвяхами дітей

до стін та мордували. Розстріли проводили пострілами в потилицю. Часто застосовували також при мордуванні ручні гранати.

В Добромилі жінок та чоловіків помордували ударами по тілу молотами для оглушування худоби під ніж.

В дуже багатьох випадках в'язнів тортували шляхом розтрощування кісток і т.ін. на наковальні. У Самборі в'язням при тортуванні та мордуванні для уникнення крику зав'язували рот. Євреї, які відповідно до своїх посад поряд з господарським пануванням займали також службові посади та складали всю більшовицьку міліцію, брали постійну участь у цих жахіттях.

II) Поведінка українського населення.

Українське населення показало в перші години після відступу большевиків варту схвалення активності щодо євреїв*.

Так, в Добромилі була підпалена синагога. В Самборі 50 євреїв було убито обуреною юрбою народу.

У Львові населення зігнало до купи, знущаючися, коло 1000 євреїв та доставило їх в захоплену вермахтом в'язницю ГПУ.

III) Заходи айнзацгрупи.

Поліцією безпеки зігнано до купи коло 7000 євреїв та розстріляно у відплату за нелюдські жажливі діяння.

73 особи були виявлені як функціонери та донощики НКВД та також розстріляні.

40 осіб було знешкоджено на основі обгрунтованих показів населення. Були схоплені перш за все євреї між 20 та 40 роками, причому ремісники та фахові робітники, як тільки було встановлено, були відправлені назад. Поряд з цими езекуціями у Львові, також і в інших місцях було проведено заходи відплати, між іншим, було розстріляно 132 євреї у Добромилі.

В Яворові, через те, що там було замордовано 32 українці, було знешкоджено у відплату 15 євреїв.

ЕК 4а переїхала з Кракова через Замостя до Сокаля, а звідси в район Луцька...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.192-194.

* Цей німецький звіт, дотримуючись ідеології націонал-соціалістичної партії, перебільшує участь євреїв у вбивстві українців та "активність" населення проти євреїв у перші дні окупації.

№ 80

**Звіт керівника Східної похідної групи ОУН (С.Бандери) з Житомира
Проводові ОУН про марш в київському напрямі**

16 липня 1941 р.

До друга провідника

Звіт н[оме]р I

Дня 8.7.1941 [р.], год. 10.30, від'їхали ми зі Львова. Шлях Здолбунів-Дубно-Рівне.

Їхали без пригод. Авсвайс помагає у всіх скрутних положеннях. У Рівному (9.7) стрінулись з Ромдорфом і Сулятицьким, з Берліна Бутковський, - дуже загально тільки. Сулятицький є дольмечером у Ром[дорфа]. З Ром[дорфом] говорив Старух і я. Наставлення Р[омдорфа] до нас негативне, бо так вспів наставити його Сулятицький. Заборонив нам політичну діяльність, бо тут є різні групи українців, а німцям дорогі усі без виїмку українці. Грозив навіть арештом. Інтерпретував, що летючка "Українці" є вороже наставлена до німців. Ми постановили, що тельючка писана ще перед війною і, зовсім ясно, нічого не можна було писати про німців, з огляду на таємничість воєнних приготувань. Зрештою, наші діла більше засвідчують про щире співпрацю ОУН і війська, чим усі відозви, і це найважнійше, а не що в одній летючці нема нічого про Німецьку армію сказаного. Досить, що вдалося його дещо одобрювати, і він з Суля[тицьким] зараз кудись поїхав. У Рівному сітка орг[анізації] добре стоїть. Нікого поза Бандерою там знати не хотять. І нема одної загрози диверзії, бо ці спроби будуть зліквідовані безоглядно. На відтинку армії, що йде Холм – Волинь – Житомир – Київ, є намагання творити "гільфскоміт[ети]"*. До цієї справи ставились наскрізь вороже, як ображуюче нас, українців, бо ми не жебраки, щоб нам у власній державі давали поміч. Або держава – або нова неволя, але не жебрацькі допомогіві комітети. Вияснюємо, що це є ані в інтересі Німеччини, ані України. Ми хочемо бути сильним союзником, щоб міг Німеччині насправді допомагати. Досить, що по від'їзді Ром[дорфа] так довідують людей** з Волині, що є вже в Житомирі, та справа зліквідована, і проголошено святочно укр[аїнську] державність.

10-11.7. до год. 14 ми всі у Житомирі. Головою Обласного управління назначаю Івана Луцюка (характеристика – гляди звіт Міка н[оме]р 2). Провідником Обл[асної] екз[екутиви] ОУН – Миколу Шевчука, повітового з Грубешова, він відповідальний за постанову нашої роботи. Передаємо інструкції, від'їздимо до Києва.

11.7. у штабі дивізії першого мету (фронт) довідуємося, що Київ не

* Hilfskomitee - допомогівий комітет (нім.).

** Так у тексті.

взятий ще. Окружують його. Ми дальше їхати не можемо – потрібно заждати. У прифронтових місцевостях (Пашківка – Фасова, 40-50 км [на] захід від Києва) стрічаю наших трьох дольмечерів, що ходять між людьми і збирають яйця та масло для штабу. Це їх роля, чуються зле. Хоч трактовані є добре. Це студенти з Грацу, Берліна, зовсім не використані. Може, це їх вина, бо замало ініціативні, трохи шлямазари*, що дали себе до такої ролі зіпхати (прізвище хвиливе не пам'ятаю). Сподіючись, що скоро Київ буде взятий, ждемо у Фасовій, бо так найскоріше з фронтовими частинами відемо в Київ.

15.7. від'їжджаю до Житомира на перевірку мотоциклом. Вже уконституційоване Обласне управління і Міське управління. Започатковане організовання міліції. І.Шевчук (обласний ОУН) і Луцюк (голова Обл[асної] упр[ави]) замало ініціативні, брак розгону, хоч обидва позитивні і “добрі”.

Нині (16.7) на год. 10 ранку скликав усіх з Обл[асної] і Міськ[ої] управи і буду з ними говорити, відберу присягу на вірність урядові і ОУН.

Є вже тут гестапо, що також радить закладати комітети. Заборонено поширювати відозву “Українці”. При гестапо є дольмечером якийсь Федак (?), правдоподібно, мельниківець. У Житомирі маємо друкарню, і вже видруковано другий наклад летючок “Українці” з таким змістом (примірки залучую). У тій формі вже вибито і б'ється дальше. Гестапо натомисть казало заліпити всі відозви “Українці” іншими відозвами. При цензурі відозви “Українці” скреслено всі слова про самостійність, державність, лишено такі вирази, як власна хата, скреслено Орг[анізація] Укр[аїнських] Нац[іоналістів] під проводом Бандери, оставлено підпис Орг[анізація] Укр[аїнських] Нац[іоналістів]. Такої летючки ми не видаємо і заліпимо взагалі...** У мотивах гестапу подав: ми не можемо обманювати народ, бо жодної самостійности, державности нема, це щойно буде вирішене, може, буде так, як пишеться у летючках, може, інакше. До год. 12 мають бути усі летючки заклеєні. Такий наказ.

15.7. До Житомира приїхав Климишин, Уляна Самчук, Питльований і Мудрий Михайло. Усіх їх, крім Климишина, оставлено у Житомирі до праці; у Корці є решта групи Климишина – 15 людей, і у Рівному – 20, у Луцьку – 38. Це все люди переважно слабші, тільки деякі є, що можуть самостійно працювати. Нині висилає Клим[ишин] авто тягарове до Луцька по решту групи.

Загальні завваження (основані на перебуванні у деяких селах Жит[омірської] і Київ[ської] областей).

Загал населення зубожілий, не мають що їсти, брак зовсім хліба. Люди обдерті, босі, хати обірвані, опущені, почорнілі, тини поламани, церкви

* недолугі

** Три крапки в тексті.

порозбирані або замінені у шпихліри. Сумний – опущений зовнішній вигляд українських сіл. Не можна б казати за Шевченком “наче писанка село”. Ні! Є щось зовсім протилежне. Колгоспи – це також запущені, недоглядані жидівські фільварки, які можна стрінати і у Галичині. Вразіння загальне – це одна велика руїна. Люди виморені голодом, все недоживлене, хоровите, трудно знайти людину, щоб мала нормальний вигляд обличчя. Хіба що партієць – так цього по вигляді визнає зразу, бо тим п’явкам добре жилося. У кожному селі і рідко знайти родину, щоб не мала когось з родини замученим, засланим, арештованим, або помер з голоду. Усюди наболілі душі, прибиті горем. Почнеш говорити, і все з болю плаче, плачуть жінки, плачуть старці і плачуть мужчини. “Нас болить, і ми мусимо сказати своє горе, довго ждали цієї хвилини, щоб могли вільно сказати це, що нас пекло, давило, що ми лиш одна одній могли шептати”. Усі на зборах хочуть говорити про своє горе, про свій біль. А він насправду великий, що нікому його передати словами. Терор тут був такий великий, що досі ще не отряслись люде з нього. Нема захоплення визволенням. Не витають тут армії нігде, ба, щобільше, бояться в перших днях виходити на вулицю. Мовчки все приглядається і не кричать “прийшли наші”. Навіть нам не вірять і уважають нас (зразу лише) за німців, що добре вивчили українську мову. Не знає населення, що несуть їм у зміну німці. Не вірять у самостійність, бо не бажають її, і тому уважають, що німці завоювали Україну і що тепер буде тільки трохи жити, так, як було – більш не буде. Зовсім брак молоді, так є у селах і так у містах. Богато молоді є дійсними комсомольцями, що вірять в ком[уністичну] ідею. Комуністи мали ідею, мали сильну пропаганду, і це дуже багато. Німці не мають ні одного, ні другого. На місці зруйнованого не дають нічого нового, а навіть, коли б хотіли дати свій зміст, буде він зовсім чужий, якого нарід не прийме. Утруднюють і нам дати цілковито наш зміст. Нині я бачу ясно, що крім нас, ОУН, немає жодної політичної сили на Україні, і ми мусимо брати відповідальність за цілість життя України, ми мусимо його самі творити, бо нікого іншого тут немає. Ми не є тут чужі і незрозумілі. Противно. Наш рух – насправду соборницький рух, що має спільну мову з усім здоровим українством. Нині треба людей будити не зі сну, а зі страху. Мине страх, оживе “український степ” і розвинеться багато краще, як в Галичині. Народ в основі своїй зовсім здоровий і здібний до державного життя. Брак головно інтелігенції, она була чужа переважно, наша ж знищена, вивезена. Місто було чуже, таким і осталося. Важко буде опанувати міста, усюди багато чужонац[іональних]. Дуже добре, що бодай трохи вивтікало.

Село наше наскрізь. Там і провідників на меншу скалю є доволі і то прекрасних типів. Найбільшою турботою селян це [є] колгосп. Ніхто більше з українців колгоспів не хоче. Це найгірший спосіб господарки і

ніколи він себе не виправдає. Колгоспи треба знищити. Повернути приватну власність. Зараз нарід голодний і його турбує розв'язання економічного питання. Голодному треба дати найперше хліба, а потому говорити про все інше.

Ми ставимо справу так. До вирішення економічного питання Українським урядом, не вільно переводити [в] господарці жодних змін. Колгоспи лишаються як переходові, усі спільно мусять приступити до збору збіжжя і опісля поділять його поміж усі громадяни села. До цього часу уряд Укр[аїни] видасть потрібні розпорядки. Самовільно ділити колгоспів не вільно. У містах усі держ[авні] склепи перебирає Місь[ке] управління і пуска [є][...]*.

Приватний архів М.Климишина. Арк. а-б. Копія. Машинопис. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.222-224.

№ 81

З рапорту Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини Головному уряду безпеки Рейху про радянський терор в Галичині, реакцію на те населення й дії айнзацгрупи

Берлін

*16 липня 1941 р. **
Таємно*

Шеф поліції безпеки і СД
IV A I – В. Nr. 1 В/41 т[аємна] д[ержавна] с[права]
Берлін, 16 липня 1941 [р.]

Донесення про події в СРСР № 24

1. Політичний огляд

- а) У Райху: немає жодних донесень
- б) У Генеральному Губернаторстві [...]***

Більшовики, крім цього, своїм відходом разом з місцевими євреями повбивали певну кількість українців. Причиною вони назвали спробу

* Кінець тексту відсутній.

** Зліва від дати дописано рукою “Передано до Головного уряду безпеки Райху оберштурмбанфюрером Вайнманном”.

*** Пропущено в публікації десять сторінок.

повстання українців у Львові 25.6.41 [р.], які намагались звільнити своїх ув'язнених.

Зі Львова – за надійними повідомленнями - зникло близько 20 000 українців, 80% яких, принаймні, належало до інтелігенції.

Львівські в'язниці були цілком заповнені трупами замордованих українців.

За обережними оцінками йдеться лише у Львові про 3 000 – 4 000 людей, а решту було вивезено.

У Добромилі знайдено в тамтешній в'язниці 82 трупи, з них 4 євреїв. В останньому випадку йдеться про колишніх більшовицьких секретних агентів, яких, як поінформованих осіб, усунули. Поблизу Добромилля знайшли закинуту соляну шахту глибиною 80 м, цілком заповнену трупами. Поруч є масова могила розмірами 6х12 м. Кількість вбитих у околицях Добромилля можна назвати лише приблизно як багато сотень.

У Самборі 26.6[19]41 [р.], більшовики розстріляли близько 400 українців. 27.6[19]41 [р.], було вбито ще 120 людей. Решті 80 в'язням вдалося подолати радянську охорону і втекти. До цих цифр слід зауважити, що Самбір усього нараховує 26 000 мешканців, із них 12 000 поляків, 10 000 євреїв і 4 000 українців. Уже в 1939 [р.] розстріляли більшу кількість українців, 1 500 українців, а також 500 поляків вивезено на Схід.

При вбивствах росіяни та євреї діяли надзвичайно жорстоко. По-звірячому – на порядку денному – калічили. Жінкам відрізали груди, чоловікам – статеві органи. Далі – євреї прибивали цвяхами дітей до стін та вбивали. Розстріли проводили пострілами в потилицю. Часто застосовували також при вбивствах ручні гранати.

В Добромилі жінок та чоловіків повбивали ударами по тілу молотами для оглушення худоби [під ніж].

У дуже багатьох випадках в'язнів тортурували розтрусюванням кісток і т.ін. на ковадлі. У Самборі в'язням при тортуруванні та вбивствах, щоб не кричали, зав'язували рот. Євреї, які відповідно до своїх посад поряд з господарським пануванням займали також службові посади та складали всю більшовицьку міліцію, брали постійну участь у цих жахіттях.

Врешті встановили досі, що вбили 7 льотчиків, що потрапили до полону. Трьох з них знайшли в російському шпиталі, де їх повбивали пострілами в долішню частину тіла.

Правдоподібно, ці жахіття були результатом советського розповсюдження, щоб знищувати німецьких льотчиків та парашутистів. [...]*

II. Поведінка українського населення:

Українське населення показало в перші години після відступу більшовиків варту схвалення активність щодо євреїв.

* Одне речення в тексті затерто.

Так, у Добромилі підпалили синагогу. В Самборі 50 євреїв було убито обуреною юрбою народу.

У Львові населення зігнало докупи, знущаючись коло 1 000 євреїв та доставило їх у в'язницю ГПУ, захоплену Збройними силами.

III.Заходи айнцагруппи:

Поліція безпеки зігнала докупи близько 7 000 євреїв та розстріляла у відплату за нелюдські жахливі діяння.

73 особи викрили як функціонерів та донощиків НКВД і також розстріляли.

40 осіб прикінчили на підставі обгрунтованих доносів населення. Схопили перш за все євреїв від 20 до 40 років, причому ремісників та фахових робітників, як тільки було встановлено, відправили назад. Поряд з цими езекуціями у Львові, також і в інших місцях було проведено відплатні заходи, м[іж] і[ншим], було розстріляно 132 євреї у Добромилі.

В Яворові, через те, що там вбито 32 українці, у відплату прикінчили 15 євреїв [...]*

Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.195-197. Машинопис, копія. Переклад з німецької. – С.192-194; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.178-180.

№ 82

З інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо пропагандивних дій ОУН (С.Бандери) для створення органів українського самоврядування

17 липня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і СД
IV A 1 – В. Nr 1 B/41 g. Rs
Берлін, 17 липня 1941 р.
Секретна справа Райху!

Донесення про події у СРСР № 25
...г)Пропаганда ОУН групи Бандери:

* Одне речення в тексті затерто.

В загальному пропагандистська діяльність групи Бандери відбувається згідно з чітким і добре продуманим планом. Після прокламації “Українського крайового уряду” у Львові відбулися незалежницькі зібрання також у інших містах бувших польських воєводств: Львів, Тернопіль і Луцьк. Група Бандери організувала так звані групи пропаганди, які безпосередньо після окупації великого географічного пункту німецькими військами відразу ж організують там зібрання за незалежність і створюють відповідні органи самоврядування. Потім вони розповсюджують плакати і листівки, а також нелегальні газети, в яких публікують проголошені львівським радіо заклики (прокламація створення українського крайового уряду) і які поширюють пропаганду виключно ОУН, вірніше групи Бандери ...

ВАН, R 58/214/200, 202-203; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – Львів. – 1997. – С.198.

№ 83

Список роїв похідних груп, передислокованих на територію Східноукраїнських земель (СУЗ)

*17-19 липня 1941 р.**

Рої, що відійшли 17/7 1941 р.

Рій Гивеля:	Гивель Іван Гнідик Юрій Мяйко Костянтин
Сталін[о]	Зубик Василь Яровський Михайло Гарман Іван-Полтава Падалка Григорій-Полтава Петрич Олександр-Проскурів “-“ Михайло “ –“

* Дата події.

Рій Вітика:	Вітак Семен Війтик Андрей Дмитерко Андрій
Харків	“-“ Іван Ярема Михайло
Рій Стриганича	Стриганич Іван Нагайло Петро Матіїв Юрій
Полтава	“-“ Денис Прохват Іван
Рій _____ *	Вовк Володимир – Запоріжжя Шахрай Степан – Полтава Юрко – Умань Козак** Підгайний Микола – Київ Гончаренко Галина – Сталін [о] Скуз Микола – Київ Ковтун Денис – Київ Астромський Григорій – Миколаїв

Рої, що відійшли 19/7 1941 р.

Рій Васька:	Васько Осип Білик Володимир – Полтава Федина Василь Биць Володимир Козій Теодор – Миколаїв Зубко Григорій – Чернігів Лех Осип Василюха Михайло Росіл Осип – Дніпропетровськ Лозицький Іван
Рій Кожана:	Кожан Федір Бендик Михайло Луцик Іван – Дніпропетровськ Шишак Іван Блянюк Володимир – Кам’янець-Подільський
Рій інж.Левицького	Левицький Михайло Кіляр Марія
Дніпропетровськ	Світлична Олександра

* Слово нерозбірливе.

** Далі одне слово нерозбірливе.

Мегедь Микола
Іващенко Василь
Головка Марія – Харків
Оксентюк Ігнатій – Київ
Безпалова Марія – Полтава
Берняда Михайло – Вінниця
Курінний Олекса – Київ

19.VII.1941.

[Підпис] *Галайда*

Рої, що відійшли 18/7 1941 р.

Рій Шандри Осипа:

Київ

Шандра Осип
Кушнір Юрій
Готь Ярослав
Куницький Роман

Дніпропетровськ

Рій Гебера:

Київ

Гебер Ярослав
Коваль Ювген
“-“ Йосафат
Кород Богдан
Желіско Радислав

Дніпропетровськ

Рій Загакайла:

Полтава

Загакайло Василь – Суми
Мудрий Ярослав
Стеранка Святослав
Цимбалко Семен
Александрович Дмитро

18.VII.1941.

[Підпис] *Галайда*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.14. – Арк.42-44. Оригінал. Машинопис.

ЧАСТИНА 2

№ 84

Зі стенограми конференції ОУН (С.Бандери) у Львові

18-19 липня 1941 р.

ПРО МЕНШИНИ В УКРАЇНІ

П.Головко: Щодо поглядів п.Гупала, я погоджуюся. Це наші запеклі вороги. Тому, що в них є ненависть до української культури. Уважають, що ця культура видумана, їх треба так усунути, як казав п.Гупало. Просто пересилити їх, а щодо тих кордонів, які мали пересунутися, я не погоджуюся. Від [19]30 року, коли українці відчували страшний момент колгоспу, почали переїздити до Москви і Ленінграду. Тому, що ці міста були краще матеріально забезпечені. Там було багато фабрик і заводів, легше було [дбати] про заробіток. В тому часі Київ дуже голодував. Кількість українців в Москві і Ленінграді дуже росла. Я думаю, що ця справа мусить бути поставлена по-німецьки. Переселити їх на Україну. Там є велика кількість української інтелігенції.

Дон і Кубань: ще за царя переселявали там найбільш революційний елемент. Вони змалку ставали військовиками. 80% кубанців почуває себе українцями. Ще за царя хотіли їх зрусифікувати. 60-70% говорить з них по-українськи. А в містах головна російська мова.

Є там багато жидів, які потоптали українську культуру. Мені важко говорити, що зробити з ними там. Перше – треба заложити українські школи, освідомлювати цих українців, пригадати їм, що їх корінь походить із Хортиці. Опісля прилучити до України.

В справі кавказців: Кавказці ставляться дуже прихильно до українців. Радо гостять українців в себе. Українці їх теж люблять. На Кавказі є багато українців. В [19]33 році багато людей переселявали на Сибір і Казахстан. Там около 600.000 українців. Зелений клин – це куток України.

п.Левицький:

Наша організація має в проєкті створити там малу Українську державу. Справа вірменів: китайці вірменів не люблять, вони по містах чистять чоботи.

Найбільший вплив на українську культуру має московська культура. За совітів спеціально великий вплив.

п.Ленкавський: щодо Кубані, [то] там були козаки і іногородці. Більшовики використали боротьбу класів.

п.Гупало: Під час колективізації найбільший опір ставили козаки.

Козаки [не] мали ніяких прав. В [19]33 році дали їм полекші [пра]ва. Болгари і греки шкоди не принесли.

Левицький: Скажіть дещо про молдаван.

п.Головко: З молдаванами біди великої не буде.

п.Гупало: Добре було би, якби нам віддали райони, заселені українцями.

Головне, багато всюди є жидів. В центрах спеціально. Не дозволити їм там жити. Вести політику на виселення. Вони будуть самі втікати. А, мо[же], виділити їм якісь міста, про Бердичів.

п.Ленкавський: Охарактеризуйте мені жидів.

п.Головко: Жиди є дуже нахабні. Не можна було сказати: “жид”. З ними треба поступити дуже остро. В центрі не можна держати рішучо. Мусимо їх покінчити.

п.Левицький: В Німеччині жиди мають арійський параграф. Для нас більш цікава є ця справа в Генерал-губернаторстві. Там назначено кожного жиди. Кожний жид мусів бути зареєстрований в віроісповідній громаді. Їх усували з деяких міст, приміром, з Кракова, а переміщували до інших, приміром, до Варшави, призначували їм гета, які обмуровували мурами. Вони мають кіно, театри, але не мають, що їсти.

Молоді, здібні до праці, ідуть до праці. Частина треба знищити. Хоч і тепер є вже дещо знищено...^{*} Факт є, що деякі влізли в українську кров, багато женилися з українками. В Німеччині є різні пів-жиди, чверть-жиди, але в нас так бути не може. Німець, що жениться з жидівкою, стає жидом.

п.Головко: На Україні супружжя з жидівками є головно в містах. Жидівки виходили заміж за українців для вигідного життя, коли українці банкрутували – вони розводилися. Жиди з українками добре навіть жили. Мені дуже подобається німецький погляд.

п.Гупало: В нас є багато працівників жидів, яких навіть поважають, є і такі, які вихрестилися до революції.

п.Ленкавський: Це треба розглядати індивідуально.

п.Левицький: Німці спеціалістів використовують. В Кракові є 5 жидів, що не но[сять] опасок за те, що добрі сили. Мені здається, що німецький спосіб жидівської справи нам не дуже підходить. Мусимо індивідуально розглядати поодинокі випадки.

п.Ленкавський: Відносно жидів приймемо всі методи, які підуть їм на знищення, щодо московського питання, це справа дуже складна. Вичищення території є дуже важне. Скажіть дещо про білорусів. Мені здається, що це дуже примітивний нарід.

п.Левицький: Чи білоруси можуть створити якусь силу, чи можна на

^{*} Крапки у тексті.

них числити як на союзника?

п.Гупало: В спілці з Україною буде така сила.

п.Головко: Сусіднє положення вимагає деякого заінтересування білорусами. Думаю, що треба до них зблизитися.

п.Гупало: Білорусь слаба як мілітарна сила, але вони борються за свою незалежність. Вони втратили багато жертв. Тому помагаймо їм. Білорус не піде на союз з москалями.

п.Левицький: З'ясуйте, які сили маємо на Україні на сході. Який стан стрічаємо тепер на Україні.

п.Головко: На Україні багато учительства, багато агрономів.

п.Гупало: Загалом багато фахових сил.

п.Ленкавський: Треба відшукати директора Биченка. Сьогодні мусимо сходу кінчити.

Продовження засідання в дні 19.7.1941

п.Ленкавський: Про нашв конференцію знають мельниківці.

п.Стефаник: Я сказав, що відбулася конференція, а що вони з цього зробили – я за це не відповідаю.

п.Ленкавський: Вчора ми обговорили справу меншин.

п.Стефаник: Відносно поляків, ми мусимо бути певні, що їх не засимілюємо. А між росіянами є багато таких, що ставляться до українців прихильно. Між ними є менш розвинено почуття фашизму.

п.Ленкавський: Треба розрізняти шари москалів. На Україні є багато поляків, що вже засимілювалися. Прийняли нашу культуру.

п.Стефаник: Зважте, на Україні є 50% росіян. Коли підемо проти них, відразу війною, то буде справа скомплікована. Треба переселювати. Українці не вміють підходити до справи асиміляції.

п.Ленкавський: В початках мусимо мати головні лінії. Мусимо обговорити організацію праці.

п.Левицький: Справа балтійських народів: співпраця з ними потрібна як з майбутніми союзниками. Співпраця була тяжка, багато їх є скалічених, треба було відповідної праці, щоби звести їх до того, як ми стоїмо. Співпрацюємо з литовцями, латишцями. На чолі литовського руху стоять “литовські активісти”. На чолі стоїть посол Скіпа*. Тепер у в'язниці. Литовці по звільненні лит[овської] держави від більшовиків вибрали його президентом. Латиші мають “Перкунхрус”, ця організація має націоналістичні основи і світогляд. Має впливи серед молоді і робітників. З естонським урядом маємо зв'язки. З ними найслабший зв'язок.

Проблема співпраці з білорусами є дуже тяжка. Бо вони стають на ноги. Тут треба говорити про поміч. Ми вибили багато друків і їм послали. З емігрантами організують курси помочі білорусам. Між нами існує

* Шкірна.

конфлікт територіальний. Білоруси мають претензії до Чигирини*. Під час берестейського миру нами признано його. Вони це пам'ятають.

Грузини: З ними була сердечна співпраця. Тепер маємо контакт з грузинами**.

З ними співпрацюємо.

Азербайджан: Організація “Мусуватисти”, на чолі Еміль Резу Зоба. Тепер є в Туреччині. Він дуже спритний чоловік. Співпрацюють з Туреччиною.

Маємо зв'язок з Туркестаном.

Стефаник: В Грузії є дуже сильний нац[іоналістичний] рух. Треба зав'язати з ними контакт.

п.Головко: Грузія – це вітчизна Сталіна. Вони мали великі полекші. Були толеровані, не було арештів.

СПРАВА ЛІТЕРАТУРНОГО ЖУРНАЛУ

п.Головко: Майже все намічене після плану все виконано, крім деяких статей. Пр[иміром] критика Маркса і Енгельса, хроніка міста Львова. Ми намітили дати Хвильового, Фальківського, Чупринку, Пачовського – поезії. Цей письменник найкраще себе тримав. Всюди говорили, що він націоналіст. Думаю вмістити деякі портрети: Коновальця, Петлюри, ще замовлю Косинки, Леська, Чупринки, Фальківського. В понеділок все буде готове до друку. Все те, що від мене залежало і було в моїй силі, я зробив. Я задумував дати уривок [з] “Вальдшнепів”, але тепер думаю дати цілість. В I-шій томі половину, а в II-му – другу половину. Буде мати формат книги. Треба, щоб цей журнал був відмінний, тому думаю дати портрети письменників.

п.Ленкавський: Що зі статтею Шевченка?

п.Пристапа: Я статтю скінчила.

п.Ленкавський: Для контролю треба мені знати, де хто працює.

Присутні подали свої адреси.

СПРАВА МЕЛЬНИКІВСЬКОЇ ДИВЕРСІЇ

п.Стефаник: Ми дивилися, як наших найкращих, що клали свої голови, сьогодні провід ОУН прийшов до нас як двоякий провід – бандерівці й мельниківці. Наслідки з того двоякі. Зовнішнього характеру: що німецькі відповідальні чинники трактують нас, як націю незрілу – заборонюється пропагувати ідею українського націоналізму. Ми можемо сподіватися, що цей розлам проводу був з німецьких чинників, що йдуть по лінії німецьких чинників і хочуть конкуренції і боротьби. Це має страшні наслідки для України. Зневіра, апатія, що ОУН несе розлам, таке є серед українського населення.

* Чернігова.

** Далі одне речення нерозбірливе.

проф.Ленкавський: Деякі люди визнають провідником інж.Мельника, але він ним не є. Всі чесні націоналісти й українці підпорядковуються проводові Бандери. Між нами і мельниківцями немає ідеологічної різниці, а є різниця між провідниками. Українці зі сходу можуть іти як націоналісти, не бандерівці, ані не мельниківці.

п.Стефаник: Через цей розлам нищиться великий капітал. Капітал жертв, які гинули по в'язницях. Чи кров бандерівців і мельниківців, не пли[в]ла по в'язницях? Історія України домагається від нас скорого з'єднання, і не можемо дивитися, на яких ми посадах. Мусимо конечно діяти до з'єднання. Бо ми – члени організації, а не провідника. Зі сторони Бандери є охочі піти [на] поєднання. І ми все будемо ставити справу конечно до поєднання. Коли провід не годиться, то треба піти з долини.

П.:* Хто був вчора в семінарі, що виступав під прізвисьмом Орлюк, казав? Що німці є нашими ворогами й треба готувати проти них зброю. Війна з німцями є неминуха тому, що вони хотять на Україні Скоропадського.

П.:* Боротьба, що відбулася тепер тут, вона поширилася й на сході. Цю справу треба брати дуже поважно. Питання це розв'язати можна так, що треба післати людей до мельниківців. В Києві є організація ОУН, можливо, що й там створиться третя група з новим провідником. В 1939 р. був провідником Мельник. На Україні люди знали Коновальця. Коли б ми післали людей на Велику Україну, треба казати, що організація з проводом, а не називати імен. Треба конечно, бо прим[іром], поїду до Києва [і] сам не знаю, що маю говорити.

П.:* Йдуть такі розмови, що Стецька забрали, тому він сюди не приїхав. Є теж поголоски, що з'їзд в Празі не відбувся, скажіть ясно, що взагалі є з провідниками. Який є погляд німців на цю справу.

Проф.Ленкавський: Добре, що ця справа так ясно вийшла. Та справа нищить нашу роботу. Яка різниця між нами і мельниківцями? Найважливіше – це тактика боротьби і метод боротьби. Мельниківці повстали наслідком довшого процесу тому, що в організацію ОУН вкралися елементи неоднорідні. Чистка проходила рідко. Організація повстала ще в часах визвольної боротьби. Між січ[овими] стрільцями були коло Білої Церкви, велися розмови. Договорилися до того, щоби вести роботу військову не тільки зі зброєю. Це примінено в УВО. Мали завдання зберігати збройну силу. В Галичині був стан окупації. В [19]20 році зібрався штаб України. Ждали, коли Антанта вирішить справу України. Організувалася підпільна мілітарна сила.

В [19]23 році рішення амбасадорів. Краєва команда стала так, що польської окупації не визнавала. Казали, до праці не ставитися. До сойму

* Пропуск прізвища у тексті.

людей не давали. Бойкотували конскрипцію в [19]23 році. Поляки почали кольонізацію, кольоністів палили. Рада випала в користь Польщі. Тоді ситуація змінилася, маса людей попала в зневіру. Все було приготоване до боротьби. Прийшла перша ревізія напрямних. Треба було перевести великі кадри до легальної роботи. Люди почали переходити в різні політичні організації. Таємничо заложено у Львові університет. Тоді поставлено головну увагу на те, щоби будувати державу в державі: 1. Економічно; 2. Творити культурне життя. В цих напрямках ведено роботу. Створено чисто легальні товариства. Ця концепція не видержала, бо кооперація, напр[иклад], пішла під контроль польського закону. В Польщі дипломату українського університету не признавали. Студенти не мали праці, за кордоном признавали цей університет. В [19]25 р. мусили цей університет зліквідувати. Тоді в члени організації увійшли люди військові. В другому періоді увійшли люди, що організували громадське життя. Після подій на Східних землях* було страшне замішання серед українців-галичан. Повстали радянськості настрої. Підносилися голоси: за Збручем є Українська держава, краще бути всім в радянській державі, ніж [під] польською окупацією. Тоді виникла потреба ясно поставити справу. Тоді одна частина УВО вийшла поза границі організації. В членах організації лишилися люди, що хотіли боротися за суверенну Українську державу. Дальший етап такий, що тоді прийшли удари від поліції, процеси за діяльність. Тоді робота притихла. Між членами були непорозуміння і дискусії, чи вільно працювати в редакції “Громадського голосу”** і інше. Про це були різні думки. В [19]23 р. почала виходити “Заграва”***, що висувала революційну програму, та висуває концепцію будувати Україну. Думки, голошені “Загравою”, були пропаговані у “Віснику”****, який в міжчасі починає виходити. Його з захопленням читали, там дописував Донцов. Це була перша програма українських націоналістів. Тоді повстають гуртки загравістів, вістниківців. Це творилося в краю і за кордоном. Цей стан триває до

* Йдеться про політику українізації в УСРР.

** Громадський голос” – популярний місячник, згодом двотижневик (1906-1909) і тижневик (з 1910), друкований орган Української радикальної партії. Виходив у Львові. В різний час редагувався В.Будзинським, І.Франком, М.Павликом, Л.Мартовичем, І.Макухом, П.Волосенком, Д.Катамасом, О.Назаруком, О.Павлівим, М.Стахівим. Газета друкувалася до вересня 1939 р.

*** ”Заграва” – двотижневик, друкований орган Української партії національної роботи. Мав яскраве націоналістичне спрямування, виходив у Львові в 1923-1924 рр. Головний редактор Д.Донцов.

**** ”Вісник” – місячник літератури, науки, культури, мистецтва, громадського життя. Часопис яскраво вираженого націоналістичного спрямування, видавався у Львові (1933-1939 рр.) за редакцією Д.Донцова. “Вісник” відіграв вагомую роль у формуванні світоглядних засад західноукраїнського громадянства.

[19]27/28 року. Тут, в Галичині, получилися гуртки націоналістичної молоді. На еміграції получилися в легії українських націоналістів. Там були головно придніпрянци. В [19]29 р. був Конгрес українських націоналістів*. Створено нову програму. На тому конгресі УВО, СМН і Легії української націоналістичної молоді. Тоді повстає ОУН. Справа злиття було актом і фактом довершеним. Але справа різних думок не змінилася, були різні люди та різні погляди. Були різні розбіжності, були різні скристалізовані думки. Бо коли приходилося рішати якусь справу, то рішали після того, як привикли. Від [19]29 року поступила дальше програма націоналістична. Натиск поліції ішов так, що в рядах організації могли лишитися люди, що були рішені на все. Всі, що ввійшли через припадок в члени, віддалилися. Деякі входили в партію УНДО**, що стояла на засадах української державности. Провід, що був за границею, висунув таку концепцію. Ставити вимоги до поляків мали ундівці, а ми з підпілля мали натискати. Мали давати легальних громадян, ця концепція викликала серед краювого проводу спротив, тому що коли від окупаційної влади дістаються привілеї, тоді тратиться боєвість. Люди стаються угодові. На цьому тлі були великі розбіжності. Робота стала революційною. Революційну роботу можна робити там, де є жорстока влада окупаційна. Люди з еміграції почали займатися спекуляціями, що могли довести до небезпеки скривлення лінії. Кілька людей намагалися взяти в свої руки організацію: це був Барановський і Сенік. Тоді почалися політичні інтриги. Ця тенденція була дуже виразна. Неможливо було говорити з самим полковником Коновальцем. Його ізолювали. Опісля події в Роттердамі***, вбито полковника Коновальця. Силою технічних зв'язків влада опинилася в руках Сеніка і Барановського. Конгрес мав вибрати нового провідника. Сенік сказав, що полковник Коновалець

* Конгрес українських націоналістів 1929 р. – установчий конгрес ОУН, що відбувся у Відні 28.1-3.2.1929 рр. Конгрес засвідчив об'єднання низки дрібних націоналістичних груп у єдину організацію, обрав Провід українських націоналістів у складі 9 осіб на чолі з полковником Є.Коновальцем, затвердив статут ОУН і головні політичні засади діяльності ОУН.

** УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання – найбільша українська політична партія міжвоєнної Польщі. Виникла 11.07.1925 р. після об'єднання Української трудової партії, Української партії народної роботи і волинської групи Української парламентської репрезентації. Очолювали УНДО Д.Левицький, а з 1938 р. – В.Мудрий. Партія об'єднувала 3/4 політичного активу української Галичини, мала представників у польському Сеймі та Сенаті. У вересні 1939 р. УНДО саморозпустилася. Повновило роботу об'єднання в 1947 р. на еміграції.

*Події в Роттердамі – йдеться про вбивство агентом НКВС Валюхом (П.Судоплатов) провідника ОУН Є.Коновальця, що сталося 23.V.1938 р. у Роттердамі (Голландія).

лишив завіщання, в якому наступником назначив інж.Мельника. Конференція в Данцігу* – [ні] свідків, ані документів на підтвердження цього бажання пол[ковника] Коновальця не було. Внедовзі польська поліція дізнавалася про багато справ, що діялися за кордоном. Виходило з цього, що хтось зраджує. Було підозріння проти Барановського. Інж.Мельникові висунули бажання усунути людей, що провокують. В [19]39 році скликано з'їзд представників з еміграції і краю**. Цей з'їзд уважав себе конгресом. Вкоротці вибухла війна. Тюрми опорожнилися. Більшість людей пішла на еміграцію, тоді зібрали матеріали, та показалося, що Барановський був провокатором. З цим звернувся актив до Мельника, щоби цей усунув Барановського. Добитися до Мельника було дуже тяжко. Відбулися збори активу, був краєвий провідник. Рішено: ми зриваємо з клікою, що всадалися в проводі. Жадаємо, щоби полковник Мельник оперся на активі. З цим поїхав до Риму Бандера. Неможливо було з Мельником говорити. Ми хотіли залишити пол[ковника] Мельника при собі, тому зробили велику рекляму, а хотіли виключити людей, що шкодили. В кінцевій розмові, яку я мав з інж[енером] Мельником, він мені у всьому признавав рацію, але висновки наші були різні. З почуттям повної відповідальности, можу ствердити, що полк[овник] Мельник, може, добрий військовий, але провідник не добрий, коли він не міг зробити чистки двох людей. З нашого боку зроблено все, що можна було зробити. Неможливо було перевести цього всередині організації. В тайні це було від лютого [19]40 року. Скликано роз'ємну комісію, в ній був проф. Ленкавський від Бандери, а від Мельника – Сенік. Роз'ємці мали погодити обі сторони. Від Бандери вимоги малі, Мельник відкинув. Вони хотіли застрашити гестапом. Тоді зроблено з боку Мельника так, що справу витягнуто на яв. Домівку в Кракові захопили мельниківці. Ми відступили. Огірчення серед громадянства. Ще були три спроби погодитися з Мельником. Бандера підписав, що Мельника визнає провідником. Мельник сказав, що з того нічого не буде.

* Конференція в Данцігу – після загибелі Є.Коновальця Я.Барановський (референт зв'язку ПУН із західноукраїнськими землями), оголосив, що покійний керівник ОУН передав йому свій усний заповіт, яким головою ПУН, у випадку своєї смерті, називав полковника А.Мельника. На початку жовтня 1938 р. А.Мельник нелегально виїхав до “вільного міста” Данціга (зараз Гданськ), де 11 жовтня 1938 р. відбулася конференція т.зв. “вужчого Проводу Українських Націоналістів” у якій взяли участь Я.Барановський, О.Сенік, Р.Ярий, А.Мельник. Останній того ж дня склав присягу як голова ПУН. Події в Данцігу викликали обурення Крайової Екзекутиви ОУН в Західній Україні через те, що крайовики виступали категорично проти кандидатури А.Мельника.

** Скликано з'їзд із представників еміграції і краю – йдеться про II Великий Збір ОУН у Римі (27.08.1939) на якому А.Мельника затвердили в якості голови ПУН і обрали головою ОУН, надавши йому титул “вождя” й надзвичайно широкі повноваження. Учасні у Зборі не змогли взяти окремі представники Західної України, через що крайовики відмовилися визнати його легітимність.

Письмо доручено йому. Щоб довести все до ладу, скликано конгрес, на який прибули представники загарбаних земель і еміграції. До Мельника вистосувано письмо, в яким його виключено з організації. Він до цієї пори уважає себе провідником. Тактично мельниківці кажуть, що ми хочемо угоди, а бандерівці не хочуть. Так не є! Маємо до діла з людьми, що хочуть влади, а не праці, будуть все використовувати кон'юнктуру. Німці кажуть, щоби піти з Мельником згідно з його оточенням, яке є на услугах гестапо.

П. Стефаник: Виходить з цього, що є непорозуміння персональне. Сеніка знаю з Америки, його тактика там була спршна. Така людина, як він, і без доказів не може бути членом організації. Барановський мав брата провокатора. У Львові є Гайвас. Справу треба поставити так, навіть як є люди найкращі, але як через них є розвал – їх треба викинути. Треба поговорити з Гайвасом, поставити домагання і скінчити розлам. Ми всі є за згодою. Я стою по стороні провідника Бандери.

Др. Курчманович: Треба, щоби люди зі Східних земель забирали в цій справі голос.

Проф. Куцало: Мельник на конгресі був виключений з організації. На Великій Україні є майже невідомі прізвища і Мельника і Бандери. Ми є слабкі, щоби виступати проти німців. Цікаво, яка мета цього виступу? Бандерівці повинні піти на деякі уступки, тому що це принесе більше користі. Німці, вкінці, можуть сказати, що ми не доросли до того, щоби мати владу в Україні, коли є такий розлам в організації. Смішні сварки. Німці це можуть використати – це прямо провокація. Хто ж визволив нас від большевиків – німці. Нарід буде вітати німців. Моя думка така, коли б було поєднання, то з двох провідників вибрати цього, що має більший авторитет в народі та в німецькій команді. Бо можуть німці наставити Скоропадського. Є теж можливість, що на Східній Україні може знайтися ще й третій чоловік, що може взяти владу в свої руки.

П...*: Відомо Вам, що недавно відбулася рада старшої генерації. Вони стоять по стороні Бандери й пропонують змусити Мельника приступити до організації ОУН – це домагання поставили від українського народу. Вислано делегацію до німців. Митрополит написав до Мельника листа, але відповіді не дістав. Отже, це є група людей, що є поза організацією, і коли треба щось робити, вони мовчать. В організації є багато членів – а за групою спекулянтів ніхто не йде. Спекулянти приїхали по владу. Це не є для нас партнери, вони повинні приїхати до нас. Цікаво, що вони під словом “годитися” хочуть, щоби їм підпорядкуватися.

Др. Курчманович: В роздолі є не тільки персональні причини, це не є догми. Група Мельника – це дрібнобуржуазна група, що використовує

* Прізвище відсутнє.

кон'юнктуру. Персональні причини – це Сенік і Барановський, але і в основі ми чужі собі. Це використовувачі, спекулюють на українській справі. Хто ми, а хто вони, бачать всі. Ми ж перші, що почали роботу. Вони приїхали з паспортами й хочуть захопити владу. Їх місце там, де є безпечно. Їх воля є шкідницька, вони розбивають єдиний фронт. На Сході, напевно, вирине нова група, ми злиємося з ними. Тоді шкідники будуть змушені уступити. Про згоду, кажете, що це вимога народу. Якого народу? Головне є активісти, ми, організація ОУН, боремося за волю, а вони покупщики нації. Нарід іде за тим, хто робить, і ми підемо за тим, що буде робити. Ми німців не зле знаємо, коли німці з нами не рахуються, знаємо тому, що уважають нас силою. А зі справжньою силою таки будуть рахуватися. Чую про провокації, це є можливе, але це є другорядне. Нам одне – ми хочемо Україну! Вся наша робота спрямована на те, щоби здобути самостійну Україну! Ми віримо, що справжній провідник вийде зі Східних земель!

До порозуміння не може прийти. Організація ОУН виросла в західному українському середовищі. І в Мельника є люди, які думають, що вони служать справі. Українську державу можемо збудувати тільки на засадах, які держали би українську владу. Цей конфлікт, маючи персональне тло, має теж більші різниці. Може, наша тактика була заделікатна. Це, може, було причиною, що Мельник приєднав собі членів. Мельник і його прибічники, будучи в Римі, хотіли створити Українську державу. По розпаді Польщі не дали ніяких вказівок членам. Тільки той актив, що вийшов з польських в'язниць, почав організувати. Мельниківці дали приказ очікувати й збирати сили. Пізніше прибічники Мельника почали виговорювати різні дурниці, щоби захитати славу організації. І ввели нас в дуже прикру ситуацію. Є там теж люди і чесні. Важне – ми не боремося за особи, ми боремося за Україну. Ідемо по правилу програми. Якщо так говорилося, що є амбіції персональні, значить, що вони до порозуміння не дійдуть. Знаємо, що наші засади є правильні. Ми звиваємо актив організації до праці. Ми не маємо причини говорити, що виступаємо проти німців. Не можемо числитися з думкою поодиноких людей. Не ведемо агітації проти німців, бо ж вони ще не сказали, що окупувають Україну. Ми гарантії, що потрактують нас так, як ми хочемо. Ми визволили себе, не тільки німці. Наша боротьба захитала московську імперію. Це, що українці боролися в підпіллі, помагало німцям. Я сам бажав би собі, щоби прийшли до порозуміння. Інж. Мельник був членом ОУН, був на чолі католицької акції молоді – Мельник – це людина того покрою, як деякі люди, що були в Польщі і Франції. Наша організація є правильна, коли ми згуртуємо наш рух під один прапор, тоді немає страху, що хтось нас може побороти. На Сході є все, що нашій роботі є потрібно – є там 24 млн українців, а це є велика сила.

П...*: Хто з Бандерою лишився там? Бандери тут нема, нема тут жодних інших провідників, хто зі старшин є там і хто переговорює з німцями. Я є проти того, щоби в теперішній хвили не виявити провідника, але все таки справу треба вести [від] імені організації.

П.Ривак: Після виступу друзів нема вже що багато говорити, те, що хотіли знати, знаємо, Стецько був і не інформував про це, що зайшло. Ми повинні піти за організацією ОУН, яка прогресивно бореться під проводом Бандери. Ми й багато людей зі східних областей, будемо боротися так, як і почали. На Україні будемо говорити про організацію ОУН і про провід, що керує цією організацією. Тепер мені ясно, що Мельник і його група – це група жалюгідна. Знаю, на якій політичній платформі ми це покінчимо. Про мельниківців і Мельника не буде великої розмови. Боротьба ОУН під проводом Бандери дає конкретну роботу. Треба взятися до роботи – фактами будемо говорити. Постанови конгресу дають гасла, які мають революційну підмогу.

...*: Жаль нам, що скорше нам цього не сказали. Це було помилкою, але на сході про це все не можна говорити. Можемо говорити про всі партії, не йде нам якраз про провідника, але йде нам про людину, що щось робить. Бандера багато працював, наша організація вела й організувала мольдь в більшій мірі. На сході є люди, які про це все знають, але їх політична думка не є сформована. Не можемо ділити на схід і захід – ми ж є одним народом.

...*: Після сьгоднішнього говорення не може бути ніякого підпорядкування. Буде, напевно, уряд, що створиться, але ми не можемо чекати, щоби нам його щось створив. Ми не можемо бути залежні від уряду.

п. Стефаник: Тепер все є ясне. На сході України є різні ступні українців. В зв'язку з провідником Мельником я підозріваю, що мав біля себе як прибічників своїх

Др. Курчманович: Полк[овник] Коновалець був дуже противний тому, щоби його проголошували вождем. А людина, що опинилася на чолі руху безпідставно, має великі претензії. Вождь стає вождем, коли його признає нарід. Наша організація побудована на тім, що ми не видвигаємо Бандери як вождя, але як провідника руху. Бо він є нами вибраний. Що тепер підчеркуємо його ім'я – не ми, а вони винні. Ми боремося за тип людини. Дуже можливо, що вони, не маючи революції в собі, примажуться до наших гасел. В часі розколу між меншовиками з більшовиками була теж різниця між людьми. Коли ми і мельниківці голосимо ті самі гасла, ми з тими гаслами ідемо вперед, а вони їдуть автами, хочуть влади і посад. Годжуся з тим, що робота мельниківців на сході є шкідлива і невігідна. Їм не досить

* Прізвище не вказане.

** Одне слово нерозбірливе.

можливості жити. Ми пішли би навіть на компроміс, дали би йому становище. Нам одне – хочемо України. Наш підхід до справи найменше підходить для німців. Вони рахуються з нами, на всякий випадок ми все таки революційна сила, що буде потрібна Німеччині. Вірять, що як буде треба, створимо оборону проти Москви.

п.Штикало: Як тільки я перейшов кордон, бачив летючки “Гайль Гітлер” і “Слава Мельникові”. Отже, ясно, що треба і нам подати прізвища. Треба в одверті карти грати. Східні землі були свідками різних чисток. Так теж Гітлер стріляв своїх робітників. Треба писати на письмах – ОУН під проводом Степана Бандери. Коли Мельника толерувати – наступає дезорієнтація. Думаю, що треба конечно видрукувати постанови другого конгресу*, важне, щоби всі були зорієнтовані. Конечні є брошурки, що були видані в Кракові, треба їх ще раз видрукувати. Треба замітити, що митр[ополит] А.Шептицький поступив як державник, підписав установленій владі, впливав на інж. Мельника, щоби цей підпорядкувався. При нашій балакучості мусимо грати в одверті карти. Німців не ошукаємо. Гітлер, прим[іром], казав, що їх соціалістичної партії не вдалося вдержати в тайні. Ми не можемо підлещуватися німцям, вони мусять з нами числитися, не знають, що буде завтра. Якщо думають, що українці[є] масою, з якою можна робити, що вони хочуть, то вони помилилися.

...**: Ми співпрацюємо з німцями, так як вони шанують нашу самостійність. В розвалі більшовизму є теж наша заслуга. Нам треба нести всюди нотку, що ми стоїмо на праві суверенности, можемо працювати з ними, якщо вони не стануть поперек українському народові. Вони знають, що большевиків мілітарною силою не скоро можна знищити й що головне – є наша революція.

проф. Гуцало: Після виступу др. Курчмановича мені цілком ясна справа з Мельником. Коли справа стоїть: бути чи не бути, тоді байдуже, хто буде провідником. Провідником і вождем може бути цей, що виправдає себе на ділі.

п. Стефаник: Я працював серед українців з великої України. Ви зробили, на мою думку, велику помилку, що не вияснили цього всего. Ви не поінформували нас про те все, що діялося. Якщо справа стоїть так, я за організацію ОУН під проводом Бандери. Я є за тим, щоби устійнити ці справи. Отже, як ми маємо поступати з мельниківцями. Я ставлю таке домагання, щоби цю справу якнайдокладніше вияснити. Можемо мене

* Видрукувати постанови другого конгресу – йдеться про Другий Великий Збір, проведений ОУН(Б) у квітні 1941 р. в Кракові. Краківський збір оголосив незаконним Римський збір 1939 р., вибрав С.Бандеру головою ОУН і прийняв програму, основні засади якої нагадували програму 1929 р. Проведення Великого Збору у Кракові остаточно оформило розкол між двома гілками ОУН.

** Прізвище не вказане.

уважати мельниківцем, а я ним ніколи не буду.

...*: Все мені говорили що я до останнього часу чув, що принципіальної різниці між нами немає. Я до останнього часу не знав, що Мельник не є членом організації. Тому ми хотіли, щоби це питання в'яснити. Цікаве є [те], хто поїде до Києва. Є конечність, щоби керівник поїхав до Києва й занявся роботою. З того, що ми вислухали, не може бути ніяких розмов. Чому ми до сьогодні цього не знали. Про Мельника говорять різні історії. Одні кажуть – добрий Мельник, інші – Бандера. На Україну не може піти дві партії. Треба їх знищити найбільш радикальним середником.

П...*: Я прибула до Львова в [19]39 р. По півроку роботи до мене з'явилися люди – студенти з організації, дали мені доручення, й я їх виконувала. Я не була поінформована про розлам. Я роботу робила в ім'я прогресивної революційної сили. В останні місяці я мусила ночувати поза домом. Почало мене переслідувати НКВД. Вони чекали на двох представників, що мали приїхати. Представники не прийшли.

Дуже я здивована, коли почула інформації, що є такі розпорешення. Я з Легендою про це говорила. Не допустити ніколи їх на схід, бо це наша загибель. Можливо, що вони вже є на Україні? Сила організації Бандери знищить мельниківців, яка несе нещастя. Треба поінформувати тих про це, що поїхали на схід. Треба зостановитися, не попадати в розпуку та підійти до цієї справи наступним фронтом і вжити всего, що тільки можна вжити. Це непорозуміння виглядає так, що боротьба йде за владу. Однак так не є.

...*: Все-таки те, що зайшло, буде дезорієнтувати масу. Цей конфлікт зачався від персональних непорозумінь. Суд, що відбувся над Барановським**, нагромадив дуже багато доказів проти нього. Барановський дав наказ, щоби організацію розв'язати. Правдивим кроком було би те, якби усунули Барановського й Сеника. Слідство, що було в Німеччині** доказало, що провокаторство було відоме. Мельник не вірив в це. Але повинен був хоч завісити діяльність тих двох людей. Полк[овник] Мельник поступав не як провідник. Людина, що запродала багато людей, находилася ще в організації. Доказом були цілі ряди провокації. Документи, які знайдено в польському уряді, провіряли довірені адвокати й ствердили, що то за документи. Мельниківці виправдували його, як могли.

...*: Німці не спішать дати нам влади. Проголошення їх заскочило. Ми стоїмо на становищі, що йдемо за українську владу.

* Прізвище не вказане.

** Очевидно йдеться про слідство і заочний суд над членом ПУН Я.Барановським, проведені прихильниками Бандери. На цьому суді, зокрема, широко використовувалися документи буцімто польської поліції, з яких слідує, що Я.Барановський – агент польських органів безпеки.

Проф.Ленкавський: Ми не говорили про ці всі справи, бо думали, що ті, що мають зв'язки, про все знають. Те, що ми робимо, буде українську силу. Були вагання, що маємо робити. В підпіллі є члени, що борються за самостійну Україну, тому мусимо сягати владу, щоби історично задокументувати факт. Німці питали, чому ми цього не увгіднили з ними. Ми боремося за самостійну Україну, отже, проголошувати протекторату не будемо. На те, щоби німці були вдоволені. Вони вдоволені з тих, що їм послушні. Наше гасло "Воля людині" має велике попертя у інших народів. Це, що ми зробили, це є завершення факту права. Це є політичний капітал. Цей факт для німців менше вигідний. Мельниківці кажуть, що це не є серйозна річ, німці запросили Сеника до Берліна, і він там ходить з почесною вартою. Звернулись теж до Бандери, щоби приїхав до Кракова на певні розмови. Тепер є на розмові в Берліні і теж має почесну варту. Не хочемо перетягати струни. Певне рішення буде з моментом зайняття Києва. Будуть, напевно, різні спроби нас ослабити. На еміграції був натиск на організацію, і деякі люди пішли на відпочинок. Не все є на пострах. Мельниківці поширюють дуже фантастичні вісті. Дуже часто уживають різних, панічних вісток. Ще будуть різні потягнення німців, але з цього не можемо робити паніки. Мусимо організувати масу. Маємо ворогів поляків і москалів. З Німеччиною війни не приготовляємо, ані революції не організуємо, бо це глупа справа. Німці дали багато жертв, щоби знищити Москву. За це будемо платити – ціна буде залежати від нашої сили. Німці теж не знають, як поставитися. Коли вони тут приїжджали, бачили велике піднесення серед українців, тому не роблять ніяких кроків.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.1-12. Копія. Машинопис.

№ 85

Політична заява ОУН (С.Бандери) про невизнання Німеччиною проголошення української державності та утворення уряду у Львові 30 червня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Щодо становища у Львові

I. Факти і причини.

1. Проголошення відновлення української державності 30 червня

1941 р. у Львові стало уже історичним фактом, який стане одною із славних традицій українського народу. Так само, як державні акти від 22 січня 1918 року в Києві і від 1 листопада 1918 у Львові стали символом української визвольної війни 1917-1921 рр., так і Акт від 30.6.1941 стане символом сучасної визвольної боротьби української нації.

Український народ в ході своєї багатолітньої боротьби проти Москви за відновлення національної Української держави приніс тисячі і тисячі жертв. Львівський національний Акт стане першим результатом боротьби завдяки підтримці переможного німецького вермахту. Цей факт ніколи не може бути стертим з історії боротьби українського народу проти одвічного ворога Москви та більшовизму.

2. Проголошення відновлення української державності без створення уряду стало б порожньою декларацією. Український уряд - це доказ існування Української держави.

Українська державність була проголошена не лише у Львові; державна влада створювалась усюди в країні, де лише було ліквідовано московський режим, в деяких місцевостях навіть раніше, ніж у Львові. Це підтверджує прагнення українського народу до власного державного суверенітету.

Як наслідок встановлення державної влади у селах, містах, районах та областях було перебрання українцями усього управління.

Те ж відбулось і у Львові.

3. Під московською окупацією в Україні існував єдиний носій політичного волевиявлення українського народу - Організація Українських Націоналістів - ОУН - з її організаційним проводом та мережею.

При відновленні держави тим самим можна було застосувати два методи: організація державного життя зверху і одночасно знизу. Уряд розпочав з організації усього життя в країні, побудивши обласні управління до діяльності, координуючи їх роботу та спрямовуючи їх. Урядом було організовано управління, господарство, міліцію, охорону здоров'я, все, що було необхідно українському народу, а також німецькій окупаційній армії на самому початку.

Чому ж тоді через непризнання праці українському уряду послаблювати ентузіазм до праці та охоту до відбудови українських народних мас, які в цілій країні ширилися через лозунги самостійної Української держави, яка діяла б у тісній співпраці з Німеччиною?

4. Які відгуки мало створення уряду у Львові по країні, свідчать збори по всіх місцевостях Західної України, на яких українське населення безумовно віддало себе в розпорядження українському уряду.

Далі послідує зіставлення про цей відгомін.

Проголошення української державності, а також існування українського уряду робить позитивний вплив на українців в Червоній армії і в регіоні потойбіч ріки Дніпра, які тепер не лише усвідомлюють, проти кого, а й за кого і чому вони мають боротися, коли піднімуть зброю проти Москви.

Проголошення українського уряду недійсним може створити негативне враження на ще не звільнених українських територіях.

Слід теж врахувати, що проголошення української державності і створення уряду у Львові уже відомі українській еміграції в Америці, і вона буде дуже розчарована, якщо б цей факт втратив силу, що у наслідку може викликати зворотну політичну реакцію.

5. Хоча ОУН і створила уряд, її членами зайняті лише деякі урядові пости, більшість керівників виконавчих структур не члени ОУН, а фахівці, або відомі українські політичні особистості. Уряд має підтримку таких авторитетів, як митрополит уніатської церкви граф Шептицький, архієпископ православної церкви Полікарп, колишній президент Національної ради Західної України д-р Кость Левицький та ін.

Носій українського державного мислення ОУН, яка поклялася до життя уряду у Львові, була завжди вираженням ворогом Москви і Польщі і завжди представляла на противагу іншим політичним поглядам свою зовнішньополітичну концепцію дружби, співпраці і союзу з Німеччиною.

Удар проти уряду, тим самим проти ОУН стане, отже, ударом по зовнішньополітичній концепції, яку ОУН представляла перед українським народом і представляє далі. Це безсумнівний факт, що ОУН в ході здійснення цієї концепції уже до війни теперішньої, а також до війни з Радянським Союзом, принесла великі жертви задля співпраці з Німеччиною.

Цей удар по українському уряді буде трактуватися українським народом як ворожий акт німецького райху проти ідеї української державності. Якщо Німеччина потребує чесних і вірних союзників, то таким союзником стане Україна, але лише як незалежна держава.

6. Позиція Німеччини по відношенню до Української держави є принципово позитивною. Вичікуюча позиція зумовлена лише тактичними моментами, а також непевністю розстановки сил в Рад[янській] Україні. Цей факт допускає можливість, щоб здійснені українські факти в майбутньому були визнані німецькою стороною, вони, на нашу думку, будуть підтверджені дійсністю в цілій Україні. Тому не слід в жодному випадку проголошувати заперечення уряду. Спонтанний

* Так у документі.

розвиток подій, які організаційно охоплює ОУН, повинен мати можливість для власного вираження. Конспіративна форма діяльності ОУН закінчилась лише на тих українських територіях, що звільнені від московського режиму. ОУН відкрито вступає тепер в політичне життя, щоб збудувати Українську державу з переконанням, що німецькі військові установи не будуть створювати перепон, особливо тому, що Німеччина потребує на Сході сильного союзника, щоб тривалий час підтримувати фронт проти Москви. ОУН, яка вступила в співпрацю з Німеччиною, вже тепер шукає шляхи співпраці Української держави з німецьким райхом.

Україна вважається дружелюбно настроєною до німців. Тому там непридатні ті заходи, які застосовуються в окупованих ворожих країнах, де життєвий порядок підтримує лише німецьке військове управління. Україна бажає далі разом з Німеччиною боротися за новий порядок в Європі і співпрацювати в усіх галузях.

За нашими переконаннями, дуже необхідно зберегти цей стан не лише згідно з українськими, але й з німецькими інтересами.

II. Практичні висновки.

1. Проголошення Української держави у Львові - це вже існуючий і довершений факт. Всі акти із цього моменту виконуються від імені Української держави. Це торкається усієї української, уже визволеної, національної території.

2. Створений у Львові уряд під керуванням Ярослава Стецька, заступника провідника ОУН, зберігається і надалі для українського народу.

3. Оскільки український уряд у Львові досі ще не визнаний Німеччиною, і оскільки ОУН хоче налагодити дружню співпрацю з німецькими військовими установами в Україні і не хоче перешкоджати ситуації до її кінцевого прояснення у Рад[янській] Україні, то український уряд скликає Українську крайову раду для співпраці з німецькими військовими установами у Львові. База співпраці повинна погодитись із німецькими військовими установами. Українські установи нижчого рівня – обласна і районна адміністрації і т.д. – уже створені у всій Західноукраїнській країні і всюди функціонують. Крайова рада підзвітна голові українського уряду, який тимчасово існує лише для української громадськості. Німецькі військові установи будуть співпрацювати з Крайовою радою і поки що не будуть виявляти свого відношення до уряду.

4. Крайова рада повинна будуватись за фаховим принципом із відділеннями управління, міліції, господарства, охорони здоров'я і ін., чия компетенція поширюється у всій країні. Члени уряду, які стоять в

уряді на чолі відповідних ресортів, повинні виконувати їх і в Крайовій раді.

Таке рішення, з одного боку, може заспокоїти українців, з другого боку — воно не буде протирічити вичікуючій позиції Німеччини по відношенню до розвитку подій в Радянській Україні і в Києві. Остаточно, припустимо, пізніше визнати український уряд, замість сьогодні його касувати, особливо тоді, коли розвиток в Східній Україні лише підтвердить нашу сьогоднішню позицію.

Таке рішення дуже важливе тому, що державна самостійність України для обох сторін не підлягає дискусії.

Берлін, 21.7.1941

Політична служба
Організації Українських Націоналістів.
Відділення зовнішньої політики
та закордонної пропаганди.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. — Львів. — 1997. — С.213-217.

№ 86

Опінія радника Баума в Берліні референту МЗС Німеччини щодо створення Українського Крайового правління Я.Стецька

Берлін

21 липня 1941 р.

Берлін, 21 липня 1941 [р.]

Т[асмний] р[адник] Баум

Нотатка

Стосовно: проголошення “української державної влади” прибічниками Бандери у Львові 30.6.[19]41 [р.].

Покликання: лист Бюро райхсміністра закордонних справ з 16.7.[19]41 [р.] з приводу листа Володимира Стахова з 2.7.[19]41 [р.] до пана райхсміністра закордонних справ.

У подіях 30.6 у Львові йшлося про несподіваний переворот, здійснений людьми Бандери, які, мабуть, хотіли таким чином забезпечити собі першість серед інших українських груп. З цією метою було

використано захід, проголошений спершу лише як свято визволення національних українців Львова, щодо участі в якому згадані в листі пана Стахова представники німецьких збройних сил не мали ніяких застережень. Не поставивши перед тим до відома жодної німецької установи, заступник Бандери Ярослав Стецько – щойно після того, як відбулися згадувані Стаховом загальні привітання – несподівано відчитав прокламацію Бандери про встановлення української державної влади в Західній Україні, про ведення війни цим новим державним утворенням, “пліч-о-пліч” з Райхом, проти Радянського Союзу і про призначення Стецька керівником крайового уряду Західної України.

Те, що люди Бандери змогли випередити інші українські угруповання, пов’язане не лише з їхньою більшою легковажністю, але також із фактом, що вони проявили себе особливо активними. Більша кількість їхніх прихильників належала до українського батальйону, що воює в німецьких мундирах, який зайняв львівську радіостанцію і львівську ратушу; вони брали участь у веденні радіопропаганди і т.ін.

Знову ж таки, німецькі військові інституції зацікавлені в тому, щоб налагодити зв’язок з будь-якими організованими українськими колами, які б, зі свого боку, здійснювали відповідні заходи для підтримання спокою, порядку й опіки на окупованих територіях. Оскільки, як виглядає, люди Бандери разом з їхніми осередками, що діють в краю, найраніше опинилися на місці і, очевидно, вони повинні були б мати в цьому співробітництві першість, з німецького боку природно йшлося лише про місцеві завдання наведення порядку. Львівське зібрання намагалося надати ситуації державно-політичного спрямування.

Проф[есор] Кох, який був присутнім, як представник абверу, на львівських зборах і привітав їх як свято визволення ще перед відчитанням прокламації, у різких виразах заявив панові Стецькові про нелояльність його поведінки і разом з іншими представниками Німецьких збройних сил залишив зал. Тимчасом, однак, люди Бандери самовільно вчинили ще одну самоволю: вони поширили через львівську радіостанцію прокламацію Бандери.

Реакцією з німецького боку стали розпорядження про заходи безпеки, вжиті до Бандери та деяких його найближчих співробітників, які, хоч і були відносно м’якими, проте повинні були усвідомити їм справжній стан справ. Бандеру змусили виїхати з Генерального Губернаторства, де він доти перебував, до Берліна: тут його деякий час утримували під домашнім арештом: тепер він ще перебуває під почесним арештом, проте має свободу пересування в межах Великого Берліна. Так само вчинили й зі Стецьком.

Про ситуацію у Львові, враховуючи викладене вище, я чув, що

при відповідній участі проф. Коха в даний момент створюється “Українська крайова рада”, а за іншою версією – лише за назвою “Українська рада довір’я”. Ця інституція повинна лише бути в розпорядженні німецької адміністрації, як дорадчий орган. Існує намір залучити до неї також людей Бандери; але, мабуть, не усунули всі розбіжності в поглядах.

Це п[анові] р[аднику] п[осољства] Гросскопфу.

Політичний архів Міністерства закордонних справ. Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № Е 292454 – Е 292455. Копія. Машинопис; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.211-212. Переклад з німецької. – С.209-210; Злерко Д. - № 23; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.193-195.

№ 87

Опінія референта МЗС Німеччини Гросскопфа до бюро рейхсміністра закордонних справ в Берліні щодо листа В.Стахіва до Й.Ріббентропа від 2 липня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Реф[ерент]: Гросскопф

До Д IX 44

Стосовно: листа пана Володимира Стахова пану райхсміністру закордонних справ від 2.7.1941 р. про його призначення на посаду уповноваженого Українського крайового уряду.

2 додатки*

Ті події, з яких пан Володимир Стахів сподівався вивести свій мандат, щоб могли оголосити пану Райхсміністру закордонних справ про своє призначення на посаду уповноваженого якогось Українського крайового уряду у Львові, коротко зображені в нотатці, яка додається.

* Дописано від руки, на полях документа є рукописні помітки.

Мова йде про самовільний вчинок відомої честолюбивої та активної групи Бандери. Інсценізований ними у Львові акт, з нашого погляду, не має жодного державно-правового значення. Ця позиція була недвозначно виражена військовими та внутрішніми органами керівним особам групи Бандери. Це, звичайно, не може виключити, що представлена розбіжність [позицій] не є остаточною. Якщо, незважаючи на це, до цього часу проти Бандери і його штабу вживали поблажливих заходів, то це пояснюється тим, що діяльність цієї частини ОУН багато разів виявилася дуже корисною і що між іншим не повинно пропасти захоплення для їхньої справи серед особливо прихильних кіл української молоді. Про відповідь на лист пана Володимира Стахова, на м[ою] д[умку], не може бути мови. Також на сьогоднішній стадії треба, мабуть, відмовитися від представлення [справи] панові р[айхс] м[іністрові] з[акордонних справ].

Це через пана підстатссекретаря Верманна до
Бюро р[айхс]м[іністра] з[акордонних справ]
Берлін, 21 липня 1941 [р.].

Гросскопф

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № 292421-Е 292422. Машинопис, оригінал; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.207-208. Переклад з німецької мови. – С.206; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.195.

№ 88

Звіт про діяльність ОУН (С.Бандери) в справі організації державної адміністрації на ЗУЗ

22 липня 1941 р.

ДРУГОВІ СТЕЦЬКОВІ

ЗВІТ

ПРО РОБОТУ В СПРАВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА ТЕРЕНІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Дня 22.7.1941 р.

1.Українську державність проголошено на всіх укр[аїнських]

землях, звільнених від московської окупації, а саме на західних областях України, в Житомирській області й в частині Київської області.

Станіславівську область майже в цілості зайняли мадярські війська, які проголошенню української державності не робили ніяких перешкод. Румунські війська, які зайняли Чернівецьку область й частину деяких галицьких повітів (Заліщики, Снятин) поставилися від самого початку ворожо до укр[аїнської] державності та почали переслідувати, а далі й нищити українське життя. Нищили укр[аїнські] прапори, розганяли укр[аїнські] установи, арештували укр[аїнських] діячів. Українцям-галичанам наказали негайно опустити територію Чернівецької області.

Інші області зайняті німецькими військами і подекуди словаками. На тих теренах проголошення укр[аїнської] державності не зустріло перешкод, однак згодом німецькі військові чинники у Львові вимагали й вимагають відкликання Акта проголошення української державності.

Всюди проголошено укр[аїнську] державність на основі рішення проводу ОУН* .

II. Вслід за проголошенням укр[аїнської] державності у виконанні наказу ОУН організовано місцеву державну адміністрацію (сільську, міську), районову, окружну й обласну.

І так:

Міцеву (сільську, міську) адміністрацію – сільські й міські управи – організовано на терені областей: Станіславів, Тернопіль, Львів, Дрогобич, Рівне, Луцьк, Житомир і частинно на Київщині. На терені тих областей охоплено всі села, міста й містечка. На терені тих областей організовано в усіх районних пунктах, (беручи райони по схемі большевицького адміністративно-територіяльного поділу), українські районні управи.

Обласні управи організовано в областях: Станіславів, Тернопіль, Львів, Житомир, Рівне, Луцьк. Ті обласні управи вже працюють. В стадії організації обласна управа в області Дрогобич.

Обласні управи – Тернопіль, Станіславів, Луцьк, Житомир – фактично затверджені військовими чинниками й працюють в порозумінні з тими чинниками. Області – Рівне й Львів – ще не зв'язалися з військовими властивими чинниками, хоч на ділі роботу ведуть й

*Посаду і прізвище автора документа встановити не вдалося. Можливо, йдеться про уповноваженого ОУН на західноукраїнських землях.

Йдеться про оголошення Акта відновлення Української держави по всіх населених пунктах, де перебували члени ОУН і похідні групи цієї організації. Підготовка до проголошення Акта відбувалася ще до війни і здійснювалася відповідно до рішень керівництва ОУН(Б).

остаються в контакті з округами й районами.

Округні управи організовано на терені майже усіх західних областей.

Округи в більшості покриваються з давніми повітами.

III. В нормальному функціонуванні українських управ всіх згаданих ступ[е]нів великі перешкоди зустрічаються з боку німецьких і мадярських військових чинників (орте і штадткомендантур).

Між іншим, часто трапляються випадки, коли на інтервенцію різних польських чинників німецькі й мадярські військові команданти, не зважаючи на існування місцевих (сільських чи містечкових) укр[аїнських] управ, уповажнюють польські елементи організувати місцеву державну адміністрацію до міліції включно. Це особливо на терені Тернопільської області.

Німецькі військові чинники - т[ак] зв[ані] господарники, часто інгерують в наші господарчі відносини, особливо в організацію промисловості, сільського господарства й торгівлі, витворюючи, таким чином, хаос та занепокоєння й схвильовання серед укр[аїнського] населення. Згадані чинники форсують різних польських господарників на керівні становища нашого економічного життя та поширюють вістки про поворот польських дідичів на знаціоналізовані земельні посілости й поворот був[ших] власників на знаціоналізовані промислові чи торговельні підприємства. Є випадки, коли польські дідичі одержують від різних німецьких військових чинників якісь ближче неокреслені уповноваження про передачу їм колишніх їх маєтків. Ніхто, однак, з тих уповноважених не відважився до сьогодні явитися з тими уповноваженнями на село й не пробував обнімати в свої руки колишніх своїх маєтків.

Встановлену укр[аїнською] місцевою управою управу підприємства німецькі військові чинники подекуди без порозуміння з укр[аїнською] державною адміністрацією чи місцевим проводом ОУН змінюють, настановляючи керівниками польські елементи, заангажовані в минулому й сьогодні в протиукраїнську роботу (напр[иклад], цукроварня Ходорів, де німці накинули на керівника польського офіцера, активного члена польської підпільної організації).

Найбільший хаос витворився в питанні організації й праці міліцій з тієї причини, що в кожному районі, окрузі й області німецькі військові власті інакше до тих справ ставляться. Це особливо в питанні озброєння міліції й її компетенцій арештувати, робити обшуки, слідства і т.д. В одних районах дозволяється міліції носити зброю, в інших знову строго забороняється. Одного дня німецькі військові команданти самі стараються про зброю для міліції, але часто в якийсь час

наказують міліції ту зброю зложити. В більшості районів наша міліція працює без зброї.

Арештовувати українській міліції строго заборонено. Це створює ненормальний стан, який використовують ворожі нам чинники для організації боротьби, скерованої проти нас. Українська міліція не є в стані з тієї причини вести боротьбу з диверсійними большевицькими бандами, які в деяких районах – в лісистих теренах – зі зброєю виступають проти укр[аїнської] влади. Були вже в боротьбі з тими бандами кроваві жертви з нашого боку (село Мелна, п.Рогатин). Польські підпільні організації оживили свою роботу, влаштовують курси, військові вправи, використовуючи до цього був[ших] польських офіцерів, які прибули на нашу землю вслід за мадярськими військами. Бувають випадки, що наша міліція викриє зброю у польського населення, а результат того такий, що на інтервенцію польських рештків поміщицьких кругів мадярські військові частини роззброюють нашу міліцію (село Ходачків, п.Теопіль).

IV. На терені Станіславівської області мадяри зажадали зложення присяги й підчинення укр[аїнській] держ[авній] адміністрації мадярам, однак представники організованих укр[аїнських] управ відмовились. Який стан на терені тієї області витворився наслідком тієї відмови – відомостей ще немає.

V. Українське населення беззастережно стануло по стороні ОУН і організованої ОУН державної адміністрації, висловлюючи в масових ввсенародних маніфестаціях послух і довір'я укр[аїнській] владі й краювому урядові та його голові п.Я.Стецькові.

В краю досі не завважено проявів в роботі старого партійництва чи групово-політичних диверсій. Усе населення, всі суспільні верстви, стани й професії станули по стороні проводу ОУН, провідника Степана Бандери та краювого уряду п.Я.Стецька.

Диверсія мельниківців успішно була створити свою сітку та районну управу в Рогатинському повіті, але сьогодні та сітка вже розбита, й районна управа в більшості вже під нашими впливами. Окремі люде з групи мельниківців намагаються подекуди викликати вражіння про свою силу та великі політичні впливи (особливо поза межами укр[аїнських] земель), однак як дотепер всюди зустрічають їх з недовір'ям і ворожістю.

У Львові зібрання робітників гостро осудило розбивацьку й шкідницьку роботу мельниківців, прогнавши їх представників зі зали нарад.

Зорганізована ще 7.VII.1941 р. на зборах громадянства в справі консолідаційної акції – РадаСеніорів – приписала собі право говорити від імені цілого укр[аїнського] громадянства. Однак досі не зробила

вона ні одного кроку в некористь нашої лінії, бо речник організації, який є, все присутній на нарадах сеніорів, всякі невідповідні почини паралізує. Поза тим Рада Сеніорів дається уживати як інструмент нашої* мети при певному натиску з нашої сторони здобувається на гідну поставу.

21.VII. 1941 р. на засідання Ради Сеніорів прибув представник мельниківської диверзії др.Гнатевич, складаючи заяву, що група, до якої він належить, вважає необхідним і доцільним забути всі дотеперішні спори, припинити внутрішньо-політичну боротьбу та створити діловий комітет, в якому могли б співпрацювати всі українці доброї волі без огляду на свою попередню політичну діяльність та програмово-політичні різниці.

Рада Сеніорів постановила супроти того побільшити свій склад через кооптацію представників нашої організації й групи мельниківців та переіменувати себе в Українську національну раду .

Дальших рішень в тій справі Рада Сеніорів ще не видала, головно через те, що була змушена своєю увагою звернути на питання нім[ецьких] плянів створити з західних областей України генерал-губернію. Рада Сеніорів постановила вислати на руки нім[ецького] мін[істра] зак[ордонних] справ Ріббентропа протест проти утворення з західних областей України генерал-губернії.

Сьогодні прибув до Львова др.Кубійович, який звернувся до др. Ребета з пропозицією поділитися ролями в роботі в західних укр[аїнських] землях, причому відчувалося, що він сам бажав би певну роллю, правдоподібно подібну як в Кракові на цих теренах виконувати. Ребет не дав на це ніякої відповіді. Др.Кубійович залишається у

* Одне слово нерозбірливе.

Українська національна рада – представницький орган галицьких українців. Створена 30.7.1941 р. на базі сформованої 6.7.41 р. Ради Сеньйорів. Рада Сеніорів, скликана з ініціативи ОУН(Б), як своєрідний передсенат, складалася спочатку з 16, а потім 30 найавторитетніших політичних, громадських і релігійних діячів регіону. Після ліквідації нацистами УДП і фактичної заборони українського політичного життя Рада Сеніорів, перейменована на Українську національну раду й збільшена до 45 осіб, перетворилася на єдиний дозволений гітлерівцями представницький орган. У липні-листопаді 1941 р. Раду очолював К.Левицький, а після його смерті митрополит А.Шептицький. Протягом 1942 р. УНР займалася питаннями шкільництва, української культури, гуманітарними проблемами. Однак окремі політичні демарші Ради з вимогами надати українському народові умови для нормального політичного, громадського та культурного життя викликали невдоволення нацистів. Остаточно терпець гітлерівців увірвався після листа митрополита А.Шептицького до райхсфюрера СС Гімmlера з осудом антиєврейського терору. Окупанти в лютому 1942 р. оголосили про заборону діяльності Ради. Щоб не спровокувати німецьких репресій, керівництво УНР підкорилося вимогам нацистів і 27 лютого 1942 р. оголосило про розпуск Ради.

Львові кілька днів і буде старатися ту справу полагодити.

VI. До сьогодні укр[аїнські] управи (сільські, міські, районні, окружні, обласні) провели велику роботу в наладнанні ладу й порядку, в урухомленні й відбудові по містах підприємств публічного користування, в організації торгівлі й відбудові промисловості. Безумовно, результати роботи були б далеко більші, якщо б з боку німецьких військових чинників робота наших управ не зустрічала перешкод.

Пекучою справою є питання упорядкування земельного питання в зв'язку з настроями селян ліквідувати негайно й за всяку ціну колгоспи. В більшості випадків селяни самі ліквідують колгоспи, розподіляючи масиви колгоспної землі поміж себе. Це особливо на східних українських землях, де селяни бажають негайно ліквідувати колгоспи. Всякі розмови чи натяки про те, що колгоспи будуть ліквідовані пізніше з уваги на потребу плянної розв'язки тої проблеми й упорядкування законним шляхом, приймають з великим недовір'ям і трактують це як заповідь замаскованої політики, скерованої на шкоду укр[аїнського] селянства. Наші люди, які найшлися на східних землях, в тому питанні кидають клич негайної ліквідації колгоспів і тим захопили укр[аїнських] селян та приєднали їх беззастережно до нашої акції. Мельниківських дольмечерів, які давали селянам на східних землях інші відповіді, укр[аїнські] селяни прийняли як ворожих агентів.

В деяких районах західних областей священики намагалися й намагаться відібрати від селян церковні землі, передані селянам більшовицькою владою, чим викликали й викликають серед селян схвилювання і невдоволення.

Послання митрополита Шептицького з дати 10.VII.1941 р. про організацію парафії й громади* викликало серед укр[аїнського] громадянства погане вражіння. В тому посланні митр[ополит] Шептицький закликав духовенство організувати місцеву адміністрацію, надаючи священикам право силою своєї власті встановлювати по громадах війтів та нач[альників] міліції. Це тоді, коли в західних областях не було вже села, в якому сільська управа нашою організацією не була би зорганізована.

Митр[ополит] Шептицький візвав духовенство обрати всі нераціональні ґрунти й маєтки та організувати школи й заключувати з

* Йдеться про архипастирське послання митрополита Андрея Шептицького від 10.VII.1941 р., який намагався з допомогою церковної структури унормувати діяльність місцевих органів влади в період зміни окупаційних систем. Щоб уникнути можливих репресій, А.Шептицькоюй закликав лояльно ставитися до німців, що викликало обурення у молодих революціонерів з ОУН(Б).

учителями службові договори.

Митр[ополит] Шептицький наказав духовенству приготувати нім[ецькі] прапори й декорувати ними парафіяльні будинки та візвав населення до послуху німецькій владі та цивільній владі, якщо така згодом буде організована.

Молодих людей, які були примушені покинути землі своєї батьківщини й виїхати за кордон, митр[ополит] Шептицький візвав до спокою й розваги, звертаючи їм увагу, що всякі виступи, на які можуть їх пхнути, були б тепер непростимим злочином.

Це в короткій формі основні думки згаданого послання.

Ясна річ, що згадане послання не може не причинитися до зросту хаосу й замішання в західних областях.

VII. При призначуванні укр[аїнських] управ всіх ступ[е]нів наші організації руководились в засаді принципом фаховості, й на тому принципі організовані всі наші управи. З тієї причини увійшли туди люди, які в минулому проявляли більшу чи меншу політичну діяльність (УНДО, радикали ФНС)*. Всі вони сьогодні заявили, що визнають беззастережно авторитет проводу ОУН й дійсно по нинішній день лояльно виконували всі директиви місцевих проводів ОУН і назовні виступали як сторонники нашої організації.

Повного складу обласних управ, окружних та міських наразі не подаємо. Подаємо тільки склад Львівської обласної управи та голів інших обласних управ.

Склад Львівської обласної управи: голова – др.О.Марітчак, заст.гол[ови] – мгр.Спольський: реферати: заг[ально]адмін[істративний] – др.Росляк (адвокат з Чорткова, б.радикал), земельний – інж.Девосер, промислу – інж.Бачинський, торгівлі – дир.Квасниця, ком[унального] госп[одарства] – п.Кульчицький, сусп[ільної] опіки – др.Гриньовський, фінансів – мгр. Стець, шляхів – інж.Рижевський, заготівель – М.Кульчицький, інші реферати ще не обсажені.

Голови обласних управ:

Тернопільської: В.Охримович член ОУН.

Станіславівської – інж.Семянчук, б.прихильник, чи член ФНС, заступник – др.Рибчук; Волинської – А.Марченко, член ОУН; Рівенської – Карнаухов адвокат, наш прихильник, заст[упник] Волошин Р.;

* ФНС – Фронт національної єдності – ультрарадикальна права організація, що діяла в Західній Україні протягом 1933-1941 рр. Виникла в листопаді 1933 р. після відходу від поміркованої УНДО низки діячів на чолі з Д.Палієвим. ФНС проголошувався носієм творчого націоналізму, який мав інтегрувати націю і витворити авторитетний національний провід. Друковані видання ФНС – “Перемога”, “Батьківщина”, “Нова Молодь”, “Українські вісті”.

Житомирської – Лицюк І., ближчих відомостей про нього ще немає.

VIII. Останні відомості східних земель говорять, що українську державність проголошено також на терені Вінницької та Кам'янець-Подільської області в частині, звільненої від московської окупації. Там теж організується місцева адміністрація. Докладних звітів ще нема.

На східних землях населення скрізь вітає провід ОУН і провідника С.Бандеру. Німецькі військові чинники прихильно ставляться до проголошення державности на східних землях. Вороже ставляться тільки політичні референти. Перешкоди в нашій роботі роблять мельниківські диверсанти, які на кожному кроці стараються нашу акцію паралізувати. Особливо визначився дотепер з цієї роботи п.Сулятицький. Диверсія мельниківців на східних землях дотепер не дала ніякого успіху, а противно своєю розкладовою роботою і зв'язками з німцями зміцнила наші позиції.

З Пінщини, Берестейщини відомостей нема. Організація міжобласного, краювого уряду дуже актуальна. Деякі уряди, як земельний, дороговий, фінансовий вже є, інші могли би скоро бути, одначе з політичних причин я не був спроможний цього поставити. Якщо ніщо не перешкодить, в найближчих днях поставлю це.

Слава Україні!*

[Підпис]**

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.15. – Арк.1-5. Оригінал. Машинопис.

№ 89

**Зі звіту крайового провідника ОУН (С.Бандери)
І.Климів (Є.Легенди) про впровадження ідей націоналізму в
адміністративній, культурно-просвітній та військовій справі на
західних та східних територіях України*****

*23 липня 1941 р. *****

1.ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

1.Згідно з вимогою часу та з огляду на потреби ЗУЗ дуже невелику

* Останній абзац дописано від руки.

** Підпис нерозбірливий.

*** Див. док. № 119.

**** Дата визначена за текстом документа.

частину людей, що мали інше призначення, задержано. Очевидно, підбирано тут лиш найбільш конечних для закріплення за нами, а радше в наших руках захопленого терену – ЗУЗ.

2.Вся ж решта членства згідно зі своїм призначенням невеликими відділами щоденно прямцює наперед. Досі щасливо поборюється труднощі на залізницях та в грошах.

3.Микитівці* вже й тут починають свою юдину роботу. Супроти абсолютної нашої переваги й опанування цілості – вони поки що не мають відваги голосніше виступити. Все ж таки в кількох місцях пустили провокаційні летючки за підписом Ст.Бандери, що немовби наша організація через непорозуміння з союзником переходить тепер у підпілля. Це вістка неправильна. Крім цього, вони пускають пантофлевою поштою чутки про роздор; а)про те, що вони хотять працювати, але ми їм не даємо; б)що через діяльність С.Бандери стільки було власне жертв укр[аїнської] нації і т.п. Є їх тут**: Ольжичем Сціборським, Гнатевичем, Чамеринським, Бойдунчуком, Гайвас, Мельничим, Рудком і другими незнаними. Концентруються у Львові, а на провінції поза Рогатином** П.Організації ведуть розкладову роботу.

На всіх 200 районах в ЗУЗ цілком нами обсажені (себто [займають] провідні місця) – 187. Микитівці “мають” 4 райони: 1)Мостиський, 2) Рогатинський, 3)біля Турки. Докладніший звіт подає Кр[аєвий] провідник.

КРАЄВИЙ ПРОВІДНИК ОУН НА МУЗ

До [вельмиповажного] пана голови проводу ОУН Степана Бандери.

Друже провіднику: зголошуюся до звіту. Передаю організаційний стан зараз на ЗУЗ.

Луцька область: станиць 450, неохоплених осель біля 200; членів до 2000;

Рівенська область: 500 станиць, неохоплених осель до 180, членів до 3000;

Львівська область: 700 станиць, неохоплених около 70 осель, членів до 5 000;

Тернопільська область: 690 станиць, неохоплених до 100 осель, членів 6 000;

Станіславівська область: 400 станиць, неохоплених осель до 250, членів до 1 000;

Чернівецька область: до 80 станиць, до 500 членів.

* Микитівці – зашифрована назва мельниківців.

**Далі одне слово нерозбірливе.

Дрогобицька область: до 400 станиць, неохоплених осель до 250, членів до 1 000;

Львів-місто: студенти – 800, робітники – 500, ученики – до 300, жіноцтво – до 100.

Разом: станиць ОУН – 3 300

членів – 20 000 – звіт не є повний, бо не всі звіти з неохоплених осель – 1 300 з терену вже надійшли*.

Робітництво: (відділи ОУН) організовані були й є у Львові, Ков[е]лі, Рівному, Тернополі, Івановій Долині (Полісся). Всього біля 2000 членів ОУН – робітників. Тепер кладу натиск на Дрогобич.

Шкільне юнацтво: організоване в 85 місцевостях, де були середні школи й технікуми. В деяких місцевостях було більше юнацьких груп, залежно від числа шкіл (Львів – 14, Рівне – 8, Ковель – 3, Сокаль – 4; Станіславів – 4, і т.д.).

Студентство: (ВУЗ): організоване: Львів, Рівне, Станіславів, Чернівці. Останнє звертаю ще увагу на Дрогобич (Висока гірнична школа і т.д.).

Вже 1 – 10 травня я назначив на кожную область обласні українські національні революційні проводи (голова обласного управління; командант міліції, військовий командант, голова обласної господарської управи, голова транспорту, голова народосвіти і т.д.) Надто в кожному районі назначили обласні й окружні провідники, районні укр[аїнські] національні революційні проводи.

До 20 травня всі ці уряди були сформовані. Сформовані були теж сільські управи, команданти міліції в селах і містах визначені.

Тоді теж я видав дві відозви: “Український народ” з підписом “Красвий провід ОУН на МУЗ; та “Громадяне Української держави” з підписом: Командант Української національної революційної армії – лейтенант Легенда.

Вістку про війну одержав коло 7 червня від вашого кур’єра до мене Тараса Онишкевича.

Організацію, що її керму я перебрав, не лише задержав, але ще й розбудував: пройшов на СУЗ.

Кам’янець Подільський: (провідник Нарольський, слюсар) має організованих до 20 станиць.

Вінниця: до 100 станиць.

Київ: група письменників (зв’язковий Стефаник і Головка) – до 20 людей.

Група робітників й інтелігенції – до 80 осіб.

* Підрахунок не співпадає з наведеними у документі даними, можливо, у зв’язку з неповними відомостями з місць. Тут і далі згадувані у документі додатки в справі або не виявлені, або не публікуються.

Дніпропетровське: робітничі групи

Харків: до 200 членів і т.д.

Це крім того, що я вже Вам перед тим подав. Це були ті кадри (основною були військові гарнізони – призовики), що на них я думав будувати нашу організовану силу на СУЗ. Вони, власне, ці люде зараз творять основне наше ядро там. Воєнний наказ одержала Вінниця і Київ. Решти не було змоги повідомити.

Мій наказ виконали майже всі друзі в усій ЗУЗ і частинно на СУЗ. Ітак: проголошено самостійність і устанавлено українську владу в 213 районах з рамени ОУН і Бандери.

В двох районах (Рогатин і Мостиська) проголосили й устанавили владу мельниківці.

На Буковині проголошено самостійність і устанавлено українську владу у Вінницькій та в Хотинській окрузі (до 150 осель).

Обласну владу сформовано в Станіславові, Тернополі, Луцьку, Рівнім, Львові, твориться в Дрогобичі.

Всюди творили її наші люде, члени ОУН, підпільн[ики], бандерівці.

Були бої. Луцьк (партизанський відділ до 300 люде), Тернопіль (до 600 люде), Дубно – билися 3 дні, Лопатин – Козове, Тербовль.

Було до 100 боїв. Збираються звіти. Поки німці приходили, то українська влада вже функціонувала. Цілий край залитий летючками, написали: “Слава Україні”, “Слава Бандері”, ОУН і т.д.

Мельниківці в теренах не існують. Луцьк – або я зліквідував, або сам себе зліквідував (всипа, сипачі, засипали до 500 люде, і про це всі знають).

СУЗ (ОСУЗ і СУЗ) сьогодні під оглядом людського матеріялу представляються зараз, як Галичина в 1914-1918 рр. Учителі, вища адміністрація, транспорт, нижча кооперація від і т.д. на нижчих ступенях – національно-свідомий український елемент. Лише на вищих постах були москалі.

В школі була обов’язкова українська мова, викладова. Російська мова обов’язкова лише в вищих класах. Кобзар, укр[аїнська] література, - обов’язкові. Історія України теж. В тій історії – Петлюра був ворогом совітського народу, бо хотів творити самостійну Укр[аїнську] державу.

Або: на чолі націонал-фашистів – самостійників, що сильно почало в СССР свою підривну роботу, стояв відомий кат київських робітників Коновалець, провідник ОУН. Свідомість є, хотіння самостійности теж.

Друже провіднику. Прошу прийняти цей мій звіт. Він ще не є

повний, бо я не мав ще змоги виготовити повний. Не надійшли ще всі звіти. Він, [що] в числах різниться від попереднього, є повніший.

На наказ друга провідника (урядуючого Вашого заступника – Олега), я назначив уже провід осередка “Захід” і всі справи ЗУЗ передаю своїм наступникам. А сам на “Схід”. Повного призначення ще не маю. Але маю вже плян праці.

Друже провіднику. Вашого листа до мене я одержав через друга провідника Олега*. Я дуже вдячний, як і всі друзі, за цей лист. Коли ми тут рішали (головно на Волині) по чий стороні стати, так ми стали по Вашій стороні, тому, що ми Вас бачили два рази під шибеницею, і оба рази Ви були незломні й вірні ідеї.

На 5 000 арештованих членів ОУН – сипало не більше 100 людей, а призналося не більше 500.

На 700 людей, обскочених чекістами, здалося не більше 20 (двадцять). Решта знала тільки одно: “Не вміємо руки вверх”. Жінки розсаджували себе гранатою (Жовківщина).

Ми й зараз готові на все. Ми, жовніри, підстаршини й старшини Української національної революції.

Слава Україні.

Іван Климів (Легенда Євген).

III. Вій[сько]

1. В самому городі. а) Перші зусилля військового осередка направлено на зорганізування тимчасового військового осередка. Штаб в складі 4-х осіб. Зібрано книжок і мап трохи; б) Почато переводити курс для інструкторів, що підуть на області й райони під ріжними видами; в) Переводиться вишкіл міліціантів по комісаріятах (всіх комісаріятів є 4) а всіх міліціантів є приблизно 800 (вісімсот); г) Переводиться вишкіл інструкторів міліційних при участі понад 30 осіб. Їх частинне призначення теж на схід. г) Відбувається вишкіл куреня поліції – при українських і нім[ецьких] інструкторах.

2. Почнеться завтра юнацький курс для студ[ентів] – інструкторів, що його програма розположена на 1 місяць.

3. Делегат в[ійськового] осередка бере участь в планувальній праці проводу організації молоді.

4. При співпраці пропагандивного відділу передруковується книжка “Впоряд”**.

5. Поки що було трудно остаточно розгорнути вій[ськово] працю в провінції. А це із–за браку технічних засобів і фірми, під якою можна

* Цей псевдонім не розшифрований. Відомо, що це хтось із заступників С.Бандери, можливо, Я.Стецько або М.Лебець.

** Йдеться про військовий підручник зі стройової підготовки.

було б розмахнутись. Одинокa допускаєма фірма для цих цілей – це лишень народня міліція. У зв'язку з цим в терен видано загальні інструкції та вказівки відносно переорганізації міліції. Подекуди потворено т.зв. окремі відділи при міліції, що мають бути ніби коренем нашого війська. Рівно ж в кількох місцевостях, як Луцьк, Косів повстали окремі військові відділи. Зокрема, в Косові повстав з полк ім. Степана Бандери*.

б.В останні вже хвилини районні війська, а від імені проводу ОУН (фірунгдер організаційно** українських націоналістів) внесено до Фельдкомандо прохання (мемор*** дозволу на творення військових частин, що мали б за завдання: а)очищення терену від диверсійних банд; б) забезпечували б державі об'єкти; в) взагалі були б допоміжною силою для нім[ецької] влади.

Проситься теж там головно про [німецьких] інструкторів.

Та тут дізнаємось про прихід цивільних властей на місце військових.

7.Завваги: а)брак військових фахівців. Добре було б їх чи з Варшави чи з Праги здобути; б)брак середників льокомоції (авта, мотоциклі і т.д.).

IV

Пропаганда

1.Львів. а) В створеному тут відділі пропаганди зайнято працею понад 100 людей. Зайнято окремих дім, як осідок бюр(понад б), і дві друкарні.

Замітка: також на провінції працюють з різним успіхом друкарні. Очевидно союзники і тут забирають все, що краще для себе; б)Вида-но досі кілька відозв і кільканадцять родів летючок. До цензури пішла відозва до німецького вояцтва про самостійну Україну; в)Всі видання носять виразний характер видань ОУН під Степаном Банде-рою. Найбільший тираж 30 тисяч, найменший 3 тисячі (це в грузинській чи білоруській мовах).

2.Журнали. Один має носити науковий характер зо співучастю наукових сил, а другий більш літераторський п[ід] н[азвою]. “Розкуте Слово”****, що його мають заповняти в 70% українці зо східних областей;

г) Проектується два видання: 1)Історія Крип'якевича***** з

* Очевидно, йдеться про повстанчі загони ОУН(Б), які почали діяти з 22.06.1941 р. і в р-ні Косова об'єдналися у т.зв. полк Українського війська імені Степана Бандери. Формально поки був частиною Української національної Револуційної армії, яку почав формувати І.Климів (Легенда).

** Далі слово нерозбірливе.

*** Два слова нерозбірливі.

**** “Розкуте слово” – очевидно, йдеться про проект оунівського журналу для Центральної та Східної України.

***** Історія Крип'якевича – йдеться про перевидання “Великої історії України Івана Крип'якевича, яка вперше побачила світ 1935 р.

перерібною кінцевих уступів та з додатком історії ОУН. 2) Історії Голубця з відповідними змінами.

д) Роздано теми до опрацювання: 1) Історія варшавського процесу*; 2) Коротка історія ОУН; 3) Партизанка й підпілля.

е) Інші видання: 1) брошура Яр. Старуха: “Боротьба з Москвою”; 2) Триколіровий афіш “За Україну”; 3) Бльочки на б[ойовий] фонд; 4) Наліпки на вікна.

Замітка: Вже відчувається брак протимикитівської літератури** і одного референта спеціально до тих справ. Вони, тобто микитівці, видали ряд летючок проти нас. Взори долучуємо***.

V

Взаємини: 1. Загально числяться з ОУН, як з порядкуючою силою і відповідно до наших сил – відповідно нас військові власті респектують****. Отже, напр[иклад], у второк 17.7. ц.р. в Добромилі на прийняттю були приявні 2 нім[ецькі] генерали й понад 30 штабових старшин. В майже всіх областях затвердили наших представників в проводах областей.

Замітка: Тепер прийде гастапо і може змінить те все. Тут укладаються ці відношення як в Г[енерал]-г[убернаторстві].

2. Але маємо й неприхильних нам ортскомандантів, як в Золочеві, Перемишлі й Радехові. Не полонофіли, що з певним презирством ставляться до укр[аїнського] державного будівництва, а через те перешкоджають в [справі]. Для насвітлення взаємин з союзником залучую звіт “Діка” про зв’язок з німцями та про науковий інститут націоналістичної освіти*****. I

У Львові на вул. Мохнацького, 16/1 приміщується зорганізоване мною бюро зв’язку (Фербіндунгштаб), що налагоджує актуальні справи між німцями і українцями. Зв’язки з деякими установами є дуже коректні, наприклад, з Фельдкомандатур або Віртшафтсамтом, оскільки при цьому не заторкується справ політичного характеру. Зв’язок з др. Кохом практично перерваний з огляду на вимогу, поставлену ним до проводу організації, а це: відкликати по радіо існування

* Історія Варшавського процесу – йдеться про один із найбільших судових процесів проти ОУН, організований польською владою 18.XI.1935 – 13.I.1936. За звинуваченням у підготовці замаху на міністра внутрішніх справ Польщі Б. Перацького на лаву підсудних потрапила вся Крайова Екзекутива ОУН на ЗУЗ на чолі зі Степаном Бандерою. Всі підсудні поводитися на процесі гідно, із викликом. Керівників ОУН в Західній Україні присудили до смертельної кари (С. Бандера, М. Лебедь, Я. Карпинець) та великих термінів ув’язнення (від 7 до 18 років). Згодом смертну кару замінили довічним ув’язненням.

** Протимикитівська література – агітаційні матеріали проти мельниківської ОУН.

*** Не додаються.

**** визнають

***** Не додаються.

українського уряду, відкликати похідні групи на схід* . Зробити це я відмовився, і тому цей зв'язок мало актуальний.

2.3 чорними** зв'язки частинно коректні, частинно ніякі.

3.Тому, що микитівці в самому Львові починають все-таки здобувати впливи, тому зв'язки з нашими установами значно ускладнюються. Отже, форсую особистими зв'язками.

4.В зв'язку із відомостями про прилучення ЗУЗ до г[енерал] - г[убернаторства]: йдуть протести (текст їх залучимо***). Зміст нашого протесту в загальному однаковий із змістами інших протестів, що їх висилають до Берліна: а)сеніори, б)мельниківці; в)гетьманці (Гладилович). Вчора, тобто 22.7. на нараді в тій справі моя пропозиція, щоб поминаючи угруповання, всі станули на станови уряду, перепала, а це головно із-за постави сотника Гнатевича пр. Отже, кожна група висилає від свого імені окремі протести.

5.Митрополит весь час стояв на плятформі уряду, але ще не рішився, по чийм боці має стати – чи то на боці Бандери, чи Мельника. Симпатії його по нашій стороні. Та він хоче основне пізнати – суть конфлікту. Отже, доставлятимемо йому відповідні матеріяли. Поза цим [розпрудоковуємо] усе правом****, що відчувається, і найбільше перешкоджають технічні недомагання.

6.Інститут національної освіти остаточно констатуйований і залегалізований з дирекцією в складі: др.Кордюк, інж.Кравців, mgr. Чайковський. Труднощі в розгортанні ширшої діяльності лежать в браку економічної бази. При інституті є сектори, а це: молоді, профспілки митців, журналістів і т.д. Сектор молоді являється осередком організації молоді в краю, бо тільки в такій формі дотепер можливо цю організацію залегалізувати. Кермують нею Палідович та Германік-Левицький. Усі другі сектори стоять дотепер на нашому становищі, але припускаємо, що буде досить клопоту. Все це залежатиме від найближчої політичної ситуації.

У відповіді на питання Ярослава про практичну діяльність управління долучую звіт mgr.Ребета (5 ст.)*****.

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1.- Спр.45. – Арк.1-7. Копія. Машинопис.

* Йдеться про вимогу нацистів відкликати до Галичини оунівські похідні групи, вислані на схід України.

** З чорними – очевидно, йдеться про мельниківців, яких так називали за видану в травні 1941 р. ПУНОм брошуру “Чорна книга бунту”, спрямованої проти С.Бандери та його оточення.

*** Не додається.

**** Далі одне слово нерозбірливе.

***** Не додається.

№ 90

**Лист Політичного відділу МЗС у Берліні про
остереження уряду Румунії, аби Українська держава в
майбутньому не стала великою, й
недопущення Німеччиною возз'єднання Галичини з МУЗ**

Берлін

24 липня 1941 р.

Д[ержавний] п[ід]статсс[екретар] Пол[ітичного відділу] № 707
Берлін, 24 липня 1941 [р.]

Румунський посол довідувався сьогодні про майбутню долю України й повідомив про особливе бажання румунського уряду, щоб майбутнє українське державне утворення не стало надто великим. У протилежному разі 40 мільйонів українців знову почали б здійснювати тиск на Румунію та на інші європейські країни. Особливо посол переконував, щоб колишня велика Галичина не відійшла до України, щоб у такий спосіб зберегти безпосереднє сполучення Німеччина-Румунія. Посол також дізнавався про те, чи ми співпрацюватимемо з певними групами національно свідомих українців і в такому разі – з якими.

Я сказав послові, що поки що занадто рано робити будь-які ствердження про майбутній устрій частини території колишнього Радянського Союзу. На сьогодні Радянський Союз ще є тереном військових дій. Поступово частини будуть виключені з зони військових дій і підпорядковані цивільному управлінню. Докладніших подробиць я йому повідомити не міг. Щодо українських груп, то тут ми б мали ясну політику, не роблячи представником майбутнього уряду жодну з національних груп, які поборюють одна одну. Україна ще, напевно, досить довгий час залишатиметься спершу під військовим, а потім під цивільним управлінням.

Статсс[екретарю]
П[анові] р[аднику] п[осољства] Гросскопфові

Dg. Pol*

Пол[ітичному відділу] V

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Бюро

* Скорочення не розв'язане.

статссекретаря. Росія. – Т.6. – С.145. - № 113881. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.372-373.

№ 91

**Звіт представника МЗС Німеччини при
Верховному командуванні 6-ї армії в Житомирі до
МЗС у Берліні щодо ставлення українців до Вермахту,
проголошення Української держави у Львові й
переслідування українських націоналістів**

**24 липня 1941 р.
Таємно**

Представник Міністерства закордонних справ
при Верховному командуванні 6-ї армії

Штаб армії
24 липня
1941 [р.]

№ 388 т[аємно]

7 копій, 3 додатки*
Таємно

До Міністерства закордонних справ
Інформаційний відділ

Політичне повідомлення

Зміст: Україна**

Німецьке радіо передало 21.7.1941 [р.] о 20.00 [год.] таке повідомлення:
“У звільнених областях України життя знову майже скрізь нормалізувалося. Врожай обіцяє бути добрим і, завдяки несподіваному німецькому наступові, його вже не змогли знищити більшовики. У Львові й інших містах знову панує порядок”.

* Не публікуються.

** По лівому краю сторінки дописано рукою: “Переглянув: Для Головного командування армії. Начальник Генерального штабу, підп[ис:] Гайм”.

Я використовую це радіоповідомлення, як нагоду повідомити про справжні відносини у зайнятих армією Райху протягом першого місяця радянсько-німецької кампанії населених українцями національних областях.

І. У радянській частині Польщі

Як показують численні п[овідомлення] для п[реси], словесні й фоторепортажі у німецькій пресі від початку кампанії, в областях радянської сфери інтересів колишньої Польської республіки, населених українцями, німецькі війська майже скрізь зустрічають з великою сердечністю. Останні симпатії, які здобула Москва у частини українців, вона втратила після відкриття масових вбивств в'язнів у Дубні, Луцьку, Львові, Крем'янці та інших місцях.

Передусім сільське населення бачило й бачить у німцях своїх визволителів. Не в останню чергу, виходячи з егоїстичних і природних причин, з допомогою німців вони хочуть повернути уже конфісковані для колгоспного господарства або призначені до експропріації селянські землі. Наступна причина – спільна для міста й села – надія на власну, незалежну від Москви державність.

З цієї атмосфери Німецькі збройні сили при своєму просуванні вперед відчували також підтримку з боку груп українських активістів у формі актів саботажу, які вони здійснювали із засобами зв'язку й іншим обладнанням радянських військових частин. У багатьох місцях українці, частково очолені відповідно вишколеними земляками з Генерального Губернаторства, також взяли до зброї і включилися до свого роду партизанської війни в боротьбі проти советів.

Після німецької окупації советської частини України служби Німецьких збройних сил почали з того, що залучили до відбудовчої роботи ці нелегальні бойові групи шляхом переведення їх в українську допоміжну поліцію й участі в українських допомогових комітетах. Це великою мірою вдалося. Проте в багатьох місцях прибічники ОУН цілком зайшли вже так далеко, що завдали великої шкоди, і намітився розвиток, некорисний для німецьких інтересів. Так, у Львові, як відомо (Львів не перебуває у віданні Верховного к[омандування] 6-ї а[рмії]), незабаром після вступу німців була проголошена "Вільна українська держава" під проводом Бандери і навіть на експлуатованій німецькою стороною Львівській радіостанції при трансляції українських радіопередач протягом багатьох днів контрабандно передавали повідомлення подібного змісту. Вони, напевно, в основному виходили від Бандери і зовсім не зважали на домовленості з німецькими інституціями, а навіть частково містили спрямовані проти них підступи, які призвели до ув'язнення Бандери в почесному арешті спершу у Кракові, а потім у

Берліні. У деяких місцях люди Бандери спробували створити “обласні проводи” нової “Української республіки”, як і “Українські збройні з’єднання” (див. дод[аток] 1)*. Далі вони говорять про “участь у новому розподілі світу” і т.п. Переклад такої афіші перебільшеного характеру, яку наклеїли активісти ОУН у Дубні, додається*.

Вишколені в дусі свого провідника, люди Бандери також і без проводу продовжують працювати в тому ж дусі й роблять спроби, як і раніше, поширити свій вплив на українські допомогіві комітети, які повсюдно виникають при толеруванні та при сприянні Німецьких збройних сил.

Служби Збройних сил, передусім коменданти гарнізонів і польові комендатури стоять на сторожі, аби вчасно перешкодити подальшим хибним крокам націоналістів, таким, які трапилися у Львові й Дубні. У багатьох випадках уже довелося вживати рішучих заходів.

У цих молодих українських націонал-революціонерів, які рвуться до влади і яких ми спрямовуємо в іншому напрямку, залишається, звичайно, відчуття глибокого розчарування й гіркоти. Після встановлення тимчасового статусу України вони ще завдадуть нам багато клопоту й, напевно, частково працюватимуть проти нас.

II. У колишній Росії

Тут інтенсивна радянська робота за 24 роки усунула всіх здатних до керівництва українців. Населення майже повсюдно робить враження отупілого. В теперішній війні вони теж, безумовно, не вбачають хрестового походу проти більшовицької системи, а бачать передусім знищення, смерть і втрату решток свого вбогого майна. На селі, звичайно, настрої майже скрізь швидко покращується завдяки надії за допомогою німців знову отримати у власність землю. Тут пущено в хід також засоби нашої пропаганди, яка обіцяє бути успішною, саме перспективою справедливого нового порядку в земельному питанні (пор. дод[аток]2)*.

У більших містах, н[а]пр[иклад], у Житомирі, тим часом до допомогівих комітетів і допоміжної поліції пробралися молоді українські націоналісти з Генерального Губернаторства, які роблять спроби політизувати ці новоутворення. Це вдається їм тим легше, що інші місцеві українці, які засідають у комітетах, є ще занадто боязкими й не навченими, щоб продуктивно виконувати управлінську роботу.

III. Господарство

Господарство в Західній Україні за відносно короткий час буде знову пущене в дію. Тому що там, від часу приходу росіян у вересні

* Не додається.

1939 [р.], більшевизація ще не була повністю проведена. Окрім того, серед населення ще наявні сили для відбудови.

Натомість, у колишній Росії на перешкоді постають надзвичайні труднощі. На всіх досі перевірених сільськогосподарських і промислових підприємствах керівники підприємств, майже виключно “заслужені” комуністи, повтікали. Попередніх керівників підприємств (до 1917 [р.]), яких після впровадження радянської системи част[ково] використовували як старших робітників або майстрів, тим часом усунули або заслали до Сибіру.

Всі промислові підприємства, як і газові заводи та водогони, які від того часу опинились на території, зайнятій армією, були зруйновані більшовиками і переважно також заражені. Частково руйнування були проведені нефахово, так що технічні батальйони зможуть за короткий час запустити в дію ту чи іншу електростанцію або гідроелектростанцію.

У сільському господарстві московський заклик спалити врожай на корені не міг бути виконаний, оскільки збіжжя під час наступу ще не достигло. Натомість допоміжні сільськогосподарські підприємства є майже повністю зруйновані, це стосується і сільськогосподарських машин та тракторів, які, якщо не від'їхали при відступі росіян, то були значною мірою пошкоджені або, принаймні, з них були демонтовані магнітні елементи запалювання. З близько 20 000 тракторів, які мали бути на західному березі Дніпра, згідно з попередніми оцінками, складеними на основі вибіркової оцінки, для їзди можна було б підготувати не більше, як шосту частину. До цього ще додається брак відповідного пального для тракторів, яке, очевидно, можна було б замінити сумішшю дизельного пального.

Врожай ріпака цілком непридатний до використання, оскільки наступ перервав початок збирання врожаю, а тепер збирати вже запізно. З решти врожаю, незважаючи на брак тракторів і машин, розраховуємо зібрати від 60 до 70% цьогорічного врожаю. Вирішальним для цього є, очевидно, своєчасне прибуття додаткової збиральної техніки і керівників виробництва з Німеччини.

Поширені за допомогою листівок і гучномовців заклики продовжувати в інтересах харчування працювати далі на сільськогосподарських підприємствах, упали на родючий ґрунт, так що в колгоспних господарствах знову в багато разів більше використовується жіноча праця, яку вже цими днями мають підсилити використанням полонених і звільнених українських військовополонених. До прибуття керівників з Німеччини господарсько-розвідувальні частини спершу призначать керівниками підприємств старших робітників, які при відповідних

детальних вказівках могли б виконувати необхідну роботу.

Державні пункти розподілу продовольства в місті й на селі зруйновані, сплюндровані й великою мірою спалені. Запаси, які залишились неушкодженими, були й будуть конфісковані насамперед для Німецьких збройних сил. Питання, як і коли можна буде знову ввести нормальний розподіл товарів повсякденного вжитку і передусім – продуктів харчування для населення у здебільшого зруйнованих селах і містах – загалом залишається відкритим.

IV. Передбачуваний подальший політичний розвиток

Цими днями в Житомирі встановлено, що в Україні ще є рештки незалежної від ОУН (Організації українських націоналістів) “Спілки визволення українців”, яка існувала від 1930 до 1938 р. З цієї організації в 1933-1938 рр. мали усунути понад 100 000 чоловік. Як показав досвід Житомира, колишні члени цієї організації поведуться цілком аполітично, тому треба зробити спробу спершу створити в Житомирі допомоговий комітет і допоміжну поліцію з таких елементів. Можливо, що з часом можна буде таким чином створити ядро для майбутньої нижчої й середньої ланки управління як противагу національним активістам з Генерального Губернаторства.

Яким чином будуть сформовані й керовані ці допомогові комітети й допоміжна поліція, видно з докладеної записки 6-ї армії для коменданта міста Житомира “Вказівка для створення українського комітету і служби порядку” (Дод[ато]к 3).

Зараз це виглядає як єдиний шлях, щоб виховати українців для самоврядування і залучити до співпраці з новим європейським порядком. Треба чекати, чи в українському народі, який 24 роки поневолювали, знищили його провідну верству, і який терпить важкі страждання під час теперішньої війни, ще залишилось для цього достатньо сили.

Представник Міністерства закордонних справ
при Верховному командуванні сухопутних
військ отримує копію повідомлення.

Підп[ис:] Гелленталь

Додаток 3

Розпорядження

про створення Українського комітету і служби порядку

1) З населення міста створюється комітет з 8-12 українців різних професій.

2) Комітет допомагає комендантові міста з дорадчою функцією і не має виконавчої влади. Він повинен утримуватись від будь-якої політичної діяльності.

3) Його компетенції підлягають:

- а) господарські питання,
- б) питання безпеки поліційного характеру,
- в) соціальні питання,
- г) культурні питання.

4) Комітет повинен протягом [терміну] двічі по 24 години подати комендантові міста пропозиції для створення міської управи.

Поліційну службу порядку треба сформувати протягом 24 годин у відповідній кількості.

- 5) Українська порядкова служба має такі завдання:
Виявлення підозрілих більшовицьких елементів,
Пошук розпорошених червоноармійців,
Охорона господарських об'єктів,
Поліційні допомогіві служби.

Її членів треба внести до списку і [вони] мають мати посвідку, видану комендантом міста. Вони носять однакові блакитно-жовті нарукавні пов'язки з літерами О.Д.* і штампелем коменданта міста.

Видана зброя (лише трофейна зброя) має бути посвідчена квитанцією, а при відході з О.Д. повернута.

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Бюро статссекретаря. Росія. – Т.6. – С.146-150. № 113782-113786. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови; Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/9. Без нумерації сторінок. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.201-205.

* О.Д. – Ordnungsdienst – Служба порядку (нім.).

№ 92

Повідомлення рейхсміністра окупованих територій Г.Коха про реакцію українців на звістку про прилучення Галичини до Генерал-губернаторства*

Берлін

26 липня 1941 р.

*Райхсміністр для окупованих східних територій
Представник при військовій групі “Південь”
капітан д-р Кох*

тч. Львів, 26.7.41

I. Повідомлення, що Східна Галичина буде підпорядковуватись цивільній адміністрації генерального губернатора, поширилось тут дуже швидко, тим більше, що кватир’єр Генерал-Губернаторства прибув уже 24.7.1941, а службовці — ще раніше.

Щоб, з одного боку, виступити проти всяких поголосок, а, з другого боку, підготувати прибуття генерал-губернатора, я повідомив визначних українських особистостей, серед них митрополита та голову Ради сеньйорів про указ фюрера від 17.7. цього року і про основні напрямки запланованого управління в “землі Галичина” (пор. звіт від учора, 25.7.). Враження було всюди пригнічене, але спокійне. Лише з польських кіл одногласно чути радісний відгук.

Після перших звісток, які з’явилися тут із провінції, можна припустити, що ці заходи були спокійно сприйняті в інших частинах краю; гострішу критику чути виключно з боку місцевих груп ОУН-Бандери, яка, мабуть, ледве чи перейде до насильницьких дій. (Випадок в районі Золочева, який стався вчора і торкався нелегального переховування великих запасів зброї, закінчився оправданням кількох молодих українців і жодним чином не пов’язаний з цією позицією).

Передбачений для Східної Галичини губернатор д-р Ляш, імовірно, приїде до Львова завтра, 27.7.41. Я наполягав, щоб його привітали представники українського населення.

II. Організатором і можливим головою довірчої ради на Волині я, за дорученням, призначив колишнього депутата Стефана Скрипника. Сьогодні його проінструктували та видали йому посвідчення. Завтра, 27.7., він від’їжджає на Волинь. Я сподіваюсь за кілька днів представити перший звіт про його діяльність.

III. Верховний командуючий тиловою територією війська генерал фон Рок, мабуть, покине Львів зі своїм штабом 29.7.; формальна передача східно-галицьких територій генерал-губернатору може відбутися 1 серпня.

* Див. док. № 105.

IV. Из тих територій, які зайняті угорцями, постійно проникають нові скарги від тамтешнього українського населення, які можна підтвердити детальніше, скарги на насильницькі пограбування, забирання запасів, навіть демонтування фабрик, лісових доріг і лісопилень (тартаків) з метою відтранспортування в Угорщину.

[Підпис] *Гауптман Др. Ганс Кох.*

*Міністерству закордонних справ
Берлін*

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.224-225.

№ 93

Повідомлення Г.Коху до МЗС у Берліні щодо приєднання Східної Галичини до Генерал-губернаторства та грабіжництва Угорської армії в Прикарпатті

Львів

26 липня 1941 р.

[Штамп:] Міністерство
закордонних справ
№ 8355

Ув[ійшло] 1 серп[ня] 1941 [р.]

Т[им]ч[асово] Львів, 26.7. [19]41 [р.]

Рейхсміністр д[ля] окуп[ованих] східних територій

Представник при сухопутній групі військ Схід

Капітан др Кох

1.Вістка, що Східна Галичина буде підпорядковувались цивільній адміністрації генерального губернатора, поширилась тут дуже швидко, тим більше, що квартирмайстер Генерального Губернаторства прибув уже 24.7.1941 [р.], а службовці – ще раніше.

Щоб, з одного боку, виступити проти всяких поголосок, а з іншого боку, підготувати прибуття генерал-губернатора, я повідомив впливових українських особистостей, с[еред] н[их] митрополита та голову Ради сеньйорів про декрет фюрера з 17.7 ц[ього] р[оку] і про основні напрямки запланованого управління в “землі Галичина” (пор[івняй] повідомлення з

учора, 25.7). Враження було всюди пригнічене, але опановане. Лише з польських кіл одностайно чути радісний відгук.

Після перших звісток, які надійшли сюди з провінції, можна припустити, що ці заходи були спокійно сприйняті в решті краю; гострішу критику чути виключно з боку місцевих груп ОУН-Бандери, які, мабуть, ледве чи перейдуть до насильницьких дій. (Випадок в околицях Золочева, який стався вчора і торкався нелегального переховування великих запасів зброї, закінчився оправданням кількох молодих українців і жодним чином не пов'язаний з цією справою).

Предбачений для Східної Галичини губернатор др Ляш, імовірно, приїде до Львова завтра, 27.7.41. Я спричинив, щоб його привітали промовці від українського населення.

II. Організатором і можливим головою української ради довір'я на Волині я, за дорученням, призначив кол[ишнього] депутата Стефана Скрипника. Сьогодні його тут проінструктували та видали посвідчення. Завтра, 27.7, він від'їжджає на Волинь. Я сподіваюсь за кілька днів представити перший звіт про його діяльність.

III. Верховний командуючий військового округу тилу генерал фон Рок, правдоподібно, покине Львів зі своїм штабом 29.7. Формальна передача східно-галицької території генерал-губернатору може відбутися 1 серпня.

IV. Із тих територій, які зайняті угорцями, постійно надходять нові скарги від тамтешнього українського населення (які можна підтвердити детальніше) на насильницькі реквізиції, конфіскацію запасів, навіть про демонтування фабрик, лісових залізниць і лісопилень з метою відтранспортування до Угорщини.

[Підпис] *Капітан др Ганс Кох*

Міністерству закордонних справ
Берлін

Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.226-227. Оригінал. Машинопис. Підпис – автограф. Переклад з німецької мови. – С.224-225; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.373-374.

№ 94

Звіт проводу ОУН у Львові про свято української державності у м.Рівному

27 липня 1941 р.*

Звіт з північно-західних українських земель

До проводу Організації Українських Націоналістів у Львові.

Дня 27.7.1941 р. на площі Старого Замку в Рівнім відбулося Свято Української державності, а потім величава маніфестація.

Присутніх 10 тисяч людей із Рівного і сімох районів давнього рівенського повіту (Корець, Гоща, Межиріччя, Олександрія, Клевань, Рівне, Тучин), як теж численні делегації від населення Полісся (Костопільщина і Деражне).

Осередком Свята був Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру.

Всі райони прийшли зорганізовано з оркестрами, прапорами й написами: “Хай живе наш Вождь Бандера”, “Боремося за державу Володимира Великого”, “Хай живе Одна Нероздільна Українська Держава”.

Під час Свята співав гарно хор із села Городна на переміну з трубними оркестрами, яких було на Святі аж вісім.

Величності Свята надала організованість й дисципліна його учасників.

В год. 10-й рано показали на зруйнованих вулицях Рівного перші колони людей в гарних національних строях з районів; всі йшли в сторону площі Старого Замку.

Першим увійшов Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру. За ним організовано всі райони. На площі усталися всі в трійкові колони.

Почалося Свято. Відкриває друг Заборовець. Описує положення України зараз, з’ясовує наше відношення до Москви та наші взаємини з Німеччиною. Палко говорить про 2-літню боротьбу ОУН за Незалежну Українську Державу. Подає ціль Свята.

Потім виступає бувший підпільник друг Остап. Він говорить на тему: “Мета і ціль ОУН”.

Промова Остапа: “Слава Україні! (Всі руки вгору і разом тричі: Героям

Слава!)... Я член ОУН, підпільник, що працював на цьому терені, на терені Рівенщини. Український Народе! Від імені ОУН повідомляю Вас,— всіх тих, що тут Вас бачу, що ОУН буде боротися за Самостійну

* Дата події.

Соборну Українську Державу до остаточної перемоги. Український Народе! Настав той час, вибила та година, в якій маєш змогу власною силою творити український державний апарат.

Український Народе, знай, що ОУН бореться за Могучу Соборну Самостійну Українську Державу і за тих всіх Українців, що їм є Україна понад все. Народе! Ще раз potwierджую, що ОУН буде боротися до часу здійснення Української Державності, ОУН Бандери, ОУН Українського Підпілля.

Хай живе Бандера! Хай живе Стецько! Хай живе цілий Провід Українських Націоналістів!”

Тоді слідує довготриваючі оплески. “Слава”!

“Хай живе Самостійна Соборна Українська Держава! Хай живе Уряд Ярослава Стецька! Хай живе Провідник Степан Бандера! Хай живе Адольф Гітлер!”

На Святі було багато німецьких старшин, які приймали разом з українськими Представниками Влади дефіляду.

На Святі проголошено всім святочно, що революційним порядком повстав Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру.

Цей Курінь зложив присягу, а разом з ним склали присягу всі зібрані. Посвячено прапори:

1. Національний.
2. Прапор Куріня (синьо-жовтий), на одній стороні є тризуб, а на другій напис: “Воля Україні або смерть”.

Цей прапор вишивали підпільники ОУН Рівенської округи під кермою друга Остапа, він був прапором підпільної групи ОУН Рівенської області. Від підпільних вийшла ініціатива творити Курінь, і вони передали Куріневі свій прапор. Під цим прапором звели підпільні ряд боїв проти чекістів. І тепер передали Першому Куріневі Українського Війська, щоби продовжував самостійницьку боротьбу.

3. Прапор Організаційний (червоно-чорний).

По закінченню Свята всі райони перейшли вулицями міста організовано (колони в трійках) з окликами: “Слава Україні!”, “Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава на чолі зі Степаном Бандерою!”, “Хай живе Уряд Стецька”, “Хочемо повороту Бандери і Стецька на Україну!” В місті був спинений рух. Німці робили знімки і помагали нам робити порядок.

По Святі Перший Курінь зайняв на казарму один із міських будинків. Зараз на другий день приступив до підстаршинського вишколу. Вже першого дня постаралися ліжка, сінники, коци і простирадла. Постаралися полеву кухню, запаси харчів, білля. Всім пошили мазепинки. Почалися вправи. Вправляє Перша Сотня 120 людей. Командант Куріня друг Остап.

Вишкільні: Федорович, Сірко, Ципко, Мельник. Курінь вправляє 5 днів.

В тім самім дні була велика маніфестація в Здолбунові. Було до 10 тис. людей. Всі організовано. Звіт особно.

31.7.1941 р. бій Української Міліції в Степані. Участь брало 100 міліціантів з полк. Лиходьком на чолі. Бій триває даліше. В полон взяли 6, здали їх німцям, 2 здали до Костополя, разом 8. Вбитих 8 більшовиків. Узброєні в скоростріли, револьвери, динаміт і плин. Бої тривають даліше.

Партизанка велася: в Деражне згинуло двох наших, Іван Царик і Петрик. Большевиків упало 8. Один наш, псевдо Ярослав, ранений. Взяли скоростріли.

Костопільський район. Партизани б'ються. Вбито 6 чекістів. Впав і наш, Іван Дайнер з хуторів Бічальських.

Ідуть бої з чекістами в Підлужному. Там згинув Авраам Фінчук.

ЦДАВО УКРАЇНИ. - Ф. 3833. - Оп. 1. — Спр. 15. — Арк. 7—7зв. Оригінал. Машинопис.

№ 95

Зі звіту учасника похідної групи ОУН(Б) “Пік”а про діяльність ОУН (С.Бандери) на Житомирщині

Не раніше 27 липня 1941 р.

м.Житомир

Пік, Житомир, 20-27 липня 1941 р.

I

Стан країни за бувшою польсько-совітською границею сильно відрізняється від давніших польських західньоукраїнських земель. Особливо тепер, після відвороту совітських військ, сильно потерпіли міста (Новоград-Волинськ, Житомир). Багато будинків попалили большевики вже після приходу німців при помочі агентів, яких вони залишили, звичайно, жидів. Усі склепи в містах відчинено й віддано до плюндрування цивільному населенню. Це виконано ґрунтовно. В Житомирі нема ні одного склепу, в якому можна б було знайти що-небудь цілого.

При відвороті большевиків виїхало із міста дуже багато населення, головно жидів, теж українців, що були в якийсь спосіб зв'язані з владою. І так з Житомира виїхало около 60% населення. Через те осталися майже самі українці, дуже мало жидів і поляків. Населення незвичайно застрашене і в перших днях взагалі не показувалося на вулицю. Щойно після

вияснення положення нашими людьми і нав'язання певних контактів із місцевими, можна було помітити певне життя в місті. Приміром, відбуто сходини жіноцтва, сходини робітників, молоді і т.д. Вияснення на таких сходинах приймають люди незвичайно зворушливо і реагують дуже живо на всі зарядження. Приміром, акція жіноцтва допомоги шпиталям, реєстрація фахових сил і т.д.

У загальному годі ствердити, щоби населення дуже інакше приймало зміну положення, як це колись, мабуть, вони приймали большевиків. Ніхто непевний, чи большевики не вернуться, застрашені всякою владою, вони послухно приймають теж зарядження тих, що прийшли тепер. Характеристичним [є те], що не проявляють ніякої ініціативи самі, доки не почують чогось від наших, або не дістануть виразного доручення від німців. І це так у місті, як і на селі, хоч у другому випадку є більше ініціативи.

Військо, що проходить тепер на схід, поводитьсь досить дико мимо того, що мають виразне доручення – не грабувати. Можна пояснити це тим, що нічого не можна нормально одержати, й вони стараються силою забирати все, що їм потрібно: харчі, зброя, підводи і т.п. Населення приймає це спокійно, бо привикли до більших репресій. Однак занадто позитивно не настроюють ці речі населення до німців.

II

Після приходу перших наших одиниць на терен Житомира назначено управу міста (місцевого), голову міліції з Галичини й голову обласної управи, члена організації, який коротко перед війною, як підпільний, перейшов на тамті терени. Крім того, старалися вони розрушати місцеве населення, бувших урядовців міських і обласних установ вертати на свої місця праці, які були зовсім знищені. Протягом одного тижня вдалося розрухати людей так, що можна було німцям їх представити. Від того і починається весь клопіт. Як пізніше згада[ти], відношення німців є асболотно вороже проти того, щоби на теренах східних і осередних земель діяли в якийсь спосіб члени організації. Це виявляється і в тому, що вони відразу шукають контакту із місцевими і стараються – дають їм інструкції, як вести поодинокі діла управління і інспірують їх у тому напрямі, щоби усувати назначених спочатку наших людей. І так: голова місцевої управи назначив уже іншого команданта міліції, якогось місцевого. Також відставили до Рівного голову обласної управи і на його місце вибрано місцевого, який вправді досить добре відноситься до нас і слухає, але є мало самостійний і тому легко попаде під вплив німців.

Теперішній стан ще дуже пливкий. Головно тому, що через опізнення здобуття Києва, осіло в Житомирі три армейські штаби – усі Зондербеауфтракте й інші спеці від українських справ, що вибиралися до Києва. Кожний з них має відповідні повновласті і старається порядкувати після

своїх поглядів. В Житомирі був Баєр, Фербек (з групи Айкерн). Дольмечером 1-го є Андрусак (поводиться зовсім добре), а 2-го – Солятицький, який на кожному кроці інспірує відповідно Фербека.

III. Відношення німців.

Найкраще відносяться до нас (членів організації, що тамтуди приходять) фронтові частини. Звичайно помагають сильно у переході вперед, беруть на вози, питають, чому не мають скорострілів і без сумніву висказуються за самостійність України. Це ясне, зовсім не перешкоджає в тому, що в населенні вони не все бачать тих представників самостійної України і поводяться, як вище згадую. Подібно ставляться також у полагоджуванні формальних справ поодинокі уряди, настановлювані фронтовими відділами, як, прим[іром], Ортскомандантури в перших моментах після заняття міст. Звичайно, після перших частин приходять більше зорієнтовані старшини про відношення до українців, а особливо до організації і проголошення самостійности. Тому, коли в перших моментах можна виписувати на брамах, що їх строять для привітання німців наші, не місцеві люди, усе, що нам захочеться, приміром: “Хай живе організація ОУН, Степан Бандера, Самостійна Україна” і т.п., то відтак заборонюють писати навіть “Вільна Україна”, а кажуть писати “Звільнена”. Про організацію, або Степана Бандеру не вільно писати нічого. Таке відношення помічається у всіх відповідальних старшин, а пояснення їх можу подати після розмови з Баєром, а відтак з Фербеком.

Баєр стрінув мене на подвір’ї міліції і, делікатно запитуючи, як я там дістався, просив прийти до нього по полудні. Я прийшов разом із Клемишином і з настановленим нами головою обласної управи. Його засадничий погляд на справи такий: найважливішою річю тепер є – упорядкувати життя на Україні. Тому, що винищена інтелігенція, є прямо фізично неможливо налагодити державний апарат так адміністративний, як і продуктивний тими силами, якими ми – українці – розпоряджаємося. А вже в ніякому випадкові не може уявити собі, щоб ми – група Бандери – мали тільки людей, які відповідали б форматом на ці пости. Прим[іром], він питав, чи ми маємо посадника міста для Києва, або згадував, що після його загальних обчислень, потрібно нам 80 000 урядників на самі вищі пости. Звідки ми їх візьмемо? На західних землях цю справу ще можна поладнати, тому він, хоч засадничо не може признати нашого уряду, а тим самим усіх назначень із рамени цього уряду, не усував людей, яких у цей спосіб назначувано, коли вони відповідали фахово даному постові. Тим самим – казав він – хоч ні уряди, ні революційного проводу (на які, покликувалися наші при іменуваннях людей у Станіславівщині) не признає, фактично їх признавав. Однак він певний, що зовсім інакше справа представляється на східних землях. Тут ми не ділали, матеріал відповідний на такі

пости утік з большевиками, і тому труднощі будуть багато більші.

Відносно проголошення самостійности казав, що це був звичайний обман. Найгіршим було це, що спікер радія сказав воякові в радіостанції, що тримав там стійку, що він має прочитати в порозумінні з німецькою владою якесь проголошення. Тим часом ніякого порозуміння в цій справі не було. Бандера навіть не старався говорити перед тим з Гітлером. Сам він – Баєр говорив із митрополитом, і той мав бути обурений на склад уряду. Зрештою, як можемо робити ми щось подібного, доки на наших теренах проливають німці кров. Крім того, заявив він, що німецький уряд ніколи не буде говорити з рухом, в якого [в] рядах є людина, як сот. Ярий. Не подаю тут наших відповідей, бо йшло мені тільки про це, щоби подати в звіті його погляди.

Фербек з групи Айкерна прибув тамтуди дещо пізніше після того вже, як “упорядкував” Волинь. Він приїхав зі Солятиць – ким і перший їх подвиг був, що задержали групу наших людей, яких транспортувало наше тягарове авто на провінцію. Їх було около 14 і їхали в доколичні села під покришкою [для] праці, яку веде Климишин (Майор Йост). Він казав їм усім вернути до Житомира і там випитував Климишина, чи справді ці люди призначені до тої праці, яку він подав. На жаль, усі вони мали посвідки від Ортскомендантур, потвержені добрягою фердфеблем, що їдуть організувати районні і сільські управи. Це не згоджувалося з тим, що казав Климишин, і їм заборонено цю працю. При тій нагоді він говорив довше зі мною, представляючи такі погляди: коли на західних землях безсумнівний провід мас лежить у руках Бандери, то вже на Волині про нього мало хто чув. Там, мовляв, бандерівці відсувають на другий пост місцевих, забираючи собі найважніші становища. І тим накидають волю населенню, якого наставлення зовсім інше. На східних землях не те що про Бандеру, але навіть [про] організацію ніхто нічого не чував. Тому він вправді допустив, що наші люди дотепер там працювали, але ствердив у п’яти селах, що вони замість вести пропаганду за обрібку колгоспів – ведуть політичну роботу, і то в напрямі Бандери. Тому він змушений зарядити усунення усіх українців, що походять з західних земель, з тамтих теренів. На політичні справи тепер ще абсолютно не час, крім того наробили ми німецькій владі багато клопотів у зв’язку із проголошенням самостійности. Тим більше, що все те ми покриваємо порозумінням з урядом, якого абсолютно нема. Тим більше, мовляв, - робиться в групі Айкерна закид, що вони з нами співпрацювали і тепер вони мусять усе це випити.

В цілому я зауважив, що його аргументи були того самого, рода, як і Солятицького. Солятицький був кілька разів на подвір’ї в міліції і говорив

кілька разів з Климишиним. Звідси я знаю його погляди.

Зарядження Фебека вже починають ділати. Доручення – забратися із тамтих теренів одержали 6 наших хлопців, що йшли на Харків. Також Феник і я дістали доручення зараз виїхати із Житомира і зголоситися у ратуші у Львові в кімнаті 33. Там мав урядувати колись Чучкевич, а тепер Мілянич. Я вернув із Житомира, але там не голосився*.

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.14. – Арк.45-47. Копія. Машинопис.

№ 96

Лист А.Мельника до рейхсфюрера СС Г.Гімmlера з протестом проти прилучення Східної Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

28 липня 1941 р.

Постій.

До рейхсфюрера СС Гімmlера в Берліні

Відомість про планове прилучення Західньої України до складу Генерал-губернаторства викликала в усіх українців пригноблення й розчарування. Таке прилучення означає повторення версальського безправ'я супроти українців та ставить під знаком запити грандіозний план фюрера тривалої перебудови Європи на національній засаді.

Через розподіл українського національного організму, буде ослаблена відпірна сила українського народу супроти відвічних ворогів – поляків і москалів, та створиться ґрунт для протинімецької пропаганди.

Ми, які весь час засвідчували німецько-українську співпрацю, просимо в ім'я добре зрозумілого німецько-українського інтересу діяти в тому напрямі, щоб не дійшло до нового розподілу України.

Постій, 28.VII.1941 р.

Андрій Мельник –
Вождь українських націоналістів

ЦДАГО України. Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.1. Копія. Машинопис.

* На цьому документ уривається.

** 17.7.1941 р. А. Гітлер підписав декрет, згідно з яким Галичина з 1 серпня 1941 р. мала бути приєднана до польського Генерал-губернаторства в якості окремої адміністративно-територіальної одиниці під назвою “Дистрикт Галичина”.

№ 97

**Повідомлення Головного осередку пропаганди ОУН (С.Бандери) до
Служби безпеки ОУН про факти звільнення заарештованих
німцями євреїв членами Львівської міської міліції за платню**

**№ 82/п
м.Львів**

28 липня 1941 р.

Організація українських націоналістів
Головний осередок пропаганди
82/п Львів, дня 28.VII.1941 р.

До Служби безпеки ОУН
Львів

Нас повідомляє о.протоієрей Табінський про наступнє: наша міліція переводить тепер враз з німецькими органами численні арештування жидів. Перед ліквідацією жиди бороняться всіма середниками, в першу чергу грішми. Згідно з вістками, які мав о.протоієрей Табінський, серед наших міліціантів мають бути люди, які за гроші чи золото звільняють жидів, які мають бути арештовані. Ми, на жаль, в тій справі не одержали жодних конкретних даних, все ж таки подаємо Вам повище до відома до використання.

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Арк.23, 51. Копія. Машинопис.

№ 98

**Інформація Повітового проводу ОУН (С.Бандери) в м.Миколаєві
про напружені стосунки українського населення з поляками й
військовиками Словацької армії**

м.Миколаїв

29 липня 1941 р.

Миколаїв, дня 29.7.1941 р.

До проводу ОУН у Львові

Від повітового проводу ОУН в Миколаєві

Подаємо загальний політичний стан на терені Миколаївщини:

Від дня 16.7., тобто тоді, відколи в Миколаєві і околиці стаціонують частини Словацької армії*¹, відносини між словаками та українцями є крайне незадовольючі, а саме: словацька армія на чолі зі своїми старшинами, а головно з поручником Ткачем всеціло симпатизує з поляками і жидами до цієї міри, що поляки і жиди чуються чимось вищим. Факт може служити ось який: Один гр[омадянин] Миколаєва заміняв в німецькій армії корову, собі взяв більше молочну, а німцям дав свою (ту корову, що німці дали вищезгаданому громадянинові, вони взяли в жида). Тепер словаки відібрали цю корову від українця і дали жидові. Словом, поставили поляків і жидів як людей неторкаємих, яких не вільно арештувати, хоч би вони мали не знати які провини за собою.

Районову міліцію в Миколаєві розв'язали, а всі інші міліції по околицях роззброїли, а в додатку забороняли носити міліції синьо-жовті опаски. А навіть дійшли до тої межі, що бажають собі, щоб українці співали гімн словацький перший, а український – другий. З цих подібних фактів виходить один висновок: словаки ставлять вище поляків, як українців, і тому українцям утримати провід дуже трудно, бо населення цими фактами крайне огірчене і чекає покращення відносин. Ще один факт. В черниці к[остьолу] Миколаєва є один поляк, котрий не слухав розпорядку міліції, втік зі свого помешкання, буцімто міліція хоче його арештувати і вбити, що виказалося неправдою, бо міліція таких замірів не має, і на підставі тій словаки обмежили діяльність міліції.

Просимо приймати це до відома та вирішити якось цю справу.

Повітовий провід ОУН

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.23. Копія. Машинопис.

* Йдеться про частини Словацької армії маріонеткової Словацької республіки, які брали участь у війні на боці Німеччини. Словаччина в червні 1941 р. сформувала окремий корпус, який було спрямовано на німецько-радянський фронт. Після важких втрат у липні 1941 р. корпус переформували на дві дивізії. Перша використовувалася на фронті, а друга – в тилу, в якості охоронного з'єднання.

№ 99
План роботи в Таборі
праці юнаків ім. Є.Коновальця в Ямниці та
ім. Д.Вітовського в Залукві

29 липня 1941 р.

ПЛАН ПРАЦІ

в таборі праці юнаків ім. Євгена Коновальця в Ямниці і в таборі праці юнаків ім. Дмитра Вітовського в Залукві б[лизько] Галича

На цей час намічено виконати слідуєчі завдання:

- I. 1.Таборова варта.
2.Весела варта.
3.Пращальна варта.
- II. П'ятигодинна щоденна праця в полі (крім свята і неділі).
- III. Ідеологічний вишкіл:
 - A) 1)Вивчення 12 правил українця-націоналіста.
2)Вивчення молитов українця-націоналіста.
3)Декалог, гімн націоналіста і ін.
4)Вивчення історії та географії України.
 - Б) Реферати:
 - 1)Революційний шлях ОУН.
 - 2)Основи нашого світогляду (боротьба за розріст).
 - 3)Економічна і суспільна проблема в Українській державі.
 - 4)Боротьба ОУН за тугість і розріст української раси.
 - 5)Шкільництво в самостійній Україні.
 - 6)Визвольна боротьба ОУН і народи Радянського Союзу.
 - 7)Значення суспільного активу (активна певність).
 - 8)Військова сила ОУН і її завдання.
 - 9) Вишкіл і виховання запоруки могутності нації.
 - 10)Пропаганда і її завдання.
 - 11)Сучасна молодь.
 - 12)Вожді і герої.
 - 13)Багатства українських земель.
 - 14)Українська колоніяльна справа.
 - 15)Українське море – запорука могутності.
 - 16)Україна понад все.
 - 17)Генеза українського націоналізму.
 - 18)Філософічні, психольогічні і соціологічні основи українського націоналізму.

- Матеріали: Основи світогляду,
Філософські основи укр[аїнського] націоналізму.
Психоло[гічні] - “ –
Соціоло[гічні] - “ –
19) Націоналізм і інші напрямки:
Націоналізм і демократія.
- “ - і лібералізм.
- “ - і анархізм.
- “ - і соціалізм.
- “ - і класократична доктрина Липинського.
- “ - і фашизм.
- “ - і націонал-соціалізм.
20) Психологія і соціологія нації.
Розділ до формування української нації.
21) Націоналізм, як нова система виховання.
22) Економія націоналізму.
23) Українська міжнародна концепція.
4. Військовий:
- 1) Впоряд.
 - 2) Стрілецький вишкіл.
 - 3) Метання гранат.
 - 4) Тактичні заняття (2 нічні вправи алярми* з тактичними вправами).
 - 5) Топографія.
 - 6) Прогулька до Галича (Кринос).
 - 7) На закінчення табору марш 70 км до Гошова (т. Ямниця).
5. Спортовий вишкіл:
- А) Відбивання по одній годині денно.
- 1) Техніка відбивання м'яча.
 - 2) Техніка стинання.
 - 3) Гра між поодинокими дружинами.
 - 4) Змагання між роями.
 - 5) Змагання між чотами.
 - 6) На кінець змагання між дружиною-побідником і дружиною тренерів.
 - 7) Змагання між мужеською і жіночою репрезентацією.
 - 8) Змагання репрезентації табору з репрезентацією Ямниці.
- Б) Плавання:
- 1) Класифікація плаваків, поділ на тих, що добре плавають, слабо плавають і взагалі не плавають.

* по тривозі

- 2) Стили плавання: кравль, класичний стиль, на спині й на боці.
 - 3) Засадничі мети до ватерполю.
 - 4) Внутрішні змагання в чотах на 250, 100 і, можливо, на 200 метрів.
 - 5) Загальнотаборові змагання в плаванні.
- В) Легкоатлетика:
- 1) Біги на 100 метрів, 500, 1000 і 3000 м.
 - 2) Мети: (куля, диск, ратище, вухатий м'яч).
 - 3) Скоки (вдаль, вгору).
 - 4) Долівкові вправи.
6. Самодіяльність: хоріві гуртки, стінна газета, оркестра, малювання і ін.

Обласний референт юнацтва

Станіславів, дня 29 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп.1. – Спр. 16. – Арк. 4,5. Копія. Машинопис.

№ 100
Звіт про діяльність
відділу пропаганди Обласного проводу ОУН (С.Бандери) у
м.Дрогобичі

30 липня 1941 р.

м.Дрогобич

З В І Т
з діяльності обл[асної] пропаганди ОУН в Дрогобичі

В склад дрогобицької обласної ОУН входять округи: Стрий, Самбір і Перемишль. Стрий має 6 районів, які мають 354 сіл. Самбір – 6 районів, 291 село, а Перемишль – 4 райони, 265 сіл.

По сьогоднішній день зроблено:

- 1) зорганізовано окружні відділи пропаганди;

2) розроблено план праці облпропаганди, який подано трьом округам до переведення в життя, а саме: відбути свято проголошення Української держави, переведення інтенсивної праці в цілі охоплення під свій нагляд всіх ділянок життя. Ознайомити увесь український загаль з ідеологією й програмою укр[аїнського] націоналізму і історією УВО і ОУН. Зорганізувати робітництво, ремісників, інтелігенцію, жіноцтво і студентство. Відновити діяльність укр[аїнських] товариств як “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Союз українок” і ін. Перевести в самоуправних урядах рішення, щоб назви вулиць мали назви визначних укр[аїнських] історичних постатей, як приміром] Є. Коновалець, Ю. Головінський, Данилишин Білас, Б. Хмельницький і т.д. Організувати театри, драматичні гуртки, хори. Урухомлювати кіна, улажувати концерти, вистави і відбувати обов’язуючі організаційні свята, постановлені Другим великим збором ОУН*. Удекорувати всі уряди й установи тризубами, національними прапорами й світлинами Є. Коновальця. Візвати все укр[аїнське] громадянство, щоб кожна укр[аїнська] хата мала свій прапор і тризуб (того не вимагаємо від поляків і жидів). На склепах і установах поусувати всі большевицькі написи. По м[істах] видавати свій часопис**. Кольпортувати націоналістичну літературу, [вка]зано інформації відносно праці й плану нашого відділу “Групи Схід”. [Українське]*** громадянство, щоб дописували до преси про большевицькі звірства та про замордованих. Запроваджувати всюди карність, лад і порядок. Остерігати перед грабунками і грабіжами. Закладати дитячі садки.

Все вищенаписане округи мали передати районам, а ті – селам.

В самому [Дрогобичі]*** підготовляється концерт пісні, вистава “Невольник”.

Обі імпрези відбудуться в першій половині серпня. На 28 серпня підготовляється академія, присвячена 85-ттю уродин Ів. Франка, а на 31 серпня підготовляємо для цілої області “Свято боротьби”.

В Дрогобичі виходить три рази в тиждень часопис “Вільне слово”, а в Стрию “Стрийські вісті”.

Облпропаганда ОУН перебрала під свій нагляд і керму редакції, й друкарню “Вільне слово” в Дрогобичі. Цензуру переводимо ми.

Звертаємо спеціальну увагу на найбільш відсталі терени як, прим[іром], Перемишль.

* У IV розділі постанов II Великого Збору ОУН(Б) пунктом 3 визначалися такі організаційні свята: “Свято Соборности 22 січня, Свято Героїв Революції дня 23 травня і День боротьби 31-го серпня”.

** На полях позначка: “Вільне слово”.

*** Частина тексту пошкоджена.

На днях приступаємо до організування січі в цілій області.
Обласна пропаганда ОУН в Дрогобичі.
Дрогобич, 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 13. – Арк. 2 – 2 зв. Засвідчена копія. Машинопис.*

№ 101

Довідка Дрогобицького обласного проводу ОУН (С.Бандери) про діяльність щодо адміністративного устрою області

30 липня 1941 р.

Дрогобиччина.
Обласний провід ОУН в м.Дрогобичі

Ціла Дрогобицька область поділена на 29 районів (за большевицької окупації). Райони – це були поодинокі повітові міста, які за польських часів були повітами.

Незалежно від поодиноких повітів большевики потворили в більших осередках повіту осібні райони, до яких входили села з колишніх двох повітів.

Показалося подекуди на зовсім доцільне, бо є села, котрі тяготіють до інших повітів, чи то з браку комунікації чи з причин задалекого віддалення від міста, і лише силою обставин мусили туди належати.

Взявши під увагу ці труднощі, ми поробили деякі зміни районів чи радше влучили деякі райони до колишніх повітів, до яких належали.

Про зміну, яку ми ввели, залучуємо наші зарядження до Адміністраційної управи, округ, районів, міст Дрогобицької області.

Тим часом німецькі адміністраційні власті такої зміни не роблять, а залишають так, як було за большевиків.

Організаційно ми придержуємося такої зміни, яку ми завели. Цілу область Дрогобича ми поділили на три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишльську.

До Стрийської округи належать райони: 1)Сколе, 2)Дрогобич, 3)Стрий, 4)Миколаїв, 5)Жидачів, 6)Ходорів з тою різницею, що Дрогобицький район ми підпорядкували безпосередньо області зо зглядів технічних.

* Засвідчена печаткою: “Обласний відділ пропаганди ОУН в Дрогобичі”.

До Самбірської округи належать райони: 1)Устрики-Долішні, 2)Старий Самбір, 3)Турка, 4)Самбір, 5)Рудки, 6)Хирів.

До Перемишльської округи належать райони: 1)Бірча, 2)Доброміль, 3)Перемишль, 4)Мостиська.

В поодиноких є окружні проводи зорганізовані і вже доволі добре працюють, одначе з браку самостійних сил, як рівно і мала скількість тих людей, відбивається на праці, через що тут і там можна бачити недотягнення, тому конечним є доповнити людей до потрібних рефератів, і щойно тоді можна цілковито повести працю у всіх ділянках та на всіх відтинках.

Найслабше під тим оглядом стоїть Перемишльська округа, хоч і там ми докладаємо всіх сил і висилаємо здібніших людей для зорганізування як організаційної сітки, так і всіх інших ділянок.

Це саме діється в поодиноких районах, хоч і не в кожному. Одначе є райони, де з браку людей, що їх арештували або постріляли большевики, не можна зорганізувати повного районного проводу, бо люди, які залишилися, не мають вправи в роботі.

В такі місця посилаємо людей з цілком інших теренів, які організують там життя.

Загально в області є наші впливи, і життя йде під нашими вказівками на всіх відтинках. Міліція в нашій області є в наших руках і під нашою командою. Подекуди, де ми не вспіли з вищеподаних причин опанувати деякого терену, там місцеві люди* власну руку і зголошувалися до нас за вказівками.

В Перемишлі і в Турці, а навіть частинно в Бориславі барановщички** ведуть свою роботу, яка виглядає на ніщо інше, лише на диверсії і виходить на шкоду будівництву Української держави. Роблять це свідомо хоч і самі бачать, що роблять зле. Скількість їх є така мала, що не мають з ким і чим робити, через що їх робота є страшно бліда, і тому не мають поля до попису. Робота їх обмежується до кидання інтриг, частинно кольпортують літературу і почасти баламутять деяких незорієнтованих в цій справі людей.

Наша організаційна сітка представляється добре (хоча не всюди вона ще добре стоїть з браку часу присвятитися для неї). Тому, що сітка ще не зовсім упорядкована, була причина така, що налагодити державне життя в місті на всіх його відтинках вимагало так багато енергії, а коли взяти під увагу терен Борислав, Дрогобич, а з другої сторони вже згадуваний брак людей, то думаємо, що причина зовсім зрозуміла.

Були речі, котрі за всяку ціну треба було порядкувати і порядкується

* Далі одне слово нерозбірливе.

** Барановщик – від імені члена мельниківського ПУНу Я.Барановського, мабуть, йдеться про активістів ОУН(М).

дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючо:

Стрийська округа числить 736 чл[енів].

З округи Самбірської і Перемишльської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 15. – Арк. 74-75 і зв. Копія. Машинопис.

№ 102

Інформація осередку ОУН (С.Бандери) про міжнаціональні стосунки на Гуцульщині та зміни в адміністративно-територіальному поділі Дрогобиччини

30 липня 1941 р.

Дрогобич
Гуцульщина

ВІДНОСИНИ НА ГУЦУЛЬЩИНІ

Як знаємо, ціла Гуцульщина та Підгір'я аж по Дністер зайнята мадярськими військами, які з перших днів по приході вдавали українських прихильників, навіть приятелів, та з кожним днем ця приязнь прибирає щораз то холодніший вигляд, [то] навіть ворожий. Передовсім спра[ва] їхнього стосунку до не неприхильних нам елементів стає щораз цікавішою. Конкретно, прихильність мадярів, яка до українців маліє, зростає рівночасно до поляків, а навіть до жидів, що цілком без обиняків виявляють себе симпатиками уступившої большевицької влади. Треба згадати, що в мадярській армії є багато офіцерів поляків (з бувшої польської армії, що перейшли туди в 1939 році як до союзників), які своєї україножерської роботи не занехаяли й досі, бо від того часу зросла сила польського духа на Гуцульщині, організована польською військовою організацією, а попирана такими “офіцерами” мадярської армії, та по-тайки інформована.

Бувають часті випадки, що мадярські війська, крім щоденно

заспокоюваних домагань доставки відповідної кількості харчів, розбивають чоконами кооперативні крамниці та забирають, що тільки їм подобається, а виходячи з крамниці, дають “дозвіл” здивованій товпі порпатися в рештках товарів. На інтервенції нашої влади відсилають заглянути в наші крамниці, щоб ствердити, що це не малярське військо, а самі “свої” люди обкрадають українські кооперативи.

Можна почути й ще цікавіші речі, де малярські офіцери жадають здійснення тризуба з хреста біля читальні під загрозою репресій (арештувань, розстрілу), як будьто би чогось протидержавного, а жидівське та польське населення тішиться у таких старшин “поводженням”, проходжуються з ними попід руки та відчувають щоденно опіку (велику) від них. Ревізії за зброєю зачинають малярі від української інтелігенції та селян, а відтак доперва заходять до поляків чи жидів, що є батьками узброєних комсомольців.

Цілковите роззброєння української міліції в українських селах на Гуцульщині трапляється в двох-трьох селах на район. Найбільш обурює населення та українську міліцію те, що з трудом вишукуваних по лісах та дебрах комуністів, жидів та поляків випускають малярі на волю, показуючи йти, куди хочуть. Так діється навіть досить часто (1-2 рази в тиждні). До нашої міліції ставляться при такій “роботі”, дуже гостро (багнетами до грудей тощо). Селян арештують і віддають у польовий суд (малярський) навіть за такі речі, як сварка за межу, та легке побиття сапою.

Радіоапарати заборонено мати тільки жидам, а полякам, що цілими ночами групуються при таких апаратах, а цілими днями розпускають панічні вістки між українське населення – не заборонено. Переїжджаючи через глухе село, можна бачити цілком до від’їзду готових громадян українців, що зі страхом поглядають на схід, чи не зближаються “червоні”, бо поза селом мешкаючий поляк, в якого є радіо, казав ще досвіта, що большевики йдуть вже вперед, тому то й чути стріли, та казав, що українцям нема чого й години лишитися в селі.

Місцевостей та прізвищ не подаю через те, що по опублікуванні цього можливі є репресії з малярської сторони. Добре поінформовані люди усякі перешкоди та труднощі в подорожі українцям з Гуцульщини до Львова пояснюють обережністю малярів, що в кожному такому, ідучому до Львова “осібняку”, добачують носія скарг до німецької влади, якої приходу наше населення явно очікує, як єдиного рятунку з такого положення, яке тепер царює на Гуцульщині під малярською владою.

Дрогобиччина

Обласний провід ОУН в м.Дрогобичі

Ціла Дрогобицька область поділена на 29 районів (за большевицької окупації). Райони – це були поодинокі повітові міста, які за польських

часів були повітами. Незалежно від поодиноких повітів більшовики повторили в більших осередках повіту осібні райони, до яких входили села з колишніх двох повітів. Показалося подекуди, [що це] не довсім доцільне, бо є села, котрі тягнуться до інших повітів, чи то з браку комунікації, чи з причин задалекого віддалення від міста, і лише силою обставин мусили туди належати.

Взявши під увагу ці труднощі, ми поробили деякі зміни районів чи радше влучили деякі райони доколишніх повітів, до яких належали. Про зміну, яку ми ввели, залучуємо наші зарядження до адміністративної управи, округ, районів, міст Дрогобицької області. Тимчасом німецькі адміністративні власті такої зміни не роблять, а залишають так, як було за більшовиків.

Організаційно ми придержуємося такої зміни, яку ми завели. Цілу область Дрогобича ми поділили на три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишлянську.

До Стрийської округи належать райони: 1) Сколе; 2) Дрогобич; 3) Стрий; 4) Миколаїв; 5) Жидачів; 6) Ходорів – з тою різницею, що Дрогобицький район ми підпорядкували безпосередньо області зо зглядів технічних.

До Самбірської округи належать райони: 1) Устрики-Долішні; 2) Старий Самбір; 3) Турка; 4) Самбір; 5) Рудки; 6) Хирів.

До Перемишлянської округи належать райони: 1) Бірче; 2) Добромиль; 3) Перемишль; 4) Мостиська.

В поодиноких [районах] є окружні проводи, зорганізовані і вже доволі добре працюють, однак з браку самостійних сил, як рівно і мала кількість тих людей, відбивається на праці, через що тут і там можна бачити недотягнення, тому кінечним є доповнити людей до потрібних рефератів і щойно тоді можна цілковито повести працю у всіх ділянках та на всіх відтинках. Найслабше під тим оглядом стоїть Перемишлянська округа, хоч і там ми докладаємо всіх сил і висилаємо здібніших людей для зорганізування як організаційної сітки, так і всіх інших ділянок.

Це саме діється в поодиноких районах хоч і не в кожному. Однак є райони, де з браку людей, що їх арештували або постріляли більшовики, не можна зорганізувати повного районного проводу, бо люди, які залишилися, не мають вправи в роботі. В такі місця посилаємо людей з цілком інших теренів, які організують там життя.

Загально в області є наші впливи, і життя йде під нашими вказівками на всіх відтинках. Міліція в нашій області є в наших руках і під нашою командою. Подекуди, де ми не вдали з вищеподаних причин опанувати деякого терену, там місцеві люди ро[били] на власну руку і зголосувалися до нас за вказівками.

В Перемишлі і в Турці, а навіть частинно в Бориславі “барановщики” ведуть свою роботу, яка виглядає на ніщо інше [як] лише на диверсії і виходить на шкоду будівництву Української держави. Роблять це свідомо, хоч і самі бачать, що роблять зле. Скількість їх є така мала, що не мають поля до попису. Робота їх обмежується до кидання інтриг, частинно кольпортують літературу і почасти баламутять деяких незорієнтованих в цій справі людей.

Наша організаційна сітка представляється добре (хоча не всюди вона ще добре стоїть з браку часу присвяти[ти]ся для неї). Тому, що сітка ще не зовсім упорядкована, була причина така, що налагодити державне життя в місті на всіх його відтинках вимагало так багато енергії, а коли взяти під увагу терен Борислав, Дрогобич, а з другої сторони вже згаданий брак людей, то думаємо, що причина зовсім зрозуміла.

Були речі, котрі за всяку ціну треба було порядкувати і порядкується дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючим: Стрийська округа числить 736 чл[енів]. З округи Самбірської і Перемишлянської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.15. – Арк.74-75, 75 зв. Копія. Машинопис.

№ 103

Умови співпраці ОУН (С.Бандери) з Німеччиною щодо самостійності України та спільної боротьби проти СРСР*

Кінець липня – початок серпня 1941 р.

Передумова співпраці

1.Представниками Рейхсміністеріюм ...** предложено ОУН передумови розмов на тему співпраці виповнення Організацією трьох вимог.

а)ОУН не буде вести в сучасній порі партійної пропаганди, обмежуючися на загальнонаціональній українській пропаганді, себто пропаганді, приємливій, на думку німецьких чинників, всім українцям.

* Див. док. № 114.

** Тут і далі крапки в тексті.

б)ОУН не буде пропагувати імен живучих осіб...

в)розв'яже 3 гл., здизавує Український уряд, покликаний у Львові 30 червня 1941 р.

г)незважаючи на ультимативну форму поставлених вимог, а беручи на увагу... необхідність українсько-німецької співпраці, на дві перші умови ОУН погодилася зразу, щоб дати доказ ... тної доброї волі з боку ОУН для співпраці без огляду ... поза обіцянкою дозволу на побут на ОСУЗ членам ОУН ... з боку німецького ... ніщо інше не було згадки.

Провід ОУН ... що перехідні воєнні заходи можуть диктувати повірці ... ри й уважає їх перехідними.

Третя вимога потребує більш всестороннього розгляду та основнішого висвітлення її з українського боку.

Дотеперішня співпраця

1.УВО, а згодом ОУН під проводом [полковника Євгена] Коновальця, від початку свого існування, співпрацювання з Німеччиною проти Польщі і Москви, знаючи, що Німеччина сприяє самостійній соборній Українській державі. Свою зовнішню політичну концепцію український [уряд] будував на союзі України з Німеччиною. Змінили її тоді за згодою Німеччини, дісталася мадярам. ЗУЗ зайняли большевики, і тою ціною здержано їх вхід у війну у час кампанії на заході. І хоча ЗУЗ ... двол ... окупації понесли гекатомби жертв і особливо ... цілях війни ЗУЗ розуміла де, бо було їй ясным, що у спільній боротьбі України і Німеччини за новий справедливий лад у світі, зокрема, на сході Європи треба Україні знову й знову ... дань крові і жертв. Українські повстанці на початку ... німецьких військ на УЗ визначно причинилися до ... військових військ. Багато жертв у людях комунізму теж ОУН співпраця з відно ... німецькими чинниками за ... роки та особливо за два останні. Окремий статичний [ко]ляборат про ... боролися ми за самостійність у тому переконанні, що Німеччина йде тому назустріч, тому деякі жертви були для нас зрозумілі і необхідні.

3.Українська концепція перебудови сходу Європи.

Український народ бореться за ССУД. Ширша концепція перебудови сходу Європи, організація спільної боротьби всіх досі поневолених Москвою народів проти Москви на площині приязнує співпрацю свободних народів. Московський імперіалізм, навіть якщо його теперішня форма буде знищена, не згине в тій війні. Месіянстичний імперіалізм, як виказує історія, питомої московському духові, чи це було в формі панславізму, чи оборони православія, чи комунізму. Навіть геополітична рація вимагає, щоб Східній фронт Німеччини був забезпечений. Цей фронт може держати лише Україна, як самостійна держава, якій політично зручніше зорганізувати фронт досі ... [Ні]меччини безпосередньо.

Ясно, що цей фронт унутрі України ставити можуть лише українські націоналістичні елементи революції.

Допускає інтерпретацію збереження Московської імперії лише з зміною уряду, ... режиму. Вона допускає теж інтерпретацію, що Німеччина не бажає перебудувати схід Європи на основі державної свободи народів. Українство є проти всякого поневолення. Українство є проти Москви, не лише проти жидівського большевизму.

Німецькі чинники не бажають скріпляти московського патріотизму видвиганням ідеї розвалу тюрми народів, то досі не можна ... московських патріотів Червоної армії ... українські патріоти розчаровуються браком пропаганди ідеї державності України та настаряючи їх тим в сторону Німеччини. Не треба забувати, що українці вели за державність століттями боротьбу, і навіть червона Москва мусила поступитися, даючи бодай форму державності УРСР. Коли Німеччині з воєнних причин незручно тепер це чинити так доцінньо, щоб двома шляхами ішла праця: Німеччина мала би демобілізувати московські патріотичні імперіальні елементи, українці ж – пропагандою, а на звільненій території організацією державного життя, давати українським патріотам по той бік фронту властиву мету, якій теж сприяє Німеччина. Самостійної Української Держави, зокрема ж сформування української збройної сили, що боролася би по боці Німеччини, було б наявним доказом для них, що Німеччина не йде з окупаційними тенденціями. Цими двома шляхами швидше йшов би розвал СРСР. Цей шлях започаткував Акт з дня 30 червня 1941 р.

Основи приязні

5. Не лише довгі роки українсько-німецької співпраці, в якій ОУН поклала безчисленні жертви, свідомство приязної постави ОУН, але й в самому історичному Акті проголошення УД 30 червня 1941 р. зафіксована генеральна лінія української політики на довгі часи. Чи має бути глибший доказ приязні, як фіксація її в історично-правному акті, на якому виховуватимуться покоління, як досі на історичному акті 22/1-1918 р.! УД муситиме мати союз з Німеччиною, забезпечені західні кордони, щоб бути у вічному поготівлі для боротьби проти Москви, яка як 80-мільйонна нація хоча й вийде розбитою, як імперіальний нарід з цієї війни, але завжди ще представлятиме велику силу, а, може, навіть, позбувшись паразитарних цих та більше зв'язавшихся з московським органічним ґрунтом, скріпне внутрішньо як моноліт.

ОУН йде на співпрацю з Німеччиною не зі страху й опортунізму, але в передсвідченні необхідності цієї співпраці для України. Прихилити революційні [націоналістичні] елементи, які признають щире передове місце Німеччини в новому світі, але бажають теж, щоб у тому

новому світі їх батьківщина мала належне їй місце, як самостійна держава, це запорука ладу і порядку на сході Європи. Опортуністичні служальчі елементи є в кожному народі, але про долю народів та тривалість співпраці їхньої рішають героїчні сили.

Немає кращої запоруки непохитності приязни, як та, що Українська держава визнана Німеччиною, визнаний український уряд організуватиме негайно збройну силу – Українську армію. Ввійде в війну по боці Німеччини і вести буде її спільно з німецькою армією так довго, доки на всіх фронтах у сучасній війні Німеччина не переможе. Тут не важний є той мотив, що німецьким чинникам невідомо, [що] є ще Східна Україна, отже, мовляв, може, доведеться змінити уряд. Саме головне – самостійна УД, український уряд як принцип, а модифікації його можуть заісновувати не один раз. Коли так буде поставлена справа, то ні один з українців Лівобережної України не буде питати, чи він є в уряді, чи ні, коли буде бачити, що йде збройна боротьба Української армії з Москвою, коли йде вона за ССУД, коли є Український уряд, що прагне добра українському народові.

Словаччина, Румунія, Мадярщина, фіни, норвежці, данці і т.д. б'ються проти Москви, а українцям не дається тієї можливості. Національна гордість українців – народу борців має теж тут своє деяке значення. Українці бажають далі боротися проти Москви за ССУД.

Питома вага України у боротьбі з Росією кількістю населення, матеріалом технічним і головню ... людським елементом не видержує ніякого порівняння ні з ... ні з естонцями, білорусинами чи фінами, ані взагалі з усіма разом доси поневоленими Москвою народами. Тому ще не виводиться тих самих метод стосувати по відношенню до України як до тих малих народів. Україна вимагає окремого трактування, окремих метод. Не вдалося Москві знищити України, ані її визвольних змагань, без огляду на найкраще взагалі і можливо ... України і українців і без огляду на найжахливіші методи. Україна ожила і зі самостійної державності ніколи не зреклася, і не існує ніяка сила, яка б потрапила вибити цю ідею з душі ... українського народу.

6. Державність – передумова ентузіазму творчої співпраці.

Ентузіазм в праці і ... країни може розвогнювати лише ідею самостійної Української держави. Як націонал-соціалістична ідея відродила німецький народ, ... до господарського ... так щойно ідея УД розбудить у українців гін до творчої розбудови країни, до піднесення продукції, до видобування максимуму плодів землі. Інакше населення наставлене з недовір'ям до всяких чужих сил, йому роками обіцували блага, а несли неволю, стихійно, по звичці, буде продовжувати тактику пасквізму, видобуваючи лише те, що йому потрібно на прожиток, а зовсім не

турбуючися якимись ширшими потребами війни. Найбільш невірною є думка, яку мають німецькі круги, мовляв, тому що на СУЗ не питають німців про УД, а лише говорять про хліб, жнива, отже, хибний висновок – ідея ССУД не актуальна. Українське населення бачить, що німецька армія [виступає] проти жидівського большевизму, як голосить німецька пропаганда і твердить більшовицька пропаганда, отже, по старій звичці людям у мундирах, чужим людям, як довгі роки дотепер оповідає і відповідає про буденщину, а не розкриває того, чого прагне, що сидить в глибині душі. Чи й большевицький режим чогось навчив, чи ж недоцільно так швидко звірюватися власних домів, бо за це бував розстріл, чи ж де-що зробила протинімецька большевицька пропаганда, а теж деякі невлучні німецькі потягнення з 18-го року, що не призабулися! Пишемо..., бо надто поважна ситуація і справа, щоб приховувати правду.

Чи є до подумання вже навіть з формального боку, щоб по 20 роках існування УРСР, не згадуючи традиції боротьби з гекатомбами жертв населення, яке всі лиха бачило у браку української державної самостійності, значить, самостійного українського господарювання всіми багатствами і добрами України, не бажало б самостійності, як деякі німецькі інформатори звітують. Нам доводилось вже кількакратно звертати безуспішно увагу на злу поінформованість деяких німецьких кругів про властивий стан на сході Європи. Ще перед війною звертали ми увагу на те, що війна буде важкою, важкою, як німецькі чинники сподіваються, ми подавали наші думки і проекти в різних справах, але одержували відповідь, що німецькі війська за два тижні будуть у Києві, а за шість – на Уралі. Отже, все те зайве. З нашого боку було зроблено все, щоб якомога заощадити людей, матеріали, плодів землі, якнайшвидше причинитися до розвалу СРСР. Жодного заміту не можна зробити щодо нашої відповідальності. Наші думки, що впливають з докладного знання дійсності, предкладали ми і предкладаємо без огляду на практичне врахування їх відносними чинниками. Робимо це й в теперішньому випадку, що є предметом того письма.

в) Події з 30 червня 1941 та проблема українського уряду.

Україна творить камінь предковення, на якому народи побачать відношення Німеччини до вічно приятних їй народів. Саме Україна – це та країна, що ніколи, історично беручи, не була ворожа Німеччині, ані у ворожому таборі. Княжі часи Хмельницького, коли завдяки його повстання проти Польщі Прусія здобула свободну руку відносно Польщі, Мазепи, 1918-х років, коли в найгарячішому часі війни Україна зобов'язалася Берестейським договором, допомагає всіми заходами Німеччині – свідочтва непохитної тривалої приятності України. Ради чого ця вічна приятність мала б сьогодні бути похитана? Український нарід

прийняв важко прилучення проти його волі Галичини до ГГ, до Польщі, ентузіазм народу це прибило.

Символом держави є уряд. Відкликування його на вимогу німців було черговим моральним ударом після прилучення Галичини в німецько-українську приязнь, пославши би ще більше запал праці і радість у відбудові країни, опрацювання її землі, її плодів, бо знову прийшла би думка в українській маси, для кого працювати рівно і солідно, коли УД й так не буде. Ради чого давати ще один атут* англійській і польській пропаганді, яка вже по прилученню Галичини насміхається з українсько-німецької співпраці, мовляв, німці використали лише українців для своїх цілей, а тепер мають для них концентраційні табори (промова Ген.Сікорського ... ському радіо).

Про що йде ОУН?

ОУН йде про УД, а не конче про УД, в якій лише ОУН мала би владу, ОУН підпорядковується Українській державі, а не хоче УД підпорядковувати собі. ОУН йде взагалі про Український уряд, а не якраз про конкретний уряд, значить, про конкретні особи. Коли б Німеччина проголосила УД чи перебудову сходу Європи на національні держави, як одну із цілей війни проти Росії – проб. ... ючого уряду ввійшла би в зовсім іншу стадію свого розвитку. Ліквідація існуючого уряду при нез'ясованій поставі Німеччини до УД, при неіснуванні іншого українського уряду, створеного тепер на українській землі з волі українського народу, свідчило би про те, що Німеччина не бажає собі УД, дезавуючи Акт проголошення УД дня 30.6.[41]. у Львові, та наявний виявник його, створений тоді Український уряд.

Відношення ОУН до УД.

10.ОУН дала ініціативу до створення уряду, але уряд не був і не є підчинений Проводові ОУН. Голова уряду, правда, є з ра[мең] ОУН, але члени уряду в подавляючій більшості були покликані з різних середовищ, по фаховому критерію. Уряд визнало українське громадянство і дало йому ширшу легальну основу, бо йому підчинилися українці різних політичних переконань, а не тільки ОУН. Уряд визнало все населення звільнених територій (окремим письмом ці факти, статистично опрацьовані, будуть передані ВЕ). Мандат уряду став мандатом, переданим йому не лише ОУН, але всім українським громадянством. Уже з того погляду ОУН не має легального права розв'язувати уряду. Це могло б зробити з українського становища лише національні Установчі збори українців. ОУН і уряд. Дві окремі справи – уряд є понадпартійний і всеукраїнський, і цьому є одинаково наддніп[ряни], галичани, як і волиняки. Голова уряду, як підпор ... ОУН, лише в ... справах підлягає Провідникові ОУН, в справах ... ОУН підлягає урядові. З загальноукраїнського

* шанс

становища, беручи та узгляднюючи подану в ... для німецько-української співпраці мотиви, ОУН не може зайняти до уряду негативного становища, ані відкликати з нього свого представника.

Відпоручники подавали, як мотивацію поставлених двох перших вимог до ОУН, те, що виповнення їх є диктоване тим, щоб не впроваджувати партійних непорозумінь і ворожнечі поміж українськими групами, саме таку спільну приємливу для всіх базу творить український уряд, в якому є місце для всіх українських патріотів.

11. ОУН [та] умови співпраці.

Справи проголошення держави й уряду не доводиться ставити в ... дисципліни, чи недисциплінованости українського партнера, бо ...

а) українці боролися проти Москви довгі роки ще ... розпочалася сучасна війна, і сьогодні бажають у подіях на сході Європи ... як воююча проти Москви сторона, ... безчислені жертви у тій боротьбі на ССUD і ... свою співпрацю з Німеччиною особливо в останніх часах, як це підтверджують факти, ...

в) врешті всі спроби ОУН ввійти в контакт з політичними німецькими чинниками і спільно з ними усталити політичну платформу і тактику були марними. Відносні чинники, з якими ОУН мала контакт, заявляли свою некомпетентність, а врешті ... перед війною заявили, що факти на землях будуть вирішні. Конкретні факти: безпосередньо перед війною шеф політичного відділу ОУН ... голова уряду Я.С[тецько] старався обговорити відносні справи в АПА, ... НСДАПА, але бажаного побачення не одержав. Керівник зовнішньополітичного відділу ПАСИН Володимир Стахів одержав теж відмовну відповідь. Отже [є] ясним, що ОУН не мала можливості узгіднити своєї тактики у час війни, і відповідальність за це не лежить по боці Проводу ОУН.

12. ОУН за дальшою співпрацею з Німеччиною.

ОУН якнайдалше на платформі співпраці з Німеччиною вважає, що не корисно на цю співпрацю вплинуло би ліквідування уряду. Знаючи добре українську публичну лінію, умовляють, який негативний резонанс у час війни мало би проголошення Комунікату, що на ультимативне домагання німецького міністерства ... Уряд мусить розв'язатися, бо це є передумова співпраці якої-небудь...

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 39. – Арк. 1-10. Незасвідчена копія. Машинопис.

№ 104

Стаття економіста В.Садовського
“Справа реорганізації української промисловості”

м.Прага

Липень 1941 р.*

В.Садовський

Намічення конкретного проекту реорганізації в області тої чи іншої ділянки господарського життя вимагає: а) наявності цілком конкретних даних про той стан, в якому обговорювана галузь господарського життя знаходиться; б) наявності відомостей про ті матеріяльні і людські сили, які існують для розпорядження в цілях переведення реорганізації; в) наявності відомостей про ту загальну господарську і політичну ситуацію, за якої реорганізація буде переводитись.

Оскільки вистачаючих відомостей в усіх цих областях або цілком бракує, або вони існують в дуже обмеженій мірі, є природним, що наші дальші уваги відносно реорганізації української промисловості можуть мати лише характер теоретичної концепції. Можливість і доцільність реалізації окремих висунених вами заходів буде зв'язана з тим, в якій мірі вони будуть відповідати конкретній ситуації.

2. Відсутність конкретних даних відносно всієї суми тих умов, при яких має переводитись реорганізація української промисловості, примушує нас при наміченні нашої схеми базувати її на низці припущень. Вони є наступні: а) на українських землях повстане українська влада, яка буде мати можливість скерувати свою діяльність в напрямі скріплення господарських підстав для української державности; б) влада вживе відповідних заходів: для налагодження грошового обороту і урегулювання фінансового становища країни; для урегулювання земельних відносин; для розв'язання продовольчої справи; для відновлення і налагодження залізничного руху – загалом забезпечить умови, з якими є зв'язаний безперервний і нормальний хід господарського життя.

3. Нижчеподані уваги відносно реорганізації української промисловості мають на увазі ту ситуацію, при якій буде йти [мова] про використання тих можливостей, які існують в результаті її дотеперішнього розвитку. Якщо в результаті військових подій в окремих районах чи галузях промисловості розміри знищення досягають таких розмірів, що використання решток матеріяльних і людських резервів з господарського погляду не є доцільним, намічені ним пропозиції не можуть мати місця.

* Точнішу дату написання або публікації статті встановити не вдалося.

4. Намічені нижче пропозиції мають на увазі в першу чергу ті заходи, які повинні були би бути переведені в справі реорганізації української промисловости в перший період після обняття влади. Проте вони виходять з тої основної преміси*, що заходи в справі реорганізації промисловости переходового часу мусять бути органічно пов'язані з загальним планом українського промислового будівництва, складаючи його органічну частину.

5. Загальний план українського промислового будівництва, органічною частиною якого є подані нижче пропозиції в справі реорганізації української промисловости в переходовий час, мусить базуватись на таких підставах: а) українська промисловість мусить творити розгалужене ціле, репрезентоване по можливості всіма галузями промислового виробництва, яке, спираючись на використання в першу чергу місцевої сировини і півфабрикатів і послуговуючись переважно місцевими робітничими і технічними силами і капіталами, в максимальній степені задовольняє потреби національного ринку; б) промислове будівництво є одною з частин українського господарського будівництва, і його розвиток є органічно пов'язаний з розвитком цілої української економіки; завданням української економічної політики є ліквідація того розриву, який створено в результаті советської політики індустріалізації між розвитком промисловости і розвитком українського сільського господарства і транспорту; в) завданням української промислової політики є в міру господарської можливости рівномірне використання промислових можливостей окремих частин українських земель і встановлення між ними тіснішої господарської співпраці і зв'язку; виходячи з цих моментів, є необхідною господарська політика, яка би змагала до ліквідації того розриву, який створений між частиною зіндустріалізованого в результаті большевицької політики Степу і іншими частинами України і усунення протиріч, які створені наслідком тої ж політики, ніж заіндустріалізованими частинами Степу і рештою дозіндустріалізованої частини української території; г) завданням української промислової політики мусить бути усунення тих взаємовідносин, які створено советською економічною політикою, між галузями промисловости, що виробляють засоби продукції і засоби споживання; г) базуючись в першу чергу на задоволенні потреб національного ринку і зв'язуючи свій дальший розвиток з розширенням його вмістимости, українська промисловість не має забувати про заховання тих своїх позицій, які вона здобула на зовнішніх ринках – в Росії, [на] Балканах, Кавказі і [в] Персії; д) українська промислова політика в своїх методах і заходах, використовуючи досвід більш розвинених господарсько країн, повинна остерігатись від сліпого

* передумови

наслідування і механічного перенесення на український ґрунт чужих взірців; ці чужі взірці мусять бути перероблені і органічно пристосовані відповідно до українських господарських традицій і сучасної української господарської дійсності; е) при наміченні конкретного програму українського господарського будівництва мусять бути взятий під увагу основний характеризуючий українську економіку чорноморський напрям господарського тяжіння; є) українське промислове будівництво мусять спиратись на всебічному використанні і піддержанні приватної ініціативи, яка регулювалася би в загальнодержавних цілях державою; межі державної господарки визначаються мінімумом, розміри якого встановлюються в залежності від умов міжнародного господарського оточення і обставин ліквідації большевицької господарської спадщини; ж) українська промислова політика мусять змагатись до того, щоб забезпечити пріоритет за українським національним елементом, проте, рахуючись з обмеженістю українських господарських сил, ця політика мусять бути в вистачаючій степені еластичною для того, щоб забезпечити використання потрібних сил місцевих елементів інших національностей країни; з) програм господарського будівництва, як і реорганізація української промисловости після відновлення української влади, повинні переводитись в той спосіб, щоб було забезпечене доцільне використання максимуму наявних матеріяльних і людських сил і в мінімальній степені був порушений нормальний хід господарського життя.

6. Виходячи з цих загальних підстав, як загальну директиву для всіх існуючих на території України советських господарських установ як місцевих, так і центральних, і промислових підприємств треба висунути, що всі вони з тим складом службовців і робітників, які вони мали, мусять продовжувати свою працю під доглядом призначених українською владою комісарів. Ліквідація окремих установ чи зміни в характері їх діяльності опріч тих, які впливають зі зміни державного становища України, переводяться лише внаслідок розпоряджень центральної влади. Жодні претензії, або втручання колишніх власників окремих промислових підприємств, не повинні бути допущені і мусять бути розв'язані в загальному порядку окремим законом. Якщо внаслідок з мобілізацією склад робітників окремих господарських установ не зменшився в зв'язку з існуючим переобтяженням советських установ надмірною кількістю зайвого і малокваліфікованого персоналу, буде доцільним ще до вирішення питання про дальший характер, або існування окремих установ, перевести звільнення зайвих людей владою комісара в потрібних випадках.

7. Організація центрального управління промисловістю мусила би полягати в створенні таких установ: 1) Вищої ради народнього господарства,

яка являлась би найвищим дорадчим органом, визначаючим конкретний напрям розвитку народного господарства; її компетенція охоплювала би промисловість, торгівлю, продукційну і споживчу кооперацію; вона би мала перебрати відповідно змодифіковані функції Госплану і в певній частині його апарат; 2) Міністерство народного господарства, яке перебрало би апарат і функції – відповідно, очевидно, змодифіковані – господарських комісарятів республіканських, союзно-республіканських і союзних комісарятів. За конструкцією 1939 року сюди би увійшли республіканські комісаріати місцевої і комунальної промисловости, союзно-республіканські комісаріати харчової промисловости, рибної промисловости, м'ясної і молочної промисловости, легкої, текстильної і лісової промисловости і торгівлі, представництва і місцеві органи загальносоюзних комісарятів авіаційної промисловости, суд[н]обудівельної, боєвих припасів, озброєння, паливної промисловости, електроенергії і електропромисловости, чорної металургії, кольорової металургії, хемічної промисловости, промисловости будівельних матеріалів, важкого, середнього і загального машинобудування і зовнішнього торгу. Дискусійним тут може бути питання про включення до міністерства народного господарства галузів військової промисловости.

8. Одним з перших завдань міністерства народного господарства було би розвантаження його чинности шляхом якнайшвидшого усунення цілого сектора дрібної промисловости (нецензової) з області державного плянування, обмеживши в цій області завдання держави функціями догляду і регулювання.

В цих цілях є необхідним; а) вироблення норм, які визначають порядок відкриття і функціонування приватних нецензових промислових і роздрібних торговельних підприємств і встановлюють порядок догляду за ними; в) ліквідація советської кооперації примусового типу; с) вироблення норм, які би встановлювали умови дальшого державного існування дрібних підприємств в системах різної підпорядкованости.

9. Поруч зі створенням норм, які би оформлювали існування приватних дрібних підприємств, є необхідні заходи, які уможливили [б] їх існування з погляду податкового і економічного. Сюди би належали такі заходи: 1) скасування надмірного оподаткування приватних підприємств; 2) створення норм, які уможливили [б] для них купівлю сировини, готових виробів і їх транспорт; 3) створення норм, які б дали можливість користування їх кредитом; 4) створення норм, які би уможливили їм наймання робочої сили.

10. В міру переведення реорганізації дрібної промисловости і створення приватної промисловости і торгівлі підлягають відповідній реорганізації, евентуально ліквідації окремі місцеві, районові і обласні

господарські установи міністерства народнього господарства, до компетенції яких належало обслуговування дрібної промисловости.

11. Рівнобіжно з заходами по реорганізації дрібної промисловости повинні йти заходи по налагодженні цензової промисловости. Треба рахуватись з тим фактом, що величезна частина промислових підприємств буде нечинною. Нечинність її буде зв'язана: а) при існуючих незначних запасах сировини в окремих промислових підприємствах і централізованости апарату постачання вони будуть відчувати недостачу сировини для перероблення; б) в подібному становищі промисловість опиниться щодо палива; в) мобілізація утруднить справу з робочою силою; г) крайня різноманітність апарату управління промисловістю при дезорганізації советського апарату викличе перебої в промисловій продукції; г) такі самі перебої викличе дезорганізація грошової справи і фінансування підприємств. Для того, щоб країна не опинилась в стані господарського паралічу, необхідно, щоб як тільки виникнуть умови для відновлення господарського життя (налагодження комунікації і грошового обороту) промислові підприємства були пущені в рух, і відповідні реорганізаційні заходи здійснювались паралельно і під час чинности підприємств. З господарського погляду, оскільки величезна частина української промисловости базується на місцевій сировині, виконання цього завдання є можливим, хоч треба рахуватись з тим, що воно наражає країну на значні фінансові жертви.

12. В цілях відновлення промислового виробництва являлись би необхідними такі заходи, які були би переведені в рамках по можливості найбільшого достосовання до існуючих советських норм: а) включення до компетенції відповідних українських господарських органів справи керування підприємствами союзної промисловости; б) створення українських центральних органів, які би відали справами постачання промислової сировини, використовуючи евентуально апарат українських представництв відповідних загальносоюзних організацій; в) створення такої ж організації по постачанню палива; г) вияснення підпорядкованости дрібніших цензових підприємств низових систем, які евентуально можуть опинитись без господаря; г) відповідний перегляд плянів розподілу постачання української промислової сировини і палива; д) забезпечення більшої господарської ініціативи керівникам окремих підприємств, ж) упорядкування їх фінансування; з) признання обов'язковим до виконання для окремих підприємств норм советського річного пляну, якщо їх не змінено відповідними розпорядженнями.

13. Поруч з налагодженням промислового життя на підставах, які існували за советських часів, мусить бути розроблений ряд заходів, які би мали на увазі повільне переведення його реорганізації в рамках

реорганізації цілого господарського життя. Залишення в руках держави всієї ценової промисловости не може уважатись доцільним. План переведення часткової денационалізації промисловости мусить бути збудований на таких підставах: а) в руках держави лишаються ті промислові підприємства окремих галузей, належність яких державі оправдується: 1) необхідністю забезпечення за державою командних позицій в народньому господарстві; 2) потребами національної оборони; 3) міркуваннями громадської користи; 4) вимогами насадження нових виробництв, або нових виробничих методів; 5) вимогами міжнародної господарської кон'юнктури, відповідно до цього є доцільним зосередження в руках держави більшої частини підприємств кам'яновугільної, залізорудної, марганорудної, металургічної, машинобудівельної і електричної промисловости і окремих підприємств інших галузей промисловости; натомість здобування всіх інших родів мінеральної сировини, металооброблення, різні роди хемічної промисловости, оброблення дерева, волочуватих річовин, харчових і смакових продуктів, одягова і взуттєва промисловість і інші галузі промисловости мають передовсім зосереджуватись не в руках держави, а в руках кооперативних організацій і приватних; б) денационалізація промисловости здійснюється поволі, в міру налагодження господарського життя, рахуючись з спеціфичними обставинами окремих районів, окремих галузів промисловости і поодиноких підприємств; в) мусять бути розроблені норми і порядок переведення денационалізації (продаж підприємств, виарендування тощо); г) мусять бути розроблені норми, які регулюють нове приватне промислове будівництво; г) мають бути відповідно реорганізовані господарські установи, які мають на увазі догляд і регуляцію ценової недержавної промисловости.

14. При переведенні денационалізації промисловости треба мати на увазі можливости зосередження певного числа промислових виробництв в руках обласних, районових, міських і сільських органів управління і реорганізованих кооперативних організацій. При реалізації цих можливостей, однак, треба виходити з міркувань, щоб при цій передачі були збережені інтереси платників місцевих податків перед зайвим переобтяженням, і були гарантовані інтереси держави від необхідности фінансування переданих підприємств в явній чи захованій формі.

15. При організації виробництва в державній промисловости, яка має відбуватись рівнобіжно з його реорганізацією, необхідно мати на увазі слідує: а) діяльність підприємств має базуватись на уділенні широких прав і широкої ініціативи керівникові підприємства; межі прав і обов'язків керівника підприємства модифікуються в залежности від його характеру і властивостей; по можливости, спеціально для більших

підприємств, встановлюються безпосередні зносини між керівником підприємства і центром; б) в кожному окремому підприємстві переводиться перегляд розподілу функцій як технічного, так і робітничого персоналу; зайвий персонал підлягає звільненню, еventуально переводиться раціоналізація в розподілі функцій технічного і робітничого персоналу; в) щодо розмірів продукції, норм продукційности праці і бюджету окремі підприємства зобов'язують відповідні советські установи й відповідного розпорядження центральних органів по представленням керівників окремих підприємств советські норми підлягають змінам. Зокрема, необхідність таких змін і відповідного перегрупування асортименту виробництва існує: а) коли підприємство своїми виробами обслуговувало неукраїнський ринок, з яким в силу зміни політичних обставин страчений зв'язок; б) коли виникає необхідність в ліквідації советських заходів надмірного форсування виробництва засобів продукції і надмірного звуження продукції предметів масового споживання; рівночасно з тим в усіх підприємствах, а спеціально в підприємствах, які мали дефіцит, виробляється проект нового виробничого плану, збудований на собікупаємости підприємства; в) реорганізація промислового виробництва переводиться місцевими робітничими і технічними силами при найбільш обережному і лише тимчасовому запрошенню чужоземної робочої і технічної сили; г) в окремих підприємствах розширюється чинність по набуванню сировини і матеріалів, прийняттю замовлень і збуту виробів за допомогою апарату самого підприємства; г) до видання загального розпорядження про ставки заробітної платні керівники окремих підприємств в рядах існуючого в підприємствах фонду заробітної платні, мають право модифікувати обов'язуючі ставки заробітної платні; д) в порозумінні з центром на підставі його розпорядження скорочується і зменшується кількість і об'єм справоздань, що їх посилає підприємство до вищих установ; ж) справа підприємств, які знаходяться в такому стані, що виробництво в них і після переведення реорганізації не може стати рентабельним, вирішується центральною владою, виходячи з принципу, що існування дефіцитових підприємств поза винятковими умовами переходового часу, не може бути допущено; з) реорганізовані промислові підприємства господарсько себе виправдати можуть тоді, коли вони, не посідаючи привілеїв у порівнянні з приватними підприємствами, можуть бути здібними до конкуренції з ними.

16. Система сталої організації обласних і місцевих органів господарського управління розв'язується в зв'язку з вирішенням загального питання про структуру і органи міністерства народнього господарства, як одної зі складових частин апарату вищого державного управління.

17. Слід мати на увазі, що заходи по відбудові дрібної приватної

промисловости, як рівно ж заходи пізнішого часу по частковій денационалізації підприємств цензової промисловости, не можуть бути поєднані з захованням в повному об'ємі існуючої советської системи заготівель. Зміни цієї системи повинні були би іти в двох напрямках: 1) обмеження кількості тих продуктів, заготівлі яких переводяться державою; 2) зменшення розміру заготівель продуктів, на які держава залишає за собою монополію. З відбудовою і налагодженням господарського життя державна заготівля продуктів мусила би бути зведена до найдавшого мінімуму; завдання держави в області заготівель мало би зосередитись в першу чергу на регулюванні новоствореного апарату заготівель, репрезентованого приватниками і кооперацією.

18. Одним із перших завдань влади, які мусять мати місце одночасно з заходами по відбудові дрібної промисловости і торгівлі, це заходи, скеровані до регуляції цін. В цій справі треба виходити з двох міркувань: 1) система твердих цін на більшість продуктів, яка не могла бути переведена в повному об'ємі і за советських часів, в зв'язку з дезорганізацією господарського життя переведена бути не може; з цих самих причин є виключеним введення в ширших розмірах карткової системи; 2) існуючий рівень советських цін на окремі продукти, який базується на втратних цінах для с[ільського] г[осподарства], продуцента на його виробі і на високих ставках податку з обороту, задержаний бути не може. В зв'язку з цим були би вказаними з боку влади такі заходи: 1) до загального перегляду податкового законодавства взагалі, закону про податок з обороту, зокрема, скасування, евентуально зменшення оподаткування податком з обороту, предметів першої потреби як сіль, хлібні продукти, говці тощо; 2) піднесення цін на заготовлювані державними органами с[ільсько]г[осподарські] продукти і сільськогосподарську сировину; 3) введення в межах окремих більших міських осередків твердих цін на обмежену кількість предметів першої потреби (передовсім хліб) при умові, якщо будуть створені господарські умови для забезпечення людности нормованими продуктами по встановлених цінах; 4) встановлення догляду за укладенням цінового рівня і боротьба зі спекуляцією.

19. Реорганізація промисловости органічно зв'язана з урегулюванням на нових основах становища робітництва. Треба рахуватись, що в початковій добі в стані робітничих кадрів, які обслуговують промисловість, буде значна дезорганізація, зв'язана з мобілізацією і з наявністю в складі робітництва значного відсотку неукраїнського елемента. Налагодження відносин серед робітництва буде вимагати: 1) задержання в силі советських норм про переслідування в карному порядку самовільного залишення праці; 2) задержання при праці неукраїнського робітництва рівнобіжно з заходами до заміни робітництва з-поза меж

України українськими надрами (Донбас); 3) перегляд в загальнодержавному масштабі тарифів заробітної платні; 4) перегляд советських методів піднесення продукційности праці (соціалістичні змагання, стахановщина); 5) задержання організації робітничих комітетів на підприємствах при переобранні їх складу і зміні їх функцій; 6) створення української професійної організації, яка би репрезентувала інтереси і потреби цілого українського робітництва; 7) заховання всіх родів советського соціального забезпечення при їх евентуальній реорганізації; 8) продовження советської політики, скерованої до піднесення технічного рівня робітництва при її евентуальній організації; 9) поліпшення умов, охорони праці; 10) заходів для розв'язання мешкальної справи і робітничого харчування.

20.3 огляду на те, що в результаті дезорганізації господарського життя існує небезпека виникнення безробіття, є необхідним намічення плану державних робіт в області відбудови країни після воєнної руїни, дорожнього і залізнично-дорожного будівництва тощо; часткова реалізація наміченого плану мусить наступити вже в ближчий час після обняття влади.

Прага, VII.1941 р.

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів.

№ 105

Протест Українського державного правління (УДП) * проти прилучення Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

м. Берлін

1 серпня 1941 р.

Увесь український нарід розчарований фактом відділення Галичини від Матірних українських земель та виділення її в окремий Лянд-Галіц і прилучення до Г[енерал]-г[убернаторства] Польщі. Український нарід боровся цілі століття за державність всіх українських земель, за соборну Українську державу, і на шляху боротьби за неї, за соборність у[країнських] з[емель] поклав безчисленні жертви.

Акт прилучення Галичини – прадавньої української землі, в якій найдовше вдержалася перед наїздами диких орд Азії Українська держава, до

* Див. док. № 42.

** Чернетка документа.

ГГ оцінює український нарід та у[країнський] ур[яд] як удар в його найглибші національні почування, і цього акту не може визнати і не визнає.

Проте ж український нарід сподівається, що це тільки переходовий стан, мотивований вимогами війни, й що схід Європи буде перебудований на стислому перестеріганні національного принципу та гасел свободи народів, під якими Ви, Ексцеленц, почали своєчасно перебудову Середущої Європи..

Український нарід сподівається, що по переможній війні на Україні, на всіх українських етнографічних землях буде Українська державність, в склад якої ввійде теж Галичина, як інтегральна частина УД.

За ідею злуки Львова з Києвом йшла предовга і затяжна боротьба українського народу проти Польщі. Отже, сподіваємося, що з переможним закінченням війни на Україні й взагалі в новому світі, будованому на націоналістичних засадах, ця історична несправедливість буде направлена, й ніщо не буде заколючувати тривалої українсько-німецької приязні й союзу, що лежать в інтересі обох народів.

Берлін, 1 серпня 1941 .

Голова УДП*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.11. – Арк.2. Копія. Машинопис.

№ 106

Лист С.Бандери до А.Гітлера з протестом проти приєднання Галичини до Генерал-губернаторства

Берлін

3 серпня 1941 р.

*Його Ексцеленції
пану німецькому Рейхсканцлеру
Адольфу Гітлеру*

Берлін

Ваша Ексцеленціє!

Щойно отримав повідомлення зі Львова про те, що українська земля Галичина була приєднана до Генерал-губернаторства.

Впродовж десятиліть Галичина була П'ємонтом українського визвольного руху, головним виразником боротьби саме проти Польщі. Незліченними кривавими жертвами в минулому і особливо за останні тижні підтвердила вона свою вірність Україні.

* Див. док. № 92.

Рівно як Великонімеччина під геніальним проводом Вашої Ексцеленції досягла об'єднання всіх своїх земель, так і єдність українських земель є ціллію всіх українців і особливо українських націоналістів.

З великим болем мусимо сьогодні визнати, що Північна Буковина і Бессарабія, які входили до складу української Батьківщини, знову потрапили під чужоземну державу, а Галичина приєднана до польських земель.

Сподіваємося, що розділення українських земель буде тимчасовим управлінським заходом і що Ваша Ексцеленція об'єднає свого часу ці землі з українською Батьківщиною.

Бо так, як і націонал-соціалісти східномаркської* батьківщини Вашої Ексцеленції постійно боролися за приєднання до Великонімецького Райху, за що кращі з них поклали свої голови, так і націоналісти української Західної Марки постійно боролися за визволення і об'єднання всіх українських земель і завжди будуть прагнути досягнення цього національного ідеалу.

Дозвольте, Ваша Ексцеленціє, висловити Вам мою найглибшу повагу.

[Підпис] *Степан Бандера* –
Провідник Організації Українських Націоналістів - ОУН.
Берлін, 3 серпня 1941 року.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.240-241.

№ 107

Повідомлення Крайової езекутиви ОУН (А.Мельника) про завдання організації на Західноукраїнських землях

1 серпня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

В нинішню хвилину, коли стверджується на долі української нації відвічний закон історії про право сильного, ми, члени ОУН, можемо сміливо глянути в очі суспільства. Наш девіз, який ми видвигнули від перших днів нової дійсности, звучав:

* австрійської

Тільки з'єдиненими зусиллями всіх українців, тільки впертим і послідовним трудом за негайну розбудову наших національних позицій стане українська нація на висоті завдань моменту.

Важкі удари зустріли західню вітку українського народу. Але не час на зневіру! Те, що нині на потребу, це негайна ревізія становища всіма, хто думає, що легким коштом досягти найвищих національних ідеалів, хто жив оманами, нехтуючи чорною роботою над будовою підвалин майбутнього, хто думає будувати хату від даху, а не від фундаментів. Те, що нині на потребу, це негайне розгорнення актуальних і конкретних збірних заходів суспільства: для опанування свідомим українським елементом усіх можливих форм прилюдного життя; для тривалої мобілізації національних енергій на відтинку українського національно-суспільного життя; для негайного творення найбільше широких форм вияву українських суспільних сил.

Хай нас scuє важка хвилина в непохитний національний моноліт, у національну спільноту, яка – після короткотривалої дезорієнтації – визнає, тим разом уже назавжди, велику націоналістичну істину:

НАША СИЛА В НАС САМИХ!

Із цією боєвою правдою йшла українська нація в бій проти Москви в 1917-1921 рр. та згодом, і цей безперервний змаг не дасть нікому відобрати нам нашого права первородства. Цілі покоління від чверть сторіччя кривавилися в боротьбі з лютим ворогом України та Європи, а тяглість цієї кривавої борні – від УСС, почерез Українську армію та УВО по ОУН – восібноє сьогодні постать полковника Андрія Мельника, вояка й революціонера всіх етапів новітньої боротьби за державність і соборність.

Український націоналізм, як світогляд, відніс повну перемогу серед українства. Цим робом покладена найважливіша основа під з'єднання найкращих сил нації в ОУН. В нашій організації повинен найтися нині кожний чесний і готовий до організаційної карности українець, без огляду на його політичне минуле. Віра в Україну і готовість лише для неї жити та вмерти, дає можливість кожному українцеві стати українським організованим націоналістом, бути в рядах ОУН.

Тільки ОУН є нині національним проводом, і тому – свідомі своїх завдань – ми кидатимемо чергові гасла й видвигатимемо чергові пляни дій, маючи на оці всеціле добро нації й власну відповідальність за нього перед історією,

Триває війна проти нашого відчінного ворога – Москви. Ми свідомі того, що означала б для України поразка сил, ворожих Москві. Тому з точки погляду інтересів нації взиваємо суспільство до зрівноваженої постави супроти зовнішніх чинників. Хто кидатиме нині гасла акцій,

звернених проти тих, які воюють Москву, чинитиме безвідповідальне діло.

Навпаки, ми мусимо всіми силами причинятися до перемоги над Москвою. Але так само мусимо бути – ми тут, на ЗУЗ, – чуйні на всякі протиукраїнські зазіхання і давати їм відпір посиленою організованістю й напруженим суспільним трудом та опановуванням дійсності.

Остаточна організація ладу в Європі відбудеться аж після скінчення війни. Куймо українську силу, щоб ми могли в слушний час ужити таких метод, які будуть найкращі і найдоцільніші для реалізації наших ідеалів. До цього часу обов'язують нас гасла:

Повна загибля Москві!
За розбудову нації!
За єдність у національній спільноті!
За соборництво у всіх наших починах!
За незалежний провід ОУН!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні!
Вождеві слава!

Красва езекутива ОУН на Західноукраїнських землях
Постій, 1 серпня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.15. Копія. Друк.прим.

№ 108

Повідомлення Голови Українського державного правління Я.Стецька про невизнання німецькими властями проголошення самостійної соборної Української держави*

м.Берлін

4 серпня 1941 р.

КОМУНІКАТ

1.Організація українських націоналістів вела довгі роки боротьби проти Москви і Польщі як непохитний носій ідеї суверенної соборної Української держави, в боротьбі за яку поклали свої голови найкращі сини України з вождем Євгеном Коновальцем, краєвим командантом

* Йдеться про невизнання гітлерівцями Акта від 30 червня 1941 р.

Юліаном Головінським, краєвим провідником Володимиром Тимчієм-Лопатинським, командантом “Карпатсько-української Січі”^{*} полк. Михайлом Колодзінським – Гузарем на чолі.

2. Організація українських націоналістів розгорнула була під проводом Степана Бандери широку повстанчо-партизанську акцію на українських землях під московською окупацією ще перед приходом німецьких військ та героїчними виступами причинилася до звільнення вже великої частини української території з-під московської окупації, поклавши безчисленні жертви у боях та масових розстрілах і масакрах по тюрмах.

3. На звільненій території ОУН приступила негайно до будови держави та була готова нести відповідальність за розвиток подій в Україні.

3 ініціативи ОУН проголошено у Львові дня 30 червня 1941 р. відновлення Української держави та створення українського уряду, що в своїй першій декларації заявився за тісною співпрацею з Німецькою державою та німецькою армією, що ввійшла на українські землі. Він мав творити рівно ж політично-моральну притягаючу силу теж для окупованих Москвою українських земель та підтвердити переконання, що Німеччина, визнаючи його, ставиться прихильно до державних змагань України.

4. Українського уряду Німеччина не визнала та німецькі власті унеможливили йому працю. Дня 9 липня 1941 р. арештували голову Українського державного правління Ярослава Стецька та перевезли до Берліна, де 12 липня ц.р. заряджено слідство за проголошення ним Української держави й українського уряду та конфіновано** його зі заборонаю повороту на рідні землі без дозволу німецької поліції.

5. Також Організація українських націоналістів не мала змоги розгорнути повної діяльності, бо ще перед проголошенням Української держави у Львові німецькі чинники конфінували дня 29 червня 1941 р. провідника організації, а після проголошення держави й уряду наклали на нього дня 5.7. ц.р., почесний арешт (Еренгафт) та перевезли до Берліна. Дня 14.7. ц.р. провідника організації звільнено із заборонаю опускати Берлін та обов’язком голоситися на поліції.

6. Дня 1 серпня 1941 р. прилучено чотири західньоукраїнські області (Галичину) до Генеральної губернії, так званої, до Польщі. Буковину й Бессарабію знову окупували румуни. Там, як теж на зайнятих мадярами територіях, немає свободи для повного розвитку українського життя.

Соборному українському державному будівництву завдано важкий удар.

* “Карпато-Українська Січ” – збройні сили Карпатської України, створені з ініціативи членів ОУН протягом вересня 1938 – березня 1939 рр. Чинили збройний опір угорським окупаційним військам у березні 1939 р. Були розбиті переважаючим противником. Більшість січовиків загинули в боях або були розстріляні угорцями.

** відособлено

7. Ні український нарід, ні Українське державне правління з тими фактами погодитися не можуть; уважають їх тільки переходовими до часу закінчення на українській території війни проти Москви.

8. Український нарід і Українське державне правління стоять на становищі Акта з дня 30 червня 1941 р., яким проголошено було відновлення Української держави.

9. Українське державне правління стверджує, що все досі звільнене з-під московської окупації українське населення і його провідні національні круги визнали Акт з дня 30 червня 1941 р. Таким чином, мандат Українського державного правління, одержаний від Організації українських націоналістів, підтвердив волю українського народу, виявлення в однодушному підчиненні Українському державному правлінню всіх досі звільнених адміністративно-територіяльних одиниць, обласних, окружних, районних властей, управ міст і сіл, громадських інституцій та в масових Всенародних зборах громадян по селах і містах звільненої території, що мають характер народнього плебісциту.

Тож Українське державне правління являється насправжнім, правним виразником волі та політичних стремлінь українського народу і має правне джерело своєї влади у волі українського народу.

10. У “Заяві” з дня 7 липня 1941 р. до Міністерства заграничних справ великонімецького райху* голова Українського державного правління подав, що створене у Львові в дні 30 червня 1941 р. правління перетворюється з хвилиноє** звільнення всіх українських земель з-під московської окупації та поповниться новими людьми, або з’єдиниться з іншим Українським національним урядом, коли такий створиться з волі українського народу на ще досі незвільнених землях України – в один уряд самостійної соборної Української держави. У тій заяві на вимогу німецьких властей заперестати політичну діяльність голова правління подав, що тої діяльності заперестати не може та буде продовжувати розпочату діяльність по тій самій політичній лінії.

11. Українське державне правління повідомляє, що в обличчі останніх подій: а) негативної постави німецьких чинників до Українського державного правління, виявленої у невизнанні його дотепер, а теж арештуванні голови правління, а дальше унеможливлення йому сповняти його функції заборону повороту на рідні землі; б) перепон, ставлених з боку німецьких чинників у практичному виконуванні завдань правління; в) прилучення західних українських областей (Галичини) до генеральної губернії, так званої, до Польщі та окупування Буковини й Бесарабії Румунією;

* Йдеться про роз’яснення, яке дав голова УДП німецькому МЗС щодо мети і завдань діяльності Правління, а також стосовно його перспектив у майбутньому.

** Так у тексті.

Українське державне правління не має практичної змоги виконувати в сучасний момент своїх функцій в організації державного життя та в репрезентуванні інтересів українського народу перед Німецькою державою, а натомість остає МОРАЛЬНИМ, ПРАВНИМ І ПОЛІТИЧНИМ НОСІЄМ ТА ВИРАЗНИКОМ ПРАГНЕНЬ І ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ДО ВІДБУДОВИ САМОСТІЙНОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА НАЯВНИМ РЕПРЕЗЕНТАНТОМ ВІДНОВЛЕНОЇ В ДНІ 30 червня 1941 р. УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

12. Українське державне правління сподівається, що після звільнення всієї української території з-під московської окупації, коли німецькі чинники переконуються, що весь народ стоїть на платформі самостійної соборної Української держави, якої відновлення проголошено дня 30 червня 1941 р., Німецька держава поставиться прихильно до наших державних змагань, та будуть налаштовані тривкі приятні взаємини й союз між Українською самостійною соборною державою та Великонімецьким райхом на платформі декларації Українського державного правління з дня 3 липня 1941 р. *, поданої до відомо українському народові та предложеній німецькому урядові, яка зобов'язує Українське державне правління надаліше.

13. Супроти того, що всі дотепер ведені переговори не довели до позитивних вислідків та, не маючи змоги виконувати практично своєї влади, я, як голова Українського державного правління, заявляю, що Українське державне правління не може нести в цьому моменті, з причин від нього незалежних, відповідальності за розвиток подій на українських землях.

14. Українське державне правління закликає весь український нарід вести даліше непохитно безоглядно боротьбу всякими засобами, завжди й усюди, проти Москви й большевизму. Українське державне правління взиває водночас український нарід допомагати всюди Німецькій армії розбивати Москву й большевизм.

15. Українське державне правління взиває український нарід зберегти лад і порядок, рівновагу духа і спокій, та вести даліше інтенсивну працю в усіх ділянках життя, розбудовуючи його та закріплюючи українську силу.

16. Українське державне правління щиро вдячне українському народові та безчисленні вияви довір'я та послуху, висловлені за посередництвом місцевих правлінь та на всенародніх зборах, і запевняє, що сповнятиме свої завдання й обов'язки так, як цього вимагатиме

* У декларації від 3.7.1941 р. УДП пропонувало співпрацю Німеччині на умовах Брестського миру 1918 р.

добро Української держави.
Слава Україні! Героям слава!

Берлін, дня 4 серпня 1941 р.

*Ярослав Стецько вр.,
Голова Українського державного правління.*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.2-4. Копія. Машинопис.

№ 109

**Наказ командування 17-ї німецької армії на арешти членів
ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність**

5 серпня 1941 р.

*Головне командування 17-ї армії
група Іс/АО*

*№- 2784/41 geh.2 Ang.
Тасмно!*

Головна квартира армії. 5.8.41

Стос.: Українські політичні агітатори. Із західноукраїнського боку є намагання перенести партійну політику та особисті інтереси на територію східніше від Збруча. Із цього можуть виникати для армії в ході війни хвилювання серед населення і складності у відношенні населення до німецьких військ.

Для безпеки шляхів постачання та зв'язку необхідно уже тепер припинити намагання такого роду.

З цієї причини всі політичні агітатори повинні затримуватися попередньо (але не як військові полонені) і передаватися якомога швидше групі Іс/АО. У першу чергу це стосується мандрівних пропагандистів "Групи Бандери", які у більшості випадків мають посвідки цієї групи німецькою та українською мовами і яких можна часто розпізнати по синьо-жовтих нарукавних пов'язках. Ці посвідки від них слід відбирати і, посортувавши, здавати до групи Іс/АО армії.

*За Головне командування армії Начальник генерального штабу
[підпис]*

Розподільник:
Армійські частини. Командування тилом (4 екз.) Головний розпо-
дільник: I
Порядком інформації:
Генеральному командуванню.
Командуючому тиловою територією війська.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.243.

№ 110

Декларація Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про боротьбу за незалежність України

м.Львів.

7 серпня 1941 р.

ДЕКЛЯРАЦІЯ

В зв'язку з витвореним тепер політичним станом Краєвий провід ОУН подає: 1) У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український народ не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали винищення всього, що українське, та намагалися цілковито зіпнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвідчне бажання жити і розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли, до здійснення наших завітних мрій, то тим не меншим є те, що прийдеться українському народові перебороти перешкоди на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри в слушність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну як нагоду для переведення остаточної розправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, дала ОУН вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року незалежність Української держави. Акт цей стане історичним документом, що завершив один період боротьби українського народу за визволення.

3.3 огляду на витворену тепер ситуацію ОУН не може у новій дійсності вести акцій, що мали б вміщатись у вузьких рамках теперішніх можливостей, і що не були б виявом вільної волі українського народу.

4. Організація українських націоналістів п'ятнує в найрішучіший спосіб акцію групи інж[енера] Мельника, що всупереч волі всього українського народу одинока виступила проти акту самостійности, ізнутри вдарила в основи Української державности. Український народ ніколи не простить одиницям тим зради, половненої у цю історичну хвилину.

5. Спосіб дальшої праці в Організації українських націоналістів мусить бути пристосований до витворених умовин та мусить відповідати майбутнім потребам України. Українські націоналісти приймуть активну участь у суспільній праці на всіх ділянках національного життя. ОУН не йде всупереч провокативним вісткам шкідників української справи – на підпольну боротьбу проти Німеччини. ОУН буде протиставлятися усім спробам вияву неорганізованої чуттєвої реакції, що позбавлені всякого політичного реалізму та зрозуміння хвилевости теперішньої ситуації, навіть при найкращих намірах, можуть нанести українській справі великі шкоди.

6. У своїй дальшій боротьбі ОУН вдержить та буде старатися розбудувати співпрацю з усіма тими силами, що сьогодні під проводом Німеччини борються проти найбільшого ворога України – московського большевизму, та змагають до устанавлення нового європейського ладу, якого співтворцем хоче стати Україна. ОУН висловлює переконання, що незалежно від теперішньої ситуації сили ті визнають в найближчій будучині велику ролю ОУН, як чинника, що одинокий може організувати і повести український народ у його боротьбі за незалежну Українську державу проти московського большевизму.

Львів, дня 7 серпня 1941 р.

Краєвий Провід Організації
українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.1-2. Копія. Машинопис.

№ 111

**Звіт “Паші” про діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині,
Київщині, Поділлі**

7 серпня 1941 р.

Паша, звіт, ч.2.7.VIII.1941.

На Волині назагал усе в порядку. Організація стоїть сильно. Обняті всі повіти. Відчувається тільки дуже брак Робітницького. Пильнуйте його там, як ока в голові, щоби скоро виздоровів. Це золота людина. Тепер плянується поширення організації на круги симпатиків, перевишкіл членства й наставлення роботи на схід. Зокрема, підготовляється сильно пропагандивний апарат. Жіноцтво вже зорганізоване. На 31 серпня підготовляється великий з'їзд жіноцтва цілої Волині. Я напіраю, щоби тут побудувати дуже скоро сильний жіночий апарат, просто цілий відділ для пропагандивної організаційної роботи на цілу Волинь, Полісся, а, зокрема, на схід.

Перед хвилиною прибув тут Спартак з новими інструкціями й групою П. Завтра, мабуть, їде далі на Житомир і Київ. Думаю, що продістанеться – хоча трудно. У Житомирі така ситуація: Івана Луцюка, учителя з Корця на Волині, що перебував в Житомирщині в підпіллі й обняв обласну управу – арештували по кількох тижнях успішної праці й вивезли до Луцька. Там він сидить далі. Інтервенції наразі не змогли. Арештування зарядив гауптман Фербек, котрий на Волині, а тепер у Житомирщині є цілим “Богом” від наших справ.

По арештуванні Луцюка обласну управу обняв місцевий Яценюк, котрий ніби з нами, але гнеться на кожному кроці, куди вітер віє. (Він теж нами поставлений). Міліція залишилася в наших руках і була добре зорганізована та діяла щораз краще. Усі райони було вже обсаджено від Житомира до Києва й на полудне. Праця ішла повною парою якнайкраще.

Недавно, однак, почалися арештування немісцевих і відставка до Рівного, з наказом удаватись до “Гайматсорту”, а в міжчасі менше чи більше чемні в виді придержування в тюрмі, чи між полоненими. Між іншими арештували більшу групу – 35 разом, а між ними Климишина.

Однак, Климишина мусили звільнити на гостру інтервенцію майора Й, мабуть, шефа розвідки при штабі VI армії. Звільнили також щось 8 людей Климишина на його жадання.

Про відносини Климишина до майора – долучаю осібний звіт Ростика*.

Ростик також віддав йому прислугу з документами НКВД. Через

* Додаток не знайдено.

Климишина зв'язався з тим майором також Юрко – Сивак і подав вже йому цілий ряд дуже важних інформацій про укріплення під Києвом, а головно підземні хідники перед Києвом, як теж інформації різні з другої сторони фронту, одержаної від нашої організації з тамтого боку фронту.

Під Києвом наші опанували добре головно Бишівський район, частину Макарівського, головно на південь від шосе головної й Фастівський. Наразі не маю ще ніяких інформацій із Фастова – Білої Церкви. В кожному разі там є поважні наші сили, багато літератури, опановані друкарні і т.д.

Старух виїхав був ще з одним до Макарова зорганізувати там цілий район, урухомити досить велику друкарню. Дещо зробив і несподівано приїхав старшина гестапо та обох придержав та відставив до Житомира. Там твін покликався, що працює з доручення Климишина для майора Й. Його передали з іншими ще до І С при штабі армії чи дивізії, в кожному разі там, де працює Сулятицький, Кербех і Рамдорф з Холма.

При переслуханні Рамдорф грозив розстрілом за те, що не виконав наказу, який він дав йому і Юркові в Рівному, щоби вертали до Львова.

Старух зізнав: в Рівному при нагоді випадкової зустрічі зо Сулятицьким і Рамдорфом – Рамдорф подав до відома, що на терені Волині заборонена політично-партійна діяльність, і радив в товариській гутірці, що було б найкраще вертати до Львова. Тому, одначе, що мав доручення організації удатись на схід, зв'язатися там з членами організації, організувати при допомозі них наше життя, а, зокрема, помагати армії в її діях – удатись на схід до Житомира і опісля дальше. Останньо, між іншим, від якихось 10 днів через Сивона виконував різні завдання для майора Й. й між іншим вислав 2 людей до Києва із Макарова і відшукував зв'язки з іншими.

Рамдорф у розмові тішився, казав, що організація буде зліквідована, що взагалі Бандера не має жодної організації, або знову наша організація існує від півроку, що не дала належних інформацій, або мало зовсім і т.п.

В кінці по кількоденному придержанні відставлено наших зо Старухом до Рівного. Там перебули 2 доби в таборі полонених осібно відділені й краще трактовані. Після відставки до тайної полевой канцелярії їх звільнили всіх з дорученням не займатися політичною та пропагандивною діяльністю та удатися негайно до місць замешкання.

В Житомирщині в міжчасі виловлюють наших. Виписали заклики до населення виловлювати всіх немісцевих. Віддали мельниківцям газету і проголосили такий заклик у газеті. Прапори змінюють на жовто-блакитні.

В міліції дали нового коменданта. Деякі люди наші з терену завертають, отже, сюди. Тут або ідуть “до дому”, або сильніші лишаються на постах до праці, або ідуть на полудневий напрям на схід. Між іншим, іде гурт їх на Кам’янець з одним місцевим звіттам.

Зв’язок наладнаємо на Житомир-Київ, Луцьк-Ковель і Львів.

Пильнуйте тільки здоровля Робітницького.

Чекаю на точні, докладні інформації про ціле наше життя. Присилайте бодай “Львівські щоденні вісті”^{*} і наші всілякі газети із Самборів, Сокалів і т.д., бо це потрібне.

Слава Україні!

Паша

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.45-46. Копія. Машинопис.

№ 112

Меморандум ОУН (С.Бандери) про союзництво з Німеччиною в боротьбі проти радянського поневолення України

7 серпня 1941 р.

МЕМОРАНДУМ

1) Сучасну війну на сході вважає український нарід визвольним походом відроджених європейських сил проти твердині насилля і тиранії та розсадника погубних ідей, що змагає до того, щоб розпалити всесвітню революцію та зіпхати світ в обійми розкладу і хаосу.

2) Український нарід, що від двох десятиліть бореться проти червоної Москви, теж в сучасній війні від першого дня її вибуху несе на собі її тягар та приймає в ній активну участь. Далекойдуча праця українських збройних частин з наступаючою німецькою армією та прийняття, яке зладило цій армії українське населення, в кінці участь українського легіону на фронті, є цього найкращим доказом. Організація українських націоналістів, як керівний чинник в українському збірному житті, змагає і змагатиме до того, щоб чимскорше здійснилося бажання українського народу, та щоб українська збройна сила, чисельно гідна великого

^{*} Щоденна українська газета, що видавалася німецькою окупаційною владою для дистрикту Галичина в 1941-44 рр. Гол. ред. О.Боднарович.

народу, могла стати рам'я об рам'я з могутніми союзниками в перших лавах боротьби.

3) Український нарід і Організація українських націоналістів завжди з великою симпатією гляділа на визвольну боротьбу німецького народу за його права і належне йому місце в світі. Висловом оцих почувань була тісна співпраця українського народу з Німеччиною, що впродовж останніх двох десятиліть видержала пробу життям. Зрівню як Німеччина, український нарід ніколи не погодився з установленою у Версалі системою, якої складовою частиною був договір в Ризі*, що віддав українські землі під московську і польську окупацію. Тому теж цілий цей період визвольної боротьби українського народу, зокрема, на протимосковському і протипольському відти[нку][є] значний найтіснішою українсько-німецькою співпрацею, завершено активною участю українських партизан в днях польсько-німецької і теперішньої протимосковської війни. З тих причин уважав український нарід Німеччину не тільки провідним чинником нового європейського ладу, але теж могутнім союзником українського народу, що між українським і німецьким народом немає ніяких спірних справ, та що взаємна співпраця між Німеччиною і Україною може увінчатися далекойдучими успіхами для обидвох народів. Тільки ворогам Німеччини і України може залежати на тому, щоб до такої співпраці не допустити. З тої теж причини, уважає ОУН, що кожна, хоч би навіть мимовільна та оперта на фальшивих засновках протиукраїнська акція німецьких властей, йде теж на шкоду Німеччини. Якраз прилучення Буковини й Бессарабії до Румунії та Галичини до Генерального губернаторства були такими актами, що змобілізували українське населення проти Німеччини та дали атути в руки спільним ворогам України і Німеччини – полякам і москалям. ОУН уважає, що в інтересах обидвох народів та в ім'я дальшої співпраці, кінечним являється запобігти подібним потягненням на майбутнє, а в справах, що вже заіснували, дати відповідно вияснення, що успокоїло б український нарід щодо долі і майбутнього призначення названих українських земель.

7 серпня 1941 р.

Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.3-4. Копія. Машинопис.

* Ризький договір – угода між Польщею, УСРР та РСФРР, укладена в березні 1921 р. в Ризі після закінчення радянсько-польської війни 1920 р. Згідно з умовами мирного договору, підписаного 18.03.1921 р., анулювався українсько-польський Варшавський договір 1920 р., припинялися бойові дії, а Західноукраїнські й Західнобілоруські землі визнавалися польською територією. Потреби і прагнення українського народу Ризьким договором не враховувалися.

№ 113
Звіт Управління Державної Безпеки (УДБ)*
ОУН (С.Бандери)

12 серпня 1941 р.

УДБ

Тайне

Безпеку ведено в напрямках:

1. Внутрішньо-організаційний,
2. Внутрішньо-політичний,
3. Протимосковсько-більшовицький,
4. Протипольський (польське підпілля) і інших чужонаціональних чинників:
 - а) Поляки,
 - б) Маляри,
 - в) Румуни,
 - г) Інші.
5. Кримінальний відділ.

При кожній області існує референт безпеки (законспіровано), котрий відповідає за цілість справ безпеки. До помочі творить провідне звено. Зі звена відділює найкращих двох та дає їм:

- а) одному міліцію обласну і всі їй підчинені міліції;
- б) другому вишкільну ділянку.

Сам проводить безпеку внутрішньо-організаційну і внутрішньо-політичну та розвідку проти чужонаціональних чинників, окрім поляків. Обласна міліція проводить протипольську, протибільшовицьку та кримінальну ділянку, стараючись при помочі міліції та союзницьких чинників ці всі справи ліквідувати.

Вишкільний референт має завдання зібрати бібліотеку, певну кількість вишкільного матеріалу, підшукати на терені областей фахівців у ділянці Безпеки та перевірити їх і, даючи їм певні завдання в міліції чи поза нею, - використовувати їх у вишкільному ділі. Переводити вишколи міліції та людей, які мали б працювати чи працюють в Безпеці.

Іншим поодиноким людям у провідному звені надає певні до помочі завдання, як:

* УДБ було створено у Львові при Українському державному правлінні після проголошення незалежності 30 червня 1941 р.

а) опіка польськими і НКВД-истськими архівами, котрі дуже часто мають величезну, внутрішньо-організаційного характеру, вагу проглядання тих архівів та використання всіх, передовсім внутрішньо-організаційних матеріалів;

б) спеціальна розвідка внутрішньо-політичного характеру;

в) розвідка проти чужонаціональних чинників;

г) протипольська розвідка;

Г) протимосковсько-більшовицька розвідка.

При області, передусім для справи внутрішньо-організаційного характеру, є покликаний організаційний суд у складі: провідника області, референта безпеки і ще одного з обласної Екзекутиви, найкраще правника.

Референт безпеки при області, в міру потреби, розпоряджає ліквідуючим чинником (боївка).

При Екзекутивах округ, повітів і міст референти Безпеки, при допомозі провідних звен, ведуть боротьбу у всіх напрямках, як при області. Вишкільним ділом не займаються, а все з тієї ділянки (матеріали, людей) доставляють в області.

Звітування

Референти Безпеки при осередках самі, при допомозі спеціально відібраних людей, проводять ділянку внутрішньо-організаційну, внутрішньо-політичну, проти чужонаціональних чинників та вишкільну. Допомоці є:

а) бойовий референт з боївкою для спеціальних завдань;

б) референт для архівів, він рівночасно є заступником для справ внутрішньо-організаційного характеру.

Всі інші ділянки (протипольська, протимосковсько-більшовицька) обсаджуються добираними людьми у створених для цього спеціальних звенах.

Тому, що в областях та в осідку осередків подекуди ще сама Організація має деякі браки - такі браки існують також і в Безпеці. В мірі потреби, вводиться певні зміни чи пересунення. Спеціальна увага звернена на відділи:

а) внутрішньо-організаційний,

б) внутрішньо-політичний (Мельниківці).

Робота ведеться під кутом:

а) забезпечення якнайбільш здорового розвитку Організації;

б) закріплення державницького життя на всіх ділянках.

1. Внутрішньо-організаційний

Багато сенсаційного матеріалу дають архіви. Є випадки, що люди,

будучи на услугах НКВД (підписання заяви, а навіть доноси) є зараз в Організації й займають в ній деякі пости. В однім випадку навіть пост окружного. Ведення й виучування таких справ вимагають спеціального такту і обережності. Можливості виникнення несподіванок внутрішньо-організаційного характеру та те, що дехто відійшов до мельниківщини, уповільнює ведення тих справ.

Щоби господарка [тут — "справи"] ведена людьми була найбільш корисною для Організації — референти Безпеки стараються людей пізнати та свої завваги [зауваження] кожночасно чи коли зайде до цього потреба передати своєму зверхникові.

2. Внутрішньо-політичний

а) Мельниківці:

Сконцентрувалися у Львові та в таких пунктах, як Перемишль, Мостиська, Турка, Коломия, Рогатин. Найбільш виявляються своєю пропагандою, котра дійсно, до певної міри, завойовуюча. Найбільше поширюють летючки та останню "Сурму". Не мають змоги друкуватися у Львові - друкують летючки й "Сурму" в Рогатині. Проче друкують на цикльостаті в себе — Львів на Біляка, 27 (давній більшовицький Консулят). Окрім цього, усною пропагандою стараються представити себе в якнайкращому світлі. Безличність і брехня не мають меж. Самі кажуть, що в пропаганді мусимо брехати. Останньо в усній пропаганді: 1) усмішують [висміюють] проголошення Самостійності; 2) тенденційно і фальшиво висвітлюють справу конфлікту, взглядно [насправді] усунення їх з Організації. Стараються зачепитися й закріпитися в двох напрямках: 1) міліція; 2) українська допомогова акція.

Характерний їхній вислів: "Там, де немає Г[естап]а, там нас ще не пізнають. Там де приходить Г[естап]о, там доперва ми зачинаємо існувати".

"Бак"*, Організаційний референт мельниківської К[райової] Е[кзекутиви] на ЗУЗ до "Максима" сказав: "В Самостійній Україні ми (мельниківці) не існуватимемо".

Тішаться з того стану, що зараз є, бо це дає їм можливість "розвитку". Ціла біда в тім, що навіть при тих догідних умовинах їхній "розвиток" є страшно мізерний. Так і бачать, що їхнє животіння не довге, хотіли б його продовжити на те щоб лише нажитися.

Закріпленням мельниківців на відтинку міліції спеціально опікується Чучкевич та чинники, що його протегують. Наставляють своїх, чи

* "Бак"-Бойчук Теофіл — один з керівників ОУН(М), організатор мельниківських похідних груп.

собі схильних людей на провідні пости міліції обласних та більших міст. Тому, що міліції в цілості (виїмки Перемишль, Рогатин, Мостиська), були опановані нашими - наших людей зсувають на нижчі пости (Львів, Дрогобич). Закулісовою роботою приготують ґрунт для Губернаторства, коли все було зайняте розбудовою і закріпленням державного життя України - вони (мельниківці) дають ініціативу в творенні Української Допомогової Акції під протекторатом Андрея Шептицького*, захопили у проводі три місця, втім пост місто-голови. Тому, що станція Української Допомогової Акції поступово перетвориться в Український Допомоговий Комітет, пан Кубійович** та інші мельниківці пильно дбають про те, щоб там зачепитися, а навіть закріпитися.

УДБ мають на увазі ці пляни мельниківців - не допустить до жодних, хоч і малих, уступок мельниківцям.

У мельниківців нашими людьми маємо опановані - пропагандивний відділ, сектори — робочий, студентський та жіночий. Даємо їм людей на Схід, створили їм розвідку та невдовзі створимо їм Безпеку. Розбудовуємося в них, даючи їм наших людей до всіх ділянок праці, можливо, також на провідні місця.

Зараз мельниківці існують тільки у Львові, а в стані розбудови у пунктах Перемишль, Мостиська, Турка, Коломия, Рогатин (тільки позачіплювалися). І там є передусім тільки їхня пропаганда. Останніми днями сильніше тримаються тільки в Перемишлі й Мостиськах, а ослабли в Турці й Рогатині. Робували осісти в Луцьку і Рівнім, але зараз успіхів жадних.

На Схід ідуть зі Львова двома шляхами: Рівне і Тернопіль. Ті шляхи, як і всі переходи з Губернаторства, є бережені. Тоді, коли тут на ЗУЗ гуляє Чучкевич, на СУЗ (в Житомирі) Сулятницький. Багато людей арештовано чи завернено назад на ЗУЗ, завдячуючи йому. У Львові з їхнього активу перебувають Сенік, Сціборський, Гайвас, Бойдуник, Рогач, Оршан, Єндик, Теліга, Мицик Роман, Бак, Кобзар, Малий, в Мостиськах — Шупяний, Теліщук, в Коломиї - Білик, Йейко, Синенький***.

б) Інші:

Інші політичні угруповання поки що себе не проявляють, бо мельниківців взяли монополію на ведення всього, що є опортуністичне. Тут і там родяться "гувернанти", котрі є дуже часто мельниківцями або рука-в-рук йдуть з ними. Скрипник і інші в своїй теперішній роботі схильні послуговуватися старими методами.

* Андрей Шептицький — митрополит, глава Української греко-католицької церкви.

** Володимир Кубійович — професор, голова Українського центрального комітету.

*** Провідні члени ОУН(М), організатори та учасники мельниківських похідних груп.

3. Протимосковсько-більшовицький

Окрім ліквідації поодиноких людей, а то й гуртів НКВД-истів, комсомольців, інших людців, що закріплювали московську владу на Українських землях - не натраплено на жадних організованих груп комуністів-українців. Немає ніяких познак, що така організована група українців-комуністів діє. Певним, натомість є, що діють НКВД-истські чинники різних національностей у співпраці з польським підпіллям. Дуже мало зроблено в ліквідації енкаведистських залишків у Станиславівській та частинно в Дрогобицькій областях, де перебувають мадяри. Взагалі на всіх теренах ЗУЗ не зліквідовано всіх НКВД-івських і з НКВД співпрацюючих чинників з причин від нас незалежних. Ліквідація, без огляду на перепони, продовжується.

4. Протипольський (польське підпілля) і інших чужонаціональних чинників

а) Поляки:

З проголошенням Самостійности - на поляків упав переполох і пригноблення. Віддихнули з часом проголошення Генерального губернаторства. Тішаються, що Губернаторство польське. Польське підпілля досить сильно поширене і законспіроване. "Ненавідзець гайдамакуф" — вміє кожен поляк і це його зближує, а то й з'єднує з польським підпіллям. Про "Польску од можа до можа" думає не лише польський підпільник, але й пересічний поляк. "Єще вистарчи стричкуф, ажеби повивешаць вшисткіх забуйцуф Перацкего і інних Івануф" - це слова летючки польського підпілля. Видається, що НКВД знищило поважну частину польської інтелігенції.

На терені ЗУЗ діє — Польська Організація Військова для оборони "Кресуф Всодніх", а також енкаведистсько-польське підпілля (НКВД видало і порозкидало цілий ряд летючок, зазиваючи польське населення до боротьби з Німеччиною).

Польські підпільні чинники в Станиславівській і частинно Дрогобицькій областях були дбайливо хоронені мадярами. Винищено їх було дуже мало. На всіх землях ЗУЗ ліквідація польського підпілля була заслаба.

Передусім польське жіноцтво і польська інтелігенція дбають пильно про те, щоби відповідні німецькі чинники собі можливо найбільш прихильно настроювати, коли ті у поляків находять зброю (Милятин Новий).

Границі з Румунією, Мадярщини і Губернаторства - обставлені. Весь польський елемент проходить через границі належне провірюваний.

Польське населення розпоряджається великими кадрами фахової інтелігенції. У Генеральне губернаторство випихають своїх людей на всі пости. Знання німецької мови та фаховість в тім їм багато улегшує.

б) Маляри:

По втечі московсько-большевицьких військ всадилися в Станиславівській і частинно Дрогобицькій областях. Відзначаються тим, що грабували і спеціально били поляків і жидів. У карпатських селах (Жаб'є) агітували між населенням, щоби підписували заяви за прилучення їх до Малярщини, бо їм там буде добре.

Польське підпілля на тих теренах у великій мірі завдячує їм своє існування. Бо вони до іншонаціональних чинників відносяться повздержливо.

В багатьох випадках рятували арештованих поляків, грозячи Українській міліції розстрілом. Українське населення ставилося до них повздержливо, а то й з погордою. Страху перед малярами та їхніми арештуваннями, що будуть розстрілювати, ніхто не мав.

в) Румуни:

До українських національних чинників на території Чернівецької області та поза нею - ставляться вороже. Були випадки, що стріляли українських націоналістів.

5. Кримінальний відділ

Усі справи вела тільки Українська Народня Міліція. У випадках лише, коли справа торкалася членів Організації — займалася цим Безпека. справи розслідувала і з місця карала.

Вишколи

На всесторонньо вишкільнім курсі студентів у Львові відбуто чотири години викладу. Виклад передусім інформуючий, загально про Безпеку й її завдання та про співпрацю кожного націоналіста з нею. Зараз, від дня 11 до 17 серпня включно, проводиться шестиденний курс Безпеки для міліції ОУН. По областях вишколи передбачені і в найближчих місяцях. Підбирається і перевіряється людей до ведення таких вишкіль.

Дальшу працю подається після виробленого пляну. Виховати і вишколити відповідно дібрані кадри провідного елемента Безпеки - це перше і найважливіше [завдання]. Друге завдання - це використати всіх людей, що для УДБ можуть щось зробити і їх належно вести.

Постій 12/VIII. 1941 р.

ві - вий

ЦДАВО України. — Ф. 3833. — Оп. 1. — Спр. 233. — Арк. 23-26. Копія. Машинопис.

№ 114

Меморандум ОУН щодо німецької вимоги ліквідувати Українське державне правління, створене 30 червня 1941 р. у Львові

*14 серпня 1941 р.**

Дотеперішня співпраця ОУН із Німеччиною

Українська Військова Організація (УВО), а згодом її наступниця, Організація Українських Націоналістів (ОУН) під проводом Євгена Коновальця, з самого початку існування розпочали співпрацю з Німецьким райхом, спрямовану проти Польщі та Москви. Ці організації сподівалися, що Німецький райх сприятиме постановно незалежної соборної Української держави. Зовнішньополітична концепція ОУН ґрунтувалася на союзі України з Німеччиною. Попри те, що Угорщина за згодою Німеччини окупувала Закарпатську Україну, попри те, що Західню Україну окупувала більшовицька Москва, що запобігло війні між Німеччиною та СРСР під час німецького походу на Заході, - ОУН не міняла своєї зовнішньополітичної лінії. Хоча внаслідок цього Західня Україна протягом дворічної більшовицької окупації зазнала великих втрат, зокрема у перші дні походу проти більшовизму, - ОУН була свідома того факту, що в спільній боротьбі України та Німеччини за нові порядки в Східній Європі Україні доведеться платити великою ціною крові. Як відомо, українські повстанці, організовані ОУН на Західній Україні, також спричинилися до швидкого наступального маршу німецького війська.

Кількарічна співпраця ОУН з окремими органами Німецького райху вимагала багато людських жертв з боку ОУН. ОУН боролася за незалежність України, переконана в тому, що Німеччина підтримуватиме цю боротьбу ОУН; для неї кожна жертва була самозрозумілою й конечною.

ОУН і перебудова Східньої Європи

Український народ бореться за незалежну державу. Ця боротьба ґрунтується на зовнішньополітичній концепції перебудови Східньої Європи, ґрунтується на майбутній спільній боротьбі всіх досі поневолених Московію народів на базі дружньої та відвертої співпраці держав цих визволених народів, спрямованої проти московського імперіалізму. Цей імперіалізм буде й надалі великою небезпекою, навіть після закінчення нинішньої війни, навіть якщо буде знищена теперішня форма більшовизму. Месіянський імперіалізм у вигляді панславізму, всеправослав'я чи більшовизму – притаманні російському характерові.

* Дагується за публікацією "Українська суспільно-політична думка в 20 століття. - Мюнхен, 1983. - Т. 3.

Геополітичне становище вимагає, щоб забезпечити східній фронт Європи, отже й Німеччини; а це уможливить тільки існування України як незалежної держави. Україна стане посередником між Німеччиною, як провідною силою перебудови, та іншими народами дотеперішньої Московської імперії: адже українці живуть розкинено чи не на всій території Советського Союзу, а завдяки спільній боротьбі проти московського імперіалізму вони тісно пов'язані з цими народами.

Досі з німецького боку не опубліковано жодного пляну щодо перебудови Східньої Європи. Нинішня німецька політика може уможливити й те, що Російська імперія далі існуватиме, замінивши лише нинішній уряд чи режим. Існує також можливість, що Німеччина не перетворить європейський Схід на основі державної свободи народів.

Ідея української самобутності чинить опір кожному гнобленню України, як з боку жидівського більшовизму, так і з боку російського імперіалізму. Якщо німецька політика своїми гаслами про розбиття російської тюрми народів не має наміру зміцнити московсько-советського патріотизму, то слід зазначити, що досі не тільки російських патріотів з Червоної армії не включено до боротьби проти більшовицького режиму, а й Україна та інші народи розчаровані браком відповідних гасел. Це розчарування викликає навіть сумнів щодо справедливості самого запровадження Німеччиною ідеї перебудови.

Якщо навіть з огляду на воєнну стратегію недоцільно з німецького боку відкрито прагнути до розчленування Російської імперії, то все-таки слід застосувати дві методи: Німеччина мусила б розкласти російсько-советські патріотичні сили. Шляхом пропаганди та устанавлення державности на визволених територіях, Україна мусила б з'ясувати українцям, які перебувають по другому боці фронту, суть і цілі самостійної Української держави, яку підтримує Німеччина. Створення Українських збройних сил, які боротимуться по німецькому боці, - було б найкращим доказом того, що Німеччина не прибула на Україну як окупант.

Застосувавши ці дві методи, можна швидко домогтися перемоги, легше призвести до розвалу Советського Союзу.

Актом 30 червня 1941 року цей шлях започатковано з українського боку.

Основи українсько-німецької дружби

Не тільки довгорічна українсько-німецька співпраця є доказом дружньої до Німеччини настанови ОУН. У самому акті проголошення Української держави 30 червня 1941 року встановлено загальну лінію закордонної політики її уряду. Українська держава мусить підтримувати тісні взаємини з Німеччиною, щоб забезпечити свої західні кордони і водночас бути в постійній готовості до боротьби з Москвою, яка залишиться надалі великою небезпекою для України.

ОУН зацікавлена співпрацею з Німеччиною не з опортуністичних міркувань, а з огляду на конечність такої співпраці для добра України. У співпраці з Україною Німеччина мусила б спиратися на українські революційні та націоналістичні сили, які щиро визнають німецьку провідну роль в Європі, однак водночас бажають, щоб їхня Батьківщина, як самостійна держава, посідала відповідне становище співгаранта нового порядку в Східній Європі. Опортуністичні елементи наявні в кожному народі: але долю народів і їхню плідну співпрацю вирішують тільки героїчні сили.

Нема кращої гарантії для українсько-німецької дружби, ніж те, що Німеччина визнає Українську державу, її визнаний уряд організує збройні сили, які спільно з Німеччиною провадитимуть боротьбу, доки Німеччина переможе остаточно і пощастить запровадити в Європі нові порядки. Європейські держави та народи, наприклад, Фінляндія, Словаччина, Угорщина, Румунія, а також Іспанія, Норвегія, Данія – вже мають можливість провадити боротьбу з Москвою; лише українцям відмовлено права прилюдно брати участь в європейській боротьбі проти більшовизму – у власних військових підрозділах зі зброєю в руках.

Держава як передумова для творчої праці народу

Тільки ідея незалежності Української держави спроможна викликати ентузіазм у відбудові спустошеної країни, аналогічно до того, як націонал-соціалістична ідея спричинила відновлення німецького народу в національній та економічній галузях. В іншому випадку, не довіряючи кожній чужій силі, котра протягом років обіцяла населенню добробут, а приносила лише гніт і нужду, - це населення продовжуватиме свою традиційну пасивну тактику, продукуючи тільки потрібне для його прожитку, незважаючи на вимоги воєнного часу.

Найбільш неслухною є думка, котру висувують деякі німецькі кола, що нібито питання української державности зовсім не актуальне на Східній Україні. Там, мовляв, населення не запитує німців про майбутнє Української держави: там, мовляв, населення зацікавлене тільки приділом хліба, підвищенням зарплати, врожаєм і т.п. Українське населення, з одного боку, довідується від німецької пропаганди, що німецька армія бореться тільки проти жидівського більшовизму; з іншого боку, советська пропаганда наголошує на тому, що Німеччина провадить війну лише з економічних причин (проблема постачання зерна). Населення, недовірливе супроти кожного іноземця, зокрема, коли він одягнений у мундир, розповідає тільки про проблеми щоденного життя, зацікавлене насамперед цими питаннями. Більшовицький режим привчив: недоцільно й небезпечно висловлюватися, говорити про свої бажання, бо за це загрожувала страта. Крім того, більшовицька антинімецька пропаганда залишила свої сліди,

що їх населення не легко може позбутися.

Чи це загалом можлива річ, щоб населення, вбачаючи причини свого нещастя у відсутності державної незалежності, не прагнуло б власного господарювання над добрами та багатствами України, про що повідомляють німецькі спостерігачі?

ОУН багаторазово, але безуспішно вказувала на те, що деякі німецькі кола хибно поінформовані про справжнє становище на Україні, а також у Східній Європі.

Мета ОУН – Українська держава

Мета боротьби Організації Українських Націоналістів (ОУН) – створення Української держави як такої, але не держави, в якій керівну роль мала б обов'язково відіграти ОУН. ОУН підпорядковується Українській державі, а не навпаки. ОУН зацікавлена в тому, щоб існував Український уряд як зовнішня прикмета української державності; їй не залежить на якомусь особливому складі уряду, тобто на участі в ньому певних осіб.

Якщо Німеччина проголосила б відновлення Української держави чи перебудову Східньої Європи на основі національних держав однією з воєнних цілей в боротьбі проти більшовизму, - питання сучасного Українського державного уряду могло б набрати відмінних форм. Попри те, якими методами здійснюватиметься відновлення української державності за умов війни, - акт з 30 червня 1941 року, проголошений як спонтанний вияв волі українського народу та Українського уряду, як зовнішній вияв відновлення Української держави, творитиме міцну підставу німецько-української дружби.

Ліквідація теперішнього державного уряду, який постав на українській землі з волі українського народу, - за відсутності ставлення щодо будівництва Української держави з боку Німеччини, могла б вказувати на той факт, що Німеччина не бажає постання Української держави.

Акт 30 червня 1941 року та українсько-німецька співпраця

З нашого погляду, акт 30 червня 1941 року відповідає принципам українсько-німецької співпраці:

1.Протягом великого періоду років, ще до часу вибуху теперішньої війни, українці боролися проти Москви; вони і надалі мають намір як воююча сила провадити боротьбу проти Москви.

2.Українці принесли великі жертви в боротьбі за незалежну державу, а також внаслідок співпраці з Німеччиною, про що говорять факти.

3.Німеччина й Україна боролися за анулювання Версальської системи, складовою частиною якої в Східній Європі був Ризький договір. На основі положень цього договору Москва і Польща поневолили Україну.

4. Німеччина й Україна намагаються досягти нового й справедливого порядку, що уможливить молодим і здоровим народам розвиватися в абсолютній свободі.

5. Відновлення Української держави включає ініціативу та творчу силу України в будівництві нового порядку в Європі.

6. У декларації Українського державного уряду від 3 липня 1941 року зазначено, що основа української політики є спільна боротьба до остаточної перемоги в теперішній війні, а також співпраця України з Німеччиною в усіх галузях.

7. Ініціатива українців щодо відновлення своєї держави доводить, що народи, які гнобив більшовизм і прирік їх на смерть, в рамках німецької політичної системи можуть здійснювати свої ідеали спонтанно та вільно.

8. Всі намагання проводу ОУН нав'язати зв'язки з політично-державними установами Німеччини, створити політичні основи спільної тактики – залишилися безуспішними. Німецькі установи, з якими ОУН пощастило нав'язати стосунки, заявили, що вони некомпетентні; а саме напередодні вибуху війни згадані німецькі установи заявили, що вирішення української проблеми залежить від розвитку подій на Україні. Саме напередодні вибуху (німецько-советської) війни голова політичного відділу ОУН, теперішній голова Українського державного уряду, Ярослав Стецько, намагався через представника ОУН у Берліні влаштувати переговори з зовнішньополітичним відділом Н[імецької] н[аціонал-]с[оціалістичної] р[обітничої] партії. Темою переговорів мало бути питання України. Ця спроба залишилася безуспішною, а ОУН залишилася без можливості узгодити свою тактику та політичну лінію з компетентними політичними установами Німеччини. У жодному разі за це не відповідає ОУН. Навіть у перші дні війни пан капітан проф. др Кох не зміг відповісти провідникові ОУН на жодне запитання політичного змісту.

Стосунки ОУН з урядом Української держави

Український уряд створений за ініціативою ОУН; це не означає, однак, що уряд залежний від проводу ОУН. Голова Державного уряду є членом ОУН, але більшість членів уряду призначено за фаховим принципом. Українське суспільство визнало Державний уряд і створило йому широку юридичну базу. Населення території, звільненої від більшовизму, визнало Державний уряд. Мандат Державного уряду, що його отримав він від ОУН, став таким чином мандатом усього українського народу.

ОУН не посідає легального права розв'язати Державний уряд. Тільки Українське законодавче національне зібрання має на це право.

ОУН і Державний уряд є тепер незалежні один від одного фактора; уряд є непартійною установою, створеною на всеукраїнській базі; у його

складі є як представники Східної України, так і Західної (останні з Галичини та Волині). Голова Українського державного уряду залежний від провідника ОУН в справах організаційних (партійних). Державному урядові підкорилася не тільки ОУН та її члени, а й українці різних політичних поглядів.

З огляду на всеукраїнську настанову та на згадані невідрадні для українсько-німецької співпраці факти, ОУН не може виявити негативної настанови супроти Державного уряду, а також не може відкликати з нього своїх членів-представників.

Представник Райхсміністерства для окупованих східних областей, пан капітан проф. др. Кох, обгрунтував дві перші вимоги супроти ОУН тим, що вони є зумовлені konieczністю припинити партійно – політичні суперечки та непорозуміння між українцями. Український державний уряд є для всіх українців сприйнятною базою, бо для всіх українських патріотів є відкритий шлях до участі в ньому.

ОУН – за дальшу співпрацю з Німеччиною

Вирішення українського питання є прикладом для інших поневоєних Москвою народів, тим більше, що Україна протягом історії не була вороже наставленою супроти Німеччини. Чому ж під сучасну пору українсько-німецька дружба перебуває під загрозою? Український народ уже болісно пережив відірвання української Галичини від України. Після приєднання Галичини до Генерального Губернаторства ліквідація чи розв'язання Українського державного уряду викличе черговий моральний удар по українсько-німецькій співпраці. Ворожа пропаганда, зокрема більшовицька, отримає новий аргумент на те, що Україна в складі Советського Союзу посідає власні державні права.

Ліквідація Державного уряду призвела б серед українського народу до зменшення ентузіазму в праці та в охоті до відбудови, а це мало б негативний вплив на економіку. Розчарована маса українського народу не знала б, для кого і навіщо їм трудитися, бо створення Української держави, мети їхньої сучасної боротьби, не здійснено. Ворожа настанова супроти кожної окупації та її економічних заходів, настанова, яка зросла протягом років, а також високорозвинене діло саботажу з його невидимими методами, не зменшаться, а навпаки: під впливом заподіяного війною економічного падіння ці явища зростатимуть. Постає питання: навіщо творити нові аргументи для більшовицької, англійської і польської пропаганди, чинячи опір українському визвольному рухові та його співпраці з Німеччиною?

ОУН обстоює дальшу тісну співпрацю з Німеччиною і погляд, що ліквідація чи приборкання створеного у Львові Українського державного уряду непотрібно обтяжують цю співпрацю. ОУН вже сьогодні попереджає,

що проголошення ліквідації Державного уряду матиме дуже негативні наслідки для широких українських мас, зокрема в тому випадку, коли мусять заявити: керівництво ОУН змушене було до цього кроку Райхсміністерством для окупованих східних областей, - і це все в ім'я українсько-німецької співпраці. Проте в кожному разі цей крок тлумачитимуть і без окремих заяв. Українці втратили б усю надію, що Німеччина має намір допомогти молодим, відродженим народам у будівництві їхньої державности.

Резюме

ОУН обстоює позицію, що:

а) під сучасну пору, коли нема жодного іншого Українського уряду, як зовнішнього вияву відновлення Української держави;

б) коли Німеччина офіційно не заявила свого погляду на питання Української держави та

в) коли останні рішення в українському питанні (слід припускати, що вони мають тільки тимчасовий характер) виявляються спрямовані проти єдності українських земель;

г) ліквідація встановленого у Львові 30 червня 1941 року Українського державного уряду може завдати великої шкоди не тільки Україні, а й Німеччині.

На наш погляд, таке рішення лише погіршить українсько-німецькі взаємини, значно пошкодить розпочатій відбудові на європейському Сході та не тільки негативно вплине на політичну співпрацю, а й на економічний розвиток.

Вимога, щоб ОУН розв'язала Український державний уряд, має далекосяжні внутрішньополітичні наслідки: ця вимога означає, що ОУН зрікається в українському політичному житті її провідної ролі у визвольній боротьбі та в намаганнях державницького характеру.

Ми не поділяємо погляду пана проф. дра Коха, що відмова розв'язати Український державний уряд є для компетентних державних установ Німецького райху однозначною з відмовою ОУН далі співпрацювати з Німеччиною. Наш погляд протилежний: ми не можемо здійснити цей крок; щоб не загрожувати сучасне й майбутнє українсько-німецької співпраці.

Для ОУН співпраця з Німеччиною не була справою порожніх слів; співпрацю здійснено протягом років великими й тяжкими жертвами. ОУН сама повела боротьбу за державну незалежність України на шлях співпраці з Німеччиною; за це вона сама несе повну відповідальність перед українською історією, ОУН і надалі намагатиметься працювати на відбудову Української держави шляхом співпраці з Німеччиною.

ОУН не може спричинитися до того, щоб українсько-німецьку співпрацю позбавити ідейного й політичного змісту, щоб українські намагання домогтися Української держави відхилялися від такої співпраці. ОУН не бажає того, щоб українські змагання досягти свободи опинилися в

підпіллі, в нелегальности, спрямувалися проти Німеччини.

ОУН не має наміру спричинитися до того, щоб українська історія осудила її співпрацю з Німеччиною, щоб місце керівного революційного і державно-творчого чинника, яке вона нині має в українському політичному житті, опинилося в руках нових антинімецьких сил.

ОУН обороняє свою визвольну концепцію, для здійснення якої вона жертвувала багатьма друзями. Таким чином ОУН захищає свою концепцію визволення України та відновлення Української держави у співпраці з Німеччиною, у відвертій та щирій співпраці, котра повинна гартуватися не тільки в часи миру, а й у час війни; ця співпраця повинна зберегти свою силу і значення у щасливі і нещасливі часи.

Ми побоюємося, що поставлена нами вимога несе в собі зародок, який може призвести до нищення серед українського народу концепції, яку обстоювала і далі обстоює ОУН.

Всі політичні, військові та економічні фактори вказують на дальшу співпрацю між Україною та Німеччиною. Німеччині не слід опікуватися Україною, не слід також перешкоджати їй вільно розвиватися.

Німеччина повинна бути зацікавлена в тому, щоб співпрацювати з ідейними, динамічними українськими силами, котрі спричинилися до цієї співпраці з ідейних, політичних і патріотичних причин.

Незрозумілим є формулювання пана капітана проф. дра Коха, мовляв, вимога ліквідації Українського державного уряду має виключно дисциплінарний характер, а не політичний чи адміністративний. Годі вважати, що Німеччина, запроваджуючи нові порядки в Європі, має намір виключити ініціативну активність українців, зокрема коли ця активність особливо спрямована на співпрацю з Німеччиною.

Ці застереження ми наводимо тому, що питання акта 30 червня 1941 року має для української політики принципове значення та далекосяжні наслідки.

На нашу думку, висунена вимога щодо ліквідації Українського державного уряду заперечує ці далекосяжні фактори. Цю справу вирішено тільки з погляду теперішньої тимчасової ситуації.

Щоб вияснити цю ситуацію – не важко знайти вирішення проблеми, вирішення, що узгляднило б сучасні вимоги часу, не перешкоджаючи принциповій настанові. Бо засадничих антагонізмів нема.

Берлін, 14 серпня 1941 [р.]*

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. № Е 292431 – Е 292441. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. – Т.3. – С.35-43. Переклад з німецької мови; Акт 30 червня 1941 р.: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С. 384-390.

* Див. док. № 103.

№ 115

**Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) з приводу
арештів прибічників С.Бандери на Східних та Західних
українських землях**

Не пізніше 15 серпня 1941 р.

К О М У Н І К А Т

У зв'язку з масовими арештами націоналістичних, самостійницьких елементів на СУЗ і ЗУЗ і на емігранції, провід Організації українських націоналістів повідомляє:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зо заложення, що єдино в самостійній суверенній Українській державі знайде український нарід повноту свого вияву та здобуде йому належні політичні права. Тому теж відбудова української державности стала найвищою ціллю боротьби ОУН.

2) Виходячи з такого становища, проголосила ОУН під проводом Степана Бандери в Львові в дні 30.06.1941 р. самостійність Української держави, та приступила до організування державного життя, адміністрації, господарства, міліції, культурного і громадянського життя, тим доказала ОУН, що вміє організувати не тільки революційну боротьбу в підпіллі і вести партизанські акції, але також будувати державне життя.

3) У своїй закордонно-політичній постановці ОУН співпрацювала з усіма такими державами, що борються проти спільного московського ворога та респектують* права українського народу на його самостійність. В тій площині розбудувала ОУН співпрацю з Німеччиною. ОУН з вибухом війни повела широку самостійницьку партизанську акцію, що знайшла теж признання і з німецького боку. Ми вели свою самостійну, політичну і збройну революційну акцію проти московсько-більшовицького імперіалізму, яка причинилася до скорішого розбиття фронту і безладдя в заплілі ворога, як також ми негайно організували державне, господарське і громадянське життя і тим причинилися також до скорого упорядкування відносин у заплілі німецької збройної і порядкуючої сили.

4) Зарівно в своїй внутрішньоукраїнській, як теж закордонно-політичній постановці знайшла ОУН повну піддержку українського громадянства, що при організуванні державного будівництва, а відтак у численних маніфестаціях і масовій стихійній плебісцитовій акції дала вислів готовності визнавати політику державного правління і проводу ОУН.

5) Єдиним виломом у всеукраїнському фронті національної солідарності

* визнають

стала злочинна і крайно-шкідлива акція групи інж. Мельника, що від першої хвилини відновлення української державности повела проти неї підривно боротьбу, намагаючись обезцінити український уряд в очах власного громадянства, як теж і забріханими наклепами довела до встрявання чужих чинників у українське життя. Крім того, в ціле українське життя внесла баламутство, брехливі вістки, кириню* і розбиття. В цій атмосфері дійшло теж до атентату** на Голову першого тимчасового державного правління відродженої України – Ярослава Стецька.

б)Окремим відтинком ведення протидержавницької акції групи інж. Мельника став німецько-український відтинок. Зо сторони тої ж ручки політичних спекулянтів та інтригантів ішли брехливі доноси на тих членів ОУН, які вели самостійницьку національну працю на українських землях, за їх згоганду працю проти німців. В цілому ряді випадків стверджено безсумнівно, що отих брехливих доносів допускалися висланники групи інж.Мельника та інструкції в тому напрямі на ліквідацію ОУН під проводом Бандери, були видані централею згори. Висланники інж. Мельника причинилися до виловлювання та помагали виловлювати членів ОУН, що з посвятою успішно налаштували ціле українське життя на СУЗ.

7)Завершенням цієї підривної акції інж.Мельника стали останні масові арештування та ревізії у багатьох членів ОУН та чільних українських громадян на всіх звільнених від більшовицької окупації теренах. Такі арештування відбулися в областях: Київській (Васильків, Біла Церква, Лисянка, Сміла, Фастів, Умань, і т.п. Житомирській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, в Галичині, Волині, Поліссі, Сяніччині, Холмишні, зокрема, у Львові в товариствах “Січ”, “Жіноча служба Україні”, “Інститут національної освіти” і т.д.; в містах як: Станіславів, Стрий, Дрогобич, Березжани, Тарнопіль, Рівне, Луцьк, Ярослав, Холм, Сянік і т.д. І поза межами України в таких містах: Краків, Берлін, Відень і ін. Арештовані – це переважно провідні люди культурно-наукових та суспільно-господарських діянок українського життя. Число арештованих переходять поза тисячу. Це є ганебним доказом безприкладної в українському збірному житті зради національних інтересів. У цей спосіб думала група інж.Мельника, чи деякі її люди зліквідувати чужими руками небезпечну для всяких політичних спекулянтів силу, що виростала в огні і крові підпільної революційної боротьби, перейшла важку пробу тюремних тортур і переслідування НКВД і в кінці проявилася в партизанській акції і державному будівництві. Які ж нові концепції, нові ідеї, яку нову корисну роботу принесла група інж. Мельника? Хіба розбиття, наклепи, доноси, провокації...***

* розкол

** замаху

*** Крапки у тексті.

8) Маючи до диспозиції незбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома українського громадянства. Вже в тиждень перед арештами долучила централю групи інж. Мельника в Львові проводити інвіліацію 90-ти українських націоналістів, взгядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Агенти Мельника хитро заманювали молодих українців, між іншим студентів, обіцяючи грошові винагороди та посади: [прот. № 1, № 2, № 3], за подання відомостей адрес визначних членів ОУН. По таких же самих інструкціях “працювали” мельниківські агенти і на східних областях України.

9) В той же спосіб дійшло, отже, до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж. Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує всякі дальші спроби групи інж. Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України.

Краєвий провід ОУН розкриває зраду державницьких інтересів України, політичних банкротів інж. Мельника, та перестерігає ще, зокрема, тих українських патріотів, що в добрій вірі давали себе ловити на брехливі фрази тих зрадників.

Краєвий провід
Організації українських націоналістів

ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.118-119. Копія. Друк. прим.

№ 116

Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Рейху про репресії проти населення окупованих територій за антинімецьку діяльність

18 серпня 1941 р.

Берлін
Начальник поліції безпеки і СД
(...)

Берлін, 18 серпня 1941 р.

...Донесення про події в СРСР № 56

...Серед майна розстріляних (партизанів) знаходилися великий

обсяг зброї і харчів, крім того, комуністичні листівки і матеріали для пропаганди.

П. Повідомлення айнзацгруп і команд

Звіт про діяльність на колишній російсько-польській території.

В час з 5-го по 11.8.1941 р. ліквідовано 2.888 осіб, а саме: у Львові – 619, в Бресті-Литовську – 1296 і в Білостоці – 373. Арештовано 5 000 осіб. Поширення листівок на німецькій, польській та українській мовах зросло. У них спонукується поляків і українців до повстання проти Німеччини, а німецьких вояків до перебіжництва. Повідомлено про приземлення парашутистів, особливо в місцевостях біля Луцька та Рівного, але також в Галичині. В окремих місцях дійшла справа до відкриття вогню і до знищення розбитих малих російських підрозділів, які шукали притулку у лісах. Поліція порядку та вермахт у багатьох місцевостях надто слабкі, щоб проводити систематичне прочісування лісів. Напади банд все ще порушують спокій країни. Комуністи і євреї продовжують свою активність. Непослух євреїв зростає. Українські комуністичні робітники припинили тимчасово роботу через підбурювання на будівництві дороги Ковель-Луцьк. Один поляк підпалив броварню у Ліді. Через відсутність німецької пропаганди надзвичайно швидко поширюються плітки.

Українська міліція не припиняє плюндрувати, знущатися, вбивати. Українські бургомістри і коменданти міліції притягнені до відповідальності за німецько-ворожі висловлювання, невиконання німецьких вказівок, розривання німецьких паспортів. Поляків прирівняно до євреїв, і від них вимагають носити пов'язки на рукавах. У багатьох місцях українська міліція утворила такі підрозділи, як “Українська служба безпеки”, “Українське гестапо” і т.п. Місцеві та польові коменданти частково роззброюють міліцію. У Львові ОУН продає марки фонду боротьби і поширює листівки, у яких вимагають повернення Бандери. Зі Львова доставляються плакати, зміст яких голосить, що під проводом ОУН повинна постати “Вільна і незалежна Україна” за девізом “Україна українцям”. Часто указів вермахту не виконують, і сплюндроване майно трактується як власність. У Луцьку полк. у в. Дяченко спробував центрально координувати міліцію. Пізнішим центром має стати Київ. Через прихильників Бандери його план став неможливим.

У Любомлі знайдено матеріали НКВД, з яких випливає, що росіяни виявили інтерес до руху опору в Генеральному губернаторстві і мали інформацію про польські організації на власній території.

Біля Луцька пропаганду вів чеський офіцер. Біля Тернополя заарештований кур'єр з Бучача, який доставляв завдання терористичній групі з 14 чоловік щодо зривання мостів і нападів на окремих членів

вермахту від імені польського генерала Целіховського. Краківські функціонери польської організації опору обмінюються на львівських функціонерів.

ВАН, R 58/216/77; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.251-252.

№ 117

Декрет № 2 А.Гітлера про створення Райхскомісаріату “Україна” на чолі З.Е.Кохом з резиденцією у Рівному

20 серпня 1941 р.

Відпис до РК.12251 В II
Оригінал в актах “Війна 55”

Другий декрет фюрера про запровадження цивільного управління на новозайнятих територіях Сходу від 20 серпня 1941 р.

У доповненні мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р.*, постановляю:

I.

Замешкала українцями частина зайнятих східних територій, оскільки вона не підлягає управлінню генерального губернатора, утворює Райхскомісаріат в дусі мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р. і переходить під цивільне управління, яке підпорядковане райхсміністрові окупованих територій Сходу. Райхскомісаріат отримує назву “Україна”**.

* Декрет Гітлера від 17.7.1941 р. проголошував створення Райхскомісаріату Остланд, до якого увійшли балтійські держави та північно-центральна частина Білорусії, приєднував Білостоцьку область до Східної Пруссії, а Галичину до польського Генерального губернаторства.

** Райхскомісаріат “Україна” – військово-адміністративна окупаційна зона, яка охоплювала основну територію України. Створений 1.09.41 р. відповідно до декрету Гітлера від 20.VIII.1941 р. Райхскомісаріат “Україна” включав Волинь, Полісся, південь сучасної Білорусії, більшу частину Поділля, Київщину, Чернігівщину, Полтавщину, Подніпров’я, Причорномор’я. Його територія змінювалася, відповідно до зміни фронту. У вересні 1942 р. площа становила 340 тис. км із населенням 17 млн осіб. РКУ поділявся на шість генеральних округів – “Волинь і Поділля”, “Житомир”, “Київ”, “Дніпропетровськ”, “Миколаїв”, “Таврія”.

II.

Зовнішні кордони Райхскомісаріату “Україна” будуть визначатися мною, відповідно до стану боєвих операцій, і у певний час вони будуть остаточно встановлені. Час запровадження цивільного управління в Райхскомісаріаті “Україна” чи його частинах визначатиму окремо.

III.

Райхскомісаром для України призначаю гауляйтера і обер-президента Еріха Коха*. Його осідок є поки що Рівне**.

Гауптквартира фюрера, 20 серпня 1941 р.
Фюрер
підп. Адольф Гітлер

Райхсміністр і начальник Райхсканцелярії
підп. д-р Ляммерс

Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т. 1 – Львів: 1997. – С.255.

* Кох Е. (1896-1986) – німецький воєнний злочинець, один з керівників Націонал – соціалістичної партії. З 1933 р. – гауляйтер Східної Пруссії. З 20.VIII.1941 р. – райхскомісар України. Визначався нечуваною жорстокістю та цинізмом, за що в партії отримав прізвисько “Другий Сталін”. Україну вважав географічним поняттям, українців-унтерменшами. Спричинив смерть близько 4 млн мешканців України, забезпечив вислання до Німеччини 2,5 млн українських остарбайтерів, пограбував економіку краю, культурні надбання України. Після травня 1945 р. інкогніто перебував у британській зоні окупації. В 1949 р. виявлено і видано Польщі, де його судили за злочини, вчинені на посаді гауляйтера Східної Пруссії. Засуджений до довічного ув’язнення. Помер у в’язниці у віці 90 років. Як не дивно, але уряди УРСР і СРСР ніколи не домогалися його видачі для суду за злочини, скоєні в Україні.

** Рівне залишалось “столицею” райхскомісаріату протягом усіх років окупації.

№ 118

**Звернення ОУН (С.Бандери) до українського народу з нагоди
22-ї річниці (1919 р.) взяття Києва об'єднаними збройними силами
націоналістів**

*31 серпня 1941 р. **

У СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ СЛАВИ Й ПЕРЕМОГИ

День 31 серпня – це велике історичне свято українського народу **. Це день, в якому перед 22 роками з'єднані українські армії розгромили червону большевицьку орду, прогнали московські війська з великої частини української землі і здобули нову столицю України, святий золотаверхий Київ. До цього часу, до серпня 1919 року було в нас дві армії і дві команди, - одна Придніпрянська, а друга Галицька. Обі армії боролися й кровавилися довго в завзятій боротьбі з ворогами України, з червоною Москвою й Польщею, та другими, що йшли на нашу землю з усіх сторін, щоби знищити молоду Українську державу й загарбати нашу багату землю та наш хліб.

Важко було вдержатися Україні, яка щойно встала з довгої вікової неволі – проти наступу великих переважаючих ворожих сил. По довгих кровавих боях обі українські армії мусили щораз даліше відступати.

Здавалося, що все не має виходу... ***

Бо ось уже Київ і Львів опинилися в руках ворогів...

Тоді саме прийшла хвиля, коли обі армії злучилися разом в одну соборну українську збройну силу. Це з'єднання принесло великі, несподівані висліди. У знеможені довгими боями [у]ряди козаків і стрільців вступив новий дух і повів їх на нові героїчні діла.

Славне українське військо, хоч безмірно скроставлене і знеможене, стиснене на останньому клаптику своєї землі, що ще осталась вільною, але з'єднане тепер разом, в одне тіло з одною волею, одним бажанням і одною командою, відродилося і знайшло в собі велику силу.

Об'єднані українські армії, оживлені новим соборним духом, перейшли негайно до протинаступу і пішли вперед! Вперед до столиці

* Дата події.

** День 31 серпня - це велике історичне свято українського народу. Йдеться про подію 31 серпня 1919 р., коли спільний похід об'єднаних армій УНР і ЗУНР закінчився зайняттям Києва. Хоча після цього об'єднані армії покинули столицю на вимогу денікінців, протягом 1920-40-х рр. подія взяття Києва всіляко глорифікувалася оунівськими ідеологами та пропагандистами.

України! На золотoverхий Київ! Блискучим ударом розгромлено тепер большевицькі орди. Кожний день приносив тепер нові успіхи і нові перемоги.

Похід з'єднаних українських армій на Київ був одним великим тріумфом! Це був тріумф і слава української зброї! І це був тріумф і блискуча перемога ідеї соборности. Бо це побідила ідея одної великої нероздільної соборної України - одної армії, одного проводу і команди без різниць на придніпрянців і наддністрянців, галичан, волиняків чи кубанців!

Дух єдности й соборности усієї України віродив нашу армію та дав їй силу й перемогу!

Цей фронт ще раз доказав, що в нашому народі є велика сила, треба тільки вміти її віднайти. Треба знати велику ідею своєї доби, як колись – ідея козацької України – яка двигнула б народ та розбудила і добула всі дрімучі сили, що в ньому спочивають.

Отак зродилась у нас з тих великих подій, з наших перемог і невдач, з крові і слави минулих днів – ідея українського націоналізму. Це ідея нового відродження і визволення цілої соборної України.

22 роки від того часу жили ми цією великою ідеєю. Ми в неї вірили, за неї боролися і гинули, певні цього, що вона мусить побідити, певні, що прийде знову для нас великий день 31 серпня, день соборного чину й перемоги, коли збірним зусиллям усієї України скинемо кайдани неволі і відбудуємо наново нашу самостійну соборну Українську державу.

Ця велика ідея не дала нам загинути в довгому часі тяжкої неволі. Ані комунізм, ані інтернаціоналізм, ані думка спільної, союзної радянської держави, не мали до нас приступу. Ми знали тільки одне, що ми хочемо повної незалежності нашої держави. І ми знаєм, що є в нашому народі велика сила, що нам цю незалежність здобуде, бо в нас жила невмируща, козацька слава і пам'ять великих днів наших перемог.

Сьогодні, в час великої остаточної розправи з большевицькою потворою, коли дροжить і валиться московська тюрма народів – український народ підносить ще вище прапор своєї боротьби, прапор українського націоналізму, який держав непохитно через усі літа неволі, та збирає під ним усі сили, щоби розгромити до кінця московську тюрму й визволити з неї Україну та всі поневолені народи.

Сьогодні, напередодні 22-ї річниці здобуття столиці України – Києва соборним збройним чином – Українських армій у 1919 році, - ми ще раз повторюємо і знову, двадцять другий раз, присягаємо, що Київ мусить і буде вільний разом з цілою соборною Україною, а на місце червоної армії, на місце московських наїзницьких військ вернемо знову і відбудуємо нашу славну козацьку армію, нашу збройну силу. Вона

стане на сторожі нашої Держави, не допустить вже ніколи до того, щоби Москва ще раз піднялася і ще раз посягнула по нашу землю.

Слава Україні!
Героям Слава!

Організація українських націоналістів під проводом
Степана Бандери

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.34. Копія. Друк. прим.

№ 119

**Інструкція № 6 крайового провідника ОУН (С.Бандери) на
ЗУЗ І.Климів (Є.Легенди)* щодо українізації кадрів в
адміністративно-господарській, політичній та військовій справі**

*Не пізніше 31 серпня 1941 р.***

Краєвий провід ОУН.

ІНСТРУКЦІЯ, Ч.6

I

Провести опис фахівців: інженерів, хеміків, механіків, лісових агрономів, електриків, гірників і т.п., правників, адвокатів, лікарів, адміністраторів, поштовців, залізничників (машиністи, деп – кондуктори, рух), телеграф, і т.д...*** лікарів, кіновців, радіїстів, промислових діячів. Списи оставити в місцевих урядах, в районах, округах, областях, до центру.

II

Взяти в кожному місті центр домоуправи в свої руки. Об'єднати всі домоуправи українцями.

Дотепер це все було НКВД. Дотеперішні домоуправи криють польські та жидівсько-московські організації. Витолкувати, що це гестапо. Брати людей з сіл до цієї роботи наших людей, тоді будемо мати контролю.

III

Роди співпраці:

До тих родів наші, але фірми ОУН не давати. ОУН не може брати

* Він же "Євген". Див. док.№ 89.

** Датується за змістом документа.

*** Тут і далі крапки у тексті.

відвічальности за їх працю, поки не буде порішене питання Української держави, голови уряду, Ярослава Стецька та провідника Бандери.

IV

а) Перевести списи військових людей: старшин, підстаршин, спеців танкістів, летунів, саперів, санітарів, моряків, адміністрацій, артилерії, скорострілів...Списи в районах, округах, області, центрі. Це все військовий відділ при ОУН,

б)Творити кадри Українського війська, т.зв. Дружини українських націоналістів з такими відділами: фінансова контролю, охорона об'єктів, фабрик, залізниць, охорона перед саботажем, протиповітряна охорона, пожежна сторожа, охорона фабрик, охорона збіжжя і т.д...

Все вмундурувати і скошарувати*, забезпечити харчами, постеллю, милом, біллям та почати військовий і фаховий вишкіл.

V

Списи поляків, жидів, фахівців, офіцерів, провідників та всього ворожо наставленого елементу проти України і Німеччини.

VI

Передати по 20 примірників усіх видань, що виходять в терені (газети, летючки, накази і т.д.)...

VII

Списати могили, уряджувати походи і свята в честь борців.

VIII

Протоколи політв'язнів: коли арештований, за що, де сидів, слідство, суд. Що знає про других в'язнів, суди, заховання. Що його піддержувало (релігія, історія), що ломило-переслуханки, конфронтації, биття.

IX

На всіх домах, мурах, плотах і т.д. написи: Хай живе Українська самостійна соборна дердава. Хай живе Ярослав Стецько! Звільнити Бандеру! Звільнити Стецька! Не хочемо щоб на Україну вертали польські і жидівські дідичі та банкери. Смерть москалям, полякам, жидам і другим ворогам України.

Хай живе Гітлер!

Хай живе Німецька армія!

Хай живе наш Орскомендант!

Хай Німеччина розіб'є Москву і Англію, але Україна хай буде самостійна і соборна держава. Понаписувано фарбою або чорнилом. Не друк, але на мурі.

X

31 серпня – свято укр[аїнської] зброї. Величаві.

* зосередити

XI

В моменті проголошення державности в Києві. Маніфестації.

XII

Нав'язати зв'язок з владою окупаційною, творити свою владу.

Слава Україні!

Легенда,

Краєвий провідник ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.36-37. Копія. Машинопис.

№ 120

**Звернення ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із
закликом згуртування сил для боротьби за незалежну Україну**

Серпень 1941 р.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Переживаємо новий період боротьби. Отже, на наших очах завдає непереможна німецька армія щораз нові удари нашому відвічному ворогові – московському большевизмові, а ославлена твердиня насилля і терору, що впродовж століть поневолювала інші народи, хилиться до упадку.

Від першого дня війни прийняв український нарід активну участь в боротьбі проти свого наїздника. Українські маси відчували, що прийшла рішальна хвилина у його змаганнях за самостійну Україну. Тому теж на заклик Організації українських націоналістів піднялися збройні частини українських партизан, що у співпраці з німецькою армією скріпили спільний фронт боротьби проти відступаючого ворога.

Ви, українські націоналісти, були тими численними воїнами українських партизанських частин, що під Вашим проводом у всіх селах і містах України піднімався народ до остаточної розправи з ворогом. Ви були тими, що в отсій завзятій боротьбі зложили гекатомби жертв. Бо Ви незломно вірили в перемогу вашої ідеї та в остаточний тріумф нашої боротьби. І тому, коли тільки впали кайдани з народа, Ви перші проголосили його волю, а він, оцінивши Вашу боротьбу, визнав Вас за своїх

провідників та пішов за Вами.

Хоч сьогодні ще не час, в якому ми могли б здійснити повну нашу незалежність, тим менше ні на мент не зневірився український народ в те, що єдино під проводом випробуваних в боях провідників з Організації українських націоналістів зможе він завершити свої змагання за самостійну і соборну Українську державу.

І в цей новий і рішальний період боротьби українського народу за волю треба нам, українським націоналістам особливого гарту, завзяття та готовності перетривати хоч би найтяжчі моменти наших змагань. З другого боку, нам треба здібности вжитися в теперішнє положення, зрозуміти його та вміло кермувати боротьбою цілого народу.

Зокрема, в теперішній час треба це підчеркати, бо якраз тепер знайшлися в українському житті люде, що знутри хочуть розсадити український нарід та послабити його боєздатність. Знаючи, яка роля доходить в теперішній час Організації українських націоналістів, на неї скермують вони свої удари. Це в першу чергу ті, що одинокі в українському народі зрадили Українську державу, бо перші й одинокі проти неї виступили. Це ті люде, що їм не самостійна Україна їхній ідеал, але хаос і безладь – ціль їхньої роботи. Це ті ослаблені емігранти, що, розсваривши всіх, що примусово мусили виїхати за кордон, тепер не для праці, але для своєї кар'єри та посад, вернулись в Україну. Їм байдуже, що своєю роботою валять рідну хату, в них серця закаменілі на озов батьківщини, їм міністерські фотелі і “вождівські” пости усміхаються. В ім'я своєї амбіції переходять вони до порядку над добром України, а зерно незгоди, що його вони всюди сіють, намагаються перенести тепер на рідні поля України.

Але і цього їм мало! На послуги своїх низьких цілей вони готові запрягти теж непоінформовані чужі сили!

Українські націоналісти!

Від кількох тижнів Ви є свідками сталих і впертих наклепів на Вашу організацію. Ті, що зрадили українську державність, доносами і провокацією хочуть тепер спровадити наступ чужої сили на ОУН. Це ті, засліплені в своїй амбіції люде, поширюють провокаційні вістки, що Організація українських націоналістів йде на боротьбу проти німців та переходить у підпілля. Це вони нацьковують через цілий час німецьку владу на ОУН. Це завдяки їм появляються безвідповідальні летючки т.зв. “непримиримих”, що підшиваються під назву ОУН, проповідують боротьбу проти Німеччини. Не час ще на останнє слово, але в наших руках є вже незбиті докази на те, [що] оця безвідповідальна акція виходить з цього самого джерела, де зробилася зрада Української держави.

Такими методами проходить наступ зрадників української справи

на ОУН. Він іде тими самими шляхами, що й робота наших ворогів з другої сторони барикади. Московсько-большевицькі можновладці, що мають за ціль поневолення українського народу, теж намагаються всіми методами компромітувати Організацію українських націоналістів. Закидаючи нам нашу співпрацю з німецькою армією, пробують вони змобілізувати проти нас весь український народ. В своїй газеті “За радянську Україну”^{*} з дня 31 липня ц.р. вони пишуть: “На брехні, на провокації, на вбивства наш свободолюбний народ відповість жовтоблакитній банді та її ватажкові Степану Бандері єдиним словом – смерть!”

Так пишуть про нас московські большевики, що бажають в цей спосіб обдурювати український народ. Але українські маси добре знають, хто насправду бажає їм волі. Вони знають, що Москва – це відвічний ворог України. Вони знають, що єдино ОУН і її провідник Степан Бандера виведуть їх з неволі та відбудують незалежну Україну.

Але маси знають теж, хто такий всі оті зрадники їх інтересів, що, підшиваючись під назву непримиримих, накликають чужу владу на ОУН, щоб чужими руками її розвалити.

Українські націоналісти!

На шляху нашої боротьби ми маємо вже за собою численні трудні періоди. У всі ті часи задержали Ви повне довір'я до Вашого проводу, і завжди за Вами стояв весь український народ. Тому теж твердою постановою і завзятою боротьбою відповімо тепер на всі провокації зрадників української справи і на всі зазіхання наших ворогів.

Організація українських націоналістів не піде на підпільну боротьбу проти Німеччини і на цей шлях не зіпхнуть її [ні] ніякі зрадники, ні вороги. Провід ОУН ніколи не відступить від основних принципів нашої визвольної боротьби, він завжди гідно держатиме прапор наших змагань, не дозволить зіпнути організацію на шляхи, що були б для неї згубними. І нехай не обманять себе провокатори і зрадники української справи та їх союзники з червоного Кремля, що їхнє спільне намагання компромітувати нас за нашу співпрацю й Німеччиною, увінчається успіхом. Завелике довір'я має провід ОУН серед свого членства та всього українського народу, щоб могли вони успішно вести свою злочинну акцію.

На всі спроби розбити нас та занастити справу України всі ми, українські націоналісти, і весь український народ відповімо посиленою працею і ще більшим завзяттям. Бо віра наша в нашу остаточну

^{*} “За Радянську Україну!” – друкований орган ЦК КП(б)У і Верховної Ради УРСР, газета виходила тричі на тиждень у 1941-43рр. Розповсюджувалася на окупованих територіях шляхом скинення з літаків. Наклад 1,5 – 2 млн примірників. Головний редактор – М.Бажан.

перемогу непохитна. Вона чиста і незломна, як є чистою і слухною наша боротьба.

Вперед, отже, до остаточної перемоги!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні! Героям слава!

В серпні 1941 р. Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.17-20. Копія. Машинопис.

№ 121

Заява Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ про засудження позиції ОУН (А.Мельника) та прагнення до розбудови співпраці з Німеччиною в боротьбі з московським більшовизмом за незалежну Українську державу

Серпень 1941 р.

ЗАЯВА

У зв'язку з витвореним тепер політичним станом, Красвий провід Організації українських націоналістів заявляє:

1. У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український нарід не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали знищення усього, що українське, та намагалися цілковито зіпхнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвічне бажання жити й розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли-небудь, до здійснення наших завітних мрій, то тим не менше багато ще прийдеться українському народові перебороти перешкод на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри, слухність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну, як нагоду до переведення остаточної розсправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, ОУН дала вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 р. незалежність Української держави. Акт цей остане історичним

документом, що завершив один період боротьби українського народу за визволення.

3. Теж на майбутнє буде ОУН у кожній ситуації вести тільки такі акції, що є виявом вільної волі українського народу, а не тільки такі, що мали б вміщатися у вузьких рамках кожночасної дійсності.

4. Спосіб дальшої праці Організації українських націоналістів мусить бути пристосований до витворених умовин та мусить відповідати майбутнім потребам України. Українські націоналісти приймуть активну участь в суспільній праці на всіх ділянках національного життя. ОУН не йде – всупереч провокативним вісткам шкідників української справи – на боротьбу проти Німеччини. ОУН буде протиставлятися усім спробам вияву неорганізованої чуттєвої реакції, що позбавлені всякого політичного реалізму та зрозуміння тимчасовости теперішньої, зумовленої війною ситуації, навіть при найкращих намірах, можуть нанести українській справі великі шкоди.

5. Організація українських націоналістів п'ятнує в найрішучіший спосіб акцію групи інж. А. Мельника, що всупереч волі всього українського народу, одинока виступила проти акту самостійности і знутри вдарила в основи української державности. Український нарід ніколи не простить одиницям тим зради, поповненої в цю історичну хвилину.

6. У своїй дальшій боротьбі ОУН вдержить та буде старатися розбудувати співпрацю з Німеччиною та з усіма тими силами, що, будучи приятними Україні, сьогодні під проводом Німеччини боряться проти найбільшого ворога України – московського большевизму та змагають до установа нового європейського ладу, якого співтворцем хоче стати Україна. ОУН висловлює переконання, що незалежно від теперішньої ситуації, сили ті визнають в найближчій будучности велику роль ОУН, як чинника, що одинокий може зорганізувати і повести український нарід у його боротьбі проти Москви за незалежну Українську державу та за збудовання тривалого миру на сході Європи.

В серпні 1941 р.

Краєвий провід Організації українських націоналістів

Науково-довідкова бібліотека Центральних державних архівів України у м. Києві. Фонд листівок, інвентарний № 962 л. Копія. Друк. прим.

№ 122

**Політична декларація ОУН (С.Бандери) про завдання організації
після проголошення самостійності України**

Серпень 1941 р.

ДО ПОЛОЖЕННЯ!

1) Організація українських націоналістів, що кермує усім українським національним життям, виступила в дні 30 червня 1941 р. з ініціативою та проголосила самостійність України. В той спосіб дала вона вияв бажанням, що ними жив цілий український нарід. Акт цей стане незатертим доказом незнищимости українського народу, що, перейшовши жахливі умовини большевицького поневолення, виразно зазначив свою незломну волю жити вільним і незалежним державним життям. Державне будівництво, що його провело під проводом ОУН українське населення, організуючи всі сектори національного життя, виказало, крім того, державнотворчу здібність нашого народу.

2) У всіх збірних актах вияву волі народу, що мали місце від 30 червня ц[ього] р[оку], на перше місце, як провідний чинник, висунулася Організація українських націоналістів, що завдяки своїй широкорозбудованій організаційній сітці, вспіла відразу перейняти керму у свої руки у всіх місцевостях України. Всюди, де лиш виступила ОУН, визнано її провідною силою. Коли відтак вивезено провідника ОУН Степана Бандеру й голову уряду Ярослава Стецька*, в усіх сторонах краю

* Стецько Я. (1912-1986) (псевдоніми – З.Карбович, Є.Орловський, Б.Озерський) – визначний діяч ОУН. Народився в Тернополі у родині священика УГКЦ. Під час навчання в Тернопільській гімназії вступив до організації “Українська націоналістична молодь”, згодом до УВО й ОУН. З 1932 р. – член Крайової ексекютиви ОУН, ідеологічний референт КЕ ОУН. 1934-1937 рр. – у польській в’язниці. Учасник Великого збору ОУН у Римі (1939 р.), обраний членом ПУН. У лютому 1940 р. стає на бік С.Бандери. Учасник Другого Великого збору ОУН(Б) у Кракові (1941), обраний заступником С.Бандери. Очолив похідну групу ОУН(Б), яка мала завданням проголосити незалежність України. 30.06.1941 р. – виголосив Акт про відновлення української державності у Львові, очолив уряд – Українське державне правління. 12.7.41 – арештований гестапо і вивезений до Берліна. З вересня 1941 р., після відмови скасувати Акт 30.06.41 р. відправлений до концтабору Саксенгаузен, у якому перебував до вересня 1944 р. Після звільнення перебував під наглядом гестапо. Навесні 1945 р. сформував разом зі С.Бандерою, С.Ленкавським, Л.Ребетом, В.Охримовичем та ін. Закордонний центр ОУН(Б). Обраний гленом Бюро проводу ОУН(Б). Ініціатор створення Закордонних частин ОУН(Б). 1946-48 рр. – очолював Антибільшовицький блок народів. У 1967 р. виступив ініціатором створення Світової антикомуністичної ліги, 1968-1986 – голова проводу ОУН. Талановитий публіцист. Похований у Мюнхені.

почалась стихійна акція за їх поворотом, а тисячі домагань, що стали напливати від українських селян, робітників і інтелігентів до німецької влади, доказували відданість усього народу Організації українських націоналістів та її проводові. Був це загальнонаціональний плебісцит та збірний акт довір'я, що наявно доказував, що ОУН є виразником волі українського народу та що вона єдинока з волі народу може правити Україною.

3) Одинокими, хто виловився з єдиного фронту боротьби усього українського народу, були політичні капітулянти з-під снаги інж. Мельника. Вони зразу виступили проти Акту самостійности, заатакували його в нечуваний спосіб та провели провокаційної кампанії проти нього й проти всіх людей, що були співтворцями історичного акту з дня 30 червня 1941 р. В той спосіб допустилася ця група людей державної зради, поповненої на молодій, відродженій Українській державі.

Бажаючи перенести свої еміграційні свари на терен українських земель, та щоб знайти підтримку серед населення – почали мельниківці підригну акцію в українському національному житті та зробили спробу поширити диверсію в рядах ОУН. Але сильна постава членства, як теж резерва, з якою прийнято ту групу в українському громадянстві, не дали змоги диверсантам розгорнути своєї акції. Спільною лавою станула за проводом ОУН ціла організація і весь український народ так, що вже в теперішній час можна твердити, що диверсійна акція інж. Мельника, який в ім'я своїх “вождівських” амбіцій зрадив Українську державу, покінчилася повною невдачею. Факт, однак [той], що все здорове українське громадянство на східних і західних областях України правильно зареагувало на спробу диверсії у нашій національній спільності, кинув[ши] інж. Мельника й його прибічників на його безпосередню провокацію. З боку цієї групи іде тепер вперте намагання розбити ОУН при помочі чужих чинників. Для цього робиться наклепи на ОУН, що вона йде на боротьбу проти Німеччини. Завдяки таким засобам, обіцяють собі мельниківці розбити ОУН. Однак, на перешкоді їм стає виразно постава проводу ОУН, що не дозволить ніколи на ніякі безвідповідальні потягнення, та не дасть змоги зрадникам української визвольної справи руйнувати святе діло нашої державности.

4) Актом з дня 1 серпня ц.р.* створено певний правний стан, що не дасться узгіднити з виявом волі всього українського народу в дні 30.VI.1941 р. Український нарід, що змагає до відбудови української державности, має за собою кількасотлітню традицію визвольної боротьби, добачує в цьому акті удар у свої національні інтереси. Беручи

* 1.08.1941 р. – вступав у силу декрет А.Гітлера від 17.7.41 р. про прилучення Галичини до польського Генерального губернаторства.

під увагу сучасний переходно-воєнний час, український нарід вірить, що остаточна постановка справи на Західній Україні буде відповідати українським національним вимогам до його історичної землі.

5) Організація українських націоналістів вважає Акт з 30 червня незрушимою основою політики українського народу та виразною напрямною у дальшій своїй праці. Організація українських націоналістів буде й в майбутньому творити лише такі політичні акти, що будуть мати своє джерело у волі українського народу, та будуть відповідати бажанням всіх його верств. Всупереч намаганням ворогів і зрадників української справи, ОУН не піде на* та буде старатися знайти зрозуміння з німецької сторони для спільноти німецько-українських інтересів.

6) Організація українських націоналістів закріпить свою внутрішню силу та розбудує свої позиції на всіх відтинках національного життя.

а) Від початку свого існування опирала ОУН свою роботу на тривкій внутрішній базі, що її творив членський кадр. ОУН переходила через тяжкі потрясіння, а удари, що їх завдавали окупанти ОУН і цілому українському народові, розбивалися завжди об факт існування тривкого організаційного стрижня, що непобідимо виходив з усіх, навіть найтрудніших, ситуацій.

В дні 30 червня вступила Організація українських націоналістів на новий шлях, і шлях цей пересудив позицію багатьох її членів в українському збірному житті. Позиція, яку вони собі в ці дні здобули, рішає про дальшу їхню ролю в Організації та відсуває їх від безпосередньої внутрішньої роботи. До цієї праці мусять бути призначені в першу чергу ті люди, що на їх зовнішню позицію день 30 червня ц.р. рішально не вплинув. Вони дальше творитимуть внутрішній хребет Організації. Так вдержане наше внутрішнє життя будуть формувати окремі інструкції.

б) Нова дійсність, що заіснувала на українських землях по усуненні більшовиків, заставляє ОУН прийняти активну участь в організуванні суспільного сектора, теж в умовах, створених зарядженням з дня 1 серпня ц.р. Стоячи і насамперед на своїх [довивіренних] державницьких позиціях, члени ОУН стануть до праці на всіх секторах громадського життя. Участь у ньому зумовлена слідуючими причинами:

В зв'язку з актом 30 червня 1941 р. Організація виступила офіційно та перейняла на себе організування поодиноких ділянок життя. Вправді зміна політичної ситуації не може остати без впливу на спосіб праці ОУН, то все ж засадничо ОУН не може зрезигнувати з цього, щоб все життя, організоване в численних установах, формувалося незалежно від головних напрямних націоналістичної політики.

* Далі одне слово нерозбірливе.

Зарівно ідеологічні заложення ОУН, як теж головні її політичні напрямні, мусять лягти в основу українського збірного життя. У цей спосіб здійснилася, з одного боку, вимога всеобіймаючости українського націоналізму, як науки, що має змогу просякнути у всі сектори життя, з другого боку – теж зовнішно, навіть в теперішніх умовах, ОУН стає визнаною як одинокий вирішний чинник. Є це своєрідний спосіб легалізації, себто здобуття зовнішнього визнання ОУН цілим оточенням. Крім того, участь в працях органічного сектора дає ОУН змогу впливати на зміні певних потягнень, що можуть вдаряти в українські інтереси. Коли на місці члена, або людини, що має довір'я ОУН, буде сидіти людина, байдужа українським інтересам, тягар теперішньої ситуації буде у великій мірі спадати саме на український народ.

До праці в органічному секторі ставати можуть лиш сильні люди, що видержать всі спокуси опортунізації та не затратять головної напрямної нашої політики, визначеної Актом з дня 30 червня 1941 р.

7) Організація українських націоналістів трактує Німеччину, як союзну силу, що сьогодні бореться проти московського большевизму та може причинитися до його розвалу. Цим фактом нормується в теперішній час відношення ОУН до Німеччини, зокрема, до її армії. Організація вказує представникам німецького уряду на наших землях на ті користи, що їх винести можуть оба народи зі співпраці та на шкоди, що повстають для Німеччини завдяки протиукраїнській політиці деяких німецьких чинників.

Організація українських націоналістів організує українську силу в ім'я здійснення великих ідеалів українського народу. Рівночасно ОУН переконана, що одиноко факт цей може перерішити про позитивне відношення Німеччини до проблеми української державности. Тільки ті народи, що зможуть в критичні хвилини сучасної світової кампанії зарепрезентувати певну реальну політичну силу, зможуть в такий рішальний момент стати справжнім суб'єктом, а не лиш об'єктом подій. Тільки така сила буде спроможна в порозумінні з можливими союзниками –[стати] цілком самостійно і без них відбудувати українську державність

8) Вимогам організації політичної сили підпорядковує ОУН в теперішній час всі інші огляди тактичної натури. Організація не тільки безоглядно п'ятнує всі провокаційні вихватки кліки інж.Мельника, що змагають до ліквідації ОУН, але таж поборює всі ті вияви, що випливаючи з нерозуміння вимог політичної доцільности, наносять нам великі шкоди. Деякі пропагандивні кличі, що їх в нас видвигнено в перші дні державного відродження, мусять бути в теперішній час рішучо усунені як такі, що дають атути в руки всім провокаторам для цькування проти ОУН. Тут треба згадати такі кличі як "Геть з чужою владою" і їм подібні, що при злобній

інтерпретації заінтересованих в тому, багато шкодять пляновій визвольній політиці.

9)Стоячи на площині 30 червня 1941 р., ОУН боронитиме позиції Українського державного правління під проводом Ярослава Стецька, що з волі українського народу перейняло владу на українських землях. ОУН буде і надалі скріпляти сталу тугу українських мас за власною державністю та підіпре стихійну плебісцитову акцію українського народу за Українською державою з українським урядом та за поворотом на землі провідника Степана Бандери та голови українського уряду Ярослава Стецька.

10)ОУН визнає, що бажання всіх українських верств ставати в ряди української збройної сили, є висловом волі усього українського народу, і тому справа організування української армії, що рам'я об рам'я з німецькою збройною силою станула б до боротьби проти спільного ворога, є справою, що займе перше місце в теперішній політичній акції ОУН.

11)Стверджуючи, що акт з дня 1 серпня 1941 р. причинився до послаблення тих позитивних почувань, що їх мало українське населення у відношенні до Німеччини, та з огляду на злуку з поляками витворив стан неспокою і непевности, ОУН вважає, що в теперішній час конечною являється декларація німецького уряду, що з'ясувала б виразно його становище до цілоти української проблеми.

12)Опираючись не політичній дійності, витвореній на українських землях від часу війни на сході, та беручи під увагу цей відгук, що його знайшла праця українських націоналістів зарівно в західних, як теж в східних областях, ОУН стверджує, що:

а)Організація всього українського національного життя на українських землях може бути проведена тільки на принципах ідеології українського націоналізму, що приносить нові цінности на схаотизовані погубною большевицькою доктриною терени;

б)Українські націоналісти, що завдяки зміненим умовинам вийшли на поверхню життя, були прийняті як справжні виразники волі і бажань українського народу, що принесли йому нову правду і нову віру та були визнані за справжніх його провідників;

в)Спроба диверсії, що її підняла партія зради інж.Мельника, зустрінулася з рішучим опором широких мас українського народу, що всюди виступають проти тих, що вислугуючись неукраїнським інтересам, хочуть руйнувати Україну;

г)Український нарід, що піднявся* до життя та вспів розрізнити правдивих борців за волю України від фальшивих пророків, [погодиться] лише на таку українську владу, що впливатиме з його волі та виходитиме [із] його інтересів;

* Одне слово нерозбірливе, текст пошкоджений.

г)Кожна зовнішня сила, що їй залежить на розгромленні червоного* та що бажає впорядкування сходу Європи, може ставити лиш на ті сили в Україні, що знайдуть спільну мову з українськими [силами] та зуміють приєднати їх та зорганізувати їх для великого діла боротьби за новий порядок світу.

Серпень 1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.8-13. Копія. Машинопис.

№ 123

Зразок інструкції Окружного проводу ОУН (С.Бандери) про організаційні засади місцевих осередків українських націоналістів

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання:

- а)Творити, а де є, розбудувати, зміцнювати і посилювати Організацію українських націоналістів, якої провідником є Степан Бандера, і яка сьогодні відбудовує нову епоху в житті самостійної України;
- б)підготувати кадри українських збройних сил;
- в)об'єднати довкола ОУН все українство, зорганізувати його коло і керувати ним в державнім будівництві;
- г)виробляти пляни дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі.

I

Найвищою одиницею ОУН є станиці. В кожному селі, місті, на фабриці чи при верстаті мусять бути наші люди, мусять бути станиці ОУН. Склад станиць, станичний, суспільний, військовий члени ОУН і симпатики. Станичний є провідником руху станиці. Він всім кермує, за все відповідає та дбає про ідейність, карність, солідарність і точність членів і симпатиків. До нього належать: суспільний, військовий і зв'язковий (один член може сновняти більше функцій, наприклад, станичний може бути zarazом суспільним, а навіть і військовим).

Суспільний організує і провадить культурно-освітню працю серед гурту жінок, старших, молоді і т.д. Він пропагандує і організує господарське життя. Військовий об'єднує і вишколює всіх українців. Організує гурт українських військовиків.

Підрайон

3-5 станиць творять підрайон. Підрайоном кермує підрайоновий; до помочі має зв'язкових, військового і суспільного. Функції їх такі, як при станиці.

Район

3-5 підрайонів творять район. На чолі району стоїть районний, військовий референт безпеки, реф[ерент] суспільний (юнацтво, жіноцтво, інтелігенція, робітництво) і зв'язкові, референт пропаганди, реф[ерент] зв'язку з німцями, референт східних земель, реф[ерент] інформації.

II

Подати точний звіт до 30.VII.1941 р.:

а)звіт організаційний: 1.кількість станиць, підрайонів; 2)кількість сіл, охоплених організацією; 3. кількість членів (мужчин, жінок, молоді), кількість симпатиків; б)спис військових людей: рядовиків, підстаршин, старшин, спеців (танкісти, летуни, сапери, зв'яз[ківці], моряки, адміністрація, артилер[исти], скорострільники, санітети, і т.д.). Цим займається військовий референт. Творити кадри українського війська, так звані дружини українських націоналістів з такими відділами: міліція, охорона фабрик, залізниці, охорони перед саботажем, протилетунська охорона, [проти]пожежна охорона (мусить бути в кожному селі і місті).

Ці відділи умундурувати, скошарувати, забезпечити харчем, постіллю, милом, біллям. Перепроваджувати з ними постійно військовий вишкіл, також ідеологічно-суспільний і політичний.

в)спис фахівців: інженерів (механіків, хіміків, агрономів, гірників, лісових), адвокатів, правників, суддів, нотарів, адміністраторів; поштовців, колійових, машиністів, шоферів, [робітників] депо, кондукторів, телеграфістів, телефоністів, кіновців, радистів. Торговельників, кооператорів, поліцистів, фахових робітників, лікарів і медсестрів;

г)перевести масову грошову збірку і збірку в натурі взагалі (якнайбільше грошей і матеріялу). Все відповідно магазинувати і віддавати до диспозиції проводу;

д)звіт подати в двох примірниках.

III

В кожному місті центр домоуправи мусить бути в наших руках. До цього брати людей зі сіл, бо тоді буде[мо] мати контроль над домами.

Вияснити [в] гестапо, що дотеперішні домоуправи криють в собі знову польських і жидівсько-більшовицьких організацій проти України і Німеччини.

IV

Виготовити і подати до окр[ужного] проводу ОУН списи поляків і жидів, їх провідників і старшин, які провадять протиукраїнську і німецьку акцію. До цього долучити відповідні матеріали і протоколи.

V

Передавати до окружного проводу по 20 прим[ірників] всіх видань, що виходять в терені (газети, летючки, накази, оголошення і т.д.).

VI

В кожному селі і місті сипати могили. Уряджувати свята і маніфестації в честь борців. З таких імпрез давати докладні дописи до газет.

VII

Подбати про те, щоби кожний політв'язень списав спомини і пережиття в тюрмі: коли арештований, за що, де і з ким сидів, слідство, суд, в'язниця. Що знає про других політв'язнів. Що його піддержувало (чи релігія, чи історія, чи традиція (що ломила), переслухання, биття, чи конфронтація...*). По всіх мурах, плотах, домах і т.д. написи-кличі. Приготовляти в кожному районі, підрайоні і станиці величаві маніфестації, перепровадити їх в моменті проголошення державності в Києві. Підготовляти свято Української зброї на день 31 серпня. (Подати до 20 серпня програму цього свята до окр[ужного] пров[оду] ОУН).

VIII

Ради співпраці:

В кожній дільниці ОУН має давати ради і напрямки праці в спосіб законспірований. ОУН не може брати на себе відвічальности за працю даних установ так довго, поки не буде позитивно вирішене питання української державности, голови Українського уряду Я.Стецька та провідника ОУН Ст.Бандери.

IX

Всюди в кожному селі, районі уряди, торговельні підприємства, фабрики, верстати обсаджувати українцями. Жаден чужинець не повинен займати головних місць. Всюди праця на користь української нації, всюди лад і порядок, бо це наказ крови борців-мучеників, бо це наш святий обов'язок супроти нації.

Слава Україні!

Окр[ужний] провід ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.50-51. Копія. Машинопис.

* Крапки у тексті.

№ 124

**Інструкція Проводу ОУН (С.Бандери) про організацію
соціально-економічного, суспільно-політичного і
адміністративного життя у містах під знаком
української державності**

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЯ МІСТА

Одною з причин наших історичних невдач – це є невміння опанувати нами міста. Можемо сказати сміло, що хто володіє містами – володіє й краєм, до якого вони належать.

Тому наші противники, що так добре розуміють роль міст у державному і національному житті, постаралися на просторі віків нашого бездержавлення виперти нас із міст – центрів життя і руху. Міста – це осередки культурного, політичного, а також і економічного життя.

Під сучасну хвилю, коли ми приступаємо до будови нашого державного життя, мусимо наперед відбудувати наші міста. Вони мусять стати і змістом і формою українськими. Вони мусять стати такими, як в давнину в лицарській княжій добі і сили України.

Сьогодні, при сучасному темпі життя, при сьогоднішньому модерному житті, міста мають стати осередком сили, розвитку і його потуги. Не сміємо гаяти час, ми мусимо організувати міста, ми мусимо відновлювати їх, відполючувати і віджидівлювати. Наші міста ми мусимо українізувати. Ми мусимо двигнути сильний український міщанський стан, ми мусимо відграбати стару силу наших міст, ми мусимо зорганізувати сильні кадри нашого робітництва. Від сили нашого робітництва залежить наша сила в місті.

Ми мусимо зорганізувати сильне українське купецтво.

Ми мусимо опанувати урядництво, службовців.

Ми мусимо взяти в наші руки фабрики, заводи, ремісничі верстати, торговельні станиці.

Ми мусимо підняти суспільну вартість кожної одиниці і поставити її на належному її рівні. Кожна суспільна одиниця, інтелігент чи робітник, міщанин чи селянин, ремісник чи бюраліст, бідний чи багатий, для нас, для зорганізованого суспільства, є однаково важна, коли вона стоїть на сторожі росту і сили України, коли вона кладе цеголку під будову нашої держави.

Не сміє бути в нас ані одного незорганізованого міста чи містечка, не сміє бути в нас ані одного мешканця міста, який не був би зорганізованою

одиницею. Не сміє бути в нас ані одного міста, де не було би сильної сітки ОУН, яка очолює наш визвольницький рух й веде націю до вільного життя.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СХЕМА МІСТА

Найнижчою клітиною ОУН міста – це [є] осередок (звено). На чолі осередка стоїть провідник осередка (звеновий). Кілька осередків творить станицю.

Кожна фабрика, завод верстат, уряд, торговельне підприємство, профспілка, товариства “Січ”, “Сила”, “Зоря”, “Просвіта”, “Жіноча служба Україні”, “Міщанське братство”, “Братство церковне”*, залізниця, пошта, трівня, трамваї, водотяги, заведення чищення міст, лічниці, клініки – це наші станиці.

В кожній станиці провідник станиці – станичний. Він організує в станиці сітку ОУН. Він відповідає за станицю. 10-20 станиць – це підрайон. Провідник підрайону – підрайоновий. Кілька вулиць і об’єктів – це район.

Провідник району – районовий, провідникові району підлягають:

а) провідник робітництва району (обіймає фабрики, заводи, верстати, домашня служба, сторожі):

б) провідник службовців району (бюралісти, учителі, професори, адвокати, лікарі-шпиталі, інженери, нотарі, священство, купецтво, кооперація).

Співпрацюють з ним: провідник жіноцтва району, яка організує подібну до мужеської сітку ОУН. Всі райони міста творять цілість, яка підпорядкована проводові міста. У провід міста входять: провідник, заступник, виховник, тіловиховник, військовик, референтка жіноцтва, безпека. Співпрацюють з проводом міста: провідник місцевого студентства, провідник місцевого юнацтва. Провідник міста має право прослідити працю студентства і юнацтва на терені його міста. Провідникові міста окремо підлягають (безпосередньо): а) залізниця, б) пошта, в) комунальні установи; г) електрична, д) водотяги, трамваї).

Ці творять у місті більшу [частину], окремі організаційні одиниці і рівнорядні районів.

Звернути увагу на організацію залізниці, на: а) бюралістів, б) залізничників, в) стрілкових, г) залізничні верстати, д) пакункових (трагарів) – їх окремо організувати. На пошті звернути увагу на: а) урядників дирекції; б) експедиції; в) електричні. У трамваях: а) бюралісти, б) механічні верстати; в) люди при обслузі районів. Не забути і про пожарну сторожу.

* Йдеться про громадські та професійні організації, які, за задумом оунівців, мали охопити всі верстви українського суспільства.

Кожний провідник міста підлягає безпосередньо: а) місто-столиця краю – крайовому провідникові, б) місто обласне – обласному провідникові, місто окружне – окружному провідникові і місто повітове – надрайоновому, місто районне – районному провідникові.

Кожне місто творить окремо сітку організаційну, яка є рівноядна з районом, повітом, округою, областю.

Опанувати профспілки, культурно-освітні товариства, професійні, станові, фізичне виховання. Там слідити за організаційною, виховною працею, давати напрямні праці.

Програма праці вищезгаданих товариств:

- а) наука історії України – історія ОУН;
- б) наука географії України (господарська географія);
- в) наука літератури (Шевченко, Л. Українка, Стефаник);
- г) ідеологія українського націоналізму;
- д) державно-політичний і суспільний вишкіл;
- е) громадянське виховання,

Товариствам фізичного виховання додатково ще:

- а) топографія – читання мап;
- б) теренознавство – орієнтація в терені.

В кожній станиці – суспільно-політичний виховник.

Крім цього, виховувати населення національними святами, публічними зібраннями. Кожна станиця веде пропаганду. В кожній станиці – бібліотека. В кожній станиці сильна сітка ОУН. Кожною станицею кермує ОУН. Кожний провідник станиці: у фабриці – заводі – робітник, у ремісничому верстаті – ремісник, у купецькій станиці – купець, в уряді-бюрі – бюраліст, у науковому заведенні – науковець, на залізниці – залізничник, в організації домашніх служниць – служниця.

Виховати провідників з посеред тих, що їх організуємо. Відшукати в народі це, чого не знаємо (провідників з народу). Зорганізувати мусимо всіх, бо тільки така організація дасть нам ціль.

Кожна станиця має стати кузнею, де мають куватися характери, свідомі громадяни – українці, віддані українській ідеї, готові на посвяту, жертви, навіть на смерть в боротьбі за добро України.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.57-58. Копія. Машинопис.

№ 125

**Настанови Проводу ОУН (С.Бандери) про
організацію мобілізаційно-військової справи на території України**

Серпень 1941 р

МОБІЛІЗАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ПРАЦЯ

В залежності від часу і умовин, в яких ведемо мобілізаційно-організаційну працю, розрізняємо:

- 1) Перший етап – підготовчий (умовинам недержавності).
- 2) Другий етап – мобілізація і формування революційних військових відділів (перший період збройної боротьби).
- 3) Третій етап – загальна мобілізація і перебудова революційної армії на регулярну (опанування цілої території краю, або її частини і наладнання адміністрації).

В першому етапі цілу підготовчу діяльність звичайно ведеться на території, зайнятій окупантами, в умовинах недержавності, і тому вона мусить бути дуже законспірована і ведена в тайні не тільки перед окупантом, але також перед посторонніми людьми. Крім малого гуртка заінтересованих людей (осіб) ніхто інший не сміє знати, що на даній території ведеться якась мобілізаційна підготовка, а, зокрема, про деталі цієї праці. Строга конспірація є самотнім успішним в умовинах недержавності охоронним засобом перед окупантом.

З огляду на небезпеку швидкого виявлення військової праці, вона не повинна бути в першому етапі масовою, а передусім не вільно переводити масових акцій як, наприклад: реєстрацію військово-здібних (по назвиськах і адресах), більші гуртові вправи і т.п. Випробовані довголітньою практикою в регулярному війську форми і методи військової праці не можуть тут бути вповні використані. В революційних умовинах треба шукати нових шляхів до правильної розв'язки цілої військової справи.

Тим то дуже часто багато військовиків зовсім не бачать практичних можливостей для ведення військової праці в умовинах недержавності, вже в кращому випадку, то ставлять її на дуже вузьку площину, неспівмірну до наших майбутніх стратегічних завдань.

Це діється, між іншим, тому, що вони в новій революційній дійсності хочуть працювати старими методами, випробуваними в регулярному війську і не вміють знайти правильної розв'язки військової проблеми, як цілості. Вслід за цим одні підходять до військової справи дуже “реально”, недооцінюючи при цьому власні сили і спроможности, і

обмежуються в своїй діяльності тільки до тих ділянок праці, які зараз можна практично здійснювати.

Натомість другі – більші революціонери, як військові фахівці – відриваються від ґрунту дійсних можливостей і, перебільшуючи наші мілітарні спроможности, швидко переходять у військовій праці на шлях шкідливого фантазування.

Збройна боротьба ґрунтується на конкретній фізичній силі, і тому було б недоцільно і шкідливо розраховувати в наших умовах на те, чого не маємо, як також на т[ак] зв[ану] революційну стихію.

Одночасно також не на місці підходити до розв'язки військової справи дуже реально і оцінювати нашу мілітарну силу, ґрунуючися виключно на матеріальних чинниках.

Не бачимо машируючих колон озброєних вояків, не бачимо власних танків і літаків, і здається нам, що зараз немає у нас сили, яку ми могли б протиставити ворожій армії. Недоцінюємо в цьому випадку сили духового чинника, який в революції творить великі діла.

Зараз не можемо оцінювати сили оцього чинника, бо вона ще досі вповні не виявилася. Це станеться щойно в майбутньому революційному здвизі.

З другої сторони, треба звертати пильну увагу, щоби під впливом власної пропаганди не легковажити ворога, при одночасному переоцінюванні своїх сил. Перебільшуючи свої засоби і спроможности, ми закривали б таким чином перед народом правдиву дійсність і труднощі майбутньої збройної боротьби та взаємно обманювали б себе.

У військовій справі ми повинні робити усе те, що є вмістиме і можливе в сучасній дійсності, і чого вимагають наші майбутні стратегічні завдання на сході Європи.

Усе, що сьогодні зробимо у військовій ділянці, у майбутньому матиме 10-кратну вартість.

Мобілізаційно-організаційна підготовка в першому етапі повинна бути ведена в напрямі:

- а) Формування територіальних військових осередків;
- б) Поставлення в мобілізаційну готовність військових кадрів.

Військові осередки зорганізовані для ведення цілої військової праці у терені у підготовчому етапі, під час формування військових відділів повинні стати їхніми командами. Залежно від потреби, зараз військові осередки своїми складами розмірно малі, але в другому етапі вони розбудуються до величини завдань воєнного часу.

Тим то, формуючи військовий осередок, водночас треба пам'ятати про те, що його відділи повинні бути здібні виконати свої функції не тільки в сучасному моменті, але також і пізніше, коли назріє багато

більше важних завдань. Виконуючи зараз свої обов'язки навіть на нижчих функціях, військовики спеціалізуються в окремих військових ділянках і підготовляються таким чином до праці в дальших етапах.

Вслід за цим військові осередки повинні бути до деякої міри школою для військових організаторів, в якій би вони основно підготовлялися до виконання своїх майбутніх завдань.

Діяльність кожного військового осередку залежить передусім від ініціативи і активності кожночасного його команданта, який навіть при відсутності політичного контакту зі своїм зверхником повинен собі радити і вести обережно роботу.

Брак інструкцій і наказів згори ніколи не оправдує бездіяльність, хоча б найвищих командантів. Найкращим свідомством знання військової справи і військово-організаторських здібностей теренового команданта – є його успіхи в праці. Жадні ступені, ані теж попередні заслуги не можуть рішати тут, де потрібно, людей чину і праці. Керівництво військовою працею доручувати людям, які проявляють активність, розуміють справу, бажають йти вперед і дають цим запоруку, що вповні вив'яжуться з наложених на себе обов'язків. Саме в підготовчому етапі ми повинні дати змогу виявитися працею новим людям, яким пізніше, під час формування війська, можна було б доручити відповідальні функції.

Водночас не треба боятися ініціативи і думки своїх підчинених, коли вона є здорова і правильна в даному моменті, і тільки нездари бояться конкуренції активних індивідуальностей і тому стараються вдержати їх на другорядних постах.

Щоби військовий осередок міг справно функціонувати, то його командант мусить мати до своєї помочі добрих співпрацівників і в[військових]. Добір людей і розподіл функцій має тут рішальне значіння.

Завжди мати на увазі, щоби люди, які мають працювати зі собою, відповідали собі характерами, та в противному випадку не буде між ними гармонії в праці. Наприклад, люди, які чомусь відчують до себе органічно антипатію, і тому не можуть зі собою співпрацювати.

При розподілі функцій пам'ятати про засаду: “відповідний чоловік на відповідному місці”, бо часто буває так, що добрий фахівець і здібна людина марнується на другорядній функції, в той час, коли на відповідальному пості є особи, які на цей пост не надаються.

Призначаючи комусь функцію, треба подумати добре, чи він підготований до виконання цієї функції, щоб опісля швидко не змінити. Постійні зміни на керівних постах переривають на деякий час працю і сприяють безладдю. Коли немає на якийсь час відповідного чоловіка, то краще його не обсаджувати, чим призначувати першому з черги.

До військової праці притягати людей, які є військовиками з “крови і кости”, а не тільки з форми. В сучасній дійсності нам треба якнайбільше військовиків – революціонерів, а не виключно так званих фахівців – техніків, які завжди зуміють доказати, що по всіх правилах воєнної штуки, справа засуджена згори на невдачу і тому немає чого пориватися “з мотикою на сонце”.

Такі військовики будуть добре працювати в другому і третьому етапі, коли вже бачитимуть конкретну силу, а зараз своїм песимізмом можуть сіяти лише зневіру в рядах революційного активу. Водночас пильно уважати, щоби не будувати часом військової роботи на так званих всезнайках – дилетантах у військових справах, які трактують цю роботу дуже нефахово.

В основному: кожного цінити по його праці, і після того, що він може зробити. Тим то, призначуючи комусь відповідальну військову функцію, треба випробувати його ще перед призначенням бодай у меншій роботі. В революційному часі найбільше зробить людина чину, хоча б не дуже великий спеціаліст в деякій ділянці, а не пасивний “фахівець”, який в гарячий час чекатиме бездільно на номінацію і на інструкції згори.

Загально думають, що мандат на військову працю дає військовий ступень, одержаний обов’язково в якомусь чужому війську, або щонайменше попередня служба в регулярній армії. Військова підготовка поза регулярним військом у нас зовсім недооцінюється. Розуміється, що це дуже здержує зріст молодих військових кадрів, бо молодь, яка не мала змоги служити в війську, зараз не пробує – хоча б самотужки – вчитися військового діла.

Завданням військових осередків буде, м[іж] ін[шим], також притягнути до праці усіх тих, що бажали б поглиблювати своє військове знання. Працюючи спільно зі собою, старі вояки пригадають собі те, що вже призабули, а молоді навчаться чогось нового.

Обліком військово-здібної людської сили і евентуально транспортних і зв’язкових засобів, повинна займатися станиця мобілізаційна, зорганізована при військовому осередкові. Станиця “МОБ” веде свою діяльність на точно означеному терені ще в першому етапі, а на випадок мобілізації збільшує свій апарат до потрібного числа і переводить поповнювання війська новими людськими резервами.

Начальник станиці “МОБ” повинен заздалегідь помітити собі і підготувати технічний апарат на час, коли треба буде її розбудувати до нормальної величини. Від справності станиці “МОБ” залежатиме переведення мобілізації війська в другому і третьому етапі.

Праця станиці “МОБ” в умовах недержавності дуже утруднює з

огляду на конечність задержання строгої конспірації навіть перед вояками, яких беремо на облік. Ведення евіденції військово-зобов'язаних по назвиськах зараз рішуче забороняється. Евіденція старшин і важніших військових спеціалістів найкраще мати в пам'яті. Напр[иклад], старшин військових спеціалістів з одного терену можна розподілити групами поміж кількох людей з військового осередку і станиці "МОБ" для запам'ятання.

Кожну групу повинно вивчити і запам'ятати двох інших людей.

Вищим військовим осередком і "ТВО" осередкові станиці й "МОБ" подають тільки циферні дані про військово-здібних після заздалегідь опрацьованої і нижче поданої схеми, яку (взірець) подаємо при кінці для використання цього звіту в праці*.

Під поняттям військово-здібних підтягаємо усіх мужчин військового віку, які фізично відповідають здоровим вимогам військових норм. Цей увесь стан людських резерв ділимо на військово-вишколених і не-вишколених, приймаючи на увагу їхнє дійсне знання військового діла, а не попередню службу в регулярному війську. В дальшому військово-вишкільних ділимо після їхньої боєвої готовності на три категорії.

Категорія "А" – це вояки, які в кожній ситуації готові добровільно станути в ряди Української революційної армії на заклик свого проводу.

Категорія "Б" – це вояки, які також готові вступити (навіть добровільно) в ряди Укр[аїнського] війська, але тільки тоді, коли вже бачитимуть конкретні успіхи перших революційних відділів.

Категорія "В" – це решта вояків, які підуть до війська після проголошення частинної (річниками), або загальної мобілізації, і тому вже зараз треба перевести докладно їхню циферну евіденцію і поділ по родах військ і служб.

Військовий вік для поодиноких груп вояків, означений в залученому взірці, треба розуміти умовно, бо він залежить від потреб і може різно змінюватися. Вищі старшини числяться тут від майора (включно) вгору.

Назвиська і адреси не вільно записувати, але мати в пам'яті (командирських кадрів і військових спеців), має знати засадничо найнижчий військовий осередок, а вищим зверхникам подавати тільки циферні дані. Для ведення мобілізаційно-організаційної підготовки, вишколу, військовому осередкові не потрібно знати назвиська і адрес вояків, але натомість він мусить мати правдивий циферний стан військово-зобов'язаних, розподілених по групах, категоріях, ступенях, родах війська, служб і т.д. (як в схемі).

Від солідарности і відповідальности кожного низового військового

* У справі немає.

робітника залежить, щоби подавані згори цифри представляли дійсно живих людей і їхній стан під військовим оглядом. Вояки, якими на випадок мобілізації буде безпосередньо розповсюджувати вища військова влада, повинні бути вже зараз виключені з евіденції станиці “МОБ” і передані компетентному військовому зверхникові. Таким чином забезпечимося перед подвійним численням одних і тих самих людей, а з другої сторони - допоможемо скорше перевести організацію вищих військових штабів (під час формування війська).

Одним з важніших завдань військових осередків в підготовчому стані являються опрацювання мобілізаційного плану. Одначе до справи планування треба відноситися дуже обережно, щоби воно часом не стало головним змістом нашої теперішньої військової праці. Кожний військовий план, опрацьований в умовинах недержавності, повинен бути так еластичний і живий, щоби можна було його примінити в кожно-часній ситуації. Зокрема, постійна мінливість чинників і елементів, на яких ми могли б будувати в сучасних умовинах наші плани на майбутнє, є так велика, що зараз мати доцільні правильні розв’язки тільки на основні речі, залишаючи деталі на пізніше.

Мобілізаційний план є одною з найважливіших частин загальновійськового плану на другий етап, він повинен охоплювати в основних територіяльних мобілізаційних одиницях такі елементи:

- 1)Порядок переведення мобілізації військово-вишколених кат[егорій] “а” і “б” і формування військових одиниць;
- 2)Місце формування військових відділів;
- 3)Прохарчування змобілізованих;
- 4)Матеріальне забезпечення новозорганізованих відділів – головно зброєю;
- 5)Мобілізацію транспортних і зв’язкових засобів;
- 6)Відділи прикриття мобілізації.

В першій точці п[е]редбачити:

- а)Хто і в який спосіб повідомляє військовозобов’язаних про мобілізацію. Що повинен взяти (зі) собою кожний мобілізований;
- в)Хто буде командиром формованої частини.

Місце на збірку мобілізованих вибирати таке, щоби воно було забезпечене перед несподіваним нападом ворога (також з воздуха). Водночас це місце не може бути далеко від шляхів, звідки було б важко вивести змобілізовані військові частини. Також треба мати тут на увазі пору року, а в зв’язку з цим і приміщення для більшої кількості людей і евентуально для коней.

Обов’язково визначувати, крім головного, ще кілька резервних місць, які можна б було використати у випадку неактуальності першого.

Справа прохарчування мусить бути добре наладнана, щоби військо не голодувало в перших днях мобілізації.

Транспортіві і зв'язкові засоби безумовно мусять бути віддані в час збройної боротьби до повного розпорядження військової влади. Господарку погонними матеріялами (пальними) треба взяти під докладну контролю.

Відділи прикриття мобілізації – це малі відділи, озброєні, сформовані напередодні перебрання влади в терені, які мають завдання забезпечити новозорганізовані військові частини до часу поставлення їх в боєву готовність, перед заскоченням зо сторони ворожого елемента (вороже підпілля).

План мобілізації, як і кожен інший військовий план, мусить бути задержаний в строгій тайні не тільки перед ворогом, але теж перед своїми людьми. Ворог не сміє знати про кількість наших сил, їх розположення та наші заміри.

Мобілізаційно-організаційна праця в другому етапі охоплює мобілізацію і формування військових одиниць. Формуючи військовий відділ, підшукати в першій мірі доброго командира, якому дати добрих помічників (нижчий командний склад). При невідповідному командирі навіть добрі вояки здеморалізуються – упаде дисципліна і карність. Добрий командир завжди зуміє підпорядкувати собі навіть найгірший відділ і зробити його першим між кращими.

Револуційні умовини дуже сприяють появи різних “отаманів”, які звичайно не хотять підпорядкуватися організуючому центрові і ділають на власну руку. Зокрема, невизначування згори командирів створює дуже пригожий ґрунт для самоіменування, або виборної системи. Ці явища треба рішуче поборювати навіть за допомогою найгостріших засобів. У війську не може бути ніяких виборів, але є тільки іменування і наказ. Де є навіть двох вояків – один з них мусить бути старший і мати право наказувати.

Водночас було б недоцільно в револуційному часі усувати командира від проводу над відділами, які він зорганізував. Треба вимагати тільки безоглядного підпорядкування тереновій військовій владі і дати йому формальне призначення.

Не авансувати заскоро людей, коли вони ще не перейшли відповідних ступенів у військовій формі і не мають потрібного до цього знання і практики. Амбіція здобути вище місце часто підганяє людину до невпинної праці над собою і постійного поступу, а коли це місце осягнув, тоді пощо трудитися. Врешті здобутий легким трудом пост не ціниться високо. Несаймвірно скорє вичищування людей робить їх зарозумілими у своїх здібностях і звичайно деморалізує. Також деградація багатьох

заломлює і нищить морально. Особливо обережно з іменування, коли минуле даної особи нам невідоме. Часто буває, що особи, які провинилися на одному місці, переходять на друге, де їх ближче не знають, щоби там могли далі вести свою попередню роботу.

Перші військові частини повинні творитися після територіальної системи – це значить, що вояки одного терену (наприклад, повіту) творять одну військову одиницю (частину). При цій системі військо можна змобілізувати дуже скоро, бо вояки живуть близько місця постою своєї частини. Натомість командний склад обов'язково давати з інших теренів (система мішана).

Кожний військовий відділ мусить мати: 1) Командира; 2) Зв'язок; 3) Вогневу і ударну силу; 4) Постачання: а) харчеве, б) амуніційне, в) матеріальне.

Командири більших військових одиниць (від куреня вгору) мають до своєї помочи штаб. При формуванні військових відділів, штабів і установ звертати особливу увагу на економію людських сил.

Основою існування військової організації є тверда дисципліна і карність. Військо без дисципліни і безоглядного послууху своїм зверхникам являється небезпечною збройною товпою, яка може кинутися на грабунк власного населення, а при зустрічі з ворогом розлетиться безслідно навіть при його легкім ударі. Зокрема, в революційному часі, коли вибухнули народні маси, треба мати дуже здібних полководців, щоби змігли опанувати цю стихію, дати їй організаційно-військові форми, здисциплінувати їх, підпорядкувати одному військовому проводові.

Послухи наказам військових начальників мусять бути у війську вдержані за всяку ціну, не оглядаючися на засоби. Головно в обличчі ворога кожний відділ мусить бути безоглядно підпорядкований волі свого команданта.

Обов'язком усіх військових зверхників є вдержувати в своїх частинах безоглядну дисципліну і карність. Увесь командний склад повинен допильнозувати, щоби накази, видавані вищим зверхником, були виконані військом точно. Накази і директиви, які дається підчиненим, формою і змістом повинні відповідати усім правилам військового наказування.

Вояки вже зараз мусять засвоїти військовий порядок в праці і при звичаюватися до точного виконання наказів своїх зверхників. Тим то не давати забагато наказів, але натомість докладно контролювати, як їх виконано.

Щоби могли виконати своєчасно і справжньо цю велику кількість цих завдань, треба прийняти правильну систему праці і звернути увагу на головні і основні речі і не розпорозуватися в дрібничках. Зокрема,

не сміє бути місця у військовій роботі для т[ак] зв[аної] організаційної метушливості. Працю вести ступнево по черговим етапам, відділюючи те, що ми зараз повинні робити, від того, що треба робити пізніше. Робити повинен те, чого вимагають потреби нашої майбутньої збройної боротьби, чого вимагає життєва конечність. Підчиненим давати завдання і співмірні до них засоби, потрібні до виконання цих завдань, або вказати, де ті засоби можна здобути. Ніколи не вживати в дрібниці виконання і зв'язувати великою кількістю інструкцій і шаблонів ініціативи і підприємливості визнаців. Від підчинених вимагати самостійності в думці і чині.

Справне керівництво військовою, а, зокрема, мобілізаційно-організаційною працею, є можливе тільки тоді, коли головний військовий центр докладно знає, що діється навіть в найнижчих військ[ових] колах (клітинах). Щоби це в практиці досягнути, потрібно звітування творче військових осередків іншим. Підчинений обов'язаний звітувати своєму зверхникові без огляду на те, чи зверхник жадає звітів, чи ні.

В залежності від часу, в якому звітується, маємо звіти:

- а) періодичні (подається у визначених речинцях), і
- б) неперіодичні (залежні від потреби).

Звіти повинні бути: своєчасні, точні, коротковичерпуючі, ясні і зрозумілі.

В часі ведення якоїсь акції, коли підчинений дуже зайнятий працею, тоді він своєчасно подає тільки головні факти, а щойно після закінчення цієї акції звітує вичерпуюче (в подробицях).

Зокрема, мати на пильній увазі, що впровадження обов'язку звітувати про кожну дрібницю дуже бюрократизує військовий апарат, який тоді не робитиме нічого, тільки буде писати звіти догори.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.47-49 зв. – Копія. Машинопис.

№ 126

Інструкція ОУН (С.Бандери) про політичні та організаційні завдання українських націоналістів на місцях

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання зараз є установити (а де є, розбудувати), зміцнювати організовано українську націоналістичну політичну силу.

Цією силою в Україні зараз є ОУН (Організація українських націоналістів), підготувати кадру старшин і підстаршин Української націоналістичної армії.

1. Об'єднати довкола нашої праці все українство, зорганізувати, вишколити і ввести організаційну дію.

2. Виробляти план дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі:

а) Здобувати належні до цієї боротьби засоби;

б) Найвищою одиницею ОУН є станція* ОУН в кожній оселі, селі, місті, скупичі робітників, наша станція*.

3. Склад: станичний, суспільний, військовий.

Станичний: є провідником нашого руху в даній оселі, він за все відповідає, всім кермує, він добирає собі працівників суспільного, військового, зв'язкових і при їх допомозі організує всі творчі сили українського народу даної оселі.

Суспільний: він організує гурт українців-націоналістів, в його оселі гурт жінок, гурт старших, гурт молоді, гурт доросту і т.д.... Він організує культурно-освітню [роботу] села і міста, веде пропаганду, організує господарство.

Підрайон

3-5 станиць творять підрайон. На чолі підрайону стоїть: підрайоновий, зв'язковий, військовий.

Провідник суспільної праці (молодь, жіноцтво) і т.д... **

Район

3-5 підрайонів творять район, на чолі району стоїть районний, зв'язковий, військовий, реор[ганізація] безпеки, суспільна опіка, реор[ганізація] суспільної праці, юнацтво молоді, жіноцтво, робітництво і т.д.

Пропаганда

Реор[ганізація] зв'язку з Німеччини, реор[ганізація] східних земель, реор[ганізація] інформації.

Надрайон

3-5 районів творять надрайон. На чолі надрайону: надрайоновий, зв'язкові, військовий, пров[ідник] молоді.

Округа: 3-5 надрайонів

Округний провід творять: округний, організаційний, військовий, безпека, суспільна опіка, інформація, реор[ганізація] молоді, жіноцтва, інтелігенції, робітництва, реор[ганізація] східних земель.

Область

Кілька округів творять область. На чолі області стоїть обласний

* У тексті помилка. Ймовіріше: тут і далі - станиця.

** Тут і далі крапки у тексті.

провід (такий як в окрузі).

Поодинокі референти й референції можуть бути комульовані, з'єднані в одних руках по кілька.

Б

1.Перевести агрегацію членів та доповнення (але обережно) наших рядів, змагати, щоб в кожній оселі була наша станція;

2.Подати мені точний звіт станиць, неохоплених осель, членів, юнацьких, шкільних груп, юнаків.

3.Подати точний звіт: акти революційної боротьби в данім терені за час совітської окупації, були акти боїв в НКВД (де, коли – описати точно), арешти, суди, розстріли. Караний політв'язень опише свою тюрму, суд, що знає про других в'язнів і другі суди. Де були за час совітів військовий, коли і де логічно - політ[ична] вишкільна праця і т.д...

ЦДАВО України. – Ф3833.-Оп.1. – Спр.46. – Арк.52-53. Копія. Машинопис.

№ 127

Наказ Проводу ОУН (С.Бандери) обласним провідникам щодо організації політичних маніфестацій на підтримку української державності

Серпень 1941 р.

НАКАЗ

ОБЛАСНИМ ПРОВІДНИКАМ ОУН

Повідомляємо, що провідник Бандера конфінований* в Кракові й тому не може прибути на укр[аїнські] землі. Це результат політичних умов, які заістнували з хвилею вибуху німецько-більшевицької війни. Сьогодні вимогою моменту є справа дотично акції повороту провідника Бандери до краю. Цю справу необхідно тісно з'ясувати з проголошенням української державності.

Укр[аїнська] державність проголошена на урочистих всенародніх зібраннях (починати службою Божою), після того влаштувати маніфестаційний похід на площу, де доконати проголошення укр[аїнської] державності.

* під домашнім арештом

На те свято просити завжди представників німецької влади, чи армії, якщо на терені такі знаходяться.

На тих всенародніх зібраннях повинні бути винесені резолюції, в яких повинні бути висловлені: подяка вождеві Німецької армії, армії, та в цілому нім[ецькому] народові за допомогу при звільненні укр[аїнської] землі від московсько-більшевицького наїзду, без застереження довір'я укр[аїнському] урядові у Львові, керованому п.Ярославом Стецьком, підпорядкованість його наказам і вказівкам, глибока і тверда віра в незалежне життя української нації, прохання повороту з Німеччини до краю провідника Степана Бандери.

Проголошення укр[аїнської] державности вмістити до загальної резолюції. Підписану резолюцію підписують громадяни, присутні на зібранню, 10 або 15 осіб, стверджуючи своїми підписами теж і те, що резолюції ухвалені зібранням, на якому було присутніх (подати кількість), підкреслити однодушність ухвал:

- 1.Проводові ОУН.
- 2.Укр[аїнському] урядові у Львові, на руки п.Я.Стецька.
- 3.Митрополитові Шептицькому у Львові.
- 4.До нім[ецького] уряду на руки місцевої команди.

Цю акцію провести в широкому масштабі і в найближчий час. Розгорнути на широку скалю політичну пропаганду. Для цієї ціли організувати пропагандивні референтури при проводах ОУН, в пропаганді звернути [увагу на те], що всі дані політичні партії признають провідництво політичне народу за ОУН. Стають до розпорядимости ОУН та вяснити, хто Бандера. Організувати місцеву сільську, міську, районну та обласну міліцію та владу. Втягнути в творення всього життя широкі маси. Відновити діяльність українських культурно-освітних, господарських та фінансових установ.

Організувати молодь.

Подати звіт.:

- 1.Як нім[ецькі] чинники відносяться до укр[аїнських] урядів в селах і містах.
- 2.Стан сіл і міст.
- 3.Де і які були партизанські бої (докладний опис).
- 4.Чи були спроби атаманських виступів, або які прояви партійництва.
- 5.Що зроблено в ділянці організації влади і армії, які труднощі в роботі, наскільки наша влада панує над погромницькими настроями.
- 6.Чи організовано транспорт, промисловість та торгівлю.
- 7.Чи наладало справу прохарчування міста.

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.1. — Спр.48. — Арк.27. Копія. Машинопис.

№ 128

**Інструкція Є.Легенди – крайового провідника ОУН (С.Бандери)
на ЗУЗ**

Літо 1941 р.

Красвий провід ОУН

ІНСТРУКЦІЯ, ч.6.

I.

Провести опис фахівців і інженерів, хіміків, механіків, лісових агрономів, електриків, гірників і т.п. правників, адвокатів*, адміністраторів, поштовців, залізничників, машиністів**, кондукторів, рух, телеграф, і т.д... лікарів, кіновців, радистів, промислових діячів.

Описи оставити в місцевих урядах, в районах, округах, областях, до центру.

II.

Взяти в кожному місті центр Домоуправи в свої руки. Об'єднати всі домоуправи українцями.

Дотепер це все було НКВД. Дотеперішні домоуправи криють польські та жидівсько-московські організації. Витолкувати, що це гестапо. Брати людей з сіл до цієї роботи, наших людей, тоді будемо мати контролю.

III.

Роди співпраці:

До тих родів наші, але фірми ОУН не давати, ОУН не може брати відвічальности за їх працю, поки не буде порішене питання Української держави, голови уряду, Ярослава Стецька та провідника Бандери.

IV.

а)Перевести списи військових людей, старшин, підстаршин, спеців, танкістів, летунів, саперів, санітарів, моряків, адміністрації, артилерії, скорострільів...

Списи в районах, округах, області, центрі. На все військовий відділ при ОУН.

б)Творити кадри Українського війська, т. зв. Дружини українських націоналістів з такими відділами:

Фінансова контроля.

Охорона об'єктів, фабрик, залізниць.

Охорона перед саботажем.

Противітряна охорона.

Пожежна сторожа.

* Далі одне слово нерозбірливе.

** Далі слово нерозбірливе.

Охорона фабрик.

Охорона збіжжя і т.д...

Все вmundирувати і скошарувати, забезпечити харчами, постеллю, милом, біллям та почати військовий і фаховий вишкіл.

V.

Списи поляків, жидів, фахівців, офіцерів, провідників та всього ворожо наставленого елемента проти України і Німеччини.

VI.

Передати по 20 примірників усіх видань, що виходять в терені, (газети, летючки, накази і т.д....).

VII

Списати могили, уряджувати походи і свята в честь борців.

VIII.

Протоколи політв'язнів, коли арештований, за що, де сидів, слідство, суд. Що знає про других в'язнів, суди, заховання. Що його піддержувало (релігія, історія), що ломило переслухання, конфронтації, биття.

IX.

На всіх домах, мурах, плотах і т.д. написи: "Хай живе Українська самостійна соборна держава! "Хай живе Ярослав Стецько!". "Звільнити Бандеру"! "Звільнити Стецька!"

Не хочемо, щоб на Україну вертали польські і жидівські дідичі та банкири. Смерть москалям, полякам, жидам і другим ворогам України!

Хай живе Гітлер!

Хай живе Німецька армія!

Хай живе наш Орскомандант!

Хай Німеччина розіб'є Москву і Англію, але Україна хай буде самостійна і соборна держава.

Понаписувано фарбою або чорнилом. Не друк, але на мури.

X.

31 серпня свято Укр[аїнської] зброї. Величаві.

XI.

В моменті проголошення Державности в Києві маніфестації.

XII.

Нав'язати зв'язок з владою окупаційною, творити свою владу.

СЛАВА УКРАЇНІ!

ЛЕГЕНДА,

Краєвий Провідник ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 46. – Арк. 36,37. Копія. Машинопис.

№ 129

Наказ Крайового проводу українських націоналістів на МУЗ і начальника Команди Української революційної армії Є.Легенди

Літо 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Краєвий провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші боєві відділи боєвого поготівля ОУН. Вже іде боротьба за країну. Мене назначив Краєвий провід Начальним командантом Української революційної армії. Я, як Начальний командант Укр[аїнської] Нац[іональної] Рев[олюційної] армії даю слідуєчий наказ:

I

Укр[аїнська] Нац[іональна] Армія перебирає під свою руку: а) Охорону кордонів Української держави перед зовнім ворогом та боротьбу з ним. б) Охорону й безпеку діяння Української державної влади. в) Охорону життя, праці й майна громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог. Більша частина української землі ще окупована ворогом – московською Красною армією. Треба ворога викинути поза межі України. Треба довгої боротьби: а) Тому заряджую боєве поготівля всіх Українських збройних сил; б) боротьба з ворогом, як і взагалі всяка акція, вимагає об'єднання всіх зусиль в один зорганізований чин. Тому всі групи ОУН та всі стихійно повсталі повстанчі військові групи негайно нав'яжуть зв'язок з Начальною командою Української національної революційної армії та підпорядковуються їй у всій своїй дії. Визначити обов'язкових і вислати в ставку Начальної команди. в) Всякі самовільні групи, що не схочуть підпорядковуватися Начальній команді, не зложать зброї, уважатиму за ворожі банди і накажу головно розстрілювати. Те саме відноситься до польських, московських і других військових частин, що схочуть діяти в українській землі.

III

а) Осібним наказом створюю центр Укр[аїнських] повітряних сил та центр Укр[аїнської] панцерної зброї. б) Всі летуни, танкісти негайно зголосяться до своїх центрів і до служби. в) Всі летунські, панцерні частини підпорядковуються негайно своїм центрам, ввійдуть з ними в зв'язок.

IV

а) На українській землі війна. Німецька армія (Дойче Вермахт) вийшла як наша союзниця в боротьбі з Москвою, і за таку треба її вважати. б) Головна роля в першій фазі боротьби з Москвою паде на Німецьку армію. Поки німці будуть бити Москву, ми маємо створити Українську міцну армію, щоби потім спільними силами приступити до розподілу та перебудови світу. в) Назначую одиницею сквереном на українській землі український народ та його виразник – провід української нації з Степаном Бандерою на чолі. Всякі зазіхання на це наше право стрінуть рішучий наш збройний спротив. Німецькій армії в боротьбі з Москвою помагаємо всіма можливими способами, але творитимемо свою Українську армію.

V

а) Крім Української революційної національної армії діє ще Український військовий легіон. б) Український військовий легіон і Українська Національна Революційна Армія – це лише всі часті одної Української армії. Обі підлягають ПУН, з Степаном Бандерою на чолі, Головному штабові ОУН. в) Обі борються за самостійну соборну Українську державу.

VI

а) Українська національна армія в першу чергу: а) Переймає охорону всіх залізничних станцій і вузлів, військових магазинів, полігонів, казарм, міст та всіх осередків державного життя, охорону фабрик, копалень, транспорту. Будуча армія в стані організації переходитиме військовий вишкіл, щоби стати міцною силою, лише найкращі частини візьмуть участь в боях проти ворога.

VII

а) Жовніри Української революційної армії беруть однострої позістали по совітській армії. На лівім рукаві вище ліктя жовто-синя опаска з написом “Українське військо”. б) Підстаршини, старшини й почоти вберуть жовто-синю опаску з тризубом. в) Всі боеві зложать присягу на вірність українській нації, Українській державі і Проводові українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі. Ворожі відзнаки і знаки знищити.

VIII

а) В терені, де нема військових гарнізонів, охорону державного майна і військових об'єктів, транспорту, копалень, заготзерна і т.д. переймуть сіль-військові відділи Української національної оборони. “Січові стрільці”. В їх склад ввійдуть всі військовонеобов'язані українці даних осель (молодь, старші). в) Їх завдання – вартова служба при військових об'єктах і транспорті і т.д. г) Їх завдання – співпраця в боротьбі з парашутистами й диверсантами. д) Їх завдання – військова підготовка юнацтва.

IX

а) Впроваджую на терені всіх українських земель воєнний стан.
б) Все майно, всі громадяни, їх життя, праця та спосіб життя переходить під охорону та юрисдикції військової влади.

X

а) Впровадження воєнних революційних трибуналів за всі проступки супроти українського народу, Української держави, Українського війська та моралі й безпеки. б) Впроваджую збірну відповідальність (родову й національну за всі проступки супроти Української держави, Українського війська і ОУН. в) Впроваджую карі за злочин, кару смерті, кару осадження в кон[центраційних] таборах, кару тюрми, конфіскації майна. г) Про вирoki повідомити до 8 год. обласні або дивізійні команди, до 4 год. розстріляти.

XI

а) Наказую знести всю зброю і передати Укр[аїнському] військові, або відділам Укр[аїнської] держ[авної] Сл[ужби] безпеки. б) Чужинцям зброї не давати.

XII

а) В кожнім районі повстають негайно районіві військові команди. В кожній області повстає Обласна військова команда. б) Вони переведуть перепис всіх українців боєздатних. в) Визнають бранкові комісії. г) Приступають до творення планово-регулярних частин Українського війська та їх вишколу. д) Переберуть під свою руку свою охорону військового майна свого терену. е) Започаткують творення військових варстатів та осередків військового постачання.

XIII

а) Окремим наказом наказую командантам більших військових об'єднань та районних і обласних військових команд: війна, що її зачинаємо, є свята. Її мусимо виграти. Тому – всі на фронт!

Слава Україні!
Слава героям!
Слава вождеві!

*Краєвий провід Українських націоналістів.
МУЗ. Начальна команда Укр[аїнської]
рев[олюційної] армії.
Лейтенант Легенда*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 41. – Арк. 8-9. Копія. Машинопис.

№ 130
Організаційні інструкції ОУН (С.Бандери)

Б/м

Літо 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання зараз є установити (а де* є розбудувати, зміцнювати – організовано Українську націоналістичну політичну силу. Цією силою в Україні зараз є ОУН (Організація українських націоналістів), підготувати кадру старшин і підстаршин Української націоналістичної армії.

Об'єднати довкола нашої праці все українство, зорганізувати, вишколити і ввести організаційну дію.

2. Виробляти план дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі.

а) Здобувати належні до цієї боротьби засоби.

с) Найнижчою одиницею ОУН є станція ОУН в кожній оселі, селі, місті, скупичі робітників. Наша станція.

3. Склад ставничий.

“-“ Суспільний.

“-“ Військовий.

Станичний: є провідником нашого руху в даній оселі, він за все відповідає, всім кермує, він добирає собі працівників суспільного, військового, зв'язкових і при їх допомозі організує всі творчі сили українського народу даної оселі.

Суспільний: він організує гурт українців-націоналістів, в його оселі гурт жінок, гурт старших, гурт молоді, гурт доросту і т.д... Він організує культурно-освітньо села і міста, веде пропаганду, організує господарство.

Підрайон

3 – 5 станиць творять підрайон. На чолі підрайону стоять:

Підрайоновий,

зв'язковий,

військовий).

Провідник суспільної праці (молодь, жіноцтво і т.д...)

Район

3 – 5 підрайонів творять район, на чолі району стоять: районний, зв'язковий, військовий, реорганізаційний, безпеки, суспільна опіка,

* Наступне слово нерозбірливе.

реорганізація суспільної праці, юнацтво, молодь, жіноцтво, робітництво і т.д.

Пропаганда

Реор[ганізація] зв'язку з Німеччиною, реор[ганізація] східних земель, реор[ганізація] інформації.

Надрайон

3 – 5 районів творять надрайон. На чолі надрайону: надрайоновий, зв'язкові, військовий, пров[ідник] молоді.

Округа: 3 – 5 надрайонів

Окружний провід творять:

окружний, організаційний, військовий, безпека, суспільна опіка, інформація, реор[ганізація] молоді, жіноцтва, інтелігенції, робітництва, реор[ганізація] східних земель.

Область

Кілька округів творять область. На чолі області стоїть обласний провід (такий, як в окрузі).

Поодинокі референти й референції можуть бути комульовані, з'єднані в одних руках по кілька.

Б.

1.Перевести агрегацію членів та доповнення (але обережно) наших рядів змагати, щоб в кожній оселі була наша станція:

2.Подати мені точний звіт станиць, неохоплених осель, членів, юнацьких, шкільних груп, юнаків.

3.Подати точний звіт: Акти революційної боротьби в* данім ** терені за час совітської окупації, були акти боїв з НКВД (де, коли, описати точно), арешти, суди, розстріли. Караний політв'язень опише свою тюрму, суд, що знає про других в'язнів і другі суди. Де був за час совітів військовий, коли і де логічно – політвишкільна праця і т.д...

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 46. – Арк. 52-53. Копія. Машинопис.

* Одне слово нерозбірливе.

** Далі слово нерозбірливе.

№ 131

Інформація VII відділу Вермахту про політичну ситуацію в Україні щодо загибелі О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та арештів членів ОУН (С.Бандери)

1-30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2.Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів*, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту**.

Зростає кількість видалень*** прибічників Бандери з причини їхньої небажаної пропаганди. Хоча в даний час цій справі ще не надається особливої уваги, однак слід мати на увазі, що зі зростанням труднощів у забезпеченні продуктами населення, ознаки яких вже існують, створюється поживний ґрунт для радикальної пропаганди. На жаль, німецькі інстанції своїми заявами щодо майбутньої політики стосовно населення, в яких ситуація змальовується чорною фарбою, постачають противникам постійно все нові агітаційні матеріали.

Дійсної протидії цим викривленням з боку німецької контрпропаганди не відмічається. У зв'язку з цим вплив на населення здійснюється в рамках воєнних завдань і в окремих випадках. Цього, однак, недостатньо для боротьби з ворожою пропагандою, тому що з протилежної сторони здійснюються тривалі активні зусилля, що являють собою далекосяжні вимоги і можуть бути розбудовані у програмному відношенні. Українській схильності до політизування і дискутування німецька пропаганда має надати лозунги.

* Цю інформацію про вбивство Сеника і Сціборського отримали німці від керівників ОУН (А.Мельника).

** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О.Сеника і М.Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу – з причин уже чисто німецьких інтересів – арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

*** Також армія отримала наказ "видаляти" членів ОУН (С.Бандери), тобто затримувати їх у воєнній зоні та передавати поліції безпеки і СД.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села ...*

ВА-МА, RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т. 2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 132

Політичне становище в тилкових районах “Південь” за донесенням головнокомандувача районами головнокомандувачу Вермахту

4 вересня 1941 р.

Головнокомандуючий тилковими районами “Південь”

Відділення УП

Відносно: адміністративні відносини у тилкових районах “Південь”

...

3) Політичне становище:

Почуття полегшення через відступ Советів поступилося місцем розчаруванню внаслідок приєднання Галичини до Генерал-губернаторства. Як політичний носій цієї позиції повинна розглядатись ОУН, вплив якої є на Заході сильнішим ніж на Сході. Не дивлячись на пропаганду агентів ОУН, які серед іншого проповідують розподіл земель серед селян, є присутньою готовність до співпраці, зокрема, також у колгоспах. Заходи до збільшення подвір'я привітали із вдячністю.

Бажання до співпраці розповсюджується також на політичний устрій (організацію) країни. ОУН пропагує, як відомо, незалежну Українську державу. Співпраця прихильників ОУН, які представляють активну молодь, повинна бути досягнута, точніше, залишатись наявною, щоб запобігти їх переходу в нелегальне русло. Як засіб до цього може служити, у першу чергу, широке комунальне самоврядування.

Ставлення українців до угорців та румунів повністю негативне. Це – окрім політичних мотивів – насамперед знайде відображення на перебуванні військ в українських районах. Вони зобов'язані відверто експлуатувати країну та усе вивозити, що погано лежить. Угорців називають австрійськими гунами (варварами)...

ВА-МА, RH 22/203/295-296.

* Див. док. № 133, 134, 145, 146, 149, 162.

№133

**Звернення А.Мельника до українців з приводу загибелі
Є.Коновальця, О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та
розколу в ОУН***

5 вересня 1941 р.

Постій

У К Р А Ї Н Ц І !

Дня 30 серпня ц.р. на вулиці Житомира згинули геройською смертю два члени Проводу українських націоналістів – сотник Омелян Сеник-Грибівський і полк[овник] інж[енер] Микола Сціборський**. Згинули вони від куль каїна-братовбивця в передових рядах борців за Українську незалежну соборну державу. Впали у воріт Золотоверховного Києва, до якого рвалися їхні серця, й який вони оба перед 22 роками, якраз в днях 30 і 31 серпня 1919 року, здобували в рядах Української армії. Вони впали при сповнюванні свого обов'язку, до краю вірні Україні, націоналістичній ідеї й Організації українських націоналістів. Ворожа рука рішилася на це злочинне вбивство в хвилину, коли українська нація переживає вирішальний час боротьби за свою волю, коли серця всіх українців спрямовані до національної єдності й творчої праці для України.

Євген Коновалець, Омелян Сеник-Грибівський, Микола Сціборський – творці українського націоналістичного руху та основоположники УВО та ОУН впали жертвою ворожих сил, що їм страшною й ненависною є українська державність. Вони, що продовжували започате головним отаманом Симоном Петлюрою державницьке діло, загинули як і головний отаман із наказу ворогів України, з рук різних виконавців їх волі. Ворожі сили запряглися знищити ОУН, єдиного революційного

* Див. док. № 131, 134, 145, 146, 149, 162.

** Сеник О. (Грибівський, Канцлер) (1891-1941) – чільний діяч ОУН. Народився у м.Яворові Львівській обл., учасник Першої світової війни, сотник УГА, з 1921 р. – член УВО, 1927-1929 – Крайовий комендант УВО. Делегат І Великого збору українських націоналістів. Член ПУН. У 1934 р. до рук чеської поліції у Празі потрапив “архів Сеника”, через що О.Сеника запідозрили у зраді. Сеник фактично керував ОУН після смерті Є.Коновальця. Привів до влади в організації А.Мельника. Гологував на Великому зборі ОУН у Римі (1939). 1941 р. – керівник похідних груп ОУН(М). 30 серпня 1941 р. був застрелений невідомим у Житомирі.

Сціборський М. (Органський, Житомирський, Місько, Богдан) (1897-1941) – публіцист, ідеолог українського націоналізму, визначний діяч ОУН. Родом з Житомира, учасник боротьби за незалежність у 1917-1920 рр., полковник армії УНР. Один із засновників Легії українських націоналістів, співзасновник ОУН, член ПУН, організаційний референт. У 1940 р. став на бік А.Мельника. Був одним з керівників похідних груп ОУН(М). 30 серпня 1941 р. разом з О.Сеником застрелений невідомим у Житомирі.

носія української державницької ідеї й визвольної боротьби. І як не осягнули вони колись своєї цілі вбивством головного отамана, так не впала ОУН по вбивстві вождя українських націоналістів Євгена Коновальця. Вороги взялись до розбиття ОУН, випроковували диверсію в її нутрі. І ця справа не мала успіху, бо проти безвідповідальних виступів диверсантів поставилося здорове українство. Проте диверсія витворила ґрунт, із якого зродилися вбивства кров по крові, кість по кістці рідних братів – злочини, що, на них могли піти лише національні зрадники або божевільні, що ставши знаряддям ворожих сил, копають могилу Батьківщині.

Кожному з нас ясно, що за вбивством стоять вороги України. Кожному з нас ясно, що відповідальність за ці вбивства несе диверсія, що моральну відповідальність несе кожний, хто з диверсією співпрацює та її підпирає.

НАЦІОНАЛІСТИ І НАЦІОНАЛІСТКИ!

Організація українських націоналістів, втративши двох членів провуду – Омеляна Сеніка-Грибівського й Миколу Сціборського, понесла велику жертву. Смерть тих двох великих українців, провідних націоналістів-революціонерів – це велика втрата для дальшої визвольної боротьби України. Серце рветься з болю в кожного з нас в обличчі великої жертви й трагедії народу.

В цю хвилину закликаю Вас до рівноваги духу. Нас жеде ще тяжкий змаг. Як досі, так і на майбутнє перемагатимемо лише нашою великою ідеєю, глибокою мораллю, гідною поставою, відданністю справі та вірою в перемогу. В час, коли Батьківщина вимагає від нас творчого чину, праці та жертвенного самозаперечення, не сміємо зводити революцію на злочинну безвідповідальність, псевдореволюційні жести та самовищування.

НЕ ВБ'Є ВРОГО ІДЕЇ, ВБИВАЮЧИ ЇЇ НОСІЇВ!

Жертва крові за правду родить когорти нових борців, що в своїй вірі й завзятті доведуть ідею до перемоги. Будьте вірні Україні та націоналістичній ідеї, стійте твердо на своїх стійках і давайте рішучу відсіч усім спробам нищити українську силу, звідки вони не походили б. Це замогильний наказ вождів Симона Петлюри й Євгена Коновальця, це зов упавших членів Провуду українських націоналістів Омеляна Сеніка-Грибівського й Миколи Сціборського та усіх борців, що загинули з того ж ворожого наказу за нашу ідею.

Все українство відмежувалось від братовбивників. Хай ця остання трагедія стане джерелом очищення нашого громадського життя раз назавжди від національного злочину й анархії!

Слава пам'яті незабутніх наших друзів Омеляна Сеніка-Грибів-

ського й Миколи Сціборського!

Слава всім упавшим за Україну героям!

Слава Україні!

Постій, дня 5 вересня 1941 року.

Андрій Мельник –
Голова проводу українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Стр.42. – Арк.32. Копія. Друк. прим.

№ 134

Комунікат ОУН (С.Бандери) про непричетність націоналістів до вбивства О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського*

7 вересня 1941 р.

КОМУНІКАТ, ч. 7**

Дня 30 серпня 1941 р. загинув бл.п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, зацікавлені в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл.п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію шкідливою для українського народу. Рішуче однак стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл.п.Сеника і Сціборського. ОУН як політична організація в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 с.; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.16.

* Див. док. № 131, 133, 145, 146, 149, 162.

** ОУН під проводом С.Бандери відразу після вбивства О.Сеника і М.Сціборського видала комунікат, що був опублікований в журналі ОУН (А.Мельника) "Сурма" від 20 вересня 1941 р.

№ 135

**З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД)
Німеччини про політичні настрої в Галичині й на Волині та
протистояння ОУН (А.Мельника) й ОУН (С.Бандери)**

10 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.*

*Берлін, 10 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху!*

Донесенні про події в СРСР № 79

...II. Повідомлення айнзацгруп і айнзацкоманд

Командуючий поліції безпеки і СД Кракова повідомляє:

Повідомлення про становище в кол[ишній] російській Польщі.

Загальний настрій:

Брест-Литовський:

Прилучення області до райхскомісаріату Києва викликало серед українців величезну радість. Райхскомісаріат розглядається як підготовчий етап до самостійної України. Очікується, що вже тепер управління перейде до рук українців. Українці бажають одне одному кращого майбутнього і обмінюються відомим великодним поцілунком. Серед білорусів і поляків прилучення до райхскомісаріату викликало розгубленість, оскільки вони розраховували на приєднання до Генерального губернаторства. Супроти німецьких місць – вказівки на економічну та транспортно-технічну залежність області від Генерального губернаторства. З Ковеля – повідомлення про дальші загострення між поляками і українцями, спричинені провокаторською поведінкою української міліції. Дальше повідомлення про непримиренне ставлення поляків до своїх людей, які працюють на службі у німців. Українське сільське населення дальше ставиться прихильно до німців. Запрошують німецьких солдатів на церковні та родинні свята.

Дистрикт Галичина

Нові надії на особливе місце українців у Генеральному губернаторстві викликається:

1) через відновлення переговорів з боку уряду Генерального губернаторства про нову українську народну організацію;

2) чутками про створення українського Ваффен-СС (частини СС) в Генеральному губернаторстві;

3) через встановлення, згідно з попередніми чутками, райхскомісаріату

в Києві та підпорядкування Волині і Полісся цьому комісаріату.

Вбивство Сціборського і Сеника*, як також одного з прихильників Мельника у Галичині, викликало великі обурення серед української інтелігенції. Занепокоєння, що від цього страждатимуть відношення між українцями і німцями. Чутки, що група Бандери веде переговори з польським рухом опору, посилюють ці побоювання. Загально очікується, що послідує заходи поліції безпеки**.

Національні групи:

Українці

У дистрикті Галичина – переговори з урядом Генерального губернатора про встановлення українського об'єднання громадського права “Українська народна громада”. Претензії українців внаслідок того, що адміністрація йде їм назустріч, суттєво зросли. Дозвіл положень, які пропонують українці, означав би надати особливий статус українцям в Генеральному губернаторстві. Особливо важливі такі вимоги: право на заснування культурних закладів різних видів, винятково видавництво і друкування книг, газет і т.д., планування щодо побудови шкільництва, пропозиції до вибору викладацького складу, виховання української молоді (молодіжні організації, дитячі садки, спортивні товариства і т.д.). Співдія при плануванні і розбудові господарства, як також при заснуванні транспортних і страхових підприємств, економічних цільових об'єднань, заснуванні профспілок, введення загального національного податку. Українці уже примирилися з положенням Допомогового комітету. Допуск переговорів про нову організацію оживив старі бажання щодо особливого статусу. У Брест-Литовську після оприлюднення приділення області райхскомісаріату посилилась пропаганда незалежності. Українська інтелігенція під сильним впливом групи Бандери. Розгортання діяльності групи гетьмана, але без особливого успіху.

* М. Сціборський і О. Сенік, члени ПУН під проводом А Мельника, були убиті 30 серпня 1941 р. в Житомирі невідомою особою. Здогадуються, що вбивство докочав радянський агент у порозумінні з іншим радянським агентом, членом ОУН (А.Мельника) К. Полуведьком, який приїхав з обома членами ПУН до Житомира. Пізніше німці його арештували у Харкові, і там він у тюрмі повісився. Вбивця був застрелений німецьким солдатом. Німці відмовилися показати тіло вбивці і не дозволили людям ОУН (А.Мельника) говорити з солдатом, який застрілив його. Заходи про це робив член ОУН (А.Мельника) Ст.Федак, який, як перекладач, належав до гестапо (СД) в Житомирі. Негайно після вбивства ОУН (А.Мельника) видала повідомлення, що вбивство виконав член ОУН (С.Бандери) і про це вона поінформувала німецькі власті (гестапо, проф. Г.Коха та ін.). ОУН (С.Бандери) комунікатом заперечила причетність до вбивства, називаючи його провокацією. ОУН (А.Мельника), помістила цей комунікат у своєму журналі “Сурма”, але одночасно накинулася на “бандеріаду” із ще більшими обвинуваченнями.

** Маються на думці заходи гестапо проти ОУН-Бандери.

Робляться спроби створити національну церкву.

Група Бандери як в Галичині, так і на Волині робить активні спроби влаштувати своїх членів перекладачами при німецьких службах. Посилена пропаганда за Бандеру, збір підписів для заяв на дозвіл в'їзду для Бандери на українську територію. Далі поширюються старі листівки про уряд Стецька і проголошення незалежності. Подібно поширюється також відомна відповідь Бандери, на вимогу проф. Коха (служба Розенберга), розв'язати уряд Стецька. Збір на фонд боротьби ОУН: продаж марок із датою прокламації незалежності (30.6.41). Чутки про дальші вбивства прихильників Мельника. Хто веде пропаганду за Мельника, того вбивають*. З цих причин – подальше відсторонення старшої генерації від групи Бандери. Домагання української інтелігенції групи Мельника:

- ввести заходи поліції безпеки проти проводу групи Бандери. Провідні члени групи Бандери після того, як стало відоме вбивство Сціборського і Сеника, переходять, побоюючись заходів поліції безпеки.

Білоруси.

Комітет в Бресті-Литовському. Головна увага звертається на економічну опіку над національною групою. На передньому плані - інформація про робочі місця і створення господарських підприємств. В народній боротьбі білоруси ...

ВAB, R 58/217/10; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.263-266.

№ 136

Повідомлення Головного штабу 11-ї армії Вермахту про батальйони “Нахтігаль” і “Ролянд”

10 вересня 1941 р.

Головний штаб 11-ї армії
Офіцер абверу (Абв. підрозділ I)

Г.Кв.А., 10 вересня 1941 р.

Стосується: Українська національна організація ОУН (Бандери)

* Ці і подібні інформації німці отримували від ОУН (А.Мельника).

Джерело: G.V.-Mann
Час.: 10 вересня 1941 р.

Для О.К.В. / зовнішній відділ абверу II.

З деякого часу в зоні, де ведуться воєнні дії, з'являються молоді українці, що називають себе членами ОУН (група Бандери). Вони вказують на те, що отримали завдання від організації з налагодження національно-культурної відбудови країни.

За їх словами, деякі з них належали раніше до підприємства абверу II* "Нахтігаль"**, яке було розв'язане. З того часу вони мають завдання від організації охоплювати в організаційному розумінні певні, наперед визначені області окупованої України. Але деякі з їхніх людей заарештовані німецькими інстанціями, що проте їм не перешкоджає у плановому проведенні акції. Нові люди мали б бути готові, щоб зайняти свої місця в парі з наступаючими військами.

Ці люди занепокоєні майбутнім України, побоюються поділу її між Румунією, Угорщиною та прилучення до Генерал-губернаторства, яке є під польським впливом, а також схвильовані долею решти земель, що мають стати німецькою колонією. Різні заходи німецької влади, як, наприклад, розпуск українських відділів добровольців***, Розпуск створеної в Галичині місцевої міліції тлумачиться як спроба придушення українського вільного розвитку. Чутки про планове німецьке управління Україною, очолюване гауляйтером Кохом і гауптманом професором Кохом, оцінюються приказкою: "Де багато кухарів, там борщ пересолений" без подальших коментарів. Шкодують лише, що в управлінні не знайшлося керівних посад для українців. Проте особа гауптмана професора Коха, здається, всюди користується певною симпатією.

За переміщенням вгорі названих людей далі слідкується. Просимо інструкції щодо заходів стосовно вищевикладеного.

За Головний штаб армії
начальник генерального штабу
з.д.майор

ВА-МА, RH 20-11/333; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.259-260.

* Абвер II – відділ німецької військової розвідки, що займався диверсіями за лінією фронту.

** Батальйон "Нахтігаль", хоча був вишколений в таборі абверу, військовою частиною абверу не був.

*** Розпуск батальйонів "Нахтігаль" і "Ролянд" стався в середині серпня 1941 р. Майже всі члени цих двох українських батальйонів погодилися служити в німецькому охоронному батальйоні (шцманшафт-батальйон 201) і підписали особистий контракт на один рік. 1 грудня 1942 р. батальйон був розформований, а українські офіцери посаджені під арешт у Львові.

№ 137

**З інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини
про події в СРСР стосовно України**

12 вересня 1941 р.

Начальник Поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I – B. Nr 1 B/41 g Rs
Берлін, 12 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 81

...Єврейське питання

Отриманий досвід підтверджує попередні твердження, що радянська держава була єврейською державою чистої води*. Це твердження можна зробити на кожному заводі, в кожній установі, навіть у колгоспах. Директор, його заступник, бухгалтер, касир, начальник складу на підприємстві – євреї**, службовці і робітники – українці. Керівник профспілки, партсекретар цього ж підприємства – євреї і т.д. Це можна спостерігати на середніх і малих підприємствах, вже не говорячи про великі. З цих причин єврейське питання – це пекуча проблема для українських людей. Усюди радісно погоджуються, коли про це питання говориться. За часу більшовиків вживання слова “жид” підлягало строгому покаранню і вважалось виявленням антирадянського настрою. Дозволена назва – “євреї”. Неприхильність населення і чітке розуміння єврейської проблеми зростають з Заходу на Схід, тобто євреїв в областях середньої і східної України, де не було “осілого” єврейства, як у регіонах на захід від Бердичева та Житомира, відхиляється з ще більшою гіркотою, ніж в “староєврейських” областях, де протягом століть у поводженні з євреями виробилось притуплення і призвичаєння. Для пропагандивної акції на широкі маси на українській території слід брати до уваги, що єврейське питання з вдячністю підхоплює населення. (Але) до активних кроків проти євреїв населення практично ніде не вдалося спонукати. Це можна пояснити тим страхом, який панує на широкий загал, що червоні ще можуть повернутися. Завжди вказується на те, особливо серед старших, що вони вже таке пережили 1918 р., коли німці несподівано відійшли назад. Щоб протистояти цьому психозові страху і подолати примус, який робить єврея в очах багатьох українців носієм політичної влади, ЕК* 6 заставило багато разів євреїв перед розстрілом під охороною пройти через усе місто. Також багаторазово надавалося значення присутності

* Згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Інформація перебільшена, не говорить, наприклад, про росіян.

міліції (українська служба порядку) при екзекуції євреїв. Серед євреїв, здається, і потойбіч фронту поширюються відомості про те, яка доля чекає їх у нас: якщо протягом перших тижнів була ще значна кількість євреїв, то в центральній- і східноукраїнських областях можна ствердити, що в багатьох випадках 70-80% єврейського населення повтікало, деколи – усі 100%. Тут вбачається непрямий успіх роботи поліції безпеки, оскільки безплатне відсунення сотень тисяч євреїв, згідно з допитами, аж за Урал, - це значний внесок до вирішення єврейського питання в Європі.

Особливо слід згадати відкриття єврейських колгоспів. Між Кривим Рогом і Дніпропетровськом знаходяться значні єврейські колгоспи, які поповнювалися євреями не лише щодо керівництва, але й сільськогосподарських робіт. Наскільки можна було встановити, йдеться про менш розумних євреїв, непридатних для вищих цілей, яких було “відсунено” на село політичним керівництвом. ЕК* 6 у цих випадках в інтересах продовження робіт відмовилося від розстрілу цих євреїв і задовільнилось ліквідацією єврейського керівництва і заміною його на українське.

Члени партії

Кількість членів партії** дуже мала, і навіть якщо врахувати утікачів і тих, чия приналежність не можна вже встановити. Строге відсіювання, якому завжди підлягали партійці, сприяє тому, що члени у більшості – але не у всіх випадках – повинні розглядатися як активні елементи і як небезпечні з причин поліційної безпеки. Іноді трапляються справді нешкідливі натури, які з певних причин – умовлювання, кращий прожиток і т.д. – були в партії, але не виконували там жодних функцій, і їх не можна розглядати як небезпечних.

Церковне питання

У церковному питанні не можна змалювати єдиної картини. В цілому стара генерація дуже прив’язана до церкви, у багатьох випадках і молодь в сільській місцевості, тоді як у промислових районах спостерігається виразна байдужість. В окремих селах можна було виявити, що населення за кілька годин після вступу наших військ у першу чергу очистило церкву, котра 20 років використовувалась як склад зерна чи була занечищена, і прикрасило її невідомо звідки взятими золоченими іконами. Обережно і злякано заходили тоді жінки до церкви, приписані церемонії пам’ятали ще старші жінки з давніших часів, але молодші не знали добре...

ВАН, R 58/217/50; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.270-272.

* Айнзацкомандо.

** Йдеться про членів компартії.

№ 138

Спогади жінок-учасниць походу Південної групи ОУН
(С.Бандери)

Не раніше 15 вересня 1941 р.

СПОМИН УЧАСНИЦЬ ПОХОДУ ІІІ ПІВДЕННОЇ ГРУПИ

29/6. Неділя. Прийшов наказ першого їхати на Сянік. – Мешкаю з подругою в одного нашого священика, але противника, він “мірошник”*. Тому приготування наші є скриті, але більше нервові, ладю всі речі, наплечники годі двигнути, а до того ще дві валізки. Прийшов перший, в вечір відправа на дванадцятці і вночі від’їздимо з Кракова. Речі лишила, взяла лиш наплечник. Їдемо всі порозсіяні по вагонах, але всі добре себе бачимо. Висідаємо одну стацію перед Сяніком та пішки болотом (падав, видно, дощ) манджаємо** до села К. По дорозі мороки з моїм наплечником, оказується, що подруги більше наладували, чим друзі, звичайно жіноча шпаровитість і господарність. В селі запаслись ми в солонину, приділили нас, себто подруг, до жіночого роя, але через границю Сян довелось нам йти з нашими друзями з Кракова. Подруги нас ждали по другому боці Сяну.

Переправа через “першу границю” на наших землях була досить тяжка. Сторожа вже стріляла, тому треба було старатись виминути “греншущів”***. Переходили ми в селі Н. Приїхали ми рано фірами осібно друзі, а осібно дівчата. На нашій фірі було повно пропагандивного матеріалу та інші наші видання. – Нещастя хотіло, що саме ми “попали чортові в зуби”, і на дорозі сам командант станиці нас задержав та хотів завести на станиці, щоб переслухати. І тут треба було ужити всіх хитрощів жіночих, щоби якось ціло викрутитись. На наше щастя над’їхав старшина військовий до нашого ангела-хоронителя, а ми обіцяли йому, що зараз самі зголосимось. Тільки ми стратили їх з очей, порозбирали речі і в ліс, аж тут на гостинці авантура. Командант кричить на нашого “малого” провідника, щоби показав, кудюю ми пішли. Тихесенько пересидівши від рана до вечора 5/7 о годині 8-й вечір, пройшли Сян. Подруги на одному броді, а друзі трохи від нас дальше. Я з подругою Реною пішла на глубшу воду, тому що самі малі, а дві висші подруги пішли на кращій брід. Трошки страху а трошки гумору, й ми були на другому боці. Оглянувши совітські

* “Мірошник” – мельниківець.

** мандруємо

*** німецьких прикордонників.

“бункери”*, пішли ми в новозаложений “колгосп”, де нас ждали подруги з нашого рою. Вражіння погане, колгосп нам не подобався, було видно руїну й хижачьку руку наїзника. Фірами скоро переїжджаємо нашу рідну Галичину. 8/7 ще раз нас перегрупували, я розсталась зі своїми щирими подругами з Кракова в Дулібах, а радше в Лисятичах. Незабутній двір і дуже щира гостина селян, головню смакувало молоко і книші білі, це вперше білий хліб по еміграційнім Г.Г. Виразно тямлю село Пуків, а то завдяки Дарці, яка купила гарну весільну юбку. Наша Дарця вже передує в ній цілий час, і слава про красу юбки і дівчини несеться по широких степах України. 15/7 стрічаємо в Тернополі. Тут знов перегруповують нас, і подруг вже не пускають самих, тільки приділяють до муж[ських] роїв. Радять нам наплечники не переладувати, бо, може, прийдеться нам пішки іти, головню постаратись про хліб і харчі, бо, мовляв, там голод і не знати як населення прийме. 17/7, через Підволочиськ переїздимо другу границю на нашій рідній землі. Година 18.15, серце товчесь, якесь зворушення огорнуло всіх, ми переїздимо річку Збруч, історичну річку. Така погана, а стільки споминів з нею. Волочиська роблять на нас погане враження. Знищене жидівське й брудне містечко. Їдемо по обітованій землі, чим далше від границі, тим краще чуємось, і то почування буде степенуватись. Їду в рої симпатичнім, кожний друг – це для себе окремий тип людини, а однак цілість нашої “13” гармонійна, нас подруг тільки 3. Добре чуємось, товариське життя процвітає, заслуга це нашого роевого, все спокійний, зрівноважений, строгий і добрий. Любимо його і поважаємо. Напряма нашої дороги – Проскурів. Переночували в Бокіївці, це, мабуть, село, де всі наші рої гостювали. Їдемо далше кіньми, люде нас вітають щиро. З початку здержано, беруть нас за німців, що вмюють говорити по-українськи, і звідси та здержаність і холодність. Та коли переконуються, що ми такі самі українці, як і вони, то гостинності й щирості немає меж. Так як вмюють наші брати за Збруча гостити, так ми не вміємо. Хто раз загостив на наші стеги, того все щось тягне туди, де чуєш серце України. Проскурів – це перше місто. Погане, брудне й жидівське. Навіть не хочеться в ньому задержуватись. 21/7, їдемо далше на схід. – Переїжджаємо через Давидківці, Бахмачівці, Порховміці, легенькими, плиткими возиками, зовсім дерев’яними. – Перший раз тоді побачила я красу українського села положенням, будовою хаток та стріхами солом’яними я була очарована, таке село я вимріяла собі з поезій Шевченка, але воно ще краще, немає слів, щоб описати ту красу. А стеги. Такої краси, широчині, розмаху й сили я не бачила в своїй теперішній батьківщині. – А потім

* Йдеться про радянські оборонні споруди над р.Сян.

щодня інше село, інші люде, вечером збори й вибирання управи села та міліції. – Я починаю вироблятись на бесідницю, говорю так, як чую, ніщо не обіцяю, ані не страшу, селяне мене розуміють, і по кожній мові запитів і звірювань повна сила. – Дається відчутти, що тут елемент приголомшений тим режимом, НКВД, але багато цікавіший та в деяких випадках мудріший, чим у нас, крім національної свідомості. З тим тут гірше. Теорії марксизму і ленінізму знищили нам душу народу, але не зовсім, бо гін до власного окремішного від наїзників дримає в душах тих сірих мас. Так серед чудових степів золотої пшениці, серед добрих людей, збіджених і застрашених, серед нашої молоді “комсомольської” та щирих розмов сходили нам дні. Не чулось змучення, ані невигод. Вечорами по зборах спалось в клуні (якщо було, бо це рідкість), на соломі по-королівськи. Ставали рано, [о] 5 год., вели таборове життя. Спільна молитва на струнко робила величезне вражіння на наших селях. Були випадки, де старий дядько ставав собі з боку до молитви, а сльози радости, а, може, зворушення капали із змучених очей по зоранім зморшками обличчу від “щасливого життя” в “квітучій Україні”. – В тій хвилині відчувалась сила нашого народу, що ніхто й ніщо його не зломить, бо він – той господар землі цієї має тяглість з предками і внуками своїми.

Їдучи все так на схід, заїхали під Винницю та розташувались в Майдані Юзвинськім. Зупиняюсь на тому селі для того, що тут ми вперше зустрілись з нашими легіоністами з “Нахтігалю”. – Гостив у нас друг Ш. та заїдав молоду картоплю з кислим молоком. Завидували нам друзі в мундурах, ми чулись тут краще та були рідніші людям. Я з другом “Матсуокою” – це були ударні пропагандивні відділи – працювали між народом з блискучим успіхом, дійсно нас мило заскочив такий стан наших українців зі школи Сталіна. Є краще, як ми думали.

Приходить ненадійно 31/7, того дня ми довідались, що наш рій Г.4 перестає існувати, до нас приїдуть нові друзі, а 4 найкращих друзів від’їхали, як самостійний рій, на місце призначення на Запоріжжя. – Тяжке було наше прощання – зжились з нами і довго нам їх бракувало в рої, щоби знову було життя і гармонія. – Прийшли нові друзі, пізнавали ми їх, а по двох днях вернувся гумор і життя. Я дістала нового друга до пропаганди Богдана, удався нам, мов дотеп, та вмів з людьми скоро нав’язувати контакт. – Почалось знову працювати планоно, [в]вечорі сходили на співах, бо нові друзі краще співали, чим наші запоріжці. Молодь горнулась, і чим більше ми почали з ними зживатись та їх розуміти. Вже тепер відразу пізнавали, хто по десятирічці, а хто вчить, передше це нам було дуже тяжко розібрати, бо ноша у всіх однакова – бідна – але чиста. Жилось мені добре, за працею

для нашого брата по той бік греблі сходили дні скоро так, що особисте горе блідло, а віра в краще завтра, велике і могуте, давала сил, і росли крила нам. Аж нагло каже мені друг роєвий, що я відійду до штабу. Ох, лишенько. Лишити друзів, з ким зжилося. І прийшов той день цілком несподівано, зблукалось Т. П з дороги і цілком припадково натрапило на штаб, де я лишилась. – Два дні чулась ніяково, всі обличчя чужі, хоч це наші друзі, але все не те, що Т.П.

Тхнуло тут більше повагою, і більше людей комплікувало життя. Та однак стрінула я свою подругу ще з Кракова Анну і Уляну та скоро прирорувилась до нових обстакин. Знова дорога степами, але вже на власних возах, а вечором збори по селах, співи гутірки. Зближались ми до місця призначення Дніпропетровська, чим ближче Дніпропетровська, тим кращий краєвид, більше балок, а чорнозем чудовий, і тоді стає тобі ще ясніше, чому за той чорнозем так б'ються всі сусіди добрі. – Цілі лани пшениці та соняшнику, у нас цього не видати. Ночуємо в школі, або колгоспі. Людей уже знаємо добре, уміємо до них підійти навіть молодь вже наша, бувають острі дискусії і то на високому рівні, але ми все перемагаємо і то не все розумовими аргументами, а просто чуттєвими спонтанними, з глибин української душі і психіки. І дивно часами стає, що такого молодця протягом двох днів переконуємо, що націоналізм нам ближчий та кінечний, якщо бажаємо жити повним життям, а сталінська школа товкла 12 або 14 літ в його душу чужі теорії і віру. – Тому стає мені ясным те, чому кожний наїзник більше боїться національного відродження, чим господарського. Боїться часом більше огненних слів, чим танків от хоч би Шевченка... За це його Москва в'язнила. А там, на тих степах, між тим скатованим і виголодженим народом родиться стихійно український націоналізм, і прийде скорше чи пізніше хвиля, коли скаже він своє останнє слово. – Думаю, що розростеться той гін повного національного життя краще, чим у нас, бо там є широчінь і розмах та ще велика таємна сила з глибин землі, що дає почування хазяїна на власній загороді.

Багато я полишила друзів між молоддю, але з багатьох причин про них напишу колись пізніше. Маємо друзів і між старшими. От хоч би учителі в селі О. Двоє стариків, які з нами серцем і душею. Раділи нами та гостили так, як своїх рідних синів. Так як ми харчувались на нашій широкій Україні, так ми ніколи в Галичині не їли. Добрий борщ, курки варені з бараболею, вареники зі сметаною або з медом, пиріжки з сиром або з яськами*, молоко з медом і тільки пшеничний хліб. – А овочів, кавунів, не були ми жадні, а до того всего сім'ячки. Навчилися ми їх лускати як справжні “здешні”. Зближались

* квасолею

ми до Дніпропетровська, а що бої йшли під містом, ми мусіли ждати в одному селі О. Станули в школі та почались приготування до міста. Прання, шиття, читання книжок із совітських бібліотек – гутірки та завваги. – Одні підготовлялись до пропаганди, другі студіювали “безпеку”, треті адміністрацію, а четверті клопотались харчами, щоби зробити запас до міста. – Праця йшла як в годиннику. – Вечорами сходились до нас молоді хлопці та дівчата і вчились співати. – Співали ще своїх пісень при гітарі “Думи мої, думи мої”. Були студенти з педінституту і техніки, які тепер робили в колгоспі, щоб зібрати хліб та заробити на зиму. Мудрі й ніжні дівчатка. Історію Аркаса прочитали одним душком. – Аж 12/9 прийшов день мого виїзду у Дніпропетровськ, лишала подруг ще на постої а з Анкою прощались, їхала на полудне. В полудне 13 вересня в’їхали ми одною фірою з другом Д. і вояками з–під Одеси. Перед нами на похилих берегах Дніпра пишався Дніпропетровськ, величезне промислове місто, а за сивою лентою нашого Дніпра гуділи гармати, бахкали бомби. Ми вже застали тут наших друзів, які вже при праці, організували Олост, міліцію, школи, харчопостачання. – Замешкали ми в дома й мали спати в ліжку, але тому, що бомби били, прийшлося спати в льоху. Центр міста знищений вже був, а, думаю, що місто ще дуже потерпіло, бо обстріл був острій.

Йшла праця, темпо міське, прийшлося зустрітись з тутешньою інтелігенцією, вражіння гарні, спомини теж.

Місто скоро прибрало нормальний вид, аж тут нараз гестапо й арештування... Прийшлося нам покидати дороге нам місто, наше призначення і 18/Х покинули ми місто зі сльозами жалю й злости. Тяжко було кидати Дніпро.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2. – Стр. 16. – Арк. 13-18. Оригінал. Машинопис.

№ 139

Застереження Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ до членів і симпатиків ОУН у зв’язку з намірами німецької окупаційної влади провести арешти націоналістів

Не пізніше 15 вересня 1941 р.

ЗАРЯДЖЕННЯ

Всі друзі і члени ОУН, що мають організаційні функції, від найвищих до найнижчих, всі друзі, що брали участь у проголошуванні української державности й творенні її, всі бувші підпіляки мають

бути завжди впоготівлі і на осторозі, бо можуть бути масові арешти.

Ніхто з наших друзів не голоситься на поліцію, якщо його кличуть в інших справах.

Не даватися арештувати, втекти зі зброї, одначе, ще не вживати. Арештовані рішучо не признаються до приналежности до ОУН. Признавання до приналежности будемо трактувати так, як це трактували ми за Польщі та за совітів – цебто, як зраду, сьогодні до ОУН ніхто не належить.

Ніхто не сміє працювати з гестапо, бо це зрада, бо це вража робота супроти України. Співпрацю з гестапо будемо уважати тим, чим признавання до приналежности до ОУН є зрадою, так, як ми уважали співпрацю з польською поліцією та НКВД.

Рішучо не можна робити жодних українсько-німецьких концертів забав, прийнят і т.д. Це все бойкотувати.

Людей, що заангажовані в гестапо, відсепарувати від сітки. Намагати всіма силами виробити почуття національної зради. Вся праця з окупантами – це є злочин національної зради. За національну зраду грозить смерть. Це є цілковито виругування з українського життя. Не сміє бути співпраці там, де наші гинуть сотнями, де наші сидять по тюрмах, де заперечення України.

Скріпити чуйність і обережність, упорядкувати себе, примінитися до обставин, які витворюються. Однак, одночасно скріпити працю в терені. Не сміє бути в нас ані одного села, ні одного міста, ані одного більшого скупчення людей, ні одного підприємства, ні одного суспільного угруповання, де не було б нашого сильного організаційного ядра.

Творити всюди гуртки симпатиків, наставляти ціле українське суспільство в напрямі нашого думання, підпорядковувати його всеціло волі організації, волі одного сильного центра, волі одного сильного проводу.

Запрягти до праці визвольницької і державно-будуючої ціле українське громадянство.

Хай всі відчують вагу хвилі, хай всі відчують рішачий момент, хай всі відчують, що сьогодні на довгі століття рішається наше “Бути чи не бути?”

Або сьогодні двигнемося і збудуєм Українську суверенну незалежну державу – або нас зметуть з лиця землі.

Ми Українську державу мусим здобути!
Тому всі, як один – до творчої праці в ОУН!
Слава Україні!!!
Героям слава !!!

Краєвий провід ОУН

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.931. – Арк.149. – Машинописна копія.

№ 140

**Повідомлення представника МЗС Німеччини до МЗС у Берліні
стосовно політичного становища між містами Ярослав та
Кременчук**

15 вересня 1941 р.

*Головна ставка вермахту
Капітан Пфляйдерер,
Головна ставка армії, 15 вересня 1941 [р.]
п[редставник] МЗС при
В[ерховному] к[омандуванні] 17 а[рмії].
До Міністерства закордонних справ у Берліні*

Зміст: Політичне становище в Україні
3 копії

Політичне повідомлення

Попереднє зауваження: спостереження, що лежать в основі наступного повідомлення, походять із зони військових дій 17 армії, яка перебуває під верховним командуванням генерала піхоти фон Штюльпнагеля. Зона військових дій просунулася з Заходу на Схід приблизно до такої лінії:

Ярослав-Львів-Тернопіль-Проскурів-Вінниця-Умань-Єлисаветград (Кіровоград) – Олександрія-Кременчук на Дніпрі. Ці області мають переважно аграрний характер.

Політичну картину України намалювати важко. Після усунення більшовицьких функціонерів бракує однієї верстви, міродайної для політичної волі країни. Населення настільки обтяжене турботами повсякденного життя, що воно майже зовсім не може займатися громадськими справами. Після досвіду радянського часу політика виглядає надто небезпечною, щоб приваблювати. Проте на селі майже скрізь знаходяться чоловіки, які після зайняття німецькими військами здатні керувати громадами та своїми господарствами. Державне господарство совітів, особливо колгоспне господарство, подіяло тут явно виховним чином. Проте для керівництва державними підприємствами цього зараз ледве вистачить. Міста юдеїзовані, а також сильно русифіковані. Пересічний працівник розумової праці і службовець, здається, має небагато українського запалу. Виняток становлять хіба що вчителі. Всупереч русифікаційній політиці совітів вони пов'язані з країною та своєю історією. Також теперішнє безробіття вчителів

сприяє їх політизації. Проте загалом політичне волеутворення в Україні поміж Збручем та Дніпром зараз лише починає проявлятися, і можливості для політичної дії ще малі. Незважаючи на ці обмеження, вже тепер можна сказати таке:

1. Українці хочуть мати неподільну країну. Тут треба перевірити, яку роль відіграє кордон між рутенцями з Генерального губернаторства та іншими українцями. З фактичного погляду кордон виражає велику різницю між обома частинами українського народу: рутенці є греко-уніатами, під впливом Австрії і Польщі, тоді як українці, що розселяються на схід від них, належать до православної церкви і перебувають під глибокойдучим впливом Москви й більшовизму. Різноманітність цих впливів виявилась не лише в ділянках культури й господарства, але й у мові. Українець зі Львова й наддніпрянець завжди матимуть різні погляди на те, чия мова, властиво, є справді українською. Але також і в політичному відношенні картина по цей і по той бік кордону є різною. Для українців із колишніх російських областей кордон як такий існує насправді. Тому у них, мабуть, бажання мати неподільну Україну погодилось би з відокремленням Галичини. В українських організаціях Генерального губернаторства, однак, національне почуття, а також прагнення до розширення та єдності всіх територій є таким живим, що вони ніколи не відмовились би від приєднання України, принаймні по Дніпро. Тому бандерівці з Генерального губернаторства намагаються з іще більшою наполегливістю проникнути у звільнені нами доти советські області й здобути їх для української державної думки. Але тим самим поміж окупаційну владу і населення поволі проникає політична сила, яка утруднює наше управління і викликає побоювання, що одного дня вона може обернутися проти нас. Тому бандерівці є принципово небажаними в Україні на схід від давнього польсько-радянського кордону. Було б дуже доцільним заборонити їм туди переходити.

Отож, крім, хіба окремого випадку південно-східного Генерального губернаторства, якщо від України будуть відчужені інші місцевості й міста, це справить негативний вплив на загал населення, що було б некорисним для нашого становища у визволених областях. Це особливо стосується території на схід від Дністра. Втрата Одеси, наприклад, в Україні була б сприйнята подібним чином, як свого часу відокремлення Данціґа в Німеччині.

2. Українці бажають мати незалежну країну. Там, де це бажання приводить до лозунгу “Україна-українцям”, є наявне, без сумніву, романтичне перебільшення. Прості українці занадто виразно відчувають, що визволення від більшовизму оплачене такими важкими

жертвами – німецькою кров'ю і майном, що цим обгрунтоване самостійне право німців в Україні. Очищення країни від наших військ скоро привело б до того, що її захопили б інші сили. До того ж розсудливі українці часто висловлюють думку, що в їхній країні на даний момент бракує провідних особистостей та що державотворча сила України взагалі ніколи не була достатньою, тому управління державою ззовні було б необхідним і доцільним.

Однак Німеччина добре зробить, якщо не буде занадто безпечною в цьому відношенні. Як тільки в Україні знову появляться університети і студенти, з диким націоналізмом буде покінчено. Слід пам'ятати, що в Україні з'являлося багато видатних вождів у постаті гетьманів, пам'ять про яких живе і зміцнює віру народу в свою незалежність. Хто хоче зазирнути у майбутнє, може довідатись про це з історії і виразно побачить таке: часи розквіту України у Київській державі X-XII століть так само були витвором іноземців, як і часи найбільшого гноблення від XVI до XVIII століття та під час диктатури Рад до 1941 [р.]. Різниця між Рюриком та його нащадками, з одного боку, і татарами, поляками, московитами та більшовиками, з іншого, полягала у способі їхнього ставлення до країни. Звичайно, що для окупаційної влади бажано займатися цими питаннями. І чим швидше це станеться, тим корисніше. Стосунки все ще перебувають у процесі зміни. Зараз їх було б сформувати легше, ніж пізніше, коли вони зміцніють.

3. Німцям українці вдячні за звільнення від ярма більшовизму. Це почуття вдячності ослаблюють різні обставини. Єдине, чого багато українців побоюються, що одного дня більшовики можуть повернутися і криво помститися кожному, хто виявив будь-яке дружнє ставлення до німців. На це робить ставку також пропаганда противника, поширюючи таємний страх. Далі, завдані війною руйнування, потрясіння в щоденному житті й загроза для виживання такі великі, що від цього зменшується почуття радості і вдячності. Нарешті, треба вказати на те, що присутність великих військових частин, які згідно з розпорядженням, повинні утримуватися з села, пригнічує настрої населення. Союзники застосовують при тому надзвичайно суворі методи, і також розмір конфіскацій через тяжке становище з постачанням у них порівняно більший, ніж у нас.

Майбутнє ставлення українців до Німеччини буде великою мірою визначатися заходами німецької адміністрації. В центрі, природно, стоїть аграрна політика. Якщо крайовий порядок з німецького боку буде спрямований тільки на те, щоб здобувати найвищі врожаї для вивезення звідси, і для цього Німеччина збереже більшовицькі форми виробництва, тоді населення буде ставитись до присутності німців

інакше, ніж коли б вони відповідно посприяли поверненню слов'янського селянина його власній країні і власному господарству. Залишаю за собою право подати про це доповідь при іншій нагоді. Далі ставлення українців буде залежати від того, чи вироблене ними залишиться їм, чи ні. Потребувати в цій країні будуть всього, але і те, на що не буде безпосередньої потреби, купуватимуть через необмежений голод на товари, якщо вони там тільки будуть. Товари є нашою найкращою пропагандою. Ми не зможемо довго обходитись без них. В кінці треба було б ще зауважити, що на майбутнє становище Німеччини в Україні впливатимуть також психологічні фактори. Старанність німців, яка викликає у слов'ян не лише захоплення, але й невдоволення, безперешкодно досягне своєї мети, якщо її супроводжуватиме психологія проникнення вглиб слов'янської душі. Слов'янська душа глибока й сильна. Вона так само здатна до добра, як і до безмежного зла. Також у спілкуванні зі слов'янами завжди успішнішою є діалектична гнучкість, ніж гримання кулаком по столу. Сповнені життя особистості сприймаються краще, ніж безіменні "інстанції"; люди важливіші, ніж папір.

На завершення цього повідомлення, узагальнюючи, слід підкреслити, що в даний час ми перебуваємо в Україні в особливому становищі: ми здобули велику родючу країну; ми здійснюємо у ній владу не лише тому, що маємо на це силу, але й тому, що немає місцевих осередків, які робили б це замість нас. Окрім того, ми перебуваємо у країні, яка аж до нашої перемоги жила під політично, господарськи й соціально однаково ненависним їй режимом.

Усуваючи цей режим і замінюючи його кращим порядком, ми прив'язуємо до себе кожного окремого жителя країни і ставимо його у дієву опозицію до наших ворогів. Ця користь буде тим тривалішою, чим кращим буде порядок, який ми впровадимо.

Повідомлення подається Верховному командуванню армії

Пфляйдерер

Політичний архів Міністерства закордонних справ. Бонн. Політичний відділ. [XIII/16]. № 199655 –199660. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.401-404.

№ 141

Накази Головного штабу 11-ї німецької армії про арешти і депортацію членів ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність у зоні дислокації армії

17 вересня 1941 р.

1

*Проект
Таємна справа командування.
Головне командування 11-ї армії
Офіцер розвідки*

Головна квартира армії, 17 вересня 1941 р.

Група армій “Південь”, відділ Іс/А.О. командування армії.

Консультант поліції безпеки в українських питаннях вказав під час одної з сьогоднішніх розмов на те, що членів руху Бандери, якщо вони займаються політичною діяльністю, необхідно арештувати і переправити у Тернопіль або Львів. Оскільки існує можливість, що і між українцями, які знаходяться при штабі 11-ї армії, є такі політичні активісти, просить-ся перед проведенням слідства подати основну позицію [з цього питання].

За Головний штаб 11-ї армії
Начальник Головного штабу
[Підпис]*

2

Радіограма

Головний штаб 11-ї армії. Офіцер Абверу
Головна квартира армії, 17 вересня 1941 р.

У штаб групи армій “Південь”, відділ Іс/А.О.

Консультант поліції безпеки в питаннях українців вказав у сьогоднішній розмові на те, що членів руху Бандери, які займаються політичною діяльністю, необхідно затримати і перевести до Тернополя або Львова. Зважаючи на можливість перебування таких політичних активістів у штабі 11-ї армії, про-шу перед проведенням слідства виробити принципову позицію з цього питання.

За Головний штаб армії Начальник Генерального штабу [підпис]
№ 107/41 g.Kdos
Стверджую: [підпис] Майор.

ВА–МА, RH 20–11/333; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941–1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.279–280.

*Від руки дописано: “Консультант в українських справах при СД є д-р Баєр”.

№ 142

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про політичні настрої та діяльність груп ОУН(С.Бандери) та ОУН (А.Мельника) на території Генерал-губернаторства

Берлін

17 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IУ AI- В. № 1 В/4I g.Rs.

Берлін, 17 вересня 1941 р.

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 86

I. Політичний огляд

а) В Райху

Жодних подій

...Генеральне губернаторство:

Командуючий поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє про становище в дистрикті Галичина:

Загальний настрій.

Серед українців загальне занепокоєння викликали замаху (атентати) групи Бандери. У цьому взаємозв'язку циркулюють найдикіші чутки:

Група Бандери на цей час мала б цікавитися, зокрема, полковником Сушком і ведучим членом групи Мельника у Львові (Гайвас). Вже сам інтерес групи Бандери до певних осіб означає прийнятий вирок смерті. Крім того, прихильники Бандери мали б переслідувати професора Кубійовича, оскільки він головним чином винен у прилученні Галичини до Генерального губернаторства. Діяння групи Бандери привертають увагу громадської думки до себе до тої міри, що всі інші питання відійшли цілком на задній план. У країні – вже чутки про 100 убитих*. Тепер, як і раніше, з боку групи Мельника і старшої української інтелігенції – пропозиції схопити увесь провід групи Бандери і ліквідувати головних винуватців.

Поляки:

Віра в падіння Райху міцніє. Поширення панславістських ідей, які, однак, мають невеликий успіх в цьому дистрикті в результаті напружених стосунків між поляками і українцями.

* Ці чутки, поширювані керівниками ОУН (А.Мельника) з метою спонукати німців вжити заходи проти ОУН (С.Бандери), не відповідали дійсності. Після війни Я. Гайвас залишив ОУН (А.Мельника) і зблизився з ОУН (С.Бандери).

Українці:

Вбивство прихильників Мельника групою Бандери* привернуло основну увагу українського населення до боротьби відламів ОУН. Група Мельника за участю великих народних мас влаштувала велику панакиду по Сціборському та Сенику. Перед церквою роздавали листівки проти групи Бандери, в яких відкрито звинувачували її у вбивстві. Крім того, повідомлення про смерть із таким же змістом. У відповідь група Бандери поширила листівки, у яких це заперечується, а твердження, що вбивця був з групи Бандери, називається провокацією. Ці листівки у великому обсязі були розкидані навіть із хорів церкви під час богослужіння. Провід групи Бандери визнав, що пропаганда прихильників Мельника дуже небезпечна. Народна думка – цілком проти убивць, як це в загальному тепер називається. Митрополит Шептицький має намір виступити в українській пресі проти групи Бандери і закликати населення: “Українців, які діють проти Німеччини, незалежно від особи, слід схопити і передати німецькій поліції”**. Серед українців в загальному думка, що накази щодо атентатів виходять від служби безпеки групи Бандери, до якої належать Лебідь, Равлик і Вайс-Пришляк. Цілою акцією мав би проводити Ярий. Крім т.зв. листівок захисту, у взаємозв’язку з атентатами поширюються інші листівки про уряд Стецька та інші питання. Щодо уряду Стецька ствердження:

Група Бандери тепер, як і раніше, виступає за акт від 30.6. 41 р. Твердження про те, що Бандера ворожий до німців, називається брехнею. Група Мельника – зрадники народу, бо вони проти “Державного акта”. Нова тактика групи Бандери відповідати в листівках на російські листівки, які насправді ніколи не поширювалися. Замахи всередині організації ведуть до певної чистки в значенні партії. Все більше сили набирає т.зв. “фракція безкомпромісних”, яка вимагає повністю підпільної роботи. Подальші повідомлення про зародження розколу в групі Бандери. Т.зв. “компромісники”, здається, не мають серйозного керівника і, зрештою, виходять з організації. Офіційний провід комітетів чекає рішення Генерального губернаторства щодо української національної спільноти. Запрошення Розенберга для провідних українців з ГГ. Невирішено, чи запрошення повинно прийматися, бо побоюються, що тим самим викличуть незадоволення Генерал-губернаторства. Тому запрошення має бути пред’явлене для вирішення Генерал-губернаторству.

Греко-католицька церква

Підготування до церковної діяльності в російських старорадянських

* Ця інформація походила із кіл ОУН (А.Мельника). Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) ніколи не повідомили про результат їхнього слідства.

** Німців неправильно поінформовано. Митрополит А.Шептицький ніколи такого не робив і, напевно, не мав такого наміру.

областях. Спроби церкви зачепити загальнонародну проблему українців. Зацікавлення точкою зору німців у цьому питанні. Від партійної боротьби груп ОУН церква повністю утримується, за винятком деяких священиків. З цієї тактики церкви видно, що вона не відмовиться від зв'язку з Римом. Підчинення Риму визначається як суттєва догма уніатської Церкви...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.283-285.

№ 143

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про загальне становище у Генерал-губернаторстві та загострення взаємовідносин між ОУН (А.Мельника) та ОУН (С.Бандери)

Берлін

18 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IV AI- В. № 1 В/4I g.Rs.

Берлін, 18 вересня 1941 р.

Секретна справа Райху

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 87

1. Політичний огляд.

а/ в Райху:

Жодних особливих подій.

б/ Захоплені території:

Генерал-губернаторство

Головнокомандувач поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє:

Повідомлення про стан в дистрикті Галичина.

Загальний настрій:

Українці, як і раніше, дуже неспокійні через діяння групи Бандери. Чутки, що лише в Галичині група Бандери мала б винести коло 600 вироків смерті*. Крім того, є чутки із Східної України про подальші вбивства прихильників Мельника та очікування поліційних заходів безпеки**. Серед

* Чутки, поширювані членами ОУН (А.Мельника), що не відповідали дійсності.

** На прохання ОУН (А.Мельника), "поліційні зходи", тобто масові арешти, проведено 15 вересня 1941 р.

українського сільського населення неспокій через стан на Східному фронті. Зростання впливів польської усної пропаганди на загальний настрій. Однак, як і раніше, привітне до німців відношення українських селян.

Поляки:

Зближення зими стає основою надій на поразку Райху.

Про Росію хочеться вірити, що там закинули більшовизм і створений національний уряд. Тому поляки не мали б більше боятися комуністичної небезпеки.

Народні групи:

Українці:

Дальше загострення між групами Мельника та Бандери. Надзвичайно жвава пропаганда листівками. Група Бандери називає супротивника відкрито зрадниками та запідозрює їх у співпраці з більшовиками. Головний аргумент: Мельник зрадив “Державний акт від 30.6.41”.

Широкі верстви населення, які мали бажання співпрацювати з німцями при всіх обставинах, групою Бандери вимушені до обережних висловлювань стосовно Райху. Жодних відкритих нападів проти Німеччини в листівках. На протипагу цьому - в усній пропаганді.

Група Мельника в останній час розширила свій вплив. Однак населення загалом відхиляє обидві групи.

Керівництво комітету займається, в основному, охопленням молоді. В даний час молодіжні організації знаходяться під впливом групи Бандери.

Організаційна структура: Очолююча організація – “Виховна Рада” під керівництвом члена ОУН-Бандери.

Підлеглі відділення:

1. Спортивні товариства.
2. Українські студентські організації...

ВAB, R 58/217/139; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.290-291.

№ 144

Повідомлення ОУН (А.Мельника) про непричетність до репресій на Західноукраїнських землях

19 вересня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з масовими арештуваннями членів диверсія Яриго-Бандери німецькими властями*, безвідповідальні люди з диверсійної групи, а за ними незорієнтовані одиниці поширюють вістки, немов-то ці арештування відбуваються на доноси ОУН, а що більше на доручення(!) самого полк[овника] Андрія Мельника.

Стверджуємо, що з цими арештуваннями не має нічого спільного ОУН – це справи виключно німецької влади. Приписування цих арештувань членам ОУН вважаємо черговою злобною провокацією вожаків диверсії Яриго-Бандери, яка саме членів ОУН не тільки десятками розстрілювала, але не завагалася видавати наших людей на Волині й СУЗ німецьким військовим властям як большевицьких парашутистів, шпигунів і диверсантів. На це є достовірні свідки й документи – матеріали, що будуть оголошені. Саме ці факти найкраще доказують методи ярівсько-бандерівських диверсантів, що, примінюючи злочин до членів ОУН, закидують це нам.

ОУН не боролася й не бореться з диверсією Яриго-Бандери ані братовбивствами, ані доносами, ані взагалі вмішуванням до нашого внутрішнього життя чужих чинників.

Ми стояли завжди на становищі, що ярівсько-бандерівська диверсія повинна бути ліквідована внутрішніми здоровими українськими силами. Ми цю ліквідацію з повним успіхом переводили!

Коли ж сьогодні жертвою безсовісних ярівсько-бандерівських вожаків паде багато невинних, ідейних, ошуканих ними людей, то за ці сумні, трагічні факти паде відповідальність на бандерівських вожаків під кермою чужинця Ріхарда Яриго, що його злочасну роллю розкривають саме останні події. А втім ОУН безперервно остерігала перед методами ярівсько-бандерівської диверсії, за наслідки яких платить уся українська нація.

Постій, дня 19 вересня 1941 р.

Краєва екзекутива ОУН
на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.13. Оригінал. Друк. прим.

* “Членами диверсії Яри-Бандери” у мельниківській літературі називалися члени ОУН(Б).

№ 145

Повідомлення Німецького військового управління про вбивство О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського

20 вересня 1941 р.

*197 польова комендатура
Група військового управління*

Повідомлення про ситуацію станом на 20 вересня 1941 р.

А) Загальне управління.

Настрій населення в цілому позитивний. Правда, часто виявляється, що населення ще дуже налякане, бо воно вважає, що більшовики можуть повернутися. Особливо населення цікавиться становищем біля Києва. З падінням Києва ставлення населення до німецького вермахту і німецьких службових інстанцій мало би суттєво покращитись. З певністю тоді з'являться також більш придатні сили для співпраці з органами управління.

В останньому місяці у Житомирі став помітним також бандерівський рух. 30 серпня прибічниками бандерівського руху* були застрелені два українських керівники, які прибули з Берліну, і, як повідомлялось, виступали за співпрацю українців з Німеччиною. Служба безпеки СС, яка здійснювала розслідування, змогла заарештувати декількох прибічників бандерівського руху, які брали участь у вбивстві**.

Розбудова державних органів продовжується. Вже при прибутті польової комендатури була створена обласна управа, яка у тісному контакті з польовою комендатурою займається підготовкою реорганізації українських обласних об'єднань...***

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.14.

* Так поінформували німців керівники ОУН (А.Мельника). Див. документ № .

** Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) не арештували жодного співучасника вбивства. У Житомирі був арештований 7 вересня 1941 р. керівник похідної групи "Північ" Микола Климишин, який у час вбивства був у Кракові, а до Житомира прибув (через Львів) 6 вересня. Після допитів він був ув'язнений у концтаборі Аушвіц, де перебував до кінця війни. На прохання ОУН (А.Мельника) німці провели масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р.

*** Див. док. № 131.

№ 146

Комунікат ОУН (А.Мельника) про непричетність організації до вбивства О.Сеника-Грибівського і І.М.Сціборського та звинувачення в тероризмі ОУН (С.Бандери)*

*Не раніше 20 вересня 1941 р.
Сурма №2
20 вересня 1941 р.*

У зв'язку з каїновим злочином, доконаним членом бандерівської диверсії Степаном Козієм у Житомирі дня 30 серпня ц. р., на особах бл[аженої] п[ам'яті] Омеляна Сеника-Грибівського і Миколи Сціборського, так зв. "Краєвий провід ОУН" бандеріяди видав наступний "Комунікат, ч.7".

Дня 30 серпня 1941 р. згинув бл. п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, заінтересовані в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл. п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію, шкідливою для українського народу. Рішуче, однак, стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл. п. Сеника і Сціборського. ОУН, як політична організація, в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

С т в е р д ж у є м о:

1) Це правда, що не має нічого спільного з убивством бл. п. Сеника і Сціборського ОУН, отже, організація, основана сл.п.полк. Євгеном Коновальцем і ведена сьогодні полк. Андрієм Мельником, бо ж не може ОУН вбивати своїх найкращих членів і провідних людей, які її основували, весь час аж до останнього свого віддиху стояли в її Проводі та готові були за неї життя віддати, й віддали.

2) Натомість каїнового злочину в Житомирі, дня 30 серпня ц. р. доконав член бандерівської диверсії, яка кари гідна і злочинна, підшивається під назву ОУН.

3) Бандеріяда не лише вживає індивідуального терору, але примінює його в масових розмірах. Таких каїнових злочинів, як у Житомирі, виконано більше. На підставі переведеного доходження стверджено вже десятки вбивств наших членів бандерівцями: нпр. Куй, Шубський, Гадус, Шульга, брати Пришляки, Федів та інші; десяток членів пропало, й у їх справі ведеться доходження, десятки членів дістало

* Див. док. № 131, 133, 134, 149, 162.

засуди смерти, й були спроби їх виконати; десятки наших членів тероризували бандерівці дулами револьверів і грозили їм застріленням, коли ці не припинять своєї праці.

Бандерівці зробили вбивство членів ОУН системою своєї “акції”. Тому-то “приписування вбивства” бандеріяди не є “провокацією”, лише ствердженням дійсності на основі зібраних доказів і матеріалів. Заперечення “проводом” бандеріяди тих фактів і відмежовування себе від тих злочинів свідчить лише про неморальність і неетичність тих, які дають своїм членам наказ, а по виконанні тих наказів вирікаються їх і публічно п’ятнують своїх членів як звичайних кримінальних злочинців.

4) Вкінці стверджуємо, що бандеріяда видала чергові присуди смерти на сорок українських громадян, між якими є й не члени ОУН, і реєстр тих громадян разом із їхніми світлинами бандеріяда вислала по всіх своїх осередках з дорученням при стрічі тих громадян мордувати. А, втім, про це члени бандеріяди говорять у Львові навіть із посторонніми людьми, мовляв: “Інша боротьба була в Генерал-губернаторстві, а інша мусить бути тут”, “впаде ще не одна голова”, “впаде ще п’ять голов” і т. д.

Подаємо це ствердження до прилюдного відома.

Постій, дня 7 вересня 1941.

Красва ексекутива ОУН на ЗУЗ

С Л А В А У К Р А Ї Н І !

ВОЖДЕВІ СЛАВА!

Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 С.

№ 147

Повідомлення Рейхсміністерства окупованих східних територій Німеччини про невизнання української державності та утвердження влади німецької адміністрації на захоплених землях

Берлін

25 вересня 1941 р.

Копія

Реф.: пос. Гроскопф ГР. Баум

Стосується: повідомлення міністерства у питаннях Сходу.

Д-р Ляйббрандт, завідувач відділенням ІІ (політика) Райхсміністерства окупованих східних територій, повідомив мені сьогодні про позицію міністерства в українському питанні наступне:

Створення власної Української держави, всупереч деяким поширеним чуткам, не покинуто на далеку мету; треба, однак, уникати на цьому питанні зупинятися; також обмірковування цього питання громадськістю слід не дозволяти. Зрештою, є багато розсудливих українців, які не вважають вирішення подібних питань майбутнього терміновою справою і яким більше залежить на можливості практично працювати на благо своєї країни і свого народу, створюючи при цьому на такій базі засоби для власного існування. Опозицію створюють, головним чином, політичні групи, серед яких найпретензійнішою є ОУН, що посилається на свої раніші заслуги перед німецькими чинниками. Користь людей, яких вона представила, як агентів, ми не спростовуємо, тим більше що вони принесли навіть певні жертви, але це не може бути підставою для конкретної легітимності будь-якої політичної діяльності. Міністерство Сходу, у всякому разі, не має наміру розглядати будь-яку українську партію і навіть ОУН як узаконеного носія політичних і державницьких завдань; людей необхідно залучати до роботи, виходячи з їхньої професійності, компетентності, обізнаності з місцевими умовами, незалежно від того, чи вони раніше належали до якого-небудь політичного угруповання, чи ні. Всі вимоги та декларації українських партій не мають для нас значення.

На українській території хочемо діяти у такий спосіб, щоб залучати місцеві сили до самоуправління передусім на нижньому і середньому рівнях, керівні позиції повинні залишатися за німцями. Не можна заперечити, що в окремих випадках частих недостатностей нова німецька адміністрація не може впоратись зі своїми завданнями; труднощі неймовірні, особливо на колишніх радянських територіях та ще й на третьому році війни; Міністерство Сходу, наприклад, вимушене тепер вести марну боротьбу за кожен автомобіль для своїх окружних комісарів. Коли трапляються несправедливі переслідування окремих українців, то вони самі часто в цьому винні, через погані відносини між собою і донощицтво. Німецька адміністрація на українській території повинна усвідомити, що вона в даний момент не може багато запропонувати населенню ні в політичному плані, ні, на жаль, в господарському: слід, отже, проявляти прихильність принаймні в культурній сфері і сприяти розвиткові самобутнього життя саме в цьому напрямку.

Д-р Ляйббрандт зауважив також, що Міністерство Сходу зустрічає ще великі труднощі, щоб взагалі навести порядок у себе, та що нестача у досвідчених адміністративних працівниках-краєзнавцях як в центральному управлінні, так і у місцевих адміністраціях, як і раніше, додає великих турбот.

Про стан справ на території Остлянд я незабаром отримаю інформацію. З 26-го по 29-те цього місяця я виїду з Берліна в Генерал-губернаторство, де на місці спробую зорієнтуватися в українському питанні, з тим, щоб доповісти про нього.

Передано через п[ана] рад[ника] Зігфріда
Пред'явлено панові державному секретарю фон Вайцекеру.
Берлін, 25 вересня 1941 р.

[підпис] Баум

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.294-295.

№ 148

З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про настрої української громадськості з приводу арештів націоналістів німецькими властями

Берлін

27 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.
Берлін, 27 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху*

Донесення про події в СРСР № 96

...Генеральне губернаторство

Командир поліції безпеки і СД дистрикту Галичина-Львів повідомляє:

Загальний настрій:

Українці: Коли стали відомі причини проведених арештів*, серед українців збільшується заспокоєння. Населення, особливо старша інтелігенція, задоволені тим, що вчинкам групи Бандери дано відсіч. Офіційне керівництво [українців] вважає [поліційні] заходи єдиною можливою розв'язкою. Усна пропаганда групи Бандери про те, що ці заходи спрямовані загалом проти українців, знаходить в даний час мало віри.

* Арешти членів ОУН (С.Бандери) були проведені 15 вересня 1941 р. Були це перші масові арешти українців – в Україні і в Райху. Сотні людей опинилися в тюрмах і концтаборах. Арешти були проведені на прохання українців, противників ОУН (С.Бандери).

Сутужні намагання групи Бандери протидіяти скерованій проти неї громадської думки. Поширення чуток про те, що Сенік і Сціборський замордовані німцями, з метою мати привід виступити проти групи Бандери. Дальше, поширюються чутки, які обвинувачують групу Мельника, що вона допомагала в акціях [німецької] служби безпеки. Серед членів групи Бандери [поліційні] заходи викликали внутрішні труднощі. Благодать. Фракція непримиренних*, яка з'явилася вже після ліквідації уряду Стецька, розповсюдила листівку, що вину за теперішній стан несуть Бандера і Ярий, бо вони викликали вбивствами німецькі заходи. Все-таки одночасно [появилися] заклики до підпільної діяльності. Німці начебто сприяли розколу ОУН на групу Мельника і групу Бандери для того, щоб легше розправитися з українцями. Група Мельника висунула одночасно листівку, в якій приписує всю відповідальність за [німецькі] заходи групі Бандери...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. — Львів. — 1997. — С.298-299.

№ 149

Повідомлення німецького військового командування про вбивство О.Сеніка–Грибівського та М.Сціборського

Не раніше 30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2. Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів**, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту***.

* Йдеться про членів групи ОУН (А.Мельника)

** Цю інформацію про вбивство Сеніка і Сціборського отримали німці від керівників ОУН А.Мельника. Див. док. № 131, 133, 134, 146, 149, 162.

*** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О. Сеніка і М. Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу — з причин уже чисто німецьких інтересів — арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

Зростає кількість видалень* прибічників Бандери з причини їхньої небажаної пропаганди. Хоча в даний час цій справі ще не надається особлива увага, однак слід мати на увазі, що із зростанням труднощів у забезпеченні продуктами населення, ознаки яких вже існують, створюється поживний ґрунт для радикальної пропаганди. На жаль, німецькі інстанції своїми заявами щодо майбутньої політики стосовно населення, в яких ситуація змальовується чорною фарбою, постачають противникам постійно все нові агітаційні матеріали.

Дійсної протидії цим викривленням з боку німецької контрпропаганди не відмічається. У зв'язку з цим вплив на населення здійснюється в рамках воєнних завдань і в окремих випадках. Цього, однак, недостатньо для боротьби з ворожою пропагандою, тому що з протилежної сторони здійснюються тривалі активні зусилля, які являють собою далекосяжні вимоги, і можуть бути розбудовані у програмному відношенні. Українській схильності до політизування і дискутування німецька пропаганда має надати лозунги.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села. ...

...Населення жадає новин про Німеччину та свою майбутню долю. Задоволення цієї потреби надало б в даний момент ворожій пропаганді багато аргументів.

Беручи до уваги посталі труднощі, повинно бути спробовано в кожному селі щонайменше час від часу надавати для вивішування газету або повідомлення про важливі політичні питання. Обговорення про проведення надають привід ще раз вказати на доцільність підпорядкування пропагандистів управлінню міліції.

До особливого обслуговування фольксдойчів в районі Житомира було укладено угоду, за якої їм надається в розпорядження одразу 1000, пізніше 5000 газет для політичного аналізу. Постачання страждає зараз через нестачу паперу.

Населенням було звернуто увагу на те, що пов'язки міліції з блакитно-жовтими фарбами є не з українськими національними кольорами, а з кольорами прихильників Бандери; національні фарби були б жовтий-блакитний. Через використання кольорів блакитний-жовтий створюється враження, як якщо б німецький вермахт стояв би за Бандеру. Пояснення не було можливим дотепер, оскільки було запозичено від однієї точки зору. На офіційних будинках можна було побачити кольори у кожному з обох розпоряджень; очевидно, населення само не знає, які

* Також армія отримала наказ "видаляти" членів ОУН (Бандери), тобто затримувати їх у воєнній зоні та передавати поліції безпеки і СД. (Див. док. № 141).

кольори є правильними. Запрошено про розпорядження, з якими кольорами можна носити пов'язки.

Деякі українські общини відкрили народні школи. Схвалення військових частин були отримані. Для ґрунтового регулювання дотепер не існує жодного розпорядження.

ВА-МА RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 150

Звернення А.Мельника до українських націоналістів в пам'ять загиблих М.Сціборського і О.Сеника-Грибівського із закликом до єдності в боротьбі за незалежність України

Вересень 1941 р.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Від хвилин, коли націоналістичний рух зіткнувся на українських землях з новою дійсністю, ми весь час діяли в дусі наказу вождя Андрія Мельника:

Скривавлена Україна потребує великої праці національного мозку і наших рук, а не спорів і міжусобиць.

Тому всі свої змагання, цілу свою енергію ми спрямували на гоєння ран нашої нації і на розбудову українського життя. Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипати межі, вириті злочинною рукою всередині організації. Ми не раз промовчували провокаційні виступи з боку диверсантів Бандери, уникаючи заогнень і витрачування енергії, потрібної на боротьбу з нашим вічним ворогом, та на відбудову зруйнованої Батьківщини. Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверсантів. І ця мовчанка не була браком активності чи сили, лише правдивим зрозумінням поваги положення і бажанням за всяку ціну не допустити до створення атмосфери для найбільшого прокляття, найбільшої згуби нації – братовбивчої війни:

КОЛИ НЕ БОРЕТЬСЯ НАША АРМІЯ НА ЗОВНІШНЬОМУ ФРОНТІ, ТО ЗЛОЧИНОМ Є ПРОЛИВАТИ УКРАЇНСЬКУ КРОВ НА ФРОНТІ ВНУТРІШНЬОМУ!

Ми весь час хотіли вірити, що люди, які пішли на темний шлях

бунту, потягаючи за собою сотні ідейних одиниць, нехай найгіршою дорогою, але все ж таки ідуть до тієї ж мети – державного будівництва. Ми не хотіли до останньої хвилини вважати їх здібними на найгірші засоби нищення борців за майбутнє української нації! Не хотіли вважати, бо звикли до цього часу винищувати в той спосіб українців лише польська поліція, або московське НКВД. Однак з кожним днем ми мали все більше і більше доказів їх руїницької безвідповідальної діяльності. І сталося те найстрашніше, що знищило в нас останні сумніви. Дня 30. 8. 1941 року о год. 19-30 від ганебного стрілу ззаду на Бердичівській вулиці Житомира впали два великі борці за Українську державу і націоналістичну революцію, довголітні члени Проводу ОУН.

Ці вбивства – це жахливі наслідки впливу чорного духа руїни, що, починаючи від княжих міжусобиць, нищать хребет і мозок української нації. Цим разом особа вбивника документарно znana, це Степан Козій з Любачева. Його вислали диверсанти на зруйновану спрагнену помічної братерської руки Східню Україну, щоб він виконав давно винесений “присуд смерті”. Так несуть бунтівники “ідею націоналізму” на СУЗ і так “будують” Українську державу на терені, де націоналістичний рух чекає велика історична місія.

Націоналісти!

Ми довго вірили в вічного українця, який прокинеться – гадалось – у групі відповідальних за бунт одиниць. Це не сталося! Раз станувши на шлях зради, бунту і руїництва, сили анархії і божевільного злочинства докотились до подлого братовбивства.

ЖИТОМИРСЬКИЙ ЗЛОЧИН ЗРИВАЄ МАСКУ З ОБЛИЧЧЯ БАНДЕРИ І ЙОГО СПІЛЬНИКІВ!

Зриває маску з обличчя агентів Яриго, національних зрадників, що в нинішню, таку важну для України хвилину, вбачають своє завдання, свою революційну місію, про яку стільки горлають У МОРДОВАННІ НАЙКРАЩИХ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСТВА.

Бо житомирський злочин – це тільки звено в низці інших терористичних актів супроти наших найактивніших одиниць із верхів і з низів. Сини Волині, провідники протибольшевицького підпілля Куц, Шульга і Шубський, юнаки Гадус і Федів та другі – всі вони впали від тієї ж злочинної руки бунтівників*.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Година амністії для бунтівників покінчилася. Вони відповіли на прос-тягнену правицю нашого вождя стрілами в членів нашого проводу. Для скритовбивників, на яких руках кров найкращих із-поміж нас, найкращих із-поміж українства, національними злочинцями, які висилають

* Див. док. № 162.

збаламучених людей на подлій братовбивчий морд – не може бути вибачення.

В почутті своєї святої правди, запричащені духом жалоби по своїх провідниках, готові віддати для України всі свої сили і своє життя – **ЙДЕМО В ОСТАННІЙ БІЙ ЗА ДУШУ УКРАЇНСТВА.**

Або нація подужає тепер, і в ній не стане місця для виродків–злочинців, або Україна стягне на себе жорстокий осуд історії!

Чи сміємо допустити до цього?

НАЦІОНАЛІСТИ!

Взиваємо Вас підняти цей наш вирішальний бій у карних лавах, у повній підпорядкованості своїм провідникам. Взиваємо вас не відступити від мети нашого теперішнього змагу, аж поки не буде наша цілковита перемога. Аж поки українство не очиститься від смертельної хвороби, що його мучить, в національній єдності не викине зі свого нутра первнів анархії і національного злочинства в ім'я самостійної соборної Української державності! Так сплатимо довг – ми та вся Україна – героїчній пам'яті і тих двох героїв нашого руху – Миколи Сціборського і Сеника – Грибівського, які впали, щоб воскресла оновлена Україна!

Слава Україні!

Вождеві слава!

Кр[аєва] ексекютива ОУН на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.36-37 зв. Оригінал. Друк. прим.

№ 151

Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про внутріполітичні протиріччя з прибічниками А.Мельника*

Вересень 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з останніми подіями, себто масовими арештуваннями націоналістичних самостійницьких елементів на ЗУЗ і на еміграції, краєвий провід Організації українських націоналістів подає наступне:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зі заложення, що єдино у самостійній

* Див. док. № 150, 162.

соборній суверенній Українській державі знайде український нарід повноту свого вияву та здобуде йому належні політичні права. Тому тож відбудова української державности стала найважнішою ціллю боротьби ОУН.

2) Виходячи з такого становища, проголосила ОУН під проводом Степана Бандери у Львові в дні 30.6.1941 р. самостійність Української держави та приступила до організованя державного життя: адміністрації, господарства, міліції, культурного і громадянського життя. Тим доказала ОУН, що уміє організувати не тільки революційну боротьбу в підпіллі й вести партизанські акції, але також будувати державне життя.

3) У своїй закордонно-політичній постановці ОУН заступала вимогу союзу усіми тими державами, що борються проти спільного московського ворога та респектують права українського народу на його самостійність. В тій площині розбудувала ОУН співпрацю з Німеччиною. ОУН з вибухом війни повела широку партизанську акцію, яка знайшла признання теж з німецького боку. Ми вели свою самостійну політичну й збройну революційну акцію проти московського-більшовицького імперіялізму, яка причинилася до скорішого розбиття ворога і до безладдя в запіллі ворога, як також ми негайно організували державне, господарське і громадянське життя й тим причинилися також до скорого упорядкування відносин у запіллі німецької збройної сили.

4) Зарівно у своїй внутрішньоукраїнській, як теж і в закордонно-політичній постановці знайшла ОУН повну піддержку укр[аїнського] громадянства, що при організуванні державного будівництва, а відтак у численних маніфестаціях і в масовій стихійній плебісцитовій акції дало вислід готовності захищати політику державного правління і проводу ОУН.

5) Єдиним [в] українському фронті національної солідарности стала злочинна і крайно шкідлива акція групи інж.А.Мельника, що від першої хвилини відновлення української державности повела проти неї підричну боротьбу, налягаючись обезцінити укр[аїнський] уряд в очах власного громадянства, і як теж забріханими наклепами повести до встрявання чужих неукраїнських чинників в укр[аїнське] життя. Крім цього, в ціле громадянське життя вносила баламуцтво, брехливі вістки, кириню* і розбиття. В цій атмосфері дійшло теж до арештату на Голову першого тимчасового державного правління відродженої України Ярослава Стецька, чим створилася серія кровавих розсправ, що були вислиди провокативного розсварення укр[аїнського] громадянства.

6) Окремим відтинком ведення протидержавницької акції групи інж.А.Мельника став німецько-український відтинок. Зі сторони тої ж кучки політичних спекулянтів та інтригантів ішли віддавна брехливі наклепи і доноси на тих членів ОУН, що вели самостійницьку національну на

* розкол

укр[аїнських] землях [політику] за їх згоадну акцію проти німців. У цілому ряді випадків стверджено безсумнівно, що оцих брехливих доносів допускалися вислужники груп інж. А.Мельника, та що інструкції в цьому напрямі для ліквідації ОУН під проводом Бандери були видані централею згори. Виславники інж.А.Мельника причинилися до виловлювання і помагання виловлювати членів ОУН, що вели працю на СУЗ.

7)Завершення цієї акції інж.А.Мельника стали останні масові арешти у Львові, на Руській, в таких товариствах як “Січ”, жіноча “Служба України”, Інститут націоналістичної освіти” і т.д., а також в цілому краю, як у Станіславові, Стрию, Дрогобичі, Бережанах, Тернополі, Рівному, Луцьку і т.д. Це є єдиним ганебним доказом безприкладної в укр[аїнському] житті зради національних інтересів. В цей спосіб думала група інж.А.Мельника, чи деякі її люди зліквідували чужими руками небезпечну для всяких політичних спекулянтів силу, що наростала в огні і крові підпільної революційної боротьби, перейшла тяжку спробу важких тюремних тортур і переслідування НКВД і в кінці проявилася в партизанській акції в державному будівництві. Як ж нові концепції, нові ідеї, яку корисну роботу внесла група інж. А.Мельника, або кириллю, розбиття, наклепи, доноси і провокації...*

8)Маючи до диспозиції зганьбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома укр[аїнського] громадянства, яке на два дні перед арештами поручило централа групи інж.А.Мельника у Львові переводити інвігілля понад українських націоналістів зглядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Поручено дібрати докладні дані про ці особи, зокрема, їхні адреси, описи тощо. Особам, які ці дані мали зібрати, було недвозначно вияснене, що іде про ліквідацію цих людей.

9)В той спосіб, отже, дійшло до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж.А.Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує усякі дальші спроби групи інж.А.Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України, прямити славні революційні традиції. На цей факт звертає ОУН увагу, зокрема, всіх тих непоінформованих українців, що в добрій вірі дають себе ловити в облудливі, підформовані фрази зрадників укр[аїнської] державности і політичних спекулянтів.

Постій, вересень 1941 р.

Краєвий провід

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – С.42. – Арк.10-11. Копія. Машинопис.

* Крапки у тексті.

№ 152

Інструкція ОУН (С.Бандери) про завдання щодо діяльності і проведення в життя засад суверенності України

Кінець вересня – початок жовтня 1941 р.

Інструкція до переведення в життя цілості діяльності ОУН

I

Продовж найближчих зимових місяців діяльність організації буде звернена в бік політичного та організаційного опанування суспільно-національного активу України, а через нього народніх українських мас для справи боротьби за суверенність українського народу на українській землі. Політичне опанування суспільно-політичного активу програмою та визвольною концепцією українського революційного націоналізму є передумовою його включення в організаційні ряди.

II

Головним і центральним завданням організації під сучасну пору являється політичне й організаційне опанування ЗУЗ і СУЗ, з географічних і політичних причин вирішальних для справи національного визволення. Діяльність організації на інших українських землях мусить бути функціонально включена в цілість революційної боротьби українського народу на всій етнографічній території.

III

Біжучий період організаційної праці є періодом мобілізації та підготовки українських революційних сил для дальшої боротьби за самостійну соборну Українську державу. Тому всілякі місцеві й частинні акції назовні, що доводять до конфліктів з теперішньою військовою і політичною владою в Україні та унеможливають нормальну внутрішню працю в організаційних клітинах, є недоцільні.

Політично опановуючи та організуючи національний актив українського народу взагалі, а СУЗ, зокрема, неодмінно звертати увагу на наступні моменти:

1) Підкреслювати провідну роль України в національному визволенні всіх народів бувшого СРСР, як головного носія боротьби з московським та кожним іншим імперіалізмом.

2) Наші гасла не можуть організувати і мобілізувати пасивних, правно неукраїнських мас в Україні проти українського визвольного руху та доводити до творення в Україні національних фронтів громадянської війни. Мусимо змагати, втягнути чи тільки держати під нашими

впливами можливо все населення України, без огляду на його розговірну мову, мобілізуючи його до боротьби не під гаслами боротьби з місцевим московським населенням, а проти імперіалістичної політики територіально чужої, політично ворожої Москви та інших імперіалізмів.

3) При політичній опануванні терену звертати особливу увагу на опанування міського населення: робітничого пролетаріату, кадрів спеців, культурних працівників, адміністративних кадрів. Не можна допускати до протиставлення інтересів села – інтересам міста.

4) Шляхом річевої критики марксістсько-інтернаціоналістичного світогляду та практики імперіалістичної політики Москви в Україні — змагати до заціплювання розвитку світогляду українського революційного націоналізму. Кожний провідний член мусить опанувати основи марксизму та вміння проводити його критику.

5) У зустрічі з урбанізацією, індустріалізацією і усупільненням економічного життя України — підкреслити, що ці по собі додатні процеси та конечні для державної самостійності України стануть чинниками психічного розвитку України тільки після включення їх у визвольні змагання українського народу та керовані з точки погляду життєвих потреб українського народу.

6) У підході до села треба підкреслювати, що: а) ОУН визнає і переведе засаду приватної власності на землю, поруч **добровільної** збірної та державної власності. б) Розвиток українського села й забезпечення за українським селянством права на свободну господарку – можливі тільки в Українській державі після революційного усунення економічної експлуатації села зовнішніми політичними імперіалізмами.

7) Взагалі гасло самостійності України треба тісно зв'язувати з боротьбою за суспільно-господарські права населення та за громадянські права одиниць (свобода людині). Тільки в самостійній Україні буде український селянин свободним господарем на землі, тільки в Українській державі буде запевнено робітництву економічне забезпечення, повнота громадських прав і право вільних професійних союзів, а українській інтелігенції — можливість всебічного розгорнення творчої праці.

V

Організаційна сітка — це організована система національно-політичного активу та технічно необхідного елементу. Більш суспільно пасивні, політично мало вироблені круги наших прихильників держимо поза властивою організацією, як зорганізованих симпатиків націоналістичного руху, впливаючи на них, а через них на маси шляхом особистих впливів та використовування всіх можливих форм громадянської діяльності при існуючій організації суспільного життя.

VI

Для поширення площини нашого руху та для усупільнення революції, з одного боку, а з другого боку, для відтяження організаційної сітки на найближчі місяці і для збереження наших кадрів шлемо найбільшу кількість наших людей у всі ділянки державного (залізниці, пошти, адміністрації, поліція, економічно-фінансові установи) суспільного і культурного життя. Спеціально переводимо і здійснюємо клич: село до міста.

VII

Дотеперішнє вироблення членства є далеко незадовільне для поширеного терену й нових політичних умовин діяльності ОУН. Тому вісню внутрішніх організаційних клітин у найближчих зимових місяцях буде вишкіл (політичний, організаційний, військовий). Справа вишколу буде уодностійнена відповідними референтурами, централізована у вишкільному осередку та систематично переведена від найвищих до найнижчих організаційних клітин.

VIII

В засяг організаційного вишколу входитимуть наступні роди вишколу:

- 1) Властивий організаційний вишкіл.
- 2) Конспіративний вишкіл.
- 3) Світоглядово-виховний вишкіл.

IX

З огляду на деякі браки в ділянці політичного вироблення членства та кінечність поставити членство в площину всеукраїнської дійсности, політичний вишкіл є в сучасну пору найважливішим вишколом організаційних кадрів. Ціллю політичного вишколу є дати членству — шляхом засвоювання ним можливо **всебічного позитивного політичного знання**.

- 1) Знання політичної концепції, програми й тактики ОУН.
- 2) Вміння узгіднювати працю генеральної політики ОУН в терені серед низових клітин.
- 3) Самостійно-політичне думання і орієнтація в політичній ситуації.

Формою політичного вишколу є вишкіл інструкторів від найвищих до найнижчих організаційних клітин і при їх помічі вишкіл членства.

X

Як основою внутрішнього життя наших організаційних клітин має бути вишкіл, так назовні їх діяльність обмежується до пропаганди серед мас шляхом особистого впливу та використання всіх інших можливостей впливу на маси, що їх нам дають державні й громадські установи.

Групу Мельника і йому подібних “вождів” трактувати як вислужників чужим імперіалізмам, що своєю діяльністю (продажністю, донощицтвом, провокацією) ослаблюють національну боротьбу за самостійну Україну.

Одержують: на письмі — до провідників надрайонів включно, усно — до всіх провідників станиць.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2.- Спр.1. – Арк.210-211. Копія. Машинопис.

№ 153

Донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти комуністів, євреїв, партизанів та членів ОУН (С.Бандери)

м.Берлін

2 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. № 1 B/41 g.Rs.

Берлін, 2 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 101

...Айнзацгрупа Ц*

Дислокація — Київ

Спеціальна команда – зондеркоманда 4а у взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції “Південь” 29 та 30 вересня 1941 р. страшила у Києві 33 771 єврея.

Айнзацгрупа Д

Дислокація — Миколаїв

Звільнення області командами від євреїв і комуністичних елементів продовжувалось. Особливо у звітний період звільнено від євреїв міста

* Дійові (оперативні) групи Поліції безпеки і СД (Служби безпеки) поділені на дійові команди (зондеркоманди або айнзацкоманди). Одна айнзацгрупа мала від 600 до 1000 осіб. В Україні діяли айнзацгрупа Ц (під час перших днів наступу мала букву Б; до групи Ц належали зондеркоманди 4а і 4б та айнзацкоманди 5 і 6 і айнзацгрупа Д (Бессарабія, Миколаїв, Крим, напрям Кавказ; до групи Д належали зондеркоманди 10а, 10б та айнзацкоманди 11а, 11б і 12).

Миколаїв і Херсон та піддавались відповідній процедурі наявні ще функціонери. З 16.9 до 30.9 були страчені 22 467 євреїв і комуністів. Загальна кількість 35 782. Розслідування виявили знову, що високі комуністичні партійці майже всюди врятувалися (повтікали). Захоплені були, в першу чергу, партизанські командири та керівники диверсійних груп.

Діяльність з виявлення партизанських груп продовжувалась. Пошуком виявлено, що совети вже кілька років на зібраннях закликали не лише до вступу до Червоної армії, але й до створення партизанських загонів. Партизанська боротьба та їхня підготовка були важливими темами вишколу.

...У Миколаєві був затриманий єврей, командир загону по боротьбі з парашутистами. Цей загін в бою з німецькими солдатами застрелив 43 солдати. Ще був схоплений командир загону партизанів, який скоїв підступні вбивства при вході військ. Його супроводжував 12-літній син, що мав при собі автомат. Затримано 3-х євреїв, які належали до партизанської роти, що діяла біля Нового Бугу. Рота була в цивільному одязі, але озброєна рушницями та одним кулеметом. Був виявлений склад з 15 рушницями, фугасними і запалювальними боезапасами та зарядженими кулеметними магазинами.

...Розпочато розслідування стосовно груп Бандери, особливо у Миколаєві. Бургомістр є прибічником Мельника. Згідно з його свідченням, фактичним натхненником бандерівської групи є Ярій, жінка і мати котрого — єврейки. Його батько — чех. Ярій відігравав значну роль стосовно комуністичного впливу на групу Бандери*. Зі 195 членів самооборони у Миколаєві 8 досі слід розглядати як бандерівців. Ознакою того, як добре працює розвідка цієї групи, є те, що серед членів самооборони поширюється чутка, що поліція безпеки скоро буде розшукувати у Миколаєві бандерівців, як це сталося у Житомирі і Кіровограді. Ці 8 членів самооборони ведуть себе демонстративно бездоганно.

В економічній сфері на першому місці проблема цін. Хоча однакові ціни на сільськогосподарські продукти встановлені, але вони дуже відрізняються територіально і вже наближаються до рівня цін в Райху, наприклад, по маслу (1 кг — 2,50 райхсмарок).

ВAB, R 58/218/3-5; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. — Львів. — 1998. — С.20-21.

* Інформація про комуністичні впливи на рух Бандери — звичайна дезінформація. У жовтні 1941 р. Р.Ярій уже був ув'язнений (арештований гестапо 16 вересня 1941 р.).

№ 154

Вітальний лист Української національної ради А.Мельнику з побажанням згуртування українського народу навколо ОУН в боротьбі за незалежну Україну*

м.Київ

5 жовтня 1941 р.

Українська національна рада
м.Київ
Вождеві Організації українських націоналістів
панові Андрієві Мельникові

Українська національна рада, що повстала в столиці України в Києві, шле Вам, провідникові бойового загону української нації, своє палке й щире вітання.

Українська громадськість твердо упевнена, що весь українській нарід згуртується навколо прапорів ОУН, овіяних славою героїської боротьби за вільну, самостійну, соборну Українську державу, що весь українській нарід візьме гарячу участь в будівництві своєї власної держави.

В цьому Українська національна рада обіцяє Вам свою повсякденну співпрацю.

Хай живе Організація українських націоналістів!

Слава Україні!
Вождеві слава!

Голова Української
національної ради
Секретар
В Києві.
Жовтня 5-го, року Божого 1941 р.

[підпис] проф.Величківський
[підпис] Ант.Баранівський

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Оригінал. Машинопис.

* Див. док.№ 158.

№ 155

З повідомлення Служби безпеки (СД) Німеччини про втрату євреїв у Києві

м.Берлін

7 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41 g.Rs.

Берлін, 7 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 106

Страти та інші заходи

З одного боку, через краще економічне становище євреїв при більшовицькій владі і їхню службу донощиками та агентами НКВС, а з іншого — через висадження, які сталися в Києві і спричинили великі пожежі, хвилювання населення проти євреїв було надзвичайно великим. До цього додається ще і те, що євреї, як доведено, брали участь у підпалюваннях. Тому населення очікувало від німецьких інстанцій відповідних заходів відплати. На цій основі за погодженням з комендантом міста видано заклик всіх євреїв зібратися в понеділок 29 вересня до восьмої години у визначеному місці. Ці заклики були розклеєні членами створеної української міліції по всьому місту. Одночасно також усно було повідомлено, що всі євреї Києва переселяються. У взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції Південь 29 і 30 вересня зондеркоманда 4-а стратила 33 771 єврея. Гроші, цінні речі, білизна та одяг були зібрані і частково передані націонал-соціалістичній народній добродійній організації для забезпечення фольксдойчів, частково — комісаріату міської управи для роздачі потребуєчому населенню. Сама акція пройшла без перешкод. Не виникло яких-небудь інцидентів. Проведений стосовно євреїв “захід по переселенню” вповні знайшов схвалення населення. Те, що євреї в дійсності були ліквідовані, досі ще не стало відомим, а за дотеперішнім досвідом ледве чи зустріне заперечення. З боку вермахту заходи також були схвалені. Євреї, які не були затримані, або ті, які поступово повертаються у місто з числа втікачів, час від часу піддаються відповідній процедурі.

Одночасно вдалося затримати ряд службовців НКВС, політичних комісарів і партизанських командирів...

...Одночасно могли бути зібрані та ліквідовані ряд службовців НКВС, політичних комісарів та партизанських керівників.

Бандерівці унаслідок проведених з боку Києва арештів загубили силу, та було встановлено дотепер тільки участь у розповсюдженні листівок та розклеюванні плакатів. Було проведено 3 арешти, наступні проводяться.

З боку штабу групи, а також зондеркоманди 4-а та також направленої до Києва айнцацкоманди-5 було одразу встановлено зв'язок з відповідними службами. З цими службами була спрямована поточна співпраця та обговорені у щоденних співбесідах актуальні проблеми.

Про діяльність айнцацкоманд повинно бути доповідано при наповненні матеріалом через відповідні доповіді про діяльність у деталях...

T58/218; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.24-25.

№ 156

З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо України

13 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
- IV A I – B. Nr. 1 B/41 g. Rs.

Берлін, 13 жовтня 1941 р.

Повідомлення про події в СРСР № 12

...Айнзацгрупа II.

Місце дислокації Київ:

I

Більшовизм та єврейство

Відношення населення до цих обидвох проблем на теренах Києва, Полтави та Дніпропетровська є однаковим, як це до цих пір скрізь в Україні можна було спостерігати. Більшовизм майже повністю відкидається ним, бо майже немає сім'ї, з якої щонайменше один або багато членів були вислані або ліквідовані більшовиками. Крім того, місцеві українці були в старій Росії вільними селянами та самостійними, і вони не забули того, що їм всім було відібрано, коли їх примусили до

колективного господарства. Число таких українців, які з переконання вступили в компартію, є надивовиж малим.

...Єврейство відкидається українцями в зв'язку з комунізмом через те, що переважно євреї були функціонерами компартії, й українці могли самі переконатися в тому, що майже лише євреї насолоджувалися перевагами, які були пов'язані з приналежністю до компартії та особливо з керівними посадами в ній. Виражений антисемітизм з расистських та ідейних причин населенню, однак, є чужим. Для переслідування євреїв в українському населенні відсутні керівники та духовне піднесення, бо всі ще пам'ятають про суворі покарання, якими більшовизм звинувачував кожного, хто виступав проти євреїв. Кожного, наприклад, карали в'язницею, хто називав євреїв виразом "жид", який був одночасно лайливим словом, а не словом "єврей". Якщо, однак, з будь-якого боку прийшов би поштовх, і населенню було б дано вільні руки, то могло б виникнути широке переслідування євреїв...

...
ВАН, R 58/218/159; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.318-319.

№ 157

З матеріалів Нюрнберзького процесу щодо злочинів фашистів на території України

*Не раніше 31 жовтня 1941 р.***

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 6 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1 по 31.10.1941)

...II. Виконавча діяльність

...С. УКРАЇНА

а) Партизанська діяльність і боротьба з нею.

Хоча на південному відтинку партизанська діяльність є дуже сильною, складається, проте, враження, що поширення і ефективна партизанська діяльність зазнала значного впливу внаслідок втечі вищих

* Завжди згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Дата події.

партизанських керівників і через брак ініціативи у підлеглих командирів, що залишились. Лише в одному випадку вдалося одній команді поліції безпеки і СД в бою з партизанами розстріляти секретаря обласного керівництва КП в Миколаєві–Херсоні, в той час комісара партизанського загону, який діяв в Миколаєві, Херсоні і в Криму.

Під Одесою після вогневої сутички був захоплений в полон командир партизанської групи з 5 чоловік. Він мав завдання вести розвідку артилерійських позицій і передавати дані советській командній інстанції.

Акція проти партизанів в районі Костромка привела до арешту 16 осіб, серед яких знаходилися один політрук, один командир підрозділу винищувальної бригади і 3 комуністичних революціонери.

У міському шпиталі в Миколаєві був виявлений єврей Гершко Саломон, який належав до протидесантного ударного батальйону.

Перевірка військовополонених виявила трьох євреїв, які були членами партизанської роти.

У Балаканівці був заарештований колишній голова сільської ради, який робив спробу організувати власну партизанську групу.

Крім того, був заарештований і ліквідований член політбюро і голова робітничої спілки, який на той час був організатором партизанських груп.

У Києві були розстріляні 14 партизанів.

У ході акції під Херсоном були схоплені 2 особи, які мали намір передати розвідані відомості до позицій більшовиків. Одночасно в ході тривалого бою був застрелений командир партизанської банди.

б) Арешти і розстріли комуністів і функціонерів.

Розшук колишніх комуністів привів до арешту колишнього керівника ГПУ в Херсоні Камінського. Він здійснив у 1919/21 рр. ліквідацію царських офіцерів. Одночасно був схоплений керівник в'язничної майстерні НКВД.

У Києві вдалося знешкодити ряд службовців НКВД і політичних комісарів.

в) Євреї.

Озлоблення українського населення проти євреїв є надзвичайно великим, бо їм приписується вина за підриви у Києві*. У них вбачають також донощиків і агентів НКВД, які накликали терор проти українського народу. Акцією відплати за підпали у Києві були арешти всіх євреїв та страта 29 і 30 вересня разом всього 33 771 єврея. Гроші, коштовності і одяг були зібрані і передані в розпорядження NSV (націонал-соціалістична народна благодійність) для забезпечення фольксдойчів** і частково

* Численні вибухи і пожежі, що почалися 24 вересня 1941 р., знищили центральну частину Києва.

** Фольксдойч(е) — особа німецького походження.

також комісарської міської управи для роздачі потребуючому населенню.

Житомир

У Житомирі виникла необхідність розстріляти 3145 євреїв, бо вони, з врахуванням досвіду розглядалися як носії більшовицької пропаганди і саботажу.

Херсон

Мірою покарання за акти саботажу в Херсоні була страта 410 євреїв.

Розв'язання єврейського питання було особливо енергійно започатковане з боку айнцаггруп поліції безпеки і СД в районі на схід від Дніпра. Зайняті командами нові території були звільнені від євреїв. При цьому були ліквідовані 2891 єврей. В інших місцях євреї були позначені особливими знаками і зареєстровані. Через це стало можливим направити в розпорядження органів вермахту робочі групи чисельністю до 1 000 осіб для проведення невідкладних робіт.

...д) Захоплений матеріал.

Херсон. Короткохвильові передатчики

Айнцацкоманда поліції безпеки і СД Херсон одержувала численні донесення про ймовірні світові сигнали, з допомогою яких більшовицька артилерія наводилась на цілі. У ході відразу організованої акції прочісування був виявлений короткохвильовий передавач, який, на думку дивізії, керував російським артилерійським вогнем по місту.

У Миколаєві були виявлені списки членів комуністичної партії і співробітників НКВД. Крім того, були захоплені інструкції з організації і діяльності партизанських загонів і диверсійних груп.

...III. Економіка, торгівля і культура

...Б. УКРАЇНА

а) Економіка і торгівля.

В областях, окупованих вже довший час, значних змін у промисловому і економічному секторі не зафіксовано. Лише у настроях промислових фахових робітників помітним стало зростаюче погіршення, яке слід пояснювати усвідомленням того, що численні промислові підприємства в процесі відбудови ще не скоро зможуть бути введені в експлуатацію. Через це робітники схиляються до невтішного погляду на своє майбутнє. Цей песимізм тим більший, бо саме фахові робітники під правлінням советів відносно добре заробляли.

Повною невдачею виявилась спроба використати українців як комісарів-управителів і керівників підприємств. Спеціалізація при радянському режимі була проведена так далекосяжно, що окремі особи з загальними знаннями підприємств і управління господарством майже повністю відсутні.

Поновлене введення в дію економіки і торгівлі наштовхується на великі труднощі через численні руйнування і пограбування колишніх державних магазинів і торговельних закладів. Наслідком цього є, однак, прагнення населення до приватної економіки, що стає все сильнішим. Особливо пошавився ремісник, чия співпраця внаслідок втечі або знищення єврейства є обов'язково необхідною.

Замість торгівлі у формі продажу і купівлі товарів в Україні надається перевага торговельному обміну. Але коли в значній мірі товари для обміну надзвичайно обмежені, в багатьох місцях стає помітною нажива на цінах. Так, наприклад, за пару вживаних черевиків вимагається 16 кг борошна — 800 руб., тоді як раніше пара нових черевиків коштувала лише 200 руб. Ціна на молоко зросла в 40 разів. Ці ціни в жодному разі не постійні, вони тут і там зростають далі.

б) Ситуація з постачанням.

З огляду на те, що господарські служби досі в стані оцінити запаси і споживання, вони переконані, що з відрахуванням поставок для війська зібрані в часи врожаю запаси будуть достатніми для найнеобхідніших потреб міського цивільного населення. Незважаючи на це, вільне постачання на селі, яке не піддається контролю, досі не зменшилось.

У сільського населення, на противагу, ситуація з харчуванням з часу окупації території значно покращалась. Внаслідок ще не остаточно проведених акцій збору у селян, в їх вільному розпорядженні залишається більше продуктів, ніж раніше, так що можуть бути накопичені резервні запаси.

Забезпечення водою і електроенергією в більшості місць, незважаючи на значні руйнування, змогло знову бути відновлене.

Брак квартир, особливо відчутний у Києві через значні пожежі і підриви, зміг бути усунений після ліквідації євреїв через заселення у звільнені єврейські квартири.

в) Сільське господарство.

Старанність селян при збиранні врожаю була надзвичайно задовільною. Незважаючи на недостатнє керівництво і нестачу машин та реманенту, врожай був зібраний, в більшості випадків, на 3-5 днів швидше, ніж в попередні роки.

Однак, осінні польові роботи, як і раніше, наштовхуються на значні труднощі, бо в цьому випадку нестача сільськогосподарських машин є більш помітною.

г) Культура.

1. Школа

З допомогою малочисленних наявних вчителів організований тимчасовий навчальний процес, почасти без підручників. Скрізь замість

російської викладається німецька мова. Російська мова повинна бути повністю витіснена і в майбутньому має вживатися лише українська та німецька.

У районі Ананьєв, поза тим, використовується ще і румунська мова.

Питання, за яким навчальним планом та підручниками має відбуватися навчання в школі, досі ще не вирішене.

Лише у поселеннях фольксдойч як навчальні предмети у дотеперішні навчальні плани були введені розмовна німецька мова, читання, письмо, арифметика, гімнастика і співи. Заробітна платня вчителів депонована у бургомістрів на наступні місяці у формі підготованого фонду на основі єврейських грошей.

2. Церква

Виходячи з того, що більшовицьке панування з проведенням державної атеїстичної пропаганди не спромоглося суттєво підірвати релігійність населення, і прив'язаність населення до православної церкви все ще глибоко вкорінена, з румунської сторони виявляється бажання, щоб антикомуністична пропаганда і світоглядне виховання були доручені церкві. Румунська православна церква хоче направити необхідну кількість священників для нової області*. Тим часом створено нове архієпископство у Тирасполі.

Архієпископом призначений нинішній румунський військовий єпископ Антал.

Також і в районах, окупованих німецькими військами, ставлення населення до церков слід оцінити як надзвичайно позитивне. Реставрація церкви почалася майже всюди, і, як тільки з'являються священники, відбуваються служби Божі, які характеризуються численними відвідуваннями. Часто проводяться також молитовні години, які відбуваються під керівництвом певного місцевого мешканця. У багатьох випадках висловлюється бажання замінити досі вживану церковну мову церковнослов'янську (кирилицю) українською і створити українську національну церкву з головою у Києві.

IV. Поведінка чужих груп народів

...Б. УКРАЇНЦІ

а) Ставлення до німецькості.

Хоча українське населення можна в цілому розглядати як дружнє до Німеччини, все ж відсутність цілеспрямованої німецької пропаганди спричинює те, що населення частково має невірні уявлення про німецькі наміри. Сильній критиці піддається, наприклад, сучасне німецьке ставлення до колективних господарств і до проблеми заробітної платні.

* Українська територія між Дністром і південним Бугом (разом з Одесою), яку Гітлер віддав Румунії.

Після того, як стало відомо, що в Східній Галичині і на Волині надається перевага полякам при виконанні певних завдань управління на противагу українцям, позначилося легке незадоволення.

Ставлення до румунів.

На території, окупованій румунами, настрої, в цілому, є більш дружельний до німців. У німцях вбачали друга, який відходить, а в румунах — супротивника, який приходить в країну. Причину цього слід вбачати у неоднаковій позиції і поведженні німецьких і румунських військ. У колах українців відчувають, що румуни ведуть цю війну як національний реванш проти Росії за анексію Бессарабії і Північної Буковини, тоді як війну, яку ведуть німці, розглядають лише як визвольну боротьбу проти єврейського більшовизму. Отже, румун — це переможний супротивник, тоді як у німцеві вбачають визволителя.

б) Прагнення самостійності.

Українське населення і надалі ставиться вкрай негативно до плану самостійної України.

Група Бандери.

Найсильнішою групою, яка підтримує ідею самостійної України, є, як і раніше, група Бандери, прихильники якої надзвичайно активні, і чий фанатизм зумовлений частково особистими причинами, а частково глибоким національним почуттям.

Прихильники Бандери на початку воєнної кампанії були об'єднані у Львові та Сяноку у невеликі групи і одержали короткий вишкіл. У подальшому їх забезпечили грошима і пропагандистським матеріалом. Під виглядом виконання завдань по встановленню порядку, таких, як призначення бургомістрів, організація міліції і боротьба проти євреїв та комуністів, здійснювалась політична робота.

в) Ставлення до більшовизму.

У новоокупованих за звітний період українських районах спостерігається також повне відкидання більшовизму з боку українців. Майже з кожної сім'ї один з її членів був виселений або страчений більшовиками. Крім того, українці в старій Росії були вільними та самостійними хліборобами і не забули того, що в них, через примусовий вступ до колективних господарств, забрали все.

Правда, комунізм залишив певний вплив серед молоді. Цей факт слід пояснювати надзвичайно активною пропагандою, з допомогою якої прославлялись “успіхи і досягнення комунізму”. Однак фанатичні прибічники і переконані борці в рядах молоді відсутні...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.27-34.

№ 158

**Відповідь А.Мельника на вітання Української національної ради
про співпрацю у боротьбі за незалежність Української держави***

1 листопада 1941 р.

Постій.

До Української національної ради на руки
Голові Вш.проф.М.Величківського і секретаря А.Баранівського в Києві

Вітаю Українську національну раду в серці України, в золотоверхій її столиці Києві, як переємника і континуатора визвольних змагань українського народу.

Потверджую одержання Вашого письма від 5 жовтня ц.р.* Щиро вдячний за вислови довір'я та вельми радий готовністю Української національної ради до співпраці з Організацією українських націоналістів в досягненні спільної найвищої нашої мети.

Український нарід, хоч тяжко скривавлений та ограблений, дає черговий доказ, що він живе потужним життям, та що не перестав змагатися за свою власну державу. Спілка визволення України, Організація українських націоналістів ствердили це своєю героїчною боротьбою за останніх двадцять літ, гідно продовжуючи діло своїх попередників. У цю важливу хвилину, коли рішається доля нації на десятиліття чи навіть століття, увесь наш нарід мусить у великій історичній відповідальності непохитно стати довкруги одної ідеї, ідеї української, незалежної, соборної держави та під одним проводом в боротьбі за неї.

Хоч жеде нас ще великий труд, може, й не одна невдача, я твердо вірю у остаточну недалеку перемогу нашої ідеї, у здійснення під жовто-блакитими прапорами Організації українських націоналістів наших і предків наших величних задумів, а кожночасна готовість кращих передовиків нації до праці і жертви для нашої найвищої мети є цього найпевнішою запорукою.

Палко бажаю Українській національній раді успіхів у її важких відповідальних завданнях.

Хай живе Українська, незалежна, соборна держава!

Слава Україні!

Постій, дня 1 листопада 1941 р.

Голова Проводу українських націоналістів

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів.

* Див. док.№ 154.

№ 159

**З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про масове
знищення населення України**

*3 листопада 1941 р.
Таємно*

Берлін
Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 3 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 128

...Труднощі частково виникли через те, що колгоспники — раніше в деякій своїй частині заможні селяни — з відступом росіян відразу почали вимагати для себе поділу землі і розподілу худоби. У цих випадках завдяки планомірній роз'яснювальній роботі було вказано на необхідність тимчасового збереження колгоспного господарства, що дало, як результат, те, що, в основному, на майбутнє такі вимоги вже більше не висуватимуться.

Б. Виконавча діяльність

Що стосується саме виконання, то командами айнзацгрупи досі було ліквідовано приблизно 80 000 осіб.

Серед них знаходяться близько 8 000 осіб, щодо яких на основі розслідувань була доведена ворожа проти Німеччини або більшовицька діяльність.

Решта була страчена на основі заходів відплати.

Багато заходів було проведено в рамках широкомасштабних акцій. Найбільша з них мала місце безпосередньо після зайняття Києва; вона була спрямована винятково проти євреїв, з цілими сім'ями.

Труднощі при проведенні такої великої акції — перш за все стосовно охоплення — були подолані в Києві таким чином, що з допомогою оголошень на будинках єврейське населення закликалося до переселення. Хоча спочатку передбачувалася участь на рівні 5 000-6 000 євреїв, з'явилося їх понад 30 000, які внаслідок надзвичайно вмілої організації до моменту страчення все ще вірили у своє переселення.

Хоча досі в такий спосіб ліквідовано близько 75 000 євреїв*, однак вже сьогодні ясно, що цим проблема євреїв не може бути вирішена. Правда, передусім менші міста і села вдалося очистити від європейської проблеми, а у більших містах все ще спостерігається те, що після

* В Україні.

такої страти всі євреї зникають, але потім через якийсь час команда, повернувшись знову, все ще виявляє таку кількість євреїв, яка значно перевищує число страчених.

Поряд з цим команди провели досі у багатьох випадках і акції військового характеру. Окремі підрозділи команд повторно на вимогу вермахту здійснили прочісування лісів для виявлення партизанів...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.44-45.

№ 160

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти радянських партизанів та активну діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині

Берлін

14 листопада 1941 р.

Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B.№1 В/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 14 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 133

...Положення про настрої на Волині

...1. Політична ситуація

1) Комуністи

... Певні особи не здали свої радіоприймачі і використовують їх для підслухування російських радіостанцій, у деяких випадках для цього влаштовуються навіть таємні зібрання.

У лісових та болотистих районах все ще перебувають партизанські групи, які все-таки видаються настільки сильними, що мають стати небезпечними для менших підрозділів. У районі Олеська (приблизно 32 км на північ від Володимир-Волинська) в бою з партизанською групою загинув нагороджений орденом юнкер Заблатніг.

Проти радянської пропаганди і її носіїв діє зовнішній пост Рівне. Для

успішного придушення партизанських дій необхідно дочекатись зими, бо до часу замерзання боліт не може бути проведена масштабна акція.

2) Бандера та інші українські політичні течії

Серед українських політичних течій, як зазвичай, найбільшу активність розгортає бандерівський напрям ОУН. Міліція в районі Рівне, як видається, потрапила під дуже сильний вплив цього руху. Ознаки цього відомі: самочинність у випадках, коли накази німецьких інстанцій не співпадають з інтересами ОУН; у деяких випадках свідомий саботаж німецьких заходів.

Поза тим, як політичні течії в рамках українства, слід згадати: група ОУН (Мельника), яка у менш явній формі переслідує такі ж цілі, як і група Бандери, а саме: створення незалежної суверенної України. Внаслідок характерної для цієї групи ОУН відсутності ініціативи, існування групи ОУН (Мельника) зараз ще не становить жодної гострої небезпеки.

ОУН* під керівництвом Левицького** діє, але має розголос лише у колахнебагатьох офіцерів, що вижили і були соратниками Петлюри та деякої частини духовенства. Якщо офіцерськими колами через їх малу значимість можна знехтувати, то симпатія у колах духовенства потребує певної уваги. Серед населення ставлення до ОУН на даний момент ще є байдужим.

Скоропадський користується певною популярністю у людей похилого віку та в колах місцевої інтелігенції. Так як симпатизування до цієї фігури серед молоді було виявлене лише в дуже обмеженій мірі, то ця політична течія видається приреченою на зникнення з вимиранням старшого покоління.

Резюмуючи про українські політичні течії на Волині, можна сказати, що небезпеку являє собою лише ОУН під впливом Бандери. Мельник міг би в певний момент стати небезпечним, якщо внаслідок боротьби проти Бандери його крило ОУН буде надміру випущене з уваги. Інші партії можна б навіть непомітно підтримувати, бо вони, не маючи очевидної перспективи на тривалий успіх, являють собою істотний елемент для розколу політичної думки серед українців...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.56-57.

* Має бути УНР (В.К.)

** Йдеться про Андрія Лівіцького, президента УНР (Української Народної Республіки в екзилі), який перебував у Варшаві. Під час окупації Варшави німцями він не виконував своїх функцій, які перейшли до В.Прокоповича у Парижі (помер у 1942 р.).

№ 161

Ультимативні настанови німецької адміністрації щодо умов господарювання на окупованій території України

20 листопада 1941 р.

20.11.1941

Директиви щодо політики стосовно України

1. До тих пір, поки український народ дружньо відноситиметься до Німеччини, та, перш за все, у сільському господарстві добровільно співпрацює з німецькою адміністрацією, з німецького боку буде збережене до нього доброзичливе відношення. За принципом довірених рад допускатимуться додатні українці до співпраці у крайовій адміністрації, у громаді і районі. У центральній адміністрації окремі, гідні довіри українці, можуть бути залучені до консультації. Не сміють робитися будь-які державно-політичні обіцянки стосовно майбутнього оформлення країни.

2. На скарги українців про підпорядкування окремих земель України адміністрації Генерал-губернаторства і Румунії та інші подібні скарги відповідати, що Україна врятована ціною німецької крові, і тому Німеччина зберігає за собою право управляти цими областями відповідно до загальних політичних вимог. Зрештою, німецьке відношення більше залежатиме від українського.

3. Звільнення українських військовополонених, що вже триває, буде продовжено.

4. Сприятиметься українській усній і письмовій мові, допускатиметься (в обмеженому обсязі та при належній цензурі) українська преса.

5. Дозволяється найнижче (початкове) шкільництво. Подальші заходи будуть прийняті відповідно до розвитку ситуації.

6. Господарською метою має стати природній розвиток України, щоб стати житницею Європи. З другого боку, східний простір в майбутньому має стати головним ринком збуту для західноєвропейської індустрії, продукти якої будуть оплачуватися сільськогосподарськими товарами і сировиною. Необхідно зі всіх сил розвивати сільське господарство та видобуток сировини.

7. Рівень життя українського народу може зростати відповідно до його старанності.

8. В питаннях релігії практикуватиметься толерантність. Дозволяється Українська автокефальна церква та інші конфесійні об'єднання,

якщо вони не займаються політичною діяльністю. Церковні представники з інших держав мають бути виселені із підпорядкованих німецькій адміністрації територій.

9. Немає заперечень проти участі службовців вермахту і членів цивільної влади в святкових урочистостях, що влаштовуються українцями з метою подяки. Однак, організація таких урочистостей німцями є недоцільною.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.361-362

№ 162

Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів з приводу загибелі О.Сеника–Грибівського і М.Сціборського та діяльності ОУН (А.Мельника)

*Не раніше 21 листопада 1941 р.**

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Трудні хвилини переживає український нарід. Отсе на його землях проходить тепер гігантський змаг двох сил, що теж для майбутнього України буде мати вирішне значення. Зруйновані міста й села і тисячі жертв крові платить український нарід у дань великій війні.

Але це не послаблює його волі до здобуття самостійної Української держави. Ніколи не була так дуже великою його туга за самостійне життя, як саме тепер. Ніколи не був готовий український нарід на більші жертви, як саме тепер, коли бачить він, що зближається хвилина завершення його боротьби.

Від хвилини, коли впали перші стріли на німецько-московському кордоні, станув український нарід до збройної боротьби проти відвічного ворога і дав вислів своїм бажанням, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року відновлення української державности. Був це акт волі цілого українського народу, що його не вдасться заперечити ніяким ворогам України. За актом цим стали єдиним фронтом цілі українські маси, що по довголітній неволі проголосили своє право на самостійне життя. Здавалося, що не знайдеться ні одного українця, що не бажав би волі Україні, та що цілим серцем не вітав би відродження української державности.

* Датується за змістом документа.

Але так не було. Дух розвалу й диверзії виринув навіть в цей історичний час. Навіть тоді, коли вся нація прагнула волі, коли скривавлена в казематах НКВД відроджувалась до нового життя, навіть тоді знайшлися люди, що не завагались поставити своїх групових, вузькопартійних інтересів понад добро загалу. Була це знана сьогодні група інж.Мельника. Вона одинока в цілому українському народі, від першого дня проголошення самостійності виступила безоглядно проти неї та повела нечувану підривну боротьбу української державності.

Це треба в ім'я історичної правди сьогодні ствердити. Бо сьогодні, коли робота цієї групи довела до розсварення українського громадянства, коли дійшло до того, що у висліді розгаряченої атмосфери, ті, які спричинили оте зло, прибирають пози невинних ягнят та у фарисейський спосіб хочуть скидати вину на своїх противників.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви пам'ятаєте, коли на приказ проводу ОУН Ви зо збройною рукою виступили проти московського наїзника. Ви пам'ятаєте дні вашого підпілля, коли Ви в час, як багато українців перестало вірити в успішність боротьби, високо несли її прапор. Ви тямите, як у гарячі дні червня того року Ви піднесли зрив проти відвічного ворога. Ваша боротьба не осталася без успіхів. Завдяки їй, весь народ повстав до бою. Але Ви знаєте теж, що не було в цей час нікого другого, хто боротьбу цю провадив би. В цей трудний час проти московського підпілля і збройної партизанки, Ви ніколи не чували про якісь непорозуміння в ОУН, Ви нічого не знали про якихось “вождів” і про Мельників, Барановських і других. Від вашої завзятої боротьби люди ці стояли осторонь.

Щойно, коли під ударами німецької армії не стало на частині українських земель московського наїзника, коли при Ваших кровавих жертвах відступав ворог, щойно тоді з'явилися оті “вожді”, що з першого дня побуту в Україні внесли роздор і диверзію на наших землях. Сьогодні, боячись гніву народу, та в острасі перед його караючою рукою, люди ці в найбільш забріханий спосіб заявляють, що вони ніколи не виступали проти ОУН і проти української державності. В своїй останньої виданій летючці пишуть вони, між іншим, про себе, що мовляв: “Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипувати межі, вириті злочинною рукою в середині організації... Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверзантів”*. Але якою облудою, свідомим обманом треба уважати отсі слова, які офіційно фірмує інж. Мельник, коли їх порівняти з отсею повинню атак і наклепів, що їх ведуть

* Цитується абзац з відозви А.Мельника до українських націоналістів. Див. док. № 150, 151.

віддавна проти ОУН і проти української державности люди з-під стягу інж.Мельника. Чей же це вони дерли всюди на місцях летючки і відозви, що повідомляли про акт самостійності з 30 червня ц.р. і всюди заперечували отсю історичну подію. Чей же це вони заатакували акт цей в безприкладний спосіб у своїй пресі: “Наступ”* у Празі, “Український Вістник”** у Берліні і “Сурма”***, називаючи його “безвідповідальним”, “цирковим”, “оперетковим” і др. Хто ж, як не вони, повели найбільшу атаку проти людей, що акта цього доконали? Хто, як не вони, вніс тоді роздор в українські маси, що впродовж довшого часу знали лиш один свій уряд і провід і йому підпорядковалися? Хто, отже, поносить відвічальність за розбивання і хаос?

То не так, як в названій летючці, промовляли заступники інж.Мельника до українського народу. Від перших днів їх приходу на землі в липні ц.р. баламутять вони нарід, вмовляючи в нього, що не треба йому своєї держави, що ніколи він її не проголошував. Ось клясичний приклад цього: “Сурма” - орган інж. Мельника в числі з дня 19 липня ц.р. на сторони 5-й писала:

“Авторитетна відповідь на питання.

Чи це правда, що створилось західноукраїнське правління під проводом Ярослава Стецька, за яким стоять теж авторитети митрополита гр.Шептицького й посадника міста Полянського?

Західноукраїнського правительства під проводом Ярослава Стецька немає. Вслід за тим оба згадані достойники не склали ніяких заяв у справі такого уряду.

Президія одного “Українського національного комітету”, що про його існування німецьким чинникам нічого не відомо, ствердила в “Інформаційному листку”, Ч.І. з 1-го липня ц.р., що на одному зібранні у Львові, “підпоручник німецького уряду др.Кох привітав український уряд та український нарід”. Це ствердження не відповідає правді”.

Так писалося тоді про уряд відродженої України! Так, отже, виглядало “припинення пропаганди” ОУН, про яке тепер облудливо декламують сторонники Мельника. Видно, що неприємно є признаватися до своєї руйницької акції.

Та на тому не кінець. Ми питаємо далі: хто несе відповідальність за

* “Наступ” – націоналістична газета, що виходила 2 рази на тиждень в Ужгороді та Хусті (1937-1939) як орган Карпатської Січі. З 1939 р. видавалася в Празі. У 1940-1944 рр. – під впливом ОУН(М).

** “Український Вістник” – орган Українського національного об’єднання (УНО) в Німеччині. Видавався в Берліні з 1936 до 1945 р. Газета перебувала під ідейним впливом ОУН, з 1940 р. – ОУН(М).

*** “Сурма” – підпільний журнал УВО, згодом ОУН. Після розколу ОУН перебував під ідейним впливом ОУН(М).

стихійні криваві виступи й порахунки між самими українцями, яких в припливі щирости не хотючи прозраджує мельниківська берлінська газета (Вістник, Ч.27-28. з дня 21.XI. 1941), що вони оба, а, зокрема, бл. п.Сціборський, були запідозрені ще в Парижі в тому, що мають зв'язки з червоними, й пише: “Наскільки він мусів виявити обережність та чуйність, можна собі уявити з того, що разом із Сенником покійний Сціборський був примушений в самообороні унешкодити одного советського агента”.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви, що з доручення вашого проводу опинились на землях, а, зокрема, ті, що перейшли на осередні східні області, знаєте ті умовини, що там продовж двох останніх місяців витворилися.

В найкращій вірі, з найкращими бажаннями працювати для України перейшли Ви на ці українські терени. В мозольній праці здобували Ви довір'я мас, що по уступленні московського наїзника відроджувалися до вільного життя. Завдяки Вашій праці, родився там один фронт визвольної боротьби цілого народу. Здавалося, що принайменше там не поважаться розбивачі з-під стягу інж.Мельника вносити розклад й розбиття.

Але сталося інакше.

Знову, як тільки уступила московська небезпека, знову, як тільки терен став безпечний, на схід[них] укр[аїнських] землях почали появлятися люди, що для них не служба Україні була ціллю. Тоді почалась агітація за “вождем цілої України”, про якого отся Україна нічого не знала. Але тоді почалось теж щось, що несплямленою ганьбою спадає на інж.Мельника та всіх його прихильників.

Почалось незнане в нашій історії донощиттво і усування, а відтак винищування при помочі цілево хибно інформованих і підбурюваних неукраїнських чинників всіх тих українських націоналістів, що серед небезпек і трудів дістались на східні області, щоб там служити Україні. Є це, безперечно, одна з найчорніших сторінок мельниківської диверзії.

В наших руках численні докази того, як вислужники інж.Мельника продають рідних братів, та як завдяки їм заповнюються тюрми найкращим елементом. Сьогодні ще не час на опублікування тих ганебних матеріялів, але вже сьогодні кожний чесний українець, що йому залежить на пізнанні правди, зможе знайти шлях до тих документів, що до решти розоблачують ганебну гру Мельника й його групи. Дійшло навіть до того, що газета, видавана людьми з групи Мельника, що виходила в Житомирі, (“Українське слово”)* одверто домагалася віддачі всіх людей з-поза теренів східних областей в руку влади, незалежно від того, що люди ці ніякої

* “Українське слово” – щоденна газета, що видавалася у вересні – листопаді 1941 р. спочатку в Житомирі, а згодом у Києві. Ред. І.Рогач, П.Олійник, О.Чемеринський. Наклад 50 000 примірників. Газета була під ідейним впливом ОУН(М).

акції проти чужих властей не вели, та падали завжди тільки жертвою брехливих наклепів мельниківців.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

В комунікаті ч.7, Краєвого проводу ОУН було з'ясоване становище до названого вбивства*. Незважаючи на своє негативне становище до групи інж. Мельника, ОУН, як політична організація, відкидає індивідуальний терор, як засіб боротьби. Тому теж ОУН не має нічого спільного з названим вбивством.

Але ОУН не сміє і не буде мовчати ніколи на отсю розкладову роботу, на оте ширення роздору і ненависти серед українського громадянства, що його доконує горстка безвідповідальних одиниць в ім'я своїх групових інтересів. ОУН не може мовчати на отсю атмосферу, що в ній дійшло до вбивства бл. п.Сеника і Сціборського. Зокрема, не може ОУН мовчати на облудливу спробу групи Мельника заховатися перед гнівом народу за свої ганебні вчинки та зіпхати вину за вбивство на Організацію українських націоналістів. Цю тактику свідомого баламучення українського громадянства треба вважати злочинним маневром цієї групи.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

З повною відданністю підняли Ви боротьбу в нових умовах за волю України. Ви ніколи не гляділи на особисті інтереси, бо для вас добро революції було завжди найвищим наказом. Коли проти Вашої праці і проти української державності піднялась рука диверзії і амбіціонерства, Ви довгий час мовчали, сподіваючись, що група зрад інж.Мельника, однак, прийде до опам'ятання. Від хвилини проголошення самостійності провід ОУН не видав ні одної полемічної летючки та не вів ніколи боротьби з другими політичними групами. Ми зо спокоєм приймали всі нечувані наклепи і обвинувачення, що проти нас від довшого часу сипляться.

Сьогодні, однак, треба рішуче назвати зло по імені: група інж.Мельника, що зрадила українську державність, стала найбільш розкладовою мафією в нашій трудній сучасній дійсності, що запрягає до своїх партійних розгрівок неукраїнські чинники та в той спосіб діє на шкоду українській справі.

Тому загальне п'ятнування і погорда належить тим, що не Україні служать.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви і Ваша організація перетривали вже не одні трудні періоди в своїй боротьбі. Польський і московський наїзник вже не раз намагався стерти Вас і весь український наїрід з лиця землі. Але хоч один з тих наїзників уже не існує, а другий гнеться під важкими ударами. Ви досі існуєте, бо

* Комунікат № 7 ОУН(Б) заперечував причетність цієї організації до вбивства Сеника О. і Сціборського М. у Житомирі.

немає сили, що могла б Вас знищити. Теж з'єднані сили опортунізму і зради вас не одоліють.

Тому сміло вперед до дальшої боротьби в нових умовах! Вперед з вірою і завзяттям! Ясна і чиста є наша ідея, і тому непереможна є наша боротьба!

Перед нами перемога!

Слава Україні! – Героям слава!

Краєвий провід Організації українських націоналістів

ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. Арк.211-213. Копія. Друк. прим.

№ 163

Наказ Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини на арешти і таємну страту членів ОУН (С.Бандери) за антинімецький рух

25 листопада 1941 р.

Trial of major war criminals before the International Military Tribunal, Nuremberg 14 November 1945 - 1 October 1946, vol. XXXIX, p. 268-269.
Document 014-USSR*

№7

...Айнзацкоманда С/5 (Ц/5)

Поліції безпеки і СД

О.У., 25 листопада 1941

-Kdo-Tgb № 124321/41

О.У.,

Зовнішнім поштам: Київ
Дніпропетровськ
Миколаїв
Рівне
Житомир
Вінниця

* Суд над головними військовими злочинцями Міжнародним військовим трибуналом. Нюрнберг 14 листопада 1945 – 1 жовтня 1946, том. XXXIX, ст. 268-269. Документ 014, СРСР. Переклад з англійської. Цей документ знаходиться між доказовими матеріалами процесу над військовими злочинцями в Нюрнберзі про масове знищення населення.

Стосується: ОУН (Рух Бандери)

Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Райхскомісаріаті з метою створити незалежну Україну. Всі функціонери руху Бандери повинні бути негайно арештовані і після ґрунтового допиту таємно страчені як грабіжники.

Протоколи допитів належить переслати у айнзацкоманду Ц/5.

Цей лист має бути знищений командофюрером негайно після прочитання.

[Підпис]*

СС-оберштурмбанфюрер

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.365.

№ 164

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про знищення єврейського населення, діяльність та арешти членів ОУН (С.Бандери)**

Берлін

Не раніше 30 листопада 1941 р.

Таємно

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 7 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.11. по 30.11.1941)

... Важливі події та основні пункти звітів

...в) Євреї

Соціальна і кримінальна специфіка євреїв викликала і в Україні необхідність енергійного втручання айнзацкоманд поліції безпеки і СД. Так, було розстріляно багато єврейських комісарів і жінок-військовослужбовців.

У Лубнах були піддані екзекуції 1865 євреїв.

У Чернігові перед приходом німецьких військ євреї підпалили центр міста. Після цього айнзацкоманда поліції безпеки і СД розстріляла всіх євреїв, що залишились там. По кількох днях, в ході подальшої акції були

* Підпис нерозбірливий.

** Випущено тексти під назвою “Остлянд”, “Білорусь” та частково “Україна”.

схоплені 49 євреїв, що повернулися в тому часі, і також піддані екзекуції.

У ході єврейської акції в Києві та Житомирі було конфісковано 137 вантажівок з предметами одягу і передано до націонал-соціалістичної народної благодійної організації. Більша частина їх після дезинфекції призначалась для розподілу серед фольксдойчів. Крім того, воєнний шпиталь військ СС зміг поповнити свою потребу у вовняних ковдрах з цього запасу.

г) Виявлений матеріал

При перегляді матеріалів у будинку НКВС в Лубнах був виявлений “Організаційний план партизанів для Лубен і прилеглих районів”. Згідно з ним у багатьох місцевостях утворились партизанські загони, штаб яких знаходився у Холептах.

...Е. УКРАЇНА

Серед українських політичних течій найбільшу активність розгорнула ОУН напрямку Бандери*.

Так, безпосередньо після свого створення обласна управа в Дніпропетровську опинилась під впливом члена ОУН Регея, який в меншій мірі займався практичною управлінською діяльністю, а віддавав перевагу політичним інтригам. Ним було також передбачено створення національного українського товариства з завданнями в національно-політичній сфері.

Регей на розпорядження за поданням айнзацкоманди поліції безпеки і СД був усунутий (арештований) як політично нетерпимий елемент.

У Миколаєві подальші арешти невинуватих прибічників Бандери привели до виявлення важливих матеріалів. Так, були захоплені плани організаційних заходів і організаційної структури організацій, крім того, дані про завдання, застосування псевдо та пропагандистські матеріали.

Хоча і не можна говорити про загальний успіх групи Бандери, проте в деяких місцях їх пропаганда має до тої міри наслідки, що паралізує роботу запопадливості, яка досі панувала, а в окремих випадках висловлюється незадоволення заходами у сільському господарстві.

* Німці не брали до уваги розколу ОУН на дві окремі організації, який стався у 1940 році. Замість говорити про дві окремі ОУН, вони воліли говорити про той чи інший “напрямок”, те чи інше “крило”, ту чи іншу “фракцію” одної ОУН. Цей ненауковий підхід до існування двох окремих організацій з окремими проводами і структурами, який влаштовував гітлерівське, але також і російсько-більшовицьке імперське бачення справ, (звичайно, в очах Берліна і Москви всі були націоналістами!), перебрали деякі українські автори, яким вигідний такий “амальгам” (суміш різнорідних понять). І так, подібно як в нацистських документах, в “Енциклопедії українознавства” під редакцією В.Кубійовича говориться про дві “фракції” ОУН. Василь Верига в своїй книжці “Втрати ОУН в Другій світовій війні” підводить втрати двох різних організацій під одну ОУН, причому читач не має можливості довідатися, які були втрати ОУН (С.Бандери), а які ОУН (А.Мельника), та, зокрема, від якого часу почалися німецькі репресії проти кожної з цих організацій.

Поряд з групою Бандери необхідно згадати групу ОУН Мельника як подальшу політичну течію, яка переслідує майже ті самі цілі, що і група Бандери. Внаслідок характерного для цієї групи браку ініціативи вона не являє собою жодної гострої небезпеки.

Група ОУН під керівництвом Левицького* має своїх прибічників лише серед небагатьох офіцерів, які вижили і були колись соратниками Петлюри, та у певної частини духовенства. Незважаючи на незначущість цієї групи, останній факт заслуговує на певну увагу.

ВAB, R70/SU/31/98, 107-108; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.60-62.

№ 165

З доповіді керівництва Вермахту про діяльність VII відділення пропаганди за час з 1 по 30 листопада 1941 р.

Не раніше 30 листопада 1941 р.

З доповіді про діяльність VII відділення за час з 1 до 30 листопада 1941 р.

2. Настрій населення.

Настрій населення у зайнятих німецькими військами районах обнадійливий. Населення вірить, що підприємства у найближчому часі знову будуть пущені у хід, через що буде досягнута можливість працевлаштування. Де ця надія не підтверджується, там цей настрій швидко змінюється.

Цей розвиток викликають труднощі з продовольством. Велика частина працюючого населення залишає до вихідних робочі місця, щоб запаситись продовольством у селах. ...

(про німецьку пропаганду)

...Бандерівська пропаганда на схід від Дніпра прийшла з німецькими військами; до того вона була там невідомою. Було спробовано здійснювати вплив через допоміжну поліцію. В багатьох випадках командири допоміжної поліції з українськими посвідченнями були уповноважені на створення підрозділів допоміжної поліції у містах, але про них

* Йдеться про групу УНР. Див. док. № 160.

головнокомандуючому та керівникові СС та поліції нічого не було відомо. Вони були вислані на захід.

Бандерівська пропаганда, як виглядає, дає підстави населенню для роздумів та виразів, як-от: “німці хотіли б все ж якомога більше залишитись у країні, щоб утримувати порядок” або “українці не можуть, самостійно примножуючи, керувати”.

Російська пропаганда звертається до патріотичних почуттів населення через розповсюдження новин, що німці боролися не для того, щоб знищити більшовизм, або щоб зберегти від нього Німеччину, а що вони хотіли розгромити Росію та поневолити населення.

ВА-МА, РН 22/203/212-213.

№ 166

Наказ командувача Української національно-революційної армії І.Климів (Є.Легенди) про підготовку Українських збройних сил у союзі з німецьким Вермахтом для боротьби за самостійність України

Листопад 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші українські боєві відділи – відділи бойового поготівля ОУН. Вже іде боротьба за Україну.

Мене назначив Краєвий провід ОУН Начальним командантом Української національної революційної армії. Як начальний командант Української національної революційної армії видаю слідуєчий наказ:

I

Українська національна революційна армія перебирає під свою руку:
а) оборону кордонів Української держави перед зовнішніми ворогами та боротьбу з ними;

б) охорону й безпеку діяння української державної влади;

в) охорону життя, майна і праці всіх громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог, більша частина українських земель ще окупована ворогом - московською Красною армією. Треба ворога викинути поза

межі України:

- а) Тому заряджую боеве поготівля всіх українських зброєних сил;
- б) Боротьба з ворогом, як і всяка акція, вимагає об'єднання всіх зусиль в один організований чин. Тому всі боеві групи ОУН та всі стихійно-повсталі постанчі військові групи негайно нав'яжуть контакт з начальною командою Української національної революційної армії та підпорядкують їй усі свої дії. Визначити зв'язкових і вислати їх в ставку начальної команди;
- в) Всякі самовільні групи, що не захочуть підпорядкуватися начальній команді, не схочуть зложити зброї, уважатиму на ворожі банди і накажу поголовно розстріляти. Те саме відноситься до польських, московських груп, що схочуть діяти на українських землях.

III

- а) Осібним наказом створюю Центр українських повітряних сил та Центр української зброї;
- б) Всі котуни, танкісти негайно оголосяться до своїх центрів і до служби;
- в) Всі летунські і панцерні частини підпорядковуються негайно своїм центрам і ввійдуть з ними в зв'язок.

IV

а) Крім Української національної революційної армії, діє ще Український військовий легіон.

б) І Укр[аїнський] військ[овий] легіон, і Укр[аїнська] нац[іональна] рев[олюційна] армія – це лише дві частини одної Укр[аїнської] армії. Обі мають свої окремі опоратавні команди. Обі, одначе, підлягають провідникові української нації з Степаном Бандерою на чолі та Головному штабові ОУН.

в) Обі борються за самостійну соборну Українську державу.

V

а) На українські землі ввійшли Німецька армія (Дейтше вермахт). Ввійшла, як наша союзниця в боротьбі з Москвою. І за таку треба її уважати.

б) Головна роля в першій фазі боротьби з Москвою падає на Німецьку армію. Поки німці будуть бити Москву, ми маємо створити міцну Українську армію, щоби потім спільними силами приступити до розподілу і перебудови світу.

в) Значую: одиноким сувереном на українській землі є український народ та його виразник – провід українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі. Всякі зазіхання на це наше право стрінуть рішучий наш збройний спротив.

г) Німецькій армії в боротьбі з Москвою помагати всіма можливими способами. Але творити свою Українську армію.

VI

Українська національна армія в першу чергу:

а) переймає охорону всіх залізничних станиць і вузлів, військових магазинів, полігонів, казарм, міст та всіх осередків державного життя, охорону фабрик, копалень, транспорту.

б) Будучи в стані організації, переходить до військового вишколу, щоб стати міцною боєвою силою.

в) Лише найкращі частини з місця візьмуть участь в боях проти ворога.

VII

Жовніри Укр[аїнської] нац[іональної] армії вберуть однострої, позістали по совітській армії. На лівім рукаві вище локтя синя опаска з золотим написом “Українське військо”.

б) Підстаршини, старшини і почоти вберуть жовто-сині опаски з тризубом.

в) Всі вояки зложать присягу на вірність укр[аїнській] нації, Укр[аїнській] державі і проведуть українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі.

г) Всі ворожі відзнаки і [знамена] знищити.

VIII

а) В теренах, де немає військових гарнізонів, охорону державного майна, військових об'єктів, транспорту, копалень, фабрик, заготзерна і т.д. переймуть сільради і міськради.

б) В тій цілі наказую створити в кожній оселі допоміжні військові відділи, т.зв. відділи укр[аїнської] нац[іональної] оборони, січові стрільці. В їх склад ввійдуть всі військовообов'язані українці даних осель (молодь, старші).

в) Їх завдання – вартова служба при військових об'єктах, транспорті.

г) Вони співпрацюють з військом в боротьбі з парашутистами і шпигунами та диверсантами.

д) Їх завдання – військова підготовка юнацтва.

IX

а) Впроваджую на терені всіх укр[аїнських] земель воєнний стан.

б) Все майно, всі громадяни, їх життя, праця та спосіб життя переходять під охорону і юрисдикцію військової влади.

X

а) Впроваджую воєнні і революційні трибунали за всі проступки супроти укр[аїнського] народу, Укр[аїнської] держави, українського війська та супроти моралі, безпеки.

б) Впроваджую збірну відповідальність (родову і національну) за всі провини супроти Укр[аїнського] війська, Укр[аїнської] держави.

в) Впроваджую кари за злочини: кара смерти, кара осадження в концтаборі, кара тюрми, кара конфіскації майна.

г) Про вироки повідомити до 8 год. обласні або дивізійні команди. І до 24-ї години виконати.

XI

а) Наказую знести всю зброю і передати Укр[аїнському] військові, або віддати відділам Укр[аїнської] державної служби безпеки;

б) Чужинцям зброї не давати.

XII

а) В кожному районі повстають негайно районні військові команди. В кожній області повстає обласна військова команда.

б) Вони переведуть* всіх боєпридатних українців.

в) Визначають бранкові комісії.

г) Приступлять до творення пляново регулярних частин Укр[аїнського] війська та їх вишколу.

д) Переведуть під свою руку охорону всього військового майна свого терену.

е) Започаткують творення військових варстатів та осередків військового постачання.

XIII

Окремим наказом зазначають командантів більших військових об'єднань та районних і обласних команд.

Війна, що її починаємо, свята. Її мусимо виграти. Тому – всі на фронт.

Слава Україні!

Слава героям!

Слава вождеві!

Краєвий провід українських націоналістів на МУЗ 1941 р.

Нач[альний] ком[андуючий] Укр[аїнської]

нац[іональної] рев[олюційної] армії

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.4,4 зв. Копія. Машинопис.

* Далі одне слово нерозбірливе.

№ 167

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої в Києві та поширення діяльності ОУН (С.Бандери) в Криму

Берлін

5 грудня 1941 р.
Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41 g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 5 грудня 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 142

...Айнзацгрупа Ц
Місце дислокації — Київ

Настрій українського населення в місті Києві

Настрій українського населення міста Києва за звітний період значно погіршився. Виявлене в перші дні після вторгнення до міста німецьких військ захоплення замінюється з кожним днем все сильнішими проявами байдужості. Причина цього криється у надзвичайно поганому економічному становищі міста. Народ розчарований, бо із зайняттям Києва німецькими військами очікувалось негайне покращення економічних умов. Населення нарікає, в першу чергу, на відсутність економічних заходів, а особливо — ціноутворення і контроль за цінами, підвозу продуктів харчування та інших товарів, а також на те, що з німецького боку не докладається зусиль, щоб ліквідувати нестачу товарів у магазинах.

З іншого боку, українець не бажає розуміти існуючі технічні труднощі. Його вимоги зумовлені майже дитячими уявленнями і ясно демонструють, що він не спроможний зрозуміти масштаби причин тих труднощів, які виступили. Тому треба розуміти й оцінити його дорікання з приводу “неспрацювання відомої німецької організованості”. Загроза голоду взимку цілком серйозно береться до уваги.

Намір Німеччини, який в останній час став відомий — надати Україні іншу, ніж тут очікувалось, політичну структуру, — як і ставлення німців щодо українців, надали поштовху до песимізму. Українці захищали позицію, відповідно до якої німці вибороли українців (визволили) не як ворогів, а як друзів. А зараз у ставленні німців до себе вони розчарувались. Українці відчувають, що німці поводяться з ними як з меншовартісними людьми і задають собі питання, чи таке положення є тимчасовим, чи

воно перетвориться на тривале. Так, наприклад, поширюваний серед них розголос, що укладання шлюбу між німцями і українцями ніби не дозволяється, розглядається як незрозумілий і ганебний.

Показним для песимістичного і незадовільного настрою українців у Києві є, крім того, обмеження їх політичної діяльності. Вони вважають себе у всьому, що вони роблять, обмеженими з боку німецької поліції і німецького вермахту та їхню незалежність обрізаною.

Незадоволення у молодих людей чоловічої статі зросло через начебто труднощі з німецького боку при заснуванні політичних організацій, таких як, наприклад, “Січ”*.

Населення Києва майже не виявляє прошарку інтелігенції. Інтелігенція походила раніше з рядів партії та НКВС. Правлячим і активізуючим елементом був єврей, стосовно якого українець відчував себе підлеглим і підпорядкованим. З цього приводу він ще і сьогодні не знаходить вірного ставлення у єврейському питанні. Він вбачає у єврейському питанні лише релігійний конфлікт, а не расову проблему.

...Айнзацгрупа D

Місце дислокації - Сімферополь

Айнзацкоманда 116 арештувала прибічника Бандери Івана Осадчука**, замешкалого у Кривому Розі... Доходження дали наступний результат:

Рух Бандери відновив свою діяльність у Криму, поширює пропаганду і змагає до того, щоб створити міцну організацію. Для виконання цього завдання були введені в дію якимсь Лебедем*** зі Львова групи 6-х осіб. Вищеназваний належав до такої 6-тисобової групи, яка діє на території Сімферополя. Розшуки продовжуються...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.66-68.

* “Січ” – спортивно-гімнастичне товариство, що існувало в Галичині й Буковині (1900-1930). “Січі” були заборонені польською владою. У 1941 р. ОУН намагалася відродити “Січ”, як парамілітарну організацію молоді, але наштовхнулася на спротив гітлерівців.

** Іван Осадчук, з Тернопільщини, провідник Кримської групи Південної похідної групи членів ОУН(С.Бандери), “видалений” до Львова і там розстріляний у грудні 1941 р.

*** Микола Лебедь, псевдо Максим Рубан, третій заступник провідника ОУН(С.Бандери); після ув’язнення Степана Бандери — виконуючий обов’язки провідника організації (1941-1943), у 1944р. з дорученням УГВР (Української Головної Визвольної Ради) виїхав за кордон, голова Закордонного представництва УГВР, помер 1998 р.

№ 168

Донесення Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини щодо
антинімецької діяльності ОУН (С.Бандери)
в Житомирі та Запоріжжі

Берлін 8 грудня 1941 р.
Начальник Поліції безпеки і СД Берлін, 8 грудня 1941 р.
IV AI – В. № 1 В/41 т[аємна] д[ержавна] с[права]
Таємна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 143

Айнзацгрупа “Ц”
Місце дислокації – Київ

Діяльність руху Бандери в районі Житомира

Закордонний пост а[йнзац]к[оманди] 5 у Житомирі заарештував чотирьох членів ОУН, які прибули з Львівщини, допит яких дав нові обвинувачувальні матеріали проти бандерівського крила ОУН.

Завдання, які ОУН поставила перед заарештованими, цілком збігаються з намірами, про які вже раніше сповіщалося, цієї політичної групи: створення української міліції, призначення бургомістрів і начальників поліції, усунення службовців, яких група Бандери не акцептує, і вербування для справи Бандери серед населення. Як і раніше, особливої ваги надається зайняттю всіх керівних постів лише вірними і надійними прибічниками Бандери.

Безперечно було встановлено, наприклад, що правлячий бургомістр-фольксдойч у м.Йозефштадт Цільке, який не погодився виконувати вказівки ОУН, був усунутий з посади заарештованими особами. Це доводить знову, що група Бандери не має наміру поважати накази, видані якими-небудь іншими сторонами, якщо вони не збігаються з планами ОУН.

Наскільки ці плани вже набули однозначного спрямованого проти Німецького райху характеру, впливає з висловлювань одного з заарештованих, Симона Марчука*. Він заявив, що перед прибічниками ОУН було поставлене завдання шукати в лісах російську зброю і боєприпаси та надійно переховувати їх, щоб вони не потрапили в руки Німецьких збройних сил. Коли Провід ОУН визнає момент за слушний, а необхідні партизанські групи будуть створені (звідси організація вірної Бандері міліції), має бути завданий удар по німецьких окупаційних військах. М[арчук] заявив також, що за заявами провідників бандерівського руху Німецькі збройні сили розглядаються як найбільший ворог України. Ці керівні кола

* Симон Марчук, член ОУН (С.Бандери). Про нього німецькі документи не подають жодних відомостей. Мабуть, це — Роман Марчак, обласний провідник ОУН (С.Бандери) Житомирщини.

ОУН не вірять у перемогу Німеччини над Радянською Росією й Англією. Більше того, панує думка, що Німеччина після перемоги над Радянською Росією була б до такої міри ослаблена, що вона не змогла б продовжувати війну. Використовуючи це становище, сформована українцями армія мала б подолати німецькі збройні сили і створити самостійну Українську державу, виникненню якої Росія, знекровлена у програній з Німеччиною війні, не могла б перешкодити.

Розпочаті розслідування, пов'язані з арештом чотирьох вказаних членів ОУН, ще не завершені.

Рух Бандери у Запоріжжі

У Запоріжжі вдалося призначити на найважливіші пости фольскдойців, українців і росіян ще до того, як туди прибули західноукраїнці. Приблизно 8.10.1941 [р.] з'явилась перша група бандерівців. Тим часом виявлено близько 15 осіб, які походять із Західної України, а з них 9, як доведено, є членами або довіреними особами ОУН.

Ці люди намагалися одержати провідні посади в управлінні (міська управа, допоміжна міліція і т.д.). Коли це не вдалося, вони вислали маріонеток, які зверталися до німецьких інстанцій з нахабними вимогами звільнити фольскдойців, росіян та ін., а призначити названих ними кандидатів. Так, наприклад, головним редактором новозаснованої у Запоріжжі газети був запропонований вчитель Олександр Ващук, народжений у Західній Україні. Друкарню перед цим самовільно зайняв член ОУН Дивнич-Ляйтвіхс з Києва. На посаду бургомістра і заступника бургомістра були також запропоновані ці дві вищеназвані особи.

Через існуючі в даний момент транспортні труднощі відправка західноукраїнців на їхню батьківщину не могла досі бути проведена.

Загальна ситуація у Запоріжжі

Запоріжжя перед німецько-російською війною мало 350 000 мешканців. З них було приблизно 45% українців, 45% - росіян, а решту 10% переважно складала євреї. Нова частина міста Запоріжжя постала щойно під час правління більшовиків навколо споруджуваного Дніпробуду. Значна частина всіх більших споруд у старому місті, як і в новому, була зруйнована підірваними командами більшовиків[...]

ВАН, R 58/219/253 - 255; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.2. – Львів. – 1998. – С.72-74. Переклад з німецької мови. – С.70-72; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.439-440.

№ 169

**Меморандум ОУН (С.Бандери) до А.Розенберга про самовизначення
Української держави та її розбудову**

м.Берлін

9 грудня 1941 р.

“ПРО МЕМОРИЯ”

(передане мін[істрові] А.Розенбергові – Берлін).

Серед українських націоналістів панує погляд, що німецькі й українські інтереси в Східній Європі є ідентичні. Для обох націй є життєвою konieczністю якнайліпше і якнайскорше зорганізувати (упорядкувати) Україну та влучити в європейську духов[н]у, господарчу та політичну систему.

Національний обов'язок та теперішнє положення вимагають від нас якнайактивнішої участі при запровадженні нового порядку на Україні. Рівночасно також і труднощі, на які зовсім природно кожна чужинна адміністрація в новім краю натрапляє, примушують нас предклатати широко зачеркнені наші пропозиції (плани) відносно німецько-української співпраці на звільнених від большевиків українських теренах.

Можливості співпраці бачимо ми на наступних ділянках життя та в наступній формі:

1) Перевишкіл народніх мас: Мимо великої органічної відпорності українського народу не міг большевицький режим остати без впливу на спосіб думання народніх мас. Тому негайною konieczністю є ці сліди усунути та переорієнтувати народні маси. Тому треба в цілім краю зорганізувати відповідну до завдання пропагандивну діяльність. Успіхи будуть залежні не лише від технічних засобів, але багато більше від людей, що будуть ту пропагандивну діяльність виконувати. Дорогу до серця української людини знайдуть лише українці, які добре знають душу народу та разом з народом відчують. В інтересі співжиття Німеччини та України мусить відбуватися духов[н]е зближення українських мас до сьогоднішньої Німеччини. Ніхто інший не буде міг цього перевести, як українські націоналісти, які виховувані в дусі споріднених до націонал-соціалізму ідей.

2. Виховання молоді: В теперішній ситуації треба молоді присвятити особливу увагу. Російські большевики примінили спеціальні методи, щоби лише молодь України розложити. Тому konieczність є без втрати часу доложити відповідних старань, щоби привернути духов[н]е оздоровлення української молоді. Це можна досягнути вщипленням ідей, які є протилежні комунізму та інтернаціоналізму. Такою ідеєю може бути лише український націоналізм.

Українській молоді треба дати нагоду зуживати її енергію з користю

для праці культурно-освітних спротивах та інших виховних товариствах (під проводом вишколених націоналістів).

3.Культура та релігія: Довголітнє панування Москви в Україні діяло розкладово на ціле духов[н]е життя українців. Ще сьогодні діють в Україні агенти царської та большевицької Росії на полі церковного, шкільного, наукового та мистецького життя. Вони є вороже успіблені супроти української національної ідеї, змагають тепер та будуть на дальше змагати, викликувати серед українців тертя та дезорганізацію. Ті агенти мусять бути в інтересі порядку вилучені з суспільного життя України. Націоналісти можуть під умовою свободи діяння багато зробити для очищення українського духов[н]ого життя від ворожих елементів.

4.Внутрішня безпека: Большевицька Москва полишила в Україні багато тайних агентів. Ті, як рівно ж і новоприслані, стараються викликати ворожі настрої до української національної справи та до Німеччини. Викриття та унешкідливлення тих агентів є важним та великої ваги завданням. Без докладного знання краю, без зв'язку з місцевим населенням не могла цього завдання в короткім часі з успіхом перевести. Знання терену, як рівно ж наладнання тісного зв'язку з населенням, не можна перевести при помочі людей припадку. До переведення тих завдань конечно є створення сильної служби безпеки, яка притягне місцеві і національно-свідомі й без закиду елементи, та буде співпрацювати разом з відповідними німецькими станицями. Націоналісти радо візьмуть участь у організуванні та в праці того рода служби безпеки.

5.Внутрішня адміністрація: Організація життя в Україні вимагає адміністраційного апарату, зложеного з людей, які визнаються в місцевих обставинах. Таких людей треба і на долішніх і нагорішніх керівних постах. В інтересі одностійної праці адміністраційного апарату в Україні конечно є, щоби до того діла притягнуто не лише тих людей, які виконували би лише чисто техно-адміністраційні завдання, але багато більше, які, як люди адміністраційного апарату, могли би діяти поміж німецькими станицями та українським населенням.

6.Господарство й соціяльна розбудова: Перехід від комуністичного режиму до національного упорядкування життя та до загальноєвропейських форм життя є дуже важною та рівночасно дуже дразливою проблемою. Цей перехід мусить проходити з якнайменшими шкодами для господарки та продукції краю. При переведенню узгляднити традиції, органічну структуру української національної спільноти, як рівно ж бажання народних мас. Українські націоналісти ставляться радо до розпорядимости німецьких станиць, які працюють над розв'язкою згаданих проблем.

7.Оборонна акція: Україна буде ще довго стояти під натиском російської небезпеки. Оборона так великого простору вимагає великої збройної

сили, щоби відтяжити німецьку збройну силу, можна таку збройну силу створити при участі цілого українського народу. Ми є тої думки, що кінечним є від сьогодні приготувати український народ до військової служби. Для того діла треба перевести вишкіл відповідних кадрів, здібних носити зброю людей. Українські націоналісти ставляться теж до тої праці до розпорядимости.

Вгорі наведені пропозиції можна, по нашій думці, під наступними умов'ями з успіхом здійснити:

а) Українська сторона повинна стояти під проводом людей, які в дотеперішній співпраці Німеччини з Україною показалися корисними, й які є запорукою гармонійного перебігу співпраці на будуче.

б) Праця української сторони мусила би бути очолена одним центральним органом, якого завданням було би предклатати та заступати бажання українського народу.

в) Український нарід мусив би одержати запевнення міродатних німецьких кіл, що українські національні змагання будуть узнані.

При вручуванні тих пропозицій в імені українських націоналістів, які діють в Україні та поза її межами, ми далекі від думки виєлімінувати не націоналістичні елементи від розбудови України та трактувати німецько-українську співпрацю, як наш монополь.

Ми свідомі того, що український нарід не мав можливостей, тому що довгий час жив без власної держави, набрати досвіду в ділянці державного будівництва та його ведення. Тому кінечною є практика та вишкіл в тій ділянці. Приклади та досвіди німецького державного будівництва будуть для України корисними, вартісними та взірцевими.

Берлін, 9.12.1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.22. – Арк.16–17. Копія. Машинопис.

№ 170

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої серед націоналістів та придушення православ'я Поліцією безпеки й СД

Не раніше 31 грудня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 8 айнцацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.12. по 31.12.1941)

...Проблема євреїв і сьогодні все ще не осмислена з повною ясністю, так що відсутнє конкретне і відповідне ставлення до неї. Єврейське питання розглядається лише як релігійний конфлікт.

V. Діяльність групи Бандери

Оперативні групи поліції безпеки і СД приділяють особливу увагу виявленню і придушенню спроб опору серед кіл населення окупованих територій. При цьому було констатовано, що, крім групи ОУН (Бандери), в Україні немає жодної організації опору, яка була б в змозі становити серйозну небезпеку. Розслідування проти групи Бандери через це були особливо активізовані.

Було виявлено, що група Бандери в Криму відновила свою діяльність, активізується в пропагандистському плані і намагається створити міцну організацію. Для виконання цих завдань зі Львова були направлені 6 шестичленних груп, з яких один член групи, відповідальний за район Сімферополь, вже заарештований.

Айнзацкоманда поліції безпеки і СД змогла заарештувати під Житомиром чотирьох членів ОУН, які також прибули зі Львова. Поставлені їм завдання відповідали вже відомим намірам групи Бандери:

- формування української міліції;
- призначення бургомістрів і начальників міліції з власних рядів;
- звільнення неприйнятливих їм службових осіб;
- пропагандистська діяльність.

В якій мірі ці плани набули однозначно спрямований проти Німецького райху характер, впливає з висловлювань одного заарештованого. Згідно з ними прибічники ОУН одержали завдання здійснювати пошук російської зброї і боєприпасів та надійно їх переховувати, щоб вони не потрапили в руки німецького вермахту. Коли керівництво ОУН визнає момент за слушний, а необхідні **партизанські групи** будуть створені, має бути **нанесений удар по німецьких окупаційних військах**. Партизани будуть формуватись з вірних Бандері міліціонерів.

Керівні кола ОУН не вірять у перемогу Німеччини над радянською Росією і Англією. Вони вважають, що Німеччина після перемоги над радянською Росією не зможе довести до кінця війну проти Англії. Така ситуація має бути використана для побудови самостійної України, причому втручання Німеччини і радянської Росії, як знекровлених народів, не слід очікувати.

IV. Церковна ситуація

Для того, щоб мати змогу докладно обсервувати церковний розвиток у його проявах, продовжується **перевірка духовних осіб з боку айнзацкоманд поліції безпеки і СД**. Одночасно були **розпущені** численні вже сформовані **церковні ради** і замінені надійними та перевіреними

церковними старостами.

Архієпископ Вільна Яльбжиковський, відомий представник активного польського націоналізму, започаткував наступ з метою **окатоличування білоруського регіону**. Призначені для Смоленська і Могильова священники-місіонери були виявлені айнзацгрупою поліції безпеки і СД вже в Мінську та видалені.

Створення православних громад виявляє подальший прогрес. При новому відкритті раніше закритих церков часто доходить до сильних проявів почуттів віруючих...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.75-76.

№ 171

Звернення з нагоди нового, 1942 р., Голови Проводу українських націоналістів А.Мельника до членів ОУН і українського населення із закликом готуватися до відбудови Української держави

Кінець грудня 1941 р.

Постій.

Слово Андрія Мельника, вождя українських націоналістів, з нагоди Нового року.

Українці!

Знову минає рік нашої боротьби і праці. Рік, що надходить, буде переломовим у долі нашої Батьківщини. Стаємо до іспиту, до якого готувалися ми роками серед труду і жертв.

Великість української справи, важність завдань української нації вимагають для їх здійснення довшого часу. У заграві великих подій щойно зарисовуються обрії майбутнього України. У завзятій боротьбі з відвічним ворогом нашим, Москвою, гартується українська сила.

Все ми вірили в життєвість і незнищимість нашого народу. Тепер ми певні, що Україна стоїть на порозі великої перемоги. Живемо напередодні відродження української державности.

Останній рік розгорнув перед нами цілу нашу національну дійсність з усіма її додатними і від'ємними сторінками. Ми були свідками героїстичного й самопожертви кращих з-поміж нас. І нам довелося бачити, як дух руїни пхнув засліплених проти їх же братів. Ми пережили звірства

большевицько-московських катів. І нас поривала разом безмежна радість, коли на мурах Львова й Києва знову замаяли жовто-блакитні прапори.

Ми, націоналісти, ніколи не думали, що перемога української справи буде легкою. Ми не чекали бездіяльно, доки волю України виборе нам хтось інший, сторонній. Ми знаємо, що Українська держава не буде плодом лише збігу щасливих обставин, але що вона буде здвигнена передусім українськими руками. Наша ідеологія, наша програма, наша тактика й методи праці – всі були основані на самодіяльності.

У к р а ї н с ь к і н а ц і о н а л і с т и і н а ц і о н а л і с т к и !

Живемо в часі так багатому на події й рішення. Доля України усталюється на десятки, а, може, й остки років. Багато залежатиме від політичної мудрости, характерности й жертвености самих українців. Ми, націоналісти, мусимо бути зрілими і готовими, щоб сповнити завдання, яке історія ставить перед нашою Батьківщиною.

Ще точаться бої з історичним ворогом України – Москвою. Під ударами німецької збройної сили та під натиском поневолених народів валиться московська імперія. У німецьких вояках бачимо ми тих, що під проводом Адольфа Гітлера прогнали большевиків з України; ми зобов'язані свідомо й організовано помагати в хрестоносному поході проти Москви, незважаючи ні на які труднощі. А втім ці труднощі тратять свою вагу й силу перед фактом звільнення України від московсько-большевицького ярма.

Живемо в часі народин нового ладу в Європі. В оновленій і сконсолідованій під проводом націонал-соціалістичної Німеччини Європі, Україна має стати нарівні з іншими народами. На неї спадають завдання, подиктовані її геополітичним положенням та її історичними традиціями.

Україна приступає до виконання цих завдань у винятково тяжких обставинах. Москва, як бувало вже не раз у минулому, ограбувала і спустошила наш край, полишивши в ньому нужду, згарища та руїну, так матеріяльну, як і моральну. Треба років невтомної праці, щоб відбудувати наш край, треба великих зусиль, щоб наш нарід дорівняв у добробуті й культурі передовим європейським народам.

Українська нація переживає глибокий процес внутрішнього оновлення, яке завершиться відбудовою Української держави. Двигуном цього процесу є і мусить бути український націоналізм. Тож до великої праці! Один за десять, десять за сто, бо мусимо на всіх відтинках національного життя зробити в один місяць те, що другі творили рік, в один рік те, що другі будували десять років. Нашим зусиллям Україна мусить стати скоро щасливою і багатою країною.

Організація українських націоналістів стоїть непорушно на своїх програмових позиціях. Одним із найближчих завдань вона уважає в суспільному житті розкріпощення приватної ініціативи, в культурному житті

очищення його від московсько-большевицьких залишків, зокрема, збереження релігії належного їй місця; вона вважає пекучим завданням відновлення приватної власності, розбудову приватної і кооперативної торгівлі та промислу, забезпечення гідності і добробуту нашого селянства і робітництва.

Коли ж дотепер не дійшло ще до здійснення цих завдань нашої програми, то це треба пояснити насамперед воєнними обставинами, а також тим, що переведення так важних і далекосяглих реформ вимагає часу й належної підготовки.

Н а ц і о н а л і с т и і н а ц і о н а л і с т к и !

Коли Ви йшли у вирішальний змаг, Ви дістали від мене певні доручення. Ви їх виконали гідно й успішно, із самопосвятою і часто в обличчі смерті. Сьогодні перед нами стають нові завдання, не менше важні, як тамті.

З них першим і передовим завданням це [є] поширення і закріплення по всій Україні в серцях нашого народу нашої націоналістичної ідеї, яка є єдиноспасенною для нашої Батьківщини. Ця ідея є однородною з ідеями, що ними живуть і діють провідні народи сучасної Європи, під знаком цих ідей пароджується нова доба і встановлюється новий лад.

Нав'язуючи[сь] до наших традицій в Україні, шукайте дружнього співробітництва з попередниками націоналістичного руху: бувшими учасниками визвольної війни, колишніми членами Співки визволення України, Української військової організації. Державного центру й іншими підпольними гуртами, щоправда, розбитими, але не знищеними займанцями.

Кожний націоналіст мусить тямити, що він покликаний не так для цього, щоб панувати і наказувати, як для того, щоб бути передовиком у творенні нового життя. У душі народу затремо сліди чужих розкладових впливів, в їх місце вщепимо ідею українського націоналізму, здійснювану зразком. Вашим життям і прикладом, поборюючи елементи, що схотіли б звести націю зо шляху творчої праці на дорогу анархії й нового знищення.

Ти, українська молоде, в передових лавах гордо нестимеш стяги націоналізму, скроплені кров'ю наших героїв. Ти зумієш панувати над собою, бути карною і здисциплінованою, матимеш зрозуміння до завдань часу і, передусім, до своїх обов'язків.

У к р а ї н ц і !

У цей великий час Ви усі, де б не жили і яких напрямків не були, мусите стати в допомогу Батьківщині. І Ви, що на далекій чужині, на еміграції, в Європі чи за океаном, не захоплені війною, не смієте стояти осторонь. Хоч далеко від рідної землі, готуйте фахові сили, збирайте засоби, щоб у сьогоднішній час Україна знайшла у Вас належну поміч.

Великий обов'язок лежить на нас у теперішню історичну хвилю. На розі нового року кличу до Вас: Будьте готові до дальшого змагу! Кожної хвилини і на кожному місці пам'ятайте, що на нас лежить велика відповідальність перед прийдешніми поколіннями, бо рішається доля українського народу, а вона є в наших і лише в наших руках!.

Дух Міхновського, Петлюри, Коновальця вказує нам путь і провадить нас до остаточної перемоги. З нами Бог!

Слава Україні!

Постій, в грудні 1941 .

Андрій Мельник –
Голова Проводу українських націоналістів

ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.34 і зв. Копія.Машинопис.

№ 172

Звернення ОУН (А.Мельника) до українського народу із закликом підтримки націоналістичного руху в боротьбі за незалежну Українську державу

Грудень 1941 р.

У к р а ї н с ь к и й н а р о д е !

Організація українських націоналістів звертається до Тебе в рішальну для України годину! Ти прагнеш волі і борешся за неї довгі роки. Чи зміниш твою тяжку долю криваве змагання народів? Ти переможеш, коли в рішальну хвилину станеш залізним муром до боротьби!

Яким же шляхом маєш ти прямувати до перемоги? Які засоби вживатимеш, щоб цю перемогу здобути? В кому знайдеш опертя в боротьбі? Твій шлях – це Українська національна революція! Твої засоби – це твоя єдність, зорганізованість і дисципліна! Твоя опора – це український націоналістичний рух під кермою Андрія Мельника – спадкоємця славних традицій Симона Петлюри й Євгена Коновальця.

В чорну й страшну годину, коли вороги зруйнували молоду Українську державу, цей рух знову підніс боєві прапори визволення. Вже двадцять років серед надзвичайних труднощів гідно й жертвено несе він ці прапори революції, змагаючись за твою правду й волю!

Це визначає місце націоналістичного руху в Твоїй історії та виправдує

Твою в нього віру: український націоналізм – це підстава Твого життя! Український націоналізм – це організація твоєї непереможної сили! Український націоналізм – це чинник, з яким здобудеш Ти власну державу!

Державу, де український селянин буде господарем на прадідівській землі. Державу, де український робітник не буде погноєм визиску. Державу, кермовану Твоєю владою, що забезпечить тобі гідне місце серед інших народів світу.

Український народе!

Зосередь свої духов[н]і й фізичні сили для боротьби за самостійну соборну державу! Не допусти, щоб вороги знову скинули тебе під колеса історії! На сучасне Твоє покоління спадає велика відповідальність перед Богом і Україною!

В порі, коли б'є дванадцята година ОУН і вождя Андрія Мельника – воїна, революціонера й державника, занехай внутрішні свари та дрібні розбіжності! Скрипи свою організовану силу та єдність! Зміцни свою громадську й боєву дисципліну! Цим здобудеш Ти своє право бути вільним господарем на власній землі.

Слава Україні!

ОУН

Бібліотека ім. О.Ольжича. Колекція документів.

№ 173

Повідомлення про масові арешти гестапо діячів ОУН (С.Бандери)

Грудень 1941 р.

Арештування

Останніми часами гестапо, при допомозі мельниківців, розпочало масові арешти людей за приналежність до ОУН. Зокрема багато виарештувано тих членів ОУН та чільних українських громадян, які на приказ свого провідника Степана Бандери творили українську владу та позанимали керівні пости в українських урядах.

Такі арештування відбулися на Східніх Українських Землях у областях: Київській (Васильків, Біла Церква, Лисянка, Сміла, Фастів, Умань і інш[их]), Житомирській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській і інш[их].

На Західніх Українських Землях: Галичина, Волинь, Полісся, Лемківщина, Холмщина, а зокрема у Львові у т[оварист]вах: “Січ”, “Жіноча

служба Україні”, Інститут національної освіти. Поза землями України у таких містах як: Краків, Берлін, Відень і інш[і].

Зі знатніших осіб арештовано слідуючих: провідника ОУН Степана Бандеру, голову уряду Ярослава Стецька, професора університету Юрка Стефаніка (Київ), ректора Педагогічного інституту д-ра Сака (Київ), ректора [Інституту] ветеринарії Чінченка (Київ), відомого східноукраїнського поета Гай-Головка Олексу (Київ), редактора Позичанюка (Київ), ін[женера] Кравціва (Стрий), мгра Малащука (Станіславів), Рибчука (Станіславів), Кравчука Романа (Львів), Одарку Лебідь, жінку Миколи Лебідя (Львів), мгра Ребета Льва, урядуючого голову Державного управління (Львів), мгр Дарку Цісик Ребетову (Львів), мгра Волошина Ростислава (Рівне), Уляну Самчук (Рівне), цілу Обласну управу в Тернополі, декого з Обласної управи в Рівному і Луцьку, як: мгра Марченка, Андріїшина, Юревича, Коха Ю., Зубрицького Г. і інш[их]. Всіх арештованих около 1 500 осіб.

Причини арештів: намагання зліквідувати ОУН під Проводом Степана Бандери, як єдиної і потужної української організації, що твердо стоїть за самостійну Українську державу. Свідчить про це те, що впарі з арештами зліквідовано всі українські уряди, а місто них засновано німецькі, в яких рішаючий голос всьому мають німецькі комісарі.

Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.442-443.

№ 174

Наказ командувача Української національної революційної армії команданта І.Климів (Є.Легенди) про організацію збройної боротьби за самостійність Української держави

Кінець 1941 р.

Постій

Г р о м а д я н и!

Українська нація станула до вирішального змагу за своє визволення і самостійність. Краєвим проводом Організації українських націоналістів – єдиної революційної провідної сили всієї української нації – проголошена на всій українській землі **самостійна соборна Українська держава. В**

бій з окупаційними бандами північного московського варварства вже вступили передові відділи української збройної сили – відділи бойового поготівля ОУН.

Українську революційну збройну силу становлять **нині Українська національна революційна армія і Український військовий легіон**, які діють під єдиним керівництвом Проводу Організації українських націоналістів і **вождя Степана Бандери**.

Збройна боротьба з окупаційними московськими військами, очищення всієї української землі від ворожих сил, оборона Української держави і її кордонів, безпека життя, праці й майна всіх громадян Української держави – в руках тієї української революційної збройної сили.

В ході воєнних операцій, які розгорнулися внаслідок війни, що заіснувала між Німеччиною і Московщиною, на українські землі вступили **війська Німецької армії**. В боротьбі з варварством – московсько-большовицького босяцтва та його грабіжницької держави – Німецька армія являється союзником України.

Г р о м а д я н и!

Вся територія української землі від ворожих сил ще не звільнена. Інтереси українського національного визволення вимагають цілковитого розгрому всіх ворожих сил і повного їх знищення. З боку української нації і її організованих сил потрібні тому надзвичайно великі зусилля і концентрація всіх дій і засобів.

Ввиду цього наказую:

Всім українським стихійно створеним боєвим групам – повстанчим відділам і загонам негайно підпорядкуватися командуванню Української національної революційної армії та передати в розпорядження її все військове майно і засоби.

Дальше самочинне творення збройних військових відділів заборонене.

До тих, що не виконують цього наказу, будуть застосовані з усією рішучістю революційні заходи як до зрадників і шкідників держави. Спіймані зі зброєю в руках будуть розстріляні на місці.

Начальний командант Української національної революційної армії

Легенда, вр.

Постій – 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.13.Копія. Друк. прим.

№ 175

Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українського народу із закликом розгортання збройної боротьби за Українську незалежну державу

Кінець 1941р.

Український народе!

Від непам'ятних часів живеш на своїй прабатьківській землі, що вся просякла кров'ю і потом, що вся засіянна густо кістями Твоїх предків, дідів, батьків – найкращих синів України, борців за її волю, за Тебе, народе.

Знай! Був час, коли Україна панувала над світами. Земля Твоя текла тоді молоком і медом. Була могутня Українська княжа держава, що дбала однаково за всіх українців, Що стояла на сторожі їх життя, майна і росту.

Та багатства Твоїх земель все манили орди наїздників, що гинули з голоду на їхніх мазурських пісках, татарських пустинях, московських бологах. Вони раз-в-раз нападають на Твою землю, беруть в полон-ясир, грабують майно – руйнують дотла твої оселі-села і міста.

Ти, народе, не здавався ніколи. Об груди твоїх предків довгі століття розбивалися орди наїздників. Та вкінці знесилений безнастанною боротьбою з переважаючими ворогами, Ти впав. Вороги знищили Твою державу, зруйнували твою столицю Київ. І ти пішов на довгі століття в неволю...^{*} Та зброї не зложив. Почав вже нерівну, але щораз більше геройську й криваву боротьбу, що не стихає й досі.

В огні козацьких повстань, в огні козацької революції Ти створив нову – другу **Українську козацьку державу**. І знов під охороною козацьких шабель, мушкетів і гармат зацвіла Україна.

Та знову прийшов лютий ворог – Москва, і Тебе поневолив, а Твоїх дідів обернув в кріпаків.

...І знов ти зброї не зложив. Ти видав Шевченка і новий зрив 1917-1921 рр. Ти, український народе, захопив[ся] тоді за зброю і почав творити **третю Українську державу – Українську Народню Республіку**. Довгі три літа Твої найкращі сини під проводом отамана Симона Петлюри билися проти цілого світу, проти Москви, Польщі, румунів, мадяр, проти Антанти і других народів, що посягнули по Твою землю. Та встоятись не було сили. Твої відвічні вороги – москалі знову нищили Твою молоду ще Українську державу, а землю і Тебе поділили поміж себе і закріпостили... І тепер Ти зброї не зложив. Підняв її знову під рукою Твогого вождя полк[овника]. Євгена Коновальця та створеної ним одинокої української революційної, державно-будучої політичної сили – Організації

^{*} Тут і далі крапки у тексті документа.

українських націоналістів (ОУН).

...Вів її і ведеш на всіх фронтах і всіх ділянках життя **по всій українській землі**. Ведеш її в ім'я його – полк[овника] Євгена Коновальця заповіту: **“Здобудеш Українську державу, або згинеш в боротьбі за неї”**.

...Довгих двадцять літ не стихала боротьба, лилася кров. Щодня десь по українській землі спадали стріли, торохкотіли скоростріли, нісся вибух гранат. Це твої, український народе, найкращі сини, переємники і носії ідеї Володимира, Байди, Богдана, Мазепи, Шевченка, Петлюри, Крут, Щєбрака – українці–націоналісти відбивали наступ ворога.

...Ти знаєш їх, вони все були з Тобою. Вони організували Тебе, освідомлювали, підготовляли і вели в бої, походи і до праці.

...Не зложили зброї ніколи. Ні тоді, коли з рук московського ката згинув полк. Є.Коновалець, ні коли московська потопа залляла майже всю Україну.

Вони всі були з Тобою. Ти їх бачив у праці, в боях, бачив в моментах їх геройської смерти.

...І сьогодні цю боротьбу дальше ведуть під кермою нового свого і Твого провідника **Степана Бандери**, вони – жовніри Укр[аїнської] національної революції, вони члени ОУН, вона ОУН.

Український народе! Дотепер ми діяли з підпілля. Там готувалися до зриву і відбивали наступи ворога, що хотів нас і Тебе знищити.

Тепер виходимо назверх. Починаємо вже наявну збройну боротьбу.

...Московська тюрма народів – СССР валиться.

Провід Організації українських націоналістів проголосив на всіх українських землях заіснування самостійної соборної Української держави.

Та цю самостійність треба підстояти в боях,

На наказ Степана Бандери, на наказ Краєвого проводу ОУН вийшли в бої перші колони боеків – жовнівів Української національної революції, перші її стежі. Вони вже б'ються з ворогом.

Український народе!

Ти ніколи зброї не кидав. Ти в тисячолітній боротьбі здобув і закріпив на все за собою одну з найкращих земель світу.

Не кидай зброї і тепер! Бери її в свої руки, нищ ворога! Ставай до будови **Української самостійної держави**.

Ставай в лави **Української революційної армії**, в лави ОУН. Бо лише вона – ОУН – поведе тебе належним шляхом, як і дотепер вела.

Народе!

Знай! Москва, Польща, мадяри, жидва – це Твої вороги. – Нищ їх.

Знай! – Твоїм проводом є Провід українських націоналістів, є ОУН.

Твоїм вождем є Степан Бандера.

Твоєю ціллю є **самостійна соборна Українська держава**.

Твій шлях – шлях Української національної революції, шлях збройної боротьби, шлях ОУН.

Слава Україні!
Слава героям!
Слава вождеві!

Крайовий провід українських націоналістів на ЗУЗ і
Матерні українські землі. 1941 р.

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.12. Копія. Друк.
прим.*

№ 176

**З довідки спецслужб УРСР про
історію й діяльність ОУН у 1920-1940 рр.**

1941 р.

Копія
Перевод с украинского

ИСТОРИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ “ОУН”

С падением Украинской армии в 1920 году украинские офицеры и интеллигенция не сдались. Свою работу перевели под землю, т.е. в подполье. Первыми организаторами ОУН были – доктор Степан ФЕДАК и его сыновья. К ним присоединились и другие.

Название: Украинская войсковая организация – УВО.

Дислокация: Край находился в Чехословакии.

В 1924 году был совершен террористический акт на польского маршала Иосифа ПИЛСУДСКОГО, но неудачно. Тогда ФЕДАК был арестован бывшей польской полицией. В связи с арестом ФЕДАК, руководителем и главным проводником УВО стал полковник Евгений КОНОВАЛЕЦ. Краевым проводником стал полковник Андрей МЕЛЬНИК, шурин КОНОВАЛЬЦА.

Проводник УВО Евгений КОНОВАЛЕЦ создает структуру УВО, налаживает связь со всей Украиной и ее организациями, такими как: “Спилка визволення України”, “УНО”, “УНДО”, “Просвіта” и даже с церковью. Одновременно налаживает связь с украинцами в Америке, Германии,

Австрии, Литве, Чехословакии и других краях, откуда приобретает денежные и материальные фонды. Также КОНОВАЛЕЦ налаживает связь с чужими державами. Например: большие фонды получают от Литвы, Германии и Австрии.

Первой газетой УВО была “СУРМА”, которую распространяли между населением Украины. Одновременно печатались разные листовки, пропагандистские книги. Все печаталось в Чехословакии. Украинские националисты распространяли свою пропаганду и в других издательствах, как-то: “Украинский голос”, “Новый час”, “Украинский вистник”, “Самоустийнык”, “Дешева кныжка”, “Квартальный вистник”,* которые печатались в Польше.

Когда польская власть начала преследовать националистов, то КОНОВАЛЕЦ штаб переводит в Австрию в город Вена, а также периодически размещается в Праге и Берлине, откуда ведет большую работу в крае. Его ближайшими соратниками тогда были: Андрей Мельник, Сциборский, Роман Сушко, Ярый, Барановский Ярослав, Сенник Емельян, Др. Горбовый, Др. Степан Шухевич, Богдан Кравцов, Донцов Дмитрий, сотник Головинский, Бессараб, его жена Ольга, др. Кордюк, Евгений Малай, др. Петрушевич.

Когда польские власти арестовали полковника Андрея Мельника, Бессараба и его жену, краевым проводником назначается сотник Головинский, который налаживает работу в соответствующем направлении и умело ее ведет. В УВО входит почти все студенчество. Работа повсюду идет как будто бы легенда, что еще больше втягивает молодежь в националистическую работу. Подготовку военно-революционную, военной разведки организывает на территории Западной Украины организация “Пласт”*, которая имела идеологию националистическую. Она организывает всю украинскую молодежь, все студенчество, проводит с ними собрания, на которых главными руководителями есть украинские националисты.

“Пласт” всю молодежь учит и подготавливает к принятию присяги. Организовывались лагеря для обучения военному делу.

В 1930 году националисты начали проводить активную борьбу в Польском государстве как уничтожение всех продуктов, сжигание всех государственных имений, террористические акты на польских полицейских и патриотов. На эту работу польское правительство ответило так называемой карательной пацификацией. Тогда карательные военные отряды разъезжали по селам и городам – били украинцев и арестовывали украинскую интеллигенцию.

* Пласт – патріотично-виховна організація української молоді, з’явилася в Галичині у 1911 році, проіснувала в регіоні до 1944 р. З 1944 до 1991 рр. – Пласт діяв у еміграції, з 1991 р. Пластові структури відновлені в Україні.

В 1930 году был арестован сотник Головинский. На должность краевого проводника назначается Степан Бандера, молодой студент. В тот же год проходит большой организационный конгресс в Вене. На этом конгрессе избрано Коновальца вождем организации, а последней избрано название “Организация украинских националистов”. Также было издано 16 постановлений. Заместителем вождя назначен был Андрей Мельник.

Краевой штаб на то время находился в Кракове и Львове. Штаб краевого экзекутива: 1.Степан Бандера, 2.Николай Лебедь, 3.Гнатковская, 4.Зарицкая, 5. Мигаль, 6.Малюца, 7.Подгайный. 8.Старух Ярослав, 9.Черный Ярослав, 10.Рак, 11.Др.Горбовой, 12.Др.Шухевич, 13.Герара Владимир из Козовой, 14.Стецько.

С 1930 года националистическая работа пошла все больше под уклон активизации и была распространена среди молодежи. Все больше и больше накапливалось денег, военных материалов в силу нападения на банки, полицейские отделы. Например, нападение на город Городок Ягайловский Львовской области, где были пойманы участники нападения Василий Билас и Дмитрий Данилишин, которые были осуждены к смертной казни через повешение, и приговор в исполнение был приведен 21.XII-1932 года во дворе Львовской тюрьмы “Бригидки”. В честь этих казненных каждый год собираются украинские националисты и празднуют.

Начиная с 1932 года, начались все больше преследования и аресты польскими властями украинских националистов. Снова украинцы на террор отвечают террором.

В 1934 году исполнен был террористический акт на бывшего польского министра внутренних дел Станислава Ператского. Террористический акт исполнил член краевой экзекутивы Мацейка. Тогда же был арестован Бандера вместе с вышеуказанной экзекутивой. Между членами организации возросла паника и суматоха, нашлись такие легкодумы, которые хотели реорганизовать организацию, но вождь Коновалец назначает на должность краевого проводника пана Лопатинского под псевдонимом “ГУР”, а тех, которые хотели реорганизовать – издал приказ уничтожить. Террористические акты в отношении их исполнил с Козовы Герара Владимир, но сам также был ранен в ногу. Впоследствии польская полиция его арестовала, и он погиб.

Когда пан Головинский стает краевым проводником в 1934 г., то подбирает себе новый краевой штаб, в основном, из студентов из Бережанщины, которые были тогда наилучше организованы: 1.Стецько, 2.Вайс (псевдоним), 3.Стахив, 4.Зацный Лев из Козовы, 5.Федечкив Федор из Медивской колонии Козовского района, 6.Федорив Петр из Кривого Козовского р-на, 7.Старух Ярослав, 8.Др.Степан Шухевич, 9.Др.Горбовый.

Пока организо[вы]вался краевой провод, Коновалец при помощи

своего шурина Андрея Мельника, который был главным управляющим имущества митрополита, ведут работу и залечивают рану по Бандере. В этих днях борьбы Евгений Коновалец возводит себя к большой славе и авторитету вождя Украины.

Немцы, которые наиболее помогали организации в своих интересах и осуществления своих десятилетних планов в части оккупации Украины и борьбы с СССР и Польшей, видели в Коновальце своего вредителя и решили его убить при помощи его сотрудников – сотника Ярого и Ярослава Барановского. Свой провокаторский план осуществили 23 мая 1938 года в 12 часов дня в Голландии в городе Роттердам, там, где Коновалец имел связь с Барановским и Ярым, украинские националисты, ничего не зная о точностях террористического акта, пустили в свет слух, якобы Коновальца убило НКВД.

По смерти Евгения Коновальца украинские националисты начали делать месячный траур и ежегодно празднуют день 5 мая. Вождем украинских националистов поставлен шурина Коновальца – Андрей Мельник. Андрей Мельник меньше ориентирован в работе на таком великом посту, подпадает под диктовку своего окружения и немцев, которые выигрывают в самом пункте великую роль в части осуществления своих намерений, но немцы еще не довольны жертвою Коновальца и своей целью ставят уничтожить авторитет организации.

Такое положение было тогда, когда немцы начали проводить в жизнь свои захватнические цели (нахальным и провокаторским путем оккупируют Чехословакию) к этому преклонны и другие государства – Польша, Венгрия. Венгрия, чтобы утешить украинцев, провозглашает Закарпатскую Украину самостоятельной, но весной опять отдает Закарпатскую Украину мадярам, а чтобы потешить украинцев, принимают к себе беженцев, ибо им украинцы были нужны для дальнейшей работы.

Немцы, не израсходовав того, что награбили в Чехословакии, как шлют ультиматум Польше, которая такового не принимает. Германия, подобно тигру, бросается на Польшу и за 17 дней ее полностью захватывает, а Волынь и Галиция входят в состав СССР. Украинские националисты в этот момент потеряли голову. Краевой проводник посылает штафету за штафетой за границу, но напрасно, ответа не получает, а когда советы пришли во Львов, тогда Мельник вызывает Головинского к себе и дает приказ, чтобы как больше молодежи эмигрировало в Германию и чтобы пропагандировать, что Германия дает большие привилегии и права эмигрантам.

Тогда-то Бандера и его сотрудники и все другие политические заключенные эмигрируют за границу и организовываются при центральном комитете в городе Кракове. Центральный комитет размещается на улице

Ляротанская, 18, а политбюро организации по улице Яблоновская, 1/12. Начальником центрального комитета назначается тогда др.Салвич, секретарем Ярослав Старух (из Бережан). Начальником политического бюро назначается сам Бандера.

Украинский центральный комитет имеет своей задачей: организовать так называемый лагерь для всех украинцев, так как их германские эксплуататоры брали на работу вглубь Германии. Политический провод организует около себя всех политических заключенных, регистрирует их и старается их не высылать в Германию на работу, а только размещает по бывшей Польше.

В 1939-40 гг. вождь Андрей Мельник в своем приказе ко всем украинским националистам пишет: а) прервать связь с краем; б) прекратить работу в крае (под тем углом, чтобы не уничтожать); в) брать активное участие в сотрудничестве с Германией; г) подтягивать Холмщину, Лемкивщину.

На этот приказ обиделось много украинских националистов. Поэтому Степан Бандера собирает своих сторонников, производит совещания и посылает в 1940 году к Мельнику письмо, в котором обращает его внимание на следующее: а) Вывести из главного штаба: 1. Ярослава Барановского, 2. Инженера Сциборского, 3. Сеника (Грибивского).

На этот проект не согласился вождь Андрей Мельник. Когда Андрей Мельник не согласился с проектом Степана Бандеры и его сторонников, Бандера по личной инициативе реорганизовывает свой главный штаб, который находится в Кракове, и в штаб входят следующие лица: 1. Степан Бандера, 2. Сотник Ярый, 3. Стецько, 4. Ярослав Старух, 5. Два брата Стаховы, 6. Николай Лебедь, 7. Зацный Лев (Лопатинский), 8. Федечкив Федор, 9. Федорив Петр, 10. Голяш Григорий, 11. Др. Кордюк, 12. Дмитрий Донцов, 13. Богдан Кравцив.

При Андрее Мельнике остаются: 1. Андрей Мельник, 2. Ярослав Барановский, 3. Сеник, 4. Малай, 5. Сушко Роман – полковник, 6. Курманович – полковник, 7. Сотник Дорошинский, 8. Николай Кузьмин, 9. Сотник Кузь, 10. Кубийович (профессор).

Клич при Андрее Мельнике был следующим: “Слава Украине”. Ответ: “Вождю слава”. При Степане Бандере: “Слава Украине”. Ответ: “Героям слава”.

Степан Бандера, когда был избран в 1940 г. своим окружением на должность вождя, т.е. проводника украинских националистов, начал активно проводить свою работу при помощи своих сторонников.

На должность краевого проводника назначается бывший проводник пан Лопатинский, который, спустя короткое время, был убит. Одновременно с этим он посылает много украинских националистов для организации подпольной работы в крае.

Когда был убит Лопатинский, Степан Бандера посылает в край Зацного Льва, др.Горбового, Федечкива и других для организации краевого провода.

Краевым проводником назначается Зацный Лев под псевдонимом “Троян”, и краевой провод подальше дислоцируется во Львове. Там был арестован органами НКВД др.Горбовый и Федечкив*.

Верно: Подполковник

[підпис] МАХОВ

ДА СБУ. – Спр. 372. – Т.3. – Арк. 2-7. Засвідчена копія. Машинопис.

№177

Загальна інструкція Служби безпеки ОУН (С.Бандери)

Загальна інструкція СБ

Без дати

За самостійну соборну Українську державу.
Свобода Народам і Людині!

Розвідка

Кожний живий організм, коли він хоче бути здібним до життя, мусить мати органи пізнання, то значить, в першу чергу, слух і зір. Подібно і державний організм, щоб могли існувати, мусить мати таке: око і ухо, котре мусить все бачити, чути і знати. Подібно як власник ока і уха не бачить їх, так і розвідка, котра є оком і ухом держави, не повинна бути баченою громадянином даної держави. Вона мусить бути невидима, щоб могли успішно ділати там, де потрібне її втручання. Кожна, навіть найбільш культурна держава і найкраще зорганізована, має внутрі себе певну частину людей, незадоволених існуючим станом, зрештою так мусить бути, бо, на жаль, як серед нормальних людей знаходяться частинно виродки і в суспільстві. Вони творять окрему верству пасожитів [паразитів], що жирують на здоровому тілі держави. Власне для поборення цього елемента призначена розвідка і взагалі міліція, котра цей шкідливий елемент, в залежності від цілі і способу діланья, ділить на дві окремі групи: криміналісти і політичні. Власне розвідка, чи взагалі міліція, маючи завдання поборювати цей елемент, ділиться, в залежності від призначення, на кримінальну і політичну. Після кожної акції, спрямованої проти ладу і порядку, зіставляються, звичайно хоч малі, сліди, котрі є першими підставами матеріалу для слідчого судді.

* На цьому текст обривається.

Він на їх підставі укладає плян розкриття злочину. Розвідники дістають різномірні завдання, котрі, як часом здавалося, не мають нічого спільного з ділом. Власне для того повинні вони мати відповідню підготовку, знати тактичні і технічні способи використання тих, котрі спричинюються до причин злочину та виявлення їх.

Прикмети характеру розвідника

Крім знання, повинен розвідник посідати деякі видатні прикмети характеру, це є: спостережливість, відвага, обов'язковість, карність, холоднокрівність, комбінаційний хист, зручність і витривалість.

Зовнішній вигляд розвідника

Назовні розвідник нічим не різниться від оточення. Він уникає ношення течки [папки], п[а]лочки, апарату фотографічного, бо знає, що люде на селі спеціально звертають на такого увагу. Одягатися [слід] не надто блискуче, але і не по-простацьки. Знати правила доброї поведінки, але мати також свій спосіб натури і поведінки при людях різних професій і верств суспільства. Відповідно передягнений зуміє втиснутися поміж інтелігентів, селян, батярів [хуліганів, розбишак], купців, візників, шевців, злодіїв, в залежності від того, що від кого треба дізнатися. Розвідчик, крім того, повинен відповідно вести розмову і пристосуватися до вимоги розмовця і в першу чергу порушити цікаві теми для нього.

Еквіпунок [екіпіровка] розвідчика

Розвідчик мусить мати нотес [записник], олівець, люпу [лупу], кайдани, тасьму-мірничку [метр із м'якого матеріалу], ляк [сургуч], кавалок оронії [вугілля], цинковий порошок з пензлем, електричну лампу, ніжик і, найголовніше, револьвер.

Ствердження точностей

а) Конфронтація [опізнання]

Найбільш повніше і часто вживаним способом ствердження тотожності є конфронтація. Предметом конфронтації може бути: якась річ, труп, особа підозріла або невідома. Конфронтація відбувається при вбивствах, при розпізнаванні трупа, при нещасних випадках, для пізнавання речей, складених у слідстві, при виявленні спільників або властивих злочинців.

б) Аналітична обсервація

Розвідник повинен виробити здатність для скорого запам'ятовування підозрілої чи слідженої особи. Це вдається при довгій розвідчій

практиці. При запам'ятовуванні і описах ділимо зовнішній вигляд людини на 5 груп:

1. Опис голови і других відкритих частин тіла людини

Голова.

Велика, мала, кругла, подовгаста, висока, широка, приплюснута, випуклості на ній.

Лице.

Широке, вузьке, довге, кругле, приплюснуте, бліде, смагляве, з ряботинням, поморщене, віспувате [з характерними наслідками віспи], костисте, частоголене, брудне.

Волосся.

Їжаком, просте, кучеряве, фасон зачіски, колір волосся: сиве, шпак, чорне, риже, руде, ясно бльонд, упорядковане, розчухране.

Лоб.

Високий, низький, широкий, випуклий, простий, похилений, - назад чи вперед.

Ніс.

Тонкий, грубий, бамбулькуватий, горбастий, кирпатий, малий, великий, довгий, короткий, загнутий, червоний.

Брови.

Широкі, вузькі, густі, рідкі, луковаті, розхилені, обвислі, зрослі.

Очі.

Великі, маленькі, примкнені, витріщені, уложені просто або скосо.

Колір очей.

Чорні, сиві, голубі, очі з відтінком жовтим, зеленим, сталевим, водянистим, блискучим або з червоним білком.

Губи.

Великі, малі, вузькі, грубі, червоні, бліді, стиснуті, розхилені, верхня або нижня вистає.

Борода.

Остра, нормальна, тупа, роздвоєна, подана вперед або взад.

Зуби.

Здорові, цорак [карієс] зубів, вставлені, золоті, кістяні, білі, здорові, жовті, зіпсовані, великі (малі), рідкі, густі.

Руки.

Великі, малі, довгі, короткі, вузькі, білі, червоні, сухі, костисті, пухлі, чисті, брудні.

2. Знаки спеціальні

Шрами на лиці, на руках, бородавки, ряботиння, родинні виспи, брак уха, брак ока, брак пальців на руках, професійні знаки на руках, грубіння шкіри, мозолі, пухирі.

3. Опис одягу

Розрізняємо форму одягу, колір, стан, накриття голови: берет, шапка, капелюх, якого фасону, баярка [картуз], лещатарка [спортивна шапка для лижників], як лежить на голові, зимовий одяг, плащі, кожухи, пальта взагалі убрання: мундур, маринарка [легка куртка], жакет, сорочка, гімнастерка, блюза [піджак], штани до чобіт, широкі, прості, кльошні, вузькі, спортові. Взуття: чоботи, черевики, туфлі, пантофлі, сандалі, калюші, чорні, жовті, білі.

4. Опис постави

Високий, низький, тримається просто, зігнутий, горбатий, худий, пузатий, поданий вперед, взад, лукуваті [вигнуті] ноги, прості, викривлені іксом.

5. Руки.

Руки в кишенях, по-військовому, заложені за спину, на грудях, розмахування руками, хід скорий, повільний, військовий, твердий, широкий, спортовий, тяжкий, пташиний.

Дактильоскопія

Один з найпевніших середників ідентифікаційних є дактильоскопія. Вона спирається на тому, що нема в світі двох людей, котрі могли б мати однакові "папілярні лінії". Є це дрібні фаледовання [візерунки] на шкірі, на пучках пальців рук, вони не стираються і не змінюються. Дактильоскопічні жилки налягають на перенесення папілярних ліній на відповідні блянкети [бланки] т. зв. дактильоскопічні картки. Згадані картки виготовляються в трьох екземплярах, при допомозі їх легко віднайти і зловити злочинця, коли він зіставив на місці злочину свої відбитки. Тому на місці злочину треба шукати дуже обережно, щоб не знищити відбиток. В випадку, коли їх знайдеться, застосувати цинковий порошок і фалія [матеріал для зняття відбитків]. Таким способом утриману відбитку порівнюється з дактильоскопічними картками.

Сліди

Прибувши на місце злочину, розвідчик в першу чергу віддаляє сторонних, котрі не можуть дати для справи щось нового. Забезпечує сліди злочину, описує стан, в якому застав їх, робить шкіц [замальовку, ескіз, план], докладно оглядає сліди, робить знімки при допомозі фотографії і дактильоскопії, а також відливає піскові сліди, переважно тоді, коли не може взяти дослідження поліційних собак. Перепитує потерпівшого, свідків, списує протокол слідства.

Начерк (шкіц)

По подільці 1:100 (виміри в теперішніх мірах [в метричній системі])

Предмети, котрі є в поблизу кімнати, зазначаємо скороченими назвами. На лівому краю даємо стрілку, показуючи північ. Беремо на увагу слідувачі сліди: ніг, пальців, рук, сліди крові, кия, воза, ровера [велосипеда], всі предмети в оточенні: кал, порвані або спалені папери і інші найдрібніші всілякі сліди. По слідах ніг стараємося довідатись рід, вік злочинця, а також суспільну класу, до якої належить. Довжина кроку від 75-80 см показує нам мушину дорослого, малолітні й жінки роблять короткий крок. Форма слідів і взуття або голі стопи дають також вказівки, до якої належать суспільної класи.

Нормальності або дефекти.

Про час більш-менш коли стався злочин, можемо внескувати [дізнатися] із слідів, на котрих є висохла роса. Кров із землі а також із предметів убирається обережно для того, щоб піддати аналізу. Відбитки всіх слідів робимо при помочі гипсу, воску і смоли, лою, глини, цементу т.д. Подерті опалені папери складається на шклі і ставиться в мокрому місці. Спалений папір від вологости втрачає свою штивність [цупкість] і повільно розглажується [руйнується].

Орієнтація в терені і умовинах

Розвідник, стараючись мати успіх в праці, мусить знати всі роди поступків, способи і вислідження пізнати терен і місцеві обставини на найбільшу знайомість людей, осіб урядових, підозрілих, караних. Підозрілі є ті особи, які не охочі до праці, п'яниці, бенкетні, ворожо наставлені проти уряду, а поза тим, котрих доручено мати на оці. Над цими людьми міліція має надзир, послуговуючись своїми довіреними людьми.

Ревізія особиста

Ревізія особиста, як і домашня, припроваджується на приказ слідчого судді. Одначе в більшості випадків ця ревізія робиться самовільно і негайно після затримання підозрілої особи, це є потрібно. Бо затриманий може знищити обтяжуючі матеріали.

Ревізія робиться так: затриманий мусить піднести руки догори. Питаємося, чи не має зброї, обшукуємо його і обмацуємо, а поверхні кишені за поясом внутрішні кишені і під колінами. Цим стверджуємо чи затриманий має зброю. Після цього приступаємо до більшої ревізії. Виймаємо з кишені всі предмети, які дуже детально оглядаємо, пробуємо підшви, обцаси [каблуки] та латки на шкарпетках, халяви, всі рубчики в штанах, в блюзі, в поясі і всі латки і подвійні закладки також докладно оглядаємо шапку, крім цього оглядаємо волосся, ніс, руки, під рукавами, ротові органи і ціле тіло, чи немає де приложеного пластира.

Також оглядаємо пакунки затриманого, спеціальну увагу звертаємо на засохлий хліб і ковбасу.

Інвігіляція [слідкування]

Акція міліції, що має на меті вислідити злочинця, винайти, доказати його вини і виявити його співучасників називається інвігіляцією, за особами, які зробили якийсь злочин, а також за людьми, які мають щось спільного з злочинцем заряджується:

- а) погоня;
- б) розшук;
- в) властива інвігіляція або обсервація і слідження.

Погоня.

За злочинцем, відомим поліції, заряджується погоня, причому міліція орієнтується по слідах, залишених злочинцем, така погоня називається безпосередньою. Для певності прискіпшення погоні, міліція даного району повідомляє сусідні станиці міліції, спеціально ті, в якому напрямі втікає злочинець. Таке повідомлення повинно складатися: а) докладний опис лица даної особи з спеціальними знаками; б) опис одягу і загального вигляду; в) у виконанні якого злочину він підозрілий; г) що зробити на випадок його зустрічі.

Повідомляється міліцію на терені, де злочинець має своє помешкання, місце замешкання родичів близьких і дальніх, варстат праці [місце роботи]. Для досконалішого слідження цих місць: д) де доконав злочин, ж) можливо, має своїх співучасників. Міліція провадить розшук своїми силами, а також послуговується тайними співробітниками.

Розшук.

Коли безпосередня погоня за злочинцем безрезультатна, окружна команда міліції розпочинає розшук, при чому міліція розсилає гончі з листами, спрямовуючи їх безпосередньо до всіх команд міліції, на терені котрих дана особа останньо мешкала, має рідню чи сховок. На гончим місці уміщується:

- а) докладний опис даної особи;
- б) знимку, коли є, дактильоскопічну відбитку;
- в) національність;
- г) вік та професії.

У випадку, коли ця акція не дає позитивних наслідків (14 день), краєва команда розсилає гончі листи по цілому краю, і повідомляє владу адміністративну, котра при відправі голів станиць подає далі пошукову особу і намагається викрити місце її укриття.

Розшук усіх пропавших без вісти.

До цієї групи належать особи:

- а) особи фізично і психічно хворі;
- б) малолітні. Котрі відлучилися в невідомому напрямі;
- в) жінки, що мають попасти в руки купців живим товаром і взагалі особи, що впали жертвами якогось злочину. Розшук за цими особами провадиться, як подано в першому розділі.

Обсервація (слідження)

Для того, щоб вияснити якийсь злочин, виявити злочинця, зібрати обтяжуючі матеріали, відкрити його спільників і врешті в вигідний момент затримати злочинця, розвідка усталює обсервацію цих пунктів, проходів, де може знаходитись злочинець, є це, в першу чергу, станції злочійські кнайпи [бари, кав'ярні], торговиці, ярмарки, відпусти [місця прощ та масових релігійних обрядів], різного роду зборища, дороги, ліси, стежки, кущі, місце замешкання самих злочинців або їх коханок. Розвідчик мусить докладно знати свій терен і мати опис пошукових осіб. До підозрілих осіб належать:

а) карані в'язницею; б) передчасно звільнені з в'язниці та видані під надзор поліції; в) особи без окремого заняття; г) ті, що живуть добре, черпаючи доходи з невідомих джерел. Самі слідження відбуваються в такий спосіб, що над помешканням слідженого уставляється безперервний надзір. Розвідчики змінюються, будучи зауважені, замішуються між прохожими. Вони обсервують будинок та осіб, що входять і виходять з нього. У випадку, коли вигідна криївка, розвідчик займає її, це може бути також близький дім, з якого добре видно обсервоване місце. Коли є багато злочинців, а справа важка, або треба розділити цілу сітку злочинців, то слідиться всіх підозрілих осіб, зокрема, а також людей, що з ними в'яжуться. Коли нема змоги слідити тих осіб, тоді їх фотографується, або описується докладно зовнішній вигляд. Подібним способом користуються і на публічних місцях (кінотеатр). Щоб сліджений не зауважив, що над ним є око, розвідчик мусить бути дуже обережним, мусить укриватися всіма можливими способами. В першу чергу часто передягати, характеризуватися відповідно до ролі, яку він грає, напр.: точильник, продавець, катериньщик [бродячий музикант, лірник], слуга, візник. Треба нам пам'ятати, що злочинці мають прекрасно розвинутий обсерваційний смисл, тому не вистачить перевдягнутися, але треба відповідно до одягу змінювати поставу, вигляд рук, лица, а навіть мову. Злочинці зі своєї сторони докладають різних способів, щоб впровадити розвідчика в блуд, як при обсервації в місці, так і в русі. Розвідчик повинен притримуватися тих самих правил. Злочинець, посуваючись вулицею, часто раптово затримується перед вітринами, або запалюючи папіроса, в цей час обсервує, чи хто його не слідить. Розвідчик в першу

чергу мусить заховати рівновагу духа не спинюватися, а цілком нормально іти далі і затриматися, але тоді і з таких причин, щоб злочинець не зауважив. Найкраще слідити, йдучи з другої сторони вулиці. Коли сліджений зайшов до склепу, ми також стараємося туди зайти, або ховаємося десь за браму, щоб мати на оці хід до даного склепу і могли оглядати усіх осіб, що входять і виходять, бо це можуть бути спільники. Коли зауважемо, що сліджений стоїть у вікні і дивиться на вулицю, а навіть на нашу сторону, це значить, що він зауважив за собою хвоста, тоді слідження треба передати другому розвідникові. Злочинці часто для вислідження розвідника вживають знаний спосіб, при першій нагоді сліджений звертає в бічну вулицю і раптово затримується ніби поправити панчошу, розвідник, боячись, щоб не згубити слідженого приспішує крок і раптово звернувши в ту ж вулицю набігає на нього. В таких випадках розвідчик не повинен гарячитись а іти, просто переходячи дорогу на другу сторону, тільки мімоходом поглянути в сторону злочинця. Зауважити, що він стоїть, розвідчик, перейшовши вулицю, звертає під прямим кутом, не тратить зі слідженого ока.

Випитування (тягнути за язик)

Кожний розвідчик повинен вміти провадити розмову з першою-ліпшою особою. При чому в часі розмови повинен виловити зі слів розмовця дані про нього самого, або речі чи особи, що його цікавлять. Співбесідник не повинен розуміти замірів розвідчика, в цьому випадку міг би свідомо впровадити його в блуд. Починаючи розмову, розвідчик в першу чергу, мусить зорієнтуватися, яка професія його співрозмовця, в зв'язку з тим порушує часто фахові питання, чим вкрадається в довір'я даної особи. Розвідчик повинен бути менш-більш ознайомлений зі всіма професіями. Розмову треба починати якимись дрібницями напр.: з квіток, погоди, дорожнечі і т.д. а потім легенько добираємося до окресленої мети. Найкраще до цього надаються дівчата, і взагалі жінки, люде п'яні, покривджені і т.д. Велику вагу треба приділяти людям п'яним, котрі не мають таємниць, головне, хвалити їх. В відношенні до жінок треба пам'ятати, що хотівши добре настроїти до себе молоду чи стару жінку, головна річ, хвалити її, захоплюватися її теперішньою чи минулою красою. Також і муштини люблять, коли їх хвалити та захоплюватися їх стрільцтвом, відвагою, їх силою і т.д.

Обсервація та дослідження політичних зв'язків

Одним з найтяжчих завдань міліції, це є слідження тайних організацій, затримування різних кур'єрів і т.д., що привозять інструкції, літературу, зброю та інше.

Для того заряджується слідує:

1. Обсервація станцій залізничних і автобусових:

а) обсервацію налаштувати так, щоб жодна особа не проникла до даного району, не будучи зауважена службовцями міліції. Міліція повинна звернути увагу на переїжджаючих, що не є знані в районі;

б) коли треба установити контрольну службу, при чому звернути увагу не тільки на людей, але і на будинки;

в) обсервацію треба організувати, щоб приїжджаючі і від'їжджаючі машини були під надзором. Ще перед 15 хвилин прибуття машини, службовець повинен бути на місці. Політичні злочинці, звичайно їдучи потягом, вміщують пакки на полицях чи під лавками, при чому самі сідають збоку. Пакунок після приїзду забирають в принагідний момент.

2. Обсервація і контролю готелю

Прибуваючи до даної місцевості, члени якої організації, спеціально інтелігенція, затримуються, тому тут також треба встановити обсервацію і час від часу препроводжувати контролю. При контролі спеціальну увагу звернути на документи приїжджаючих, бо більшість і значніші члени організації послуговуються фальшивими документами. Коли документ є підозрілий, треба негайно справдити його ідентичність. Для полегшення дослідження зв'язков[им] політичних місць політична поліція повідомляє районний чи окружний слідчий відділ про зв'язківця даної організації, подаючи, крім прізвища, докладний опис його, а навіть, коли це можна, ціль виїзду. Треба також повідомити, що робити з ним: чи арештувати, чи тільки слідити. Тут розходиться, щоб не розконспірувати інформатора.

3. Обсервація підозрілих

В місцевостях, де є підпільна організація, і деякі її особи є відомі міліції, то вони повинні бути під обсервацією міліції та конфідентів. Обсерваційна служба мусить бути так організована, щоб кожний рух чи акція ворога були відомі. До обсерваційного пункту повинні бути призначені службовці (спостерігачі), енергічні, відважні, а, головне, запізнані з тереном і людьми, а також з усіма можливими і оживленими способами зв'язку і контакту.

Інформації міліції

У випадку зміни місця замешкання кримінального злочинця міліція негайно передає інформації про нього на місце його перенесення. Це докладні генералі [основні дані], псевда, котрими послуговувався він в організаційних роботах, знані дані з його діяльності. Коли стверджено, що до якоїсь місцевості прибув невідомий політдіяч і по залагодженні справ від'їхав, то в випадку, коли не вдасться добути його генералій [загальні дані], треба обов'язково старатись здобути докладний опис і

передати місцевому слідчому відділові, при чому подається, що даний особник зробив. Про кожного значнішого політичного діяча, котрий вийшов з в'язниці, треба негайно повідомити місцевий слідчий відділ, бо правдоподібно, що він по певному часі знову розпочне свою роботу. Завдання політичних розвідників – зазнайомитись з людьми даної організації. Для такого розвідника невідкладним є знання самої організації і структури організаційної тактики конспірації.

Розвідчик повинен знати:

- а) історії повстання даної організації,
- б) характеристику;
- в) програму,
- г) завдання.

Докази

Щоб розбити організацію, треба зібрати якнайбільше доказів, на підставі яких можна доказати вину обвинуваченим. Є це:

1. Зловлення при малюванні кличів, вивішуванні транспарантів, переносенні, поревоженні і розкиданні літератури.
2. Писана відозва проти державного ладу або обіжник партійного змісту, коли стверджено: коли і хто його писав, і коли письмо обвинуваченої особи буде згоджуватись з характером письма на обіжнику.
3. Листи, писані в справах партійних, часом шифровані.
4. Скриті конференції, при учаснику знайдено конспіративний матеріал.

Техніка розвідки

Служба безпеки внутрішньої і зовнішньої.

Внутрішня розвідка полягає на провадженні слідження в середині організації, котрою ми цікавимося. Щоб знати, яка то є організація, хто до неї належить, і яке він займає становище або який вплив має на організацію, які заміри на будучність, то мусимо мати зв'язок з членами організації.

Розвідка внутрішня. Полягає на безпосереднім розпитуванні й обсервації осіб. Особа, що є членом організації і є на послугах міліції, називається конфідентом. Всі інші особи, що є на услугах міліції, не будучи в організації, є інформатори чи довірені. Довірені ділимо на сталих і випадкових. Вони можуть бути платні і безплатні (ідейні). Сталім конфідентом є той, що працює довгий час в організації. Випадковим є той, що дав нам раз чи кілька разів інформації, часом навіть несвідомо. Донощик за ідеї є вірніший від платного, хоч не завжди дає добрі інформації, але коли це людина інтелігентна і коли має на душі добро своєї

батьківщини, може дуже прислужитися. Платні донощики дають цінні інформації і перебільшують справу, роблять з мухи слона, щоб тільки одержати зарплату. Тому, використовуючи донощика, в кожному випадку треба йому давати інструкції і по можливості контролювати роботу. Донощик отримує якесь завдання в формі конкретних питань, на які мусить докладно відповісти або дістати відповідь. Не треба обороняти власної ініціативи, бо принагідно [можна довідатись] про цінні для розвідчика інформації. Праця донощика мусить бути так проваджена і керована, щоб достати скільки і такого матеріалу, на підставі котрого і ми могли б свobodно вибрати місце, час розбиття і ліквідації злочинця, роботи організації. Конфідентальна робота повинна тривати якнайдовше. Витривалість, терпеливість, впертість, - це прикмети характеру того, хто керує конфідентальною роботою (службою).

Способи здобування довірених

Способів вишуку довірених є багато. Успіх в цьому залежить від помисловості [зваженості], фахового вироблення і впливу даного розвідчика. Розвідчик, що має завдання знайти донощика, мусить розглянутися між особами, що були карані в'язницею, підозрілими, взагалі між тими, що є зв'язані з даною організацією чи особою, котра нас цікавить. Ми мусимо перед за все докладно дізнатись про життя даної особи від найдавніших літ, пізнати його вдачу, його знайомство і зв'язки, матеріальний стан та чи вживає алкоголь. Відомості про дану особу збираються так, щоб її знайомі, а також вона сама не спостерігала, що нею цікавиться міліція. Коли дана особа не годиться бути донощиком, то треба шукати іншу. В разі потреби можна зробити кожную особу конфідентом, застосовуючи провокації і т.п. В таких випадках треба зібрати обтяжуючий матеріал і, залякавши осібника, а попередньо зламавши психічно, запропонувати йому якусь неважку справу. Коли він згодиться і виконає це, то пояснити йому, що він вже подвійно "попався". Коли особа погодиться співпрацювати, тоді треба спіткатися з нею без свідків і поговорити кілька годин. Вже перший контакт мусить відбуватися конспіративно, щоб осібник бачив, що ми дбаємо про це, щоб його не побачив міліціант, це є важніше й найголовніше, бо від цього залежить, чи дана особа погодиться давати інформації, чи ні. Нема такого члена, щоб перед першим розвідчиком признавався до приналежності до даної організації помимо того, що хоче працювати. Для нього перший раз про організацію нічого не говорити, а розмовляємо про загальні справи. Дати зрозуміти осібникові, що будемо приятелями, розмовляємо сердечними. Розмову провадимо так, щоб особа відкрила перед нами своє серце, виказала свої думки, жаль і претенсії. Розвідчик мусить

використовувати різні ситуації, в яких знаходиться особа, щоб зробити її донощиком. Розвідчик в разі згоди обіцяє налагодити неприємні для нього справи, забезпечуючи матеріально та іншими способами. Старатись прихилити ту особу, зловити деякі факти. Коли донощик нічого не знає, то не примушувати, а сказати, щоб доносив те, що побачить і почує. Місце і час стрічі може вибирати сам донощик. Про організацію, про котру нам ходить, можна споминати при першому контакті, запитуючи його, чи не знає він про таку організацію. В залежності від відповіді, треба сказати, що було б добре нав'язати з цією організацією контакти. Наказати донощиківі, щоб зв'язався з людьми, що є членами організації, щоб в міру можливості сам став членом організації, що буде для нього легко, коли буде знатися з представниками даної організації, хоч ще не був її членом. Перші контакти повинні бути не рідше як раз на тиждень, а коли можливо, то і частіше. Це для того, щоб зв'язати його з собою, мати на нього більший вплив. Жінки з добрим елементом [очевидно "інтелектом"] і можуть часто багато допомогти. Одначе, вони не завжди певні, бо в них часто серце бере верх над розсудком. Поза тим жінка дуже язиката і через те, як донощик, мало вартісна. Буває часом, що зголошується член організації і сам пропонує свої услуги. Це буває з пимсти і охоти легкого заробітку. Такий донощик може бути використаний, але і він не є вартісний, бо його донесення бувають часто тенденційні. Найголовнішими з донощиків, що є членами провуду. Такий осібняк може інформувати про всіх членів організації, про відносини і заміри її. Працю одного донощика треба справджувати другим. Між собою донощики не повинні знатися. Донощик мусить бути: пунктуальний, обережний, правдомовний, щирий і холоднокровний.

Облава

Щоб запобігти бандитстві кримінальному, а, в першу чергу, політичному, котрий має осідки в труднопрохідних теренах або в селах з більшою кількістю злочинного елемента, міліція препроводжує облаву. Для успішного проведення облави є необхідне:

1. Терен, на котрому має відбутися облава, повинен бути докладно вивчений через службовців міліції. Вони повинні знати кожний пункт, кожну криївку, окопи, яри, бліндажі, руїни, опущені будинки (спеціально ті, що стоять на узбіччі), повинні знати ті місця, де відбувається нелегальна продаж горілки, ті доми, де ночують цигани, волоцюги і т.д., будинки політично підозрілих осіб, всі переходи через ліс, багна, дорожки, лінії і т.д.

2. Кожний вищезгаданий пункт повинен бути докладно переглянутий, бо там найчастіше можна спіткати пошукуваних осіб.

3. На облаву спроваджується службовців міліції із сусідніх районів, в разі більших теренових труднощів із дальших міліційних пунктів.

4. Кожна міліційна стежа повинна мати шкіц терену, на якому мають бути зазначені пункти, що їх треба прислідити. Крім цього кожна стежа повинна мати спис осіб, підозрілих і пошукуваних з цілого повіту.

5. Розмір терену, обнятий облавою, є залежний від кількості міліції.

6. Всі затримані особи, до яких будуть певні підозріння, мусять бути справджені.

7. Розпорядження про облаву видавати в останню хвилину для того, щоб про неї не довідалися злочинці. Найкраще робити облаву, занявши вихідні позиції і пункти, підїхавши вночі до них далекими дорогами. Сама облава починається перед досвідком.

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.1. — Стр. 231. — Арж. 3-10. Копія. Машинопис.

№ 178

Інструкція Служби безпеки ОУН (С. Бандери) для підпілля організації

Без дати

Конспірація

Вступ:

Найкращою зброєю поневоленої нації в боротьбі за незалежність є її підпільні революційні організації. Революційні підпільні організації - це вияв невмиручости, творчости, життєвости нації. Тут гуртуються найкращі з найкращих, тут твориться найкраща армія. Тут діють найкращі лицарі в темряві. Найбільшою силою революційної підпільної організації є таємниця її ділання. Як в армії зброя, вивідування — так тут таємниця.

Підпільна революційна організація буде доти страшна для ворога, буде доти мати силу, доки в неї буде збережена якнайбільша тайна діяння. Підпілля — найкращий панцир, зброя поневоленої нації.

Армія в таємниці до часу виступу — дратує, страшить, лютить ворога.

Підпілля — це засіб до осягнення мети самостійности.

Вояк без зброї - член підпільної організації без конспірації — згине сам, потягне за собою упадок інших.

Конспірація — це [не] лише держання язика за зубами, а перш за все правильне ведення праці (ділянки, обставини, час).

Ворог має всі засоби для знищення нас — мільйони війська, модерна

зброя, засоби зв'язку, техніку, шпигунство, тюрму, владу, гроші. Ми — підпільна організація на здорових моральних основах і на найдосконалішій конспірації.

Наш успіх (секрет нашого успіху) — конспірація.

Розріст і поглиблення організації - багато причин до вияву.

Бездільність, безчинність, страх — конспірація.

Конспірація - це правильне ведення підпільної боротьби. Від доброї конспірації до страху лише один крок.

Хто виправдовує свою безчинність конспірацією, не є конспіратор, а боягуз. Добрим конспіратором є той член підпільної організації, який мудро, хитро і безперервно виконує назначену йому роботу.

* * *

1. Конспірація - від латинського слова "конспіро" - значить загаювати.

Таємниця слова, духа, поведінки.

а) Слово – найбільший ворог, язик без кости, сказане раз не вернеться. Довгий язик – прикмета слабкої людини.

б) Напади слабости, коли прогрішуємося проти мовчанки:

1. П'янство, куріння, любов-коханья, нервовість, змучення, зневіра, нестримана гарячка.

2. Добрий настрій, п'янство, товариства.

3. Злість — схвильованість, нервовість, змучення, зневір'я.

4. Хвальба, гарячка, нестриманість.

5. Страх.

6. Скорє зживання з людьми.

в) Мовчанка (6 т[очка] Декалогу), не лише в словах, але й у письмі (не вільно писати щоденника чи спогадів).

1. Про організаційні справи можна говорити з зверхником і підчиненим. Поминати розмови з нечленами, членами, з якими не маємо зв'язку (зрозуміло, що тут йде про організаційні справи). Щоб члени між собою не говорили про організаційні справи.

2. В розмові з людьми звернути увагу на такі роди справ:

а) справи, про які не можна говорити ніде (різні дії боївки, офензивні* методи і т.д.).

б) справи, про які говорить де-не-де (симпатика, співчуваючі, наші люде).

в) справи, про які говорити скрізь.

Про організаційні справи зі всіма бути глухим. Важення слів (роздумувати над кожним словом).

3. Конспірація в вузькому оточенні.

а) Вузьке оточення — родина, батьки, брати, сестри, жінка, діти,

* наступальні

наречена (поведінка дома).

б) Ширше оточення - друзі, приятелі, знайомі, свояки, сусіди, принагідні товариства (поведінка на вулиці, поведінка в школі, уважати на рух, крок, рівновагу духа).

II. Не менше як мовою, розконспіруємося своєю поведінкою.

а) Поведінка природня без гордості, зарозумілості.

б) Примірюватися до обставин (одяг, мова, теренова звичка, привіт). Нічим не сміємося зрадитись (шепотання, відкликування когось, передавання записок, пакунків, товаришування членів, у церкві, на якійсь okazії, пиятика, товариство, пісні, промови, виступи, показування себе поверх на кожному кроці, природна поведінка, щоби ані тіні не було зверху, що є в нашій душі і що ми робимо).

Зрівноваженість, холоднокривність, обдумання, опановання себе.

Словом, поведінкою зраджуємо таємницю свого духа, свого я.

Розконспіруючись перед більшою кількістю людей, заганяємо в могилу себе і організацію (Це — злочин).

Конспіруючись скромністю, стараємось не знати цього, що нам не треба знати (нові члени хочуть знати все).

Чого не знаємо, того не зрадімо, люди - людьми.

Слабости: говорення в сні, епілептики, тортури фізичні і моральні, підступи ворога, заломання і т.д.

Точність до хвилини, наказ — річ свята, неточність нараз потягає за собою великі втрати не лише в роботі, але й в людях.

Холодний, спокійний, врівноважений - проти самого себе.

До II. Не розмовляємо про організаційні справи на вулиці. Кожночасно звертати увагу на те, що нас слідять. В розмові на вулиці вміти звернути на веселу товариську тему. Ми — провідники не з призначення, а вирости з ґрунту. Кожний з нас мусить побачити щось кращого, оту нашу вищість. Ми — аристократи духа, живе уособлення й носії нашої ідеї, ми тверді, в першу чергу до себе, відтак до інших. В нас думка, слово, чин - згідні.

В нас мораль, світогляд, активність.

Ми будуємо круг себе життя організації.

Ми будуємо других і самі ростемо.

Наш кожний крок без закиду.

Ми вміємо вчитися ритму життя, оточення, пізнавати його болі і знайти на них лік.

Ми даємо розв'язку всіх питань життя, все нормуємо, провадимо.

Ми у всім авторитетні - тоді ми провідники.

Наш кожен чин, кожна хвилина нашого життя пливе під кутом нашої мети — самостійної Української держави.

Алібі (обман)

Алібі (обман) французьке слово, значить затушувати.

а) Вважаємо, що кожен наш крок є сліджений.

б) Фікційна причина: зустрічі, виїзди, віддалення з дому, сходини і т.д. Вона мусить вдоволити і переконати не лише рідню, сусідів, знайомих, але й поліцію. Добре обдумувати.

в) На кожний наш крок мати ясне оправдання. Щоб не бути заскоченим. При зустрічі насамперед умовити алібі, бо кожної хвилини можемо бути розірвані поліцією, отже, тут однаково треба говорити. Обдумати: "що ми тут робимо", "чи ми знайомі особисто", "від якого часу", "про що ми говоримо" і т.д., щоби кожночасно дати однакову відповідь.

Перепровадження збірок і сходин

а) Члени сходяться тільки на сходинах. Члени не товаришують, не пристають.

б) 1. Час. 2. Місце. 3. Клички. 4. Алібі. Два типи членів, одні поширювати свої знайомства і організації - другі обмежуватися до знайомства одного члена. І одні і другі не добре роблять.

в) Планування: 1. Мета. 2. Час і місце. 3. Повідомлення. 4. Прихід. 5. Програма. 6. Розхід.

г) Роди сходин: 1. Ділово-навчальні. 2. Святочні. 3. Контрольні. Щодо змісту і щодо кількості, то: 1. Звенові, 2. Групові.

д) В день: в приміщенні хати, в лісі, клуні, уряді, бюро, школі, часом в ресторані і т.д. Але треба підбирати відповідний час перед і після занять (урядових годин). Приватні хати стежать сусіди. Вміло перепровадити.

е) Повідомлення, стягання людей через умовні знаки (чухання потилиці, руки і т.д.). Мати приготовлених і означених кілька місць. Сходяться по одному, не разом, різними стежками, а не одною. (Більші сходини, зголошення і пункти). При групових і контрольних сходинах охорона є відповідно умовленими заходами (свист, сякання носа, кашель і т.д.). Поворот до дому. Не ходити разом, не дразнити собак, в місті мислити, вважати, чи хто не слідкує.

Проби (опанованости і витривалости).

1. Наскок поліції.

2. Фіктивне арештовання, допити, тортури, інсценізований розстріл (так випробовувати головно: базік, самолюбів, анархістів, хвальків).

Легші проби.

1. Голодівка (8 год.[очевидно, "діб"]).

2. Неспання (3 доби).

3. Бичування (скрученим мокрим рушником по спині).

4. Марш (60 км).

5.*

6. Не сміятися, не співати і т.д. (певний час).

[Організація – це] не дискусійний клуб, пливке політиканство, а армія найкращих, що веде бій на визволення.

Довір'я до себе, пізнати, загартувати та випробувати себе (сила волі, терпеливість на біль, свої нерви і твердість характеру).

Кар'єристи і слабодухи бояться проби, щоби не виявити їхньої слабости.

Проби молодих, нових членів - старі своїм життям дали доказ своєї вартости.

Проби, або щоб загартуватись, або в час викинути.

Інвігіляція, ревізія, арешт, слідство, суд, тюрма.

I. Інвігіляція

1. Рівновага духа, поведінка (9 точка Декалогу).

2. Тактика займанців (НКВД, поляки, мадяри, німці) мають свої питомі методи, часто змінні в просторі й часі.

3. Інвігіляція - дві причини інвігіляції:

а) підозріння-донос — провірення правди доносу.

б) вина - виявлення всіх ниток, зв'язків, адрес (листи), люде і т.д. (є всі дані до арештовання, але якийсь час...).

(Це, звичайно, в мирний час, в воєнний час усе зразу ліквідується).

в) Кожний уважає, що він сліджений, і після того [слід] відповідно поводиться, (звільнення з арешту - відвідини, слідження).

В місті дверники [швейцари] і керівники будинків на службі поліції (пізнати співльокаторів, співробітників в праці).

В селі - злодії, п'яниці, бувші НКВД-ти, сексоти, листоноші, спекулянти і інші слідять, пронюхують настрої людей. Відноситись до них байдужо, ні ворожо, ні по-приятельськи. В разі виявлення, донести, де слід, не ліквідувати, бо ворог знайде другого добре замаскованого.

II. Ревізія

Завжди бути готовим до трусу, ревізії.

Дві причини ревізії:

1-ша: знайти нелегальний матеріал, що міг би доказати вину.

2-га: вина вже є, а ще треба шукати решти. Панування і спостережливість, вважати, що кожний наш рух обсервують - тактика.

Поліції — родина (чемність, тактовність, усміх, спокій, якщо перша причина, - не роздратує поліції, якщо друга, - то уможливить нашу втечу).

Спокій родини (через нашу поведінку).

Руки поліції слідкувати - відкидання нелегальних речей (література – зброя).

* Тут і далі крапки у тексті документа.

Заздалегідь підкинені нелегальні речі через агентів (село: в стрісі, в загаті, землі; місто: в бібліотеках і т.д.) в порозумінні з поліцією. Агенти поліції на власну руку підкидають, щоб заробити, вислужитися і т.п. В таких випадках рішучо заявити, що це не ваше; багато не говорити, спокійно, мудро.

III. Арешт.

1. Спокійно, мужньо попрощатися з родичами (задержати спокій родини, повагу у ворога).

2. Одягти білизну, вбрання, взяти коц [одіяло, покривало], наїстися, взяти харчів, тютюн, сірники, олівець, кусок самобрийки, (захований в пуделко сірників, дашок шапки, в черевиках), кусок графіту з олівця (запахати в хліб).

Поводитися так, щоб не кинути найменшої тині вини.

IV. Слідство.

1. 9-та точка Декалогу. "Згинуть, але не зрадить". Говорити якнайменше, відповідати на питання завжди на думці, хоч би відповідь була в нас на язиці, не міняти зізнань, пам'ятати все, що сказали, не вдаватися в філософічні, політичні дискусії, на питання відповідати питаннями, як брехати, то вміло до кінця.

2. Дві методи зізнань.

Перша: негація — заперечення всього, ні до чого не признається, на все відповідь: не був, не бачив, не знаю, ні.

Друга: демонстрація — плюнути словами правди в вічі катові, мати силу волі знести наслідки такого кроку (тортури). Приміри: Данилишин*, Байда**, Базарці***.

Тортури фізичні і моральні.

Фізичні: биття, голки за нігті, виривання волосся, безсонність, голод, купелі, пальці між двері і т.д. Методи ГПУ.

* Данилишин Дмитро (1907-1932) - псевдонім "Оса", бойовик УВО й ОУН. Був членом бойової групи "Летюча бригада". Брав участь у експропріаційних нападах на "Банк людови" в Бориславі, поштові відділи в Трускавці та Городку. 29.8.1931 Д.Данилишин разом зі своїм племінником В.Біласом, за наказом Організації, ліквідував начальника східного відділу міністерства закордонних справ, депутата Сейму Т.Голувка. Арештований польською поліцією 30.11.1932. Страчений разом із В.Біласом у львівській в'язниці "Бригідки" 23.12.1932 року.

** Вишневецький Дмитро (р. н. невідомий - 1563) - український князь, перший із достовірних українських гетьманів, засновник Запорозької Січі на о. Мала Хортиця (1552 р.), прославився своїми походами проти татар і турків. Потрапив до полону, закатований турками.

*** Базарці - назва походить від містечка Базар (зараз село Народицького району Житомирської області). 17.11.1921 року коло Базару під час Другого зимового походу в бою з Червоною армією зазнала поразки Волинська група армії УНР. 23.11.1921 року у Базарі більшовиками було розстріляно 359 полонених учасників походу.

V. Суд.

1. На судовому процесі триматися подібно як на допиті. Ворог не сміє бачити упокорення.

2. Гордо, гідно, без благань.

3. Вирок смерті, як найвище відзначення, приймати спокійно, поважно, гордо, святочно.

Додаток: виправдання, звалювання вини на інших і т.д. Польський суд*.

VI. Тюрма.

В камері не звирятися ні перед ким. Секоти.

З товаришами камери жити в згоді і солідарності. Триматись гідно і чесно. Не просити і не запобігати ласки у сторожі. В співжитті з другими знати свою ціну, дешево себе не продавати. Шанують тих, хто сам себе шанує. Приклади з тюрем: Володимир, Тарнів, Луцьк.

Перенесення, переховання і перевозення нелегальної літератури

1. Перенесення. Все маскувати, примінюватись до обставин. Жінка, муляр, урядник, студентка і т.д. Гармонія між клунком і тим, що несе.

2. Пакунки - грипси [записки з таємною інформацією] зашиті, або в руці, ніколи в портфелі. Найкраще надаються жінки.

3. Перевезення. Фірою з дровами, гноєм, збіжжям, мукою, соломною і т.д.

Потягом — валізка, або особистий вантаж здати на багаж.

Переховання нелегальної літератури і зброї.

Сховки робити там, де нікому і на думку не впаде (город, в землі вкопана скринька, забудовання сусідів).

В місті: долівка, чемодан, шухляда і т.д.

Хто працює в підпіллі, в себе не повинен нічого переховувати. Мати для підпільних зимовики. Хати для провідників терену, його співробітників, зв'язкових, для спеціальних людей, все наперед приготовлене, забезпечене, охорона, остерігаючі знаки (літом краще, але для партизан). Хати, де нема малих дітей, люде мовчазливі, живуть у згоді і не скупі. Можливий відхід, сусіди, з краю села. Криївка добре влаштована і замаскована - скарб для організації, але про неї багато не сміє знати.

Місто, передмістя, або головний центр. Документи.

Перевіз підпільників, як хворих, сам за фірмана, бічний шлях,

* "Додаток" не зберігся.

охорона. Підпільні обережні, відважні (ані боягуз, ані гарячий не може бути). Підпільник мусить бути скромний, вміти жити з людьми, видержливий на голод і холод, завжди вдоволений. Це найкращий репрезентант нашої ідеї - вояк. Не показувати зброї. Поводитися скромно, морально. Підпільник - це живий пророк святої ідеї, вояк героїчної армії. Маса хоче його таким бачити. Йому не вільно курити, пити і за дівчатами ходити, бо може прийти моральна гниль, розклад і руїна. Здоровий фізично, фанатичний вірою в перемогу, він веде вже сьогодні бій за Україну.

Розкидання летючок, розвішення прапора

1. Роди летючок (святочні, пропагандивні, закликуючі до акції і т.д.).

2. Село. Розношення по домах, підкидання, розклеювання, розвідка і охорона.

3. Скупчення людей. Відпуст — свято. Прикріплений і замаскований валок з гумкою, тюк обмотаний, передіркований шнуром папір, викидання руками, пружиною, всовування в кишеню.

Читання нелегальної літератури.

1. На сходинах.

2. В самому відповідному місці, мати легальну літературу, мати сховок

Листування, шифрування, коди, стрічі, умовлені знаки, клички, зв'язок.

1. Л и с т у в а н н я.

а) Пошта, тонкий папір та грипси.

б) Симпатичні чорнила не висушувати промакачкою, по одержанні нагріти над лямпою - викликати.

2. Ш и ф р у в а н н я. (Роди шифрів).

а) Умовні знаки. Всі букви абетки замінювати умовними знаками (гієрогліфи, стенографія), легко писати, скоро відгадується.

б) Квадрат абетки, простий. Абетка ділиться на шість стовпців по 5 букв, замість букв виписати цифри. Найбільш вживається в тюрмі, при стінному перестуку.

в) Квадрат абетки мішаний. В цих самих рамках, що й попередні, уклад, велич, Дніпро, густа, хом'як, Везій, ф, ц, ш, щ, ю. Можна скомплікувати, встановлюючи за відповідною цифрою другу умовлену.

г) Ключовий. Ключ-слово з 8-9 букв, писане поземо [почергово] в нумеровану сітку. Дальше букви встановлюються від кожної букви, починаючи як йде в азбуці. Тут одна буква може бути в кількох місцях, отже, її можна шифрувати кількома цифрами. (Ключ можна вписувати різно: поземо, в першій лінії, вгору, взаді).

д) Числовий. Ключем здати. Число підписується під словами, які мають бути зашифровані. Цифра під буквою. Пишеться цю букву, яка вказує число, що під нею стоїть. Рахуємо вперед, при відшифруванні назад. Можна ускладнювати, уложити іншу чергу літер (числовий зашифровувати ключовим).

е) Книжковий. Умовитись сторінку книжки. Пишеться дробами: рядок — чисельник, буква — знаменник; рядок — ціле число, слово — знаменник, буква - чисельник. Наколювати, закреслювати букви.

є) Віршовий. Умовляємось, якийсь вірш, пісню.

з) В азбуці взад - вперед.

і) Шифруємо певні речення, не поодинокі слова, або змісту закінчення. По змісту закінчення попереднього можна розшифрувати зашифроване. (Адреси, прізвища, клички, зустрічі і важливі накази). Не вільно шифрувати: друже, Слава Україні, бувай здоров, по цьому можна пізнати шифри.

2. Шифруємо дослівно все, але тоді без вступів, титулів, закінчень, перерв. Без коми, разом. Назви шифрів. Можна мати умовлених кілька шифрів, тоді можна їх поназивати іменами, буквами, числами; при писанні зазначувати.

3. К о д и.

а) Коди - це підставлені слова на означення таємних імен, назв, справ і т.д. Прим.: організація — крамниця, член — цукор.

б) Кодом треба поназивати всі справи підпільного життя (члени, ступені, зброя, години і т.д.). Кодом не лише писати, але й говорити.

в) Одного коду не вживаємо на великому терені. Коди берегти, давати лише тим, кому треба користуватися.

4. С т р і ч і.

а) Без зустрічі нема організації. Зустрічі — це найбільша небезпека для організації. Отже, треба їх вміло проводити.

б) Докладно плянувати, точно виконувати: 1.Час (точно рахувати добу на 24 од., брати час офіційної влади). Дата, година, де, в якій порі, базар, кладовище, вулиця, уряд, ліс, кіно, церква. 2. Місце (двері підходу точно означити). 3. Повна кличка (розпізнавчий знак, вступна кличка, властива кличка). 4. Справа (святочні сходина, вишкільні, ділові). 5. Алібі (вдома, в дорозі, на місці). 6.Запасова зустріч.

Все нормальне, природне (пора дня, ночі, місце убрання, професія) ліс — день, ніч — поле, церква — неділя, кладовище — ніч, вулиця — день, дівчина — вечір, пляжа — по обіді.

в) Брати під увагу, хто має прийти на зустріч. 1. Віддаль. 2. Родинні справи. 3. Праця. 4. Місцевий звичай. 5. Довжина часу зустрічі (треба подавати, як довго чекати один одного: місто - коротше, село, ніч -

довше. В селі час міряється по сонці, годинники йдуть неправильно).

г) Місце - адреси точно подавати. 1. Вулиця, точно в якому місці, між якими номерами домів. 2. За містом. 3. В лісі - точно подати місце, рів, дерево, яр і т.д. 4. Площа, напрям ходу. 5. Військо, поліція, державні інституції. 6. В малих містах: театри, кіно, церква, ресторан, вечірки, вечорниці, де не вільно зустрічатись, всі людину обсервують. 7. Мости, пам'ятники, клуб, читальні, перехресні дороги, залізничні станції ворог обсервує. 8. Місця, розконспіровані ворогом, або звичайними людьми, - заборонено.

д) Повна кличка.

1. Розпізнавчі знаки, природні (вдень зовнішній вигляд, вночі свист, гук, кашель і т.д.)*.

ЦДАВО України. — Ф. 3833. — Оп.1. — Спр. 231. — Арк. 11-15). Копія. Машинопис.

* Текст обірвано.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

ЧАСТИНА 1

1.3 указівки НКДБ СРСР органам державної безпеки Білорусії та України про оперативні заходи з відвернення антирадянських виступів у західних областях УРСР. 3 квітня 1941 р.	21
2.3і спецповідомлення НКВС УРСР до ЦК КП(б)У про передислокацію німецьких військ на території Польщі до кордонів СРСР та активізацію діяльності українських націоналістів. 9 квітня 1941 р.	22
3.3 обіжника НКДБ УРСР про посилення боротьби з націоналістичним підпіллям у західних областях України. 10 квітня 1941 р.	23
4.Доповідна записка НКДБ УРСР секретарю ЦК КП(б)У М.С.Хрущову про заходи з ліквідації бази ОУН в західних областях України. Не раніше 15 квітня 1941 р.	25
5.3 директиви управлінь НКВС та НКДБ УРСР по Рівненській області про активізацію боротьби з оунівським підпіллям. 28 квітня 1941 р.	28
6.3 директиви НКВС СРСР спецслужбам України про посилення заходів з боротьби з оунівським підпіллям у західних областях УРСР. 29 квітня 1941 р.	31
7.3і звіту НКДБ СРСР про роботу зовнішньої розвідки за 1939 – квітень 1941 рр. з відомостями щодо активізації діяльності українських націоналістів. Квітень 1941 р.	32
8.Постанови II Великого Збору ОУН (С.Бандери). Квітень 1941 р.	35
9.Звернення ОУН (А.Мельника) до українських робітників із закликами до активної участі в русі за незалежну Українську державу. 1 травня 1941 р.	50
10.Постанова ЦК ВКП(б) та Раднаркому СРСР про боротьбу з ОУН у західних областях України. 14 травня 1941 р.	53
11.3 указівки НКДБ СРСР спецслужбам західних областей УРСР щодо виявлення й арештів учасників оунівського підпілля. 17 травня 1941 р.	54
12.Виклад бесіди начальника “Абвера” В.Канаріса з рейхслайтером А.Розенбергом про плани війни з СРСР та розчленування його території. 30 травня 1941 р.	56
13.Політичні вказівки ОУН (С.Бандери) щодо боротьби й діяльності організації на період війни. Травень 1941 р.	58
14.Напрявні ОУН з Інструкцій Революційного Проводу ОУН	

(С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р. ...</i>	65
15. Акція на ОСУЗ з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни. “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	72
16. Політичні вказівки з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	77
17. Військові інструкції з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	84
18. Вказівки на перші дні організації державного життя з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба і діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	94
19. Інструкція Служби безпеки з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба і діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	126
20. Пропагандивні вказівки на передвоєнний час, на час війни й революції та на початкові дні державного будівництва з Інструкцій Революційного Проводу ОУН (С.Бандери) для організаційного активу в Україні на період війни “Боротьба й діяльність ОУН під час війни”. <i>Травень 1941 р.</i>	154
21. Відозва українських політичних і громадських діячів до народу із закликом об’єднання всіх патріотичних сил для відновлення Української держави. <i>14 червня 1941 р.</i>	177
22. Меморандум ОУН (С.Бандери) про незалежність України. <i>15 червня 1941 р.</i>	178
23. Відозва Українського національного комітету в Кракові до української політичної еміграції із закликом до згуртування сил для побудови Української держави. <i>22 червня 1941 р.</i>	189
24. Розпорядження Крайового проводу ОУН (С.Бандери) низовим організаціям про запровадження національної символіки та увічнення пам’яті загиблих. <i>Не раніше 22 червня 1941 р.</i>	192
25. Додаткова директива крайового провідника ОУН (С.Бандери) щодо використання національної символіки. <i>Не раніше 22 червня 1941 р.</i>	193
26. Наказ Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про організацію українських збройних сил. <i>Не раніше 22 червня 1941 р.</i>	195
27. Тези концептуальних засад ОУН (А.Мельника) щодо	

земельної реформи в незалежній Україні. До 22 червня 1941 р. ...	198
28.Проект Основного Закону (Конституції) Української держави, розроблений спеціалістами з ОУН (А.Мельника). До 22 червня 1941 р.	201
29.Текст присяги членів ОУН на вірність Українській незалежній державі. Не пізніше 22 червня 1941 р.	220
30.Телеграма полковника ОУН (С.Бандери) Р.Ярого до А.Гітлера про готовність українських націоналістів до спільної боротьби з більшовизмом. 22 червня 1941 р.	221
31.Пропозиції ОУН (А.Мельника) до структури і компетенції міністерств майбутньої Української держави. Не пізніше 22 червня 1941 р.	222
32.Відозва ОУН (А.Мельника) до українців з викладом програми побудови незалежної України. Не пізніше 22 червня 1941 р.	235
33.Відповідь Держканцелярії Німеччини на меморандум ОУН (С.Бандери) про незалежність України. 26 червня 1941 р. ...	236
34.Звіт учасника похідної групи "Віктора" Проводові ОУН (С.Бандери) щодо ситуації в прифронтовій смузі. 26 червня 1941 р.	238
35.Звіт учасника похідної групи Проводові ОУН (С.Бандери) про ситуацію в прифронтовій смузі, діяльність групи, створення українських органів влади та стосунки з німцями. 26 червня 1941 р.	241
36.3 повідомлення Нюрнберзького процесу про переговори А.Розенберга з генералітетом Німеччини з питань взаємовідносин на окупованих територіях. 28 червня 1941 р.	244
37.Звіт "Мік"а про заснування осередку ОУН (С.Бандери) та місцевих органів влади у м.Яворів на Львівщині. 29 червня 1941 р.	245
38.Звернення ОУН (С.Бандери) до українського селянства із закликами не вірити радянській пропаганді про репресії Німецької армії щодо колгоспів та підтримку ОУН у боротьбі за незалежну Україну. Не раніше 30 червня 1941 р.	247
39.Звернення ОУН (А.Мельника) до українців із закликом будувати незалежну Українську державу. 30 червня 1941 р.	249
40.Акт відновлення Української держави, проголошений від імені ОУН (С.Бандери). 30 червня 1941 р.	250
41.Постанова № 1 Я.Стецька про перетворення Крайового правління західних областей в Українське державне правління (УДП) – Тимчасовий уряд Української держави. Не раніше 30 червня 1941 р.	252
42.Склад Українського державного правління. Не раніше 30 червня 1941 р.	253
43.Список представників Українського державного правління	

за кордоном. <i>Не раніше 30 червня 1941 р.</i>	255
44. Відозва ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із закликом мобілізації націоналістичних сил для побудови незалежної Української держави. <i>Червень 1941 р.</i>	256
45. Пастирський лист митрополіта А.Шептицького до українського народу. <i>1 липня 1941 р.</i>	257
46. Відозва Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на МУЗ до українців із закликом боротися за створення незалежної Української держави. <i>1 липня 1941 р.</i>	258
47. Декларація Українського державного правління про чинність Акта від 30 червня 1941 р. про відновлення Української держави і прагнення до розбудови нової Європи та боротьби за розвал радянської імперії. <i>Не раніше 1 липня 1941 р.</i>	262
48. Відозва А.Мельника до українського народу про засади ОУН щодо Установчих зборів для встановлення форми та устрою самостійної Української держави. <i>Не пізніше 1 липня 1941 р.</i>	264
49. 3 повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про репресивні акції окупаційної влади проти більшовиків і євреїв у Львові та організованого самоуправління міста ОУН (С.Бандери). <i>2 липня 1941 р.</i>	265
50. Телеграма інформаційного відділу 17-ї армії Вермахту до Верховного командування збройних сил Німеччини про виявлення закатованих й розстріляних у в'язницях м.Львова. <i>2 липня 1941 р.</i>	266
51. 3і спогадів В. Горбового про підготовку до оголошення відновлення Української держави та попередній Акт проголошення 22 червня 1941 р. на Українському Національному Конгресі в Кракові. <i>2 липня 1941 р.</i>	267
52. Декларація Українського уряду Я.Стецька про боротьбу за незалежну Україну під проводом ОУН на чолі зі С.Бандерою. <i>3 липня 1941 р.</i>	271
53. 3 повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про заходи боротьби з антинімецькою агітацією ОУН (С.Бандери), арешт С.Бандери та активістів ОУН. <i>3 липня 1941 р.</i>	273
54. Протокол допиту членів Українського національного комітету та С.Бандери німецькою адміністрацією Генерал-губернаторства. <i>3 липня 1941 р.</i>	274
55. 3 інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо українського уряду Я.Стецька у Львові. <i>4 липня 1941 р.</i>	281
56. Лист Голови Українського державного правління у Львові	

Я.Стецька А.Гітлеру з повідомленням про відновлення Української держави і бажання брати участь в розбудові нової Європи. 5 липня 1941 р.	282
57.Телеграма Я.Стецька до Р.Ярого про присвоєння йому військового звання полковника. 5 липня 1941 р.	283
58.Відозва проводу ОУН (А.Мельника) до українців про співпрацю з Німеччиною в ім'я незалежності України. Не пізніше 5 липня 1941 р.	284
59.Проект доповідної записки німецької адміністрації до А.Гітлера про прагнення націоналістичних сил Східних територій до самостійності. 5 липня 1941 р.	285
60.Звернення А.Мельника до українських націоналістів із закликом боротися за незалежну Українську державу. Не пізніше 5 липня 1941 р.	286
61. З інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР стосовно депортації С.Бандери до Берліна. 5 липня 1941 р.	288
62.Резолюція наради чільних представників українського громадянства у Львові із закликом консолідації сил для розбудови Української самостійної держави. 6 липня 1941 р.	288
63.Відозва ОУН (С.Бандери) із закликами до українців збройно боротися з окупантами за самостійну соборну Українську державу. 6 липня 1941 р.	290
64.Звернення А.Мельника до українців із закликом згуртування навколо ОУН. 6 липня 1941 р.	291
65.Лист А.Мельника до А.Гітлера про допомогу в боротьбі проти більшовизму. 7 липня 1941 р.	293
66.Звіт провідника Південної похідної групи 111 Т.Семчишина до Проводу ОУН (С.Бандери) про формування, дислокацію та особовий склад групи. 9 липня 1941 р.	294
67.Повідомлення про замах 8 липня 1941 р. у Львові на Голову Українського державного правління Я.Стецька. 9 липня 1941 р.	305
68.Пастирське послання єпископа Луцького Полікарпа до українців Волині. 10 липня 1941 р.	306
69.Повідомлення міністерства закордонних справ Німеччини про становище в Західній Україні, відмову окупаційної влади від визнання Українського державного правління. 10 липня 1941 р.	307
70. З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо намагання ОУН (С.Бандери)	

створити український уряд в Києві. <i>12 липня 1941 р.</i>	309
71. З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР стосовно позицій ОУН (С.Бандери) і ОУН (А.Мельника) щодо майбутнього України. <i>15 липня 1941 р.</i>	309
72.Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до молоді України із закликом боротися за незалежну Українську державу. <i>Не пізніше 15 липня 1941 р.</i>	310
73. Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до українського народу про засади утворення незалежної Української держави. <i>Не пізніше 15 липня 1941 р.</i>	311
74.Звернення Проводу ОУН (А.Мельника) до українських націоналістів про основи незалежної Української держави. <i>15 липня 1941 р.</i>	313
75. Звіт керівника Східної похідної групи ОУН (С.Бандери) Я.Старуха про марш в київському напрямі. <i>15 липня 1941 р.</i>	314
76.Лист С.Бандери до крайового провідника ОУН (С.Бандери) І.Климів (Є.Легенди) й усіх членів ОУН з вдячністю за звитяжність у борні за волю і незалежність України. <i>15 липня 1941 р.</i>	318
77.Протокол наради А.Гітлера з вищими посадовими особами Німеччини про плани щодо території України. <i>16 липня 1941 р.</i>	320
78.Лист П.Скоропадського до А.Гітлера про співпрацю України та Німеччини у боротьбі проти більшовизму за українську державність. <i>16 липня 1941 р.</i>	324
79.Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про репресії більшовиків та німців проти місцевого населення. <i>16 липня 1941 р.</i>	326
80.Звіт керівника Східної похідної групи ОУН (С.Бандери) з Житомира Проводу ОУН про марш в київському напрямі. <i>16 липня 1941 р.</i>	328
81.3 рапорту Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини Головному уряду безпеки Рейху про радянський терор в Галичині, реакцію на те населення й дії айнзацгрупи. <i>16 липня 1941 р.</i>	331
82.3 інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо пропагандивних дій ОУН (С.Бандери) для створення органів українського самоврядування. <i>17 липня 1941 р.</i>	333
83.Список роїв похідних груп, передислокованих на територію Східноукраїнських земель (СУЗ). <i>17-19 липня 1941 р.</i>	334

ЧАСТИНА 2

84. Зі стенограми конференції ОУН (С.Бандери) у Львові. 18-19 липня 1941 р.	337
85. Політична заява ОУН (С.Бандери) про невизнання Німеччиною проголошення української державності та утворення уряду у Львові 30 червня 1941 р. 21 липня 1941 р.	350
86. Опінія радника Баума в Берліні референту МЗС Німеччини щодо створення Українського Крайового правління Я.Стецька. 21 липня 1941 р.	354
87. Опінія референта МЗС Німеччини Гросскопфа до бюро рейхсміністра закордонних справ в Берліні щодо листа В.Стахіва до Й.Ріббентропа від 2 липня 1941 р. 21 липня 1941 р.	356
88. Звіт про діяльність ОУН (С.Бандери) в справі організації державної адміністрації на ЗУЗ. 22 липня 1941 р.	357
89. Зі звіту крайового провідника ОУН (С.Бандери) І.Климіва (Є.Легенди) про впровадження ідей націоналізму в адміністративній, культурно-просвітній та військовій справі на західних та східних територіях України. 23 липня 1941 р.	364
90. Лист Політичного відділу МЗС у Берліні про остереження уряду Румунії, аби Українська держава в майбутньому не стала великою, й недопущення Німеччиною возз'єднання Галичини з МУЗ. 24 липня 1941 р.	372
91. Звіт представника МЗС Німеччини при Верховному командуванні 6-ї армії в Житомирі до МЗС у Берліні щодо ставлення українців до Вермахту, проголошення Української держави у Львові й переслідування українських націоналістів. 24 липня 1941 р.	373
92. Повідомлення рейхсміністра окупованих територій Г.Коха про реакцію українців на звістку про прилучення Галичини до Генерал-губернаторства. 26 липня 1941 р.	379
93. Повідомлення Г.Коха до МЗС у Берліні щодо приєднання Східної Галичини до Генерал-губернаторства та грабіжництва Угорської армії в Прикарпатті. 26 липня 1941 р.	380
94. Звіт проводу ОУН у Львові про свято української державності у м.Рівному. 27 липня 1941 р.	382
95. Зі звіту учасника похідної групи ОУН(Б)"Пік"а про діяльність ОУН (С.Бандери) на Житомирщині. Не раніше 27 липня 1941 р.	384
96. Лист А.Мельника до рейхсфюрера СС Г.Гімmlера з протестом проти прилучення Східної Галичини до Генерал-губернаторства Польщі. 28 липня 1941 р.	388

97. Повідомлення головного осередку пропаганди ОУН (С.Бандери) до Служби безпеки ОУН про факти звільнення заарештованих німцями євреїв членами Львівської міської міліції за платню. <i>28 липня 1941 р.</i>	389
98. Інформація повітового проводу ОУН (С.Бандери) в м.Миколаєві про напружені стосунки українського населення з поляками й військовиками Словацької армії. <i>29 липня 1941 р.</i>	389
99. План роботи в Таборі праці юнаків ім. Є.Коновальця в Ямниці та ім.Д.Вітовського в Залукві. <i>29 липня 1941 р.</i>	391
100. Звіт про діяльність відділу пропаганди Обласного проводу ОУН (С.Бандери) у м.Дрогобичі. <i>30 липня 1941 р.</i>	393
101. Довідка Дрогобицького обласного проводу ОУН (С.Бандери) про діяльність щодо адміністративного устрою області. <i>30 липня 1941 р.</i>	395
102. Інформація осередку ОУН (С.Бандери) про міжнаціональні стосунки на Гуцульщині та зміни в адміністративно-територіальному поділі Дрогобиччини. <i>30 липня 1941 р.</i>	397
103. Умови співпраці ОУН (С.Бандери) з Німеччиною щодо самостійності України та спільної боротьби проти СРСР. <i>Кінець липня – початок вересня 1941 р.</i>	400
104. Стаття економіста В.Садовського “Справа реорганізації української промисловості”. <i>Липень 1941 р.</i>	407
105. Протест Українського державного правління (УДП) проти прилучення Галичини до Генерал-губернаторства Польщі. <i>1 серпня 1941 р.</i>	415
106. Лист С.Бандери до А.Гітлера з протестом проти приєднання Галичини до Генерал-губернаторства. <i>3 серпня 1941 р.</i>	416
107. Повідомлення Крайової екзекутиви ОУН (А.Мельника) про завдання організації на Західноукраїнських землях. <i>1 серпня 1941 р.</i>	417
108. Повідомлення Голови Українського державного правління Я.Стецька про невизнання німецькими властями проголошення самостійної соборної Української держави. <i>4 серпня 1941 р.</i>	419
109. Наказ командування 17-ї німецької армії на арешти членів ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність. <i>5 серпня 1941 р.</i> ...	423
110. Декларація Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про боротьбу за незалежність України. <i>7 серпня 1941 р.</i>	424
111. Звіт “Паші” про діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині, Київщині, Поділлі. <i>7 серпня 1941 р.</i>	426
112. Меморандум ОУН (С.Бандери) про союзництво з	

Німеччиною в боротьбі проти радянського поневолення України. 7 серпня 1941 р.	428
113.Звіт Управління Державної безпеки (УДБ) ОУН (С.Бандери). 12 серпня 1941 р.	430
114.Меморандум ОУН щодо німецької вимоги ліквідувати Українське державне правління, створене 30 червня 1941 р. у Львові. 14 серпня 1941 р.	436
115.Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) з приводу арештів прибічників С.Бандери на Східних та Західних українських землях. Не пізніше 15 серпня 1941 р.	444
116.Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Рейху про репресії проти населення окупованих територій за антинімецьку діяльність. 18 серпня 1941 р.	446
117.Декрет № 2 А.Гітлера про створення Райхскомісаріату "Україна" на чолі з Е.Кохом з резиденцією у Рівному. 20 серпня 1941 р.	448
118.Звернення ОУН (С.Бандери) до українського народу з нагоди 22-ї річниці (1919 р.) взяття Києва об'єднаними збройними силами націоналістів. 31 серпня 1941 р.	450
119.Інструкція № 6 крайового провідника ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ І.Климів (Є.Легенди) щодо українізації кадрів в адміністративно-господарській, політичній та військовій справі. Не пізніше 31 серпня 1941 р.	452
120.Звернення ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із закликком згуртування сил для боротьби за незалежну Україну. Серпень 1941 р.	454
121.Заява Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ про засудження позиції ОУН (А.Мельника) та прагнення до розбудови співпраці з Німеччиною в боротьбі з московським більшовизмом за незалежну Українську державу. Серпень 1941 р.	457
122.Політична декларація ОУН (С.Бандери) про завдання організації після проголошення самостійності України. Серпень 1941 р.	459
123.Зразок інструкції Округного проводу ОУН (С.Бандери) про організаційні засади місцевих осередків українських націоналістів. Серпень 1941 р.	464
124.Інструкція проводу ОУН (С.Бандери) про організацію соціально-економічного, суспільно-політичного, адміністративного життя у містах під знаком української державності. Серпень 1941 р.	467
125.Настанови Проводу ОУН (С.Бандери) про організацію	

мобілізаційно-військової справи на території України. <i>Серпень 1941 р.</i>	470
126.Інструкція ОУН (С.Бандери) про політичні та організаційні завдання українських націоналістів на місцях. <i>Серпень 1941 р.</i>	478
127.Наказ Проводу ОУН (С.Бандери) обласним провідникам щодо організації політичних маніфестацій на підтримку української державності. <i>Серпень 1941 р.</i>	480
128.Інструкція Є.Легенди – крайового провідника ОУН (С.Бандери). <i>Листо 1941 р.</i>	482
129.Наказ Крайового проводу українських націоналістів на МУЗ і начальника Команди Української революційної армії Є.Легенди. <i>Листо 1941 р.</i>	484
130.Організаційні інструкції ОУН (С.Бандери). <i>Листо 1941 р.</i>	487
131. Інформація VII відділу Вермахту про політичну ситуацію в Україні щодо загибелі О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та арештів членів ОУН (С.Бандери). <i>1-30 вересня 1941 р.</i>	489
132. Політичне становище в тилкових районах “Південь” за донесенням головнокомандувача районами головнокомандувачу Вермахту. <i>4 вересня 1941 р.</i>	490
133.Звернення А.Мельника до українців з приводу загибелі Є.Коновальця, О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та розколу в ОУН. <i>5 вересня 1941 р.</i>	491
134.Комунікат ОУН (С.Бандери) про непричетність націоналістів до вбивства О.Сеника-Грибівського та М.Сціборського. <i>7 вересня 1941 р.</i>	493
135.3 повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про політичні настрої в Галичині й на Волині і протистояння ОУН (А.Мельника) й ОУН (С.Бандери). <i>10 вересня 1941 р.</i>	494
136.Повідомлення Головного штабу 11-ї армії Вермахту про батальйони “Нахтігаль” і “Ролянд”. <i>10 вересня 1941 р.</i>	496
137.3 інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР стосовно України. <i>12 вересня 1941 р.</i>	498
138.Спогади жінок-учасниць походу Південної групи ОУН (С.Бандери). <i>Не раніше 15 вересня 1941 р.</i>	500
139.Застереження Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ до членів і симпатиків ОУН у зв’язку з намірами німецької окупаційної влади провести арешти націоналістів. <i>Не пізніше 15 вересня 1941 р.</i>	504

140. Повідомлення представника МЗС Німеччини до МЗС у Берліні стосовно політичного становища між містами Ярослав та Кременчук. 15 вересня 1941 р.	506
141. Накази головного штабу 11-ї німецької армії про арешти і депортацію членів ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність у зоні дислокації армії. 17 вересня 1941 р.	510
142.3 інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про політичні настрої та діяльність груп ОУН (С.Бандери) та ОУН (А.Мельника) на території Генерал-губернаторства. 17 вересня 1941 р.	511
143.3 інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про загальне становище у Генерал-губернаторстві та загострення взаємовідносин між ОУН (А.Мельника) та ОУН (С.Бандери). 18 вересня 1941 р.	513
144. Повідомлення ОУН (А.Мельника) про непричетність до репресій на Західноукраїнських землях. 19 вересня 1941 р. ...	515
145. Повідомлення Німецького військового управління про вбивство О.Сеника-Грибівського та М.Сціборського. 20 вересня 1941 р.	516
146. Комунікат ОУН (А.Мельника) про непричетність організації до вбивства О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та звинувачення в тероризмі ОУН (С.Бандери). Не раніше 20 вересня 1941 р.	517
147. Повідомлення рейхсміністерства окупованих східних територій Німеччини про невизнання української державності та утвердження влади німецької адміністрації на захоплених землях. 25 вересня 1941 р.	518
148.3 повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про настрої української громадськості з приводу арештів націоналістів німецькими властями. 27 вересня 1941 р.	520
149. Повідомлення німецького військового командування про вбивство О.Сеника-Грибівського та М.Сціборського. Не раніше 30 вересня 1941 р.	521
150. Звернення А.Мельника до українських націоналістів в пам'ять загиблих М.Сціборського і О.Сеника-Грибівського із закликом до єдності в боротьбі за незалежність України. Вересень 1941 р.	523
151. Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про внутріполітичні протиріччя з прибічниками А.Мельника. Вересень 1941 р.	525

152.Інструкція ОУН (С.Бандери) про завдання щодо діяльності і проведення в життя засад суверенності України. <i>Кінець вересня – початок жовтня 1941 р.</i>	528
153.Донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти комуністів євреїв, партизанів та членів ОУН (С.Бандери). <i>2 жовтня 1941 р.</i>	531
154.Вітальний лист Української національної ради А.Мельника з побажанням згуртування українського народу навколо ОУН в боротьбі за незалежність України. <i>5 жовтня 1941 р.</i>	533
155.3 повідомлення Служби безпеки (СД) Німеччини про страту євреїв у Києві. <i>7 жовтня 1941 р.</i>	534
156. 3 інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо України. <i>13 жовтня 1941 р.</i>	535
157.3 матеріалів Нюрнберзького процесу щодо злочинів фашистів на території України. <i>Не раніше 31 жовтня 1941 р.</i>	536
158.Відповідь А.Мельника на вітання Української національної ради про співпрацю у боротьбі за незалежність Української держави. <i>1 листопада 1941 р.</i>	542
159.3 донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про масове знищення населення України. <i>3 листопада 1941 р.</i>	543
160.3 донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти радянських партизанів та активну діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині. <i>14 листопада 1941 р.</i>	544
161.Ультимативні настанови німецької адміністрації щодо умов господарювання на окупованій території України. <i>20 листопада 1941 р.</i>	546
162.Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів з приводу загибелі О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та діяльності ОУН (А.Мельника). <i>Не раніше 21 листопада 1941 р.</i>	547
163.Наказ Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини на арешти і таємну страту членів ОУН (С.Бандери) за антинімецький рух. <i>25 листопада 1941 р.</i>	552
164.3 донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про знищення єврейського населення, діяльність та арешти членів ОУН (С.Бандери). <i>Не раніше 30 листопада 1941 р.</i>	553
165.3 доповіді керівництва Вермахту про діяльність VII відділення пропаганди за час з 1 по 30 листопада 1941 р. <i>Не раніше 30 листопада 1941 р.</i>	555
166.Наказ командувача Української національно-революційної армії І.Климів (Є.Легенди) про підготовку Українських	

збройних сил у союзі з німецьким Вермахтом для боротьби за самостійність України. <i>Листопад 1941 р.</i>	556
167.3 донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої в Києві та поширення діяльності ОУН (С.Бандери) в Криму. <i>5 грудня 1941 р.</i>	560
168. Донесення Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини щодо антинімецької діяльності ОУН (С.Бандери) в Житомирі та Запоріжжі. <i>8 грудня 1941 р.</i>	562
169. Меморандум ОУН (С.Бандери) до А.Розенберга про самовизначення Української держави та її розбудову. <i>9 грудня 1941 р.</i> ...	564
170.3 донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої серед націоналістів та придушення православ'я Поліцією безпеки й СД. <i>Не раніше 31 грудня 1941 р.</i>	566
171. Звернення з нагоди нового, 1942 р., голови Проводу українських націоналістів А.Мельника до членів ОУН і українського населення із закликом готуватися до відбудови Української держави. <i>Кінець грудня 1941 р.</i>	568
172. Звернення ОУН (А.Мельника) до українського народу із закликом підтримки націоналістичного руху в боротьбі за незалежну Українську державу. <i>Грудень 1941 р.</i>	571
173. Повідомлення про масові арешти гестапо діячів ОУН (С.Бандери). <i>Грудень 1941 р.</i>	572
174. Наказ командувача Української національно-революційної армії команданта І.Климів (Є.Легенди) про організацію збройної боротьби за самостійність Української держави. <i>Кінець 1941 р.</i>	573
175. Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українського народу із закликом розгортання збройної боротьби за Українську незалежну державу. <i>Кінець 1941 р.</i>	575
176.3 довідки спецслужб УРСР про історію й діяльність ОУН у 1920-1940 рр. <i>1941 р.</i>	577
177. Загальна інструкція Служби безпеки ОУН (С.Бандери). <i>Без дати.</i>	582
178. Інструкція Служби безпеки ОУН (С.Бандери) для підпілля організації. <i>Без дати.</i>	594

З М І С Т

Передмова	3-20
Документи	
Частина 1. Документи №1 - №83	21-336
Частина 2. Документи №84 - 178	337-603
Перелік документів	604-616

Наукове видання

ОУН
в 1941 році
Документи

Упорядники

Олександра Михайлівна Веселова

Олександр Євгенович Лисенко

Іван Казимирович Патриляк

Володимир Іванович Сергійчук

Відповідальний редактор

Станіслав Владиславович Кульчицький

Комп'ютерний набір - *Любов Володимирівна Дубич*

Верстка - *Людмила Андріївна Гречина*